NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
3 C
426

H. N. 44.

Digitized by Google

IOHANNIS ALTHUSII,
V. I. D.

POLITICA

Methodicè digesta atq; exemplis sacris & profanis illustrata;

Cui in fine adjuncta est,

ORATIO PANEGYRICA,

De necessitate & antiquitate scholarum.

GRONINGAE,
Excudebat IOHANNES RADAEUS,
1610.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

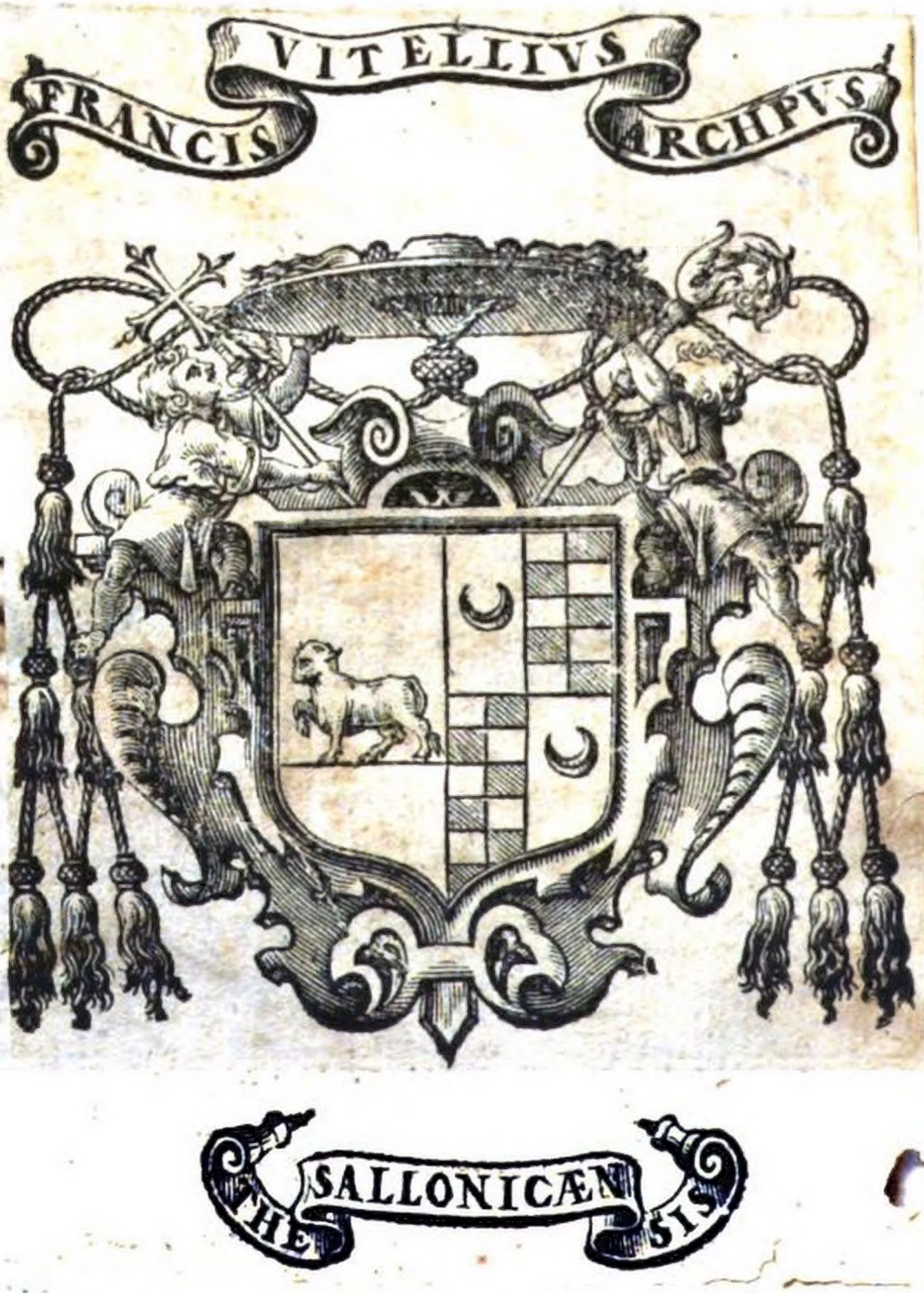
VITELLIVS
FRANCIS
ARCHIEPS
THESSALONICAEN
SIS

AD

ILLVSTRES FRISIÆ inter Flevum & Lavicam ORDINES,

Dominos suos plurimùm colendos.

CVM intelligerem illustres Ordines, priorem meam sciagraphiã politicam multis probari, et exemplaribus priorib. distractis, aliam editionẽ parari, operæ pretiũ me facturum esse existimavi, si eandem recognoscerem, & adincudem revocarem. Quod cùm à me succisivis horis, quantum inter occupationes Reip. licuit, factum esset, animadverti, secundas meas meditationes opus politicum novum, à priori sciagraphiâ formâ, methodo, & rerum multitudine diversum peperisse. Quo in opere, ad suas sedes omnibus merè theologicis, juridicis, et philosophicis re-

jectis, selegi illa tantùm, quæ huic scientiæ & disciplinæ essentialia, & homogenea mihi esse videbantur. Atq; inter alia etiam præcepta Decalogi, & jura majestatis, de quibus apud alios politicos altum silentium, suis in locis adspersi. Decalogi præcepta, quatenus nimirum illa consociationi & vitæ symbioticæ, quam tradimus, spiritum vitalem infundunt, facem præferunt & vitæ sociali huic, quam quærimus, viam, regulam, cynosuram atque sepem societati humanæ constituunt & præscribunt. Hæc si quis politicæ ademerit, ipsammet tollit, imò omnem symbiosin atque socialem vitam inter homines tollit. Quid enim vita humana sine pietate primæ, & sine justitia secundæ tabulæ? Quid Respubl. sine communione et communicatione utilium & necessariorum ad vitam humanam? In quibus charitas per varia bona opera est efficax. Majestatis capita qui politicæ adimit, universalem consociationem tollit. Quod enim hæc aliud habet vinculum, quàm hoc

unicum?

unicum? Ex hiſce illa conſtituitur & hiſce conſervatur, quibus ſublatis, corpus illud ex ſymbioticis varijs conſociationibus conſtans, diſſolvitur, et id quod erat, eſſe deſinit. Nam quid rector & princeps, adminiſtrator & gubernator Reip. ſine poteſtate neceſſaria, uſu, & exercitio majeſtatis? Nec tamen hoc modo qua theologia, vel jurisprudentiæ ſunt propria, adimo. Politicus de facto, et capitibus majeſtatis agit. De jure, quod ex his oritur, juriſconſultus diſſerit. Ille factum explicat, hic jus & meritum facti. Nam ſicut juriſconſultus informationem, inſtructionẽ & notitiam de rebus ex artibus illis ſumit, quarum res illæ ſunt propriæ, jus verò, vel meritum facti ex propria ſcientia: ſic etiam quarundam rerum notitiam ex politica ſumere eundem, mirum non eſt. Quatenus ergo res & materia majeſtatis ac Decalogi, eſt theologica, ethica, vel juridica, atque formæ et fini artium illarum convenit, eatenus artes illæ in ſuum uſum ex Decalogo, & maje-

ſtatis jure quæ delibant, ſibi propria vindicant. Atq; eatenus et ego materiam Decalogi et majeſtatis, tanquam à politica alienam, et heterogeneam, non attingo. Propriam verò politicæ vindico, quatenus ſpiritū vitæ ſymbioticæ inſpirat, eam informat, & conſervat, quo modo illi eſt eſſentialis et homogenea, et in aliis artibus heterogenea. Sic itaq; reipſa ſum expertus, quòd politicus ibi deſinat, ubi incipit juriſconſultus, ſicut ubi deſinit ethicus, ibi incipit theologus, & ubi phyſicus, ibi medicus. In praxi verò omnes artes conjunctas, nemo negat. Exempla politicæ ex politijs laudatis et probatis, ex hiſtorijs vitæ humanæ, rebúſque geſtis ſumpſi meritò, in ea arte, quæ vitæ illius politicæ probæ dux et ſymbioſis omnis informatrix atque imago vitæ ſocialis bonæ eſſe debet. Sacrarum literarū exemplis frequẽtius utor, quòd illa, vel Deum autorem, vel pios viros habent, & quòd nullam ab initio mũdi politiam ſapiẽtius et perfectius Judæorum politiâ, conſtitutã exiſtimẽ. A qua quo-

ties

ties in ſimilibus fluctis et circumſtãtijs diſcedimus, errare nos arbitror. Jura præterea majeſtatis, quæ vocant, non ſummo magiſtratui, ſed Reip. vel conſociationi univerſali attribui. Plerique jurisconſulti & politici hæc ſoli principi & ſummo magiſtratui propria adſcribunt, adeò ut, ſi illa tribuantur et communicentur populo, vel Reip. eo ipſo pereant & amplius non ſint. Contrarium ego cum paucis alijs ſtatuo, adeò nimirum hæc corpori ſymbiotico conſociationis univerſalis propria eſſe, ut huic ſpiritum, animam, et cor attribuant, quibus ſublatis, corpus illud, quod dixi, etiam pereat. Adminiſtratorem, procuratorem, gubernatorem juriũ majeſtatis, principẽ agnoſco. Proprietarium verò et uſufructuarium majeſtatis, nullum alium, quàm populũ univerſum, in corpus unum ſymbioticum ex pluribus minoribus conſociationibus conſociatum. Quæ majeſtatis jura, adeò meo judicio, illi conſociationi propria ſunt, ut etiãſi illa ſe his velit abdicare, eaq; in alium transferre, et

alienare, nequaquam tamen id poſsit, non minus quàm vitã ſuam, qua quis fruitur, alij cõmunicare poteſt. Nam hæc jura majeſtatis, conſociationẽ univerſalem cõſtituunt, et conſervant. Atq; ut à populo, ſeu membris Reip. vel regni inceperunt, ſic non niſi in illis conſiſtere poſſunt, et ab illis conſervari. Horũ quoq; adminiſtratio, quæ mortali homini unico, nimirũ principi, vel sũmo magiſtratui à populo eſt conceſſa, illo mortuo, vel exauthorato, ad populum, qui ob generationes, perpetuò ſibi ſuccedẽtes, immortalis dicitur, revertitur, & alij ab eodem demandatur, atque ita per mille, vel plures annos quousq; univerſitas durat, apud eandem manet. De qua re latè ago, c. 9. c. 18. c. 19. c. 24. c. 38. Ad quod ipſum demonſtrandum etiam veſtrum et reliquarum confœderatarum provinciarum exemplum laudabile producere poſſum. Neq; enim, bello contra Hiſpaniæ regem potentiſsimum ſuſcepto, judicaſtis majeſtatis jura ita illi inſeparabiliter cohærere, ut extra illũ non ſint,

ſed

ſed potius eorum uſum, et exercitium ijs abutenti adimendo, & quod veſtrum erat repetendo, jura hæc ad conſociatam multitudinem, et populum ſingularum provinciarum pertinere declaraſtis. Quod tanta animi fortitudine, ſapientia, fide, et conſtantia factum, ut quos populos huic veſtro exemplo conferam, non inveniam. Atq; hoc me inter alias cauſas movit, ut vobis haſce meas politicas meditationes inſcriberem. Movit me etiam, quòd in his ſæpiſsimè pro illuſtrãdis præceptis politicis, exempla quoque à vobis, ab urbibus, conſtitutionibus, moribus, rebus geſtis veſtris, & confœderatarum aliarum provinciarum Belgicarum deſumpta petam. Movit me quoque ad hoc ipſum veſtra propenſio, ſtudium, & affectio, quam cum cæteris confœderatis veſtris, reipſa ſæpè declaraſtis erga Rẽp. illam, cui aliquot annos inſervio, imò etiam erga me, quando ante aliquot annos me ad illuſtris & percelebris veſtræ Academiæ Franequeranæ profeſsionem juridicam ho-

neſtis ſanè cõditionibus vocare dignati eſtis. Quamobrem æquum eſſe judicavi, ut hac inſcriptione & προσφωνήσει hæc beneficia veſtra agnoſcerem, & publicè prædicarem, atque virtutes veſtras, quibus Remp. veſtram per Dei gratiam à tyrannide et interitu, non ſolùm vindicaſtis, et conſervaſtis, ſed etiam illuſtriorem reddidiſtis, ego alijs imitandas publicè commendarem. Nam harum à vobis ſociiſque veſtris præclarè geſtarum rerum tam exuberans eſt fructus, ut is quoque in vicinas regiones, imò in totam Germaniam, et Galliam redundet, quem etiam Indorum regiones, et regna plura, Iberi armis vexata, à vobis verò, & cæteris vobiſcum junctis provinciis in protectionem ſuſcepta & defenſa, ſenſerunt. De quibus omnibus, cùm annales & hiſtoriæ editæ, cum nominis veſtri æterna gloria loquantur, malo tacere, quàm minimam eorum partem dicere. Det Deus Opt. Maxim. ut in hac vita politica & ſymbioſi viventes, illi grata, & homi-

nibus

nibus utilia, & ſalutaria præſtemus, atque ita finem, qui huic diſciplinæ eſt præpoſitus, aſſequamur. Quo voto hoc alloquium claudo. Embdæ 21. Februarij Anni 1610.

Illuſtrem veſtram magnificentiam reverenter ac
ſubmiſſè colens & obſervans

IOHANNES ALTHUSIUS D.

INDEX CAPITVM POLITICAE,

DE generalibus politicę, cap. 1.
De privata domeſtica conſociatione, cap. 2.
De conſociatione propinquorum, c. 3.
De conſociatione collegarum, cap. 4.
De conſociatione univerſitatis ejuſque cauſsis, c. 5.
De civitatis ſpeciebus & civium communicatione c. 6.
De juris provincialis communione, c. 7.
De juris provincialis adminiſtratione, c. 8.
De jure majeſtatis eccleſiaſtico, cap. 9.
De lege ejuſque exſecutione, cap. 10.
De ſpeciali jure ſeculari majeſtatis, cap. 11.
De collatione regni ordinaria, cap. 12.
De collatione regni extraordinaria, c. 13.
De muneribus perſonalibus regni, c. 14.

De conceſsione privilegiorum in regno, cap. 15.
De protectione univerſalis conſociationis, cap. 16.
De cura bonorum corporis cõſociati & comitiis, c. 17.
De ephoris eorumque officio & ſpeciebus, c. 18.
De regni commiſsione, cap. 19.
De promiſsione obſequiorum & homagio, c. 20.
De lege, ad quã Reip. adminiſtratio eſt inſtituẽda, c. 21.
De uſu legis propriæ judæorum, c. 22.
De natura & affectione populi, cap. 23.
De natura & affectione regni duplici, cap. 24.
De auctoritate ſummi magiſtratus, c. 25.
De uſu, experientia & delectu ſummi magiſtratus, c. 26.
De conſiliariis ſummi magiſtratus, cap. 27.
De adminiſtratione eccleſiaſtica, cap. 28.
De ſanctione legum & adminiſtratione juſtitiæ, c. 29.
De cenſura, cap. 30.
De ſtudio concordiæ conſervandæ, c. 31.
De procurandis mediis ad vitæ ſocialis commoditates neceſſariis, cap. 32.
De conciliis univerſalibus, cap. 33.
De cura & tractatione armorum tempore pacis, c. 34.
De cura & adminiſtratione armorũ tẽpore belli, c. 35.
De geſtione belli, cap. 36.
De adminiſtratione civili rerum publicarum & privatarum, cap. 37.
De tyrannide ejuſque remediis, cap. 38.
De ſpeciebus ſummi magiſtratus, cap. 39.

IOHANNIS ALTHVSII V.I.D.

Politica methodice digesta, atque exemplis sacris & profanis illustrata.

Caput Primum.

De generalibus Politicæ.

POlitica est ars homines ad vitam socialem constituendam, colendam & conservandam consociandi. Vnde συμβιωτικὴ vocatur.

Proposita igitur politicæ est consociatio, quâ pacto expresso, vel tacito, symbiotici inter se invicem ad communicationem mutuam eorum, quæ ad vitæ socialis usum & consortium sunt utilia & necessaria, se obligant.

Hominis politici symbiotici finis est sancta, justa, commoda & felix symbiosis, & vita nulla re necessaria vel utili indigens. Ad hanc verò vitam vivendam, nemo hominum per se est αὐτάρκης, vel sufficiens & satis à natura instructus. Nam quando ille nascitur, omni auxilio destitutus, nudus & inermis, quasi ex naufragio, rebus omnibus amissis, in hujus vitæ ærumnas ejicitur, qui neque materna ubera appetere, neque injuriam temporis ferre, neq; movere se loco, ubi effusus est, pedibus possit, nihil aliud, quàm vitam miserrimam à fletu & lacrymis auspicari valens, ad omen certissimum urgentis & instantis infelicitatis, consilij & auxilij omnis, quibus tamen quam maximè tum eget, inops: sibi subvenire nequit, nisi alio interveniente & juvante. Etsi vero maximè est corpore enutritus, non tamen animi lumen exerere potest, neque in adulta ætate etiam externa illa, quibus in vita commodè & sanctè degenda opus habet, in se & apud se invenire, cum suis viribus omnia vitæ subsidia parare nequeat. His enim supplendis & procurandis multorum vires & industria sudant. Quamdiu itaque privatim sibi vivit, atq; societati homi-

num ſe non immiſcet, commodè & benè vivere minimè poteſt, in tanta tot rerum neceſſariarũ & utilium inopia. Cum itaque remedium & auxilium illi oſtendatur in vita ſymbiotica, ad hanc, ſi commodè & benè, imò ſi vivere cupit, amplectẽdam ducitur, & quaſi impellitur, in qua ad exercitium & actionem virtutum, quæ non niſi in ſymbioſi hac eſſe poteſt, invitatur. Atque ſic incipit cogitare de mediis, quibus ſymbioſis talis, ex qua tot utilitates & fructus exſpectat, inſtituatur, colatur & conſervetur, de quibus in ſequentibus per Dei gratiam ſumus dicturi.

Politiæ vocabulum tria præcipuè ſignificat, ut notat Plutarchus in libro de tribus Reip. generibus. Primum enim communicationem juris, quod eſt in Rep. indicat, quod Apoſtolus politeuma vocat. Philip. c. 3. 20. Deinde ſignificat rationem adminiſtrandi & inſtituendi Rempub. Denique ordinem & conſtitutionem civitatis, ad quam omnes civium actiones diriguntur, notat. Iuxta hanc ſignificationem politiæ vocem etiam Ariſtoteles lib. 3. c. 4. lib. 8. c. 10. politic. accipit.

Symbiotici igitur hîc ſunt συμβόνθοι, qui vinculo pacti conjuncti & conſociati communicant de ſuis, quæ ad animi & corporis vitam commodè degendam expediunt, & viciſsim κοινωνητοί, communionis ſunt participes.

Communicatio illa mutua, ſeu κοινωπραξία, quam dixi, fit rebus, operis, juribus communibus, quibus indigentia varià & multiplex ſingulorum & univerſorum ſymbioticorum ſuppletur, & αὐθάρκεια, ἡ βοήθεια τῦ ὅλυ & ſocietatis humanæ perficitur, ſeu vita ſocialis conſtituitur & conſervatur. *Unde Cicero dixit, populum eſſe cætum juris conſenſu & utilitatis communione conſociatum.* Atque hac communicatione commoda & onera in qualibet conſociatione pro natura ejusdem percipiuntur vel ſuſtinentur.

Rerum communicatio eſt, quâ ſymbiotici res ad ſocialẽ vitam utiles & neceſſarias, in commune ſingulorum, vel univerſorum ſymbioticorum commodum conferunt.

Operarum κοινωνία eſt, quâ miniſteria & negotia ſua vitæ ſocialis cauſſâ, ſymbiotici conferunt.

Iuris

Iuris communio eſt, quâ ſymibotici juſtis inter ſe legibus in communi vita vivunt & reguntur. Vocatur lex conſociationis & ſymbioſis, jus ſymbioticum, in αὐτραχεία, εὐνομία & εὐταξία potiſsimùm conſiſtens.

Lex ejuſmodi eſt duplex. quædam enim ſocialis vitæ directioni & gubernationi inſervit: quædam vero rationem & modum res & operas communicandi inter ſymbioticos præſcribit.

Lex directioni & gubernationi ſymbioſis inſerviens, eſt communis, vel propria.

Communis & perpetua lex eſt, ut in quavis conſociatione & ſymbioſis ſpecie ſint quidam imperantes, præſtites, præpoſiti, præfecti ſeu ſuperiores: quidam vero obſequentes, ſeu inferiores. *Nam omnis gubernatio imperio & ſubjectione cõtinetur. Et ſtatim ab initio genus humanum ab imperio & ſubjectione incepit. Adam enim dominus & monarcha à Deo conſtitutus fuit uxoris, ex eaq; omnium naſcitiorũ & reliquarum creaturarum Geneſ. cap. 1. 26. 27. c. 3. 16. Siracid. c. 17. ideoque omnis poteſtas & gubernatio politica, à Deo eſſe dicitur. Roman. c. 13. Et nihil, ut Cicero lib. 3. de legib. ait, tam aptum eſt ad jus conditionemque naturæ, quam imperium, ſine quo nec domus ulla, neque civitas, neque gens, nec hominum univerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt. Pet. Greg. Toloſ. lib. 6. num. 1. 2. & ſeqq. de Repub. Aret. 2. tom. problem. 103. & ſeqq. Quod ſi horum imperantium & obtemperantium idem eſt conſenſus & voluntas, felix & beata vita eorum redditur. ad Epheſ. c. 5. 21. ſubjecti invicem in timore Domini, Colos. c. 3. 18. & ſeqq.*

Præfectus, præſtes, ſeu imperans adminiſtrando, diſponẽdo, jubendo, monendo, vel vetando, cogendo, aut abſtrahendo, cum autoritate dirigit & gubernat vitæ ſocialis negotia ad obtemperantium ſingulorum, vel univerſorum utilitatem. *latè Pet. Greg. lib. 1. c. 1. num. 18. & ſeqq. ſicuti animus in corpore humano reliquis membris præſidet, eaque ſecũdum proprias ſingulis membris adſignatas functiones convenientes dirigit & gubernat, ſingulis mem-*

bris prospicit & procurat debita utilia & necessaria, quæ privatim utilia. 1. Corinth. c. 12. & universis simul, seu toti corpori quæq; publicè utilia, ut vita socialis conservetur, ita quoque in civili societate necesse est, ut unus reliquis imperet ad singulorum & universorum utilitatem & salutem.

Imperare igitur, gubernare & præsidere hîc nihil aliud est, quàm aliorum utilitatibus inservire & consulere, uti parentes liberis imperant, vir uxori, *ut dicit Augustinus, lib. 19. c. 15. de civitate Dei, & Senec. epist. 91. Marius Salomonius de princip. lib. 2. Boter. de increment. urb. c. 1. lib. 1.*

Gubernatio superiorum respicit animum & corpus obsequentium inferiorum: animum, quo ille doctrinâ & scientiâ rerum in vita humana utilium & necessariarum informetur & imbuatur: corpus, quò huic de victus ratione & cæteris, quibus indiget, prospiciatur. Prior igitur cura disciplinam, posterior corporis sustentationem & protectionem continet.

Disciplina ergo versatur primò in institutione & informatione inferiorum ad veram Dei agnitionem, ejusque cultum; atque in officiis præscribendis, quæ proximo præstari debent. *Deut. c. 6. c. 11. c. 28:* deinde in malorum morum & erratorum correctione. Illa salutari cognitione rerum sanctarum, justarũ & utilium imbuuntur: hac in officio continentur inferiores.

Sustentandi corporis cura est, qua solicitè & diligenter in omnibus, quæ ad vitæ hujus usum pertinent: *1. Corint. c. 6. 3.* inferiores à superioribus suis reguntur, commoda eorundem procurantur, & incommoda avertuntur. *Roma. c. 12. qui præest in solicitudine præsit. 1. Timoth. c 5. si quis suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem abnegavit, & infideli est deterior.*

Protectio est ab injuriis & vi illata defensio legitima, qua à superioribus, securitas inferioribus, contra læsionem, vim & injuriam quamvis inferendam corpori, famæ vel bonis ipsorum præstatur, & illata licitis mediis vindicatur & compensatur.

Ob-

Obſequens inferior eſt, qui ad arbitrium præſtitis ſui, vel præfecti, non impiè, vel inique imperantis, negotia ſocialis vitæ peragit, & vitam & actiones ſuas componit cum ſubmiſſione.

Propriæ leges ſunt cujuſque conſociationis peculiares, quibus illa regitur. Atque hæ in ſingulis ſpeciebus conſociationis aliæ atque diverſę ſunt, prout natura cujuſque poſtulat.

Leges, quibus rerum, miniſteriorum, operarum & actionum communicatio fit, ſunt, juxta quas commoda & onera inter ſymbioticos pro indigentia & natura cujuſque conſociationis diſtribuuntur & conferuntur.

Aliquando communicatio eſt major & amplior, aliquando minor reſtrictiórque, prout natura cujuſque conſociationis poſtulare videtur, vel inter ſymbioticos eſt conventũ & conſtitutum.

Quæ cum ita ſint, rectè cum Plutarcho de civili adminiſtratione ad Trajan. aſſero, Remp. optimam & feliciſſimam tunc eſſe, cùm magiſtratus & cives conferunt omnia ſua ad ſalutem, vel commodum Reipub. neq; prætermittunt quemquam, vel quemquam aſpernantur, qui Reipub. prodeſſe poſſit. Próximi noſtri commoda quærenda & promovenda, monet etiam Apoſtolus, adeò ut etiam de jure noſtro, quò majus malum cavcatur, ob alterius commodum maius, libentius cedere debeamus. Philip. c. 2 4. 5. 6. 1. Corin. c. 10. 24. c. 12. 25. 26. Gala c. 1. 3. 5 c. 5. 14. Rom. c. 12. 18. 20. c 13. 8. 10. quò facit l. 2. de legib. l. ſervus. de ſervis export. Toloſſan lib. 1. c. 1 nu. 15. et ſeqq de Repub. Danæ. l. 1. polit. Non enim nobis nati ſumus, ſed ortus noſtri partem patria vindicat, partem amici. l. 1. §. 15. de vent. in poſſeſſ. mittend. l. 19 poſtl. minium. §. filius decapitv. & poſtlim. reverſ. Cicer. lib. 1. Offic. Ariſtoteles lib. 8. politic. c. 1. Huc pertinet ſumma ſecundæ tabulæ Decalogi: Diliges proximum tuum, ſicut teipſum; quod tibi vis fieri, etiam alteri feceris, & contra, quod tibi non vis fieri, etiam alteri non feceris: & honeſtè vivere, neminem lædere & ſuum cuique tribuere. Matth. c. 7. c. 22. Siracid c. 2. vir ſapiens, qui operam ſuam denegat Reipublicæ, & theſaurus ab-

ſconditus, cui hæc duo proſunt. Ex quibus decidituꝛ quæſtio, an vita contemplativa (ὁ βίος θεωρητικὸς, καὶ φιλοσοφικὸς) vitæ activæ (quæ dicitur βίος πολιτικὸς, καὶ πρακτικὸς) ſit præferenda: de qua latè Toloſan. lib. 4. c. 10. de Rep. & Ariſtoteles lib. 1. polit. c. 1. & 2. lib. 7. c. 3. Danæus lib. 2. polit. c. 3. Planè homo naturâ ſuâ eſt animal gregabile ad ſocietatem cum alijs hominibus colendam natum, non autem, ut feræ beluæ, naturâ ſuâ ſolitarium, non ut aves, vagum. Itaque eremitæ μισάνθρωποι & ἀπόλιδες, ſine certo lare, loco, vel domicilio & ſede viventes, planè per ſe miſeri, neque ſibi, neque alijs utiles ſunt. Nam quomodo proximi ſui commoda promovere hi poſſunt, niſi ſocietati humanæ ſe inſinuẽt. Eccle. c. 4. 5. 6. 7. 8. ubi Iunius notat utilitates vitæ ſocialis. 1. Cor. c. 12. 7. & ſeqq. Quomodo caritatis opera aliis poſſunt præſtare, quando extra conſortium hominum degunt: Quomodo eccleſia ædificari & reliqua primæ tabulæ, officia commodè præſtari poſſunt? unde rectè Keckermannus Philoſophus in Syſtemate politico ait, politicam omnium aliarum diſciplinarum finem ultimum ad extremum gradum deducere, atque adeò ex privata fælicitate publicam facere: Hac de cauſſa Deus homines, non per Angelos, ſed per homines inſtituere & docere voluit. Calvin. lib. 4. inſtit. c. 3. ſect. 1. Ob quam cauſſam etiam Deus opt. max. ſua dona variè diſtribuit inter homines. Non enim uni contulit omnia, ſed aliis alia, ut ego tuis, tu meis indigeres, ita ut quaſi neceſſitas communicandorum neceſſariorum & utilium hinc nata ſit, quæ communicatio non niſi in politica vita ſociali fieri poterat. Ideo Deus voluit, ut alter alterius operâ & auxilio egeret, ut devinciret omnes & ſingulos amicitiâ, ne alius alium floccipenderet. Huic ſententiæ obſtat & vita & doctrina ſolitariorum, monachorum & eremitarum, ſuam hæreſin & errorem malè defendentium ex Luc. c. 10. 41. Hebræ. c. 11. 38. 1. Reg. c. 19. 8. Luc. c. 1. 80. qualem vitam ſcriptura refert inter maledictiones. vid. Deut. c. 28. 64. 65. Pſalm. 107. & pſalm. 144. 14. Geneſ. c. 4. 14. l. 26. quidam. C. de Decurion. Caino fratricidæ erronea & vagabunda vita pro ſupplicio impoſita fuit. Geneſ. c. 4. 14. Exempla contraria pijſſimorum hominum activam politicam vitam amplexorum extant paſſim in ſcriptura ſacra. Porrò ex his, quæ dicta ſunt, colligimus, cauſſam efficientem conſociationis

politicæ

politicæ esse consensum & pactum civium communicantium. Formam verò esse consociationem per collationem & communicationem ultrò citróque factam, quâ homines politici instituunt, colunt, continuant & conservant humanæ vitæ consortium per κοινωνίαν utilium & necessariarum rerum ad vitam hanc socialem. Finis politicæ, est usus vitæ commodæ, utilis, & felicis, atque salutis communis. 1. Timoth. c. 2. 2. ut tranquillã & quietam vitam degamus cum omni pietate & honestate. Luc. c. 1. 74. 75. psalm. 107. 7. 36. ut domi vera in Deum pietas, & inter cives justitia exerceatur, foris contra hostes defensio, & semper ac ubiq; concordia & pax vigeat. Esa. c. 28. 5. 6. vid. Genes. c. 16. 2. c. 21. 30. 2. Sam. c. 13. 22. psalm. 72. 1. 2. 3. & seqq. Deut. c. 4. 6. 18. 40. c. 27. c. 28. Proverb. c. 20. 8. 26. 2. Sam. c. 5. 6. 10. 12. c. 8. 1. Reg. c. 10. 8. Danæ. lib. 1. tit. 3. Finis quoq; est conservatio humanæ societatis, cuius finis est, habere vitam, in qua possis sine errore & quiete Deo inservire. vid. Pet. Greg. li. 5. c. 5 de Republ. Subjectum politicæ sunt præcepta de communicatione quarũdam rerum, operarum & juris, quæ ad συμβίωσιν & commune commodum vitæ socialis conferimus, quisque pro virili ex æquo et bono. Atque ad hanc socialem vitam, & mutuam communicationem hominem etiam naturâ suâ ferri docet Aristotel. lib. 1. politic. c. 2. Est enim homo animal omni ape, omnique animante gregabili civilius, atque ideò homo naturâ ipsâ sociale animal est, longè magis, quam apes, formicæ, grues, & eiusmodi genera, quæ gregatim aluntur, & gregatim se tuentur. Ac cum Deus ipse per naturam dederit rebus singulis facultatem se conservandi, suisque contrariis resistendi, quantum ad incolumitatem salutis opus est, nec homines facultatem hanc exequi disperſi potuissent, instinctus ijsdem adiectus est gregatim vivendi, societatemque civilem constituendi, ut adunati & coniuncti alij alijs sufficerent, victumque facilius complures quam singuli comparārent, tutius ab incursu ferarum et hostium degerent. Siquidem nemo hominum sufficit sibi ad benè et feliciter vivendum. argum. Eccles. c. 4. 10. Genes. c. 2. 18. Quâ ratione manifestum est, civitatem, id est, civilem societatem naturâ consistere, hominemque naturâ esse civile animal, eamque cõsociationem sensim appetere. Ita Covar. pract. quæst. c. 1. nu. 2. ex Aristotele et Cicerone refert. Quod siquis in societate

esse

esse nequit, aut nihilo indiget, propter copiam, is pars civitatis nõ habetur. Itaque aut bestia est, aut Deus, ut asserit Aristoteles li 1. politic. c. 2. adde Pet. Greg. lib 19. de Repub. et lib. 1. cap. 1. nu. 7. 16 et seqq. et c. 3. nu. 12. et seqq. de Rep. Porrò perpetua illa gubernatio et obsequium in hac sociali vitâ etiam naturæ consentanea sunt. Nam imperare, regere, subjici, regi, et gubernari, sunt actiones naturales, ex jure gẽtium profectæ, ut aliter pro monstro haberetur, nõ minus quam videre corpus sine capite, et caput sine membris legitimè et convenienter ordinatis, aut cum defectu illorum. Vtile enim est maximè singulis, quæ sibi sufficere nequeunt, ab alio juvari, & conservari, et id melius dicitur, quod et sibi sufficit, et alijs prodesse potest: et quò magis bonum communicatum, eò melius præstantiusque est. Deinde tanta tamq; admirabilis est mundi hujus diversitas, ut nisi aliqua symmetria subordinationis colligaretur, et certis legibus subjectionis et regiminis temperaretur, confusione suâ brevi tempore consumendus esset, nec possent partes tam diversæ in eò perseverare, si singulæ vellent per se promiscuè et indifferenter opera sua perficere, atque potestas potestati æquali occurrens perpetuâ discordiâ et irreconciliabili omnia pessundaret, alienaque, quæ regere non novit, nec conveniunt, usurparet cum sua pernitie. Et dum quisq; secundum voluntatem suam cogitat vivere, regulam disciplinæ omitteret. argum. Iudic. c. 17. & c. ult. in fine; ubi pro radice malorum ponitur, quod non esset gubernator superior; et idem pro pœna ponitur Esa. c. 3. Deinde conservatio et duratio omnium rerum consistit in illa ordinationis, et subjectionis concordia. Nam sicut ex diversi toni fidibus, ad symmetriam intensis, sonus dulcissimus oritur, et melodia suavis, gravibus, medijs, et acutis conjunctis: ita conventus et societas in rep. imperantium et obedientium se habet, et ex divitum, pauperum, artificum, sedentariorum et id genus diversorum graduum personarum statu, quam suavissima oritur et conveniens harmonia; et si ad concentum reducatur, efficitur concordia laudabilis, felix et penè divina, et durabilior. Quod si verò omnes æquales, singuliq; pro arbitrio vellent alios regere, et alij recusarent regi, hinc facilis esset discordia, et ex discordia dissolutio societatis: nullus esset gradus virtutis, nullus meritorum, et sequeretur, ut ipsa æqualitas esset sum-

ma

ma inæqualitas. ut Petr. Greg. rectè disserit lib 6 c. 1. de Rep. Hinc inter signa iræ divinæ refertur, quando hæc imperantium & obtemperantium symmetria, eiusq; ministri, & duces non sunt. 2. Chron. c. 15. & Daniel. c. 3. 31. 37. Addo his, quòd innatum sit potentioribus & prudentioribus dominari & imperare infirmioribus, sicuti quoq; innatum inferioribus videtur, obtemperare. Sic in homine animus dominatur in corpus, mens verò in appetitum, qui obsequium præstat. Sic masculus, quia præstantior, imperat fœminæ, tanquam imbecilliori, quæ parat. Superbia etiam, & ferocia hominis fræno quodam rationis & legis, & imperij cohibẽda est, ne se ipsum homo in barathrum perditionis præcipitem det. argum. Psal. 9 21. vid. Petr. Greg. d. lib. 6. cap. 1.

CAPUT II.

De privata domesticæ & naturalis consociationis communicatione, eiusq; specie priore, nimirum de consociatione conjugali.

DE generalibus politicæ hucusque. Sequitur de speciebus consociationis, seu vitæ symbioticæ.

Consociatio omnis est duplex: una simplex, privata: Altera mista, publica.

Simplex privata est, quâ speciali quorundam pacto, vitæ societas & symbiosis initur, & quidam consociantur ad quid peculiare inter se commune habendum & conferendum, prout conditio ipsorum & vitæ genus requirit, hoc est vitæ symbioticæ institutæ necessitas & utilitas. Talis consociatio meritò prima vocari potest, & reliquæ omnes ab hac ortæ. Nam sine prima hac reliquæ esse non possunt, neque consistere.

Huius consociationis & symbiosis simplicis privatæ causæ efficientes sunt singuli quidam homines paciscentes inter se de communicandis necessarijs & utilibus in vita privata instituenda & degenda. Unde conjunctio & societas particularis & privata inter hosce paciscentes, cujus vinculum est fides de communicandis mutuo auxilio, consilio, & jure. Atq; talis consociatio, prout est minor publica universali, ita quoq; minore communicatione, subsidijs & adminiculis indiget.

Huius conſociationis privatę membra ſunt ſymbiotici ſinguli, qui concordiâ & conſenſu ſuo colligantur ſub uno ſpiritu tanquam membra ejuſdem corporis. *Quemadmodum enim, ut ait Toloſan. lib. 5. c. 5. de Repub. alius finis eſt, cuius gratiâ natura efficit pollicem, alius cuius gratiâ manum, ſive pedem, alius rurſum, ad quem totum efficit hominem: ſic alius finis eſt, ad quem hominem dirigit ſingularem, alius quoque ad quem familiam, itemque alius ad quem civitatem & regnum. At finis ille exiſtimandus eſt optimus, cuius gratia totum hominem propagavit. Itaque non eſt putandum, cum proprij cuiusque cætus certus ſit finis, nullum eſſe totius: cumque humanæ vitæ partibus inſit ordo, in univerſo genere vitæ eſſe confuſionem. Et deniq; cum partes ob finis unius intentionem inter ſe habeant unionem, totum ipſum eſſe diſperſum.*

Peculiare illud, quod ſpeciali eiuſmodi pacto inter quoſdam ſymbioticos communicatur, & quo illi, ceu vinculo quodam, inter ſe coniunguntur, conſiſtit in iure ſymbiotico, & eius communicandi ratione atque σύταξία, in ordine, animorum conſenſione, operis mutuis, & commodo communi. *arg. Geneſ. cap. 33. verſ. 9. 10. & ſequentib. Iudic. cap. 20. verſ. 1. 2. 3. 2. Samue. cap. 19. verſ. 15. 1. Corinth. c. 1. 10. 11. 12. & ſeqq. Actor. c. 4. 32. 33. c. 2. 46. Philip. c. 2. 3. 4. Galat. c. 5.*

Ius ſymbioticum eſt, quòd privatus ſymbioticus ſymbiotico privato præſtare tenetur in privata conſociatione, quod pro naturâ cuiuſque privatæ conſociationis eſt varium & diverſum.

Communicandi huius juris ratio eſt ordo & συμμετρία, quâ actiones hominum ſociatorum, ſeu coniunctorum, juxta eorum conditionem à præſtite attemperantur & dirigun-

riguntur. arg. 1. Corinth. 14. 40, & c. 12. per tot.

Consensio est, quâ conjunctorum symbioticorum anima & cor unum est, idem volens, agens, nolens, ad communem conjunctorum utilitatem, arg. Rom. cap. 12. v. 16. 2. Corinth. cap 1. vers. 10. & sequentib. vid. Iudic cap. 20. vers. 1. 1. Samue. cap. 11. vers. 7. 2. Samuel. cap 5 vers. 1. 1. Reg. cap. 8. vers. 1. 2. 3. Nehem. cap. 8. Actor. cap. 4. vers. 24. 32. cap. 1. vers. 14. quæ dicitur mutua confœderatio & conspiratio: Sine hac consensione & mutuâ concordiâ nulla omninò societas & amicitia consistere potest. Matth. cap. 12. vers. 25. omnis urbs, aut domus dissidens adversus se ipsam, non stabit. Contra concordiâ mutuâ, firma, & constans redditur, idque Scyluri factum de sagittis divisim facillimè confractis, collectim autem validissimis & infractis manentibus ostendit. Concordiâ etiam res parvæ crescunt, discordiâ maximæ dilabuntur. Vnde Ethnici concordiam Deam fecerunt, cui templum erexerunt. Tiberium Cæsarem tradit Suetonius concordiæ ædem consecrasse, quam prius Livia mater eius voverat. Xenophon testatur cives jurare concordiam, & se juramento hoc obligare. Concordi enim collegâ nihil firmius ad tuendam Rempublicam, & discordi collegâ nihil periculosius ad eandem evertendam, ut refert Liv. lib. 1. Decad. 1. & discordiâ rerum gerendarum optimæ occasiones amittuntur, quæ ruinæ Reipublicæ præcursor. Concordia inter tria pulcherrima numeratur, Siracid. cap. 25. Marc. cap. 9. Pacem habete inter vos, dicit Christus, Genes. cap. 13. Ne quæso jurgium sit inter te & me, & pastores nostros, Psalm. 133. Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in unum, & vers. sequent. & vers. ult. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem & vitam usque in seculum, Psalm. 34. v. 13. quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? 14. probibe linguam tuam à malo, & labia tua, ut non loquantur dolum, 15. Diverte à malo, & fac bonum; inquire pacem, & persequere eam, Roman. cap. 2. si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habete. Hebr. c. 2. Pacem sequimini cum omnibus

& c 3. *Caritas fraternitatis maneat in vobis. Matth.c.5. Beati pacifici, quia filij Dei vocabuntur. 1. Petr.c 2. omnes estote concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraternâ præditi caritate: talis concordia inter membra corporis prædicatur. 1. Cor.c.12.5 & seqq. Eph.c.4.4.16. Nam si nos invicem commordeamus & comedamus, futurum est, ut dicit Apostolus, ut alij ab alijs consumamur. Galat.c.5.v.15.*

Operæ mutuæ sunt, quæ communem symbioticorum salutem & commodum concernunt. *Genes. c.34.9.10.16.17. 18.21.22.23. 1. Corinth c.12.14. & seqq. Eccles.c.4.7 8. & seqq.*

Commodum commune est, cuius participes sunt omnes & singuli, tanquam membra unius corporis: uti est lex communis, item negotium & arca communis, itemq; onera communia. *arg. Ruth.c.1.16. 17. & seqq. Genes.c.34 15. & seqq.*

Species privatæ & simplicis hujus consociationis sunt duę. Est enim alia naturalis, alia verò civilis.

Privata naturalis consociatio symbiotica est, quâ naturali affectione & necessitate postulante conjuges, consanguinei & adfines in symbiosin, & cōmunionem quandam inter se consentiunt. Vnde societas hęc individua, naturalis, necessaria, œconomica, domestica, perpetua inter hosce virę socios symbioticos contracta dicitur, quæ eosdem, quos vita, terminos habet.

Quare meritò arctissima vocatur societas, amicitia, necessitudo & conjunctio, quæ est seminarium omnis consociationis symbioticæ. unde socij symbiotici necessarij propinqui, conjuncti & amici vocantur.

Simplex & privata naturalis hæc consociatio symbiotica alitur, fovetur & conservatur ministerijs & functionibus privatis, quibus hi consociati symbiotici, omnia subsidia & adjumenta, quibus symbiosis hęc opus habet, sibi invicem communicant ad arbitrium præstitis, secundum τὰ τάξιας & τὰ νομίας leges ab eodem inferioribus symbioticis præscriptas.

Functiones eiusmodi sunt rusticę, vel mechanicę, vel utrique inservientes, uti est usus commerciorum.

Rustica

Ruſtica functio eſt, quâ rus colitur, & brutorum ad ſymbioticam vitam privatam vtilium, vel neceſſariorum cura habetur, ut ex ijs neceſſaria vitę privatę ſubſidia ad victum, & amictum ſymbioticorum pertinentia adquirantur

Ruſtica functio eſt duplex: agricultura, vel pecuaria, quarum ſingulę hominem alere poſſunt & ſuſtentare.

Agricultura potiſſimũ ea, quę ad victum & alimentum corporis pertinent, adquirit. In hac enim agricolę ſeminant, arant, colligunt, conſervant & communicant omnis generis frumenta, alimenta, & alia ad victum neceſſaria, quę habentur ex ſeminatione, fructuum collectione, perceptione, conſervatione & communicatione. *Vnde horum officia & munera prorſus negotioſa & operoſa. Ideó, homines & cultores habent expeditos, robuſtos, agiles, exercitatos laboribus, & temperantes, tolerantes & patientes frigoris, æſtus, inediæ et laboris, à ſeditionibus turbis, rixis, factionibus, diſcordijs alienos. Inſervit igitur agricultura animo, prodeſt corpori, fortunis et facultatibus commodat hominem et bruta alit. Hæc officia DEVS primò homini condito demandavit, quæ exercuerunt pij et præſtantes viri. Geneſ. c. 2. 15. c. 3. 17 et ſeqq. c. 4. 2. c. 9. 20. c. 25. 27. c. 30. 1. Sam. c. 21. 5. Alex. ab Alexan. lib. 3. c. 11. Bodin. lib. 3. de Rep. c. ult. Patric. de Republ. lib. 1. tit. 7. et agricultura commendatur Sirac. c. 7. Luc. c. 13. Matth. c. 20. Levit. c. 25. 1 Corint. c. 9. c. 15. Prov. c. 12. Exempla vid. Gen. c. 3. c. 4. c. 9. c. 21. c. 46. c. 26. Exod. c. 3. Amos. c. 7. 1. Reg. c. 19. 1. Chron. c. 27. 26. et ſeqq. c. 4. 39. 40. 41. et ſeqq. 2. Chron. c. 28. 18. 19. 20.*

Pecuaria functio eſt, quâ ex pecudibus victus quęritur. *Nam omnes terræ beſtiæ in uſum hunc à DEO creatæ, et hominis imperio ſubjectæ ſunt. Gen. c. 9.*

Pecuaria functio eſt duplex: paſtoritia, vel venatoria.

Paſtoritia eſt, quę variorum pecorum, iumentorum, beſtiarum, pecudum curam habet, quorum fructibus ſymbiotici aluntur, pellibus, lanâ, pilisve veſtiuntur & quorum ſervitio in agricultura aliiſq; laboribus utuntur, magno ſuo commodo:

Veriusque huius functionis rusticæ homines in symbiotica vitæ privatæ necessarii & utiles. l. nunquam. C. de agric. & censit. lib. 11. tit. C. ut rustican. ad nulla obsequia devocent. Siracid c. 5. 8. & c. 26. per tot. ferè. 2. Chron. c. 26. 10. 11. Greg lib. 4. c. 8. De functionum verò harum antiquitate videre licet in Gen. c. 4. 2. c. 9 20. c. 25. 27. 1. Sam. c. 21. 5. Ieremi. c. 52. 16. quarum laudes Cicero lib. 1. Offic. valdè prædicat, à quibus nobilissimæ plures familiæ cognomina sua sumserunt Romæ, uti familia Fabiorum, Lentulorum, Pisonum, Taurorum, Viteliorum, Porciorum, & similium vid. Greg. lib. 4. c. 8. de Republ.

Venatoria functio, est quâ capiendis bestiis feris, quæ nullius sunt, vitæ præsidia quæruntur. Estque hæc vel in ferarum terrestrium in silvis aut alibi vagantium venatione posita, vel in aucupio volatilium, vel in aquatilium captura.

Mechanica functio, est quâ industriâ & labore ex materia quadam, homo necessaria vitæ præsidia sibi & aliis parat & conficit. Sic itaque hæ functiones mechanicæ, quæ artificia & opificia dicuntur, non solum labore corpus exercent, sed etiam alia ad vitam necessaria suppeditant. *vid. Aristot. lib. 7. pol. c. 8. Pet. Greg. lib, 4. c. 9.*

Harum cultores sunt forenses, mercenarii, viliores agricolis & pastoribus, proni ad factiones, coitiones & collegia, sodalitates, commerciorum exercitia, & dediti, fraudibus, deceptionibus, astutiæ, intemperantiæ, voluptatibus variis, *Cicero. lib. 2. Offic Quid numerem, inquit, artium, multitudinem, sine quibus vitæ omninò nulla esse potuisset? Quis enim agris subveniret? quæ esset oblectatio valentium? quis victus, aut cultus corporis, nisi tam multæ nobis artes ministrarent? & latè Siracid cap. 38. vers. 35. ibi, omnes isti manibus suis fidem habent, & quisque procurat, ut sapiat in opere suo. 36 sine illis non ædificatur civitas, neque cives incolunt, neque ambulant in ea. & vers. 26. & sequent. ideóque horum artificum penuria periculum & damnum societati adfert. vid. 1. Sam cap. 13. 19. sicuti horum copia utilitatem; argum. Exod cap. 31. 2 & seqq. pro pœna reputatur defectus artificum.*

Apoc.

Apoc. c. 8. ob hanc causam Latim cum humano genere hæc opificia cæperunt. Gen. c. 4. 1. Coron. c. 4. 15. 23. c. 27. utpote convenientia vitæ laborique, cui homines post lapsum sunt addicti. Gen. c. 3. 19. Psal. c. 128. labore manuum tuarum vives 1. Thess. c. 4. 11. operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis. Discenda ideò præcipiuntur & exercenda, quamvis non singulis omnia necessaria, quæ etiam pii viri exercuerunt. Acto. c. 18. Matth. c. 13. 55.

Sunt autem inter se hæ artes mechanicæ ita conjunctæ & colligatæ, & mutuas sibi operas præstant, ut vix una sine alterius auxilio & mutuo officio exerceri possit. *Sic enim agricultura opus habet fabro ferrario ad vomerem, falcem, ligonem, securim, et fabro lignario ad aratrum et jugum præparandum, et vehiculum ad tugurium & stabulum pro bobus constituendum. Et denique nisi pistoris artificium accedat, universa agricultura evanescit. Et ita etiam aliæ mechanicæ alias artes ad auxilium sui convocant, ita ut sine harum ope inutiles illæ permaneant. ita* Greg d. *loc. De artibus hisce mechanicis, earúmque variis speciebus vide Zuinger. volum. lib. 1. & sequentibus. Melchio. Iun. lib. 1. Polit. quæst. 62.*

Hujus generis sunt ars molinaria, pistoria, coquinaria, atchitectonica, libraria, ars metallica, arculariorum, victorum, carpentariorum, ars lanaria, & linaria, texroria, sutoria, sartoria, fullonia, coriaria, ars balneatorum, pictorum, sculptorum, opificia vectorum, aurigarum, nautarum, & similium plurimorum, qui ideò vulgares & plebei vocantur, gregarii, humiles, obscuri & viles. *Menoch. lib. 2. cas. 71. arbitr. judic. quæst. Tiraqu. de nobil. cap. 37. num. 30. & sequent.*

Ex his sordida opificia vocantur, quæ faciendo, tractandóve multum sordium & fuliginis contrahunt, qualis est ars carbonaria, ferraria, lignaria, vitriaria, carminaria, distillatoria omnis, & quæ his similes.

Quædam

Quędam opificia ex his illiberalia non nihil, quę in hominum odia incurrunt velut portitorum, publicanorum & fœneratorum, colybistarum, *Matt.c.*18.17. institorum, interpolatorum, propolarum, & similium, qui ex mendacio & vanitate lucrum facere solent. *vid. Cic. lib.* 1. *Offic.* quò etiam refero mercenariorum opificia mechanica, quæ necessaria & utilia: *arg. Lev.c.*19 13. *Deut.c.*24 14. *Matth.c.*10.11. *Iacob c.*5 4. 1. *Reg c.* 3.14. *& seqq c.* 7 13. *& seqq.c.*9.

Functiones, quæ usibus hominum minus necessarijs, vel minus honestis opinione hominum inserviunt, sunt viles & servviles. Vnde has tractãtes vocantur viles, ignobiles, nullius existimationis, sortis infimæ, & humiles, atque abiecti. *Menoch lib* 2. *cas* 71 *arb judic Farin. lib de testib. quæst.* 57. *nu.*54. *& seqq lib.*3. *quam distinctionem licet etiam observare in sacra scriptura* 2. *Reg* 25. 11. 12 *c.*24.15. *Psalm.*49.3 21. *Iob.c.*30.1.2. *& seqq. ubi Iunius.* 2. *Sam.c.*9 8.9 *c.*3.8 1. *Sam c.*24.15. 2. *Reg.c* 8.13. *c.*25.15. *Matt c.* 15.16. *c.*10 42. 2. *Sam c.*3 8. *Nehem c.*8.1.1. *Corin c* 3 1. 1. *Sam.c.* 15.17. *c* 9.21.

Voluptuariis & minus necessariis usibus inserviunt gynęciarii, plumarij, gladiatores, xystici, Thymelici, arenarij, pugnantes cum bestijs, gymnici, mimi, pantomimi, histriones, scenici, circēses, theatrales, comœdi, tragœdi, gangones, ludiones, scurræ & similes. *vid Chass.ne considerat.*42 *part.* 11. *glor. mundi. Menoch d. loc & Farin d. loc.*

Minus honestis, ex opinione hominum, usibus & indecoris inserviunt suarii, Ostiarij, tonsores, mulliones, in pistrino versantes, carnifices, balneatores, stabularij, pellliones, bajuli, lecticarii, præbitores pravedorum, perangariarum, carbonarii, lignatores & similes plures. *de quibus Bodin lib.*3. *c ult. de Rep. Siracid.c* 38.35. *& seqq. Exod.*28.3 *c* 3 *c* 35 *& lib.*12. *c justinianei.*

Artes impiæ vel prorsus curiosæ, vel hominum sanctis moribus noxiæ, vel vitæ humanę inutiles, non sunt in Republica tollerandę. *arg. Act.c.*19.19.

Hæc de

Hæc de functione ruſtica, agraria & mechanica: ſingulis hiſce inſerviens functio eſt promercalis, quâ per commutationem rerum, vel operarum cum alijs factam, neceſſaria & utilia, quæ deſunt nobis, procurantur & ſymbioticis ſubminiſtrantur, vel ea, quibus abundamus, ad alios cum noſtro commodo exportantur.

Functio hæc promercalis eſt vel minor, in permutatione rerum, ad vitæ privatæ permutantium indigentiam: vel major ad abundantiam & lucrum & commodum permutantium, qui hinc mercatores vocantur.

Mercatores & negotiatores, ideo conſociationi utiles & neceſſarii, ut ſuperflua exportent, alijſque utilibus & neceſſarijs permutent, & aliunde, quæ incolis & regno neceſſaria ſunt, & in eo non inveniuntur, importent, ſub honeſto lucro, quod laboris ſit ſtipendium, citra dolum, fraudem & peierationem 1. *Theſſ c.4. Sirac c.26 27 & denique notitiam, neceſſitudinem atque familiaritatem cum exteris nobis concilient, & ſtatum aliorum explorent. Ideoque mercatores ſunt quaſi pedes corporis politici, qui neceſſaria reliquis apportant, & cum exteris communionem conciliant. Atque hæc mercatura refertur inter artes, quæ bene & male exerceri poſſunt. Petr. Greg. lib 4. c.7. de Rep. Prover. c.20.14. 2. Chron. c.1.16. 2. Chron. c 9.21. 1. Reg. c 9.26.27.28 lib.1. C. de commerc. & mercat. tit. C. negotiat ne milit. Quamquàm Plato. 4. de legibus exiſtimet, mercaturam corrumpere ingenuos civium animos. Ex ea enim fieri doloſos animos, cives inſtabiles & infidos in moribus, quem refutat Ariſtot. lib.7. polit. c.6. ubi caſus. Quarum verò rerum commercium & negotiatio non conceſſa ſit, vide apud Iuris conſultos paſſim id tradentes, l inter. 1. ſacram rem de verbor. oblig. tit ad l. Fab. de plag. Novel. de Lenocin. tit. C. quæ res exportar. & paſſim alibi. Exempla mercaturæ extant. Geneſ. c. 37:1. Reg c.5. c.10. c.22. 2. Chron. c.2. c.9. Prover. c.31. Eſa. c. 23. Ezech. c.27. Act. c.16. Apocal c 18. Ezech. c.22. Amos. c.8. c.2. c.3. de libris dati & accepti. Siracid. c.42.*

Exercetur verò malè mercatura. 1. quando non habetur

ratio temporis. *vide Nehem. c.* 13. in diebus cultui divino consecratis. 11. Loci prohibiti. *Matth. c.* 21. 1111. Ratiõe personæ, quando prohibitæ personæ eam exercent. 2. *Tim. c.* 2. 1111. Ratione modi, quando põderibus, mensuris, moneta, iniustis, mendacijs, aut aliis illicitis modis exercetur. 1. *Thess. c.* 4. *Levit. c.* 19. *Iac. c.* 4. 13. V. Quando eius cura & studium a cultu divino homines avocat. *Luc. c.* 14. 19. 20. 21.

Cæterùm, quomodò hæ privatæ functiones inserviant consociationi & symbiosi publicæ, & provinciali, dicetur suis locis in capp. seqq.

Porrò naturalis privata consociatio symbiotica domestica, in duas species abit. Est enim conjugum, vel propinquorum. *de priore Genes. c.* 3. *&* 4. *de posteriore c.* 10.

Consociatio & symbiosis conjugalis est, quâ coniuges, maritus & uxor sibi invicem devincti communicant commoda & onera vitę conjugalis.

Hæc consociatio omniũ prima est, ut asserit Cicer. lib. 1. *offic: secunda est cognatorum: tertia adfinium. Genes. c.* 4. 2. *Nam natura commune omniũ animantium, ut habeãt libidinem procreandi. Ideò prima societas vitæ in coniugio: proxima in liberis. Hinc una domus & familia. Atq; hinc principium & seminarium omnium hominum. Sequuntur fratrum coniunctiones, post consanguineorum sobrinorúmque, qui eum una domo capi non possint, in alias domos tanquam in colonias exeunt. Sequuntur connubia & adfinitates ex quibus etiam plures propinqui. Quæ propagatio & soboles origo est Rerumpubl. vid. Danæ lib.* 1. *c.* 3. *politic. ubi & plures alias causas societatis humanæ refert, & Petr. Greg. lib* 19. *de Rep. & Bodin. lib.* 1. *c.* 1. *&* 3. *de Republ. & Plat. dialog.* 4. *de legib.*

Director & gubernator communium negotiorum ad hanc consociationem spectantium est maritus: Obsequia præstans, & imperata faciens, est uxor & familia.

Commoda & onera ejusmodi sũt propria alterutrius conjugis

jugis, vel communia utriusque.

Propria sunt, quæ vel maritus uxori communicat, vel cõtra quę uxor marito.

Maritus uxori communicat nomen & familiam, dignitatem, statum, & conditionem suam. *Esa. c. 3. 28. prehendent septem mulieres eundẽ virum, tempore illo dicendo, cibum nostrum comedemus, et vestimentum nostrum induemus; tantummodò vocemur de nomine tuo, aufer probrum nostrum. Ruth. c. 4. 11. psalm. 45. 11. 12. Gen. c. 30. Levit. c. 22. 12. 13. 14. Tob. c. 10. 12. 13. Sic etiam nomine mariti, seu viri, prima fœmina fuit vocata. Gen. c. 2. 23. l. mulieres. C. de dignitat. Tiraquell. de leg. connub. leg. 1. quam unicè amat, illique adhæret. Matth. cap. 19. v. 6. 8. 9. 1. Corinth. cap. 7. v. 10. 11. Bodin. lib. 1. cap. 3. de Republ.*

Deinde maritus præstat uxori coniugi suæ tutelam, patrocinium & defensionem contra vim & iniuriam. *Gen. c. 20. 16. 1. Corinth. c. 11. 10. Ruth. c. 3. 9. Esa. d. c. 3. 28. 1. Petr. c. 3. Colos. c. 3. Ephes. c. 5. 25. 26. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea, ut eam sanctificaret, postquam eam purgasset lavacro aquæ per verbum. & seqq. ubi tanquam se ipsum uxorem fovere jubetur. & præest domui suæ 1. Timoth. c 3. c 5. Exemplum vid. Gen. c. 30. Luc. c. 12. Ruth, c. 2. 2. reg c. 4. 1. reg c. 19. Non patitur otiosos suos domesticos. Siracid. c. 30 c. 33. sed honesta negotia injungit, uti Ioseph. Gen. c. 37. David. 1. Sam. c. 16. c. 17. & alis. Genes. c. 24. c. 29. Exod. c. 2. 1. Sam. c. 9. Eccles. c. 6. psalm. 123.*

Tertiò præstat maritus uxori suæ omnia necessaria, nimirum gubernationem, curam protectionem, sustentationem, victum & amictum, *Ephes. d. c. 5. 25. & seqq. c. 6. 4. 2. Sam. c. 12. 3. ubi Martyr. 1. Cor. c. 7. Matth. c. 19. 5.* unde & honorem, tanquam vasi infirmiori tribuit. *1. Pet. c. 3. 7. Colos. 3. 19.* & ipsius infirmitates cum *συμπαθείᾳ* fert. *argum. Ephes. c. 5. 23. 24.*

& seqq. consolatur merentem. 1. Sam. c. 1. 8. 2. Sam. c. 12. 24. Tob. c. 5. 26. 27. in Christiana religione instituit, 1. Cor. c. 14. 35. c. 7. 16. Iob. c. 2. 9. 1. Timoth. c. 2. infirmam curat, captivam redimit, Nehem. c. 4. 1. Sam. c. 30. 17. 18. errantem moderatè corrigit, Iob. c. 2. 10. mortuam honestè sepelit, exemplo Abrahami & aliorum, & viventi alimenta, unde post mortem suam vivat, relinquit. Tiraq. l. 8. de leg. connub. *Ratio hujus communicationis est arctissima illa conjunctio cum uxore, quod unum corpus & una caro dicatur cum uxore, & una persona*, Gen. c. 2. 23. 1. Cor. 14. c. 6. 16. Eph. c. 5. 28. 29. 33. *& domui suæ quisque præesse jubetur*, 1. Tim. c. 3. & c. 5.

Vxor verò præstat suo marito obedientiam, subjectionem, fidem, obsequia, operas, adjumentum, & auxilium, 1. Pet. c. 3. 6. Eph. c. 1. Col. c. 3. 18. Gen. c. 3. 16. Num. c. 30. 1. Sam. c. 19. honorem, 11. 12. 13. Proverb. c. 31. Eccles. c. 26. 18. 30. Item reverentiam, verecundiam, timorem, Eph. c. 5. 33. 1. Pet. c. 3. 2. & 5. Est. c. 1. 17. 18. 1. Tim. c. 2. 12. liberos illi parit, lactat & educat, Gen. c. 16. v. 15. 16. c. 24. 15. 24. 36. c. 35. 2. 12. c. 30. 5. 7. 12. 1. Cor. c. 14. 34. Rut. c. 4. 11. 12. 1. Sam. c. 1. 23. Prov. c. 31. 11. & seqq. Psal. 113. 9. & Psa. 18. 7. *ubi Piscator.* eumq; in omni fortuna sequitur. Exo. c. 18. 1. 2. 3. 1. Sam. 27. 3. Gen. c. 29. 21. c. 30. 25. 26. 27. c. 20. 12. Et illius miserias & calamitates fert & sublevat, 1. Sam. c. 19. 11. 12. 1. Reg. c. 14. 4. c. 21. 7. Eph. c. 5. 23. & seqq. Exod. c. 4. 25. *ut* Abigail 2. Sam. c. 25. & ad illius mores se componit, & accōmodat, *argum.* 1. Cor. c. 7. Prov. c. 31. *mulier bona reddit marito suo bonum, & non malū omnibus diebus suis*, 1. Corin. c. 7. cogitat, ut placeat viro, Sirac. c. 26. c. 36. 25. sine cuius consilio & consensu, nihil agit. Num. c. 30. vers. 7. 8. Siracid. c. 25. v. 30. 31. 32. arg. Gen. c. 3. v. 16. atque ita suavem & tranquillam vitam reddit marito suo, Proverb. c. 26. v. 18. 22. Siracid. c. 26. 2. *unde columna auxilii & solatii dicitur.* Sirac. c. 36. 24. *Ratio est, quia uxor propter virum, & in adjumentum eius, & ex viro est condita.* Gen. c. 2. 1. Cor. c. 11. 9. 8. *pars mariti.* Matth. c. 19. 5. *eiusque caro.* Eph. c. 5. 28. 29. *cui nomen datum ab Adamo*, Gen. 2. 23. *ubi Iunius. Atq; prius Adamus, postea Eva formata.* 1. Timoth. c. 2. 31.

c.2.13.14. & Eva prius est seducta d.v.13.14. & masculinus sexus dignior fœmineo. 1.Cor.c.12.13. & seqq arg 1.Cor.c.11 7.& uxoris caput maritus.1.Pet.c.3. 1.Timoth.c.2.12.1.Cor c.11.31. Eph.c.5. 23.& uxor imago viri arg.1. Cor.c 7 Apud Romanos uxoris amicus tutor & pater maritus olim fiebat: Cuiac lib.16.obs.c.33. Vlpian. tit. 22.§.14. ubi Gothof. vid. Bodin.lib.1.c.3.de Rep.

Vtriusque coniugis communia commoda & onera sunt, quæ ab utroque simul præstantur & communicantur ultrò citróque, uti est debita illa benevolentia & corporis usus, 1.*Cor.* c 7.3.4.5.c.11.12. *Rom.c.1.26.27.* ad evitandam fornicationē, & liberos procreandos, 1.*Cor.c.7.1.2.* 1.*Tim.c.2.15.*1.*Thess.c.4.* 4.5.cohabitatio mutua, 1.*Cor.c.7.* 10.12.13.1.*Pet.c.3.* 1.2.3. *quamvis necessaria absentia nonnunquam concedatur.d.c.7.5. Deut.c.* 20.7.2.*Sam.c.*11.11. *Prov.c.7.10. videntur olim conjuges separatim habitasse.Gen.c.23.2 ubi Iunius.c.*18.10.*c.24.67.* Consuetudo & amicitia familiaris & intima, amor mutuus, fidelitas & patientia, *Tit.c.2. Eph.c.5.15.Cant.c.1.2.3.Gen.c.* 26.89. *Prov.c.5.18.* mutua opera & φιλεργία, *Eph.5.29.* omnium bonorum & juris communicatio, *l.1.de ritu nupt.l.22 §.7. solut.mat.* ita ut, quo ad usum, bona conjugum communia esse existimentur, eò utique donec displicet alteri, 2.*Sam.c.12.3. ibi, quæ cum liberis suis pariter de buccella eius comedebat etc. ubi Martyr.argum. Eph.c.5.25.* 36.*& seqq.* Consortium omnis vitæ, & conjunctio individua. *Matth.c.19.8. Ephesi.5.29.* qua una caro reputantur. *Ephesi.* 5.26.27.*& seqq.*1.*Cor.c.6.16.& seqq.* quam unionem etiam reliquis parentibus colunt.*Gen.c.2.24. Matth.c.19.5.* cubile impollutum.*Hebr c.13.4.* infirmitatis mutua sublevatio, *Eph.c.5.* c.4.2.31. 1.*Petr.c.3.2. Col.c.3.19.* familiæ gubernatio, & administratio in œconomicorum officiorum functione, rei familiaris dispensatione, & cura rei domesticæ: *Pro.c 11.9.1.Tim.* c.2.*Tit.c.2.Prov.31.* liberorum educatio in vera religione, ædificatio & institutio, 1.*Cor.c.7.16.c.14.35.* 2.*Reg.c 4.10 Deut.* c.6 7.8 *Matth.c.19.4. Deut.c.31.Prov.c.4.c.19.* defensio, protec-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ctio & è periculis liberatio. 1. *Sam.c.*19.11.12.c.25.18. *& ſeqq. prov.c.*31.10. *& ſeqq. Gen.c.*12. *Eſt.c.*2.22. Luctus prę mortui. *Gen.c.*23.2.2.*Sam.c.*11.26.27. *Ratio horum mutuorum officiorum inter conjuges eſt arctiſſima conjugum conjunctio, quâ exiſtimantur eſſe corpus unum, & caro una conjuges. Gen.c.*2.23.1. *Cor.c.*14.c.6, *v.*16.c.7. *Matth.c.*19. *& quod confœderati atque ſocij dicuntur. Malach.c.*2.*v.*14. *Eph.c.*5.*v.*32.*proverb.c.*2.*v.*17.

CAPUT. III.

De conſociatione propinquorum.

HActenus de conſociatione ſymbiótica conjugum; ſequitur de propinquorum conſociatione.

Propinquorum conſociatio eſt, quâ cognati, vel adfines quorundam commodorum & onerum inter ſe communicandorum cauſſa conjunguntur.

Cognati ſunt, qui ex eodem ſanguine, ſeu ſemine ſunt nati & conſociati ad jura ſanguinis communicanda.

Hîc primò perſonæ conſociatæ, deinde jura hiſce communicata conſideranda ſunt.

Perſonæ conſociatæ ſunt, quæ ex communi fonte & radice ſanguinis innatam habent cognationem. Cognati ejuſmodi ſunt recti, vel obliqui, qui & collaterales dicuntur.

Recti in lineâ rectâ cõſiſtentes ſunt aſcẽdẽtes, vel deſcẽdẽtes.

Aſcendentes ſunt perſonæ ſuperiores generantes, quæ parentum nomine continentur. ut 1. Pater, mater, 11. Avus avia, 111. Proavus, proavia. 1v. Abavus, abavia, v. Atavus, atavia. v1. Tritavus, tritavia, & ſic deniceps. *Vide Levit. c.*18.*c.*20. *Matth.c.*4. *Num c.*1. *& ſeqq. & tit. de gradib. & affinib.*

Deſcendentes ſunt perſonæ inferiores generatæ, quæ liberorum nomine appellantur, uti: 1. filius, filia. 11. nepos, neptis. 111. pronepos, proneptis. 1v. abnepos, abneptis. v. atnepos, atneptis. v1. trinepos, trineptis, & ſic deinceps. Hi à primo ſuo ſtipite communi ſæpè nominantur. *ut ab Iſraele Iſraelitæ, à Levi, Levitæ, à Iuda, Iudæi, à Gerſon, Gerſonitæ, à Rechab, Rechabitæ,*

chabitæ, à Benjamin, Benjaminitæ, ab Heber, Hebræi: à Fabio, Fabii, etc.

Obliqui, seu collaterales sunt conjuncti, communem nobiscum originem & generationem in stipite, seu persona aliqua generante habentes, & à latere nos attingentes, unde & συγγενεῖς cognati vocantur.

Ejusmodi sunt rursum æquales, vel inæquales. AEquales, qui pari gradu, seu intervallo à communi stipite distant, ut I. Frater, soror. II. Duorum fratrum, vel sororum liberi, qui sunt consobrini. III. Sobrini patruelium. IV. Sobrinorum liberi, & sic deinceps.

Inæquales sunt, qui inæquali intervallo à communi stipite distãt; ut sunt superiores, vel inferiores: Ex illis sunt. I. patris frater, qui patruus. II. Avi frater, patruus magnus, & soror avi, amita magna. III. Proavi frater, qui mihi pro patruus magnus, & soror, quæ proamita. IV. Abavi frater, abpatruus, abavi soror, ab amita, &c.

Ex inferioribus collateralib. sũt I. Fratris & sororis filius, nepos, pronepos abnepos, ex filia neptis, proneptis, &c. II. Consobrini, vel cõsobrinæ, amitini, amitinę. patrueles, filius, filia, neptis &c. III. Patrui magni, vel amitę magnę, avunculi magni, vel materterę magnę, filius, nepos & filia neptis, &c.

Adfines sunt, qui per conjugium personę cognatę nobis sunt cognati, uti sunt alterius conjugis cognati & consociati ad jura adfinitatis participanda.

Hinc fit, ut conjugis alterius ascendentes vicem ascendentium apud alterum conjugem obtineant, & descendentes atque collaterales conjugis unius, vices descendentium & collateralium alterius gerant.

Adfines ascendentes superiores sunt. I. Socer, consocer, socrus, noverca. II. Prosocer, seu socer magnus, prosocrus, vel soerus magna, quę est avia uxoris. III. Absocer, absocrus IV. Atsocer, atsocrus. V. Trisocer, trisocrus. VI. Quadrisocer, quadrisocrus. &c.

Adfines

Adfines descendentes inferiores sunt, 1, Gener, filiæ marius; nurus, filii uxor; privignus, privigna. 2. Progener, neptis maritus; pronurus, neptis uxor; & proprivignus, proprivigna, triprivignus, triprivigna, & sic deinceps.

Adfines ex latere sunt, 1, Levir, mariti frater, glos, mariti soror, 2, Sororius, sororis maritus; fratria, fratris uxor. 3, Duorum fratrum uxores, janitrices, & græcè εἰνάτερες, 4, Soceri frater, soror & socrus, frater vel soror, 5, prosoceri frater, soror & sic deinceps. —

In familia & cognatione superiores sunt, qui principes dicuntur gentis & tribus; & qui principes domus alicujus, & familiarum singularum vocantur.

Princeps familiæ, seu tribus gentis alicuius dicitur, qui ejusdem tribus & familiæ hominibus est præfectus, 1. *Chron. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27.* & jus coërcendi habet in singulos & universos suæ familiæ homines. *Græcis dicitur Phylarchus: Ante constitutas Respub. & regna hos Phylarchos jus vitæ & necis in suæ familiæ homines habuisse constat. Genes. c. 14. c. 34. c. 36. c. 38. Num. c. 18. Exod. c. 18. Sic tribuum & familiarum duodecim apud Hebræos. 12. Phylarchi extiterunt, de quibus Num. Cap. 1. c. 6. c. 20. & Jos. c. 22. Deut. c. 33. 1. Chron. c. 5. 3. 4. 7. 15. 24. c. 7. 2. & seqq. c. 8. c. 24. 4. & seqq. Matth. c. 19. vers. 28. Sigon. de Repub. Hebr. lib. 7. cap. 6.*

Princeps domus est præcipuus & superior in familiâ certâ, seu domo tribus alicuius & gentis, qui Græcis dicitur patriarcha: *uti in tribu Juda princeps. 1. Chron. c. 28. v. 1. & seqq. vel alterius tribus. vid. Num. c. 1. Jos. c. 7. c. 14. c. 19. & Judic. c. 7. Nehem. c. 7. 1. Chron. c. 19. Sigon. d. lib. 7. ca. 6. Appellabantur capita familiæ certæ alicujus, cui præerant & quam convocabant, & cujus duces in bello erant apud Judæos. Sigon. d. loc.*

Jura communicata inter hasce personas sunt, quæ dicuntur jura sanguinis, quæ inter personas, naturali hac consociatione conjunctas, sunt, & consistunt partim in commodis, partim in oneribus, & in commodis ultrò citroq; inter eadem conferen-

conferendis & ſuſtinendis.

Commoda ultrò citróque inter cognatos communicanda, ſunt jura in perſona, vel rebus cognati cognato competentia. *Phil. 3. 4. Quanquam ego etiam habeo in carne, de quo confidam. Si quiſquam alius videtur habere in carne, de quo confidat, ego maximè. 5. circumciſus octavo die, ex gente Iſraëlis, tribu Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Phariſæus, & 1. Cor. c. 11. 22. Rom. c. 9. 4. qui ſunt Iſraëlitæ, quorum eſt adoptio & gloria & fœdera, & legis conſtitutio, & cultus & promiſſiones. 5. quorum ſunt patres, & ex quibus eſt Chriſtus, quod ad carnem attinet. & v. 7. ſeqq.*

Eiuſmodi commoda ſunt primo στοργὴ, affectio, amor & dilectio ſanguinis & cognati ſui. *De qua vid. Gen. c. 28. 2. c. 29. 12. & ſeqq. c. 43. 30. c. 45. 1. Nehem. c. 3. 4. 5. 6. c. 5. 5. Iudic. c. 11. 2. & ſeqq. 2. Sam c. 19. 13. c. 18. 33. Tob. c. 7. Deut. c. 13. 6.*

Ex hac στοργῇ proficiſcitur cura & ſolicitudo, qua cognatus de cognati ſalute & commodis angitur & afficitur, & de iis non aliter, ac de propriis laborat & ſollicitus eſt, *Videre licet hujus rei gratia Rom. c. 9. 2. 3. optarim enim ego ipſe anathema eſſe ſeparatum à Chriſto pro fratribus meis & cognatis meis ſecundum carnem. & c. 10. 1. 2. Exod. cap. 32. 32. & verſ. 11. 12. Gal. c. 6. 1. 2. Deut. c. 22. 1. ſi videas bovem fratris tui, aut pecudem ejus, non occultabis te ab illis, ſed omninò reducito eos ad fratrem tuum, & verſ. ſeqq. Exod. d. loc. 1. Timoth. c. 5. 4. 8. Quod ſi quis ſuis, & maximè domeſticis non providet, fidem abnegavit, & infideli eſt deterior. Sirac. c. 42. Pudeat te convertere faciem à conſanguineo tuo. 1. Iohan. c. 3. in fine ferè. Matth. c. 7. 9. Gen. c. 37. 35. 36. c. 44. 20. 23. 29. 30. 31. c. 45. 27. 28. c. 36. 30. 1. Reg. c. 3. 26. 27. Eſter c. 2.* Vnde injuria & ignominia uni ex familia illata, omnibus & ſingulis ex familia fieri cenſetur, *l. 1. l. 2. de injur.* Hinc etiã jus hoſpitii mutui, & hoſpitalitatis. *Greg. lib. 15. Syntag. c. 28. num. 35. Gell lib. 5. c. 13.* συμπάθεια doloris & calamitatis, nec non communio gaudij & lætitiæ, *Luc. c. 15. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. & ſeqq. Siracid. cap. 38. 16. & ſeqq. cap. 9. Ierem. cap. 16. 41. 47. 48. Iudic. cap. 12. 6. 1. Corinth. cap. 12. 2. Sam. cap. 19.*

Apud Iudæos nomina liberis imponebantur à parentibus. Gen. c. 21. 3. 4. Luc. c. 1. 59. & c. 2. 21. Cujus rei gratiâ teſtes, acceſſus ſcilicet ad Eccleſiam, & nominis inditi, adhibebantur. Eſa. c. 8. 2. 3. ubi Iunius, quos græci συντέκνους appellarunt. Imponuntur autem hæc nomina ad diſcrimina inter individua conſtituendum ſingulari appellatione & nomenclaturâ, à Deo commendata, & ab Adamo & Moſe poſteris tradita, vid. Aret. Tom. 1. probiem. 79.

Tertio inter familiæ & cognationis jura communia refero præſtationem alimentorum in caſu neceſsitatis & inopiæ. *Gen. c. 45. 9. 10. 11. Eccleſ. c. 3. 13, 17. Act. c. 7. 22.* auxilium & defenſionem mutuam. *Gen c. 29. 9. c 43. 2. 3. 4. & ſeqq c. 45. 27. 28. c. 46. c. 42. 1. 2. & ſeqq. c. 47. 12. 13. c. 44. 5. 11. c. 45. 9. Sirac. c. 30. 4. 5. 6. Pſalm. 127. 3. 4, 5. Iob. c. 19. 27. 1. Sam. 22. 3. 4.* item operas & miniſteria, ultrò citróque præſtanda. *arg. Prov. c. 23. 22. Eph. c. 6. Galat. c. 6. 1. Cor. c. 10.*

Quattò privilegium uni cognatorum conceſſum jure cognationis extenditur ad ejuſdem familiam, uxorem, liberos, imò & fratrem *l 2. §. 1. l. 3. l. 4. l. 5. de uſu & habitat. Menoch. caſ. 379. Tiraq. de nobil. c. 15. facit ad Rom. c. 9. 2. 3 4. c. 11. adeò ut natura quandoq; eidem dona & virtutes uni familiæ communicet, & quaſi hæreditarias faciat. Eccl. c. 11. 29. Act. c. 7. 51. 52. 53. 2. Timot. c. 15, 6. Rom. c. 5 15. & ſeqq. c. 9. 2. & ſeqq c. 11, 12. & ſeqq. Exod. cap. 20. 5. Matth. c. 12. 34. c. 3. 7. vide Menoch lib. 1. præſ. 15. & lib. 5. præſ. 38. & lib. 6. præſ. 8. Tiraquell. de legib. connub. Sicut contra vitia quædam familiæ familiaria eſſe ſolent. Matth. c 7. 16. 17. Iudic. c. 12. 6. Tiraquell. de nobil. c. 23.*

Apud Romanos etiam ſacra familiæ omnibus & ſingulis cognatis erant communia. Sigon. de antiquo jure civ. Rom. lib. 1. c. 8. & monumenta familiaria l. 5. l. 6. de relig. & ſamptib. funer. l. 1. en. c. de adopt. & nobilitas majorum, poſteris communicabatur. Tiraquell. latè de nobilit. c. 15. c. 16 c. 17. c. 22. quod eſt jus natalium & nobilitas nativa. Tiraquell. d. loc. 2. Reg. c. 9 34. & ſacra ceremoniæ & ejuſdem religionis profeſſio. Geneſ. c. 34. 15. & ſeqq. Ruth c. 1. 16. 17. & ſeqq. Pſal. 12. 23. 45.

Ergò

Ergò etiam nobilitas nativa, εὐγένεια, ſeu jus, natalium, ejuſdem familiæ perſonis inferioribus deſcendentibus communicatur & quaſi innaſcitur, *Hippol. in nobil. axiom.* 30. 31. 32. qui nobiles, generoſi & partricij Latinis dicuntur.

AEſtimanda autem hæc nobilitas eſt ex eo, quod familia aliqua non eſt ex colluvie & confuſione alterius gentis, ſed pura & impermixta. Deinde ex eo, quod ſuos agros & bona certa habeat, ſuiſque legibus vivat. Denique quod ſit antiqua & vetuſta, multóſque præclaros viros ex ſeſe genuerit, atque εὐτενίαν, καὶ πολυτενίαν demonſtrare & probare poſsit. *Rom. c. 9. 2. 3. 4. 5. ubi Petrus Martyr. 2. Cor. c. 11. 12. Sirac. c. 22. 7. Tira. q. d. nobilit c. 19. Danæ. c. 6 politic. lib. 2. Greg lib. 4. c. 2. Chaßan. in conſuete Burgund. Rub. 4. §. 19. entre gens nobles, ubi num. 25. & ſeqq. novem cauſas nobilitatis ponit, & in catalog. gloria mundi part. 8. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 26. Apud Romanos, qui ſuorum majorum imagines habuerunt, ij nobiles, qui ſuas tantùm, illi novi, qui nec majorum, neque ſuas, ij ignobiles dicebantur. Vnde conſtat, Romanis jus nobilitatis fuiße, jus imaginis habendæ & collocandæ. Nam ut imago à magiſtratu curuli, quem gerere neceße eſt illi, qui imaginem ponere volebat, ſic nobilitas ab imagine proficiſcitur, quæ ponebatur in celebriore parte domus, in armario, larario ve ligneo. Vide Sigon. lib. 2. cap. 20. de antiquo jure civil. Rom. & lib. de nom. Romanorum.*

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt pontice longo
Ordine cenſeri, pictoſque oſtendere Vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos?

Poſtea etiam nobiles ex cenſu & divitijs æſtimabantur, qui erant equites & alij, qui in prima claße collocati, dignitate, honore & authoritate cæteris præcellebant. Gregor. lib. 4. c. 2. num. 5.

Alij nobiles quoſdam vocant ἐνδόξους qui ob res præclare geſtas, vel virtutes egregias inter cæteros eminent; Quoſdam generoſos γενναίους, qui à nobilibus ſunt generati: Quoſdam neque virtute, neque genere nobiles, ſed tantum divitijs & opibus, vel ex beneficio & privilegio ſummi magiſtratus. de quib. diſſerit Danæ. lib. 2. cap. 6. politic & Tira-

quell. latißimè in com. de nobilitat. | *Primi generis nobilitatem rectè propriam vocare licet, reliquorum vero collatam & conceßam à parentibus, quæ eſt nativa, vel à magnificentia, & ſplendore divitiarum vel ex benignitate principis, quæ eſt dativa nobilitas, Eſt. c. 6. 11.*

Habet autem nobilitas gradus: Dicitur enim quædam, clara, præclara, inclita, generoſa, ſpectabilis, egregia; quædam illuſtris regia, imperialis. *Gregor. d. c. 2. num. 5. Pet. Heigius lib. 1. queſt. 2. Tiraquel. c. 37. de nob.*

De variâ variorum populorum nobilitate. vid. Theod. Zuing. vol. 28. theat. lib. 2. in perſon. politic. Pacian lib. 2. de probat. c. 26. Tiraq. de nobilit. c. 10. Menoch. lib. 2. caſ. 67. arb. judic. ubi deſcribunt, qui nobiles dicuntur Neapolitanis, qui Venetis, qui Romanis, qui Anglis, Hiſpanis, Græcis, Ægyptius, Turcis & alijs. vide Sene. Epiſt. 44. Bodin. late li. 3 c. 8. de Repub. Hi nobiles apud Romanos poſtea erant majorum, vel minorũ gentium, ex gente paticia, vel plebeja, ut Sigonius notat dicto loco.

Gens Iſraelitica, familiam ſuam ex genealogia certa impermixtam ſemper habuit. Nehem. c. 7. Heſt. cap. 10. 1 Chron. c. 1. c. 2. c. 3. Num. c. 1. c. 2. c. 3. Exod. c. 1. & quælibet tribus certas ſuas familias, agros, civitates, regiones, quas incolebat, habebat, ſuiſq; legibus vivebat, neque ulla gens hac vetuſtior et antiquior, nullaque quæ plures præclaros & excellentes viros ex ſe progenuerit. De gentis hujus præſtantia & excellentia alibi extant teſtimonia Deut c. 4. 7. 8. c. 7. 6. c. 26. 19. c. 33. 29. 2. Sam. c. 7. 23. 1. Chron. c. 17. 21. Pſal. 147. 20. Exod. c. 19. 6. Pſalm. 76. 1. 2. Matt. c. 10. 6. c. 15. 24. Rom. c. 3. 1. 2. 3. c. 9. 4. Act. c. 3. 25. 26. c. 11. 19. c. 13. 26. 47. Iohan. c. 4. 22. Cuius lemen perpetuum dicitur, inde ab Abrahamo uſque. *Ierem c. 37. 37. 38 Ioh. c. 8. 33. 37. Ezech. c. 16. c. 3. 4. 5. 6.*

Incommoda familiæ & cognationis ſunt, miniſteria & operæ quas cognatus cognato præſtare tenetur; uti ſunt quædam erogationes nomine familiæ faciendæ, qualis eſt providentia, cura atque defenſio familiæ & domeſticorum. *de quibus videre licet. 1. Timoth. c. 5. 8. Proverb. c. 18. 24. 2. Sam. c. 10. 12. c. 23. 8. 9. & ſeqq. Nehem. c. 2. 23. et ſeqq. c. 14. c. 5. 5. Eſte. c. 4. 14. Ioha. c. 15.*

13.

13. 1. *Sam.c.*21.2.3.4.5. *Iudic.c.*19.24. *de qua cauſſa Iob à cognatis ſuis ſe meritò derelictum rectè conqueritur, Iob.c.*6.13.15.*c.*19.13.14. *Et David. Pſalm.*38.11. *De tutelâ, curâ defenſione atque protectione cognati pupilli. vid. Geneſ.c.*37.22.26. *furioſi, ſurdi, muti aut alio modo cognati miſerabilis, vide tit. de cur. furioſ. & cæt.*

De curâ & onere principatus, qui incumbit patri familias, tanquam domino & capiti ſuæ familiæ. 1. *Chron.c.*26 6. *vide.* 1. *Tim.c.*5.8.*c.*3,5.12 *Sirac.c.*3?.20. *& ſeqq. Hebr c.*12. *Nos habuimus patres noſtros carnis noſtræ caſtigatore. De curâ fratris ſenioris, quam pro juniore* fratre ille ſuſtinet & gerit. *vide Genes.c.*47.9.*c.* 27.31.39.42.*c.*44.13.14.2. *Chron.c.*21.3 *Exod.c.*11.5. *Primogeniti onus olim quoque fuit apud Iudæos, Deo ſacrificare, regere familiam, illique imperare, uti apparet ex Exod.c.*19.22.24.*& c.*24.5.*c.* 13.2. *Num.c.*8.16.17. *Fuerunt igitur primogeniti ſacerdotes & reges familiæ ſuæ, quod onus poſtea translatum eſt ad Levitas, vide Dauæ. de antiquitat.c.*4. *Apud Iudæos fratri ſuperſtiti incumbebat onus redimendæ hæreditatis fratris defuncti, & liberorum ex relicta illius viduæ illi ſuſcitandorum, Ruth.c.*2. 20. 21.*c.*3.9.12.13. *c.*44.6. *& ſeqq. Deut.c.*25.4.5. *& ſeqq. Luc.c.*20.27.

Propinquis ſenioribus incumbit onus minores ſuos cognatos ex juvenili temeritate, & calore lapſos corrigendi, & reprehendendi. 1. *Pet.c.*5.5. *&* 1. *Timot. cap.*5.1.2.3.5.8.9. *Num. c.*8.26. *Exod.c.*18.17.19.24 *Deut.c.*21.19.20. *tot. tit. de emend. propinq.* Ideo honeſtatis magiſtri hi ſeniores vocantur. *Tit.c.*2.3. & apud Iudæos penes ſeniores cenſura & judicia erant *Num. c.* 11.16. *& ſeqq.* 1. *Pet.c.*5.5. omnibus etiam cognatis laborādum, ut pacem inter ſe colant, licet forte æquanon ſemper, aut paria à quibuſdam fiant. *Num.c.*10.14 *c* 21.4, *Deut c.*23.7. *Rom.c.*12. *ſi fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habete.*

*De alimentorum in caſu neceſſitatis & inopiæ exhibitione. vide Siracid. cap.*22.26. *& ſeqq.* 1. *Timoth.cap.*5.16. *Geneſ. cap.*47. 12.13. *& ſeqq. cap.*44.5.11. *cap.*50.21. 1. *Chron. cap.*12.38. 39.38.39.40. *Nehe.c.*22.3.*c.*4,14.*c.*5.5. *Deut,c.*23.24.25.*c.*24.

19.

91.20.c.26.12.13.c.15. 1.2.3. 4.7.8.9. & seqq. *De redemptione captivi, Hebr.c.5.5.8. Levit.c.25.47.& seqq. Genes.c.14.12.13 & seqq.*

Sed hæc commoda & incommoda cognationis augentur, quo magis gradu inter se cognati sunt propiores. Idcóq; inter parentes & liberos majora sunt; Hos enim parentes educare, instituere in vera Dei cognitione. *Eph.c.6.4. educate eos in disciplina & admonitione Domini. Deut.c.6.7.c.11.19. Ioha.c.4.53. Act. c.10.2.24.33.c.16.33. Genes.c.18.19 Matth.c.9.18.* gubernare & defendere debent; imò hisce thesaurizare. *2.Cor.c.12.14.* eosque omnium, quæ ipsi habent, participes reddere tenentur, etiam status & familiæ suæ, *Luc.c.15.31.12.13. Gal.c.3.in f. c.4. 1.Tim c.5.8.* & de matrimonio illis tempestivè providere, *Iere.c.29.6. Genes.c.34.3.c.24.3.4. c.21,21.c.38,6. Iudic. c.28.1. Tob. cap.10.10. Iosu. cap.15.16. & seqq. Ruth. cap. 2.cap.3. Siracid.cap.7.24.25. cap 42.10.11.12.* eosque è vivis decedentes, hæredes relinquunt & optimè illis prospiciunt; *Genes.c.27. ubi Martyr. 2.Reg c.20,1.2 Num.c. 27.* & tutores impuberibus constituunt, de quibus singulis & similibus latiùs juris-consulti.

Iura affinitatis, quæ inter affines communicantur, sunt ferè eadem cum cognationis juribus, de quibus anteà dictum est, sed tamen non tanta.

Hisce naturâ consociatis & unitis hominibus affines sunt, qui vocantur domestici, sub uno eodemque tecto viventes, apud familiam, cui se fædere, vel fide devinxerunt, obtemperantes imperio unius, qui familiæ caput & princeps, atque paterfamil. dicitur, οἰκοδεσπότης; cujus socia est mater famil. uxor patrisfam.

Domestici autem ejusmodi sunt famuli, servi, liberi, mercenarij, clientes & omnes, qui contubernio nostro sunt juncti, familiares & conjuncti, qui unâ domo continentur, & subiecti sunt patrifam. & matrifam, iisque operas præstant artificiales,

vel

vel obsequiales, pertinentes ad convictum & vitam hanc socialem. *De quibus licet videre. 1. Chron. c. 10. 6 Matth. c. 10. 25. 26. 1. Timot. c. 5. 8. 2. Sam c. 9. 16. Gal. c. 6. 10. Psalm. 101. Gen. c. 17. 12. 13. 27. cap. 14. 14. c. 16. 15. 16. Levit. c. 22. 10. c. 25. 26. 35. 36. 39. 47. 53. 2. Reg. c. 6. 11. 12. c. 5. 17. 2. Sam. c. 19. 35. 36. 37. 38. ud. c. 19. 24. 1. Pet c. 2. 18.* Sed tamen communicatio inter has personas consociatas non est tanta, & tam latè patens. *vide Bodin. lib. 1. cap. 5. de Repub.*

Iura religionis & sacra cum domesticis suis dominus communicat, *Iohan. c. 4. credidit regulus cum totâ domo sua. Matth. c. 8. 5. & seqq. Luc. c. 7. 1. Act. c. 10. Exod. c. 10. ibi, nec servus tuus nec ancilla tua opus facito.* Alimenta illis subministrat, *Matth. c. 24. Luc. c. 17.* & labores compēsat. *Colo. c. 4. Dignus est operarius mercede sua. & cibo suo. Levit. c. 19. Deut. c. 14.* Defendit ab aliorum injurijs, *Siracid cap. 33 si habes servum, defende eum, ut te ipsum & c. 10.* Labores præscribit œconomicas, ad eosque illos cogit, & ab ignavia, luxu & intemperantia abstrahit. *Sirac. c. 29. c. 33.* castigat & emendat *Prov. c. 14. Sirac. d. c. 29. c. 33.* non tamen cum sævitia & crudelitate, & minis. *Eph. c. 6. Levit c. 25. Sirac. c. 4. c. 34. 27.*

Servi operas fideles & obsequia præstant dominis *Colos. c. 3. servi auscultate per omnia ijs, qui domini sunt secundum carnem. & cet. Eph. c. 6. 5. obedite dominis vestris cum timore & tremore. 1 Pet. c 2. Psalm 122. Colos c. 3.* & cavent ne damnum adferant, rebus domini sui *Proverb. c. 13. 17.*

Doctrinam de consociatione privatâ conjugum & consanguineorum, malè meo judicio quidam politici ex agro politico exterminant & œconomico, ut propriam attribuunt. Nam hæ consociationes omnis symbioticæ privatæ & publicæ seminarium. Ademptâ igitur hac conjugum & consanguineorum doctrinâ, reliquarum consociationum cognitio imperfecta & manca erit, atque sine ea recte intelligi non poterit. Concedo peritiam administrandi familiam & rem domesticam ad comparandas, augendas & conservandas res familiæ, meritò esse œconomicam, atque in alia esse tradendam. Sed ab hac diversa & alia est consociatio inter

conjuges & consanguineos, quæ est merè politica, symbioticâ & generalis, ultrò citróque communicans res, operas, jura & consilia ad symbiosin domesticam & œconomicam piè & justè atque commodè degendam. Œconomica verò cura tantùm rem domesticam concernit, quomodo nimirum, & quibus medijs ea comparetur, augeatur & conservetur. Ex hac peritia agrorum colendorum, rei pastoritiæ, arationis, sationis, messis plantationis, repastinationis, & omnis omninò rei rusticæ comparatur. Ex illâ, quæ est merè politica, gubernandi & administrandi familiam prudentia proficiscitur, quæ tradit, quid inter se conjuges, paterfamilias, materfamilias, servi, famuli & ministri, ac quid inter se cognati, ad socialem vitam privatam domesticam piè & justè transigendam, conferant & communicent. Sic igitur oeconomica & politica subjecto & fine inter se invicem quam maximè differunt. Subjectum illius est res familiæ. Finis, adquisitio eorum, quæ ad victum & amictum sunt necessaria. Subjectum hujus politicæ scilicet, est pia & justa symbiosis. Finis, gubernatio & conservatio consociationis & vitæ symbioticæ. Præterea non rectè omnem symbioticam consociationem publicam esse, nullam privatam quidam asserunt. Nam stat firmum & fixum hoc axioma, omnem symbioticam consociationem & vitam esse politicæ essentialem, genuinam & homogeneam. Sed omnis symbiotica consociatio non est publica solùm, verùm etiam quædam privata, ut domesticorum, conjugum, consanguineorum collegarum, quæ publicæ consociationis seminaria.

CAPUT IIII.

De consociatione collegarum.

TAntùm de naturali consociatione. Sequitur de civili, quâ solo suo placito & voluntate, quidam congregati, unum corpus, utilitatis & necessitatis communis causâ, in vita humana constituunt: *hoc est, communi consensu de modo regendi & obsequendi ad corporis sui, aut universorum & singulorum utilitatem, inter se conveniunt.*

Hæc societas naturâ sua dividua est, & temporalis, quæ non simul cum vita hominis durat, sed salvâ honestate & bona

gratia

gratiâ dissolvi potest mutuo contrahentium dissensu, quamvis aliâs etiam necessaria & utilis in vita sociali. Quamobrem spontanea, meréque voluntaria societas dicitur.

Nam primis mundi temporibus crescente hominum genere, tanquam familiâ se dilatante, cum omnes cohabitare uno in loco atque unâ familiâ amplius commode non possent, necessitas coëgit domicilia, pagos, vicos diversos ac sejuncto constituere, denique oppida atque civitates alijs atq; alijs locis moliri. Genes. c. 10. in fine. Num. c. 1. 44. 45. vid. Bodin. de Repub. lib. 1. c. 6. Cum igitur paterfam. ex ædibus, in quibus domestic. m imperium habet, foràs egreditur séque cum alijs familiarum principibus ad res rationésque contrahendas conjungit, tunc certè patris fam. ac domini nomen amittit, ut socium ac civem se ferat, & quodammodo ex familia exit, ut in civitate ming ediatur, ac pro domesticis negocijs publica tractet.

Civilis igitur hæc consociatio est, quâ pauci quidam eiusdem artis, opificij, vitæ studij & professionis homines, ad commune quid inter se in eo munere, vitæ genere, vel in ea arte, quam profitentur, simul habendum conferentur. Talis consociatio vocatur collegium, quasi collectio, societas, cœtus, sodalitas, synagoga, conventus, synodus: *Privata consociatio dicitur respectu publicæ, de qua infra. Exempla hujus videre licet act. 12. 12 c. 28. 23. 30. 31. c. 13. 15. 27. c. 15. 21 c. 6. 2. 3. Matth. c. 4 c. 13 c. 6 2 c. 10. 24. Exod. c. 29. 42. Num. c. 10. 10. Bodin lib. 3. c. 7. de Rep.*

Personæ ad collegium constituendum consociatæ vocantur collegæ.

Ex collegis illis qui est superior, cæteríque præfectus, princeps collegii dicitur. *Luc. c. 8. 41. 47. Marci c. 5. 22. 35. 36. 38. Matth. c. 9. 18. act. c. 13. 15. Luc. c. 13. 14.* & habet in singulos, non universos collegas, potestatem & coërcitionem. Itaque hic præses collegii major est singulis collegis, minor verò universis collegis, seu collegio, cui præsidet, & cuius placitis stare tenetur. *Apud Iudæos archisynagogus princeps collegij.*

ecclesiastici dicebatur. Num.c.4.34.c.16.2.Matth c.9.18. Marc.c.5. 22.Luc.c.8.41.c.13. Act.c.18.8 & apud Romanos posterioribus temporibus sub imperio Cæsarum primicerius, apud Græcos πρωτοσατης. Reliqui collegæ, qui primates ex ordine sequuntur, Romanis vocabantur secundocerius, tertiocerius, quartocerius & sic deinceps. vid tit. C. de primicer. & secundocer. lib.12. ubi Cuiac. Princeps, capita, primates sive priores collegij. ijdem non sunt. Act.c.4.1.2.3.4.5 6.23.c 5.21.c 6.c. 13.15.c 15 22.c.20.17.18.c.21.18. Iohan c.11 47.57.

In hac consociatione civili privatâ, primò de collegarum communicatione & jure eorundem symbiotico, postea de speciebus varijs collegiorum dispiciemus.

Communicatio inter collegas est, quâ collega collegæ subvenit, & propositum vitæ juvat, secundum pacta conventa. Describuntur hæc pacta & leges collegarum in libris collegiorum, *quos* Zunfftbucher *vocamus.*

Communicatio ejusmodi est vel rerum, vel operarum, vel juris cujusdam, vel reciprocæ benevolentiæ.

Rerum communicatio inter collegas facienda consistit in mutuâ singulorum collegarum contributione, & adquisitione, aliunde collegio universaliter, secundum leges ejusdem factâ, uti sunt ædes collegij, in quibus conveniunt collegæ; & de rebus collegij deliberant: item pecunia, reditus, pocula, sigillum, arca collegij, & alia ex singulorum collegarum collatione comparata, vel aliunde collegio data. *Decian. lib.7 cap. 20.num.22.crim. & consil 6 volum.2.*

Bona ex singulorum collegarum collatione communicata ad conservandam collegij dignitatem, vel promovendam ejusdem utilitatem, vel onera illius relevanda collegio soluto ad singulos conferentes, pro rata parte, redeunt; quæ durante jurè collegij, usu singulorum, proprietate universorum collegarum, seu collegii sunt. *l.1.in fin. de colleg.*

Bona aliunde collegio adquisita ad commodum collegij & universitatis spectant, neque sunt singulorum. Ex hisce bonis

unus

unus ex collegio discedens nihil; aufert collegio verò soluto in totum, quilibet collega aliquid pro rata parte ex ijs aufert. *l. 3. de colleg illic. Bart in l ult. d. t. Menc. cas. 597. arb. jud. quæst.*

Habet collegium quandoque bona quædam, quæ inter collegas distribuuntur; tum si dissolvitur collegium respectu unius discedentis, hujus protio apud collegium remanet; si vero in totum collegium dissolvitur, bona ejusmodi ad superiorem deferuntur. *Menoch cas. 597. arb. judic quæst.*

Operarum inter collegas communicatio est ex mutuo collegarum consensu definita inter collegas. Operarum artificialium communicatio plerumque ultro citroque in ejusdem artificij & professionis seu vocationis officijs, negotijs, commodis promovendis & incommodis avertendis consistit, secundum modum, formam & præscriptum, quibus tacitè, vel expressè inter collegas est conventum.

Ejusmodi operæ sunt pares & æquales, vel dispares & inæquales inter collegas

Hæ non singulis collegis, sed aliquibus, vel uni incumbunt, uti principi collegij, jus & onus collegas convocandi. *Johan. c. 11. 47. 57. Act. c. 5. 21. c. 6. 2. c. 9. 1. 2. 14. 21. Bodinus id jus seniori, vel majori collegij parti tribuit: jus proponendi ea, de quibus est deliberandum. Act. c. 1. 15. c. 2. 14. 15. 38. c. 15. 7. 8. 14. 15.* item suffragia collegarum rogandi, colligendi, *Matth. c. 26. 57. 62. 63. 65. 66. Mar. c. 14. 62. 63. 60. 61. literas aliunde scriptas ad collegium resignandi sigillum, arcam privilegia & alia bona collegij custodiendi*; & collegium dimittendi, & *si quæ plura sunt, quæ ex communi collegarum consensu inter collegas sunt distributa vel operæ reciprocæ & ambulatoriæ, vel communi procuratori, aut Syndico collegij injunctæ, & impositæ. tit. quod cujusque univers.*

Juris communicatio inter collegas facta est, quâ collegæ eodem inter se jure & legibus in collegio suo vivunt, reguntur & obligantur, atque ijdem etiam ex causis inter se puniuntur, modò hæc fiant sine præjudicio magistratus, aut alienæ

jurisdictionis usurpatione. *Bod. lib. 3 c. 7. de Rep. Heig. p. 1. q. 23.*

Ius cõmune collegii, vel collegarum describi solet in libris collegii, (in den Zunfftbüchern) quibus, vel ex cõmuni collegarũ consensu receptum & introductũ est inter collegas: vel speciali privilegio superioris magistratus collegis cõcessum & indultũ.

Maior pars collegii minorem vincit suffragio suo, in rebus & causis communibus ad omnes, seu universos simul collegas communiter & universaliter pertinentibus, quæ collegas singulos seorsum à communitate non afficiunt, sed tantũm universos *l. quod major 10. ad municip. l. nominationum. 45. C. de Curion. lib 10 l. 3. l 4. quod cujusq; univers. ubi Bartol. & Castr. Geil. lib. de pign. Obs. 2. num. 2 3. & 7. per alleg ibid.* Sic etiam in iis, quæ ex necessitate sunt facienda à collegio, sufficit majorem partem collegii facere. *c cum in cunctis. d. his quæ fiunt à maj. part. l. 20. c. comm. divid. Bodin. lib. 3. cap 7.* Ad decernendum autem satis est, duas partes collegii ad. ll. *l. 3. l. 4. quod cu usque univers. Geil. de pign. Obs 20. num. 2. 7 per 46. nominationem l 2. c. de Decurion. l. 2. l. 3. de decret ab ordin. fac. Ratio est, quod hîc, quod commne est, meum non est. l in tantum. §. universitatis. ubi Bartol. de rer. d. vis. Geil. d. num 7.*

In rebus verò & causis communibus ad omnes singulatim sive ad singulos collegas pertinentib. non vincit major pars, sed quod omnes tangit, ab omnibus quoq; approbari debet. *l. fin. C. de aut. pst. l in concedendo. l si autem de aqua pluv arc l. duo ex tribus de re. jud. l. nam ita. de adoption. l nominationes. c. de appell adeò, ut* unus etiam contradicere possit. *l. per fundum. de servit. rust l fin. com. predior. Ratio est, quia hîc quod commune est meum quoq; est. Geil. d. obs. 20. n. 4. & 7.* In his etiã, quę sunt merę voluntatis, nihil debet fieri, nisi omnes unanimiter cõsentiant, *l. Sabinus com. divid.* collegialiter, cõmuniter, non singulariter, separatim, diversis rem. porib. *l. 7. § hodiè de pact. Geil lib. 2. obs 56 n 6 Bod. lib 3. c. 7. de Rep.*

Decreta, vel jussa collegii, non a singulis personis collegis ve, sed ab universis collegialiter in loco collegii, non seorsum, congregatis dantur. *l planè quod cujusque univ. nom.* sicuti & omnes

actus

actus, qui apud collegium reſident, tantùm ab univerſis collegialiter congregatis, non à ſingulis exerceri poſſunt. *Farinac. quæſt. 24. num. 129 & ſeqq. Menoch. caſ. 598 Bod. d. lib. 3. c. 7. de Rep.* Plus ergò poterunt duæ partes collegarũ ſimul coactæ, quàm omnes collegæ ſeorſum conſentientes. *Bodin d loc. Non enim fit pro collegio, quod collegæ ſeorſum faciunt. Accurſ. in l. ſicut quod cujuſque univerſ. nomi. Bartol in l. 16. aut facta de pæn.*

Ex hoc jure inter collegas, communi ſingulorum conſenſu recepto, collegæ etiam mulctari poſſunt, quando contra leges collegij aliquid admittunt. Vnde fieri poteſt, ut unus collegarum in ſingulos, non univerſos, coercitionem habeat.

Mulcta hæc fiſco, ſeu arcæ communi collegij infertur.

Benevolentia mutua & reciproca eſt affectus & charitas collegæ ſingularis erga collegam, cum concordiâ, quâ idem volunt collegæ & nolunt ad communem utilitatem, ſine diſſidio *arg. 1. Cor. c. 1. 10. 11. Rom. 12. 16. & Gal. 5.* Hæc benevolentia cõvivijs convictu & agapis publicis alitur, fovetur, & cõſervatur.

Species collegiorum ſecundum perſonarũ, artificiorum & manerũ conditionẽ variè eſſe poſſunt. Hodiè plerũq; ſunt collegia piſtorũ, ſartorum, architectorum, fabrorũ, ſutorum, agricolarum, laniorum, navicularíorum, figulorum, mercenariorum, monetariorum; vel philoſophorum, Theologorum, Decurionum & ſimilium; quibus civitas quælibet pro uſu & neceſſitate vitæ ſocialis indiget. *Pet Gregor. lib. 13. c. 2. de Repub.*

Ex his quædam collegia ſunt eccleſiaſtica rerum divinarum, quædam ſecularia, humanarum rerum cauſſa inſtituta.

Eccleſiaſtica ſunt Theologorum & philoſophorum collegia.

Secularia ſunt magiſtratuum & judicum collegia, & artificum variorum & diverſorum.

Magiſtratuum collegia præcipua ſunt, quæ reliqua omnia & ſingula & univerſa pro jure ſuę poteſtatis moderantur.

Quando diverſorum collegiorum homines & collegę in unum corpus coëunt, non dicitur collegium, neque univerſitas, ſed corpus quoddam. *Bodin. lib. 3. cap. 7. de Repub.*

Corpus populi Romani quatuor collegiorum generibus continebatur. In principio populus in triginta Curias, ſive paræcias diſtributus erat, quarum curiarum præfecti, curiones & curionum decuriones, appellabantur; poſtea verò populus diſtribuebatur in tribus tres, quarum præfecti & principes fuerunt tribuni. Servius Tullius eundem poſtea in claſſes ſex ex cenſu, hoc eſt, æſtimatione rerum & bonorum, ſecundum quam tributa pendebant claſſes ſingulæ, diſtribuit. Claſſis verò conſtabat ſuis centurijs.

Viſitatior denique populi Romani diſtributio fuit in ordines tres: quorum primus erat ſenatorius, ſecundus & intermedius equeſtris, tertius & infimus plebejus. vide Sigon. lib. 2. de antiqu jur. civium Romanor. ex his quilibet ordo ſua ſeparata habebat collegia, in quibus de communibus ſuis negotijs tractabant ejuſdem ordinis homines. Senatorij ordinis viri conſilio, auctoritate & dignitate excellebant, qui erant conſcripti, vel allecti & adſcripti in ſenatum, vel pedarij in priorum ſententias diſcedentes. Equeſtris ordinis erant nobiles & patritij, ſingulæ, equum Reipub. alentes & cenſum equeſtrem præſtantes, Plebeij ordinis erant, qui neque ſenatores neque equites. Plebs, urbana vel ruſtica erat, de quibus latius Alex. ab Alexand. genial. dierum lib. 1. c 29. Pet. Greg. lib. 4. c. 1 de Repub. Sigon. & Ioban. Roſin. in antiquit. Roman. Zuinger. theat. volu. 28 de perſon polit.

Populus Iudaicus diſtributus erat in 12 tribus, ſeu familias. Ioſu. c. 24 c. 7. 4. & ſeqq. & num. c. 6. c. 26 Exo. c. 1. & ſeqq. hinc cõtribules. 1. Theſ. c. 2 14. 15. Tribus ſingulæ ſuas rurſum habebant familias, quarum quælibet ſua ſeparata collegia habebãt, in ijſque ſuos principes & philarchos, familiarum capita. Num. c. 1. c. 7. c. 16. Iob. c. 14. c. 21. 1. Chro. c. 22. c. 24. Deut. c. 29. 10. 11. c. 31. 28. Iob. c. 23. 3. c. 24. 1. 2. 2. Sam. c. 9 21. c. 10. 21. qui Græcis vocãtur patriarchæ, archipatriotæ. Familiæ ſingulæ domos familiæ ſuæ habebant, tanquã ſpecialia collegia. Num. c. 1. Ioſ. c. 7 14. 17. 18. 19. vid. Sigon. lib. 7. c. 5. 6. 7. de Repub. Hebr. officium principum horum erat, ut familias, quibus præerant, convocarent, ad eaſq; referrent, quæ ad Rempub. pertinerent, Sigo. lib. 7. c. 6. de Repub. Heb. Vide infra cap. 7. de provincijs. Ex familijs ſingulis primogeniti in cæ-

teros

teros suos fratres & sorores imperabant. Num.c 3.11.12. & seqq.c.18. 8.15.16 Gen.c.48 5.6. 2.Chron 5 2.3. Exod.c.11.5. Deut.c.21. 17. Levit.c.27.3.4.5.6. 1.Chron.c.5.

Distribuebatur etiam populus Iudaicus in subditos praefectis millenis, subditos praefectis centenis, subditos praefectis quinquagenis & decurionibus. Exod.c.18.21.25. Deut.c.1.14.15.c.29.18.31. 1.Chron.c.28. 1.2.3.c.29.6.7. Sigon.de Repub.Iudae lib.7.c.7. Erant etiam quidam seniores ex toto populo promiscue electi. Iosu.c 23.2.c.24.1. Num.c.11. 16.17. Exod.c.18.21 & seqq. Act.c.4.5.8.33.c.5.21. Erant seniores tribuum, seniores familiae & seniores civitatis. Ruth.c.4. & passim alibi.

Aliter quoq; populus Iudaicus distribuebatur in classes, nimirum in popularem, sacerdotalē Leviticam, hoc est, in ordinem ecclesiasticum, vel politicum. quibus addebantur quandoq; dedititij, receptum jus civitatis Iudaeorum Ios.c.23.2.c.24.1. Esa.c.2.9.11.12.17.c.36.15.1.Chro.c. 9.2. ubi Iun. 2.Reg.c.25.15. Ioh.c.7.47.48.49. 2.Chro.c.24.17.23. 2.Reg.c.24.16.17. Alibi dividitur in seniores judices & sacerdotes. 1. Chr.c.1.3.c.23. per tot. Ios.c.8.33.c.23.2.c.24.1.c.17.4. Dan.c.3.1.2.3. Alibi in scribas, hoc est, legis peritos, & pharisaeos, hoc est, theologos. Mat. c.19.2.Chro.c.34.13.20.18. 1.Esd.c.7.6. Alio in loco in potentiores praecipuos & infimae sortis homines. 2.Reg.2.24.14.16.17.c.25.15. Neh. c.8.1. Ies.c.3.6.c.5.3.15. 2 Chro.c.24.17.23.c.12.5.6.c.26.11. 12.c.28.14.c.29.20.30.c.30.2.5.c.17.8. & seqq. 2.Sam.c.9.12.c 3.8. 1.Sam.c.24.8.15. Alio in loco in magistratum superiorem, principes, sacerdotes & prophetas. Nehem.c.9.32.34.c.10.v.1.8.15.30. Ios.c.3.5.16. Alio in loco in principes populi & sacerdotum. Iere.c.16. 8.9. & seqq.c.38.25.c.39.6.10 & c.40.7.c.41.1.c.42.1.c.32.12.c. 34.21.c.19. Alio in loco in optimates, summos sacerdotes & Senatores. 1.Macchab.c.12.6.c.13.36. Marc.c.15.43. 2.Macch.c.4.27. Vel in principes sacerdorum, scribas & seniores populi Matthei.26.3.47.57. 69.c.27.1.62.63. Quae omnes populi distributiones partim ex ordinibus partim ex collegijs, quibus utebantur, sunt sumptae vid.infra cap.8. circa finem. Alias distributiones populi vide apud Pet.Giego lib.4.c.1. & seqq. de Repub. & Carol.Sigon. lib.5. de Repub. Hebraeor.

Ægyptij populum distribuerunt in septem ordines, seu collegia, quorum primum fuit sacerdotum alterũ pugnatorũ, tertium boum pastorũ, quartũ subulcorum, quintũ rusticorum, sextum interpretum, postremum gubernatorum navalium: Arabes in sacerdotes, agricolas & mi ites. Galli olim in Druides & equites: Athenienses in nobiles doctosque; in agricolas, in artifices. Aristoteles sex ordines voluit esse necessarios, primum agricolarum & pastorum, ob victum: secundum opificum, propter i strumenta varia: tertium militum, propter arma: quartum divitum, propter pecuniam: quintum sac rdotum propter divinarum rerum procurationem: postremum judicum & senatorum propter judicia & consultationes. Aristotel. lib. 7. politic c. 9.

Hodie in plerisque locis provinciæ vel regni, aut politiæ ratione professionis suæ & vocationis, seu ex vitæ institutæ genere & diversitate in tres ordines, status, sive generalia majora collegia distribui solent. Primum collegiũ est Ecclesiasticorũ. Alterum est nobilium. Tertium est populi, seu plebis, quæ ex scholasticis hominibus, agricolis, mercatoribus & opificib. existit. Singula ejusmodi collegia & corpora rursum sua specialia minora inter se habent collegia: uti sunt collegia præcipua judicum & magistratuum; collegia ministrorum ecclesiæ: collegia variorum artificum, mercatorum, in vita sociali necessariorum & utilium: *de quibus suis in locis infra. De variorum populorũ & regionum collegijs. vid. Theod Zuinger. theat. vol. 2 8 lib. 2. in personis politicis & varijs civium ordinib. & Greg l. 4. c. 1. c. 2 c. 3. de Repub.*

CAPUT V.

De consociatione universitatis ejusque caussis.

HActenus de consociatione & symbiotica civili privatâ. sequitur de publicâ. *Nam societas humana certis gradibus ac progressionibus minorũ societatũ à privatis ad publicas societates pervenit.*

Consociatio publica est, qua plures consociationes privatæ ad politeuma constituendum, cõsociantur. Vocari potest corpus consociatum, & per excellentiam politica consociatio.

Quò maior verò est consociatio hæc, & plures consociatio-

nis ſpecies ſub ſe cõtinet, eò pluribus ſubſidijs, adminiculis & medijs, tam quoad animi, quam quoad corporis vitęq; αὐτάρκειαν & ſufficientiã, opus habet & majorem, ampliorẽq; rerum & operarum communicationem, εὐταξίαν & εὐνομίαν requirit.

Politeuma in genere eſt jus & poteſtas communicandi & participandi utilia & neceſſaria, quæ ad corporis conſtituti vitam à membris conſociatis conferuntur. Vocari poteſt jus ſymbioticum publicum.

Publica conſociatio, ſeu ſymbiotica hæc eſt duplex. Particularis, vel univerſalis.

Particularis eſt, quæ certis definitiſque locis eſt comprehenſa, intra quæ jura illius communicantur.

Particularis hæc rurſum eſt univerſalis, vel provinciæ.

Vniverſalis hęc eſt plurium conjugum, familiarum & collegiorum, in eodem loco habitantium, certis legibus facta conſociatio. Vocatur aliâs civitas, vel corpus plurium & diverſarum conſociationum. *l.* 30. *rerum. de uſucap. l.* 11. *quod cujuſque univerſ quibus adde Bodin. lib.* 3. *de Repub. c.* 7. *Deut. c.* 13. 12. 13. 15. *Geneſ. c.* 34. 16, 22. *Exod. c.* 1 1. 2. 3. 4. *Ioſu. c.* 8. 1. 2.

Membra univerſitatis ſunt privatæ diverſęque conſociationes conjugum, familiarum & collegiorum, non ſingulri cujuſque conſociationis privatæ, qui hic non conjuges, cognati, collegæve, *ut ſupra in capp præced.* ſed cives ejuſdem univerſitatis dicti ſunt à coeundo, ideo, quod ex privata ſymbiotica tranſeuntes coëunt in unum corpus univerſitaris *His opponuntur extranei, advenæ alienigenæ, peregrini. Deut. c.* 15. 1. 2 4. 12. *Geneſ c.* 23. 3. 4. 5. *c.* 34 *Ruth. c.* 1. *c.* 2. *c.* 2. *Iohan. c.* 15. 24. 25. 26. 27. *Exod. c.* 22. 21. *c.* 25. 9. *quorum officium eſt, nihil præter negotium ſuum agere, nihil de alieno inquirere, minimeque in aliena Repub. curioſos eſſe Cicer. lib.* 1. *offic. & moribus loci & civitatis, in qua vivit, ſe quantum bonâ conſcientiâ fieri poteſt, accommodare, ne alijs ſit ſcandalo. vid Geneſ. c.* 19. 9.

Politeuma univerſitatis eſt jus utendi, fruendi utilibus & neceſſarijs inter cives ejuſdem univerſitatis, conſtitutis ad vitæ

huius usum & consortium. *De hac voce Philip. c. 2. 20. & Plutarc. in lib. de trib. Reip. generibus, aliter accipitur à Clapmario lib. 1. c. 10. de arcan. Rerumpub.*

Civis (ἐκ μέρους) est duplex: plenè & propriè civis, vel ex parte, quadatenus & impropriè civis.

Plenè & absolutè civis est, qui plenum in universitate politeuma habet, atque omnibus commodis & juribus loci illius, in quo civis est, uti potest, atq; imperio universitatis obligatur. *Plenè civis Hebræus erat, qui ex semine Iacobi legitimè natus ac circũcisus, jus ingrediendi templum sacrificiorum causſa, & jus publicorum honorum in Repub. judaica gerendorum habuit, uti colligitur ex Deut. c. 23. & Ios. c. 5. & talis fruebatur quibusdam privilegiis, quæ non concedebantur peregrinis, vide Deut. c. 15. 12. 21. 12. c. 23. 3. Civis plenus Atheniẽsis erat, qui publicorum judiciorum, consiliorum & magistratuum in civitate gerendorum cum reliquis potestatem parem & æqualem habebat. Plenus civis Romanus erat homo liber, qui in civitate Romana domicilium, censum, tribum, atque publicorum honorum adipiscendorum & gerendorum potestatem habebat. Ideoque tria faciebant civem Romanum, domicilij largitio, in tribum descriptio, & honorum petitio. A domicilio erant commoda sacrorum dignitatis, libertatis, urbis, fori ludorum, festorum dierum. Qui in censum erat relatus, ex eo civis & liber, si anteà servus efficiebatur. Hi die ex arbitrio, more, lege, vel consuetudine cujusque civitatis jus & privilegium civis pleni, vel non pleni definiendum & determinandum est. vid. Bodin. lib. 1. c. 6. de Repub.*

Plenus civis rursum est originarius, vel adsumptus.

Originarius civis est, qui jure nativitatis suę civis est, seu qui originem trahit ex civitate quadam, hoc est, quia patre, aut avo cive natus est: qui ideo necessarius dicitur & naturalis civis. *Græcè, αὐτόχθονες, indigenæ vocantur.*

Adsumptus civis est, qui consensu & suffragio reliquorum civium, jus civitatis est consecutus, qui ideo voluntarius dicitur, quod scilicet receptus & inscriptus sit in jus civitatis ob domicilium, quod in ea constituit; *vocatur aliâs incola, inquilinus, cooptatus,*

ecoptatus, vel receptus civis: Et si verò inter hosce quædam adhuc sit differentia, promiscuè tamen iis vocibus utimur. Adsumptus civis juramento se ad fidem & obsequia præsidibus civitatis obligat. Quis in jus civitatis peregrinos extraneósve recipi, vel excludi utile sit, Vide apud Greg. lib 4. c. 4. num. 14 & seqq ubi illud ex moribus, natura, ingenio illorum, quibus nocere, vel prodesse possunt civitati, æstimandum putat.

Domicilium est vitę habitationisque tabernaculum constitutum, ubi quis locum rerum suarum, & fortunarum, constituit, ut ibi perpetuò maneat, undeq; rursus non est discessurus, si nihil avocet, & unde cum est profectus, peregrinari dicitur, & si rediit, peregrinari destitit. *l. 7. cives. c. de incol. lib. 10. Matt. c. 4. 13. c. 9. 10.*

Ex parte, seu quodammodo civis est, qui non plenum & integrum politeuma habet, sed uno tantum, vel quibusdam juribus veri & pleni civis in civitate uti potest, scilicet quoad immunitates & honores, vel commerciorum, aut hospitij usum, non vero imperio civitatis obligatur, qualis est civis forensis, honorarius, confœderatus.

Civis forensis est advena ἄποικος, qui aliunde advenit, mox discessurus, & foro, nundinis & commerciorum jure uti potest in civitate, *l. 239. § incola. de verb. Sign.* secundum mores & leges civitatis, in qua agit *Genes. c. 19. 9. ingressus es, ut advena, nunquid ut judices? Ruth. c. 1. Ergo talis, jus commorandi & negotia sua tractandi in civitate habet, ut sunt studiosi, milites, mercatores, opifices, artifices & similes.*

Civis ejusmodi est etiã hospes advenięs, jure hospitij utens pro mercede justa quiescendi & reficiendi sui caussa in alienæ Reipub. caupona, taberna, vel hospitio publico, vel privato, ex tessera hospitalitatis. *Gellius. lib. 5. c. 13. l. 1. § habitare. de his qui dejec. vel effuder. jus hospitij enim ex jure gentium commune omnibus etiam peregrinis, quibus nostram erga alios humanitatem, caritatem, benevolentiam & amicitiam declaramus, ideoque necessitas introduxit hospitia, qua nobis hospitalitas commendatur. Deut. c. 10. 19. Exod. c. 22. 21. c. 23. 9.*

Advenam (inquit Deus) non contriſtabis, nec affliges eum, & ſi habitaverit advena in terra veſtra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis, ſed ſit inter vos quaſi indigena & diligetis eum, quaſi voſmetipſos. Levit. cap. 19. 33. de hoſpitijs, & jure hoſpitandi. vide Matth. cap. 25. 35. 36. 37. Roman. cap. 12. 13. 1. Pet. cap. 4. 9. & exempl, s probatur. Geneſ. cap. 18. verſ. 3. 4. 5. cap. 19. v. 2. cap. 24. verſ. 31. Ioſ cap. 2. v. 1. 1. Iacob cap. 2. v. 25. 1. Regum cap. 17. verſ. 10. 15. Luc. cap. 10. verſ. 38. cap. 19. verſ. 6. Hebr. cap. 13. De inhoſpitalitate damnata. Iudic cap. 8. verſ. 5. cap. 19. verſ. 18. 1. Sam. cap. 25. v 9. 14. Iura hoſpitij mutua in ſignum & pignus amicitiæ colebantur apud veteres, datâ teſſerâ hoſpitali. Gellius lib. 5. cap. 13. Petrus Gregor. lib. 15. Syntagm. cap. 28. num. 35. Expedit autem civitati, notum eſſe, quot ſint alienigenæ, quot hoſpites, vel incolæ, ad pleraque præcavenda, quæ alijs nationibus fuerunt infauſta. Nam ſi numerus advenarum hoſpitum excedat numerum civium, & advenæ civibus officere in aliquo poſſint ob odium, vel mores diverſos, convenit exhaurire hoc onus à Republ. emigratione. Bodinus libro 4. capite 1. Gregorius libro 23. capite 6. de Republ. ideóque hiſce ad munera aditus non patet.

Civis honorarius eſt, cujus civitatis honoris ergò tributum eſt, qui tamen ideo non tenetur ullo imperio, aut neceſſarijs muneribus civitatis illius, cujus eſt civis honorarius. *Bodin. lib. 1. c. 6. de Repub. Ita Regi Galliæ Helvetij jus civitatis ſuæ dederunt; ſic rex Perſarũ genti Pelopidarum ius civitatis dedit, ut refert Plutarchus in Polopida. & Athenienſes Evagoram Cypri regem, Dionyſium Siciliæ tyrannum, Antigonum ac Demetrium Aſiæ reges, imò Rhodios omnes civitate donarunt.*

Confæderatus civis dicitur, qui jus civitatis ex fædere, in quibuſdam eſt adeptus. *Sic hodie ex mutuo fædere, communicatio civitatis & amicitiæ eſt inter Genevenſes & Bernates ita ut qui ex fœderatis ſocijs ſuâ civitate deſertâ ſeciorum civitatem adire velit, momento civis ac ſubditus fiat ſociæ civitatis ſine cooptatione aut reſcripto ſingulari. Bodin. lib. 1. c. 6.*

Ad

Ad hoſce refero confœderatos cives illos, qui ſalvo jure majeſtatis, eoſdem habent amicos & hoſtes, vel communia commercia; qui ve moribus & legibus iſidem utuntur, & eoſdem habent cõventus, qui tamen cives omnium non ſunt. *Bodin. lib. 1. c. 7 de Repub. Ita fit, ut Helvetij confœderati ſint, non cives inter ſe, qui non omnia æqualiter communicent, ſed diſtincta jura majeſtatis uſurpent.*

Apud Iudæos proſelyti ex gentibus procreati ab idolorum cultu ad Dei cultum traducti, circumciſi erant, atque ex ea parte cives erant Hebræi, qua Synagogis intereſſe paſcha Domini manducare unâ cum veris Hebræis poterant. Exodi cap. 12. verſ. 48. Levit. cap. 17. Matth. cap. 23. verſ. 15. Ezechiel. cap. 14. in cæteris pares reliquis Hebræis minimè erant. Tales etiam cives Hebræi in Ægypto erant, uti appareret ex Geneſ. capite 45. verſ. 17. 18. 19. 20. qui habitandi tantum jus in Ægypto acceperant, ſeu jus hoſpitandi, ut dicitur. Geneſ. cap. 47. verſ. 4. 5. 6. 7. 11. ſed poteſtatem munerum gerendorum & reliqua jura civitatis non habebant. Exod. cap. 1. verſ. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Actorum cap. 7. verſ. 6. 7. Deut. cap. 15. verſ. 1. 2. 3. 4. cap. 2. verſ. 33. Geneſ. cap. 23. verſ. 3. 4. 5. c. 34.

Superior præfectus ex civibus univerſitatis hîc eſt, qui ex conſenſu civium conſtitutus, negotia univerſitatis dirigit, gubernat ad ejusdem ſalutem & commodum, in ſingulos, non univerſos cives jus exercens.

Hic juramentum fidei ad certos articulos, quibus partes officij ipſius continentur, præſtat univerſitati conſtituenti, & à ſingulis civibus juramentum fidei & obſequij, quod certis articulis quibus partes officij boni civis comprehenduntur, concipitur, exigit.

Ejuſmodi ſuperior eſt, vel unus, vel plures, qui poteſtatem gubernandi ab univerſitate præceptam acceperunt. *Apud Iudæos etiam Principes civitatum fuiſſe Tribunos, Centuriones,*

Quin-

quinquagenarios & Decuriones, refert Sigonius lib.7 cap.7.de Repub. Hebr.ex Iudic.cap.9.1.Chro.c.28.Deut.c.29.c.31.Iosu.c 24.1.Chron. c.13 & c. 8.c.29. Ierem.c.36. & senatores quoque & Iudices civitates habuisse constat. Iudic.c.11.c.8. & Ruth.c 4.Deut.c.25.& c.21.2. Chro. c. 19. qui principes, senatum civitatum convocabant, eumque de rebus publicis consulebant ut dicit Sigon.d.c.7 in principio generis humani singulæ ferè civitates suos reges habuisse leguntur. Genes.c.14.c.19. ita ut unius regionis, seu provinciæ plures reges extiterint. Sed postea sub unius imperio plures civitates, imo & provinciæ conjunctæ suum regem vel summum magistratum acceperunt.

Hi superiores prælides ex consensu communi civium suorum constituuntur, & constituti repræsentant ipsam civitatem non aliter, quam syndicus universitatem. Ideóque procuratores generales suæ universitatis sunt cum generali & libera potestate constituti à civitate, qui ab eadem etiam ab officio suo removeri possunt. *Sunt igitur, hi temporales, cum universitas, seu civitas, sit perpetua & ferè immortalis l proponebatur. de iudic.*

Inferiores sunt reliqui obsequentes cives omnes singuli & universi.

Porrò universitas illa est rustica, vel urbana. Rustica universitas est illorum, qui rus colunt, functionesq; rusticas exercent. Estque vicus, pagus, oppidúmve.

Vicus est ex domorum paucarum coniunctione, ex qua una tantum platea constituitur, & *dicitur Varroni lib.4.de latin. ling.* quod in eo loco sint vicini, & ex utraque parte viæ domus, certis spatijs distinctæ *Græcis dicitur παροικία.*

Domus verò, vel ædificiũ, autore Isidoro, est receptaculum quotidianum & assiduum contra frigus, vel calorem, & injurias cæli & bestiarum atque hominum vim & incursionem.

Ædificiorum horum privatorum constructio, reparatio & firmitas debet respicere *συμμετρίαν*, utilitatem publicam & splendorem, aspectum pulchrum ac magnificentiam urbis, non comparata ad damnum, vel incommodum incendiorũ,

platearum

platearum, fori,& ædium publicarum. *vide tit.C.de ædific. priv. tit.nequid in loco pub.lib.8.tit.20. Greg lib 2.c.10.de Repub. qui exemplis illustrat,& Melchior Iun.polit.quæst.66 part.2.ubi.14 requisita domus ponit.*

Sola domus,seu habitatio una,villa nobis dicitur, à vehendo, quod in illam fructus invehuntur, quasi vehilla. Villa autem murata,vel muro,aut vallo cincta castrum dicitur.

Vicus ergò est cœtus quidam habitantium civium in loco eodem,& domos suas conferentium:unde vicini,domus vicinales *l.30.qui ex vico.ad muni ipal.*

Vici superior est decurio,vel octurio,vel alius ex consensu vicinorum electus,jus vicinos monendi, convocandi, atque communia illorum negotia tractandi habens; Reliqui vicini sunt obsequentes.

Pagus dictus à Græco πήγη Doricè πάγη id est fons,*Greg.lib. 2.c.1.de Repub.Est c.9.19.Iudic c.5.7.11.*constat, ex duobus vel pluribus vicis absque munitionibus & muro collatis, unde pagani.

Superior eminentior pagi dicitur reliquorum paganorum magister, procurator & syndicus pagi.

Metrocomia est vicus,vel pagus,unde Colõię in alios vicos sunt deductæ.*tit.C.non licer. habitat.metrocom lib.11.tit.55.*vel ad quam vici alij pertinent.*l 30.qui ex vico ad municipal.*

Oppidũ est pagus amplior,fossa,vallo,vel muro cinctus & munitus,*Dicitur ab ope præstanda,quod ejus rei causa constitutum sit. l 239.§.6 oppidum.de verb.signif.vel quod opus est ad vitam agendam ubi habitent tutò;vel quod opere muniebãt,unde mœnia quod munitiones essent vid. Isidor. Festum. Pet. Greg lib.2.c.1.Varron.lib.4.de latin. lingua. Hippolyt à collib.de increment.urb.atque hinc oppidani.*

Præfectus oppidi est procurator & magister oppidanorum, jus reliquos convocandi & proponendi habens, nec non vota singulorum colligendi,tractandi & exsequendi decreta publica,& dimittendi concilij.

Vniversitas urbana est, quam urbanam vitam & functiones mechanicas & studia colentes constituunt.

Vrbs est vicorũ, pagorúve multitudo peculiari jure consociata, cõmuni tollà, propugnaculo & muro, septa aut cincta & munita, contra vim externam, ad commoditatẽ civium. *Cic. lib. 1. de Rep. dicit urbem esse tectorum conjunctionẽ, locis manuq; septam delubris & spacijs communibus distinctam, in qua hominum cætus sit juris consensu & utilitatis communione sociatus. vid. 2. Nehe. c. 2. 17. c. 4. 17. Greg. l. 2. c. 3. & seqq. & Cic. lib. 3. offic. ait, etsi suâ naturâ congregabantur homines, tamẽ spe custodiæ rerũ suarum urbiũ præsidia quærebãt, vocatur aũt urbs, quasi in orbem aratro circũducta, vel ut vult ICt. in l pupillus. 239. §. urbs de verb. sign. ab urvo dicitur, seu urbo. Urvum aũt, seu urbũ est curvatura aratri, & urvare, seu urbare est, arare aratroq; definire. d §. urbs. Nam olim in condendis urbibus aratro utebantur. vid. Varr. lib 4 de latin ling. Caliũ Rhodig. lib. 14 c. 5. Quomodo ædificari debeat, tradit, Aristot. lib. 7. polit. c. 9. & c 11. & Pet. Gregor. lib. 2. c 1. de Repub. Melch. Iun. part. 2. poli. quæst. 63. Veget lib. 4. c. 1. 2. de re militari.*

In summa, urbs habere debet securitatem convenientium, & utilitatem commodè vivendi, eámque augendi *Aristot. lib. 7. polit. c. 4. c. 5. lib. 6. cap. 7.*

Aër igitur, locúsque urbis sit saluberrimus, fertilissimus & commodissimus ad negotiationes & res bellicas. *vid. Hippolyt. à collib. de increment. urb. cap 2. 3. 4. Boter. de increm urbium. Aristoteles ad securitatem & ad abundantiam rerum necessariarum utilius putat, vrbem & regionẽ maris communionem habere Requirit quoq; Aristoteles ut aquis & fontibus abundet, & aërẽ habeat salubrẽ. Nam aqua & aër sunt elementa necessaria in vita sociali, & plurimum ad valetudinem faciunt.*

Salubris locus cognoscitur, si excelsus, & non nubilosus, pruinosus, non spectans ad meridiem, aut occidentem; loca quæ occidentem spectant, sole exorto tepescunt, meridie calent, vespere fervent, quæ mutatio noxia. Ad orientem conversæ urbes salubres. septentrionalis plaga non recipit mutationes noxias, & corpora diutius servat.

Vrbem

Vrbem autem primùm ædificaſſe legitur Cainus ob metum & trepidationem adjuti defenſionem & ſecuritatem contra hoſtes. Geneſ c 4. 17. Cicer lib. 3 offic. etſi, ait, duce naturâ, homines congregabantur, tamen ſpe cuſtodiæ rerum ſuarum, urbium præſidia quærebant. urbes ergo conditæ, ut eſſent præſidium adverſus vim, injurias & metum. Gen. c 4. 17. c. 11. 2. 3. & ſeqq Zuinger lib. 28. tit. quaten. urbes condunt, transferunt, contrah diruuntu .

Vrbs quandoque habet etiam ſuburbium & pomærium.

Suburbium ſunt continentia ædificia extra, vel juxta urbem, vel murum poſita. *l. 2. de verb. ſign. l* 139 *& l.* 147. *l.* 89. *dict. tit. l.* 1. *de offic. præfect urb.* 1. *Chron. c.* 5. 16. *& ſeqq.*

Pomærium eſt ſpacium agri incultum, intra muros. *vid. Gregor. Toloſ. lib.* 2. *c* 4 *de Repub.*

Vniverſitas civium, in urbe eadem habitantium, eodem communicationis & imperij jure contenta, vocatur civitas, quaſi civium unitas. & cives univerſitatis hujus, ſeu civitatis, qui ſunt participes illius. 1. *Theſſal. c.* 2. 14. 15. *Epheſ. c.* 2. 18. 19. quibus contrarij ſunt peregrini, extranei & ἀπόλιδες, qui jus civitatis non habent.

Præfectus, ſeu ſuperior civitatis eſt, procurator & magiſter civium, cum mandato generali, ab univerſitate conſtitutus, in ſingulos, non univerſos, autoritatē & poteſtatē habens, qui dicitur plerisq; in locis conſul. cui conſiliarij adjuncti ſunt aſſeſſores & ſenatores pro ſalute civitatis cōſilia dantes, ita ut decreris horū legitimis, cives ſinguli & univerſi parêre teneātur.

Apud judæos principes civitatis plures fuiſſe conſtat, nimirum tribunos, centuriones, quinquagenarios & decuriones, uti ſupra diximus. de quorum munere ſcribit Sigonius lib. 7 cap. 7. de Repub Iudæor.

Reliqui cives ſunt inferiores, obſequentes.

Præfectus ille civitatis, præſes & princeps ſenatus dicitur. eſtque aliquando unus, & quandoque plures, duo, tres, vel quatuor, pro civitatis cujusque amplitudine, & negotiorum multitudine, qui per vices officio ſuo fungūtur.

Officium principis ſenatus, ſeu conſulis, conſiſtit in poteſtate convocandi & habendi ſenatum: in poteſtate referendi ad eum, negotiaque proponendi; in jure rogandi, ſeu colligendi ſingulorum ſenatorum ſententias: in poteſtate cuſtodiendi ſigillum, claves urbis, reſignandi literas aliunde ad ſenatum miſſas, recipiendi libellos ſupplices, reſpondendi nomine collegij: & denique in poteſtate exſecutionem concluſorum alij demandandi, & dimittendi ſenatum, *ut ſup. de principe collegij diximus.*

Senatores ſunt, qui habent jus dicendi ſententiam in ſenatu de illis, quæ fuerunt à principe ſenatus propoſita, & de quibus ſunt rogati.

Senatores ejuſmodi eligũtur à collegio ſenatus, vel à certis electoribus ab univerſitate conſtitutis.

Eliguntur verò in quibuſdam civitatibus ſenatores & conſules duplici numero, ut princeps, vel comes provinciæ ex his certos eligat & confirmet. In quibuſdam verò civitatibus abſoluta electio eſt penes collegium univerſitatis, vel collegia artificum, vel penes certos quoſdã à ſingulis civitatis collegijs ad hũnc actum deputatos.

Hi ſenatores numero ſunt pauciores, vel plures, pro negotiorum multitudine & civitatis amplitudine, qui conſtituunt collegium ſenatorum, conſiſtorium, vel concilium conſulum & ſenatorum, quod ſenatum uſitatè vocamus. *vid. Bodin. lib. 3. cap. 1.*

Senatores hi ſunt ordinarij, vel extraordinarij.

Ordinarij ſunt, qui ſtatis & condictis temporibus de omnibus incidentibus propoſitis Reipub. negotijs ſtatuunt & decernunt.

Extraordinarij ſunt, qui in arduis negotijs & cauſſis Reipub. vocati conſilio ſuo juvant ordinarios, & cum ijs decernendi atque ſtatuendi poteſtatem habent.

Extraordinarij hi vocantur ſæpè à varijs variè. Plerumque

à numero

à numero centumviri, quinquaginta, quadraginta, triginta, viginti quatuorviri, & ſic deinceps.

Aliquando etiam in negotijs graviſſimis ſingulorum collegiorum univerſitatis, ſeu civitatis ſuffragia adhibentur, vel ſingularum cēturiarum, tribuum, vel claſſium, in quas civitas eſt diſtributa.

Forma & modus decernendi & ſtatuendi in conſiſtorio & collegio ſenatus, conſiſtit in plurium ſenatorum, vel collegarum ſēntentia & ſuffragio collegialiter rogatis & collectis, de ijs cauſſis, quæ ad ſenatum pertinent.

Nam ſenatores ſinguli à conſule, ſeu p̄ſide, poſt propoſitionem rogati, ſuffragia ſua de re propoſita, eo ordine, quo interrogantur, proferunt, ita ut etiam diſſentiendi libertas & facultas detur. *An ſeniores vel juniores, vel promiſcuè ſenatores ſententiam dicere debeant, diſputat Cacheran. in proœm. deciſ. num.* 11. *Teſſaurus deciſ.* 1 *num.* 1. *Afflict. deciſ. Neapol.* 1. *num.* 6.

Poſt ſingulorum ſenatorum ſuffragia data conſul, princeps ſenatus, ſuffragia affirmantia & negantia, ſi quæ ſunt, enumerat, & ex ijs concludit: vel etiā, ſi cauſæ gravitas requirat, & numerus maior à recto diſcedere videatur, paucorum diſſentientium vota & ſuffragia examinare & ponderare jubet, & cauſam de novo diſceptare, & poſt alteram diſceptationem & examinationem ſingulorum ſententias rurſus colligit & ex plurium ſuffragijs conſentientibus concludit. Huic concluſioni, pauciores diſſentientes ſe ſubmittere tenentur, ita, ut concluſio hæc maioris partis, pro totius ſenatus & conſiſtorij ſententia pronuncietur & habeatur. *l quod major.* 19. *ad municip. l.* 3 *l.* 4. *quod cuiuſque univerſit. non l.* 3 *de decret. ab ord. fac. l.* 45. *C. de Decurion. l.* 160. *a'iud. §.* 1. *de reg. iur. & totam univerſitatem obſtringat. Nam quæ fiunt à pluribus, ut ab omnib. & univerſis, in his majoris partis conſenſus ſufficit. Contrà, quæ fiunt à plurib. ut à ſingulis, in his non ſufficit majoris partis conſenſus, ſed ſingulorum voluntas requiritur. l.* 7. *in fin. de pact. l.* 1. *C quæ bon. ced. poſſ. & quod ſingulos tangit, id etiam à ſingulis approbari*

debet, cap. quod omnes. 29. de regul. iur. in 6. Bodin. lib 3. cap. 7. de Republ.

Apud Romanos olim princeps senatus dicebatur qui per censores, peracto censu, in lectione primo loco recitabatur qui diversus erat ab ijs principibus aut præfectis senatus, de quibus iam diximus.

Erant quoque senatores patricij majorum & minorum gentium, & patres conscripti, pedarij senatores. vid. Rosin. lib. 7. antiquitatum. cap. 5.

Legitimus senatus Romanis erat, qui lege vel more, certis diebus habebatur.

Indictus senatus, qui reliquis diebus, quibus legitimus senatus non habebatur cogebatur.

Ante ortum verò, vel post occasum solis, senatus consultum non fiebat.

Senatus consultum fiebat per discessionem, aut per sententias singulorum exquisitas. de qua re latius vid. Rosin. d. lib. 7. antiquitat. cap. 7.

Cum senator rogatus sententiam dicere vellet, assurgebat, stánsque dicebat de quacunque re volebat, & quandiu placebat ipsi. Gell. lib 4. c. 10. Paul. Manut de Senat. Rom.

Non fiebat senatus consultum. 1 quando legitimus senatorum numerus non adesset. 2 cum dies tolleretur & sol occumberet, ut iam dictum. 3. Cum quis tribunorum plebis intercederet, & deliberandi tempus peteret.

Apud Romanos senatus etiam diversis temporibus, variam habuit potestatem, ut docet Rosin. d. lib 7 antiqui. Rom. c. 6.

Hodie in plerisque locis tantam senatus habet potestatem, quantam ex privilegijs, vel à superiore suo Domino, vel ab universitate, à qua est constitutus, accepit: quæ in quibusdam locis major, in quibusdam minor est.

Vrbes autem extruuntur, & incrementa recipiunt varias ob causas, quarum præcipuę sunt sequentes, quas ex Botero & Hippolyto referam. 1. Necessitas, quâ homines impelluntur ædifi-

ædificare urbes, quibus se contra vim & injuriam, pericula aliáque incommoda facilius & commodius defendere possint familiam suam, uxores, liberos, cognatos, bona sarta tecta conseruare & tueri. *Quas ob causas urbes ædificarunt in locis inaccessis, montosis, asperis, aquosis, palustribus, & alijs natura munitis locis, uti exemplis probat Boterus lib. 1. c. 2. de increm. urbium. Hinc fit, ut ob defensionem ad eiusmodi urbes multi confugiant, præsertim quando commoditas commerciorum accedit, ut hodie accidit in Anglia, quò se Belgæ exules & alij recipiunt. item in Hollandia, Selandia, & apud Venetos, Embdanos, & alios.*

II. Destructio vicinarum civitatum addit vicinis incrementum. *Hoc modo Romani miris modis Romam ampliarunt eversione Albæ, Cornicoli, Pometiæ & Vejorum.*

III. Adsumptio aliorum in jus Civitatis, *quâ Romulus ad augendam Romam usus legitur, & hodie Turca.*

IV. Loci amænitas & jucunditas commoditásve naturâ, vel arte parata pellicit & inducit homines ad consociationem. Naturalis commoditas, jucunditas nimirum, aëris salubritas, vallorum amænitas, sylvarum opacitas, venandi facultas, fontes & aquæ salubres, artificialis loci oportunitas, uti plateæ elegantes civitatis & splendidæ, theatra, stadia, templa, ædificia magnifica, pontes, thermæ, armamentaria, pyramides, arcus triumphales, vel statuæ plurimum homines alliciunt.

Hisce quondam amplæ fuerunt, Babylon, Athenæ, Carthago, Roma antiqua ante Gothorum & Vandalorum tempora, Alexandria Ægypti, Antiochia Syriæ, Samomenphis, Seleucia ad Tigridem, Syracusa & plures aliæ; atque nunc Roma & Venetiæ, quæ duæ civitates ob mirabilem & incredibilem magnificentiam & splendorem ad se homines alliciunt, & quasi stupidos cum admiratione detinent. Neapolis, Lutetia, Florentia.

V. Vtilitas, quam homines ex loco capere possunt, & commoditas, quam locus præbet. *Hæc inter omnes causas est*

eff

efficaciſſima ad incrementum & amplificationem urbium. Conſiſtit verò hæc utilitas in loci commoditate, fertilitate, acceſſus facilitate.

Commoditas loci eſt, qua ob urbis ſitum, plurimi coguntur uti loco illo ob commercia varia, rerum importationem, vel exportationem, ita ut quaſi ſit locus intermedius, qui ab omnibus ſuis lateribus & vicinis ob commercia frequentandus eſt; unde undique circumquaque commoda à vicinis percipit, quorum quaſi penus & commerciorum cornu copia, promptuarium & receptaculum eſt. *Tales ſunt Venetiæ Genuæ, Olyſippona, Lugdunum ad Rodani & Aaris confluentem, Antuerpia, Amſtelorodamum, Embda, Argentina, Colonia, Francofurtum, Norimberga, Auguſta, Geneva, & aliæ plures.*

Loci fertilitas dicitur, qua vitæ neceſſaria ſubſidia, victus & amictus abundè haberi poſſunt ad incolas alendos & ſuſtentandos, & vicinos.

Vnde ampla fit urbs, quæ omnibus neceſſarijs rebus abundat, & minus opus habet aliorum ſubſidio & auxilio, ſed alijs ex abundantia ſua communicare poteſt.

Commoditas acceſſus, importationis & exportationis tàm terrâ quàm mari, aut flumine eſt, quâ res quælibet & bona ad vitam ſocialem civilem neceſſaria, navigiis, curribus, equis, jumentiſve alijs ſine magnis ſumptibus haberi & importari, vel exportari poſſunt. *Hac excellunt urbes Flandriæ, Brabantiæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Friſiæ, inter quas Embda eminet: item Brema Hamburgum, Lubeca, Gedanum, Riga, Brunſuiga, Norimberga, Auguſta, Colonia Agrippina, Argentoratum, Baſilea, Francofurtum in Germania, aliæque in alijs regionib. vnde magnas divitias congerũt.*

VI. Aſylum & refugium apertum & conſtitutum, *quo Romulus Romam amplia vit.* Hodie uſus, ſeu liberum exercitium religionis puræ, urbes quaſdam valdè ampliavit, *ut Genevam, Francofaliam, Veſaliam, Embdam, Bremam,* Quo etiam inſerviunt ludi publici, triumphi, ſpectacula, actiones Commædiarum, tragædiarumq; & ſimilia alia.

Schola

VII. Scola & Academia celebris bonarum literarum, in omnibus facultatibus. *Hinc Marpurgum celebre, Heidelberga, Basilea, Tigurum, Berna, Geneva, Herborna, & aliæ plures in alijs regnis celeberrimæ sunt redditæ.*

VIII. Tribunal, seu consistorium supremum regionis. *uti in Germaniâ est Spira.*

IX. Nundinæ solennes, panegyricæ cum privilegijs & immunitatibus, quæ per se etiam ad se homines alliciunt. *uti Francofurtenses, Argentinenses, Lipsenses, & aliæ.*

X. Commercia varia earum rerum, quæ in loco urbis reperiuntur, vel illuc adferuntur, *ut hodie est Olysippona Portugaliæ, Amstelrodamum, Embda, Gedanum, Francofurtum, Argentoratum, Norimberga, Colonia, & aliæ complures.*

XI. Sedes & domicilium summi magistratus. *Ibi enim vivunt aulici, consiliarij, ministri principis, Illuc veniunt legati aliorum: ibi tractãtur ardua negotia, ibi distribuuntur munera & officia, illuc omnes reditus regionis transferuntur. Ita aucta Constantinopolis, Lutetia, Praga, Neapolis, Cracovia, Hispalis, Cairum, & olim Ninive, Memphis, Alexandria, Antiochia, Babilon aliæq.*

CAPUT VI.

De civitatis speciebus & civium communicatione.

DE consociatione civitatis, eiusq; causis dictum est: sequitur de speciebus civitatis, & communicatione civium.

Civitas igitur, de qua præcedenti capite diximus, est metropolis, vel alia civitas *l. 6 si duas §. est autem. de excus. tut.* 2. *Sam.* c. 20. 19.

Metropolis dicitur mater reliquarum civitatum, ex qua coloniæ deductæ sint, vel quę præcipua est inter alias civitates, à quibus observatur tanquam mater, & à qua aliæ, tanquam filiæ, reguntur & defenduntur. *Greg. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 9. Est ergò nobis hic metropolis civitas magna, populosa. *Iudic. c.* 1. 27. 32.

ubi Petr. Martyr. 2. *Sam.c.*20.19. *Nehem.c* 7.3.*c.*13.19. Caput reliquarum civitatum. *Esa.c.*7.8.9. *Num.c.* 21.25.32. *ubi in Hebræo oppida dicuntur filiæ Iudic.c.*11.26.27. & 1. *Chron.c.*5.16.2. *Chro.c.*13.19.20. *c.*28.18.19.20. ad cujus exemplum cæteræ civitates & oppida regni sese conformant ob eiusdem amplitudinem, frequentiam, sedem, officinam & domicilium religionis & justitiæ, templum pietatis & iuris, quæ reliquis regni civitatibus facem religionis & justitiæ prefert, & tanquam in colle & edito loco spectandam omnibus proponit. 2. *Sam.c.* 2.18.19. *Matt.c.*5.14.15. & viros pietate doctrina & vita præstantissimos, quos alij consulere possint in causis dubijs & perplexis, alit. *Deu.c.*17.8.9. & *c.*12.*v.*5.7.

Metropolis igitur continet summum religionis sacrarium & sedem summi tribunalis in prouincia.

Metropolis eiusmodi solet reliquas minores vrbes connectere, sicuti in corpore humano est unicum duntaxat membrum, caput, quo cum reliqua membra connexa cohærent. *vid.c. Clericos.*2. *dist. c.*2. *scitote* 6. *q* 3. *l. si eadem de off. assessor. l. unic. c. de metropol. Berith li.*11. *tit.*21. Mœnibus alijsq; munitionibus & propugnaculis eiusmodi metropolim ornatam esse utile est. 1. *Reg.c.*4. *Pet. Gregor. lib.*2. *c.*1. *nu* 6.8.9. *de Rep. Danæ. lib.*4. *c.*2. *politicor.*

Quò aũt populosior hæc & maior, eò quandò que est felicior & tutior adversus vim externam maiorem, & ad sumptus faciendos. *Prov.c.*14.28. 1. *Reg.c.*3.7.8.9. quamvis non ita facile regi & inter plures concordia, εὐταξία & εὐνομία servari possit? *Ampla fuit Ninive, quæ trium dierum iter habuit, Ion.c.*3. *& Babylon, Roma, & hodie Lutetia, Gandavum, Praga.*

Putarem pro ratione loci & fertilitate circumjacentis agri, in quo sita est civitas & commerciorum usu maritimo, vel terrestri, magnã & populosam, vel minus esse posse.

posse.

Civitates, quæ sunt incolis desertæ, facilè evertuntur. Quæ sunt sitæ in locis, vel per se infæcūdis, vel quibus nihil extrinsecus invehi potest, eæ si valdè populosæ fiāt, statim exhauriūtur, & fatiscunt, fitq; in ijs summa rerum omnium caritas & inopia, quòd tantam hominum multitudinem, velut onus nimium & impar ferre atque alere nequeant. *Aris Cotel. lib. 7. politic. c. 4. c. 17. Danæ. lib. 2. cap. 2. politic.*

Metropolis maximæ autoritatis fit, quando in ea constituitur præcipuum pietatis sacrarium, summum tribunal juris & justitiæ, & honoratissima majestatis regiæ sedes. *quæ tria Hierusalem habuit psalm. 122. & 132. & Roma, Constantinopolis, Lutetia & aliæ.*

Metropolis Judææ, pro tribub. 12. & provincijs populosissimis, primò erat Silo in ea regione, quæ dicta est postea ex metropoli sua Samaria. Iosu. c. 2. v. 15. c. 20. Iudic. c. 22. 1. 2. 5. 8. Ierem. cap 7. quâ postea repudiatâ, electa est urbs Hierusalem. 2. Chron. c. 6. 5 6. 2. Reg. c. 21. 7. 8. ibi In domo hac & Ieruschalaimis, quæ elegi præ omnibus locis tribuum Israëlis, collocabo nomen meum. Psalm. 122. v. 3. Ieruschalaimo optimè constructa civitas, quæ plenè coagmentata est, inter se pariter. 4. Quò ascendunt tribus, tribus Iah ad testimonia Israelitarum, ut celebrent nomen Iehovæ 5. Quia ibi considunt throni domus Davidis, & vers. seqq & Psalm. 87. 2. Diligit Iehova portas Tzyonis supra quam ulla tabernacula Iacobi 3. Honorificentissima sunt quæcūque prædicantur de te, ò Civitas DEi summè honorifica & vers seqq. & Psalm. 78. v. 67. 68. Deut. c. 17. 8 si occulta tibi erit res in judicio, & c. tunc surgens, ascendes ad locum, quem elegerit Iehova DEus tuus. 9. 10. 11. 2. Sam. c. 5 9. 1. Chron. c. 11 8 Deut c. 12. 5. in loco quem elegerit DEVS vester ex omnibus tribubus vestris ad collocandum nomen suum ibi & cap. 6. 7. 11. 12. 14. 18 20. 21. Amos. cap. 7. cap. 8. Ierem. cap. 3. vers. 10. 11. 12. & seqq. Sigon. lib. 1. de Repub. Hebræor. cap. ult.

Metropolis in imperio Romano ante tyrannidem pontifi-

ciam & tenebras inductas erat Roma, & poſt quoque Conſtantinopolis; In regione Attica Athenæ; in Boëtia Thebæ; in Peloponneſo Sparta, Argos, Corinthus: in Chaldæa Babylon, in Aſſyria Ninus, aut Ninive, in Africa Carthago & aliæ alibi. vid. Zuing. Theat. vol. 28. lib. 2.

Metropolis rurſum ita ſimpliciter dicitur, vel Regia, in qua ſcilicet frequentius Rex, ſeu ſummus Magiſtratus ſuũ domiciliũ habitationémve deligit, *Ibi enim Magiſtratus perſonæ, ad quam ſubditi confluunt, & opulentia regalis, & virorum præſtantiorum, atque aulicorum conſortium, & ædes regiæ locum illuſtriorem & ſplendidiorem reddunt. 1. Reg. c. 7. 1. 2. & ſeqq. c. 10 per tot.*

Eiuſmodi regia metropolis conſultius conſtituitur in media regione ſeu regno, ut facilis undiquaque ſit ad magiſtratum acceſsio, quam alio in loco, niſi ad fines natura loci munitionem juvet, *Pet. Greg. lib. 2, c. 1, nu. 10. 11. 12. De domo & habitatione Samuelis. 1. Sam. c. 7. 15. 16. 17.*

Aliæ Civitates pendentes à metropoli ſunt, quæ imitantur illius gubernationem & jura civitatis, quæ filiæ metropolis, *ut dixi*, vocantur.

Colonia dicitur, quæ ex civitate nimis populoſa exonerandæ ipſius cauſſa eſt educta, & à civibus ejus condita.

Regio, ſeu Provincia eſt, quæ complexu ſuo vicinas plures civitates, oppida & pagos continet, & peculiaribus ſuis legibus privilegijs & juribus utitur in quibuſdam, quamvis communi quodam vinculo imperii, aut ſocietatis cum regionibus, aut provincijs civitatibúſve alijs conjuncta ſit. *de qua in cap. ſequenti.*

Communicatio civium eiusdem univerſitatis inter ſe invicem ad *αυτάρκειαν* & *συμβίωσιν*, eſt rerum, operarum, juris, & concordiæ mutuæ, unde *πολιτεύμα*, & jus civitatis ſymbioticum exiſtit, & civitatis jus, dicitur.

Nam ut homo μικρόκοσμος dicitur, ſic civitas Reſpub. parva, ſeu regnum aliquod, in quo negotia communia ad civitatem pertinentia, eodem ferè modo, quo in regno & provincia aguntur & tractantur.

Hîc

Hîc igitur primum de communicatione hac, & deinde de administratione hiuius communicationis est dicendum.

Communicatio rerum inter membra & cives, ejusdem universitatis, oppidi, pagive facit, ut res communicata, ex communi omnium & singulorum consensu & pacto, usibus universitatis reposita inserviat, eo modo, ratione & formâ, quibus inter membra & cives convênit & constitutum est. Atque talis communicatio rerum meritò civitatis nervus dicitur. *l. 1. 6. in causa. de quæstionib. Novell. 52. Leon. & Novell. Justin. 149. Zuinger. vol. 28. lib. 2. huc refert legum communitatem, habitationis, opum χρῆσιν καὶ κτῆσιν. honorum communionem & magistratuum.*

Constitui verò, & fieri solet talis rerum collatarum, vel adquisitarum communicatio duobus modis. Vno, ut res communicata usui singulorum civium patêre & inservire possit: Altero ver, ònon ut singulorum, sed universorum utilitati & necessitati inserviat.

Prioris generis sunt res, quæ usu, vel usufructu suo singulis membris & civibus ejusdem universitatis inserviunt, atque ad usum politicum, vel divinum sunt destinatæ.

Vsui politico destinatæ sunt res seculares, quales sunt: nemora & silvæ, in quibus singuli de universitate ligna incidunt: item pascua, in quibus singuli cives, vel oppidani pecora sua pascere, vel jus pascendi, lignandi, commune vendere, & pretium ex venditione redactum singuli inter se distribuere, vel fructus perceptos inter se, tanquam socij, communicare & dividere possunt.

Hujus generis etiam sunt prædia, aquæ, flumina, viæ, fontes, balnea, thermæ, molæ, fana, templa, scholæ, cœmiterium, portus, theatra, stadia, forum, curia, basilica, palatia, prytanea, tribunalia prætoria, ut ad ea tutus omnibus accessus pateat & recessus, item horologium civitatis, ad quod publicè actiones hominum in civitate componuntur: campanę pub-

licæ: Fasti, calendaria publica, libri civitatum: item carcer ad continendum & custodiendum homines; vel ad castigandum, vel ad pœnitentiam, non ad necem, inventus & constitutus. *Gregor. lib. 2. c. 7.* item domus ad disciplinam pro indomitis et effrenibus destinata, quam Ζωοθηταῖς vocamus; ergasterium colasticum. Hujus generis sunt quoq; statuæ, ludi, comitia & plura alia, *de quib. Gregor. lib. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. & seqq. Machiavel. lib. 2. c. 24. de Republ. Assyla. Exod. c. 21. de quibus Iunius lib. 2. polit. quæst. 65. Num. c. 35. Iosu. c. 20.* loca publica variis civium utilitatibus, amœnitatibus, vel deambulationibus destinata.

Forum dicitur locus negotijs publicis & commerciis peragendis destinatus. Estq; forum judiciale vel negotiationis et rerum venalium. Iudiciale erat Iudæis in portis civitatum. *Ruth. c. 4. 2. Sam. c. 15. 2. Deut. c. 21. 19. Romanis alicubi, Gregor. lib. 2. c. 6. c. 8. de Republ.*

Harum rerum usus eatenus civibus volentibus conceditur, quatenus non deteriores illas reddunt; & quo tempore utuntur, ab alio impediri non debent.

In pascuis publicis quisque civium pecudes habere potest, & pascere pro modo prædiorum, quæ in territorio illo possidet; quemadmodum quoque pro modo prædiorum aquam ducere potest ex publico universitatis flumine. Hactenus enim cujusque usus & necessitas requirit.

Alterius generis res universitatis sunt, quæ usu & proprietate sunt universorum, non singulorum; uti sunt vectigalia civitatis, oppidive, horrea, armentaria, cellæ cerevisiariæ, vel vinariæ, reditus & pensiones annuæ, pecunia ærarii, seu arca communis. *l. 1. 6. quod si. quod cujusque universit.* ex singulorum civium contributione collecta ad usus publicos universitatis, saltus hyberni, vel æstivi, dumeta, metallariæ fodinę, & alię res plures similes. Posse verò universitatem sibi ipsi tributum, vel collectas imponere ob necessitates publicas, ęs alienum, extructionem, vel refectionem operum publicorum, constat

ex

ex l. 12. omnes c. de operibus publicis. Borcholt. in c. quæ sunt regal. num. 53. 54. VVesemb. cons. 27. & cons. 45. & cons. 12. num. 67. Thesaur. decis. 254. de quibus collectis suo superiori magistratui rationem reddere non tenetur Schurf. consil. 83. num. 2. cent. 2. Henning. Gæd. cons. 31. & seqq. Heigius part. 1 quæst. 20.

Huc quoque refero archivum, seu tabellarium & grammatophylacium civitatis, in quo asservantur libri & instrumenta illius; libri, inquam, statutorum & consuetudinum receptarũ; album, seu matricula civium; libri censuales tributorũ, redituum & decimarum, regesta civitatis: libri literarũ, Brieff bücher, libri mulctarum indictarum, Straff bücher, libri forestorum, Forstbücher, libri feudales, Saal vnd Steürbücher: libri peculiares in quibus actus voluntariæ jurisdictionis describuntur, nimirum dationes tutorum, unionis prolium, donationum: libri hypothecarum, libri, seu acta judiciorum, der Gerichten bücher/ in quibus causæ controversiæ inter partes decisæ, vel nondum finitę, sunt descriptę; libri senatus, Rathsbücher, Diaria, libri resolutinum & decretorũ; & si qui sunt alii libri publici universitatis.

Eiusmodi res universitatis, ut res privatę possidẽtur ab universitate, & fructum ferunt, non cuilibet uti volenti, sicut precedentes, sed universitatis patrimonio: nisi aliter inter cives sit conventum & constitutum.

Iudæos quoq; res universitatis habuisse, constat ex Deut. 23. 24. 25. c. 24. 19. 20. 21. 2. Reg. c. 6 2. 4. 5. Matth. c. 12. 12. Zach. c. 8. 16. Apud hosce cives in agris fructuum reliquias ad pauperum sustentationem relinquebant. Deut. c. 24. 19 & seqq. & decimas pauperibus aliisq; miserabilibus personis conferebant. Deut. c. 26. 12. 13. c. 14. 29. c. 15. 7. 9. 10. 11. imò ex lege omnes suos inopes & pauperes sustentare tenebantur. vide. Deut. c. 15.

Cultui divino destinatę sunt res sacrę & sanctę.

Sacrę sunt, quę cultui divino ritè sunt dedicatę, & cõsecratę, uti templa, sacella, & similes res alię sacrę, donaria templi,

lecimę, & reditus ecclesiastici, libri sacri. *Res sacræ apud Iudæos uerunt dona sacra. Num. c. 29. Deut. c. 12. primitiæ & decimæ; Exod. c. 12. Num. c. 5. c. 18. c. 27. 2. Chron. c. 31. Deut. c. 14. & 26. Nehem. c. 10. & instrumenta omnia quibus utebantur in cultu diuino peragendo, sacræ pecuniæ in gazophylacio, Exod. c. 30. 2. Reg. c. 12. c. 22. 2. Chron. c. 24. oblationes votivæ & voluntariæ, Levit. c. 7. c. 23. 2. Sam. c. 8. Iudic. c. 12. de quib. Sigon. lib. 4. de Republ. Hebræ.*

Sanctę res sunt, in quarum violatores pęna est constituta. *l. 8. Inst. de rer. divis.* ut muri, portę, valla, propugnacula, arces civitatis, fossę aquarię, sepulchra. *Genes. c. 23. 4. vid tit. C. de operib publ. l. 8. de rer. divis. Pet. Gregor lib. 2. c. 3. 4. 5. Nehem. c. 2. 17. c. 4. 17. quo & carcer rectè referri potest.*

Operarum inter cives ejusdem universitatis communicatio est, qua ministeria & subsidia ad *συμβίωσιν* & cõvictum mutuũ civium necessaria & utilia pręstantur à cive civi indigenti, vel volenti, ut dilectio per officia caritatis prestita sit efficax. 1. *Corinth c. 9. 19. Galat. c. 5. 13. 1. Corint c. 12. 4. distinctiones donorum sunt. 5. distinctiones ministeriorum, distinctiones actionum sunt & v. 12. Nam & corpus non est unum membrum, sed multa: si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore, num ideò non est de corpore? si dixerit oculus, quoniam non sum auris, non sum de corpore, num ideò non est de corpore: si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus? Nunc autem posuit DEVS membra unumquodq; eorum in corpore, sicut voluit 21. non potest autem oculus dicere manui, te mihi opus non est, aut rursum caput pedibus, non est mihi vobis opus. 22. imò multò potius, quæ videntur membra corporis infirmissima, necessaria sunt. 25. & ne dissidium sit in corpore, sed membra itidem sollicita sint alia pro alijs. Facit huc Apologus, quo usus est Menenius Agrippa pro revocanda plebe Ro. à secessione factà contra patricios & senatum, de membris detrectantibus inservire ventriculo. Flor. lib. 1. de gest. Rom. Halicar. l. 6. Cicer. 2. Philip. præsidium caritate & benevolentia civium septum oportet esse, non armis, ita ut civis tanquam socius, communem societatis utilitatem promoveat, augeátve. l. 65. §. 5. l. 52. §. 10. pro soc. l. 25.*

25 *d.t. priuato cõmodo cõmune præferat. d.l.* 65. §. 5. *pro ſoc. & faciat quæ ſocietati expediunt & contrà omittat, quæ illi obſunt. d.l.* 65. *actione* §. 5. *l.* 60. *pro ſoc. & approbet id, quod à majori ciuium parte agitur argum. item.* 17. §. 6 *l.* 27, §. 3. *de recept. arb. Menoch. caſ.* 442. *arb. judic.*

Eiuſmõdi operarum communicatio potiſsimùm fit in functione & adminiſtratione munerum & opificiorum ad vitam ſocialem & συμβίωσιν neceſſariorum & utilium.

Munerum publicorum adminiſtratores illi ſunt, qui Reipubl. ſeu civitatis negotia publica politica, vel eccleſiaſtica expediunt.

Politica negotia civitatis, quæ uſum vitæ hujus, αὐτάρκειαν, atque ſummatim ea, quæ in tabula ſecunda Decalogi continentur, concernunt, adminiſtrant, judices, ſenatores, conſiliarii, ſyndici, cenſores, quæſtores erarii, prefecti publicis operibus, curatores viarum publicarum, portuum, ædificiorum, murorum, & aliorum operum publicorum & rerum univerſitatis, ædiles cereales, prefecti urbis, vigilum & alii ſimiles.

Eccleſiaſtica negotia, quę communionem ſanctorum, ædificationem, pietatis cultum & Dei cognitionem ſpectant, curant miniſtri eccleſiæ, ſcholarum præfecti & pædagogi, Diaconi & ſimiles *de quib. infra cap.* 8.

Sed hîc tamen ſunt quædam communes operę & functiones, tam ſuperioribus quàm inferioribus incumbentes: uti eſt cura & ſolicitudo pro Dei cultu, & eccleſię ſalute promovẽda. *pſalm.* 122. 6. 7. 8 *propter domum Iehovæ DEI noſtri procurabo bonum tibi, & pſalm.* 51. 20. *Quod fit primùm per preces pro ſalute eccleſiæ effuſas. Matth. c.* 9. 38. 2. *Theſſ. c.* 3. 1. *item in precatione* 2. *veniat regnum tuum. Deinde per mutuam ædificationem* 2. *Theſſ. c.* 3. *Iudæ v.* 1. 20. *ut quibuscunq; medijs licitis poſſumus, proximum DEo lucremur ad cognitionem & cultum ipſius adducentes.* 1. *Cor. c.* 10. 33. *vel eundem in agnitione & cultu DEi confirmemus adhortationibus, conſolationibus, & ſimilibus. Deniq; fit erogatione bonorum noſtrorum ad Dei cultum promov*

actione. *de hoc in præcepto* 1.

Externus cultus consistit in gestibus, & ritibus, quibus DEus colitur, *de quo in præcepto.2.* vel in sermone, *de quo in præcepto.3. Decalogi.*

Publicus Dei cultus consistit in sanctificatione Sabbathi, in cœtu publico celebrata, *de quo in præcepto 4. Decalogi.*

Negotia civilia sunt, quæ continent vitam justam in consociatione & symbiosi provinciali vivendam. *Tit. c. 2. 12.* Vnde hęc continent omnia, quæ ad usum socialis vitæ pertinent. 1. *Corinth. c. 6. 3.* & symbioticus prestare tenetur: quę sunt officia dilectionis, quibus suum cuique tribuit, & symbiotico non facit, quæ sibi fieri nollet *Matth. c. 22. 7. Levit. c. 19.* sed eundem diligit sicut se ipsum. *Matth. c. 22.* ipsique præstat bona & à malis abstinet. *Psalm. 37. 27. & Psalm. 34. 15. Rom. c. 7. 18. et seqq.*

Officia hæc justitiæ proximo prestanda sunt specialia, vel generalia.

Specialia, quæ concernunt eos, qui superiores & inferiores inter se habentur, ut nimirum tribuat honorem & præeminentiam verbis & factis, cui illa debētur, & contrà abstineat ab omni contemptu ejusdem *juxta præcept. 5. Decalogi.*

Generalia officia, quæ quilibet symbioticus symbiotico alij præstare tenetur, consistunt in defensione & conservatione propriæ & alterius vitæ absque omni læsione: *juxta præcept. 6.* Item in colendâ mente, verbis & factis castitate propriâ & symbiotici, sine omni impudicitiâ & scortatione, *juxta præc. 7.* Item in facultatibus & bonis symbiotici defendendis, conservādis, non adimendis, lædendis, minuendis, *ut habet præc. 8.* Item in famâ propriâ & alterius defendendâ & conservandâ, non lędendâ, negligendáve ullo modo, *ut habet præcept. 9.* Et hæc omnia & singula absque affectu concupiscentię eorum, quę pertinent ad proximum nostrum, sed cum sufficientia & desiderio eorū, quę nostra sunt & ad gloriam Dei pertinēt, *ut habet mandatū* 10.

Praxis

Praxis huius juſtitiæ politicę provincialis conſiſtit in applicatione, & eſt duplex. Prior quâ ſpecialibus medijs perſonis, loco & alijs circumſtantijs accõmodatis, officia hæc dilectionis ſymbiotici ſinguli inter ſe invicem exhibent & communicant: Altera, quâ univerſi provinciales ſibi & ſingulis provinciæ incolis, ad conſociationis provincialis ſalutem, hæc officia utriuſque tabulæ præſtant & communicant. Illa praxis ſpecialis privata inter provinciales, hæc generalis publica.

Poſterioris generis officia ex communi ſymbioticorum provincialium conſenſu & ſyncretiſmo præſtantur. I. in functionibus & miniſteriis ſymbioticorum ad conſociationem provincialem neceſſariis & utilibus. II. in diſtributione pœnarum & præmiorum, quâ diſciplina in provincia conſervatur. III. in cura ſecuritatis provincialis. IV. in defenſione mutua provincialium contra vim & injuriam & in averſione incommodorũ, auxilio, ope & conſilio. *Ioſ. c.* 1. 14. *& ſeqq.* V. in collectatione & cõtributione ad uſus & neceſsitates publicas provincię. *Geil. li.* 2 *obſ.* 25. *& VVeſ. conſ.* 27. *&* 45. VI. In commerciorum uſu. VII. In uſu linguę & monetæ eiuſdem. VIII. in publicorum bonorum provinciæ curâ.

Functio & miniſterium eſt negotii ad vitam ſymbioticam provincialium neceſſarii & utilis adminiſtratio, & exercitium à perſonis, propter ſymbioticos in provinciali ſocietate & ſymbioſi viventes, ſuſceptum, quo ſymbioticorum infirmitati, inſufficientiæ, indigentiæ & humanæ neceſsitati certum remedium & præſidium conſtituitur. *Nam ut ſingula corporis humani membra ad proprium ſuum munus, & tamen omnia ad univerſalem finem, ſcilicet ad corporis conſervationem creata ſunt: Sic et noſtrum quilibet ad proprium & ſingularem vitæ finem creatus eſt, omnes tamen ad DEI gloriam & aliorum ſalutem.* arg. 1. *Cor. c.* 12. Vnde functio hæc, negotium dicitur à ſymbiotico propter ſymbioticũ ſuſceptum in labore illius conſiſtẽs, quod corporis miniſterio, animiq; curâ & vigilãtiâ, peragitur & perficitur.

Negotium eiuſmodi in ſymbioſi utile & neceſſarium dicitur, quod pertinet ad animę, vel corporis ſalutem, cultũ, ędificationémve, hoc eſt, quo vel animus hominis diſciplinâ, virtute, moribus, ſcientiáque informatur & inſtruitur: vel quo corpus exercetur, eiusque vita in alimentis & veſtitu curatur, iuvatur, vel defenditur. Vno verbo, negotii hujus uſus ſcopuſque eſſe debet, ad vitam ſymbioticam provincialem neceſſariorum, vel utilium procuratio, & noxiorum, pernicioſorúmve averſio & amolitio. Vocatur aliâs officium, functio, vocatio, munúſve. *De utilitate & neceſſitate fũctionis ejuſmodi cõſtat etiam ex Eſa. c. 33. 4. 5. 6. Siracid. c. 38. 35 & ſeqq. & c. 2. c. 10. c. 13.*

Negotiorum verò multitudo atq; diverſitas, malitia hominum, vitę hujus indigentia varia, & ſymbioticorum multitudo plures & varios publicos & privatos miniſtros & curatores poſtulant. *Exod. c. 18. 18. et ſeqq. Deut c. 1. 9. & ſeqq. Num. c. 11. 16. 17. 18. 1. Cron c 2. 13. & capp. ſeqq. §. in præmio inſ. it.*

Ad functiones hiſce aptos & idoneos exhibendos ſymbioticos inſerviũt ſcholę & officinæ. Scholis homines ſymbiotici pij, eruditi, juſti, temperantes, fortes, ſapiẽtéſq; efformantur & præparantur. In officinis omnis generis artifices mechanici & opifices inſtruuntur & efficiuntur.

Ex his ea functio, quâ magis ſymbioſis & ſalus conſocietatorum juvatur & promovetur, habetur honoratior, dignior & præſtantior. *Pet. Greg. Toloſ lib. 4. c. 6 n 9. & c. 10. & lib. 15. c. 1. de Rep. latius diximus in converſ. civili. lib. 2. 1. & ſeqq.*

In functionibus hiſce prius de requiſitis, & poſtea de ſpeciebus earum diſpiciendum nobis eſt.

Requiſita neceſſaria ad quamvis functionẽ ſunt, quæ eandẽ Deo gratam, & ſymbioticis utilẽ reddunt, quæ ſunt quatuor.

Primum requiſitum eſt, ut quiſque pro ſe eligat legitimam, liciram & honeſtam functionem, naturæ & viribus ſuis adcommodatam, quâ Deo, ſymbioticis, Reip. & ſibi utilis eſſe poſſit. *Eph. c. 4. 28. laboret operãdo manibus, quod bonũ ſit, ut habeat, quod impartiat, cui opꝰ fuerit. Gẽ. c. 3. 19. in ſudore vultus tui mãducabis panẽ tuũ.*

Licita & honesta functio dicitur, quę inservit ordini ecclesiastico, vel seculari, nobilitatis, civitatis, aut paganorum, vel quę spectat ad conservationem trium statuum & ordinum, nimirum ecclesiæ, Reip. seu politiæ, vel familię. 1. *Corinth.* c. 12.

Naturæ & viribus eligentis apta, conveniens & accōmodata cognoscitur functio ex proprio eligentis sensu, experientiâ & judicio, q̄ sumitur ab inclinatiōe naturali, & donis a Deo datis.

Inclinatio naturalis apparet ex interna affectione, delectatiōe, amore & sensu, quibus naturæ instinctu trahitur ad hanc, vel illam functionem, aut vitæ genus, eoque delectatur. Hinc alij naturâ apti & nati ad gubernandum, alij ad obediendum, alij ad agriculturam, alij ad negotiationes, alij ad artificia.

Dona necessaria ad vitæ genus cognoscūtur ex successu & experientia, quib. facilè quis intelligere potest, an sufficiēs, par & idoneus esse possit ad officiū munúsve obeūdū, quo delectatur *Psalm* 131. 1. *nō aggressus sum res magnas, aut arduas supra quam cōveniat mihi. Sira.* c. 3. 21. c. 13. 2. De utroq; requisito, si dubitet, aliorū judicio & discretione uti potest. Quod si quis idoneus est ad plures vocatiōes & fūctiones, tū optima eligēda est. 1. *Cor.* 7.

Alterum requisitum est, ut quilibet intra limites vocationis & officij sui se contineat, & propria functionis & vocationis suæ officia atq; opera intelligat & sciat, quod cognosci potest ex eo, quod sunt convenientia, apta, utilia, commoda & necessaria sine quibus functio & vocatio expediri non potest. 1. *The.* 4. 11. *diligentiā adhibeatis, ut sitis quieti agentes negotia & res vestras, & operemini manibus vestris.* 1. *Tim.* c. 4. 14. *ne negligito donū, quod in te est.* 1. *Pet.* 4. 15. *Iob* 21 21. 22, 1. *Sam.* 6. 19. *Num.* 16. *Eph.* c 4. 1. *ambuletis ita, ut convenit vocationi, qua vocati estis.* 1. *Cor.* c. 7. 17. *ut unum quemq. vocavit Dominus, ita ambulet. Sic Christus opera aliena à sua vocatione, reiecit Lu* 12. 14. & *Psa.* 91. *ibi: ut custodiāt te in viis tuis. Alienis igitur, & ad functionē non pertinentib. negotijs immiscere se nemo debet. Phil.* 4. 11. *didici, in quib. sum, ijs ipsis esse contentus. Polypragmosyne statui Reip. & ipsis polypragmonis est perniciosissima.* 2. *Tim* 2. 4. 2. *The.* 3. 11. *quod Camerar: & Richter. exemplis historicis varijs illustrāt*

Tertium requisitū est, ut opera functionis & vocationis nostræ referātur ad gloriam Dei. 2. *Cor.* 5. 14. & ad salutem ecclesiæ atque Reip. in qua vivimus. *Galat. c.* 5. 13. *Colloss. c.* 3. 17. *quicquid feceritis sermone, aut facto, in nomine Domini Iesu facite. Psalm.* 127. 1.

Quartum requisitum est fides & diligentia: unde fidus & diligens quisq; in suo munere & officio dicitur. *Exemplum præbet Daniel. Danielis c.* 6. 5. 6. 7. *Iosephus. Gen c.* 39. 9. 10. *c.* 41. 46. *& seqq. Roman. c.* 12. 7. 8. *qui præest cum diligentia &c. Matth c* 25. 14. 15. 16. 22. *ibi, benè est, serve bone & fidelis, in exiguo fuisti fidelis, &c. Ierem. c.* 48. 10. *maledictus, qui facit opus Iehovæ fraude. 1. Thess. c.* 3. 6. *qui non laborat, nec manducabit. Paulus monet, ut tempus redimamus. & Christus, ambulate dum dies est. Videndus de hac re Perkinsus in libello de vocatione hominis.*

Species functionis sunt duæ. Est n. illa privata, vel publica. utraq; vestitus diversitate, qua quælibet agnoscitur distincta. *Pet. Greg. Tolos lib.* 9. *c.* 19 *syntag. & lib.* 4. *c.* 11. *de Repub. Exod. c.* 28. *c.* 29. *Levit. c.* 6. *c.* 8. *c.* 10. *c.* 16. 1. *reg. c.* 10. 5. *est c.* 6. 7. *c* 8 15. 16. *Alexander Severus imp. dicitur omnibus officijs, genus vestium proprium dare voluisse, ut omnes dignitates à vestitu dignoscerentur. Lamprid. in Alexand. Extant de vestitu imperij constitutiones, quamvis ex consuetudine, vel statuto cujusq; loci, vestitus tam quoad materiam, quàm quoad formam & usum pendeat. vid. Zuing in theatro vol.* 28. *& diximus in civili conversatione lib.* 1. *&* 2.

Functio privata est, quæ speciali privatæ consociationi & symbiosi inservit, & ad communem provincialium utilitatem & commodum dirigitur.

Hæc varia & diversa est pro natura cujusq; specialis & privatæ symbioticę vitę. Alia enim in consociatione privata conjugali, consanguineorum, collegarum, alia in oppidi, civitatisque consociatione publicâ. Harum functionum privatarum summa huc redit, ut quędam sit rustica, quędam mechanica, & quędam utrisque hisce inserviens.

Rustic

Rustica est vel agricultura, vel pastoritia.

Mechanica est artificialis, operatoria, civilis magis. Vtriq; priori inserviens est mercatura.

De singulis, suprà suo loco diximus. Hic repetimus, quatenus privatæ ejusmodi functiones ad symbiosin provincialium conferunt, & ad eam quoq; necessariæ.

Functio publica est, quæ principaliter totius provinciæ negotiis inservit, quâque privatæ superiores ad societatem civilem provincialem necessariæ, vinculo unionis, concordiæ & conjunctionis, ad salutem provinciæ, universorum & singulorum in ea viventium, diriguntur, & hoc modo ab interitu, cui aliàs subjectæ essent, conservantur. Vocatur munus publicũ.

In hac igitur functione publica, singulæ privatæ plures & diversæ functiones, earumque exercitium & usus conspirant, & in totius corporis provincialis salutem conveniunt, non secus atque ad mare omnia flumina refluunt Vnde publica munera directoria sunt privatorum officiorum, quæ corrigunt, limitant, ampliant, dirigunt, & referunt privatas functiones ad salutem, & usum communem universorum symbioticorum in provincia viventium. Quemadmodum igitur aures oculi, manus & singula corporis humani membra, quæcunque suâ naturâ percipiunt & agunt, hæc communicant toti corpori, & omnibus membris illius, eaque usu ad salutem & commodum illorum referunt & applicant, ita ut damna et incommoda omnia corpori toti communicentur: Sic & in provinciali consociatione omnia illius membra omnes suas functiones & negotia ad illius salutem referre debent. Et ut membra corporis, nervis atque arterijs coniunguntur, atq; ex ea conjunctione vitam communem hauriunt: ita & societas hæc provincionalis communi vinculo amoris, benevolentiæque erga Rempub. devincta esse debet, atque communi providentiâ & curâ conservanda & defendenda est.

Ad suscipiendum & administrandum hoc publicum munus & officium ii sunt eligendi, vel vocandi, qui secundum requisita illa supra posita quatuor sunt idonei, *Exod. c. 18. Nam uti illorum, qui in navi vehuntur, maximè interest habere naucleros*

bonos, peritos, fidos & diligentes, sic & Reip. interest, aptos, idoneos, et fidos habere administratores et ministros. Qua in re non obstat sexus muliebris, quando functio, seu officium congruens sexui est. tit. C. de mulier. in quo loco munera sexui congruentia. vel hon. agn. tit. C. quando mulier. tut. off. gerer. potest. De qua re in utramque partem disputat Tolos. lib. 7. cap. 11. de Repub. Danæus lib. 6. cap. 3. Polit. Melch. Iunius lib 1. polit. quæst. 13. Lipsius lib 2. c. 3. Bodin. lib. 5. cap. 5. de Rep. Exempla hujus nota sunt in Semiramide, Nitocria, Babyloniæ Zenobia Palmyrenæ, Amalasuenta Gothorum, Elisabetha Britannorum, reginis.

Publicum officium est duplex, honorificum, vel humile. *exempla utriusque extant. 1. Chron. c. 23 c. 24 c. 25. & seqq.* illud propriè munus, hoc propriè officium dicitur.

Honorificū munus est, ꝙ circa animū hominis, mores, disciplinā & religionē, atq; alia præstantiora societatis politicæ bona, vel negotia occupatur. *Qualia. n. hominū studia sunt & actiones, tales etiā eos animis esse existimam⁹ et splēdidis ac præclaris negotiis deditos, splēdidos ac præclaros esse præsumimus* Imprimis vero versatur hoc munus circa religionē, seu pietatē, & circa Remp. seu justitiam *arg. 2. Chro. c. 15. 3. Pet. Greg. l. 15. c. 1. vide Pacian. de prob. l. 2. c. 26. c. 27. & Chassan. de gloria mundi. Hoc quidam non rectè recusarunt, uti Moses, Exod. c. 4. Gideon. Iud. c. 8. Saul. 1. Sam. c. 10. 21. 22 siquidē sine illo Resp. cōsistere nō potest, Ex. c. 18. 18. & seqq. Deu. c. 1. 14. & seq. 1. Chro c. 23. & seqq. 1. Pet c. 2. 18. & seqq. 1. Reg. c 10. 5. vid. Greg. l. 4. c. 5. num. 47. 48 & seqq. & Melch. Iun l. 1. poli quæst. 7 ubi in utrāq; partē examinat, allatis rationib. & exēplis. Deus puniturus populū suū, cōminatur apud Esa. c. 3. 3. se ab ipsis remoturū esse potentē & bellatorē, Iudicē & prophetā sagacē q; & senē. 4. præfectū quinquagenis, & honorabilē cōsiliarū q; acperitū artificē, & intelligentē eloquētiæ. 5. Daturus sum pueros principes eorū, & facinorosi dominabūtur in eos. Davidis imperiū celebre & fælix fuit ob copiā virorū præclarorū 1. Chro c. 11. 10. et seqq. 2. Sam 23. & Iosaphati 2. Chro. 17. 7. 13. 14. & seqq Solomō 1. Reg. 10 & Ioas. 2. Reg. 11. & 12. Alexādri magni regis, o' Clitū, Parmenionē, Seleucū, Craterū & alios. Romanorū vero, ob Scipiones, Fabios, Cicer. & a-*

lios

lios viros præstantiss. quorũ opa, studio, cõsilio & labore utebãtur in Reip. administratione. Hoc munus iniungendũ est iis, qui sunt idonei, & accessarijs à Deo donis ad hoc instructi, & publicam utilitatẽ preferũt privatę, *Gen. c. 41. 37. et seqq. Eccl. c. 7. 6. non malis, ne potestas malitiæ conjuncta, nervos et robur affectibus malis addat, non imperitis et imparis facultatis, ne ex ignorãtiâ eorum, et viriũ imbecillitate Resp. damnum sentiat. Noli quærere fieri Iudex, nisi virtute valeas dirumpere iniquitates, ne fortè extimescas faciem potentis, et ponas scandalum. Siracid c 38. 36. 37. 26. 27. et seqq. Exod. c. 18, 21. et seqq. Deut. c. 23. 23. c. 1. 13. Prov. c. 2. 6. 8. Sira. c. 10. 5. 23. 26, 33. et c. 20. Prov. c 21. Gen. c 41. 39. 40. et seqq. Daniel. c. 1. 19. c. 6. 3. 4. Sap. c. 8. 10, 11. 2. Aristo. lib. 2. polit. c 10. tit. C. de dignit. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæst. 18. et Seqq. Simanca de Rep. li. 5. c 6. vitæ itaque, doctrinæ, & morum diligenti inquisitione præcedente. 1. Timoth. c. 3. 10. c. 5. 22. Deut. c. 1. 13. 14. Exod. c 18. 25. Pet. Greg. lib. 4. c 5. c. 6. per tot. de Rep. l. sanctimus. 6. C. ad L. Iul. repetund. Novell 8. et Nov. 161. §. nos autem, iniungendum munus hoc etiam invitis et recusantibus. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæst 8. nisi excusationem iuxtam adferant, tit. de vacat. et excus. mun. Vltro sese ingerentibus et ambientibus magistratus non conferendus est. Iun. d. lib. 1. quæst. 11. aut largitionibus emẽtibus. qu. 12. nec spurijs, quæst. 16. Deu. c. 21. 23. adde tamẽ Iud. c. 11. 1. Sam. c. 22. 2.*

Oratorię naturæ in Rebusp. semper ferè sunt pertinaces, rixatrices, & pugnatrices, ideoq; rebusp. exitiosæ, quę eas bellis periculosis involvunt, populum ad rebellionem, dissensiones & seditiones moventes: solent enim esse ingenio inquieto, turbulento, ambitioso, & audaci. *vid. Bodin. lib. 4. c. 7. de Rep. Georg. Richter. ax. 173. Pet. Greg. lib. 23. c. 8. de Rep. Camer. 2. oper. succi. c.* 51. Pernitiosi quoq; Reip. sunt infidi, cupidi, & malæ conscientiæ homines, item ambitiosi, qui ex socijs & amicis reddunt inimicos, qui debebant esse socij et synergi consiliorum & laborum publicorum. Sunt quoque inquieti, turbulenti & contentiosi. *Richt. axiom. 362. et seqq.*

Avari, potentes, suspecti, egeni, dejecto plerunque solent

esse

esse animo, & viles existunt; ex quo fit, ut magistratum gerere nesciant, & ad parendum sint apti.

Experientia quoq; testatur plerunque eos, qui ex opificum progenie & sordidâ plebe emergunt, atque ad dignitates altiores, vel ingenio suo, vel aliâ solertiâ, ascendunt, multò insolentiores & propemodum intolerabiliores, magnâ cum jactura Reip. esse solere, quàm qui bono genere, aut stirpe nobili, aut celebri sunt geniti. *vid. Richt. axio. 390. Camer. 2. oper. c. 52. Bodin. lib. 6. c. 5. de Republ.*

De medio hominum genere sumti, sunt optimi: neq; enim hi aliena concupiscent, neque eorum bona cupientur ab aliis, ut accidit divitibus, & ideò sine periculo degunt. *Latè Greg. lib. 4. c. 5. num. 18. qui tamen ibidem putat neminem esse reijciendum, qui vir probus sit & fidelis, idque exemplis probat Iun. d. lib. 1. quæst. polit. quæst. 17. & seqq.*

Ambitiosa ingenia, declinanda, quę nunquam res magnas fœliciter gerunt, si conjungantur. Sunt enim turbulenta & inquieta & contentiosa, quæ non manent intra metas suæ vocationis, sed appetunt majora suo loco, & alios premere conãtur. *Talis fuit Saul, Absalon, Nebucadnezar, Sennacherib, Aman, Cleon, Alcibiades, C. Marius. C. Pompeius, C. Cæsar, Herodes, & complures alij.*

Emptiones & cauponationes horum munerũ Simoniacæ detestandæ sunt, *Greg. lib. 4. c. 5 nu. 27. 28. & c. 6. per Novell. 8. Dion. cas. lib. 54 Cassiodo. lib. 9. epist. 9. Iunius de quæst. 12, Hinc enim fit, ut maiore in honore atque pretio sint divitiæ, quam virtus, & ut tota civitas immoderato pecuniæ studio sit dedita. Simanc. lib. 6 c. 17. adde Vasqui. lib. 1. c. 42. illust. controu. & c. 43. num. 7. 8. 9. 12. ubi distinguit. Richt. axiom. 28.*

Præstantissima est in administratione Reip. magistratuum electio, quæ non gratiâ, non fortuitò, non suffragiis ignorantię, aut multitudinis, sed consultò per delectos & prudentes ex idoneis virtute prędītis & sapientioribus fit. Vnde non benè consulunt Reip. qui illiteratos, rusticos, ignaros, & imperitos,

ritos homines eligunt, & Reip. præficiunt. Nov. 82. *Nam, quia hisce ministeriis homines scientiis & disciplina informantur, & mens eorum ad vitæ puritatem deducitur, & veluti virtutibus alitur; ideò necesse est, ut dignissimi & maximè necessariis donis, rerum experientiâ, sapientiâ, justitiâ, & pietate instructi, alieni ab avaritiâ & injustitiâ, hisce muneribus præficiantur. Gen. c. 41. 38. 39. Deut. c. 1. 13. Exhibete homines sapientes & prudentes & cognitos per tribus vestras, et constituam illos primores vestros. et c. 16. 9. 20. Exod. c. 18. 21. et seqq. Greg. dicit. lib. 4. c. 6. c. 8. num. 10. 11. Quoties Deus vult politiam aliquam florere, dat ei viros heroicos, eosque instruit sapientiâ, virtute et felicitate. David habuit Prophetam Natham, Iasebeam, Eleasar, Abiasi, Benaiam & alios. 1. Chron. c. 11. c. 12: Alexander Clitum, Parmenionem Seleucum, Craterum: politia Romana Scipionem, Fabium, Marcellum, et alios, ut dixi supra.*

Consuetum quoque est, ut hæc munera potius incolis, indigenis & originariis civibus, quam extraneis alienigenis deferantur. *Deut. d. c. 1. 13. & seqq. 1. Reg. c. 9. 21. 22. 23. 2. Chron. c. 8. 22. 1. Chron. c. 26, 29. & seq. c. 27. Deut. c. 17. 15. Deut. c. 23. 3. ne venito Hammonita in congregationem Iehovæ, etc. Et Salomo honorifica munera inter regnicolas, extraneis excluſis, distribuit. 2. Chron. c. 1. 7. 8. 9. 10. l. 17. §. 4. ad municip. Pet. Gregor. lib. 4. c. 5. num 20. & seqq. & c. 6. n. 9 13. Danæ lib. 5. c. 3: politic. Mynsin. cent. 4. obs. 3. ord. Cam. part. 1. tit. 4. Patric. lib. 3. de Rep. tit. 2. qui exemplis illustrat, sicut et Melch. Iun. li. 1. polit. quæst. 15. Machiavell. lib. 7. c. 26. de Repub. Danæ, lib. 2. pol. in aphoris. sacri de peregrinis. Antimachiavell. lib. 1. theor. 3. ubi Machiav. refutat allatis exemplis: & Lipsius lib. 3. polit. c. 4. Nam cum talis, eadem gente, cui præpositus est, ortus sit, haud dubie illum omnes, ut sui corporis, multò cariorem quàm externum, habebunt. Atque is populum, cui sponte acceptus & gratus est, facilimè obsequentem præstabit principi: siquidem vera tutaq; obedientia, benevolentiâ magis, quàm vi, aut metu quæritur: Melius etiam hic se earum gentium, quibus præest, ingenii accommodare potest, quàm peregrinus humanius que idem subditos, utpote conterraneos suos, quam extraneus, tracta-*

bit. Extraneis quoque in Rep. plus credi, aut tribui, quàm intraneis excitat livorem, quæstum & aversionem animorum. Et qui affectus, aut fides in Remp. alienam, in qua nec seritur nec metitur illis? itaque omnia ad suum commodum, aut arbitrium principis referre solent. Nec etiam extranei possunt convenire cum moribus eorum, quibus præponuntur, nec facilè sæpè idioma subditorum intelligere, aut ab his intelligi. Iniquum quoquè, ut extranei, qui nihil contribuerunt ad Rempr præferantur regnicolis æque dignis, quæ res odium parit in magistratum. adde Genes. c. 41. 38. 39. verendum quoque, ne alienigenæ reditus extra territoriũ Reip. transferant, & sæpe ad subsidia eorum qui regno bella moliuntur. Solent etiam extranei & peregrini suspecti esse in Repub. ne proditione aliquâ patriæ, quæ eos excepit insidientur: neq; etiam populus omninò fidit extraneis. vide exempla hi Corica referentem, Antimachia v. d. loco & Pet. Greg. lib. 4. c. 5. de Rep. Iunium d. loco & Patricium. Quando vero extranei fideles, prudentes, ingenioſi, & Reip nostræ utiles esse possunt, ad aliquam Reip. partem, atque adeò in senatum etiam sunt admittendi. Hoc Claudius imperator Romæ in senatu probavit.

Sic & senatores multi advenæ Romæ sunt facti. Tacit. lib. 12. annal. Peregrinos tamen ad senatum, vel consulatum noluerunt admittere, nisi post cladem Cannensem. Livius de cad. 1. li. 8. Venetijs, Genuæ, & in alijs Italiæ liberis urbibus, nec non Argentorati, Norimbergæ, Augustæ, Francofordiæ. Magdeburgi, & alijs Germaniæ civitatibus & Helvetiæ pagis religiosissimè observatur hic mos, ne ad munia Reip. peregrini admittantur. Atque hæc inter alias causa est belli Belgici. In quibusdam politijs promiscuè quivis idonei & apti ad hæc munera admittuntur. Iosephus peregrinus à Pharaone in Ægijpto ad Reip. administrationem & gubernacula assumitur. Gen. c. 41. & Daniel propheta à Rege Dario. Dan. c. 6. & Mardochaï ab Assuero. Est. c. 9. Lipsius vero dicit, usu compertum, externa consilia esse infausta plerunque. Sed hæc ita accipienda sunt, ut quandóque tamen ob iustas causas incidentes, nulli patriæ suæ administratio facilè permittatur. tot. tit. C. ut nulli pat. suæ administ. &c. ubi Godofred. nimirum ob cognationes & amicitias domesticas civium, quibus judicia corrumpi solent: & quod nullus propheta in patria, teste

Christo,

Christo, acceptus habeatur, sed facile ob veterem consuetudinem & familiarem usum contemnatur. vide Antimachia v. de theor. 3. qui exemplis illustrat præclaris. Greg. li. 4. c. 6. num 9. 10. & Iun. d. quæst. 15.

Vestitus gerentium eiusmodi munera splendidior vulgari esse debet, *uti exemplis probari potest. Gen. c. 41. 42. 43. Est. c. 4. 2. 3. Matth. c 11. 8. dixi in Ethic. lib. 2.* cuius autoritas per superiorem conciliari debet. *Exo c. 19. 9. Neh. c. 7. Num. c. 11. 25. 27. & seqq. c. 27. 19. 20. 21. Gen. c. 41. 42. & seqq. Esth. c. 6 unde vestes apud Romanos prætextæ, regales, augurales, consulares, senatoriæ, equestres, plebeiæ. Pet. Greg. li. 9. c. 19. synt VVolfg. Laz. li. 2. com. Reip. Rom. c. 3. & seqq.*

Deferenda autem sunt hæc munera non promiscuè, sed secundum ordinem, ut à minoribus per gradus ad maiora perveniatur, non contra *argum. 1. Chron. c. 23. 26. ubi Iun. & latius præcipiunt Iſ, nec uni plura committantur. Greg. lib. 4. c. 6. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæst. 9. & 10. & 22.*

Honorificũ munus est togatũ, vel militare. *2. Sam. c. 9. 2. 3. 4. c. 20. 23. 24. 25. 1. Reg. c. 4. 1. 2. 3. Num. c. 8. 24. 25. Psal. 122. 5. ubi Iun. 1. Chro. c. 18. 14. 15. 16. 2. Chro. c. 19. 8. 11. & passim in iure civili.*

Togatum munus dicitur, quod in toga, hoc est, tempore pacis administramus. quod rursum est seculare, vel ecclesiasticũ *2. Sam c. 9. 2. 3. 4. 1. Chron. c. 18. 14. & seqq. c. 26. 32. & latè c. 23. usq; ad c. 28. 2. Chron. c. 19. 6. & seqq.*

Seculare est, quo Reip. negotia mundana, ad vitæ huius usum spectantia, procurantur & administrantur. *Deut. c. 16. 18. Exod c. 18. 21. c. 23. 23. Levit c. 19. 15.*

Secularia munera varia & diversa sunt, pro usu & necessitate cuiusque Reip. plura quoque pro amplitudine politiæ cuiusque, quorum quod in sine imperio, cum dignitate & honore administrantur, *Bodin. lib. 3. de Rep.*

Nam prout negotia Reip. & necessitas atque utilitas requirit in quavis Rep. ita quoque magistratus & ministri illius eliguntur, & ad singula negotia deputantur, ut melius singula curentur & expediantur. *Greg. lib. 4. c. 5. de Rep.*

I Gradus munerum horum esse solent. Nam quæ ex his meioribus & præstantioribus negotiis & laboribus occupantur, vel vacant. *l. vnicuiq. C. de prox. sacr. Scrin. lib. 12. l. contra C. de re milit.* aut propius ad superioris dignitatem accedunt, ea quoque digniora & excellentiora haberi solent. 2. *Timoth. c. 2. ut in domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam fictilia & lignea, vid. Est. c. 1. 14. 15. c. 6, 7 8. 1. Reg. c. 10. 5. Nehem. c. 4. 14. 19. c. 5. 7. Exod. c. 1. 8. c. 8. 3. 31. Gen. c. 41. 39. 40 41. 42. Esth. c. 10. 3. Pet. Greg. lib. 4. c. 6 et c. 10. de Repub. Pacian. lib. 2. de probat. c. 26. nu. 70. et seqq. Chassan. in libr. gloriâ mundi, consid. 25. part. 4. Quò maiorem in genus humanum administrationem quis habet, eò dignior sublimior & eminentior omni loco, sede, gloria & honore intelligitur. l. 2. C. ut dign. ord. servit. l. fi. C. de Decur. Fernand. Vasqu. lib. 1. in præfat. nu. 126. & seqq. arg. ad Gal. 2. 6. ubi Piscat. Pacian. li. 2. 35. & seqq. de prob.*

Sæpe etiam norum munerum præstantia & prærogativa à judicio superioris & hominum opinione pendet. *Daniel. c. 2. 48. c. 5. 7. 29. dixi in Ethic. li. 2. c. 1. & Vasqui. 6. loc. num. 135. & seqq. docet & num. 85. Menoc. lib. 2. arb. cas. 67. & seqq. Vnde etiam pro arbitrio judicis ex consideratione varia dicitur persona egregia, discreta, gravis, digna, spectabilis, clarissima, celebris, excellens, illustris. vid. Menoch. lib. 2. cas. 65. 66. 67. 68. 69. 70. arb. jud. quæst. quam personarum, ratione dignitatis, distinctionem licet etiam in sacris literis observare. Esa. c. 3. 3. 4. & seqq. 2. Reg. c. 24. 14. & seqq. Iob. c. 1. 3. Act. c. 13. c. 0. c. 17. 4. 12. c. 5. 34. 1. Corint. c. 1. 27. 28. Marc. c. 15. 43. 2. Corint. 5. 13. 9. Esa. c. 2. 9. 11. 12. 17. Est. c. 6. 11.*

De muneribus secularibus in Rep. Israelitica usitatis, refert Sigon. de Rep. Hebr. lib. ult. & in Republ. Athen. lib. 4. de Repub. Athenien. et Greg. latè, lib. 4. c. 5. num. 28. et seqq. Aristoteles magistratuum municipalium duo summa genera facit: unum necessarium, sine quo civitas consistere non potest: alterum minus necessarium.

Prioris generis ipsi sunt ædiles Cereales, inspectores rerum in foro venalium, emptionum et modestiæ. Nam mutuæ permutationes et commercia caussam dederunt, quare homines in civitates, tanquam cœtum communem,

munem, se contulerunt.

Tales etiam sunt præfecti urbis: præfecti operibus urbis publicis & privatis: curatores viarum & itinerum publicorum, portuum, murorum, 1. *Chron.* c. 23. 5. *et* c. 26. c. 27. provisores & curatores publicæ sanitatis & munditiei, et similes.

Tales sunt quoque coactores, collectores, seu quæstores, qui reditus publicos coguut, eósque in sumptus publicos distribuunt & erogant: Item custodes urbis, judices, senatores, consiliarii, syndici, censores, & plures alii. Atque hi omnes constituti sunt cum imperio & jurisdictione aliquâ: vel sine potestate & imperio, sed tamen cum dignitate & honore. *uti diximus*

De censorum insigni utilitate pauca ex Bodino hîc referam. Hi enim, non solum publicè ærarij custodiam, sed etiam morum castigationem obtinent sibi commissam, qui omnibus civibus se ipsos, quasi normam benè temperanterque vivendi et ad intuendum et imitandum præbere debent, omniumque mores ad virtutem et verum decus conformare, quo nihil admirabilius in ulla civitate fieri posse statuit Bodin. lib. 6. cap. 1. de republ. Nam uti quisque flagitiosam vitam ducit, ita in tabulis publicis notatur, ut eam notam ipsis judiciis formidabiliorem boni cives arbitrentur. Hac morum censurâ neglectâ, mores civium corrumpi, et civitatem labefactari solere experientia testatur, uti corpora, quæ medicinas vacuandis humoribus necessarias omiserunt. Non tamen publicorum, aut privatorum criminum cognitionem suscipiebant censores. Hæc enim magistratuum decretis ac sententijs finiebantur: sed omnis animadversio eorum vitiorum erat, quæ nec legibus neque magistratuum judicijs, vindicabantur, et in notâ magis, quàm judicatione consistebat, et ignominiam notato, non infamiam adferebat. Quanquam nec magistratus ulli tam accuratè scelera ulciscuntur, quin maxima pars publicam declinet animadversionem, ac leges ita perrumpat, ut bestiæ majores araneorum telas subtiles, quibus exiguas muscas irretiri videmus. Quis est, inquit, Seneca, qui se profitetur legibus omnibus innocentem? ut hoc ita fit, quam angusta est innocentia ad legem bonum esse. Quanto latius

patet officiorum, quam juris regula, quam multa pietàs, humilitas, libelitas, justitia, fides exigunt, quæ extra tabulas publicas sunt. Hinc Bodinus laudes censuræ describit, quod sit civitatum gubernatrix, virtutum omnium effectrix, bonorum civium procreatrix, improborum expultrix. Hæc enim non modo flagitiorum & improbitatum robustiorum radices circumcidere, verum etiam vitiorum fibras evellere, stirpes elidere, semina extinguere sola posse videtur. Apud Romanos autem, cujus nomen ab apparitore, aut accenso nomina citante, præteritum, vel omissum erat, hunc certum erat ex albo senatorum inductum esse à censoribus. vid. Bodin. li. 6. c. 1. in fin. & Lipsium, li. 1. c. 11. in med. politic. Da. li. 6. c. 4. in fine. Hodiè, ibidem ait Bodinus, qui in morum censurâ collegio sacro & verbi ministris, seu presbyterio non obtemperat, huic sacris interdicitur. Interdictiones aspernantem religionis procurator apud judicem persequitur, & reum agit impietatis, juxta Matth. c. 18,

Apud Iudæos tales censores fuisse amicos & prophetas regis, quos vocabant, existimat Danæus, quos gravissimos, sanctissimos & liberrimos vitæ regis, & omnium civium censores fuisse arbitratur. 2. Samuel. cap. 12. ubi Samuel totius populi mores corruptos reprehendit. & Esaiæ c. 1. Hierem. c. 1. Ejusmodi censores per Esdram. Esdr. ca. 10. in populo Iudaico constituti leguntur, Ionathan filius Asahel, Iehasia filius Tekua. Mesallam & Sathai Levitæ. Putant enim interpretes quidam, id officium non temporarium, sed perpetuum fuisse. Graci habuerunt suos sophronistas, qui moribus juvenum erant præfecti: habuerunt quoq; Gynæcocosmos, qui in parum modestas mulieres animadvertebant. Lacedemonij habuerunt Ephoros, ipsorum regum censores: Athenienses suos Thesmothetas, domi morum inspectores, foris illos, quos nominabant episcopos. Romani nullo tempore geminis censoribus caruerunt.

Sunt etiam alii censores, qui certo rerum, hominum & singularum mercium generi inspiciundo præficiuntur, uti sunt ædiles rerum venalium, curatores viarum publicarum, pædonomi puerorum, artificiorum inspectores, & plures

alii,

alii, quorum usus ad commercia necessarius, & per quam publicè utilis.

Ecclesiasticum munus est, quo negotia ad salutis nostræ, & bonarum artium cognitionem pertinentia, administrantur.

Hîc munus quidem est ecclesiasticum, at illius ordinatio & confirmatio politica.

Ecclesiastica munera varia & diversa sunt, prout cui usque politiæ ecclesiarum utilitas & ædificatio postulat. 2. *Reg. c.* 17. 26. *& seqq.* 1. *Chron. c.* 18. 14. *& seqq. c.* 23. *& seqq.* 1. *Chro. c.* 26. 32. *c.* 18. 14. 2. *Sam. c.* 8. 15. *& seqq. c.* 9. 2 *Chron. c.* 17. 7. *& seqq. & c.* 19. 1. *Esd c.* 7. *pænæ loco minatur propheta futurum, quando Resp. hisce caritura est.* 2. *Chron. c.* 15.

Horum etiam gradus esse solent. Sunt enim quidam pastores, quidam doctores, quidam prophetæ, quidam presbyteri, quidam Diaconi. *Rom. c.* 12. *Ephes. c.* 4. 1. *Corinth. c.* 9. 7. 10. *& c.* 12. *& passim. alibi vide Bened. Aretium. in problem. tom.* 2. *loco.* 62. *Zepper. lib.* 2. *c.* 1. *de polit ecclesiastica. Hadrian. Saraviam. de divers. gradib. minist. evangelij.*

In veteri testamento erant summus pontifex & sacerdotes, Levitæ, cantores, ianitores, qui in 24. *classes erant distributi,* 1. *Chron. c.* 24. *& seqq Ex his usq; ad annum* 20. *fuerunt theorici, à quo tempore usque ad annum* 30. *fuerunt intermedij, occupati secundis officijs & ministerijs: ab anno* 30. *verò ipso officio principali suo fungebantur. Num. c.* 4. 3. *c.* 8. 24. 1. *Chron. c* 24. 4. 5. 26. *ubi Iun. & post annum* 50 *rude donabuntur, & reliquorum juniorum se inspectores & informatores præstabant. Num. c.* 8 25. *& seqq.* 1. *Chron. c.* 24. 26. *& seqq.*

Hisce DEVS extra ordinaria vocatione. sæpè adiunxit prophetas, reformatores religionis & morum, quorum quidam ornati erant dono miraculorum edendorum, vid. Sigon. lib. 5. *c* 9. *de Rep. Iud. adde Pet. Greg. lib.* 15. *c.* 1. *& seqq. ubi de juventutis institutione. Porro de munere*

et officio personarum ecclesiasticarum, nimirum pastorum et ministrorum ecclesiæ, doctorum, inspectorum, œconomorum bonorum ecclesiasticorum, tradunt Theologi et latè Zepper. li. 2. polit. eccles et Aret. in problem. tom. 2. loco 62. De personis ecclesiasticis in politia judaica latè Sigon. li. 5. de Repub. Hebræ. In Papatu hodiè ordines ecclesiastici, secundum munera imposita numerantur: Papa, seu Pontifex Romanus, Patriarchæ, Cardinales, Archiepiscopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acoluthi, exorcistæ, lectores, psalmistæ, decani, parabolani. Omitto monachos, & infinitam reliquorum ecclesiasticorum papisticorum turbam inutilem: de qua Areti d. loco. 62. Isid. li. 7. c. de clericis. Pet. Gregor. lib. 15. syntag. c. 3. & seqq. & alij, imprimis Pacianus lib. 2. c. 26. 27. c. 28. et seqq. de probat. Chassan. in libro de gloria mundi. Atque tales etiam jurisdictionis & potestatis secularis capaces esse pontificij docent, sed contra scripturam, uti videre licet Matth. c. 20. 25. Luc. c. 22. 25. argum. Rom. c. 13. et 1. Pet. c. 5. Iohan. c. 5. Iohan. c. 18. 35. Luc. c. 12. 14. 2. Timoth. c. 2. 4. vid. Paræum ad Roman. c. 13. in dubijs. adde hu 1, Pet. c. 5. 3. 1. Cor. c. 12. 12. 28. 29. exempla extraordinaria vide in Mose, Davide, Samuele et aliis.

De Philosophis, Medicis, Iuris et Theologis vid. Pet. Greg. lib. 17. c. 5. c. 6. c. 7. et seqq. de Rep. et lib. 18. et seqq de repub. et lib 18. c. 1. et seqq. In his requiruntur doctrina, mores, et diligentia Doctrina sit sana, et sufficiens, et utilis. Mores emendati, probi, exemplares. Diligentia fidelis et accurata. vid. Pet. Greg. lib. 18. c. 2. adde l. unic. C. de profess. in urb. Constant. Luc. c. 24. 19. 1, Timot. c. 1. 3. et seqq.

Ecclesiasticis igitur rectè adjungimtur professores, doctores et magistri studiorum, philosophi, medici, præsides, et rectores scholarum, rhetores, grammatici, et similes.

Munus militare est, quod gerimus in militiâ armatâ, tempore belli. Vnde milites, qui pro varietate loci, regionis & belli varii. Alii .n. pedites, alii equites, alii classici, alii terrestres: Alii magistri & prepositi militum, veluti Imperator, Dux, præfecti legionum, præfecti cohortium, præfecti alarum, Tribunus legionum, tribunus cohortium scholarum, vexillationũ.

Item

Item centuriones, quæstores exercitus, judices militares. Alij contra præpositis subjecti. Militum quidam etiam ex territorio Reip. & subditis, quidam ex peregrinis sunt collecti & conscripti, vel ex confœderatis. Quidam tyrones, quidam veterani, quidam stationarij, præsidiarij, quidam in procinctu.

Humile officium, seu munus est, quo corpus hominis & vita illius sustentatur, juvatur & exercetur; seu quod honorificorum alicui inservit. *Fieri enim non facile solet, ut parvis & vilibus rebus occupati sublimes et generosos spiritus concipiãt. arg. Prov. c. 26. 1. 2. & seqq & vicißim natura non fert, ut præclaris & splendidis negotijs dediti animos pusillos habeant & abjectos, Sed tamen ideò hæc officis parva non sunt contemnenda. Melch. Inn. lib. 1. polit. quæst. 9. Nam in domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam fictilia & lignea, ut ait Apost. 2. Timoth c. 2. & in ædificatione templi Hierosolymitani lapides, ligna, cæmentum & aliæ res vilis tam erant necessariæ, quàm aurum, argentum, & lapilli præciosi.*

Eiusmodi officio funguntur censuales, scribæ, tabularij, notarij, numerarij, ponderatores, crithologi, apparitores, legati, exactores, tutores, curatores, tabelliones, mensores, excubitores, vigiles, peræquatores, & plurimi alij inhonorificis muneribus constitutis inservientes. *vid. Siracid c. 38. 36. & seqq. 1. Sam. c. 8. 12. & seqq. 1. Chron. c. 9 c. 8. & latissimè in lib. 11. & 12. Codicis Iustiniani.*

Atq; hactenus de primo jure αὐταρκείας: sequitur nunc de reliquis; de quibus breviter hîc, quantum rei natura postulat, agemus, latius verò, provt necesse est, infra c. 32. dicturi. Ex his igitur sunt, prout ordine sequuntur.

Distributio præmiorum est, qua illi, qui iustitiam hanc politicam coluerunt, variis remunerationibus, præmijs & honoribus afficiuntur.

Distributio pœnarum est, quâ non præstantes hanc politicam justitiam puniuntur varijs pœnis.

Cura securitatis publicæ provincialis est, quâ symbioticis

provincię ſingulis & univerſis præſtatur ſecuritas & jus commeatus, ſeu ſalvi conductus, quod vocant, in toto provincię territorio eundi, commeandi & remeandi ſine vitæ, corporis, famæ, aut bonorum læſione, vel offenſione.

Defenſio contra vim & injuriam eſt, quâ vis, injuria, pericula, incommoda quævis, communibus viribus & opera provincialium, ab univerſis & ſingulis arcentur.

Collectatio & contributio eſt, quâ quilibet provinciæ ſymbioticus, ad neceſsitates & uſus publicos provinciæ, pecuniam vel bona propria alia, pro facultate & viribus ſuis communicat & contribuit.

Vſus commerciorum eſt, quo mediis & modis licitis, & in provincia approbatis, in territorio illius inter ſymbioticos provinciales, ea ſubſidia, quæ ad vitam hanc alimenta & veſtimenta neceſſaria ſunt, communicantur.

Communicationis huius ratio duobus ferè mediis & modis perficitur, permutatione, ſeu conventione inter ſymbioticos negotiantes, & uſu eiuſdem ponderis, menſuræ, modii, ulnęve in provincię territorio approbatę.

Monetę uſus eſt, in provincia recepti & approbati numiſmatis cōmunicatio, permutationibus & conventionibus ſymbioticorum facta. Linguæ ejuſdem uſus eſt, quo omnes ſymbiotici provinciales, in vitæ ſocialis uſu, ad communicationem neceſſariorum & utilium, utuntur. *Linguarum idiomata cuiuſque ferè provinciæ ſingularia eſſe apparet ex Eſt c. 7. 9. 10. Iudic. c. 12. 5. 6. Actor c. 2. 6. & ſeqq. Marc. c. 14. 70. Nam Imperator poteſt quidem barbaris hominibus civitatem dare, vocabulis nominibuſque barbaris non poteſt, ſed illa ab uſu civium provincialium ſumitur, qui mutari facile nequit, l. Labeo. §. 1. 2. de ſupel. legat.*

Publica bona provincię ſunt, quę uſibus illius publicis inſerviūt, & in uſus & neceſsitates ejuldē aſſervātur & curantur. *Hęc ſingula αὐτάρκειας jura*, quia in univerſa cōſociatiōe ſunt pleniora & majora, ideo dę illis hîc parcius & ibi latiùs dicimus. *vid. inf. c. ſeqq.*

Cap.

CAPUT VIII.

De juris provincialis administratione.

DE juris provincialis communione hucusque. Sequitur de illius administratione.

Administratio juris provincialis est, qua commodè & decenter iuris provincialis usus & praxis generalis & specialis ad salutem provinciæ dirigitur.

Vnde jus hoc prorsus est eutacticum & syntagmaticum, spectans eupraxiam & eunomiam.

Administratio hæc est duplex. Vna, quam membra provinciæ habent: Altera, quam caput & præses provinciæ.

Membra provinciæ sunt ordines illius & status, quos vocant, sive majora collegia, in quę provinciales ratione suę professionis, vocationis & functionis, ex vitæ institutæ genere, & diversitate sunt distributi, ut in negotiis ecclesiasticis & civilibus quilibet status, seu ordo inter sui generis homines de negotiis & jure provincialium, citra tamen jurisdictionis usurpationẽ & usum, sit solicitus, *Germanicè vocantur* die Stende der Landtschafft. *Caussa statuũ horum ordinandorum est necessitas & utilitas provinciæ, uti declarat Iethro socer Mosis: Exo. c. 18. 17. & seqq. Non enim unus potest & sufficere, & par esse administrandis publicis, ijsque diversis, varijs & multiplicibus negotijs provinciæ, nisi in partem oneris adsumat sibi ex quolibet hominum genere peritos, sapientes, & fortes viros. d. c. 18. Deut. c. 1. 13. & seqq. 2. Chron. c. 19. Neque etiam omnia negotia publica provinciæ commode ab omnibus promiscuè & indistinctè tractari possunt. Sunt enim negotia quædam, quæ non possunt suâ naturâ tractari, nisi à peritis illorum negotiorum. Sed nec consilia in tanta variorum hominum, vitæ, & studij genere discrepantium diversitate inter se convenire possunt. Deni que hac ratione etiam vestigia quædam libertatis provincialibus reservãtur, dum omnes & singuli videt, se quoq; ad curam rerum publicarum admitti: unde amor & benevolentia atque*

cura communis inter provinciales conciliatur, dum omnes intelligunt, universorum & singulorum provincialium in quolibet vitæ genere curam exactam haberi, postulata eorundem de utilibus & necessarijs ad vitam socialem procurandis, et incommodis atq; noxijs avertēdis audiri, ijsq; remedium, imò & auxilia contra potentiores, vel publicæ tranquillitatis turbatores, parata esse.

Ordo, seu status provinciæ est sacer, vel civilis, seu secularis. *Germanice* der geistlich vnd weltliche standt. Hi ordines cum suo præside repræsentant totam provinciam. Horum consilio omnia graviora aguntur. His salus Reip. commendata. Hi errantem præsidem provinciæ monent, a utentem sua potestate corrigunt. Hi seductores, adulatoréſque præsidis sui puniunt.

Sacrum, vel ecclesiasticum ordinem repræsentat piorum, doctorum atque gravissimorum quorundam ex collegijs ecclesiasticorum hominum provinciæ, communi consensu electorum & constitutorum collegium, cui inspectio & cura doctrinę, religionis & cultus divini, scholarum, bonorum ecclesiasticorum atque pauperum, imò omnium negotiorum ecclesiasticorum & vitę sanctę cura in tota provinciâ est demandata. Vnde hi collegę ecclesiastici episcopi, vel inspectores rerum ecclesiasticarum provincię vocantur. *ut dicetur infra in §. porrò plures. & seq. Germani vocant* den Lehr Stande, *statum ad docendum & animum hominis informandum & excolendum destinatum et constitutum. Hunc ordinem in politia judaica constituebat tribus Levitica. Deut. c. 10. 8. c. 18. 5. c 33. 10. 1. Chron. c. 15. 2.*

Cura religionis & cultus divini hosce inspectores obligat, ut dispiciant & inqirant, an doctrina de DEO & salute nostra rectè & publicè doceatur, & an DEVS in tota provincia verè & sincerè, secundum DEI verbum liberè & publicè colatur ab omnibus, ut corruptelę, idololatrię, superstitiões, atheismus, hereses, schismata orta tollantur maturè, ne quid detrimenti religio pura quovis modo capiat.

Quia

Quia vero ecclesiastici ordines provinciæ hoc officium sibi demandatum, per totam provinciam commodè & benè obire & peragere non possunt sine auxilio & ministerio aliorum, ideo prima ipsorum cura erit, ut provinciam in parœcias suas distribuant, & ut quælibet parœcia suum habeat benè constitutum presbyterium, *Tit. c. 1. 5. ibi constituas oppidatim presbyteros*, quod suam quamque parœciam repræsentet, eiusque autoritate & jure, in administratione speciali negotiorum ecclesiasticorum illius parœciæ utatur.

Parœcia hic nobis est, vicinia unius, aut plurium pagorum, aut oppidi, vel civitatis cuiusdam provinciæ, ad exercitiũ cultus divini publicum habendum conventus, & separata ab alijs in rebus spiritualibus communio. 1. *Corinth. c.* 14. 23. 26.

Presbyterium hoc est collegium gravium & piorum hominum, à parœcis electorum, quibus cura & administratio rerum & negotiorum ecclesiasticorum parœciæ alicuius, à tota ipsius ecclesia est commendata, ut eandem repræsentet, & communioni rerũ spiritualium & temporalium, ad ædificationem & conservationem ecclesiæ necessariarum, præsit, eaque in Domino, sine dominationis in clerum usurpatione, 1. *Pet. c.* 5. *Matt. c.* 20. *Marc c.* 10. administret & procuret. *Tit. c.* 1. 5. 6. 7.

Hoc presbyterium Paulus senatum vocat, Christus ecclesiam appellat. *Matth. c.* 18. 15. quia totam ecclesiam repræsentat, cujus quasi epitome quædam hoc collegium habetur. Dicitur etiam hoc præesse & gubernare ecclesiam, *Rom. c.* 12. 8. 1. *Corinth. c.* 12. 28. 1. *Timoth. c.* 5. 17. *Judæi in veteri testamento nomine significante Synagogam nominabant: hodie etiam Consistorium, Senatusque ecclesiasticus appellatur.*

Presbyterium hoc, seu Senatus hîc ecclesiasticus, duobus hominum generibus constat, nimirum pastoribus, seu ministris verbi. 1. *Timoth. c.* 5. 17. quibus ministerium reciliationis est demandatum, 2. *Corinth. c.* 5. 18. atque iis, quibus rerum ecclesiasticarum administratio est credita seorsim à verbi &

dunt,ut collegium presbyterii etiam jus habeat eosdem trãsferendi, mutandi & exauctorandi,si è re ecclesiç esse videatur, quamvis id magistratui tribuat *David Pareus in com. ad Roman. c.13.in dub. exempl.vid. 1.Reg.c.2.27. 2.Chron.c.19.11. l.3.C. de sum. trin.& Novel.123.c.13. l 31.l 40 l.47.1.48.C.de episc.& cler. Novell.6.c.5. Nov.131.c.4. Novel.137.*

Scholarum puerorum, & puellarum curam habet presbyterium, ut scilicet pueri & puellę in iis informentur in rudimentis & fundamentis pietatis,atq; in disciplinis liberalibus. Vnde scholæ vulgares & vernaculæ, vel sublimiores, triviales, Academicę. Institutis scholis, inspectione & visitatione diligenti curat, ut pręceptores,pædagogi officium diligenter & fideliter faciant, atque discipuli in pietate & bonis literis proficiant,& incrementa capiant,quo ad scholas alias postea fiant idonei,& tandem organa salutaria ecclesiæ & Reipubl. evadant. *De reliquis partibus presbyterij,eiusque functionibus consulendi theologi, imprimis Iunius in libello de natura & administratione ecclesiæ Dei. & Zepperus in libello de politia ecclesiastica,& Saravia de diverss. grad. minist. euang.*

Collegio huic, seu presbyterio pręsunt ministri ecclesiç sacris precibus, bonis consilijs & salutarib. admonitionibus. *argu. Act c.1.23.& seqq. Tit.c.1.5. Act.c.14.23.1. Timoth.c.5.22. Calvin d.locis.* proponunt, sententias symmistarum & prębyterorum collegarum colligunt, pronunciant, & collegij nomine interrogẽt, respondent, non secus ac in collegijs secularibus accidit. unde κυβερνῆται gubernatores dicti 1.*Ti.c.5.* 12.in consultationibus & conclusione presbyterij, ex pluriũ sententijs,sed verbo Dei congruis statuendum est: *Exo.c.23.2. Deut.c.5.31. c.12.8. Zach.c.12. Ezec.c.20.18.* Hic igitur nequaquam suffragia sunt numeranda, sed ponderanda, atque ad verbum Dei tanquam lydium lapidem & normam examinanda.

Sed hi verbj & ecclesiç ministri pręter curam & functionẽ

quam

quam cum reliquis presbyteris communem habent, *Matth.c.* 18. singularem & peculiarem suam functionem sustinēt & obeunt in parœciæ ecclesia, quæ duabus partibus ferè explicatur. I. publica prædicatione, institutione & doctrina legis & Euangelii, atque publicis precibus. *Act.c.*20. 20. & *Act.c.*6.4. *nos vero in precibus & sermonis administratione perdurabimus.* 1. *Tim. c.*5.17. 2. *Tim.c.*2,15. II. sacramentorum administratione & dispensatione publica in ecclesia Dei. *Matth.c.*28. 19. Quę ministri hi facientes dicuntur gregem Dei sibi commissum sacrâ & sanâ doctrinâ pascere, & sigillis fidei confirmare. Vocant verò hosce ministros ob officii sui partes demandatas, prophetas. 1. *Corinth.c.*14.32. episcopos. *Actor. c.*20.28 *Philip.c.*1.1. in verbo & doctrina laborantes. 1. *Timoth.c.*5.17. 1. *Thess.c.*5.12. quibus datum est ministerium reconciliationis, sermo reconciliationis, quique Christi legatione funguntur. 2. *Corinth.c.*5. 18.19.20. mysteriorum Dei dispensatores 1. *Corin.c.*4.1. 1. *Tim. c.*3.16. πρεσβύτας 1. *Timoth.c.*3.2. ductores. *Hebr.c.*13.17. pastores. *Ephe.c* 4. 11. ministros. *Rom c.*15. 16. 1. *Corinth. c.*3.5. *c.* 12.28. Aliquando etiam speculatores, plantatores, rigatores. lux mundi, sal terræ, clavem scientiæ custodientes, vocantur, aliisque honorificis titulis & elogiis honorantur & ornantur.

Curam & administrationem harum rerum & ngotiorum ecclesiasticorum non ad secularem magistratum, sed ad collegium horum presbyterorum pertinere ex citatis locis scripturæ constat. *quibus addo Act.c.* 18.14.15.16. *ubi Gallio noluit judicare de lege Dei, eiusque cultu. Adde Deut.c.*17.9. & *seqq. Nam regnum Dei non est de hoc mundo. Ioh c.*18 & *aliis ministeriis ædificatur & conservatur. Ephes.c.*1.*c.*5. 1. *Corinth.c.*12. *alia quoq; forma & modo, quam seculare imperium regitur & administratur. Matth.c* 9. *Mich.c.* 1. *Ierem.c.*1. *nimirum gladio spirituali, verbo Dei. Matth c.*13. *Atq; ut nulla potentia humana instituitur, sic nec destruitur, sed æternum est.* 1. *Corinth c.*15.

Porrò usus ministerii & obedientia erga illud omnibus &

singulis commendatur. Quæ distincta munera confundi non debent. Singula enim totum hominem requirunt. *Vide Zepper. de politia ecclesiastica lib. 3. c. 13, c. 14. & Zanch. in explicat. præcepti 4. loco. 5. Calvin. Iunium & Aretium in citatis locis supra.*

Plures alicuius amplæ & populosæ civitatis, vel provinciæ parœciæ, earumque presbyteria, constituunt classem, seu corpus & convētum plurimarum ecclesiarum eiusdem civitatis, vel provinciæ, ad quem conventum graviores controversiæ, & quęstiones de doctrina & rebus ecclesiasticis incidentes decidendæ referuntur. *Actor. c. 15, 2. 3. 4. 5. 6. 7. et seqq.* Huic classi qui præest, Episcopus, seu inspector ecclesiarum eiusdem classis dicitur. Plurium classium inspectores cōepiscopi vocātur.

Eiusmodi classes, pro latitudine & magnitudine provinciæ & hominum multitudine, quandoque plures, quandoque pauciores sunt. Plurium classium præsides, & cōepiscopi constituunt collegium ordinis ecclesiastici, quod diximus, cui qui prœest, archiepiscopus vocatur, seu generalis superintendens provinciæ. Conventus autem omnium & singularum provinciæ classium constituit synodum provincialem.

Vt vero omnes classes, & singularum classium parœciæ in provincia suum faciant officium, ordines ecclesiastici dispicient, inquirent & examinabunt in visitationibus institutis, quod ter, vel quater, aut sæpius repostulante, singulis annis fieri poterit.

In hisce igitur visitationib. inquisitionem & examen instituent ordines ecclesiastici, primum de doctrina & vita presbyterorum: Deinde, num quid sit, quod emendationem requirat, atque auxilium magistratus postulet, cuius tum officium in hisce omnib. implorabunt, & cuius rei gratiâ adjunctos habēt deputatos à magistratu officiarios, qui pro re nata præsentibus necessitatibus cuiusque ecclesiæ remedia quærunt, ne quid desit ad verum Dei cultū, neque etiam quid impedimenti relinquatur. De hæreticis, atheis, Iudæis, Papistis, libertinis, anabaptistis

baptiſtis tolerandis, vel ejiciendis, atque aliis ad religionem pertinentibus in regno & provinciis, diximus latè *cap. 26 de administ. eccleſiaſtica.*

De doctrina, ſecundum fidei articulos & ſacram ſcripturā, inquiſitionem & examen inſtituunt: de vita ſecundum decalogum & legem Dei: de ſtatu Scholarum particularium cujuſq; parœciæ & gymnaſiorum in civitabus: de diſpenſatione bonorum eccleſiaſticorum & ſi quæ ſunt alia, *vide libellum Zeppert de politia eccleſiaſtica.*

Synodum provincialem ex monitu ordinum eccleſiaſticorum præfectus provinciæ indicit, in qua de hæreſi erroréve in doctrina Chriſtiana orthodoxa, vel de ſchiſmate in ceremonijs & ritibus eccleſiæ publica collatio, diſquiſitio & compoſitio, quantum fieri poteſt, inſtituitur, ne ex illis gangræna fiat, quę ulterius ſerpat, & totum corpus occupet & depaſcat, vel concordiam atque unitatem eccleſiarum dirimat. Quod ſi hac ratione controverſia cōponi non poteſt, defertur illa ad Synodū generalem, ſeu comitia regni. *de quibus infra ſuo loco, c. 28.*

Secularis ordo eſt, cui conſenſu provincialium cura corporis, victus, amictus, & rerum, quæ ad uſum vitæ 1. *Corin c. 6. 3. 4.* vel ad negotia vitæ. 2. *Timoth c. 2. 4.* provincialium pertinēt. eſt injuncta, ut obſervent, ſi quid in negotiis politicis ſecundę tabulę remedio, auxilio, vel correctione opus habeat, quibus vel commoda provinciæ procurētur, vel incommoda provincialium avertantur. *Germanicè* der weltliche Standt.

Ordo hic ſecularis & politicus eſt duplex, nimirum ordo nobilitatis, & ordo plebeius, ſcilicet civitatum & paganorum agrariorum. Vnde ſtatus ſeculares tres prodeunt, nobilitatis, civitatum, & agrariorum. *Germanicè* der Ritterſtandt / der Stedten ſtandt vnd der hauſzmans / oder baurenſtandt.

Tertium ordinem agrariorum quædam provinciæ non agnoſcunt. Sed putarem requirere negotiorum varietatem, et horum hominum in ſuis officiis peritiam, ut admittatur.

Nobilitatis ordo præcipue ad defenſionem atque ad vim

ac injuriam provinciæ depellendam & amoliendam est constitutus. *Vnde Germanicè vocari potest*, der wehr standt, *status ad defensionem destinatus.*

Cura igitur nobilitatis præcipua est, ut provinciæ & patriæ, tempore necessitatis & periculi, consilio & armis & scientia rei militaris inserviat. Hoc, ut commodè possit, curabit nobiles provinciæ ad artes belli, & scientiam rei militaris educari, atque in animi & corporis virtutibus heroicis, & scientiis, aliisque exercitiis nobilitate dignis excoli, quò ad egregia facta pro patria obeunda apti reddantur, & verè de εὐτεχνία & πολυτεχνία, similiter de benè meritis in Rempubl. & rebus præclarè gestis tum suis, tum majorum, seu parentum suorum gloriari possint.

Ordo igitur hic iis omnibus, quæ ad bella requiruntur, uti armis, equo, facultatibus, & scientia rei militaris instructus esse debet.

Hinc gymnasia nobilium, in quibus illi exercentur equitatione, gladiatorio ludo, luctâ, certamine hastilium, & aliis corporis & animi exercitiis honestis & utilibus, quibus apti ad illa, quæ ab hoc ordine requiruntur, reddantur. *de quibus Munsterus in Chronologia.*

Habet verò quævis provincia sua peculiaria requisita & ornamenta nobilitatis, quibus æstimari cupit: habet etiam quævis suum externum cultum & habitum, quibus à plebeis discernitur. *diximus in libro de conversatione civili.*

Curam habebit etiam hic ordo decentis splendoris, dignitatis, & excellentiæ sui status, & insignium, atque aliorum privilegiorum concessorum, conservandorum. *de qua re Tiraquel. in lib de nobil. & Chass. in Catalog glor. mundi.*

Ordo civitatum & agrariorum plebeiorum constitutus præcipue est ad rerum in vitâ civili provinciæ necessariarum & utilium sufficientiam procurandam. *Vnde vocatur* der nehrstandt, *status ad victum & amictum comparandum destinatus, vel ad*

necessaria

neceſſaria vitæ ſubminiſtrandam conſtituit.

Ordo igitur hic curam gerit, ne aliquid ex his, quę ad vitam togatam ſecularem ſunt neceſſaria & utilia, deſit, imprimis utilia & neceſſaria officia vitę ſocialis, quibus omnia quę diximus, comparantur, & quibus vita carere non poteſt.

Atque hęc officia trium ſunt generum. In primo ſunt mercatores & negotiatores. In altero ſunt agricolæ & paſtores: in ultimo opifices mechanici.

Mercatores neceſſaria & utilia, quibus caret provincia, important, & ſuperflua illius exportant, qui in civitatibus & agro vivunt.

Agricolæ & paſtores comparant, colligunt & pręparant, quę ad victum & amictum ſunt neceſſaria. Atque hi extra civitates in agris, pagis atque oppidis, nonnunquam etiam in urbibus ſedem ſuam habent.

Opifices & artifices inſtrumenta ad negotia vitę huius ſocialis peragenda neceſſaria conficiunt, vel reliquis prioribus, quaſi inſerviunt, ut uſui vitæq; hominum ea, quæ à prioribus duobus ſunt producta, præparent aptáque reddant. Atque hi in urbibus præcipuè ſedem ſuam habent.

Hinc ſcholæ mechanicæ, in quibus omnis generis artifices & opifices informantur, & in collegiis cuiuſque opificii, ſpecimine edito, probantur de quibus latiùs diximus cap. 7.

Vt igitur eccleſiaſticus ordo homines pios, doctos, ſapientes & bonos provinciæ exhibet: Sic politicus ſecularis ordo nobilitatis quidem, ut viros ſtrenuos, militares & fortes, manu & conſilio promptos, & rei militaris peritos exhibere provinciæ poſsit, curabit: Ordo verò plebejus, civitatum & paganorum, peritos, induſtrios, excellentes mercatores, agricolas & artifices, ut producere, & exhibere patriæ poſsit, ſtudebit.

Deputati cujuſque ordinis collegium conſtituunt, quod ſuum repræſentat ordinem, à quo cum mandato & inſtructione conſtituitur, ut ordinis ſui peculiarem rationem & curam in negotiis vitæ ſocialis provincialis, quæ ordo ille tractat, ha-

beat,& de iisin cõmunione cum aliis consulat,deliberet & cõcludat.

Prefectus horum ordinum provincialium sacrorum & secularium est superior, cui administratio provinciæ à regno, sub quo est provincia,vel cuius est membrum, demandata est, qui vocatur Dynasta, Eparchus, Satrapa, gubernator, præses, rector,& moderator provinciæ: *Germanis præfectus eiusmodi cum subordinatis suis dicitur* der Regier standt. *status ad gubernandum destinatus,& ad in officio continendum priores statui. In politia judaica, ad hunc ordinem sumebantur idonei ex tribu Iuda & Levi. Genes.c.49. 8.9.10.1.Rex c.11.36. psalm.132.17 adde his Deut.c.17.9.10.1. Chron.c.23.5.cap:26.29.30.& ex singulis tribubus,ut infra in fine ferè dicetur. Hodie in plerisque locis Europæ præfecti tales vocantur Comites,& cognomine provinciæ sibi demandatæ & commissæ, vel præcipui castri,aut metropolis provincialis utuntur. ut comes Nassoviæ, Benthemiæ,Frisiæ,Oldenburgicus,Solmensis,Ortenburgensis, Schauenburgensis, VValdeccensis,VVitgensteinensis, Seinensis, Eysenbergensis, & alii plurimi.*

Quandoque etiam plures provinciæ uni demandantur, qui ideo Dux, princeps, Matchio, vel Landgravius vocari solet. Atque tales Duces,vel Comites, Cæsarem agnoscentes superiorẽ,pro præsidibus provinciarũ*(quos olim vocabant)* haberi,uti & Episcopos,restatur VVesenb: *cons.27.nu.28 ubi communem dicit per Iason.in l stipulationum.5.nu.10 ubi & alii Dd. de verb. oblig. Gozadin.consil.50.* Aliquando etiam metropoli provinciæ præfectura & administratio talis est demandata *uti est Norimberga, Argentoratum, Antuerpia, Dantiscum,Groninga,,& aliæ similes.*

Causa constituendi huius præsidis est necessitas & utilitas provinciæ. Non enim à pluribus, multò minus ab omnibus, negotia publica variorum & discrepantium ordinum provinciæ commodè utiliter,imò rectè & diu administrari & gubernari possũt,ob discordiã,dissensionem & sentẽtiarum

tiarum diſcrepantiam. Neceſse igitur eſt, ut director & gubernator quidã conſtituatur, qui reliquos tum ordines, tum ſingulos in officio contineat. Proverb. c. 11. Corruit populus, ubi nullus eſt gubernator. Et ſubditi ſũt quaſi oves ſine paſtore. Num. c. 27. Vnde Paulus ait, magiſtratum in bonum & commodum ſubditorum eſse ordinatum. Rom. c. 13. vid. Gregor. de Rep. lib. 6. c. 1. & lib. 4. c. 9. Coverruv. & Vaſquium in illuſt. contro. & infra cap. 7. & 8.

Hic præſes, provinciæ caput dicitur, quia ſicut reliquis corporis membris caput proſpicit, tum ſingulis, tum univerſis, ſic & hic præſes omnibus ſingulis & univerſis provincialibus.

Licet autem hi præſides, præfecti, vel rectores provinc arũ ſuum ſuperiorem ſummum regni magiſtratum, à quo ipſis hæc adminiſtratio & poteſtas conceditur, agnoſcant, tamen jura majeſtatis & principis in ſuo diſtrictu & territorio habent, & vicem ſummi principis obtinent, atque tantum in ſuo territorio poſsunt, quantum Imperator, ſeu ſummus magiſtratus in regno, ſuperioritate & prę eminentiâ, & quibuſdam alijs ſpecialiter exceptis, & ſummo magiſtratui conſtituenti reſervatis. *ubi eſt communis Dd. ſententia. Roſenthal de feud. lib. 1. cap. 5. concluſion. 13. & ſeq. Zasius conſil. 1. lib. 1. Roland. à Vall. conſil. 29. nu. 25. vol. 1. VVeſenb. conſ. 40. nu. 44. & cons. 27. num. 28. Geil. lib. 1. de. pac. publ. cap. 6. nu. 19. & lib. 2. obſ. 57. nu. 7. 8. ubi de Ciuitatibus. imperialibus idemſſerit.*

Reſervari verò in tali conceſsione iura ſuperioritatis & præeminentiæ concedenti, ita ut talis Dux, vel prę ſes provincię à ſuo conſtituente, poteſtate, authoritate differat, teſtatur Modeſtin. piſtor. *conſil. 4. num. 28. volum. 1. Roland. à Valle conſil. 1. num. 141. volumin. 1. Roſenthalius dict. cap. 5. concluſion. 10. ubi addit, neque imperatorem ſibi parem poſſe conſtituere. Borcholt. in cap. unic. quæ ſunt regalia. numer. 20.*

Nam conſtituens major eſt conſtituto, habetque generalem poteſtatem in omnes provincias & regnum, conſtitutus

stitutus vero minor est constituente, habetque specialem & limitatam, prescriptam à constituente potestatem in provincia, eamque ex beneficio constituentis, cujus quasi vices gerit, & abutens sua hac potestate à constituente privari eâ potest, non contra. *Civitates, quæ non sunt imperiales, loco privatorum habentur. l. eum qui vectigal de verb. signif. l. nihil inter est. ad S. C. Macedon. Geil. d. loc.*

Officium, & partes huius præsidis provincialis sunt, habere diligentem inspectionem & curam negotiorum sacrorum & secularium provincialium, quo ea ad gloriam Dei, & ad salutem totius provinciæ, & membrorum singulorum referantur & dirigantur. Ad cuius muneris expeditionem, potestatem & jurisdictionem supremam in provincia habet.

In sacris functionibus providebit, ut ordo sacer & collegiũ ecclesiasticorum cum fide & diligentia officium faciant, atque ad explicationem & expeditionem muneris ejus nihil desit, aut obstet.

In secularibus functionibus curabit, & operam sedulam dabit, ut exercitium earum provinciæ, & singulis membris illius sit utile & salutare, omnisque generis functiones necessariæ & utiles non desint.

Nam primum eâ ratione facilius parantur omnia, quæ ad vitam, vestitum copiam, habitationemq. hominũ seu civium ejusdem regni & Reip. pertinent. Deinde extranei pelliciuntur, & invitantur ad nos, nostrasque merces invisendas, & coëmendas. Vnde ditescunt non modò privati homines, sed etiam ipsum Reipu. corpus & ærarium: propterea quod vectigalia, portoria, publicique reditus omnes, hocq; modo provincia redditur abundantior & copiosior numero civium ac militum. Denique, quod maximum est, pauperes egenique cives, aut egenorum filij hac ratione mendici esse desinunt, & sublevantur, ne propter inopiam tumultuentur, aut res novas, vel furta moliantur. Nam pro captu ingenij unusquisq; instituitur honesto aliquo artificio, vel arte, qua possit se suamq; familiam, si quam habet, posse ea exhibere & sustentare absque furto & maleficio. Est

autem

autem publica promiſcuáque mendicitas, ſummum Reipubl. malum, quæ & otioſos homines facit, & ſcelerum genus omne ſecum invehit, fovet & alit, ac proinde illa eſt ſeditionum ſæpe autor; & quocunque modo honeſtè, & licitè ex bene morata civitate & Republ. fuganda & tollenda eſt. Deut. cap. 15. 4. 5. 6. Melius autem & honeſtius ejici ac ſanari iſta pestis non potest, quam ſi publica quædam artificia aliq; opificia à Reipubl. inſtituantur. Siracid. c. 29. Quilibet annitatur, ut ſuum calleat artificium. Eph. c. 4. Laboret homo, laborando manibus ſuis, quod bonum eſt, & labore manuum ſuarum vivat. Pſalm. 128. 2. In quo officii atque humanitatis genere excellunt Brabantini, Flandri, Hollandi, Selandi, & alii, qui publicas opificum officinas habent, eaſq; eximias, in quibus pauperes cives, aut civium liberi publicis ſumptibus erudiuntur. Hæc Dav. lib. 4. c. 2. polit. In ſumma, ſi quam è peregrinis pecuniam ad nos pertrahere honeſtâ viâ, & ratione cupimus, ſi noſtram, quam illi commerciis ſuis aſportant, ad nos retrahere volumus, ſi æruſcare alienas opes, eáſque noſtras facere juſtè volumus, (quò & nos & provincia opulentior fiat) artificia opificiaque publica ſint apud nos, ex quibus merces operáque & operarii prodeant excellentes. Quemadmodum igitur illi, qui ad publica munera & officia deliguntur, informantur in ſcholis, ſic qui ad privatas functiones ſe conferunt, inſtituuntur & in publicis officinis, vel à privatis ſuis magiſtris in quolibet artificii genere docentur & informantur. Boter. lib. 8. de bona polit. inſtit.

Deinde officium prælidis hujus provincialis eſt, ſingulis privatis iuſtitiam rectè adminiſtrare, in cóque officio peritis, piis & bonis uti miniſtris.

Deniq; officiũ illius eſt, inquirere de ijs, quæ emendatione, vel auxilio indigent, & ſtatum provinciæ ſuæ exploratum & cognitum habere, querelas ordinum, et ſingulorum ſubditorũ audire, iiſq; cognitis, cõventum provincialem ordinibus provinciæ indicere, in eoq; proponere deliberanda, conſultanda, quæ è re provinciæ eſſe exiſtimaverit, inprimis quando tributa vel collectæ ſubditis ſunt imponendæ. *Maſcard. concl. 940 VVeſenb. conſ. 45. n. 15. 10. 19 VVaremund. de regni ſubſid. & oner. ſubdit.*

c. 5. Postea ea, quę unanimiter, vel per majora ordinum vota concluſa ſunt ab ordinibus, confirmare, iiſque autoritatem & vim legis valiturę tribuere, & exſecutioni illa mandare, atque tandem conventum dimittere.

Ordo quilibet provincię hic unum habet votum, ſuffragiúmve, licet in eo plures plerumque ſint deputati, ordinem ſuum repręſentantes: Ideoque quilibet ordo conſtituit membrum collegii hujus ordinum provincię, in quo quęſtio à prę-ſide propoſita examinatur & deciditur. *Exemplum de provinciis Hollandiæ, Selandiæ, & Friſiæ, vide apud Meterànum lib. 14. hiſtoriæ Belgicæ. & apud Vbbonem Emmium in libello de jure & agro Groningano.*

In conſultatione igitur propoſitę quęſtionis qlibet ordo ſeparatim illam examinat, & inter ſe deputati cuiuſque ordinis de ſua ſententia conveniunt, eamque ſtatuunt, quam poſtea ſuo tempore, quando omnes ordines collegialiter ſunt congregati, cum reliquis ordinibus & membris provinciæ communicant.

Poteſtas verò concludendi de iis, quæ à præſide provinciæ ſunt propoſita, non eſt penes quemlibet ordinem, vel ſingulos, ſed apud omnes ordines ſimul, & competit pluribus, ut univerſis, non ut ſingulis ordinibus, idque in collegio, in præſentiâ & congregatione univerſorum, non ſeorſum, in præſentia ſingulorum. *Bart. in l. 16 aut facta de pœn. Panormit. in c. bonæ. de elect. Felin. in c. omnes de conſtit. Vant. de nullit. ex defect. juriſd. nu. 175. & ſeqq. Bartol. & Iaſ. in l. ſi uni ex pluribus de re judic. Marant. part. 4. diſtinct. 5. Bende. 2. de reviſ. concluſ. 4. num. 66. & ſeqq. Quam ob cauſam unus ordo ſine alio hîc concludere nequit de iis rebus, quæ ad omnes, ut univerſæ collegas pertinent, pro ut ſupra cap. de conſoci. colleg. & c. de conſociat. univerſit. de collegarum & ſenatorum concluſione & decretis diximus.*

Quod ſi unus ordo ad conventum indictum vocatus non

vene-

venerit, jus deliberandi & concludendi de propositis quæstionibus amittit. & contra eum, quæ sunt à præsentibus cõclusa, & à præside confirmata, exequi mandantur, non secus quã si præsens fuisset, & in hæc consensisset. *Bodin. lib. 3. c 7. de Repu. ubi tamen dicit, in iis quæ pondus habent & momentum, non satis esse omnes vocari, sed etiam duas ad summum partes adesse, tametsi non omnes consentiant.*

Conclusio autem, quando sunt disparia suffragia, judicia, vel sententiæ præsentium collegarum, seu ordinum, fit secundum plurium sententias, seu pluralitatem suffragiorum in iis, quę simul universos ordines concernunt, non quæ seorsum singulos, eodem prorsus modo, quo in collegio & senatu fieri solere supra monui. *Sed tamen in caussa religionis pluralitas illa votorum locum non habet, uti nec in illis, quæ seorsum singulos, ut dixi, non universos concernunt. Bodin. lib. 3. c. 7.*

Ad majorem εὐταξίαν & commoditatem utile est provinciam in districtus & limites determinatos esse distinctam.

Provinciarum præsidibus in politia Hebræorum, similes erant principes tribuum. *Nam ut erant duodecim tribus populi Israëlitici, sic quoque terra promissa & regnum Hebræorũ in 12. quasi provincias distribuebatur, quarum cuilibet, qui præerat, princeps dicebatur, suæ tribus, quam ducebat, regebat, ac administrabat, ut dicit Sigonius. Vocãtur à Græcis φύλαρχοι, ἀρχίφυλοι ἄρχοντες, ἀρχηγοὶ τῶν φυλῶν, De sede, loco, regione, vel provinciâ cuique tribui adsignatâ, vid. Ios. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. & seqq. ubi etiam fines & territoria cuiusque regionis & provinciæ describuntur. Principes hosce tribuum Moses primum constituit. Exod. c. 18. 19. & seqq. Deut. c. 1. 13. 14. 15. 16. Officium horum principum traditur quadruplex. I. Quod summi magistratus consiliarii fuerunt. II. Quod ius quiq; suis tribubus reddiderunt. III. Quod se in rebus arduis una cum summo magistratu obligarunt. IIII. Quod in rebus concernentibus tribum suam conventum indixerunt principibus familiarum singularum suæ tribus, & principibus civitatum itidem suæ tribus.*

De primo officio extant testimonia Num. c. 30. Locutus est Moses ad principes tribuum filiorum Israel &c. Deut. c. 5. Accessistis ad me omnes principes tribuum &c. & c. 31. vocate ad me phylarchos vestros, &c. & c. 29. vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri & tribus &c. 1. Chro. c. 28. congregavit rex omnes principes Israel, Duces tribuum &c. 1. Chro. c. 12. c. 27. 16 & seqq. 2. Chron. c. 5. convocavit Salomo ex omnes seniores Israel, & omnes principes tribuum. 1. Reg. c. 3. congregati sunt omnes seniores Israel cum principibus tribuum. Est. c. 1. c. 4. 12. c. 7. 9. 10. Dan. c. 3. c. 5. c. 6. Horum principum magnam dignitatem & auctoritatem fuisse patet ex Davidis testimonio in Ps. 113 6 7. & 1. Sam. c. 2. 8 dicentis: Suscitas à terra inopem, & de stercore erigis pauperem, ut colloces eum cum principibus, ut cum principibus populi sedeat. De altero officio, iure nimirum ab eis reddito provincialibus suis contribulibus testimonia extant in Psalm. 121. Illuc ascenderunt tribus, tribus Domini testimonium Israel ad confitendum nomini Domini, quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super domum David. Exo. c. 18. 26. ibi hi judicabant populum omni tempore: Gravia vero negotia referebant ad Mosen, faciliora solum judicantes. Deut. c. 1. 16. ibi: audite illos & quod iustum est judicate, sive civis sit, sive peregrinus. Esa. c. 1. 23. principes tui contumaces pupillo non dicunt ius, & caussa viduæ non pervenit ad eos. Esa. c. 3 ipse Dominus veniet ad iudicium cum senioribus populi, & cum principibus eius. & c. 32. ecce rex iustus regnabit, & principes cum iudicio imperabunt. Habuerunt autē singuli sedem suam, unde ius quisq; tribui suæ dixit. Mat. c. 19. ibi, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes 12. tribus Israel. De obligatione eorū una cum rege quod tertium officium horum diximus, extat Iosu. c. 9 Iosua fecit fœdus cum Gibeonitis jurans, simulque principes Synagogæ, id est populi. Cum 10. tribus a corpore politie Hebræorum essent avulsæ, & in Assyriam translatæ, Iudæi tamen reliqui numerum 12. principum & 70. seniorum retinuerunt. Hesræ. c. 6. seu 1. Esa. c. 6. ubi Iudæi Babylonæ reversi. 12. hircos iuxta numerum tribuum 12. sacrificant pro peccatis & c. 3. Esd. c. 3. c. 4. vid. Sigon. lib. 7. c. 5. de Rep. Hebræ. De conventu tribus sive provinciæ, quam illa obtinebat, & de convocatione contribulium extat testi-

mo-

monium Iud. c. 12. ubi de conventu Ephraimitarum agitur & Iosu. c. 19. erat quoq; Senatus tribus cuiusque de quo 2. Reg. c. 23. 1. Sam. c. 30. De convocatione vero principum tribus vid. Num. c. 1. 3. 4. & seqq. c. 6. Ios. c. 22. 13. 14. c. 24. c. 23. 2. Iudic. c. 11. Ruth. c. 4. Mich. c. 3. 9. 10. 11 Ante regum, judicum, vel summi magistratus electionem constat hosce phylarchos regiâ potestate fuisse præditos arg. Genes. c. 14. c. 34. c. 36. c. 38. Num. c. 18. Exod. c. 18. ut recte asserit Molinæus contra abusus Paparum. Sub Mose primum principes hi sunt à populo electi, seu à qualibet tribu suus princeps Deut. c. 1. 13 Date, seu exhibete ex vobis viros sapientes, prudentes & fortes ex tribubus veſtris, ut constituam vobis eos principes & seqq.

Præter Hebræorum gentem alia quoq; regna suas habuisse provincias, earumque præsides testantur historiæ sacræ. ic Assuerus rex centum & viginti septẽ provincias habuit ab India usq; ad Æthiopiã. Harũ provinciarum præsides & principes dicitur ad convivium invitasse, & consuluisse de pœna contemptus commissi à regina Vaſthi Est. c. 1. & c. 4. 12. ubi cuiq; provinciæ sui præsides & principes à rege constituti dicuntur: & c. 7. 9. 10. Ita & Nebucadnezar suos provinciarum regno suo subiectarum præsides habuit. Daniel. c. 3. 2. 3. 27. & Balthasar rex, Daniel. c. 5. 1. 2. 10. & Darius rex. Daniel. c. 6. 3. 4. & seqq. Et Philistæorum rex suas provincias, earumque præsides habuit. 1. Sam. c. 5. 8. 11. ca. 6. 4. 12. 18. Sic Germaniæ regnum dividitur in tot provincias, quot habet Comitatus, Ducatus, Marchionatus, Episcopatus, Abbatias. Sic & Galliæ, Hispaniæ, Britanniæ, Daniæ, Poloniæ, Suediæ regna suas sub se habent provincias earumque præsides, de quibus cap. seq. de Ephoris.

Provinciæ, seu tribus politiæ Iudaicæ sua quoque membra habebant, ordines nimirum suos, quorum duo genera fuerunt. Habuit enim quælibet tribus ordinem ecclesiasticum, & duos seculares ordines. Vide supra cap. 4. de consoc. collegarum.

Ecclesiasticum ordinem constituerunt Levitæ in quavis tribu. Secularem ordinem alteram constituerunt principes familiarum singularum, alterum vero principes singularum civitatum.

De ecclesiastico ordine Levitarum in qua vis tribu inde constat; quod

singulis tribubus Levitæ, qui Iudæorum erant Ecclesiastici, immissi fuerunt. uti probari potest ex testimoniis vāriis. Num. c. 18. 20. 21. & seqq. Deuteron. ca. 10. vers. 19. cap. 18. vers. 2 5 cap. 18. 5. c. 33. 10. 1. Chron. cap. 15. vers. 2. ca. 14. 27. 28. ibi. Levita, qui est intra portas tuas, hoc est, intra territorium tuum. Deinde Levitæ in omnibus judiciis assidebant judicantibus. Deuteron. ca. 17. vers. 9. 10. 11. 12. 1. Chron. c. 19. 8. 9. & seqq. ex iisque Levitis judices eligebātur. 1. Chro. c 23. 5. c 26. 29. 30. Fuerunt igitur in singulis tribubus ecclesiastici, quibus cura religionis & cultus divini demandata erat, uti constat Exod. c. 3. c. 4. c. 5. & seqq. c. 12. c. 13. c. 28. & seqq. Inter quos Levitas David postea ordines certos constituit. 1. Chro. c. 2. 3. c. 24. 25. ubi officia Levitarum latè describuntur, quæ duraverunt usq; ad Christi nativitatem, uti apparet ex Lucæ c. 1. 8 et seqq. Ut præses collegii ecclesiastici in singulis civitatibus erat Archisynagogus. Act. c. 13. 15. Num. c. 4, 34. Matt. c. 9. 18. Act. c. 18. sic in politia populi Israelitici, principes sacerdotū uti 1. Chro. c. 23. et seqq. dicitur. 2. Chro. c. 36. 14. Nehem. c. 12. 17.

Secularem ordinem, ut dixi, constituebant principes familiarum singularum cuiusque tribus: & principes civitatum singularum. De principibus familiarum singularum cuiusque tribus extat testimonium Numer. cap. 1. per tot. & Ios. cap. 7. vers. 14. & seqq. cap. 19. 1. 2. & seqq. cap. 36. Iosu. cap. 21. Iudic. cap. 17. 1. Samuel. ca. 10. 19. 20. Græcis hi familiarum principes vocantur πατριάρχαι, δήμαρχοι, ἄρχοντες τῶν γενέσεων, ἀρχοντες τῶν πατρῶν & τῶν ὄιχων. Officium horum erat, ut familias, quibus præerant & quas illi repræsentabant, convocarent, & ad ea referrent, quæ ad Rempubl. pertinerent & duces illarum eßent in bello, & ad consilia vel judicia à summo magistratu, vel principe tribus vocati adessent. De relatione horum colligitur ex Esdr. cap. 2. ca. 5. Nehem. ca. 7. quæ ad hoc ipsum allegat Sigonius lib. 7. cap. 6. de Republ. Hebræor. De militari ductu horum, quod hi tribuni militum fuerint, apparet ex Nu. c. 1. & 2. Chro. c. 12 c. 24. c. 23. & latè docet Sigon. d. lib. 7. c. 11. De consilio horum, ad quod adhibebantur à regibus vid. 2. Chron. c. 5. 2. 5.

& seqq. De officio judicandi eorundem, 2. Chron. c. 19. 8. 9. Nullum igitur amplius est dubium, principes familiarum cuiusque tribus membrum extitisse. Sic civitatum singularum tribus cuiusque principes membrum constituebant, uti apparet ex Iudic. cap. 9. 30. 51. 52. Ios. cap. 24. 1. qui erant tribuni, centuriones, quinquagenarii & decuriones cuiusque civitatis. 2. Chron. cap. 1. 2. Exod. cap. 18. vers. 21. 22. Deut. cap. 1. 13. & seqq. quos textus de hisce principibus accipio. Officium horum principum fuit, ut consiliis & judiciis civitatum praessent. In consiliis & senatu cum erant, habebant jus convocandi senatum, eique proponendi ea, quae ad Rempub. civitatis, vel cives illius pertinebant, & jus deliberandi & concludendi cum collegis senatus. Hos etiam Doctores & informatores iudicum fuisse tradit Sigonius ex Deut. cap. 16. vers. 18. cap. 1. cap. 29. & causas litigantium recepisse, & ad indicii tribunal detulisse asserit ex Esai. cap. 1. ibi. principes omnes diligunt munera, sequitur retributiones, pupillo non judicant, & causam viduae non recipiunt. Luc. cap. 12. ibi. cum vadis cum adversario ad principem &c. & ibi ne fortè te trahat ad judicem & seqq. Sigon. dict. libr 7. cap. 6. Tempore Christi Scribarum hoc officium videtur fuisse. Denique hos civitatum principes in consilium etiam à regibus adhibitos probat Sigonius ex Deuter. cap. 29. cap. 31. 1. Chron. cap. 13. cap. 38. 2. Chron. cap. 1. cap. 29. Ierem. cap. 36. cap. 37. 2. Chron. cap. 18. In collegiis & conventibus publicis sententias & suffragia singulorum collecta fuisse patet ex Matth. c. 26. c. 27. Ierem. c. 26. c. 27.

In politia Romana, si quae provinciae bello, vel alio modo imperio adjectae erant, eae suos habebant rectores, moderatores & praesides, quibus nominibus vocabantur, qui provincias gubernabant.

Hi provinciarum praesides erant duplices. Quosdã n Impp. ipsi in provincias populi Romani mittebãt: Quosdã senatus Romanus. Nã in principio monarchiae Impp. sibi quasdã provincias regẽdas reservabant: quasdam vero populo regendas concedebant. Suet. in Claudio, Dio in Aug. Has praetorias vocabant, quae populo vectigales erant. Illas vero praesidiales,

les quæ Cæsaris fisco assignabant, unde prædia tributaria, & stipendiaria dicta Theoph. tit. de rer. divis. li. 2. In tit. 3. sed etsi quis, sibi Impp. reservabant illas provincias, quæ militiâ indigebant & custodiâ: populo pacatas tribuentes. vid Sigon. lib. 1 & 2. c. 27.

Præsides hi administrabant & regebant unam, vel plures quandoque provincias vid. tit. C. de offic. vicar. tit. C de rect provinc. tit. C de offic. præfect. August. tit C de offic. jurid. Alex & tot. lib. 1 Cod. Iust. tit. 26. usque ad finem. Horum mentionem etiam divus Petrus videtur facere. 1. Pet c. 2. 13. 14. ibi, sive regi, quasi præcellenti, sive præsidibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum & Lucas in Act. c. 24. c. 25. à populo præsides provinciarum missi erant proconsules & populares magistratus. tit. de offic. proconsul. Vsurpabant verò hi provinciarum præsides sibi eandem potestatem & jura, quæ magistratus urbani, ad quorum exemplum provinciales hi se adcommodabant in usu & exercitio juris dictionis suæ, ita tamen ut ingredientes in provinciam eam usurparent, egredientes verò deponerent.

Postea sub Impp. seqq. hi magistratus et præsides provinciales quidem manserunt, sed umbram tantum et insignia prioris potestatis habebant. vid. Sigon lib. 2. de antiq. Iur. Ital. et lib. 1. et 2. de antiq. jure provincia. Rosin. tot. lib 7 antiq Roman. Ordines apud Romanos olim tres fuisse constat. quorum primus erat senatorius, intermedius equestris, & infimus plebeius. In priori ordine erant Senatores conscripti allecti & adscripti. In altero nobiles & patricii. In ultimo omnes reliqui homines plebeii. Erant quandoque etiam collegia usitata, quæ de summâ rerum inter se deliberabant in comitiis centuriatis, tributis, vel curiatis: de quibus scriptores antiquitatum Romanarum plura, et attigi sup. c. 4. de consociatione collegarum. Apud Gallos olim duo ordines erant, Druidum et equitum. quorum illi rebus divinis publicis et privatis vacabant, religiones interpretabantur, et adolescentes disciplinæ causa informabant: hi vero in bellis versabantur. Hodie vero Gallia agnoscit ordinem ecclesiasticum, nobilium, et plebeiorum.

Hodie præsides provinciarum in politia Germanica duorum sunt generum. Sunt nonnulli immediate imperio seu Cæsari subiecti, quidam

verò

verò mediatè utrique autẽ jure quasi hæreditario sibi jus administrationis vindicant, cum apud Romanos ad tempus, vel ad vitam alienis provinciis præficerentur huiusmodi præsides. VVesenb. consil. 27. nu. 28.

Immediatè Cæsari, seu Imperio Germanico subjecti sunt, qui alium superiorem quàm Cæsarem, non agnoscunt. Talis verò provinciæ præses prosopon Romano Germanici Imperii agnoscitur, & provincia pro membro imperii I quando matriculæ imperii, ut status, est inscripta. II. quando tanquam sedium & dignitas cum regalibus ab imperio, seu imperatore illius immediate accipitur III. quando ad comitia & conventus Imperii, perinde atq; alii status, præses provinciæ illius vocatus comparuit. IIII. quando sessionem & votum in consilio imperiali talis præses habuit. V. quando indictiones, contributiones, & collectas Imperii pro ratâ suâ quolibet tempore solvit. Geil. lib. 1. obs. 21. nu. 9. Atque talis præses in sua provincia jura majestatis regiæ usurpat, licet regem superiorem agnoscat, ut suprà dixi.

Mediatè imperio, seu politiæ Germanicæ subjecti præsides sunt, qui alium principem superiorẽ, qui imperii Germanici est vasallus, agnoscunt, ab eoq; provinciam, quam administrant, sibi demandatam acceperunt. Hosce vocant Landtsassen, in quos requisita illa, de quibus supra dixi, non cadunt, qui sunt vasalli suorum principum, quos Dominos feudi agnoscunt.

Prioris generis præses immediate imperio subjectus, administrationis suæ rationem tenetur reddere imperatori, seu summo magistratui imperii, qui eum e potestate suâ crudeliter in subditos sub umbra officii abutentem, vel tyrannidem exercẽtem removere & privare concessa jurisdictione potest. latè Fernand. Vasq. illustr. controv. lib. 1. c. 8. n. 17. & seqq. Mynsing. cent. 5. obs. 8. Boër dec. 304. Geil. lib. 1. obs. 17. Posterioris generis præses rationes suæ administrationis tenetur reddere principi suo, à quo etiam tyrannice & crudeliter subditos provinciales tractans judicatur & punitur. Vasqui d. loc. Quando verò tyrannus jure quis dici debeat, dissero in c. 18. & cap. 37.

les quæ Cæsaris fisco es pendi bant. unde prædia tributaria, & stipẽdiaria dicta Theoph. tit. de rer. divis. li. 2. In tit. 3. sed etsi quis, sibi Impp. reservabant illas provincias, quæ militiâ indigebant & custodiâ: populo pacatas tribuentes. vid Sigon. lib. 1 & 2. c. 27.

Præsides hi administrabant & regebant unam, vel plures quandoque provincias vid tit. C. de offic. vicar. tit. C de rect provinc. tit. C de offic. præfect. August. tit C. de offic. jurid. Alex & tot. lib. 1 Cod. Iust. tit. 26. usque ad finem. Horum mentionem etiam divus Petrus videtur facere. 1. Pet c. 2. 13. 14 ibi, sive regi, quasi præcellẽti, sive præsidibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum & Lucas in Act. c. 24. c. 25. à populo præsides provinciarum missi erant proconsules & populares magistratus. tit. de offic. proconsul. Usurpabant verò hi provinciarum præsides sibi eandem potestatem & jura, quæ magistratus urbani, ad quorum exemplum provinciales hi se adcommodabant in usu & exercitio juris dictionis suæ, ita tamen ut ingredientes in provinciam eam usurparent, egredientes verò deponerent.

Postea sub Impp. seqq. hi magistratus et præsides provinciales quidem manserunt, sed umbram tantum et insignia prioris potestatis habebant. vid. Sigon lib. 2. de antiq. Iur. Ital. et lib. 1. et 2. de antiq. jure provincia. Rosin. tot. lib 7 antiq Roman. Ordines apud Romanos olim tres fuisse constat. quorum primus erat senatorius, intermedius equestris, & infimus plebeius. In priori ordine erant Senatores conscripti allecti & adscripti. In altero nobiles & patricii. In ultimo omnes reliqui homines plebeii. Erant quandoque etiam collegia usitata, quæ de summâ rerum inter se deliberabant in comitiis centuriatis, tributis, vel curiatis: de quibus scriptores antiquitatum Romanarum plura, et attigi sup. c. 4. de consociatione collegarum. Apud Gallos olim duo ordines erant, Druidum et equitum. quorum illi rebus divinis publicis et privatis vacabant, religiones interpretabantur, et adolescentes disciplinæ causa informabant: hi vero in bellis versabantur. Hodie vero Gallia agnoscit ordinem ecclesiasticum, nobilium, et plebeiorum.

Hodie præsides provinciarum in politia Germanica duorum sunt generum. Sunt n. quidam immediate imperio seu Cæsari subiecti, quidam

verò

verò mediatè utrique autẽ jure quasi hæreditario sibi jus administrationis vindicant, cum apud Romanos ad tempus, vel ad vitam alienis provinciis præficerentur huiusmodi præsides. VVesen. consil. 27. nu. 28.

Immediatè Cæsari, seu Imperio Germanico subjecti sunt, qui alium superiorem quàm Cæsarem, non agnoscunt. Talis verò provinciæ præses prosapatu Romano Germanici Imperii agnoscitur, & provincia pro membro imperii I quando matriculæ imperii, ut status, est inscripta. II. quando tanquam sedium & dignitas cum regalibus ab imperio, seu imperatore illius immediate accipitur III. quando ad comitia & conventus Imperii, perinde atq; alius status, præses provinciæ illius vocatus comparuit. IIII. quando sessionem & votum in consilio imperiali talis præses habuit. V. quando collationes, contributiones, & collectas Imperii pro ratâ suâ quolibet tempore solvit. Geil. lib. 1. obs. 21. nu. 9. Atque talis præses in sua provincia jura majestatis regiæ usurpat, licet regem superiorem agnoscat, ut suprà dixi.

Mediatè imperio, seu politiæ Germanicæ subjecti præsides sunt, qui alium principem suum immediatè, qui imperii Germanici est vasallus, agnoscunt, ab eoq; provinciam, quam administrant, sibi demandatam acceperunt. Hosce vocant Landtsassen, in quos requisita illa, de quibus supra dixi, non cadunt, qui sunt vasalli suorum principum, quos Dominos feudi agnoscunt.

Prioris generis præses immediate imperio subiectus, administrationis suæ rationem tenetur reddere imperatori, seu summo magistratui imperii, qui eum e potestate suâ crudeliter in subditos sub umbra officii abutentem, vel tyrannidem exercẽtem removere & privare concessa jurisdictione potest. latè Fernand. Vasq. illust. controv. lib. 1. c. 8. n. 17. & seqq. Mynsing. cent. 5. obs. 8. Boër dec. 304. Geil. lib. 1. obs. 17. Posterioris generis præses rationes suæ administrationis tenetur reddere principi suo, a quo etiam tyrannice & crudeliter subditos provinciales tractans judicatur & punitur. Vasqui d. loc. Quando verò tyrannus jure quis dicì debeat, dissera in c. 18. & cap. 37.

CAPVT IX.

De jure majestatis ecclesiastico.

HActenus de publica particulari minore consociatione. Sequitur nunc de universali publica maiori.

Vniversalis publica maior consociatio est, qua civitates & provinciæ plures ad jus regni mutuâ communicatione rerum, operarum, mutuis viribus & sumptibus habendum, constituendum, exercendum & defendendum se obligant.

Nam sine hisce præsidijs & jure communicationis vita pia & justa in symbiotica universali institui, coli & conservari nequit. arg. 1. Tim. c. 2. 2. Luc. c. 1. 74. & 75. Psal. 107. 7, 36. 1. Corinth. c. 10. 31. exempla vid. Ios. c. 24. Deut. c. 26. 17. & seqq. c. 27. c. 28. c. 29. 2. Chron. c. 23. 16. c. 15. 12. & seqq. Nehem. c. 10. Plura pono infra cap. cap. 29. Vnde societas vitæ mista partim ex privata naturalis necessaria, spontaneâ, partim ex publica constituta. *argum. Deut. c. 23. Ios. c. 5.* quę universalis vocatur consociatio, & *ἐν πλάτει* politia, imperium, regnum, Respublica, populus in corpus unum, consensu plurium consociationum symbioticarum, & corporum specialium, seu corporum plurium consociatorum conjunctio, & sub uno jure collectio. *argum. l. 30. rerum, de usucap. Genes. c. 34. 20. 21. & seqq. Nam familiæ, civitates & provinciæ naturâ suâ prius quàm regna extiterunt. arg. Genes. c. 25. 13. & seqq. c. 36. c. 10. 8. Esa. c. 1. 5. 6. & seqq. Plerique alii distinguunt inter regnum & Rempub. illud regi monarchæ, hanc optimatibus polyarchis attribuentes; sed, meo judicio, non benè. Nam & regni proprietas est populi, & administratio regis. Sic & Cicero lib. 3. de Rep. prout citatur ab Augustino lib. 2. de civit. Dei c. 21. Respub. ait, est res populi, cum benè & justè geritur ab uno rege, sive à paucis optimatibus, sive ab universo populo. Imo & Respub civitatis, et quælibet politia Respub. uti Respub. Atheniensium, Lacedæmoniorum, et Hebræorum, et Romanorum, quorum plerique etiam suis regibus non caruerunt. Sic usurpat etiam Pet. Greg. lib. 1. c. 1. num. 6. 11. de Rep. Aristoteles aliter accipit lib. 3. polit. c. 4. Planè in jure vox Respub. promiscuè accipitur tot. tit. C. de jure Reipub. lib.*

acci-

11.l.2.3.et seqq.C.de restitut.milit.et eorum,qui Reipub.causa.absunt.l. 5.mancipia.C.de serv.fugit.l.10.siquidē.C.de injur.l.3.C.qui pot.in pign. l.23.C.de evict.ut præteream hic plures textus. Planè etymologia Reip. & regni arguit,utrumq; symbioticæ huic universali posse attribui:et quid obstat,quo minus eadem vox possit et propriè et tropicè usurpari.

Hîc dispiciendum nobis est primó de membris regni,deinde de jure regni.

Membra regni, seu symbioticæ universalis consociationis, voco,non singulos homines, neque familias,vel collegia prout in privata & publica particulari consociatione, sed civitates,provincias, & regiones plures inter se consentiētes,de uno corpore ex cōjunctione&cōmunicatione mutuâ cōstituendo.

Singuli ex hisce membris appellantur indigenæ,regnicolæ, filij regni. *Ephes.c.2.10.Act.c.22.27.28.c.17.21.* quibus opponuntur peregrini,barbari,*Matth.c.17.15.26.Levit.c.19.33.Exo. c.12.48.Ioha.c.4.9.Deut.c.15.2.3.4 5.12.c.25.17.* qui juris seu regni non sunt capaces. *Genes.c.23.c.34.10. 21.22.c.19.9.Pet. Greg. lib.4.c.4.de Repub. Arist. lib.7.c.6,polit. tit.Cnon licere habit.metroc.loca sua ex lib.11. Sed hi singuli cives, familiæ, vel collegia non sunt membra regni,ut nec tabulæ,clavi,pâxilli,navis partes censentur,nec lapides trabes,cæmenta, domus partes:sed urbes,civitates amplæ, & provinciæ, uti navis membra sunt prora,puppis, carina, & domus partes essentiales tectum,parietes & fundamentum,seu solum.*

Quo magis autem hæc membra Reipub.sunt vicina sibi invicem,eò melior illius conditio,&operarum,auxilioum,cōsiliorumque promptior & expeditior est communicatio. *Separati & dissidentes pagi, urbes, regiones, oppida unius Reipub. mutuas operas&auxilia sibi præstare difficulter possunt,ob interiectas, distinctas,diversas, & sæpè contrarias regionis & Respub. vel regna; & vires conjunctæ majores,quam separatæ,& ad resistēdum hostibus,& defendendū,aut vim illatam propulsandā magis idoneæ,atq; internū et domesticum robur contra invidiā & insidias hostiū præsens remediū præbet.*

Quod si tamen separatæ sint regiones Reipub. unius, quæ per se sint

satis validæ & potentes, non refert, an cum longè dissitis & remotis unam faciant Rempub. Nam tunc una alteri auxilium ferre potest. Nec una regio separata ita facile seditionem in toto regno movere potest, quin facilè reprimi possit ab altera; Nec serpit virus seditionis ita longè in membra separata. Nam separatio & remotio cursum confusionis, sistit & moras interponit. Exemplum sit Hispania, Belgium, regnum Portugalense, Castilianum, Neapolitanum, Siculum, quæ hodie unius imperio parent. Vid. Boter. lib. 1. cap. 7, de bon polit. constit.

Vinculum huius corporis & consociationis est consensus & fides data & accepta ultrò citróq;, hoc est, promissio tacita, vel expressa de communicandis reb. & operis mutuis, auxilio, consilio & juribus iisdem communibus, prout utilitas & necessitas vitæ socialis universalis in regno postulaverit. *Quod tamen non impedit, quo minus regni unius diversæ provinciæ diverso iure speciali utantur, ut sup. in cap de provincijs diximus. Hanc verò fidem Plato rectè dixit, fundamentum hujus humanæ societatis esse, ejusdem verò pestem, perfidiam. l. 5. de legi. quæ fides vinculum est concordiæ inter tam discrepantia membra Reipub. Huc enim respicit tot diversorum hominum & ordinum promissio: ut singulorum actiones diversæ referantur ad Reipub. unius utilitatem & communionem, ut inferiores cum superioribus juris quadam æquabilitate continentur. De qua re eleganter Greg. lib. 6. c. 1. num. 5. sicut, ait, ex contrariis elementis, syderumque oppositis motibus, mirâ harmoniâ temperatus est mundus: ita diversis hominum studiis, gradibus, ordinibus, qualitatibus & conditionibus constat Respub: Et sicut ex diversi toni fidibus ad symmetriam intensis, sonus dulcissimus oritur & melodia suavis, gravibus, mediis & acutis coniunctis; ita ex societate in Repub. imperantium & obedientium, divitum, pauperum, artificum, sedentariorum & id genus diversorum graduum & personarum statu, quam suavissimè oritur & conveniens, si ad concentum reducatur, symmetria, & efficitur concordia laudabilis, felix & penè divina & durabilior. Ratio, quia ita quod uni voci deest, ex alia suppletur, & quod uni deest, ab alio communicatur. Similiter quoq; quod uni in Repub. deest, id ab alio supplitur: Atq; ut bona harmonia nasci non potest*

ex

ex chordis unius toni, ac ridetur, chordâ qui semper oberrat eâdem, sic nec Respub posset consistere, si omnes essent æquales. Non posſent etiam esse divites omnes, nec societas posset subsistere, cum sibi mutuo nollent obsequi aut inservire. Atque si omnes essent æquales, singuli pro arbitrio vellent alios regere, & alii recusarent regi; hinc facilis esset discordia, & ex discordia dissolutio societatis; & si nullus esset gradus virtutis, nullus meritorum, sequeretur, ut ipsa æqualitas esset summa inæqualitas, ut ait Plato in 6. de legib. Greg. d. loc. Danæ. li. 2. cap. 2. polit. Augustl. lib. 2. de civ. Dei, cap. 21. Ac hujusmodi consociationem naturalem esse, ad eamq; homines naturâ & rectâ ratione ferri, latè docet Covarruv. pract. quæst. cap. 1. num. 2. 4. & Aristoteles lib 3. politic. c. 10 & 11. Gregorius. lib. 6. c. 1. c. 2. de Repub. facit. l. 3. de just. & jur.

Quo populosior autem est consociatio hæc, eò est felicior & tutior. Proverb c. 14. 28. in multitudine populi est gloria regis: & cum non fuerit populus, est attritio principis. 1. Reg. c. 3. Danæ. lib. 2. cap. 2. politic Deut. c. 1. 10. Deus vester auxit vos, Et ecce vos hodie, sicut stellas cæli multitudine 11. Iehova Deus majorum vestrorum augeat vos supra quam estis millecuplo, & benedicat vobis quemadmodum dixit vobis 1. Chron. c. 21. 3. ibi: augeat Deus populum suum centuplo quam sunt. 2. Reg. c. 24. 3. & 1. Reg. c. 3. 7. constituisti te super populum tuum regem 8. in medio populi tui quem elegisti, populi multi, qui neque numerari, neque supputari potest præ multitudine. 9. Quis enim posset judicare populum hunc numerosissimum. Ideò inter pœnas reputatur desolatio civitatis & regni. Ierem. Lamentat. c 1. 1. Quomodo desidet solitaria civitas amplissima, populus similis est viduæ, amplissima inter gentes, princeps inter provincias, quomodo est tributaria. & v. 4.

Utile enim est & necessarium, multitudinem & copiam civium habere tempore belli & pacis. Tempore belli, ad sustinendam & reprimendam vim externam maiorem. Pauci facile & brevi hac pestis minuuntur atque absumuntur. Una quoque clade tota provincia exhauritur, nudatur & privatur omnibus viribus suis, ita ut præda facilè fiat & à potentiore occupetur, uti Spartanis accidit in pugna Leutrica: contrà Romanis, ob civium copiam & multitudinem luis, vel clades una, vel plu-

res non nocuerunt, vel obſtiterunt, quò minus victores tandem extiterint, uti demonſtrant bellum Punicum primum & ſecundum, nec non contra Pyrrhum, Numantinos, & Spartanos bella geſta.

Tempore pacis multitudo populi ærarium, auget tributis, vectigalibus, mulctarum compendijs negotiationibus, commerciis & bonis ſuis. Denique populi multitudo etiam terram, quam inhabitat, reddit fertilem, eamq; excolit & ad varios diverſoſq; uſus ſocialis vitæ, atque ad vitæ ſubſidia comparanda, præparat & efformat, uti exemplum luculentum præbent Flandria, Hollandia, Friſia, & Galliæ quædam regiones. Contrà, ubi regiones & provinciæ quidem ſuâ naturâ ſunt fertiles, illæ tamen ob incolarum paucitatem, ideo quod non poſſint excoli, fiunt ſteriles. Exemplum præbent hodie cum omnis Hiſpania tum regnum Granatenſe, quæ olim plures, quam hodie homines aluerunt, ut teſtatur Boterus. lib. 7. cap. ult. in quibus homines bellis & aliis cladibus & publicis calamitatibus interierunt, ita ut agricultura, opificia, commerciáque neceſſaria & utilia non magnopere curentur, ſed materiæ rudes ex illis locis in alia exportentur.

Sed tamen Reſp. vel regiones amplæ populi copiâ abundantes ſuis etiam incõmodis nõ carent multiſq; vitiis ſunt obnoxiæ. Nã non tam facile & benè regũtur, neq; cõcordia tã facile inter plures ſervari poteſt, neq; εὐταξία εὐνομία. Abundant. n. adulatoribus, divitiis & vitiis, dũ in iis divitiæ virtuti, dona iuſtitiæ, timidi fortibus, mali bonis præferũtur. Nam ſicuti ferrum rubiginẽ ſuâ naturâ etiam generat, à qua paulatim abſumitur, & ſicuti maturi fructus vermes generant, à quibus conſumuntur: ſic & potentia & ampla imperia & populoſa, vitia multa procreant, à quibus paulatim atteruntur. Experientia teſtatur potentiam parere confidentiam, confidentiam verò ſocordiam, & hanc contemptum, hunc autem autoritatis diminutionem, & hanc imperii privationem. Potentia quoque parit divitias, divitiæ voluptates, voluptas omnia vitia: & quando creſcit potentia Reipubl. minuitur fortitudo & virtus. Ita Romanum imperium ſub Auguſto in ſupremo gradu autoritatis & dignitatis fuit. Sub Tiberio vero inceperunt voluptates & cupiditates virtutes ſuffocare, quæ eadem eaſdem ſub Caligula,

gula, Claudio, Nerone funditus enecarunt. Et cum ſub Veſpaſiano primum, deinde & ſub Traiano ac Antoninis duobus virtutes ſe rurſum, unaq; ſecum imperii maieſtatem excitaßent, mox tamen ſub Domitiano, poſt Veſpaſianum Titumq; & ſub Commodo poſt reliquos, virtutes iterum cum imperii gloria conciderunt.

Ex quibus concludere licet, Rempub. mediocrem poſſe optimam & conſtantem eſſe. Hæc enim poteſt reſiſtere vi externæ, nec ſubiecta eſt vitiis ſuperioribus, quæ dixi, minúſque laborat affectibus & motibus, avaritia, & ambitione, & quod vicinorum potentiam ſuſpectam habere cogitur, etiam cautior eſſe cogitur. Exemplo eſt Reſpubl. Romana, quæ cum eßet in ſtatu mediocri, multis vitiis caruit, contrà cum in ſtatu ampl›, cum maiori potentia & populi copia, uti tempore Marii, Syllæ, Pompeii, Iulii Cæſaris, ut vitiis ſcatuit, ita graviſſimis calamitatibus eſt iactata. At Reſpubl. Venetorum, quia in mediocritate ſtetit, & legum ſeveritate vitiorum licentiæ obviam ivit, diutiſſime duravit, quod idem de Spartana quoque civitate dicere licet.

Ius regni eſt, quò ad βιαρχίαν & εὐταξίαν univerſalem in territorio regni conſtituendam membra regni inter ſe conſociantur & devinciuntur. *argum. 1. Sam. c. 8. 9. 10. 11. c. 10. 25. cumque elocutus eſſet Samuel apud populum ius regni, & deſcripſiſſet in libro quodam. &c.*

Appellatur etiam ius maieſtatis, hoc eſt, maioris ſtatus, ſeu poteſtatis, reſpectu illius iuris, quod tribuitur civitati, vel provinciæ. Dicitur etiam ſumma rerum, imperium ſacrum, & ſublime ius, *Clapmarius lib. 1. cap. 10. de arcan. Rerump.*

Territorium regni hîc eſt terminus & locus deſcriptus, intra quem ius regni exercetur, ſub ſe particularia territoria civitatum & provinciarũ complectẽs. *l. 239. pupillus. §. 2. de verb. ſign. Gen. c. 26. 16. 27. & ſeqq. Num. c. 20. 17. & ſeqq. c. 21. 21. & ſeqq. Deut. c. 2. 27. 28.* vocatur aliàs Diœceſis, diſtrictus, porta, & terra regni, ſeu politiæ *Deut. c. 17. 2. & ſeqq. c. 19. 8. c. 21. 1. 2. & ſeqq & c. 16. 11. 18. 2. Chron. c. 8. 18. Iohan. c. 3. 22. Ruth. c. 1.*

Hoc

Hoc ius regni quod diximus, βιαρχείαν, εὐταρχίαν, εὐταξίαν & εὐνομίαν universalis cõsociationis, sibi propositas habet atq; ad eas singulorum & universorum membrorũ suorum actiones dirigit, iisq; convenientia officia præscribit. *Nam in Rep. seu symbiotica vita universali constituenda & conservanda imprimis est observandũ, ut consociatio universalis & corpus politicum habeat sufficientiam propriam & plenam potentiam αὐτεξουσίαν & domesticũ robur, proprias facultates, & vires, quibus sustẽtetur & innitatur, ut alium superiorem, cui aliquid debeat, aut à quo ea, quibus eget, expectet, non agnoscat. Deinde necesse est ut εὐταξίας ad confusionẽ & eversionem evitandam, certis necessariis q; legibus gubernetur. Tale est imperium, seu regnum Germanorum, regnum Galliæ, Hispaniæ, Angliæ, Poloniæ, & plura alia. Necesse igitur est, ut Resp. sit αὐταρκὴς πρὸς τὸ τοῦ ζῆν καὶ εὖ ζῆν πολιτικὴν κοινωνίαν, alieno auxilio & ope non indigebat, neq; ab alio pendeat sed contra vim & iniuriam omnem se defendere, atque seipsam salvam, sartam tectámque conservare & præstare possit, quod est optimum & tutissimum regni fundamentum. Nam externa adsumpta & mutuatitia potentia nunquam fida, utilis, vel constans est. Deficiunt enim, vel impediuntur auxiliatores, vel ab hoste tuo decipiuntur, vel fiunt hostes tui, vel proditores trãsfugæ, vel exploratores, uti exemplis probat Boterus lib. 9. de polit. bene constit.*

Iuris huius regni statuendi & ad se obligandi potestatem populus, seu membra regni consociata habent, *ut probat Fernand. Vasq. lib. 1. c. 47. illust controv. ex Bart. & aliis in l. omnes populi de iust. & jur. per l. 1. de constit. princip. l. 5. ex hoc jure. ibi regna condita. l. 9. omnes. ibi partim suo proprio. de iustit. & jur. Atque in hac potestate disponendi, præscribendi, ordinándi, administrandi & constituendi, sine qua nullum regnum, aut symbiotica universalis consistere potest, vinculum, anima & vitalis spiritus regni, ejusq; εὐνομία amplitudo, magnitudo & autoritas, continetur. argum. d. l. 5. l 9. de just. & jur. Proverb. c. 29. 4. 14. & latius infra. c. 29. c. 31. Quandiu igitur hoc jus in regno viget & hoc corpus politicum regit, tamdiu illud vivit & bene habet, eo verò sublato, omnis illa vita symbiotica concidit, &*

vel

vel incipit esse latrocinium, malorúmque hominum congregatio, vel ex uno regno fiunt diversa plura alia regna, aut provinciæ.

Hoc ius regni, seu majestatis jus non singulis, sed coniunctim universis membris, & toti corpori consociato regni competit: ut enim non ab uno, sed universis simul membris universalis consociationis constitui potest, sic nec singulorum, sed universorum mẽbrorum illud esse dicitur, *Ita & quod universitati debetur, singulis non debetur l. sicuti. 7. §. 1. quod cuiusq; univers. nom. & quod universitas debet, non singuli debent. Vnde sequitur usum & proprietatem huius juris non unius, neque singulorum, sed universorum membrorum regni esse, quæ communi consensu de illo disponere & constituere possunt l. 5. ex hoc jure, ibi, regna constituta & condita l. 9. de iust. & jur. ubi Dd. Vasqui. lib. 1. c. 47. illust controv. & quod semel disposuerunt, id servare & præstare tenentur, nisi communi voluntate aliud placeat. vid. Hotom. de antiq. jure regni gallici. c. 19. c. 23. & Vasq. lib. 1. c. 47. Nam ut se habet totum corpus ad singulos cives, atq; ut totum corpus cuilibet membro imperare potest, ita & populus cuilibet civi imperat, quæ similitudo tamen malè rejicitur à Vasquio.*

Talis vero potestas regni, seu consociatorum corporum, una semper est, non plures potestates, sicuti una anima, non plures in corpore physico imperant. Administratores potestatis huius plures esse possunt, ita ut singuli in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis adsumantur. *Natta consil. 636. nu. 169.* Et singuli hi non habent penes se supremam potestatem, sed omnes simul unàm agnoscunt in consociatorum corporum consensu & concordiâ. *Vnde majestatis & regni jura individua, & incommunicabilia, atq; connexa iurisconsulti judicarunt, ita ut qui habet unum, etiam reliqua habeat. Roland. à Valle consil. nu. 138. vol 2. Natta consil. 640. & 636. Molin. in consuetud. Parisiens. tit. 1. de fiefs. 8. 3. glos. 4. nu. 16. & seqq. Covarr. pract. quæst. c. 4. alioquin duæ superioritates constituerentur in uno imperio. Natta d. loc. cum superioritas parem, aut superiorem majoremq; habere nequeat. Roland. d. loco. Bodin. lib. 1. c. 8. de Rep. & latius dicemus, c. nli.*

Huic sententiæ no Træ, quâ regno seu universali consociationi summa potesTas tribuitur, contradicit Bodin. lib. 1. cap 8. de Repub. ibi enim ille jus majestatis, quod regni jus appellavimus, dicit esse summam & perpetuam poteTatem, nec lege, neque tempore definitam. Ego in eo, quò Bodinus hæc sensu accipit, nullum horum requisitum genuinum in jure hoc maiestatis agnosco. Non enim est summa potesTas, non perpetua neque lege soluta. Summa non est, quia legem divinam naturalémque superiorem agnoscit omnis humana potesTas, argum. Roman. cap. 13. ibi, minister DEI eTi tibi in bonum. Si minisTer DEI eT ergò contra domini sui mandantis præscriptum nihil facere poteT. Absoluta verò summa, & legibus omnibus soluta potesTas tyrannis dicitur. Covaruv. lib. 3. variar. resolut. cap. 6. num. 8. Pinell. in rubr. C. rescind. vendit. part. 1. cap. 2. num. 25. 26. Corras. in re petit. l. frater à fratre. numer. 71. de condit. indebit. Bartol. in 7. Æ nilius. Colum fin. de minor. ubi dicit, magnum esse Cæsarem, sed maiorem esse veritatem. Capic. decision. 166. num. 12. AugusTin. de civitate Dei. lib. 4. c. 4. remotâ, ait, justiTiâ, quid sunt regna nisi magna latrocinia, in quo quidem nec Bodinus à nobis dissentit. Nam imperio juris divini & naturalis summam, quam vocat, poteTatem, non eximit. QuæTio igitur nobis eT, de civili lege & iure, an huic etiam imperium & fasces subijciat, qui summam dicitur habere potestatem. Negat Bodin. & plurimi alij cum eodem. Erit igitur ex horum sententia summa potestas, quæ civili lege non esT definita, sed illâ soluta: quod ego non dixerim. Nam lege civili potestatem solvere, est etiam aliquatenus naturalis & divinæ legis vinculis eandem exuere. Nulla enim est, nec esse potest lex civilis, quæ non aliquid naturalis & divinæ æquitatis immutabilis habeat admiTum. Nam si hæc prorsus discedit à sententia juris naturalis & divini, non lex dicenda est, sed nonne hoc prorsus indigna, l. 6 jus Civile. de justit. & jur quæ neminem obligare potest contra æquitatem naturalem & divinam. §. final. institut. de jur. natur. gent. & civili. ut latiùs dicitur à nobis infra cap. 16. & cap. 19. & cap. 22. in fin. cap. 27. cap. 35. Quod si igitur lex civilis

genera-

generalis à principe lata, est æqua & justa, quis eundem ab obligatione istius legis solvere potest? imò quæcunque volumus, ut faciant nobis homines, hæc & nos iisdem facere tenere ex summi legislatoris sententia. Matth. cap 7. & cap. 23. Luc cap. 6. & Cæsaris, seu Imperatoris, in l. 4. digna vox. C. de legib. & tot. tit. quod quisque juris in alium statuit, eodem & ipse utatur. Quatenus vero lex illa civilis in quibusdam discedit à naturali æquitate. d. l. 6. jus civile. fatebor, eum qui summam habet potestatem, nec superiorem nisi DEVM & naturalem æquitatem & justitiam agnoscit, illâ lege non teneri, imprimis, quoad pœnæ in se ipsum executionem faciendam. Atque in hoc sensu acceptâ lege, solutâ summâ potestate, concedo in sententiam Bodini, Gregorii Tolosani, Cuiacii, Donelli, Duareni, & aliorum I. C. eum ad hanc summam potestatem nequaquam possum tribuere regi, aut optimatibus, quam sententiam tamen Bodinus acerrimè propugnare conatur, sed iure illa tantum corpori universalis consociationis, nimirum Reipubl. vel regno, tanquam propria est adscribenda. Ab hoc corpore, post Deum, profluit omnis potestas legitima in hos, quos reges, optimatésve vocamus. l. 1. de constitut. princ. quod multis probamus infr. cap. 16. cap. 17. cap. 30, & cap. 34. cap. 35. Corpus igitur hoc consociatum, rex, princeps, optimatésve, superius agnoscunt, à quo iidem constituuntur, remouentur, dejiciuntur & exauctorantur, sicuti latiùs probavimus in dictis locis. Quis vero summam dicet potestatem, quæ superiorem agnoscit aliam? Quod & Bodinus probat. Quis lege solvet eum, in quam ipsemet consensit, & ad cuius obedientiam se per modum contractus obligavit? l. 1 de legib. Quis propriam potestatem absque lege & tempore definitam tribuet illi, qui quam habet, ab alio accepit, l. 1. §. 1. Qui mandatam iurisdictionem, ait J. C. suscepit, proprium nihil habet, de offic. eius cui est mand. jurisd. ac non potius, affirmabit, talem fungi vice illius, qui dedit aut concessit potestatem. l. 16. §. et. de jurisd. l. 3. et §. de offic. eius cui est mandat. iurisd.

Quantacunque enim est potestas, quæ alii conceditur, semper tamen minor est eius potestate, qui eandem concessit, & in

ea præeminentia & superioritas concedentis reservata intelligitur, uti est communis Dd. sententia, uti d.c.16. & c 17. probamus fusius. Unde efficitur, regem summam, perpetuam legeq; solutam potestatem non habere, & per consequens, nec illius iura majestatis esse propria, quamvis eorundem administrationem, et exercitium ex corporis consociati concessione habeat. Atque eatenus jura majestatis ceduntur, transferuntur, et transeunt in alium, nequaquam vero quoad proprietatem. quod et Bodinus defendit. d. lib. 1. c. 8. de Republ. et cap. 7. præced. ubi distinguit inter majestatem regni et regnantis. Quod si igitur etiam secundum Bodinum duplex est majestas regni et regis. quæro, utra ex hisce sit altera maior et superior. Negari non potest illam maiorem esse, quæ alteram constituit, quæque immortalis est in subiecto suo, populo scilicet, et alteram minorem, quæ in unius persona consistit, et cum eadem moritur. Rex enim populum, non contra populus regem repræsentat. ut infra cap. 18. 19. latius explicamus. Maior denique potestas et vires plurium, quam unius. Unde fit, ut etiam summus Monarcha rationem reddere teneatur administrationis suæ, neque pro libitu alienare, vel minuere queat regni sui provincias, urbes, vel oppida, atque etiam exauctorari possit. de quibus latius infra c. 22. c. 34. c. 35. Sed infert Bodinus, inanis est potestas regis et nomen regium inane futurum, si comitiorum ac populi jussis teneatur, et seditiosis hominibus ad res novandas materiam præbebit atque hoc modo incipiet esse aristocratia, vel democratia, quæ ante erat monarchia. Negamus hoc et Bodini opinionem rationibus allatis in c. 37. ubi de monarchæ potestate dicitur, refutamus. Omitto hîc latius definitionis Bodinianæ vitia et defectus examinare et excutere, quæ cuivis ex iis, quæ in vera definitione potestatis summæ, à qua cæteræ pendent, apparebunt.

Restat igitur, ut definiamus potestatem illam summam, quam consociato corpori politico ex jure majestatis, quod illud sibi solit vindicat, attribuimus, quæ nostro judicio petenda est ex causa, et scopo consociationis universalis, utilitate scilicet et necessitate vitæ humanæ socialis, de qua latius diximus c. 17. Secundum hanc igitur proprietas et natura imperii et potestatis hæc erit, ut meram utilitatem et commoditatem subditorum

ditorum respiciat & curet, ut probat Fernandus. Vasquius, illust. controv. lib. 1. c. 26. c. 45. Quia nulla potestas est ad malum, sed tantum ad bonum, non ad nocendum, sed ad consulendum, juvandum, & ad meram subditorum utilitatem, non ad imperantium libidinem vel commodum, ut dicit Vasquius. Unde Augustinus lib. 19. c. 15. de civitate Dei dicit, imperare nihil aliud esse, quam aliorum utilitatibus inservire, uti parentes liberis, & vir uxori impant. Marius Salomon. de principatu lib. 2. Boter. de increment. urb. lib. 1. c. 1. & satis probavimus infr. c. 17. & c. 18. Secundum hanc naturam, & essentialem proprietatem imperii administratores illius principes & imperantes in sacris & profanis literis, vocantur pastores, salvatores, Dii, ductores, defensores, tutores, curatores, parentes, reges, aliisque nominibus, quibus natura huius imperii, quod descripsimus, significatur. ut diximus c. 18. & c. 23. Quæ cum ita sint, recte ex natura & essentia imperii & potestatis summæ jus majestatis, seu jus maioris potestatis status & magnitudinis, quæ non nisi penes corpus consociatum politicum, quoad dominium esse potest, definitur eo modo, quem in definitione expressimus, frustrà reclamante Bodino & aliis cum eodem; quòd nimirum, sit potestas præeminens & summa universalis disponendi de iis, quæ universaliter ad salutem curámque animæ & corporis membrorum regni, seu Reipub. pertinet. Quæ definitio cum suo definito est reciproca, semperque necessario vera.

Universalis dicitur, præeminens, prima, atque summa, non quod lege sit soluta, vel absoluta potestas, sed respectu potestatis subordinatæ particularis, specialis, quæ pendet, oritur, & fluit ab illa, & ad eam suo tempore refluit, et certis locis est alligata. qualis est, quæ universalibus administratoribus, vel specialibus provinciarum præsidibus est data, vicariis, delegatisque administratoribus, procuratoribus & ministris eorundem l. 1. & tot. tit. de. offic. eius cui est mand. iuris, qui omnes solum usum & exercitium potestatis alieno beneficio, non proprietatem illius habent, uti dictum.

Diximus hoc jure regni præscribi ea, quæ ad salutem animæ & corporis pertinent.

Ad salutem animæ, religio in cognoscendo & colendo Deo.

Ad salutem corporis, cura vitæ hujus spectat. 1. Timoth. c. 2. 2.

pro regibus, & quibuſvis in eminentia conſtitutis, preces ſunt fundendæ, ut tranquillam ac quietam vitam degamus ſub ijs cum omni pietate & veneratione. Tit c 2.12. erudiens nos, ut abnegata omni impietate, & mundanis cupiditatibus, temperanter & iuſtè & piè vivamus in præſenti ſeculo. Temperanter, nimirum erga nos ipſos, juſtè erga proximum, piè erga DEVM. Luc.c.2.25.c.1.6. Iob.c.1.1.c.2.3. In quibus locis pietas de prima, & iuſtitia de ſecunda tabula accipitur. & Polybius li.6 ille, ait, Reip. ſtatus optabilis & firmus eſt, in quo & privatim ſanctè innoxiéque vivitur, & publicè juſtitia & clementia vigent.

Ius hoc regni, de quo in genere dictum, conſiſtit in ſymbiotica communione univerſali, & illius adminiſtratione.

Communio ſymbiotica univerſalis eſt, quę à membris regni ſeu univerſalis conſociationis omnia, qua ad eandem ſunt neceſſaria & utilia, communicãtur, & contraria removentur, & tolluntur. *Ideoque vocari poteſt Συμβιωτικὸν, vitam curans, κοινωνικὸν, ad communionem pertinens, ſymbioticúmve jus regni.*

Communio ſymbiotica univerſalis regni eſt eccleſiaſtica, vel ſecularis. *Priori reſpondet religio & pietas, ſeu tota tabula prima, quæ animæ ſalutem & vitam æternam reſpicit. Poſteriori reſpondet iuſtitia, ſuum cuique tribuens, quæ eſt ſecunda, ſeu altera tabula Decalogi, quæ corporis & vitæ huius uſum ſpectat. In illo ad gloriam Dei immediatè omnia ſunt referenda: in hoc immediatè ad utilitatem & ſalutem populi conſociati in unum corpus.*

Hæc ſunt duo fundamenta totius bonæ conſociationis, & ubi captum eſt ab illis declinari regni ſeu cõſociationis univerſalis felicitas minuitur, Pſalm.75.4 ſolutas columnas terræ erigam, hoc eſt, ut Iunius ibidem explicat, ſtatum regni & eccleſiæ, ſeu iura maieſtatis eccleſiaſtica & ſecularia diſſoluta & ſublata per diuturnas clades ſaulis inſtaurabo quæ iura vocat Columnas, id eſt, ſtatumina & firmamenta regni. pſalm 82. 5. ignorantibus & non animadvertentibus, in tenebris indeſinenter ambulantibus illis, dimoventur omnia fundamenta terræ. 2. Sam c.23.3. ubi Piſcator. Deut c.17.8. & ſeqq. 2. Chron c.19.8.10. ubi in utroq; loco per judicia Iehovæ, & negotium regis, intelliguntur negotia regni eccleſiaſtica

cleſiaſtica & ſecularia. Proverb.c.29.18. Deut.c.27. & c.28. Exempla vide. 1.Sam.c.12.14.15.25. & 2.Chron c.27. & c.28. & c.29.5.c. 31.21 c.32.27.c.33.11.c.34.25.c.36.5. Vbi populus Dei incipiebat deflectere à via præceptiſq; Dei, continuò expertus eſt tyrannos, uti conſtat ex libris Joſuæ & Iudicum. & 1.Sam.c.2.c.3. Sicuti & primus homo ob tranſgreſſionem ſuam imperium ſuum perdidit in creaturas, vel ſaltem illas rebelles, et ſibi contrarias ſenſit. 1.Reg.c.11. Ezech. c.7. Deuter.cap 28.

Porrò de neceſſitate religionis in politia latè docet Toloſan.lib.12.c. 4.de Republ. Dæus lib.1 polit. Chriſt. quam omnium primò & præcipuè gentes etiam, atque ethnici ſumma attentione coluerunt. Nam à religionis divinæ veneratione & metu pendent omnia opera caritatis de officiis proximo præſtandis. Hinc Plato lib.4. de Rep. ſcitè ait, primum & præcipuum fundamentum & vinculum humanæ ſocietatis & benè conſtitutæ Reip. conſiſtere in religione: alterum in iuſticiæ adminiſtratione. Accedit Lactant.lib de jra c.1. et Cicero lib.de natur. Deor. de quare fuſius dicemus c.28. de admini Crat. Eccleſiar. et exemplis quibusdam illuſtrat id ipſum Toloſan. lib.22. c.3. 4. et ſequent. et lib. 23. de Republ.

Eccleſiaſtica communio regni eſt, quâ eadem media, quæ ſunt de regno Chriſti, ſecundum ipſius voluntatem, in univerſalis huius conſociationis territorio publicè conſtituendo & conſervando, ad gloriam Dei & regni ſalutem æternam, conſtituantur, recipiuntur, & communicantur. 2. *Sam c.23.3. Deut.c.17.* Vnde jus maieſtatis eccleſiaſticum, hieraticum regni vocatur.

Agit ergo hoc ius communionis eccleſiaſticum de vitâ plâ intra fines territorii regni vivendâ, quomodo in præſenti ſeculo Deum cognoſcamus & colamus. *Tit.c.2.12. & Ioha.c.17. hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.*

Hoc ius hieraticum, ſeu eccleſiaſticum in regni territorio recte inſtituitur, quando in ſingulis civitatibus & provinciis, ſeu

regni

regni membris, idem Dei cultus publicus, sincerus, secundum Dei voluntatem instituitur, exercetur, conservatur, atque generalis illius cura ab universali consociatione habetur, *de quæ re sup. c. 8. de jure administrationis provinciæ latè diximus? adde D. ut. c. 13. Iosu, c. 22. Dan c. 3. c. 4. c. 6. Hest. c. 6.*

Religionis, & cultus Dei sincer., sacris literis approbati, in regni territorio, & omnibus ejus civitatibus & provinciis publicè introducendi, constituendi, & conservandi prima & præcipua cura est habenda, *juxta illud Matth. c. 6. 33. 33. Quærite primũ regnũ Dei &c. & c. 7. 24. 25. Deut. c. 4. 9. c. 6. 7. Psal. 78. 5. 6.* atque ad professionem huius religionis & cultus divini omnia & singula regni membra obliganda. *Deut. cap. 13. & cap. 11. 18. & seqq. & cap. 27. c. 29. Iudic. c. 19. c. 20. Iosu. c. 22. c. 5. v. 24. c. 24. v. 14. 15. 16. 17. & seqq. Nam initium sapientiæ timor Domini. Psalm. 110. & Psalm. 119. Iosu. c. 24. 14. 15. 16. 19. 21. 22. 23. 24. 2. Reg. c. 11. 17. ita ut professio & publicum exercitium religionis puræ liberum, ad præscriptum verbi Dei, sine impedimento, & metu illi omnibus & singulis permittatur. vide Euseb. in vita Constat. libr. & Theod. Eccles. histor. lib. 1. c. 9. Ruffin. lib. 2. c. 1. 2. Chron. c. 3. 4. 8. 33. c. 31. 2. Reg. c. 10. per tot. cap. 18. 4. 5. c. 23. 4. & seqq. Ios. c. 22. 13. & seqq. Daniel c. 3. 96. & seq. Pet. Mart. 1. Sam. c. 28. Socrat. hist. Eccles. lib. 1. c. 9. Iosu. c. 23. vid. Constitut. imperii de anno 55. de pace religion. vide infra c. 25.*

Sed de vera & pura Dei religione, cultu, non ex hominũ, aut ex maiori civiũ parte, numero, vel suffragio, sed ex solo Dei verbo, iuxta fidei analogiã, est cõstituendũ. *Exod. c. 23. 2. Ioh. c. 5. 39. Deu. 12. 8. Matt. c. 15. 9. Coloss. c. 22. 23. Deu. c. 5. 32. c. 6. 1. & c. 12. 8. c. 27. 1. Ioh. c. 4. 1. 1. Reg. c. 13. 1. adde historiã ex Iudic. c. 17. 1. 2. 3. & seqq. & 1. Chro. 23. 24. 25. 2. Pet. c. 1. 20. neque in malo maiores imitandi sunt. Zach. c. 1. 4. Ezech. c. 20. 18. Psalm. 78. 8. Am. c. 2. 4.*

Ad veram religionem conservandam, & ad posteros propagandam, mores & vitam civium informandam, & artium liberalium cognitionem parandam inserviũt publicæ scholę, quæ

quæ aperiuntur in territorio Reipub. in singulis civitatibus & provinciis, ut in iis bonarum artium professores & doctores publice doceant, brabtia & honores pro merito distribuant, & conferant suis auditoribus, nimirum insignia Magisterii, Licentiæ, Doctoratus, quæ vocant. *arg. l. 2. §. pen. & ult. de orig. iur. §. responsa inst. de iur. nat. gent. & civil. l. 1. C. de offic. mag. officior. lib. 1. tit. 31. Vide Pet. Greg. lib. 18. c. 5. 6. & seqq. de. Repub, Cuiac in l. universis. C. Decurion. & latè Chassan in part. 10. catalog. glor. mundi Fulvium, Pacian. lib. 2. cap. 41. num. 48. & seqq. de probat. Casman. in vita politica. Keckerman. in systemate politico, & alios, qui de scholis aperiendis & conservandis libros ediderunt.*

In his scholis scitè pietatis & virtutum semina juventuti ex sacris literis, & artibus humanioribus liberalibus infunduntur, ut boni cives evadant, inprimis verò pii, fortes, justi, temperantes. *Aristot. lib. 7. polit. c. 15. Deut. c. 6. 5. 6. c. 11. 19. ad Ephes c. 6. 4. Patres ne provocate ad iram liberos vestros, sed enutrite eos in doctrina & monitis Domini: ubi institutio, nutritio, & correptio, seu admonitio necessaria docetur, Sicut & Proverb. c. 13, 24. c. 19. 18. Qualis enim est educatio pueritiæ, talis futura est ætas virilis. Proverb. c. 22. 6. ubi Iunius. Bona educatio facit viros bonos & præstantes, Sapient. c. 8. 19, Siracid. c 30. 2. & c. 42. 5.*

Præterea in his scholis custoditur clavis scientiæ, & doctrinæ omnis. *Luc. c. 11. 52.* Ex his omnium dubiorum decisio, & resolutio petitur. *Deut. c. 17.* & in his via salutis ostenditur. *Iohan. c. 5. 39. 2. Timoth. c. 2.* & quales schola exhibet, tales habitura est Respub. & Ecclesia moderatores & cives. *latè Danæus lib. 7. cap. ult. politic. proverb. c. 22. 6. ubi Iun.*

Tales scholæ erant apud Iudæos in synagogis, concionibus & conventibus publicis, in quibus populus & adolescentes docebantur, Exod. c. 28. c. 29. 2 Reg. c 4. 38. c. 6. 1. c. 2. 3. 5. 6. 7. 15. c. 17. 26. & seqq. 1. Reg. c. 19. 20. 19. Act. c. 22. 3 Deut. c. 4. c. 31. c. 34. 9. 10. & passim alibi. Hisce scholis in primis doctrina de Deo, justa voluntate, & salute nostra propagatur, & ad posteros transmittitur Deut. c. 6. 6. 20. c. 4. 10. c. 11. 19.

Malach.c.2. Levit.c.10.11. Act.c.13.14. & seqq.cap.15.2.c.19.8. Luc.c.2.46.cap.4 15.16.17. Matth.c.23.1.2.3. Luc.c.7.5.c.10.1. et seqq. Act.c.22.c.6.9.c.19.8.9.c.17.2.c.13.23. quibus in locis exẽpla scholarum & fructus occurrunt: quibus adde Zanchium in explicatione præcepti 4. tom. ult. Pet. Greg. lib. 18. & lib. 12. de Repub. certè urbes celebres & divites, ob concursum extraneorum, schola reddit. Hippolyt. à collib. de increm. urb. cap. 11.

Ad Conservationem religionis & cultus divini & ecclesiæ pertinet quoq; defensio illorum contra omnes perturbatores & contemtores. *argum. psalm. 2.10. & 104.118. & 101. Esai. c. 49. 23.* unde ius & potestas cultum Dei sincerum restituendi. *Iud c 6.25. & seqq. & 1. Chro. c. 31. per tot. 2. Chro. cap. 31. per tot. c. 17. 2. Reg. c. 17. 26. 27. c. 17. c. 17. 7. 8. Daniel. c. 9. 97. 98. & seqq.* à religione sincera alienos ex suo territorio expellendi. *Exod. c. 23. 32. 33. cap. 34. 12. 13. Deut. c. 7. 2. & seqq. c. 8. 7. 14. Iudic. c. 1. 27. & seqq.* & cives, seu regnicolas etiam edictis publicis, imò & vi externa ad colendum Deum compellendi. *Vide, 2. Chron. cap. 15. 12. 13. 14. & c. 34. 33. c. 30. 12. & seqq. c. 35. 10. 16. c. 29. 15. 36. c. 14. 4. c. 17. c. 33. 16. Nehem. c. 10. per tot. Luc. c. 14. 23. Deut. c. 13. 12. Si audieris de aliqua civitatum tuarum, quas Iehova Deus dat tibi ad habitandum illic, dicentes: 13. Egressi homines nequissimi è medio tui, depulerunt habitatores civitatis suæ dicendo; Eamus, colamus Deos alienos, quos non noveratis. 14. ubi inquisiveris, & pervestigaveris, ac percunctatus fueris benè, si ecce vera certaque erit res illa, si commissa fuerit abominatio hæc in medio tui. 15 omninò percutito habitatores civitatis illius acie gladii: internecioni devoveto eam, & omnes qui erunt in ea, jumentaque eius aciè gladii, &c. Iosu c. 22. 2. Reg. c. 23. 21. c. 11. 17. Daniel. c. 3. 29. Quamobrem à me proponitur edictum, ut omnis populus, natio, aut lingua, quæ dictis erraverit contra Deum horum Schadraci, Meschaci, et Hebednegonis, in membra lanietur, et domus eius in Cerquilinium redigatur, propterea quod non est Deus alius, qui possit eripere hoc modo. 30. Tunc rex prosperari iussit illos in provincia Babyloniæ. Dan. c. 4. 1. 2. et seqq. ubi edictum de colẽdo Deo Nebucadnezar*

omnibus ſuis ſubditis promulgat; Dan.c.6.26. Tunc Darius rex ſcripſit omnibus populis nationibus et linguis habitantibus in terra, pax veſtra multiplicetur: 27. A me proponitur decretum, ut in toto dominatu regni mei tremant et timeant omnes à conſpectu Dei Danielis: quia ipſe eſt Deus vivens et ſtabilis in ſecula, et regnum ejus incorruptum, et dominatus ejus ad finẽ uſq; 28. Liberat, eripit, et facit ſigna ac miracula in cælo et terra, etc. 29. Heſr.c.6.11.c.7.25.26. plura exempla recenſet Taſin. de pœnitent, et vitæ emendat. lib.3.cap.6. ex Euſeb. Socrate, Ruffino.

Defendendi autem veri Dei cultores & protegendi in regno, etiam ſi numero pauciores ſint, & plures, qui aliam profitentur religionem. *Nam pios qui ejicit ex regno, Deum ejicit, et contrà qui illos recipit, Deum, recipit, Mat.c.10.40. Qui recipit vos, me recipit, et qui me recipit, recipit eum, qui miſit me 41. Qui recipit prophetã nomine prophetæ, mercedẽ prophetæ accipiet, &c. Floruit regnũ Ægypti, donec familiæ Iacob hoſpitium præbuit, & domus obededom ob præſentiam arcæ Dei felix fuiſſe dicitur. Exemplum hac in re Nebucadnezaris, Cyri, & aliorum Regum & populorum imitabuntur, qui veræ religionis exercitium conceſſerunt pauciſſimis inter medios idololatras verſantibus, & ædificandi templa poteſtatem publico edicto fecerunt Eſd.c.7.12. Daniel c.3.29.30.c.6.26.*

Non tamen Schiſma faciendum, & ſeparationem ab eccleſia concedendam eſſe exiſtimandum eſt, ob errorem aliquem, vel cauſſam ſacramentariam, vel aliam, ſi modo fundamentum retinetur, & ſi aliquæ humanę opiniones aſſuantur. *2. Corin c.3. ibi, ſi quis ædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, unius cujuſq; opus manifeſtum fiet. Dies declarabit &c. ſi cuius opus conflagraverit, iacturam faciet, ipſe autem ſervabitur, ſed tanquam per ignem Rom. c.14. infirmum in fide aſſumitur. Paulus agnovit pro fratribus accedentes ad idolothyta, 1. Corint. 1.8.9.10. & profanantes cœnam Domini 1. Corint. 11. & errantes de ſurrectione, 1. Corint. c.15. Galat. c.5.15. Si alii alios mordetis & devoratis, videte, ne vicißim alii ab aliis conſumamini, vide Urſinum com. 2. diſpoſ. in fine & Bened. Aret. in problemat. tom. 1. loc. 9.*

& loco. 58. & seqq. Christus tulit infirmos & peccatores discipulos, rudes, & ignaros, & errantes: Act. c. 1. 6. 7. c. 10. 11. et seqq. Iob. c. 20. 25. Luc c. 24. 11. 25. et Euangelium contulit retia, in quo non solum pisces boni, sed & alia contrahuntur, & vetat ne zizania evellantur, atq; in domo magna vasa aurea, et quædam honorata, et inhonorata, et fictilia habentur, 2. Timoth. c. 2.

Moderatio tamen, *ut dicit Aretius, hîc* observanda.

Aliter cum autoribus schismatis, & his qui palàm præfracti sunt, agendum est; aliter cum aliis, qui zelo pietatis, & simplici quodam ardore seducti sunt. Pessimè verò agitur, quando in minutissimis etiam omnium judiciorum confirmationem exigimus, ac nisi in omnibus subscribatur, parata habeamus fulmina, hæreses, sectas, anathemata, imò carceres & mortes. Nam nullum unquam ingenium tam elimatum emersit, cuius judicio omnium doctorum sententiæ subscriberent, *ut latius probat Aretius d. loco. 58. ubi statuit, salvâ concordiâ præcipuorum articulorum fidei, in aliis non obstare rebus christianis, dissidere opinionibus.*

Planè qui palàm & publicè ἄθεοι sunt, non sunt ferendi, qui ἀταξίαν inducunt, qui magistratũ tollunt, qui bella non necessaria movent, qui aperta flagitia tuentur, qui articulos ad salutem necessarios negant, tollunt, aut in dubium vocant. *Lipsius lib. 4. c. 2. 3. & 4. politic. aliter distinguit.*

Non etiam permittendum est, ut omnes fruantur liberè suâ religione & opinionibus impunè. *Vt enim Deus unus est, sic una est formula rectè colendi Deum, quam Deus nobis proposuit & extra quam impossibile est Deo placere. Nulla enim est communio lucis cum tenebris, Christi cum Belial. Et si Iehova Deus vester est, quare non sequimini eum Violatores orthodoxæ religionis Deus atrociter puniri voluit. Deut. c. 13. 12. & seqq. ejusque rei causâ vindicem magistratum constituit, cui protectionem & defensionem piorum commendavit. Rom. c. 13. Ob religionis improbatæ exercitium concessum reges puniti leguntur, uti Ioan. 2. Reg. c. 12. 3. Azarias 2. Reg. c. 15. 4. 1. Reg. c. 18. 21. & pœnam*

nam comminantur Iudæi Rubenitis Iosu. c. 22. vid. Aret. d. loc. 58. Lipſ. lib. 4. c. 2. et 3. polit. Frãciſ. Burchardum de autonomia. in qua et hic expellendos arbitratur eos, qui diverſæ ſunt religionis ab orthodoxis, idq; ex locis ſcripturæ ſeqq. Deut c. 17. 18. et c. 10. c. 11. Epheſ. c. 4. Iudic. c. 6. 1. Sam. c. 4. c. 15. pſalm. 138. et 25. et 118. et 68. 1. Reg. c. 12. c. 14. c. 18. 2. Chroc. 19. c. 24. c. 25. c. 29. Matth. c. 22. Eſa. c. 49. 1. Corin. c. 12. Pugnat enim hæc libertas cum fide, quam incertã reddit, et plures fides, atque plures eccleſias eaſque, diverſas, idololatriam et impietatem introducit. Præterea diverſitas tollit unitatem. Luc. c. 12. qui non eſt mecum, contra me etc. Quatenus verò magiſtratus homines diverſæ religionis in regno ſuo bonâ conſcintiâ tolerare poſsit, diſſerimus cap. 28. de adminiſtrat. Eccleſ.

CAPUT X.

De Lege, atq; ejus exſecutione.

COmmunio ſymbiotica cõſociationis univerſalis eccleſiaſtica huc uſque eſt expoſita. Sequitur de ſeculari.

Secularis politica communio univerſalis regni eſt, quâ eadem media ad vitam eandem juſtam in cõſociatione univerſali degendam idonea & neceſſaria inter membra regni communicantur: ſeu quæ tractat ea, quæ ad uſum vitæ huius, 1. *Corinth. c. 6. 3.* ſeu, regni negotia publica ſpectant. *Argum. Tit. c. 2. 12. 1. Timoth. c. 2. 2.* Vnde jus maieſtatis ſeculare.

Agit ergò hoc us regni, ſeu majeſtatis ſeculare, de vita juſta ſecundum tabulam Decalogi poſteriorem in ſymbioſi univerſali inſtituendam, quomodo ſcilicet juſtè in præſenti ſeculo vivamus. ut dicit Apoſtol. Tit. c. 2. 12. atq; ſic praxin tabulæ ſecundæ Decalogi hoc jus continet.

Hoc jus maieſtatis ſeculare eſt generale, vel ſpeciale.

Generale eſt, quod ſingulis membris conſociati corporis formam juſtè agendi & vivendi in hac ſymbioſi, in ſingulis & omnibus negotijs præſcribit. Idcoque ſingula conſociationis univerſalis negotia ad jus hoc accommodanda & examinan-

da crũt arg. *Ps.* 119. 105. *v.* 97. *et seq.* ideo nomotheticũ dicitur.

Iuris huiꝰ generalis ꝓmulgatio & executio hîc ſpectãda eſt.

Promulgatio iuris huius eſt, quâ illud ꝓ regula & norma omniũ iuſtarũ actionũ in ſymbioſi univerſali agnoſcitur & recipitur. *Vnde mẽbra cõſociata non ſecus quã ex cõtractu obligãtur, arg l. 1, de leg ubi ſponſio cõmunis lex dicitur, quæ ſponſio alibi vocatur promiſſio. §. 1. inſt. de verb. obli. ſicuti & conventio lex dicitur l contr. 23. de reg. ur.*

Lex vero & ius hoc eſt faciendorũ, vel omittendorũ regula, ſingulis & univerſis regni membris, ad iuſtæ vitæ & conſociationis univerſalis conſervationẽ præſcripta *Hæc Senecæ li. 1. de clemẽt. dicitur vinculũ, quo Reſp. cohæret, & ſpiritus vitalis, quẽ civitas trahit, nihil ipſa per ſe futura, niſi onus & præda, ſi mens illa ſubtraheretur. Vocari etiã poteſt juſſio publica populi, & ſponſio, ſeu promiſſio regnicolarũ de faciẽdis, vel fugiẽdis licitis, vel illicitis. vel præceptũ de vita politica in regno inſtituẽda & colẽda modo præſcripto, de officiis civi, vel proximo ꝓſtandis, & omittẽdis vetitis unde in pſalmis aliisque ſcripturæ ſacræ locis ſæpe. Fac bonũ & à malo abſtine. Pſa. 37. 27. Pſa. 119. Rõ. 7. 18. & ſeqq. 1. Pet. c. 2. 11. Pſa. 34. 15. Eſa. c 1. 16. Hinc ꝓcepta Decal. affirmativa & negativa, iubentia & prohibentia, mandata & interdicta.*

Quando autem intelligimus, quæ à nobis ſint proximo præſtanda, facile licet colligere fugienda & omittenda.

Sunt verò proximo in civili & ſociali hac vita ꝓeſtanda, quę iure ipſi debentur, aut ipſius ſunt, & poſsidet tanquam ꝓpria, uti primo vitam naturalem, corporis ꝓprii incolumitatem & libertatem, cui contraria eſt exanimatio, cædes, læſio, vulneratio, percuſsio & coactio, ſervitus, vinculũ, coercitio.

Deinde habet homo exiſtimationẽ, famã honeſtã, honorẽ & dignitatẽ, q̃ altera hominibus vita dicitur & cui cõtraria eſt cõtumelia, infamia & cõtẽtus. Arg. illuc quoq; refero caſtitatẽ corporis, cui cõtraria eſt ois impuritas & ſcortatio: itẽ huius loci eſt ius familię & cognationis: itẽ ius civitatis, ꝙ alicui cõpetit.

Tertiò homo habet bona externa, quibus utitur, fruitur. Huicſui cõtraria eſt omnis corruptio, læſio, deterioratio bo-

norum, possessionis quietæ turbatio, spoliatio, dejectio, & impedimentum creatum.

Atq; hęc officia proximo præstāda leges istę prescribēt, quo modo & ratione hęc faciētes honestè vivamus, alios nō lædamus & suū cuiq, tribuamus; in sūma proximō nostro ea faciamus & præstemus, quę nobis fieri vellemus & cōtrà. *Mat. 22. et 7. 12. Lev. 19. Luc c. 13. 14.* nimirū, ut cui honor, auctoritas, dignitas & prœeminētia, nec nō familię jus cōpetit; illi hęc tribuantur, & cōtrà nō vilipēdatur, contēnatur ve, *juxta p̄cep. Decal. 5.* Cujus vita defendēda & cōservandā est illius corpus non lędatur, vulneretur, percutiatur, aut quovis modo inhumaniter tractetur, libertáve, aut usus corporis minuatur, vel adimatur *juxta p̄cep. 6.* cujus castitas conservāda est, huic illa scortatione, vel quovis alio modo nō adimatur *juxta p̄cep. 7.* Cuj⁹ bona eorū q, possessio, usus, vel ꝓprietas sunt cōservāda, illa non lędātur, deteriorētur, vel adimātur *juxta p̄ce. 8. 10.* cuius bona fama & existimatio est cōservanda, illa conviciis, mēdaciisve nō adimatur, lędatur, minuatur, verbis vel facto *juxta p̄cep. 9.* Atq; hęc oīa & singula proxim⁹ noster possideat, utatur, truatur, absq; affectu cōcupiscētię & cupiditatis pravę *juxta præcep. ultim. Decal.*

Præscribuntur verò leges hæ singulis & universis regnicolis, iuri naturali, seu morali ęquitati nō cōtrarię *arg. §. pen. Inst. de iur. nat. gent. & civ.* pro ut necessitas & utilitas Reip. postulaverit. *Vasq. lib. 1. c. 30. & seqq. §. ius aūt. instit. dict. tit. Nam quēadmodū homines absq; societate mutuâ vivere non poſſūt, ita neq; societas ulla tuta, vel diuturna esse potest absq; legibus, ut dicit Plato li. 3. de leg. vid. Pet Greg. lib. 10 c. 5. & lib. 7. c. 20. Bodi. lib. 1. c. 10. de Rep. ubi agunt etiā de modo legū promulgandarum. Nam quod Deus est in mundo, quod in navi gubernator, quod in curru agitator & director, quod in choro præcentor, quod dux in exercitu, hoc est lex in civitate, sine qua nec domus ulla, nec civitas, nec Resp. nec mundus stare potest. Lex secundum Papin. est cōmune præceptum, virorū prudentum consultum, delictorum, quæ spōtè, vel ignorantiâ contrahuntur, coercitio, communis Reip. sponsio. Et secundum Martianum, est rerum humanarum & divinarū regīna. Oportet*

autem

autem eam esse præsidē et bonis et malis, et principem & ducem esse, et secundum hoc regulam esse iustorum et iniustorum, et eorum, quæ naturâ civilia sunt, animantium: præceptricem quidem faciendorum, prohibitricem autem non faciendorum. l. 1. l. 2. de legib. Cicer. 1. de oratore, docemur, ait, autoritate nutuq; legum, domitas habere libidines, coērcere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere. Per legem oritur cognitio faciendorum et omittendorum. Rom. c. 3. 20. Et in hac, sapientia nostra. Deut. c. 4 et psalm. 119.

Potestas legis interpretandæ & explicandę est, qua concessum est de legis vera & genuina sententia dubitantibus respondere, pro variâ rerum, personarum, temporis, loci, aliarumque circumstantiarum ratione. *vide Vasqui. lib. 1 cap. 25. c. 26. illust. controv. & reliquos juris consultos. & l. 2. de origin. jur.*

Executio legis ad disciplinæ publicę externę custodiam pertinet, estq; jus meritorum distribuendorum, hoc est, jus & facultas puniendi delinquentes, & benè agentes remunerandi, & justitiæ administratio quævis alia. *psalm. 101. Deus enim requirit, ut bonis benè sit, & malis malè. Rom. c. 26. 7 2. Thess. c. 1. 6. Et Deus non vult absolvere improbum, & sontem ullo modo justificare. Num. c. 14. 18. Exod. c. 34. 7. cap. 23. 7. psalm. 5. 7 & 7. 12. Quemadmodum autem anima corpus vivificat, quamdiu in eo est: sic & justitia Rempub. animat & conservat, vitam illius, ubi autem utraq; illa abest, etiam corpus resolvitur & Respub. Eccles. c. 10. Propter injustitiam regna transferuntur, & crescentibus improbis crescit defectio, Prov. c. 29. 10. vid. Melch. Ian. part. 3. politic. quæst. 105. 106. 107.*

Potestas puniendi delinquentes pro ratione delicti & circumstantiarum illius competit in hominis malefacientis vitam, corpus, famam, vel bona. *Nam præter hæc homo non habet, quæ ipsi adimi, vel læsi possint. vid Deut. c. 13. 8. c. 19. 13. Roman. c. 13. Iohan. c. 19. 10. 11. Daniel. c. 2. 5. 12. Pet. Martyr. 1. Reg. c. 20. Danæus lib. 6. politic. c. 3. Pet. Greg. lib. 9. c. 1. de Repub. Publicè autem utile esse, delinquentes puniri constat. l. ita vulneratus. ad l. Aquil.*

Nam

Nam primò delinquens pœnâ illatâ corrigitur, & ad meliorem frugem perducitur. 1. Corint. c. 5. 5. Deinde læso dãnum illatũ resarcitur pœnâ illatâ, ne ipse ad iniuriæ vindictam rapiatur. Tertio aliorum quoque causâ imponitur pœna, ut nimirum exemplo & metu pœnæ cæteri à peccatis abducantur & deterreantur. Deut. c. 13. 11. 1. Timoth. c. 2. 2. c. 5. 19. 20. 1. Corint. c. 10. 6. & c. 5. Roma. c. 13. 4. atq; ita socialis vita non turbetur, neque noxii alios inficiãt, & ob metum delinquendi cupiditas coërceatur: quâ de re latissimè dixi in Dicæolog. cap. de pœn. Quartò, pœna consistens in multa, bonorumve publicatione & ademptione, in regni usum convertitur. Gregor. lib. 9 c. 1. nu. 32. de Repub. Cum enim per delictum Respub. lædatur, æquum est, ut etiam pœna illi applicetur, quæ ex maleficio contrahitur. l. 5. ex maleficijs. de obligat. Vnde constat ad pacem disciplinam et tranquillitatem publicam in regno & Repub. conservandam pœnarum irrogationem pertinere. Denique pœnæ luitione ira Dei mitigatur. Num. c. 25. 7. 8. Iosu c. 7. 26. 1. Sam. c. 4. Ion. c. 1. & benedictionem eiusdem consequimur. Deut. c. 19. 13. ibi; tolles reatum, ut benè sit tibi. Exod. c. 32. 29 ibi: & daturus vobis Deus benedictionẽ. Num. c. 25. 12. 13. 1. Reg. c. 2. 2. Reg. c. 10. 30. 2. Chro. c. 19. 3. Ierem. cap. 5. 25. & iustus unus est multis improbis præstantior. Siracid. c. 16. 4. 5. cuius causâ sæpè toti Reipub. benè est. Gen. c. 18. 26. & seqq. Act. c. 27. 24. Esa. c. 6. 13. ubi Piscator. Prover. c. 11. 1. Ierem. c. 5. 1.

De jure vitæ & necis in delinquentes competente etiam extat apud Iohan. c. 19. 10. & seqq. Rom. c. 13. Daniel c. 2. 5. 12. Prov. c. 16. 14. Deut. c. 13. Levit. c. 18. & 20. & passim alibi. De jure castigandi, fustigandi, aliisque corporalibus pœnis puniendi, pro maleficii quantitate & qualitate æstimandum est: uti latiùs docent jurisconsulti. De pœna infamiæ, de confiscatione & publicatione bonorum, & multæ irrogatione similiter in libris Iuris.

Huic potestati puniendi è regione respondet jus præmii conferendi. Nam ut pœna homines à vitiis deterret. Roman. c. 13. 3. 4. 5. 6. sic præmium virtutis & benefactorũ amorem eorundum excitat, fovet & conservat. 2. Sam. c. 6. 8. 1. Chron. c. 11. 6. judic. c. 1. 12. 13. *Et si æquum est, ut qui seminavit iniquitatem, no-*

leſtiam metat, Proverb.c.22.8. 2 Theſ.c.1.6. Roman.c.2.6.7. contra non iniquum erit, ut qui virtuti & honeſtati ſtuduit ſuorum beneſactorum præmium & gloriam ferat. Roman.d.c.13.1.2.3.4 c.2.6.7. Prov. c.11.18.21. Ezech.c.18.23. Heb.c.6.10. Deut.c.28. Pſalm.103. ſed de lege hac plura ſuo loco infra cap.20.c.28.

CAPUT XI.

De ſpeciali jure ſæculari maieſtatis.

DE Iure regni, ſeu maieſtatis ſeculari generali hujuſque, ſequitur de ſpeciali.

Speciale ius maieſtatis ſeculare eſt, quod ad ſuccurrendum indigentiæ & neceſsitati univerſorum ſymbioticorum & ad promovenda ejuſdem commoda, & ad avertenda eiuſdem incommoda, ſingularia media oſtendit & præſcribit. *Nam, ut membrum corporis quodvis ad ſuum munus, & tamen omnia & ſingula membra ad unum finem nempè ad conſervationẽ totius corporis conſtituta & creata ſunt: ita noſtrũ quilibet ordinatus eſt ad propriã & ſingularem vitæ rationem ſed tamẽ omnes ad Dei gloriam & proximi ſalutem.*

Speciale hoc ius eſt duplex: Prius & poſterius.

Prius eſt, quod ordini ad neceſsitatem victus quærendi deſtinato inſervit, & docet rationẽ communicandi commoda, & ſuſtinẽdi onera in ijs, quę ad victũ atq; ſubſidia ad eum neceſſaria ſubminiſtrãda, in cõſociatione univerſali ſunt cõparata.

Prius hoc regni ſpeciale jus conſiſtit. I. in commercijs. II. in moneta. III. in linguæ dialecto. IIII. in muneribus publicis regni V. in privilegijs & regaliorum conceſsione.

Primò itaque cura & jus commerciorum contractuum & negotiationum publicarum terreſtrium & nauticarum ordinandarum ad conſociationem hanc univerſalem pertinet.

Harum ergo uſus & exercitium liberum in territorio regni ex illius præſcripto & permiſsione pendet. Dicitur mercatus publicus. *Teſſaur. deciſ. 264 num.2. Menoch conſil.302. Briſſon. ſelect. antiquit. c.15. vid tit de nundinis. & tit C. de commerc. & mercator. tit. C. de monopol. Geneſ.c.34.21. & ſeqq c.42.34.2. Chron.c.9.21 c.*

1.16.

1.16.1.Reg.c.9.26.27.28.

Commercia eiusmodi sunt media, quibus illa quibus egemus, contequi, & illa quibus abundamus, cum alijs permutare possumus. Atque ita generale quoddam & necessarium humanæ inopiæ sublevandæ sunt subsidium, quo importantur necessaria in regionem regnúmve nostrum, & superflua exportantur nostro commodo; Medium quoque familiaritatis & conjunctionis cum exteris contrahendæ, & rerum magnarũ experientiæ cõparandæ, commerciorũ exercitiũ est.

Sine commercijs igitur commodè in hac sociali vita vivere non possemus. Sunt enim multa quibus in illa egemus, & sine quibus commodè nemo vivere potest: multa quoque quibus bono nostro, imò nec magno incommodo nostro carere possumus Necessitas igitur & utilitas vitæ hujus permutationum modum & rationem excogitavit, quibus alteri possis dare & communicare id, quo ille eget, & carere sine incommodo, ut tu non potest, & contra ab eo accipere quod tibi utile vel necessarium. Bodin.lib.3.de Repub.c 8. Aristoteles lib.6.c.4. Simanca de Rep lib. 9.cap.28 occasione commerciorum, pax et concordia etiam inter vicinos conciliatur.2.Chron.c.2.19. Act.c.12.20. ibi pacem petebant eo quod aleretur regio ipsorum ex regis agro.

Hoc commerciorum jus consistit in adquirendis, amittendis&cõservandis rebus ad vitã socialẽ necessarijs.*l. ult. de legib.*

Adquisitio verò hæc amissio & alienatio est vel dominij vel obligationis alicujus.

Dominij est, quo jus aliquod in re, quoad commoda & incommoda illius, constituitur, vel amittitur, quod ex varijs hominis factis fieri potest nimirũ rei apprehensione, traditione, usucapione, successione testamentaria, vel ab intestato, & *alijs, de quib. latè juris consulti.*

Obligationis adquisitio, vel amissio est, qua ex factis duorum, vel plurium contrahentium, oritur necessitas ad quid dandum, vel faciendum.

Contrahentium facta, sunt conventiones, vel maleficia.

conventiones variæ ſunt, nimirum mutuum, commodatum, depoſitum, pignus, verborum ſtipulatio, emptio venditio, locatio, conductio, mandatum, ſocietas, aditio hæreditatis, negotiorum alienorum geſtio, tranſactio, pactum de non petendo, acceptilatio, novatio, & id genus conventiones & contractus plures, *de quibus ex profeſſo agunt Iæ*. Maleficia ſunt facta illicita, circa adquiſitionem dominii vel obligationis commiſſa. *De quibus Iæ. in libris juris.*

Conſervatio utriuſque huius iuris dominii & obligationis conſiſtit in iudiciis & actionibus legitimis, *de quibus Iæ.*

Alterum eſt ius monetæ, ſeu ius numiſmatis percutiendi & ſignandi, quod populi, ſeu regni approbatione per ſummum illius magiſtratum in materia publicè electa conſtituitur. 1. *Macch. cap.* 15. 5. 6. 7. cum certo pondere. *Geneſ. cap.* 23. charactere & formâ publicâ, magiſtratus & regionis inſcriptione & imagine. *Matth. cap.* 22. 17. 18. 20. valore quoque & functione decreta adſignata, quibus hoc modo hominum commerciis & neceſsitati ſubveniatur. *Pet. Greg. lib.* 36. *c.* 2. *Syntagm. & lib.* 9. *cap.* 1. *num.* 31. *de Repub. Bodin. lib.* 1. *c. ult. vide quæ dixi in Dicæologica vid. tit. C. de vet. num. poteſt. lib.* 11. *l.* 1. *de contr. empt. & vend. Nam ſi argenti & monetæ inter homines & vicinos populos certa æſtimatio non eſt, uſus commerciorum retineri non poteſt. Siquidem incertum monetæ publicæ pretium omnia perturbat, ac difficilem cum alijs populus converſationem & commercia efficit. arg. Geneſ. c.* 23. 16.

Eadem ferè eſt ratio ponderum, menſurarum, modiorum, ulnarum, quorum ſimiliter certam eſſe quantitatem neceſse eſt ob commercia. *Deut. c.* 25. 13.

Tertium eſt ius linguæ & idiomatis cuiuſdam in territorio introducendi. *arg. Iudic. c.* 12. 5. 6. *Matth. c.* 26. 73. *Act. c.* 2. 6. *& ſeqq. Marc. c.* 14. 70. 1. *Cor. c.* 14. 11. *Eſd. cap.* 17. 23. *& ſeqq.* 2. *Reg. c.* 18. *Bodin. lib.* 1. *c. ult. in fin. de Repub. Eſt. c.* 3. 12. *Pet. Gregor. de Repub. lib.* 15. *c.* 3. *& ſeqq. Adeò verò ſermonis uſus in ſociali vita hominibus*

bus est necessarius, ut sine hoc nulla vitæ societas consistere possit, & nullæ communio iuris. Ideò sermonem, societatem humanam magna ex parte peperisse & conciliasse quidam tradiderunt. vid. Cicer. lib 1. Offic & Arist. lib. 2. politicorum. Nam variorum ac diversorum, separatorũque regnorum in orbe terrarum constituendorum caussa non ultima fuit, linguarum inter homines diversitas, & primi idiomatis confusio Genes. c. 11. 7. 8. Ex diversitate etiam linguarũ homines & cives cuiusque politiæ, tanquam notâ quadam, agnoscuntur. Iud. c. 12. 6. Marc. c. 14. 70. ibi, etenim Galilæus es, & locutio tua similis est, Act. 2. 6. ibi, multitudo conturbata fuit, quod audiret unusquisque suâ propriâ linguâ ipsas loquentes. Quamvis quandoque nationes & provinciæ variarum & diversarum linguarum in una Repub. sint. Est. c. 3. 12. & seqq. vid. Cæl. Rhodig. lib. 22. c. 17. Greg. d. lib. 15. c. 3. c. 4. de Repub.

Quartum jus est cura & potestas munerum admittendorum & distribuendorum, quę ab universali consociatione pendet.

Munus est officium impositum, quod civis, seu municeps in regni territorio, ad utilitatem consociati corporis eiusdem consensu gerit. *Dicitur Varr. lib. 4. de latin. ling. quod muniendi caussa imperatum sit, à quo municipes, qui sunt munerum participes, uti sunt cives. l. 1. ad. municip. l. 228. municipes de. v. Sign.*

In distributione & impositione muneris justitia distributiva servat convenientiam, & analogiam personarum & munerum.

In personis considerat earundem & facultates & vires, an injuncto muneri sufficere possint. In muneribus considerat formam & legem, secundum quam quis muneribus fungi debet. *de quibus exactè juris consulti.*

Munera verò ejusmodi sunt duplicia: Realia, vel personalia. Duplex enim necessitas civi imponitur, scilicet rerum conferendarum ad utilitatem Reipub. vel operarum. Ex his enim subsidia & auxilia præstantur Reipub. & hæc in commu-

nem ſalutem impenduntur, ſine quibus univerſalis conſociatio aliàs interitura eſset. *Multa ſiquidem negocia præclara, abſque pecunia infeliciter ſuccedunt : et ob defectum præſentis pecuniæ, vel auxilii & ſubſidii, aut ob paupertatem & inopiam à ditioribus Reſpub facilè, vel armis, vel dõnis, ineſcatur, ſubijcitur, vel vincitur. Vt igitur vita ſaluſq; Reipub. imò omnia Reipub. bona ſarta, tecta cõſerventur, erogationes Reipub. nomine neceſsario faciendæ, & miniſteria & operæ civium & auxilia adhibenda ſunt. vid. Bodin lib. 6. c. 2. de ærario Greg. lib. 3. c. 1. Aret. tom. 2. problem. l. c. 155 Reſpub. in ſtar navis æſtimanda eſt. quæ omnia manibus, officio et bonis opus habet, ideoq; in id incumbendum, non modo, ne evertatur, ſed ut in portum tutiſſimum ſeſe recipiat : omnia ac ſingulorum eò conſilia, opes, actiones, dirigendæ, ut Reſpub. non ſervetur ſolum, verùm etiam indies fæliciter augeatur. Patric. de Regno. lib. 1. Clapmarius lib. 5. de arcan. Rerum pub. c. 12. Vnde Toloſan. lib. 3. c. 2. num. 10. de Repub. motus, dixit cap. 8. 1. Sam. accipiendum etiam de non tyranno, quando utilitate & neceſsitate regni exigentibus, illis iuribus utatur. quam ſententiam nobiliſs. Iam Vlaremundus ab Ehrenberg in libello de regni ſubſidiis & oneribus ſubditorum prolixè defendit, cum philippo Melanchtone.*

Realia munera ſũt quæ rei imponũtur propter rem & poſſeſſorem rei comitãtur, ſeu quę erogatione et collatione patrimonij geruntur, ità ut ex poſſeſsionibus ſuis, poſt earundem profeſsionem & æſtimationẽ, aliquid municeps præſtet, quod in Reipub. uſus convertitur. *vide Gregor. lib. 3. c. 1. & ſeqq. de Repub. Danæ lib 3. c 3 politic* vocari poteſt contributio & erogatio patrimonialis pro neceſsitate Reipub. indicta, quæ res comitatur.

Bona ex collatione hac percepta Reipub. nervus dicuntur. *l. 1. §. in cauſſa. de quæſti. vid Leon. Novel. 52. & Iuſtinianum. Novell 149. & 161. cap. 2. Greg. lib. 3 cap 1. c 2 per l. 10. vectigalia. de vect. & commiſs.*

Collationis huius ſunt primò requiſita diſpicienda, poſteà ſpecies ejuſdem.

Requiſita

Requisita collationis necessaria sunt quatuor. I. Causa eiusdem. II. Quibus in rebus potissimùm indicatur. III. Professio illius & descriptio. IV. Adæratio.

Causla collationis est evidens Reipub. necessitas & utilitas, *Heigius quæst. 18. nũ. 6. part. 1. Roland. à Valle consil. 1. nũ. 62. & seq. vol. 2.* ut omnes incolæ & regnicolę intelligant, necessitati esse parendum. *Cicer lib. 2. offic. Da operam, ut omnes intelligant, si salvi esse velint, necessitati esse parendum. Quæ enim Respub. aut regnum sine tributis; Nec enim quies gentium sine armis, nec arma sine Stipendijs, nec Stipendia sine tributis haberi queunt. Hæc ornamenta pacis sunt, & subsidia belli. Hæc nervos esse imperij, semper duxerunt sapientes. Tacit. lib. 4. hist. Negotia Reipublicæ, quorum procurator & administrator est magistratus, exequenda sunt: Pro quo administrationis & executionis labore, remunera io & sumptus necessarij eidem magistratui, debentur, ut hæc negotia Reipub. gerere & procurare sufficiat. Extra has duas causas, necessitatem Reip. & magistratus indigentiam, & dignitatem, si quid superior exigit, fit & dicitur hirudo populi lupus rapax, homicida pauperum & harpyia, atque ex populi lachrymis impinguatur. Vnde exterioribus membris Reipub. tanquam corporis proprij exhaustis tandẽ vẽtriculus sibi exitiũ & interitũ adferat necesse est, sicut liene cui fiscus comparari solet, intumescẽte, totum corpus languidum & morbosum redditur. Bodin. lib. 6. c. 2. de Repub. Greg. lib. 3. c. 2. & c. 9. de Repub.* Quapropter minimè veniendum est ad collationem populi, quandiu aliunde haberi possunt, quæ necessitati populi & Reipub. sufficere queunt; *Roland. à Valle cõsil. 1. num. 51. 53. 57. 62. 63. 64. 67. vol. 1. 2. Heigius quæst. 18. Vasqui. illust. quæst. lib. 1. c. 6. num. 4. c. 7. num. 3. c. 8. Natta consil. 487. num. 1. 2. lib. 3. Schurpf. consil. 59. lib. 1.* nimirum I. Ex bonis fiscalibus, seu regni. *II.* Ex mulctarum & publicatorum bonorum compendijs. III. Ex bonis ereptitijs, vel vacantibus. IV. Ex rebus bello adquisitis. V. Ex rebus & bonis ex amicorum largitionibus acceptis, vel à socijs fœderatis. Hæc enim omnia bona Reipublicæ sunt, quorum administrationem

populus

populus magistratui suo concessit, *ut infra suo loco dicetur.*

Deinde observandum, si ex rebus propriis collatio est facienda, quibusnam è rebus potissimùm collatio exigi debeat. Nimirum primò ex his, quæ minus nocere pauperibus possunt, non ex iis, quæ ad facilem victum pertinent.

Deinde ex eo, quod est minutum, non grave, quod longo tempore sæpè collatum & reclusum ærarium auget & conservat, ut tempore necessitatis paratum inveniatur, & à gravioribus novis collationibus relevet: vel ad maiores usus sufficiens inveniatur, sine gravamine & oppressione pauperum, *Gregor. lib. 3. c. 9. de Repub.*

Tertiò, his, quę publici iuris sunt, multò tutiùs onera imponi possunt, quam privatorum bonis. *Pet. Greg. lib. 3. c. 4. de Repub.* nimirum agris publicis, vijs regiis publicis, fluminibus navigabilibus, portui territorii.

Quartò, rebus minus necessarijs, quibus non utimur ad quotidianum victum, rectiùs & tutiùs collationis necessitas imponitur, uti poculis aureis, argenteis, adquisitioni nobilitatis, rebus titulo lucrativo adquisitis, & similibus, *De alimentis vectigalia non esse solvenda probare videtur text. in l. 203. de verb. sign. l. uni vers. 5. C. de vectigal. Coler. lib. 2. cap. 7. num. 58. de aliment. per l. 22. C. de sacros. eccles. Gregor lib. 3 cap. 6. de Repub. Tributum, quod imponitur rebus ad quotidianum victum pertinentibus, grave dicitur. Hanc ob causam collatio Deo gratissima, civitati pulcherrimâ, magistratui honestissima, plebi utilissima illa censetur, quæ imponitur ijs rebus, quæ ad corrumpendos civium mores, quæ ad delicias, ad luxum, quæ ad libidinem spectant, uti sunt aurea, argenteáve suppellex, pigmenta, innumerabilia vestium ornamenta, colores pretiosissimi, gemmæ, margaritæ, cupediæ, cæteraque eius generis, quæ quidem prohibenda non sunt; nec, si velis, possis. Sic sapientissima lex Augusti fuit: qui, ut effusas utriusque sexus libidines coërceret, leges de maritandis ordinibus tulit, quibus eos, qui post annum 25 uxorem non duxissent, aut duxissent quidem, sed liberos non procreavissent, hæreditatum, quas*

crevissent,

creviſſent & legatorum, quæ ſibi relicta eſſent, partem caducam in fiſcum inferre cogit. Eos vero, qui liberos plures cæteris haberent, ab oneribus quibuſdam immunes eſſe juſſit. Leges caducarias poſtea alij ſuſtulerunt. l. 1. c. de infirmand. pœn. cælibat. l unic. C. de caduc tollend. Sanè rerum vænalium, quæ ad luxum, quæ ad libidinem, quæque ad pompam comparantur, utiliſſima, & honeſtiſſima eſt collatio, ſicuti & earum rerum, quæ ad corruptelam civium invehuntur. Rerum vero civibus utilium & neceſſariarum, quæ ad vitam commodius & honeſtius degendam, & ad victum cultumque apportantur, nulla, aut ſanè leviſſima vectigalia eſſe debebunt: quo mercatores ad eas res in ſiore copia advehendas alliciantur. Aromatum vero, pellium indicarum, ferarum, eunuchorum, veſtium ſericarum, & id genus aliarum mercium inanium, de quibus in l. interdum. §. ſpecies de publican. & vectigal. indicendæ ſunt collationes.

Tertium requiſitum eſt profeſsio collationis & deſcriptio.

Profeſsio collationis eſt, qua patrimonij, & nominis conferentis & erogantis apud magiſtratum Reipub. fit teſtificatio & denunciatio *Luc. c. 2. l. 2. 3. 4.*

Deſcriptio eſt, qua ſingularum perſonarum conferentium, & rerum collatarum nomen, & collationis ſive erogationis modus & forma, ſecundum factam adœrationem in tabulis publicis ſcribitur. *Luc. c. 2. l. 2. 3.* ex qua deſcriptione etiam ætas, ordo, conditio, & numerus civium, & Reipub. potentia colligi poſsit.

Forma itaque deſcriptionis & profeſsionis cenſualis habet conſignatum nomen prædij, ſive bonorum civis, in qua civitate, pagòve ſint illa ſita, & quos duos vicinos, proximòſve fundos, prædiave habeat. Arvum quot jugerum ſit, vinea quot vites habeat: olivetum quot iugera, & quot arbores habeat, & paſcua quot iugera, quot lacus piſcatorios, portus, ſalinas, habeat; ſylva cædua, quantæ latitudinis ſit: & ſic in alijs. item quam ſummam pecuniæ, ſervorum, pecudùmve numerum habeat.

AEtatem quoq; conferẽtium, domesticos, uxorem, liberos, parentes, libertos, famulos, & horũ singulorum, ętatẽ, habitationem & fortunas proiteri necesse est; item, horum ordinẽ, statum conditionẽ, & vitæ genus summa singulatim res suas testatas facere quilibet cogitur. *adde. Num. c. 1. 2. & seqq. c. 26. c. 3. 39. 40. Exo. c. 30. 11. & seqq. Pet. Greg l. c. 4. de Rep. num. 9. & seqq. & c. 5. Bod. l. 6. c. 1. de Rep. Hoc modo fit, ut omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumq; discrimina, in tabulas referantur: atq; ita quantum urbes gentésque singulæ, numero militum, quantum pecuniâ valeant, monumẽta extent, & deniq; ut æqualiter quot annis, vel necessitate postulante tributa conferantur. Descriptio ergo ejusmodi ad plenam Reip. notitiam conducit; eamque singulis annis fieri consultum & utile: ideo quod migrationes, mortes, opum augmenta, aut iminutiones accidere solent.*

Quartũ requisitum collationis, est adæratio, quæ nihil aliud est, quàm taxatio, cẽsura, & æstimatio patrimonii, facultatúmq; conferentiũ, pro ratione, portione, & quantitate, quâ quis bona possidet. 2. *Reg. c. 23. 35. c. 10. 14. 2. Chro. 9. 13. c. 27. Num. c. 35. 8. 9.* ut ea ratione Resp. suas opes & vires non ignoret, & iccirdũ eas se metiri possit. 1. *Reg. 10. 14. 15. 22. 28* vocatur cẽsura, *teste Festo in verbo censores de qua Bod. l. 6. c. 1. de Rep. Pet. Greg li. 3. c. 4. de Repub.* Adærationi & taxationi inserviũt peræquatores & inspectores, qui prædijs & bonis in tabulis censoriis descriptis invicẽ adęquatis taxationẽ emendant, ut relevantur bona, quibus gravissimum onus est adscriptũ, & graventur, quę sunt cẽsita & adærata levius. *l. 14. l. 15. & C. de erogat. milit. li. 12. l. unic. C de collat. donat. poss. li. 10. tit. C. de cẽsib. & censitor & peræquat. l. 11. Bod. d. li. 6. c. 1. ubi utilitates censuræ refert, de quibus etiam Plutarch. in Catone maiore. & Liv. lib. 4. & alij.* Quando de mobilibus collatio pręstatur, ęquũ est, ut juramento conferentium taxatio, & ęstimatio harum rerũ constituatur: *uti fit in Germania, & alijs in locis.*

In taxatione & adęratione hac per gratiam neque divites relevari, & plures eximi, neque pauperes iniqua peræquatione gravari debent. Nemo etiam onera imposita adęrata grava-

rc,

re, aut non impoſita exigere debet, aut pro alterius bonis adęrari. *Novel.* 43. Ex onere tributi etiam eximendus eſt, qui rem cenſualem non amplius poſsidet. *l. 4. de cenſibus.*

Quēadmodum aūt valentiſsima quęq; corpors humani mēbra putres ac defluentes humores ad imbecilliora reijciunt, & cum eò pervenerint, apoſtema aut exanthema, ingenti cum totius corporis dolore, erumpere neceſſe eſt: Sic & illis cōtingere neceſſe eſt, quādo facer & patricius ordo fortunis, & opibus locupleș, miſeros aratores, & opifices omni tributorū genere urgeri & opprimi patitur, quouſq; plebs aſsiduis onerib. gravata ſuccūbit: tunc onus in nobiliū ordinē reijci oportet. *ut dic. Bod.*

In curiales tranſferri poteſt onus univerſitatis prædiorū, nō partis. Qui fundos fertiles, opimos & quæſtuoſos occupār, pro rata etiam portione infæcūdos, & ſteriles ex ijſdē bonis ſuſcipere coguntur, & defectum impoſitę collationis ſupplere. *Græci vocant ἐπιβολὴν adæquationem, & bona eadem ὀυόδυλα & ὁμοχηγα vide Nov. 128. & 168. l. 9. l. 10. C. de omni agro deſert. ubi Cujac.*

Collectoribus collatorū bonorū præfectus erat diſcuſſor, hoc eſt, cognitor & diſceptator rationum fiſcalium, *qui λογοθέτης græcis dicitur, & latinis inſpector, vel q̄ſtor. l. ult. c. de. diſcuſ ubi Cuj.*

Modus adærationis & quantitas collationis eſt arbitraria ex arbitrio magiſtratus pendens, qui rationem ſubditorum, regionis, temporis & neceſsitatis publicæ habere debet, ut ratio quęſtuum & neceſsitas erogationum inter ſe congruant.

Ergo modus ex his duobus metiendus eſt. Primò ex facultate ſubditi, ſecundo ex neceſsitate Reipub, ſeu regni. *Supra modum itaque ſine cauſſa urgente & neceſsitate ſummâ flagitante, onerari & gravari in taxatione non debent cives aut in imponendis aut exigendis erogationibus urgeri: pluris enim magiſtratui ſubditorum opulentia eſſe debet, quam reditus. Nov. 161. c. 2. l. 1. C. vectig. nov. inſt. non poſſe. Atq; ſi ita acceperis c. 8. 1. Sam. etiam ad pios reges ad cōmodari poteſtuti docte oſtendit magnificus & nobiliſſ. ICus VVarem de Treuberg de ſubſid. regni & oner ſubdit. contra quorundā theologorū & ICorum opinionē.*

Deinde per nimias exactiones provinciæ redduntur desertę, & subditi exhauriuntur, & superior olera radicitus exscindens odiosus redditur populo. *arg. 1. Reg. c. 12. vid. Pet. Gregor. lib 3. c. 9. de R. pub.* Plane intolerabilis & impia est exactio & collatio, quę ita excedit laboris fructum, ut rebus malint possessores ipsis cedere, quàm pro illis impositam & taxatam erogationem prestare, quęque omnem prorsus spem victus parandi possessori adimit. *adde Exod. c. 22. 25. Michæ c. 10. Amos. c. 2. c. 5. Iob. c. 10. Habacuc c. 3. Michæ. c. 3. 1. Qua propter dico, audite jam primores Iacobi & ductores domus Israelis, an non vestrum est scire ipsum ius. 2. Osores sunt boni, & amantes mali, rapientes cutem eorum ab eis, & carnem eorum ab ossibus ipsorum. 3. & quod commedunt, est caro populi mei; & cutim eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt, dividuntque, ut quod est in olla, & velut carnem, quæ est in lebete: Ezech. cap. 45. v. 9. 10. Sic dixit Dominus Deus, modum tantum ponite principes Israelitici, removete violentiam & oppressionem, auferte exactiones vestras à populo meo. Laudabile exemplum Nehemiæ extat. Nehem. c. 5. 15. ubi dicit, se non gravare populum, sicuti antecessores ipsius fecerãt. Iob. c. 3. 21. c. 39. 10. Zach. c. 9. 8. l. unic C. de super exactiõ. De quibus iniquis exactionibus se innocentem protestatur Moses & Samuel. Atque ita, quod Reipub. ærarium erat, illius fit spoliarium, cruentarumque prædarum receptaculum. Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere. Odimus hortulanum, qui ab radice olera exscindit, & tum, qui pennas ita incidit, ut nequeant renasci. Hinc qui nimis emungit, elicit sanguinem. Absint igitur, quantum fieri potest, illa extrema, ne boves ipsos, mox agros, postremò corpora servitio, aut pœnæ tradant; qui rem auferunt cum pulvisculo, cum tamen exactio eiusmodi debeat tantum esse delibatio bonorum non diminutio. Gravis quoque est provincialibus exactorum crudelitas & rapacitas: qui sæpe pro modico debito tributario ære ingentes facultates subditorum prædantur, & ita eos spoliant bonis miserè, vel vexationibus, carceribus & impendijs onerant. Quibus princeps obsistere debet. vid. Exod. c. 22. 25. Iob. c. 3. 21. Esa. c. 3. 12. Luc. c. 12. 58. Nehē. c. 5. l. nemo. 2. c. de exact. tribut. lib. 10.*

tit.

tit. C. de superexact. lib. 10.

Levis contra collatio censetur illa, qua quis annuatim confert tantum, quantum uno die cum familia in victu consumere solet. Levis etiam censetur, quæ paulatim per partes fit, distinctis & diversis temporibus; quod valde tenuiores sublevat. Levis denique & illa censetur, quę à benignis, humanis & equis exactorib. exigitur, secundū *l.* 33. *bene de usur.*

CAPUT XII.

De collatione membrorum regni ordinaria.

TAntum de requisitis collationis. Sequitur de speciebus ejusdem.

Species igitur collationis sunt duę. Est enim quędam ordinaria, quędam extraordinaria.

Ordinaria est, quę ex legis provisione certam quotannis semel, vel sępius etiam recurrentem, & regularem habet prestationem, in ordinarios & quotidianos Reipub. usus & negotia impendendam ex bōis, quę regnicola & possessor in territorio magistratus collectantis possidet. *l. fin. C. fine cens. & reliquis. vid. Aret. tom. 2. loc.* 155. *problem. Rom c.* 13. 17. *Pet. Greg. lib.* 3. *c.* 2. *de Repub. Geil. lib.* 2. *obs.* 52. *ex arbitrio Reipub. vel consuetudine putat statuendum, an ordinaria, vel extraordinaria sit contributio.* indictionem ideo, quod possessionibus non personis indicta sit, item tributiones, intributiones, possessionum onera, munera rei conservantia, functiones, necessitates statutas, annuam exactionem, publicam & fiscalem pensitationem; *Cicero collectam vocat.*

Præstantur hæ collationes ordinariæ vel ex rebus, quæ nobis ex possessionibus & bonis nostris, in territorio collectantis magistratus sitis, proveniunt, aut loco pensionis de rebus non nascentibus in bonis.

Prioris generis collatio ordinaria est, quando quis ex fundo

quem habet magiſtratui, annuatim tenetur dare certam & immutabilem penſionem, nimirum aliquot modios frumenti, aut dolia vini, vel metalli, quod in prędio naſci conſuevit, aut annonam, veluti panem, carnes, frumentum, ligna, metallum, lapides, ſulphur, ſales, margaritas & ejuſmodi alia, quæ terra, ſeu prędium præſtat, ſecundum mẽſuram & quantitatẽ fundi, vel conventionem. *argum. l. Sam. c. 8. 11 et ſeqq. Boter. lib. 7. c. 4.*

Ejusmodi præſtatio & collatio etiam extrancis & forẽnibus civibus, qui prędia in territorio Reipub. poſsident, imponitur. licet cẽſitoribus ſubiecti non ſint. *Geil. li. 2. obſ. 52. & ſeqq. Plane in extraordinariâ collatione forenſes collectari non poſſunt de ſuis poſſeſſionibus niſi in proprio territorio, in quo etiam de bonis alibi ſitis, collectari poſſunt Roſenthal. lib. 1. de feud. c. 5. quæſt. 80. Cacherã. deciſ. pedem. 95. num. 46. Geil. lib. 2. obſ. 52. & ſeqq. Mynſing. cẽt. 5. obſ. 22.*

Bona ex quibus olim apud Romanos talis collatio fiebat, vocabantur prædia tributaria, ſtipendiaria, vectigalia, prædia civilia, fiſcalia, fundi emphyteutici, ſaltuenſes, quales & apud Ægyptios fuiſse apparet. Geneſ. c. 47. 24. & ſeqq. vid. tit. ſ. de locat. præd. civil. lib. 11. tit. C. de fundo patrim. tit. C. de collat. fund. patrim. Cuiac. lib. 7. obſ. 30. & 4.

Penſio canónve frumentarius ex tritico, hordeo aliisq; frumenti generibus deferebatur in hordea Reipub. *tit. C. de ca. non. frum. urb. Roma. & tit. ſeqq. lib. 11. tit. C de fund. patrim & ſaltuẽſ. Exempla vide Deut. c. 14. 22. 23. c. 26. 2. 3. & ſeqq. Num. c. 18. 13. & ſeqq. Levit. c. 27. 30. & ſeqq. 2. Chronic. c. 31. Num. c. 10. 1. Reg. c. 10.*

Penſio ex metalli fodinis præſtanda vocatur canon metallicus, auri, argenti, æris, ferri ex loco, ſeu prædio, in quo effoditur ciuſmodi materia, vel proventus lapicidinarum. *l. 13. vendito. §. ſi vendidor. commun. prædior.* ſalis vel marmoris. *vid. tit C. de metal. & metal. lib. 11. & Dd. in c. unico. quæ ſunt regal. in uſib. feud. Reditus recte vocari poteſt.*

Poſterioris generis collatio ordinaria eſt, quam quis annuatim, in numerata pecunia, aut alijs reb. mobilibus, pro æſtimatione

matione patrimonij & bonorũ ſuorũ, in recognitionem univerſalis territorij & dominii, quod ad Remp. pertinet, prẽſtat. Vocatur hęc cenſus & ęſtimatio patrimonij, quę non niſi civibus & regnicolis in territorio regni imponi poteſt, atq; augeri & minui pro quãtitate & qualitate bonorum & patrimonij, ex quo datur. *Exempla hujus videre licet Geneſ. c. 47. 1. Reg. c. 10. 14. 2. Chron. 9. 13. c. 27. Exod. c. 30. Deut. c. 26. Toloſan. lib. 3. c. 3. de Repub.*

Penſiones pecuniariæ & auratiæ referebantur in ærarium Reipub. *tit. C. de metallar. & metall. Greg. Toloſan. lib. 3. c. 3. de Repub. cujusmodi. & Iudæos habuiſſe conſtat. 1. Reg c. 7. 51. c. 14. 25. 2. Reg. c. 12. 18. 11. cap. 14. 14. c. 24. 13. 1. Chronic. c. 9. 26. 20. & ſeqq. Ioſu. c. 6. 24. Bodin. de Repub. c. 2. lib. 6.*

Ærario præficiuntur ponderatores & examinatores pecuniæ, numerarii, exactores & collectores, publicani. *de quibus in l. 12. Cod.* Reliquæ penſiones non pecuniarię in horrea, & ædes publicas referebantur, & ad uſus publicos regni reſervabantur. Exigit enim utilitas & neceſsitas Reipub. ex reditibus ordinarijs thesauros cogere, & coactos repoſitóique habere ad omnes Reipub. neceſsitates. *vid. pet. Greg. lib. 3. c. 9. de Repub. Bodin. lib. 6. cap. 2. de Repub. Boter. lib. 7. c. 3. 1. Chron. c. 22. 1. Reg c. 14. 26. c. 7. 51. 2. Reg. c. 12. 18. c. 14. 14. c. 24. 13. 1. Chron. c. 9. 26. c. 26. 20 & ſeqq Eſa. c. 39. argum. l. ſi chorus. 76. de legat. non ad voluptatem & luxum, vel avaritiam. ita accipe Deut. cap. 17. in fine.*

Prẽcipuę ſpecies collationis hujus ſunt, tributum, ſalarium, vectigal & anomalę aliç, quarum prẽſtatio inconſtans & varia eſſe ſolet.

Tributum eſt penſio quędam in uſum Reip. prẽſtanda, conſiſtens in corporibus, veluti auro, argento, ere, equis, armis, vel veſtibus. *Exempla hujus vid. Deut. c. 20. 11. Ioſu. c. 16. 10. c. 17. 13. Iudic. c. 1. 28. 33. Roman. c. 13. 6. 7. Matth. c. 22. 21. c. 17. 27. Luc. c. 2. 1. 2. 3. 4. Ioſu. c. 7. 2. Reg. c. 8. c. 17. 20. c. 23. 35. Ariſtot. lib. 1. politic. c. 7. & lib. 7. c. 8. 9. & Aretium tom. 2. problem. loco. 15. Tributum ideo vocabatur apud Romanos, quod à tribubus tributim hæc pecunia,*

hæc pecunia; à singulis ex populo pro æstimatione patrimonij imperaretur: & attributum, quod cuique certa pecunia adsignaretur præstanda, ut ait Varro: vel à tribuendo, quod ex privato in publicum tribueretur: vel quod militibus tribuebatur l 27 ager. de verb. sign. Monter lib. un. decis regni Aragon. decis. 13 num. 46 & seqq. Cothman. consil. 11. Gædd. ind. l ager quos allegat. Varemund. c. 3 de onerib. subdit.

Apud Romanos olim classis prima majora quam secunda, & hæc majora quam tertia, quæ similiter maiora quam quarta, & ita deinceps tributa præstabat. de qua re apud Livium, Halicarnass. Sigon. & alios scriptores Romanos. Greg. lib. 3. c. 4. Comnenus in p. orientis lib. 1. juris orientalis tit. Isaaci Commeni, constituit ordinarium tributum pro vico, triginta fumibula habente, aureum unum, argenteos duos, arietem unum, hordei modios sex, vini mensuras sex, farinæ modios sex, gallinas triginta. Pro vico, qui 12. haberet fumibula, aurei bessem, argenteũ, agnum dimidiatũ, hordei modios quatuor, vini mẽsuras quatuor, gallinas viginti; Pro vico 10. fumibulorum argenteos quinque, agnum unum, hordei modios duos, gallinas decem.

Summa census & tributi, quod annuatim Salomoni pendebatur, extat 1. Reg. c. 10. 14. & seqq. 2. Chron c. 9. 13. cap. 27. Variarum regionum annua tributa, eorumq; quantitatem refert Gregor. lib. 1. c. 4. num. 13. & seqq. de Repub. Salarium quotannis ab ijs, qui in Reipub. solo ædificarunt, præstatur. tit C. de divers. præd urb. & rustic lib. 11. tit. 70.

Vectigal est, non solum quod Reipub. vel fisco ex fundis vectigalibus penditur, sed etiam quod ex rebus, quæ væneunt, nimirum vino, oleo, frumento, sale, panno, ferro, cervisia, & pluribus alijs prestatur. 1. Reg. c. 10. 15. 22. 28. *olim erat pars vigesima pretij, hodie plerunque octava. l. 7. ex præfatione. l. 8. C. de vectig. & commiss. quamvis ex consuetudine suam determinationem & quantitatem hodie accipiat. l. pen. C nov. vectig. insert. non poss. l. 4. §. 2. l. 9. §. 6. de vetig. & Commiss. Aequitas hujus collationis est, quod in territorio nostro, & de nostris lucrum adquiritur ab extraneo, qui exportat merces incolarum artificio, operâ, industriâ, laboreve paratas, partásve, atque rebus nostris res suas auget. Ideoq; æquum est, ut solutione vectigalis hoc*

agno-

agnoſcat, & gratum ſe præſtet. Aequum etiam, eſt ut extranei forenſes nomine vectigalis plus pendant, quam cives & incolæ.

Solvitur quoque vectigal ob res, ſive merces provinciales, vel peregrinas importatas, vel exportatas ad peregrinos: unde etiam portorium, pedagium, quod vocant, vectigalia ripatica pro tranſitu riparum, & ſecuritate itineris præſtanda. *unde Germanis appellationes, Trucker geldt, ſehe vnde wege geldt. & duplex vectigal, nauticũ, vel vectoriũ: Nauticum ex re nauticâ ſive ex mercibus, quæ aquâ advehuntur, percipitur vectorium ex ijs, quæ terrâ advehuntur.*

Sunt & plures aliæ ſpecies collationis hujus, quæ olim in uſu fuerunt, & hodie apud quoſdam receptę.

Apud Romanos olim erat recepta collatio auri viceſimarij, quod ex viceſimis rerum exigebatur, ad ultimos caſus & poſtremam populi Romani fortunam. Lex Iulia de viceſima hæreditatum etiam fuit ab Auguſto lata ærarij locupletandi cauſſâ, quam viceſimã hæredes extranei, vel legatarij non inopes pendebant fiſco ex hereditatibus, legatis, vel donationibus ſibi in teſtamentis relictis. Manumiſſi quoque viceſimam ſuarum fortunarum ærario ſolvebant, Livius. lib. 2. Halicarnaſ. lib. 5. Bodinus. lib. 6. c. 2 in fin. de Repub. vid. tit. C. de imponen. lucrativ. deſcriptione. Gregor. lib. 3. c. 6. de Repub. de utrâque viceſimâ. vide in lexico ſub litera V. voce viceſima.

Aurum quoq; luſtrale ſingulis luſtris apud Romanos pendebatur. tit. C. de luſtrali auri collat. ubi. Cuiac qui & coronarium aurum, quaſi tributum ordinarium acceperunt. tit. C. de auro coronar. item χρυσάργυρον id eſt, auri argenteum, ex auro faſſificato. quod meritò improbatur, ſicuti & tributum quod ex lotio, item ue ex mercede meretricum, vel ex aliis ſordidis penditur. Deut. c. 23. 18. lib. 3. c. 6. Bodin. lib. 6. c. 2. in fin.

Erat & tributũ quod quilibet mẽdicus, meretrix, quævis repudiata, ſervus, libertus ve ærario pẽdebat, atque etiam de mulo, de ſimo, jumentis & canibus in urbe, vel rure degẽtibus exigebatur. Homõ ſive mas, ſive fœmina eſſet, numum argenteũ pendebat, & tantundem bos, equus, mulus ve: aſinus autem & canis obolos ſex. Greg. lib. 3. c. 5. num. 9. ſed. hoc

extraordinarium rectius dicitur.

Erat quoque apud Romanos cloacarium, l. 7. & seqq. C. de aquæd. & exhibitio majumæ. tot. tit. C. de majum. lib. 11. tit. 60. item collatio specierum annonariarum, & erogatio militaris annonæ tit. C. de erog. milit. anno. li. 12. & tit. C. de annon. & tribut. tit. C. de excoct. & transl. it. milit. anno. & seqq. erat & canon ex sacris largition. tit. C. de canõ. largit. Fiebat etiam ordinaria collatio ad spectacula ludorum & certaminum apud Romanos. tit. C. de expẽs. publ. lud. li. 11. tit. C. de spectac. & scen. item ad aquæductum purgandum, reficiendum & conservandũ tit. C. de aquæduct.

Erat & vectigal judiciarium olim apud Romanos, sicuti & hodie apud Gallos, quod exponere cogitur is, qui alteri litem intendit, quod ab illo quem judicio superasset, recuperaturus erat, aut suæ temeritatis, si vinceretur justam pœnam laturus. vid. Bodin. lib. 6. cap. 2. de Repub. aVrr. de latin. ling. & Festum Pompejum.

In quibus regnis hodie, alius canon competens ex molendinis, clibanis, seu furnis, aut torcularibus receptus est, qui crescit & minuitur pro quantitate eorum, quæ moluntur, coquuntur, aut premuntur. Pet. Gregor. lib. 3. c. 2. num. 14. de Repub. item quæ jure Dominij, pro modulo viventium, residentium, aut colentium rediguntur in jura dominicalia, aut ex laudemijs & vẽditionibus prædiorũ, aut aliorum bonorum, quæ sub censu tenentur à principe. Quædam etiam debetur superiori pro feudorum transmutatione à persona in personam aliam. Plures modos & formas extorquendi & imponendi tributio, tradit Pet. Greg. li. 3. de Repub. c. 6. & VVarem de Ereb. in tract. de regni subsid. & onerib. subdit. c 4. ubi necessitate jubente subditos conferre sæpè testatur varias præstationes, ortas. Frucht geldt ex fundis in avena, hordeo, siligine. 2. Weingelt. de vino vectigal. 3. Berggelt. ex metallifodinis. 4. Reichsteur. Geil. lib. 2. obs. 53. 5. Landtsteur pro patrimonij æstimatione. Exod. c. 30. 6. Forstgelt/ Soldatengelt/ pfluggeldt/ trifftgeldt wahlsch vin/ mastgeldt / Fruchtgeltt / tranckſteur & quis enumeret omnes & singulas ratione harpyarum istarum, quibus populum eviscerant & exhauriũt. Romanus Iupiter ex lupanaris, lenonibus suis, vectigal colligit. arg. l. 27. sed etsi. de petit. hæred. Pro aeris usu pro umbra etiã vectigal exactum

actum legimus cujac. lib. 10. obſ. c. 7. Clapmar lib. 5 c. 14. tributum de feneſtris, tegulis, de corporis vitijs, de cadaveribus defunctorum, ex mercatura honorũ, vide VVarem. de loc. & Alex. ab Alex. gen. dier. c. 10. li. 4.

Hodie etiam receptum eſt, ut ſubditus ratione territorij, ex quo diſcedit in aliud, ſuperiori ſuo magiſtratui aliquid ex bonis, quæ in territorio vendit, vel alienat, det & contribuat, quę ſolet eſſe decima pars pretij, Germani vocant **die nachſteur vnd abzuch** *Geil lib. 2 obſervat.*

In quibuſdam locis etiam peregrinorum hæreditates & legata fiſco cedunt in totum, vel pro parte, vel extraneis hæredibus legata, donatiões mortis cauſam, vel hæreditates relictæ. Bodin lib. 6. c. 2. & lib. 1. c. 6. in fine ferè, per. l. 1. C. de hæred inſtit. lib. 1. §. 2. de legat. 3. l quidam. de pæn. l. neq; §. 1. de milit. teſt. l. 1. §. pæn. de ijs quæ pro non ſcript. habent. quod videtur ſublatum. l. omnes. C. commun. de ſucceſſ. quamvis à peregrino relictum civi, fiſco non applicetur. Apud quoſdam etiam mercatura munerũ & honorum recepta Bodi. li. 6. c 2. de Rep Greg. de lib. 3. c. 6. quæ merito improbatur, ſicuti & monopolium & mercatura quæſtuoſa magiſtratus.

Sępè etiam neceſsitas Reipub. cogit ordinarios proventus augere, indictiones & ſuperindictiones imponere, in primis tum, quando ærarium eſt exhauſtum. *vide Roſenthal. de regalib. concluſ. 44. cap. 5. de quare in capite ſequenti.*

CAPUT XIII.

De collatione membrorum regni extraordinaria.

HAEc de ordinaria collatione. ſequitur de extraordinaria. Extraordinaria collatio, ſeu contributio eſt, quæ ærario ordinaria collatione cõſtituto exhauſto, perſonis principaliter contẽplatione rerũ indicitur, & imponitur ob neceſsitatẽ publicam incidentẽ, ad tẽpus certum, donec neceſsitas illa ceſſaverit. *l. 239. §. munus. de v. S. l. 1. l. 18. de mun. & honor. l. 122. de reg. jur. ideoq; hæc collatio propriè cõmoda civiũ & incolarũ concernit non prædia, neq; forẽſes Natta Conſil. 157. num. 5. vol. 1. Geil. li. 2. obſ. 52.* Cauſę neceſſarię hujus cõtributionis & collectarũ eſſe poſſunt bellum motũ, domini ſeu magiſtratus captivi redẽtio, pacis con-

firmatio: Magistratus electi inauguratio, refectio & reparatio, vel extructio publicarum munitionum, profectio magistratus longinqua necessaria, & si quæ aliæ clades, calamitates repentinæ, & publicæ necessitates incidentes, totam Rempub. concernentes, non bona & res privatorũ. *vid. Pet. Greg. lib. 3. de Repub. Geil lib. 2. obs. 52. Parisiens. consil. 25. vol. 1. Pet. Frider. lib 2 de mandat. c. 44. Aret. tom. 2. problem. loc. 155. & exeẽpla. 1. Reg. c. 9. 15. 2. Reg. c. 12 4. 5. c 22. 4. 5. 6 c. 23. 33. 35. c. 15. 19. 2. Chron. c. 24. 5. & seqq. c. 34. 8, 9. 10. 1. Chron. c. 29. 2. & seq. c. 12. 38. 39. 40. c. 16. 6. 7. Luc. c. 2. Matt. c. 6. 2. Sã. c. 17. 27. 28. 1. Chrõ. c. 12. 39-4-. c. 28.*

Eiusmodi extraordinaria collectatio & collatio fit de bonis, quæ regnicola possidet in territorio regni, seu Reipub. necessitate incidẽte laborantis. Hac igitur collectatione subditi ratione domicilij collectãtur de omnibus eorũ bonis ubicunque etiam extra territorium collectantis sitis. *Geil. lib. 2. obs. 53.* id que quasi per modum capitationis: ideo possessores bonorum à magistratui in cujus territorio bona subditi censit sunt, molestari non debent. *Geil. d. loc. nu n. 2. 3.* Forensibus verò contributio hęc imponi non potest etiam de bonis in territorio consitorum sitis. *Geil lib. 6. conclus. 2. tit. de jure immu Nattæ. con-sil. 103. num. 7. Cacheran. decis. 95. num. 46. Rosental. in tract. de feud. cap. 5. quæst. 80. Geil obs. 52. lib. 2.*

Est vero collatio eiusmodi iugatio, per æs & libram, capitatio, hospitatio, & quędam aliç alijs atque alijs temporibus & locis collationes receptę & approbatę.

Iugatio est collatio & contributio extraordinaria, pro magnitudine, numero & qualitate possessionum & jugerum imposita & indicta; ut qui plura prædia possidet & habet, plus cõferat & cõtribuat ad publicas necessitates incidentes. *Novell. 17. Bodin. lib. 6. cap. 2. de Repub de qua latius Icti. & Greg. lib. 3. c. 5. de Repu.* Per æs & libra contributio fit pro viribus patrimonij. *Nattaconsil. 215. vol. 1. Geil lib. 2. obs. 52. num. 16*

Est

Est etiam hodie nonnullis in locis, præsertim in Belgio, usitata contributio imposita quibusdam rebus, quę indies venduntur & emuntur, uti vino omnis generis, cereviſię cujuscunque generis, frumento ad molendum & comminuendum molendinis oblato, carnibus, bestiis, aceto, sali, lignis, smegmati, panno, vestibus preciosis, & similibus rebus, quarum usus & commercium est frequens & quotidianum. Talis contributio tam civibus & subditis, quàm extraneis forēsibus, quibus vis emptoribus in foro & territorio nostro emētibus, comparantibúsve res illas, quibus certa contributio est imposita, incumbit. *Vtilis hæc & necessaria est, quoties semper, seu quotidie præsenti pecuniâ est opus: atque illos potissimum gravat, qui in territorio nostro vel splendide vivere, vel commerciis & rerum permutationibus & mercaturâ res suas augere volunt, sive sint subditi, sive extranei forenses.*

Capitatio, quæ Græcis ἐπικεφάλιον, est, quæ viritim in singula personarum capita, quæ numerantur, non inspecta patrimonij quantitate, constituitur. *l ætatem. l. ult de censib.* vocatur etiam capitalis illatio. *vide de hac tit. C. de capit. civ. eximend. lib. 11 Gell. lib. 16. c. 18. Apud Romanos servi, fœminæ, & opifices in numero non censebantur in capitatione facienda, ut probat. Bodin. lib. 6. c. 7. ex Plutardi. in Romulo, & Floci epitome. 59 & 27. Ex cæteris civibus, si quis incensus relinquebatur, civitatem & libertatem amisisse dicebatur, ut refert Vlpian. in fragment vid. Gell. d. lib. 16. cap. 10.*

Ejusmodi capitatio apud Iudæos quoq; recepta fuisse videtur, ut patet ex Exod. c. 30 11. & seqq. ubi Iun. in versi. 12. probat extraordinariam fuisse hanc collectam. 2. Chron. c. 24. 2. Reg c. 12 Nehem. c. 10. 32. 2. & seqq. 1. Chrō. c. 28. Reg. c. 24. 35. Nū. c. 1. 2. & seqq. c. 26. c. 3. 34. 40. in qbus colligitur triplex descriptio personarū per Deū indicta. Prima fuit omniū sūma, nempe universæ cōgregationis filiorū Israēl. Altera primogenitorum à mense uno & supra: Tertia à vigenti annis & supra, masculorum ad militiam. Ex hac descriptione diversâ sumpta quoque diversa capitatio, vel tributum juxta capita, non habitâ ratione facultatum

dum à Deo impositum. Textus in Exod. c. 30. 11. & seqq. ita habet. Quando tuleris, ait, summam filiorũ Israël, juxta numerum eorum, dabunt singuli prætium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. 13. Hoc autem dabit omnis qui transit in numeratos, dimidium sicli, pro ut est siclus sacer. Viginti obolorum est hic siclus, dimidium sicli, oblationem Iehovæ. 14 quisquis transit in numeratos à nato viginti ãnos & supra, dato oblationẽ Iehovæ. 15. qui dives est, ne augeto, & qui tenuis est, ne diminuito de dimidio sicli, dãdo oblationẽ Iehovæ, ad expiandum animas vestras. 16. Accipiens autem pecuniam istam expiationum à filijs Israëlis, repones eam ad ministerium tentorij conventus, eritq; pro filijs Israelis in monumentum coram Iehova ad expiãdum animas vestras. At pro primogenitis stirpis Leviticæ & aliorum filiorum Israelis à mense uno & supra, alia facta est censura & capitatio, de qua Num. c. 3. 44. & seqq. Aliâs Levitæ non numerabãtur. Num. c. 1. 47. 48. 49. 50. & c. 2. 33. Ex his omnibus etiam probabile est fœminas apud Iudæos censeri non consuevisse, siquidem nulla harũ in locis prædictis mentio habetur, sed tantùm marium ab anno 20. Num. c. 1. c. 26. Exod c. 30. 11. & seqq.

Hodie quandoq; apud nos alia quædam capitatio usitata est, qua non tãtum libera hominum, seu civium capita, sed etiam servorum, imò & fœminarum atq; etiam bestiarum singularum censentur. *Verbi gratiâ, ut mas duos albos, fœmina unũ pendat; similiter, servus famulus: & pro equo, mulo, asino, bove, vacca, ovibus & alijs brutis certa pecunia pendatur ab ipsorũ domino. vid. Pet. Greg. lib. 3. c. 5. de Repub. Hodie hujus loci est in Germania tributum Turcicum* Türckensteur/ item Kreyßtur/ Romerzug. *Ex hoc sæpè plus cõmodi collectores, & territoriorũ Domini accipiunt, quam subsidij contra Turcã Imperator. Atque hæc collecta aliquando statibus imperij imponitur, aliquando vero viritim & capitatim fuit imposita subditis imperij. vid.* Reichsabscheidt *de anno 1494. 1500. 1542. 45. 48. In quibusdam locis collectæ etiam fiunt per sortes, sive sortilegia publica,* offentliche lotereijen, *in quibus lucrum quod capitur, ad res pias, vel communem utilitatem confertur.*

Hospitatio

Hoſpitatio eſt hoſpitij præbitio ſupervenientibus militibus, vel alijs perſonis facta. 1. *Chron. c. 12. 3. 9. 40. vid. tit. C. de metal.* 2. *Samu. c. 17. 27. et ſeqq. c. 19 33. In hac nomen hoſpitaturi poſtibus domus adſcribitur, quod ſub pœna falſi non delendum. d. tit. C. de metal. Epidemetica ſunt pretia, quibus ſe cives redimunt ab onere hoſpitum recipiendorum. vid. Novell. 129. et 134.*

Paratangæ hoc eſt, curſorum, vel equorum, vel hominũ ſtationes, certis locis diſpoſitæ ſemperq́; die & noctu paratæ & commodę, hujus loci eſse videntur, *quas poſtas vocant. vid tit. C. decurſ. pub. aug. et per angar. lib. 12 l. fin. C. de fabricenſ. lib. 11. ubi Cujac. Borcholt. de feud. c. ult. num. 84. Menoch. caſ. 229. arb. iud.* Similiter angariæ & perangariæ navium, plauſtrorúmve præſtationes, armorum trãsvectio. *Dd. in c. unic. quæ ſunt regal. l. ult. §. patrimo. de muner. et honor. l. 2. C. depræpoſ. ſacro cubic. lib. 12. Sixtin. de regalib. c. 15. Quò referri poſſũt hominũ propriorum in Germaniæ quibuſdam locis operæ et ſervitia, ſeu jus operarum. vide. Huſan. de prop. hom. cap. 6. VVaremund. d. loc. cap. 4.*

Hodie domini territoriorum & magiſtratus à ſubditis ſuis collationes exigunt extraordinarias, ſed non ultra duplicationem cenſus annui ſibi debiti. *Menoch. caſ. 178. lib. 2. arb. judic. quæſt. Boer. quæſt. 133.* quod non damnandum modò id faciant ex probabili cauſſa neceſsitatis, uti ex cauſſa filiæ elocandę, hoſtium propulſandorum, profectionis ultra marinæ, lytri præſtandi, vel alterius arbitrariæ cauſſę. *vid. Menoch. d. lib. 2. caſ. 181. arb. Iudic. quæſt. Boer. d. loco. Ferdin. Vaſqui. lib. 1. cap. 7. qui filiæ dotandæ cauſſâ collectionẽ non cõcedit. Boer. deciſ. 128. et ſeqq.* Epiſcopus quoq; ejusmodi collectas pro arbitrio judicis à ſuis ſubditis rectè exigit, *juxta qualitatẽ* annui reditus, expenſarumq́; à ſe faciendarũ, quãdo ex propriis bonis nõ habet, quę in hos uſus impẽdat. *Menoc. d. caſ. 178. & ſeqq. Pet. Greg. li. 3. c. 6. de Rep.*

In extremã neceſsitate ſubſidia etiã ex bonis eccleſiaſticis ſumi poſſunt, ita nimirum, ut vel ex venditione horũ pecunia cõficiatur vel ex corundẽ fructibus & reditibus. Illud periculoſum,

losum, hoc vero tolerabilius & utilius. *Boterus lib. 7. c. 6. illud exemplis regni Gallici & Hispanici probat, quibus & Belgarum exemplum addere licet. Modos conquirendæ pecuniæ varios in varijs politijs usitatos describit Tolosan. lib. 3. c. 6. de Rep. ubi tempore necessitatis, vel ad ærarij exhausti inopiam sublevandam quando subditi non possūt sup-peditare, monopolium dicit licitum. vide infc. c. 32.*

CAPUT XIIII.

De muneribus regni personalibus.

DE regni muneribus realibus hucusq. sequitur de personalibus publicis muneribus regni.

Personalia munera publica regni, seu universalis consociationis sunt, quæ illi in administratione publicorum regni negotiorum, labore & industriâ personæ, sub remuneratione debitâ, ad utilitatem & salutem communem corporum consociatorum, præstantur.

Personalia hæc munera publica regni cæteras privatas & publicas singularum provinciarum dirigunt, gubernant & referunt ad salutem & utilitatem communem regni & omnium ejus membrorum, atque privatas & publicas functiones singulorum & universorum, toti universali consociationi utiles reddunt & salutares, vel saltem, ne illi noceant, impediunt. *Atque ut realia munera, res pecuniàmque ad conservationem & defensionem universalis consociationis conferunt & communicant: sic personalia operas, auxilia, ministeria, consilia industriam, laboréque communicant, quibus commoda & utilitates illius promoveantur necessaria procurentur, & incommoda omnia avertantur. Vnde summa horum munerum publicorum regni utilitas & necessitas apparet, quæ vincula & nervi sunt, quibus tot corporum diversorum consociatorum coniunctio continetur & conservatur, quæ sine illis statim dissolveretur & interiret. Hinc horum publicorum munerum dignitas & præstantia, quæ etiam realia munera universalis consociationis usibus adcommodat.*

Munera

Munera hęc publica obeuntes sunt duorum generum. Sunt enim regni, universalis sev consociationis ministri: vel summi magistratus.

Regni & universalis consociationis ministri sunt prędides & prętecti à toto populo archivo regni, vel rei militari. 2. *Sam.* c. 9. vel sunt à secretis & consiliis regni.

Archivo regni, seu universalis consociationis prępositus vocatur regni Cancellarius, *qualis in politia judaica aliquãdo fuisse legitur Iosaphatus.* 2. *Sam* c. 9. 2. c. 20. 14. 2. *Reg.* c. 18. 37. 1. *Reg.* c. 4. 1.

Consiliarij regni sunt, qui consilijs suis Rẽp. juvant. *Tales in Iudaïsque regnis sunt, qui vocantur ephori regni, seu principes, comites, ordines & status politiæ cuiusque, de quibus sup. cap.* 8.

Redditibus & bonis publicis regni præpositi sũt quæstores, thesaurarij regni, qui colligunt pecunias & redditus regni, & asservant in locis & ędibus publicis destinatis ad publicos regni usus.

Rei militari prętecti publici regni sunt, quos Marescallos in Germania vocamus, qui arma tractant, & negotijs militaribus bellicis prętecti sunt, eorumque curam gerunt. 1. *Chronic.* c. 18. 14. *& seqq.* c. 27.

In politia Germanorum regni Cancellarius ex septemviris est Moguntinus Archiepiscopus regni vero Marescallus Dux Saxoniæ.

Consiliarij imperii Germanici sunt omnes status illius & ordines ecclesiastici & seculares: de quorum officijs in bulla Caroli quarti imperatoris, & nos passim suo in loco.

Secretarius regni est, qui curam rerum in consilio regni tractatarum & omnium actorum gerit.

Summi magistratus ministri sunt palatini, consiliarij, censores, secretarij, scribæ, quęstores rerum & reddituum ipsius, & plurimi alij. *de quibus in lib.* 11. *&* 12. *Codicis justiniani. & 1. Chron.* c. 27. c. 28. *& infra cap.* 29. *latius dicemus.*

Hodie hi publici ministri distingui solẽt in regios, domi-

nicos, municipales, & societatum specialium ministros. Priores immediatè à summo magistratu, reliqui mediatè ex permissione superis eliguntur. *De talibus in politia Iudaica vide* 2. *Chronic. c.* 16. *c.* 27. 25. *c.* 28. *de quibus Sigonius. lib. de Repub. Hebræo. De Athenienſium ministris publicis lib.* 4 *de Repub. Athenienſ. & Pet. Gregor. lib.* 4. *c.* 5. *num.* 28. *& ſeqq. de Repub.*

In politica Iudaica cenſores erant liberrimi, graviſſimi & ſanctiſſimi vitæ regis judices, repræhenſores et monitores, et quandoque prophetæ. 2. *Sam. c.* 12. *Eſa. c.* 1. *Ierem. c.* 1, *Eſd. c.* 10 *Lacedæmonii ſuos habuerunt Ephoros: Athenienſes ſuos nomothetas: Romani ſuos cenſores, de quibus infra cap.* 30. *de cenſura latiùs & ſup. cap.*

CAPUT XV.

De Conceſſione privilegiorum in univerſali conſociatione.

DE muneribus huc uſq; dictum eſt. ſequitur de privilegijs & immunitatibus quibuſdam regnicolis conceſsis.

Privilegiorum conceſsio eſt, qua regnicolæ ex juſta, vel probabili cauſſa remittitur aliquid in eo quod alij cives Reipub. præſtare & communicare tenentur.

Privilegium eiusmodi eſt perſonale, vel reale. Perſonale tantùm perſonam illius, cui cõceſſum eſt, comprehendit, non illius ſervos, familiam & ſimiles. *l.* 196. *privilegia. de regul jur.*

Reale contrà, quod hęredes, liberos, uxorem, aliosque conjunctos complectitur *d. l.* 196. *de quare videndi ſunt Iſi. Menoch. caſ.* 572. *arb. jud quæſt. & Boer. quæſt.* 213. *& alij.*

Privilegium hoc, eſt duplex: ſcilicet immunitas, vel aliud jus ſingulare conceſſum.

Immunitas, eſt ἀλειτουργησία & vacatio munerum, qua municeps à muneribus ſuſcipiendis & præſtandis liberatur & excuſatur, ab omnibus, vel quibuſdam. *vid. tit. de jure immunit. & tit. de vacat. & excuſ. mun. Heſræ, c.* 7. 24. 1. *Sam. c.* 17. 25. *Eſt. c.* 2, 18.

Cauſſæ

Cauſſæ immunitatis civi concedendæ juſtæ eſſe debent, ne ex illa alii releventur & alii opprimantur immeritò; & quorundam vocatio alius ſit afflictio. *Secundum naturam enim eſt, ut qui commodum ſentit in Repub. etiam pro rata parte, onus ſuſtineat. l. ſecundum.* 10. *de reg. jur.*

Cauſſæ immunitatis concedendæ juſtæ ſumuntur ex infirmitate perſonę, vel inopia, vel meritis illius.

Ex infirmitate perſonæ, cauſſę immunitatis ſunt ętas, ſexus, valetudo, & corporis debilitas.

Ætas immunitatem præbet in muneribus perſonalibus, à quibus iuſtam excuſationem habent, infantes, minores. 25. & maiores 50. annis. *tit. C. qui ſe ætat. excuſ.*

Sexus muliebris, fœminas à publicis pleriſque & virilibus officijs excuſat.

Propter imbecillem corporis valetudinem exeuſantur à perſonalibus debiles & infirmi, quandiu morbus durat; uti muti, ſurdi, paralytici, cœci, furioſi, lymphatici, & ſimiles.

Inopia & indigentia excuſationem præbet pauperibus in muneribus realibus. Numerus liberorum à perſonalibus excuſat. *vid. Conel. Benin. caſ. de privileg. paupertatis.*

Merita, immunitatis privilegium dant, ob dignitatem, vel occupationes Reipub.

Ob dignitatem & honorem excuſantur quidam à ſordidis & humilibus muneribus perſonalibus. *vide Tiraquel. de nobilitate, Heigium quæſt.* 18. *Roſenthal. de feud. lib.* 1 *cap.* 5.

Occupationes in Reipub. negotiis & bene merita in eandem collata, iure excuſationem præbent. Itaque hoc privilegio gaudent defenſores Reipub. 1. *Chronic. cap.* 3. 33. perſonæ eccleſiaſticæ & ſcholaſticę quarum immunitates conſiſtunt. *I.* circa perſonalia, quę induſtria animi & corporis opera perficiuntur, ut ſunt militia, cuſtodiæ, vigiliæ, tutelæ &c. à quibus ab officio & literarum ſtudiis avocantur. *Novellar.* 83. *in præfaton.* *II.* circa ſordida, ne ijs

ministerium vilescat: III. vel denique circa, extraordinaria onera, quæ propter necessitatem præsentem exiguntur & postea cessant, à quibus sublevantur, tũ quod pauperes ferè sunt, tum ut pro diligentiæ & laborum præmio eis talis cedat relaxatio. *l. 1. l. 2. C. de episcop. & cleric. latius de harum privilegiis scribit Horatius Lucus, de privileg. scholar. De personarum ecclesiasticarum immunitatibus apud Iudæos videre licet. Num. c. 1. 47. 49. 50. c. 2. 33. 1. Chron. c. 23. 3. c. 9. 33. & 3. Hebr. c. 8. 24. 25. & 1. Esræ c. 7. 24. c. 4. 13. & 1. Macchab. c. 10. 29. 30. 31. 32. c. 11. 34. 35. 36. Gen. c. 47. 26. argumento sunto ex. 1. Corinth cap 9. 7. Quis militat propriis stipendijs unquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit, aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit. 8. Num secundum hominem hæc dico? nonne etiam lex hæc dicit? 9. 10. 11. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos vestra carnalia messuerimus. 12. 13. 14. Roman. c. 15. 27 Placuit enim eis; & debitores illorum sunt. nam si spiritualia eorum bona gentes participarunt, debent etiam ipsæ in carnalibus eis ministrare. Deut. c. 18. 1. & seqq. 1. Timoth. c. 5. 17. 18. 19. Matth. c. 10. 9. 10. latè Pet. Greg. lib. 3. c. 5. c. 7. & lib. 18. c. 7. de Repub. Sed quod clerici ab omni obligatione naturali & civili à principe sint exempti, vel immunes & privilegiati omninò reddi possint, non est concedendum. Nam neq; parens filium ab onore debito & obedientia, neq; maritus uxorem, neq; præceptor discipulum liberare potest. quia illa sunt juris naturalis immutabilis. Contrarium docent Pontificij.*

Sub personis ecclesiasticis vero comprehendo etiam professores & Doctores artium liberalium, qui se frequentes & utiles præbent, atque ordinis decreto probati sunt: item sub hisce intelligo eorundem ministros & familiam, alioſque omnes scholæ & ecclesiæ inservientes. *argum. Esd. lib. 3. c. 8. 24. 25. ubi quæ privilegia Ecclesiasticis & sacerdotibus tribuuntur, & iam ad musicos, Cantores, Nethineos, janitores & reliquos Levitas pertinent. & 1. Hesræ c. 7. 24. c. 13. 1. Macchab. c. 10. 29. 30. & seqq. neq; in captatione populi erant comprehensi. Exod. cap. 30. 12. & seqq. Num. c. 1. 47. vid. Gregor. de Repub. lib. 3. cap. 7. & lib. 13. c. 20. & lib. 8. c. 7.*

Ratio.

Ratio sumi potest ex 2. Timoth. c. 2. 4. Nemo qui militat, huius vitæ negotijs implicatur, ut ei placeat, à quo delectus est miles. vid Pet. Martyr Iudic. c. 19 qui à personalibus, non realibus patrimonialibus muneribus eosdem excusat. Alibi tamen ab omnibus immunitatem eos accepisse constat. Novell. 131. §, quod si. §. item quæcunque. l. 52. C de Episcop. & cleric. Auth. habita ubi Dd. c. ne. fil. pro pat. Gregor. d. lib. 18. c. 7. & lib 3. c. 7. & lib. 13. c. 20. Horat. Lucius de privileg. studiosor. per Esd. c. 3. 24. 25. 1. Hesræ c. 7. 24. Exod. c. 30. 12. Levit. c. 27. 28. 30 Num. c. 18. 21. 30. 31. Deut. c. 27. 28. debent enim ali à laicis ecclesiastici. Num. c. 35. 2. Ios. c. 21. & Levitæ non numerabantur in capitatione Num. c. 1. 47. & seqq. c. 2. 33. vid. 1. Chron. c. 23. 3. c. 24. 3.

Huc refero etiam milites, qui ob belli occupationes plurima habent privilegia & beneficia. quæ vel commodum personis militum adferunt, vel in. liberâ, non communibus juris civilis regulis subiecta actione & dispositione consistunt. *vide Bocerum de iure belli, lib. 1. c. 19. & seqq. ubi recenset illa privilegia.*

Sunt & alij, qui ob virtutes & benè merita sua in Rempub. collata gaudent immunitatis privilegio; uti decuriones, senatores, consules, nobiles & illustres personę & palatini principis, legati Reipub. de quibus lai latius. *adde. 1. Sam. c. 17. 25. Erit, ut qui virum illum percusserit eum ditet rex divitiis magnis, & filiam suã det illi, & domum paternã ejus efficiat immunẽ in Israele. Esd. c. 6. 11. Danæ lib. 2. c. 6. polit. hinc rectè putat nobilitatem oriri, sicuti Tiraqu. etiam de nobilitate. Quales heroes videntur fuisse appellati alibi. 2. Samu. c. 2. Cicer. pro Sestio. Omnes boni semper nobilitati favemus, & quia utile est Reipub. nobiles esse homines dignos majoribus suis, & quia valere debet apud nos clarorum hominum benè de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum. Excubant enim pro Reipub. salute, vitam periculis exponunt militiæ, & sunt veluti membra principis, & subeunt curas publicas, Quibus & prisci Reges tribuerunt singularia privilegia. Greg lib. 4. c. 25. n. 11. & seqq.*

Apud Iudæos dabatur etiam privilegium domum ædificati, plantandi

vineam, vel uxorem ducenti. de quo vide Deut. c. 20. 5. 6. 7. Levit. cap. 19. 9. ijs qui continuò in opere suo versantur, sine intermissione, rectè quoque privilegium datur, 1. Chron. c. 9. 33. Asyla quoque inter privilegia referuntur. de quibus Deut. c. 19. Ios. c. 20.

Artifices quoque, quorum ars Reipub. utilis est, à quibusdam muneribus excusationem habent; ut frumentarij curatores exercitus, navicularij, apparitores & ministri principis, rustici. *vid Renat. Choxxin. de privileg. rustic & similes de quibus Ia. Monazontes & solitarij, à personalibus, rectè non excusantur.*

Sunt etiam quidam, qui ob solam magistratus gratiam immunitate fruuntur. vnde nobilitas dativa. *vid. 1. Sam c. 17. 25. Hesdræ. c. 7. 24. Est. c. 2. 18. 1. Macch. c. 10. 29 30. 31. cap. 14. 5. 6. c. 11. 34. & seqq. vid. Boss. tit. de princip. & ejus privil. num. 136. & seqq latè Tiraquell. de nobilit. & Pacian. lib. 2. cap. 26. 27. de probat. qui nobiles tamen ob imminentem necessitatem, & ab extraordinarij. insolitis non excusantur. Heigius quæst. 18. num. 25. & seqq. Tessaur. decis. 134. num. 10. & Cacheran. decis. 39. & 68. & 98. Bodin, lib. 1. c. 6.*

Observandum hic, in extrema & summa Reipub. necessitate, omnes immunitates & privilegia cessare, & cassari. Nam propria commoda privata, bonus civis non debet præferre publicæ utilitati & necessitati Reipublicę. *de quare latius Ia. agunt. adde Nehem. c. 3. 4 c. 5. 1. Reg. c. 15. 22. ubi Piscator. Heigium quæst. 18. num. 25. & seqq. Tessaur. decis. 134. num. 10. Cacheran. decis. 39. & 68. & 69. Ioseph. Ludoici decis. 3. Modestin. Pistoris consil. 4. nũ. 24. & seqq. lib. 1. Geil lib. 2. obs. 52. num. 26. Mynsc. cent. 4. obs. 70. Roland. à Valle consil. 1. num. 76. & seqq. vol. 2.*

Huc pertinent etiam privilegia & regalia, quæ quibusdã cõferuntur, ut sint Duces, Principes, Comites, Barones, nobiles. Quibus juribus & privilegijs privari possunt, & regalibus suis exui. *vide aureã bullam Caroli. IIII. tit. 4. 5. 7. & c. uni. quis dicat. Dux. marchio. in usib. feud. & Dd. in. c. quæ sunt regal. Geil lib. 1. de pac. public. c. 6. et lib. 2. c. 4. num. 21. c. 3. Chassan. catalog. glor. mundi. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. & seqq. vide sup. cap. 8. circa finem.*

CAP.

CAPUT XVI.

De protectione universalis consociationis.

HVc usque dictum fuit de regni, seu majestatis jure priore, ad victus quærendi necessitatem destinato. Sequitur de altero, quodad protectionem consociationis, & symbiosis universalis pertinet.

Hoc igitur cum syncretismo, & mutua conspiratione ab omnibus & singulis membris universalis consociationis, cuivis illius membro laborãti, vel indigenti, omnia necessaria ad avertenda quævis incommoda, pericula, mala & nocitura, & ad avertendas, tollendas & removendas omnes difficulates, impedimenta & obstacula universalis consociationis præstantur. Ideoque imprimis ordinem ad protectionem & defensionem destinatum concernit.

Hoc jus protectionis consistit in auxilio, vel consilio.

Auxilium est, quo operarum & rerum communicatione, membro consociationis hujus universalis laboranti & indigenti succurritur, idq; prompto auxilio juvatur.

Auxilium hoc consistit primò in defensione, deinde in curâ bonorum ad consociationem universalem pertinentium.

Defensio est, quâ vis, injuria, pericula & incommoda quævis communibus viribus & syncretismo à singulis corporis consociati membris depelluntur & arcentur.

Ob hanc causam Respub. comparari solet humani corporis membris, quæ inter se apta et colligata, officium ac munus à natura sibi tributum, accuratissime obeunt, mutuisque præsidiis et auxiliis ad universi corporis salutem procurandam incredibili consensu et concordiâ conspirant; quæ si dissiderẽt inter se, nec mutuas operas sibi præstarent, sed officia sua desererent, interitũ corporis consequi necesse esset, quod exemplis illustrat

Bodinus

Bodinus lib.4.c.5.de Repub. text.in 1. *Corinth.c.* 12. 25. *ut non sit schisma in corpore, sed membra ititem solicita sint alia pro aliis. & vers.*13. *Itaque si patitur unum membrum, compatiuntur omnia, & vers.*21. *nec potest oculus dicere manui, non est opus mihi te, nec caput potest dicere pedibus, non est mihi vobis opus.*22. *imò potiùs quæ corporis membra infirmissima, necessaria sunt.*

Defensio vero hæc consistit in conservatione juris & bonorum cujusque, atque in aversione injuriæ &, omnium incõmodorum, atque è periculis & malis liberatione.

Defensio ejusmodi est triplex 1. protectio singulorum mẽbrorum consociatorum, quando provincia, civitas, pagus, oppidũ vim, injuriam, patitur, in necessitatibus vel indigentia, auxilioque opus habet. 2. est commeatus & securitatis publicę præstatio contra usum commerciorum in territorio corporis consociati infestantes, tollentes, vel minuentes. 3. Belli susceptio.

Protectio singulorum regni mẽbrorum est, quâ à toto Reipũb. corpore singulis aliis ipsius membris, defensio, patrocinium, atque cura, communibus viribus & consilijs, contra pericula, calamitates, incommoda, difficultates, injurias, læsiones, discordias, contentiones, membri laborantis, oppressive, aut læsi, suscipitur, atq; necessitatibus ipsius remedium promptum adfertur.

*Exempla è sacris literis petita vide Iosuæ c.*1. 4. *Fœminæ vestræ, parvuli vestri, & pecora vestra manebunt in hac terrâ, quam dedit vobis Moses cis Iordanem. at vos transite militari ordine ante fratres vestros, quotquot estis valentes robore, & adjuvate eos.*15. *usque dum quietem largitus sit Iehova fratribus vestris ut vobis &c. Psalm* 122. 9. *Num. c.* 32. 16. *& seqq. Iudic. c.*8. 5. 6. 7. 8. 14. *& sqq. ubi Gideon ob denegatum sibi hoc auxilium Succothas & Penuelitas punivit. Iudi. c.*4. 10. 11. *c.*5. 15. 16. 23. *ubi Debora commendat tribus illas, quæ auxilium in libertate patriæ vindicandâ tulerant, & re rebendit quasdã ob segnitiem & cessationẽ. Ita quoque cum reliquæ tribus populi & poli-*

tiæ

tiæ Mosaicæ audirent de defectione & apostasia contribulium suorum & tribus Ruben, tribus Gad & dimidia tribus Manasses curam illorum revocandorum ad verum Deum susciperunt, conventu publico indicto & legatis missis, Ios. c. 22. Sic & Benjaminitas ad officium reliquæ tribus redduxerunt, Iud. c 20. & c. 21. ubi etiam consultant de hac tribu ab interitu & internecione conservanda. Sic & Iabeschitæ communibus armis & auxilio populi liberati sunt à tyrannide Hammonitarum, 1. Sam. c. 11. 1. 2. 3 4 5 6. 7. ibi. Quisquis non exibit post Saulem & Samuelem, sic fiet armento ejus. & seqq. Iudic. c 6. 34. 35. Hanc ob causam etiam Iephtha Ephramitas reprehendit, objiciendo illis negligentiam in non facto officio & defensione præstita, Iud c. 12. 1. 2. 3. & Israelitæ graviter puniverunt habitatores Iabes Gilhadis, quod in communi bello & negocio deseruerant reliquæ ejus Reipub. membra Iudic. c 21. 5. 11. 12. & Saul in detrectantes juvare socios, & membrum oppressum, pœnam constituit. 1 Sam c. 11. 2. 3. 4. 5. 6. 7. ita Iosua Gibeonitas adsumtos in Rempub. defendit contra Adonit Zedeck & socios illius, Ios. c. 10. 4. & seqq ita David quosvis cives à Saule tyranno ejectos & afflictos recipit & defendit, 1. Sam. c. 22. 1. 2. cap. 2. c. 13. Hodie in constitutionibus imperij leges constitutæ sunt de mutuo statuum imperij auxilio prompto, tempore necessitatis ferendo, vide constitut. latiùs sub Imp. Carol. V. de pace publica. Cicer. 2 de legib. Respub. ait, nomen est universæ civitatis, pro qua mori & cui nos totas dare & in qua nostra omnia ponere & quasi consecrare debemus.

Nam omnibus expedit salvam esse Remp. cuius beneficiis maximè obligati sumus, ideoque omnia ad illius salutem conferre debemus, cui nati & educati sumus, & Cicer. pro Rabir Boni, inquit, est magistratus, cum auctoritate Reip. labefactari videt & convelli, ferre opem patriæ, succurrere saluti fortunisque communi. suam salutem posteriorem saluti communi ducere. Idem docent Iurisconsulti Cagnolus & Decius in l. culpa caret. & l. nullum crimen. de reg jur. Vasq l. 1 c. 41. num. 19. & c. 22. per l. ut vim. de just. & jure & præceptum, diliges proximum sicut te ipsum. 1. Timot. c. 5. 8 non habet curam suorum domesticorũ infideli est deterior. Quod putãt procedere tam in rerum, quàm personarũ defensione.

In calamitatibus igitur, tempore peſtis, morbi epidemici, vel famis, & penuriæ, diſcordiarum & diſsidiorum, membrum quodvis Reip. alteri laboranti non deerit: ſed gravi aliquâ calamitate affecto ex ærario publico privatoque tum remiſsione, ſeu liberatione, aut ſublevatione tributorum ſuccurret. *Sic Tiberius urbibus.12. Aſiæ terræ motu ſuccuſſis ſubvenit, Tacit.lib.2.annal. Sic populus Iſraël tribui Binjamin afflictæ neceſſariarum rerum communicatione ſuccurrit, Iudic.c.21,6.& ſeqq.*

In commoda & pericula inundationum vel aquarum avertuntur, ſi in tempore aggeres conſtrui curantur.

Incendiorum pericula prȩveniuntur cuſtodiâ accuratâ demandatâ vigilibus & excubitoribus.

Incendiorum excitandorum, vel ortorum reſtinguendorum cauſſa conſtituuntur miniſtri, & inſtrumenta neceſſaria in tuto certo loco reponunrur.

Feræ beſtiȩ noxiȩ lupi, urſi, apri, & ſimiles venationibus tolluntur, fugantur, extirpantur.

Vita, fama, res regnicolarum contra hoſtes, prædones, latrones ab injurijs, vi & periculis defenduntur.

Defenſionis etiam quȩdam ſpecies eſt, ultimæ provocationis beneficium conceſſum, quo licet illi, qui ab intermedio quodam magiſtratu, vel potentiore membro Reip. prætextu iuris læſus eſt, ad totum corpus Reip. ſeu judicium & auxilium totius regni, pro gravamine illato à membro, tollendo, & errore corrigendo, appellare & provocare. *l.1.§. & quidem à quib.appell.non licet. Novell 105.c.2.§.4. Bodin.lib.2.c.10. de Rep. Pet.Greg.de Rep.lib.9.c.1.nu.36.& ſeqq Ratio huius juris appellandi ad Remp.eſt quod totum Reip.corpus ſibi difficillimorum & arduorum negotiorum cognitionem & deciſionem reſervavit, Exod.c.18.19.22.26 Deut.c.1.17.f.25.11.12.c.26.32. ne aliis ſub prætextu juris aliquod membrum Reip iniquè innocentes opprimat Iudic.c.20.*

Provocationem quoque apud Romanos à regibus fuiſſe ad populum ex lege refert Seneca epiſtolâ. 108. Livius lib.8. Alex.ab Alex.lib.4.

c.6

c. 6. *Quanta, inquit, disciplina cauerint Romani ne qui magistratus gererent, nimiâ licentiâ abuterentur, illud documento est, quod pluribus legibus, plebis scitis & senatus consultis præscripti fines magistratuum, & potestas coarctata fuit, præcipuè cauendo, ne imperiosa illorum licentia extra gyrum rationis excederet. Ideo lex promulgata fuit, qua cauebatur, ut a quocunq; magistratu ad populũ prouocandi cuiuis potestas foret.*

Huic cognitioni & defensioni prẽsunt & inseruiunt regni, seu Reip. nomine, qui à toto populo ejusque summo magistratu ad hoc cum potestate illorum sunt constituti, ut summo huic tribunali & prætorio præsint. *Vid. Bodin. lib. 1. c. 10. in quarto jure maiestatis. In politia Germanica tale tribunal summum est Camera Impialis, quæ est senatus totius Imperij, ut vocatur in visitatione anni 70. §. dan obwol &c. In Galliæ & Angliæ regno constituta sunt parlamẽta, quibus præsunt senatores à toto regno constituti, qui regnum repræsentant. Guid. Pap. quæst. 29. & 423. Iohan. Montaigne de parlament. adde ordin. Camer. part. 1. tit. 8. ibique Eisner. ubi expressè dicuntur hi Iudices repræsentare omnes imperij status & ordines, à quibus etiam judex præses & adsessores Camerales nominantur & præficiuntur huic summo prætorio seu tribunali.*

Conultum verò est, ut hoc supremum tribunal & auditorium constituatur in regni metropoli. 1. *Reg. c. 7. 4. 5. 6. 7. 8. c. 10. 18. Psalm. 122. & 132. 1. Sam. c. 7. 15. 16 Deut. c. 17 2 Chron. c. 19 In quo tribunali judicasse 70 seniores Israel, de quibus Num. c. 11 putat Sigonius lib. 6. c. 7. de Rep. Hebr. una cum summo magistratu & principibus tribuum & princip. Levit. vid. Ier. c. 26. Matth c. 26. 2. Chron. c. 19. Act c. 3 c. 4 c. 5.* Exempla talis provocationis ad universalis consociationis corpus seu ad regnum & populum habes 1. *Sam. c. 14. v. 45. 46. ubi populus Ionathan sententiæ capitali Saulis eximit & Ierem. c. 26. v. 10. 11. 16. c. 38. 5. & seqq. ubi magistratus cogitur populi judicium sequi. adde Iudic. c. 20. c. 21. c. 18. 19. 20. 21. & seqq. & Daniel. c. 6. Est. c. 1.* Profana exempla adfert *Steph. Iun. Brut. quæst. 3 in vindic. contra tyran. & Hotoman. de antiquo jure regni Gallici.*

Sequitur de cõseruatus & securitatis publicæ pũtione, qua

membra & omnes omninò in territorio corporis consociati regni defenduntur & proteguntur contra omnes qui territorium illud latrociniis, cædibus, direptione, spoliatione infestant, itineraque non tuta reddunt, atq; usum commerciorum liberum, accessum & recessum aliorum arcent, tollunt, impediunt, vel non securum faciunt.

Securitas igitur in territorio omnib. est præstanda, ut quivis in eo vivere, ire, ambulare, agere, res suas curare possit, sine alterius offensione, lesione, aut impedimēto, ita ut tota regio, & quævis eius partes, semper sint tutæ, pacatæ & liberæ; sine ullo periculi, aut vis & violentiæ metu. Sic itaq; hic securitas præstatur contra humanæ vitæ hostes, exploratores, proditores, sicarios, prædones, latrones, insidiatores, direptores, spoliatores, quosvis vim inferentes, lædentes, vel vitam socialem & symbiosin institutam turbantes. *Deut. c. 21. 4. Esd. c. 8. 30. 2. Chron. c. 15. 5. 6. Genes. c. 33. 15. c. 26. 11. 16. 27 c 12. 17. c. 18. 16 c. 42. 9. Psal. 12. 9. Psal. 144. & 122. 7. 8. 9. Iudic. c. 11. 19. 20. 21. 22. Num. c. 21. 22. 16. 17. Deut. c. 2. 27. 28. Exo. c. 18. 27. Act. c. 23. 10. 23. 24. 27. 30. 2. Sam. c. 14. 9. 10. & 1. Macch c. 12. 4. 1. Reg. c. 4. 24. & pax erat ei circumquaque ab omnibus lateribus suis. 25. adeò ut considerent Iehuda & Israel securè, quisque sub vite sua & sub ficu sua, à Dane Berseba usq; omnibus diebus Salomonis.* Horum vulgo salvus conductus vocatur, & alio in loco ius commeatus & remeatus. *l. relegati. 4. in fine. de pœn. l. 16. si quis. C. de Decur. tit. C. de commeat. lib. 12. l. 9. C. de prox. sacrosctin. ubi Cujac. Pet. Gregor. lib. 9. cap. 1. num. 21. de Repub. Geil lib. 2. obs. 64. Farinat. lib. 1. quæst. 24. & Menoch. cas. 336. arb. jud. lib. 2. & lib. 1. quæst. 81.*

Huc pertinet quoque, quę vulgò dicitur salva guardia, quæ est protectio, defensio tutela, custodiáve bonorum, hominisve contra omnem vim injuriam & læsionem præstanda, 1. *Sam. 6. 22. 23. Genes. c. 12. 17. c. 26. de qua Iurisconsulti latius.*

Hujus loci similiter est refectio viarum publicarum, ut itinera publica plana, pervia commoda, nota & distincta serventur,

tur, quibus pedibus, equo, curru, quævis importari & exportari commodè possint.

Belli susceptio est, quâ justa defensio, vel offensio & vindicta sumitur ab illis, qui vel totum Reipub. corpus, vel illius membrum aliquod læserunt, vel injuria affecerunt. Huic annexa est potestas pacis ineundæ, & loca munita in sua potestate habendi. *Sine bello enim publica tranquillitas, pax & disciplina conservari nequit. Iudic. c. 11. 8. 10. 11. & seq. c. 20. & 1. Reg. c. 20. 7. 8. Prov. c. 24. 6. l. 3. ad l. Iul maiest. Novell. 85. tit. de pac. tenend. tit. Cut arm. ujus inscio princ. Bodin. lib. 1. c. 10 de Rep. Gregor. Tolosan. lib 11. c. 14. de Reipub. & lib. 9. c. 1. Bocer. de jure belli. c. 4. c. 17. Geil de pac. pub. 1. Macchab. c 14. 41. 42. 43. 2. Sam. c. 5. 9. & habitans David in eo propugnaculo, vocavit illud civitatem Davidis &c.*

Belli gerendi causa justa est tum, quando prius omnibus remediis aliis tentatis, pax, vel justitia aliter haberi non potest. *Deut. c. 20. 10. Num. c. 20. 29 c. 21. Iud. c. 11. 14. 15. 17. 18. Esa. c. 1. 11.*

Causæ verò belli indicendi & gerendi justæ sunt ferè 7. Prima, est repetitio rerum per violentiam ab alio populo ablatarum. *Iudic cap. 11. 14. & seqq. 1. Sam. c. 30. 8. 18 19. Genes. c. 14. 14. 15. 16. 1. Sam. d. c. 30. ubi Martyr. 2. Sam. c. 2. Iudic. c. 15. 3. 2. Reg. c. 14. 25.*

Secunda est defensio & propulsatio vis illatæ ab alio. *Martyr. d. c. 2. Iudic. d. c. 11. 14. & seqq. 1. Sam c. 14. 47. & seqq. 1. Sam. d. c. 30. 2. Sam. c. 10. 6. 7. 8. 9. Covarruv. in c. peccatum. de reg. iur. in 6. part. 2. relect. §. 9. 1. Sam. c. 23. 2. 34. 5.*

Tertia causa est, libertatis, privilegiorum & jurium suorum, pacis & tranquillitatis conservandæ & veræ religionis defendendæ necessitas. *Exod. c. 23. 2. Chronic. c. 12. 12. 2. Reg. c. 23. 1. Reg. c. 18. Daniel. c. 3. 1. Macch. c. 2. Euseb. Eccles. histor. c. 9. Vrsin. exercit. Theolog. lib. 2. dispos. 44. & seqq.*

Quarta causa est, quando peregrinus populus transitum innoxium per suam provinciam denegat. *Num. cap. 21. ex nulla*

cauſſa probabili. *Deu. c. 2. 25. 26. Boce. de jur. bell. c. 17. Covarr. d. loc.*

Quinta cauſſa eſt, quando ſubditi adverſus ſuum principem & dominũ inſurgunt, fidem datam non ſervant, nec ei obedire volunt, etiam ſi ſæpiùs admoniti fuerint. *2. Reg. c. 20. Iudic. 20. 2. Sam. c. 20. 6. 2. Reg. c. 17. 4. 2. Chron. c 36. 13. Gene. c. 14. 5. 6. 2. Sam. c. 2. c. 3. Boer. & Covar. d. locis.*

Sexta cauſſa eſt contumacia, quando quis princeps, vel alius dominus, aut civitas judiciorum rigorem ſæpiùs attentatum contumaciter ſpreverit, ut juſtitia aliter defendi & adminiſtrari non poſsit. *Iudic. d. c. 20. & c. 21. Toloſan. d lib. 11. c. 21.*

Iuſta denique cauſſa belli eſt, quando fœdera ab altera parte non impleta ſunt *1. Reg. c. 22. 3.* & quando fides promiſſa, præſtandi non ſervatur. *2. Reg. c. 18. 17.* & quando tyrannis in ſubditos exercetur. *de qua re in cap. 31. diximus.*

Iuri belli indicendi & gerendi reſpondet jus pacis & transactionis ineundæ & controverſiæ componendæ. *Bodin. lib. 1. c. 10. de Repub. Geil lib. 2. obſ. 57. de qua re ſuo loco cap. 33. in fin. infra.*

CAPUT XVII.

De cura bonorum corporis, conſociati & comitijs.

TAntùm de protectione & defenſione corporis conſociati, ſeu univerſalis conſociationis. Sequitur de cura bonorum ejuſdem.

Cura hæc bonorum Reipu. vel corporis conſociati eſt duplex. Prior, quâ diligenter & fideliter ea ad neceſſarios & utiles Reip. uſus cõſervãtur. Altera, quâ illa augẽtur & amplificãtur.

Conſervatio bonorũ Reip. eſt mobilium aut immobilium.

Bonorum mobilium cura & cuſtodia habetur ærario publico, vel aliis ædibus publicis: In illo pecuniæ, in his verò res aliæ, nimirum Reipub. armamentaria, res annonariæ, vel annales & documenta regni publica adſervantur.

Pecunia corporis conſociati continetur in ærario publico, in quo depoſitæ pecuniæ Reipub. aſſervantur, ex quocunque titulo illæ fuerint adquiſitæ. *Gregor. Toloſan. lib. 3. c. 3. de Rep.*

Apud Romanos triplex ærarium fuisse constat. Vnum commune, in quo civium tributa, ac sociorum vectigalia, & præda Imperatorum asservabantur, quibus bellorum sumptus ordinarij sustinebantur. Alterum sanctius ærarium dictum, in quo aurum vicesimarium ad ultimos Reipub. casus servabatur. Tertium fuit, in quo pecunia belli Gallici causâ custodiebatur. Quartum fuit ærarium ab Augusto his tribus prioribus additum, quod militare dicebatur. De variis variarum gentium ærarijs vide Gregor. Tolosa. lib. 3. c. 3. de Repub. De Iudæorum ærario vid. 1. Reg. c. 7. 51. c. 14. 14 c. 23. 13. 2. Chron. c. 9. 26. c. 26. 20. & seqq. Iosu. c. 6. 24. quod fuit sacrum & ecclesiasticum ex eleemosynis, decimis, & primitijs: vel civile, quod vel militare ad bellum, vel politicum ad usum politiæ destinatum: utrumque ex contributionibus, alijsque Reipub. reditibus colligebatur.

Hodie similem ærarii distinctionẽ retineri adhuc Venetijs, & in Gallijs, testatur Danæ. lib. 3. c. 3. polit. & commendat. Consultum tamen est, quò thesauri publici aurum, vel argentum tutius asservetur, ut conflatum & contusum in lateres, vel laminas, liquefactum & fusum deponatur, quam in moneta cusa. vid. Greg. lib. 3. c. 3. num. 8. 9. Boter. lib. 7. c. 9. de polit. rectè const.

In ædibus publicis asservantur Reip. arma, annona, & documenta.

Arma Reipub. seu regni continentur & asservantur in armamentario, quod jus Armandiæ in jure feudali dicitur, & eminentiam & majestatem arguit. *Novel. 85. de armis tit. Cui armoriũ usus inscio. Princ. l. 1. l. 2. de v. publ. vid. Greg. lib. 9. c. 1. nu. 16. & seqq. de Repub. 1. Sam. c. 13. 19. Boter. lib. 7. c. 1.*

Arma aũt omnis generis comparata ad offendendũ & defendẽdum magna copia, id milites, pedites & equites instruendos & armãdos ad bellum, in omnibus Reip. necessitatibus, asservanda sunt. *exemplo clariss. Impp. 2. Chro. c. 11. 12. & c. 17. 12. c. 16. 4. vid. infrà cap. de bello specimen optimè instructi armamentarij hodie videre licet apud venetos, ut testantur testes oculati plures.*

Atque huc etiam pertinent publica regni propugnacula

cula & munitiones, quę ad regnum, ſeu conſociationem univerſalem pertinent, quibus utitur ad ſui defenſionem contra vim & bella hoſtium, & ad comprimendos hoſtes Reipub. internos. *De quibus latiùs infra in cap de adminiſtratione civili dicetur.*

Annona Reipub. ſeu regni continetur & aſſervatur in granarijs, in horreis & ædibus annonarijs, ad neceſsitates regni incidentes, tempore belli, vel caritatis. *exemplo Pharaonis. Geneſ. c. 41. Salomonis. 1. Reg. c 9. Ioſaphat. 2. Chro. c. 17. Hiſkiæ. 2. Chro. c. 32. vid. Ioël. c. 1. Eſai. c. 3.*

Annona hîc nobis eſt, quicquid ad vitam humanam ſuſtentandam eſt neceſſarium & utile, uti panis, caro, vinum, cerevisia, veſtes, omnis generis frumentum. *2. Chron c 11. 11. Diſpones in eis anteceſſores, & apothecas cibi, olei, & vini, & verſ. 28. Ioſu. c 1. 11. Iudic. c. 20. 10. Solet verò reponi commeatus & annona ejuſmodis in locis munitis. 2. Chro. c. 11. 23. c. 17. 13. ubi Iun. 2. Reg. cap. 20. 13. & ſeqq. Romani totius anni commeatum, in aceto, frumento, lardo atq; hordeo & paleis ad uſum equorum, conditum habebant. vide Greg. lib. 11. c. 3. de Repub.*

Archivum publicum regni eſt, grammatophylacium; quo publica regni documenta, annales, hiſtoriæ rerum geſtarum, libri legum, ſtatutorum, privilegiorum & jurium regni, atque documenta alia cuſtodiuntur. Vocatur aliâs χαρτοφυλάκιον, camera, ſcrinium ſacrum, cancellaria, tabularium.

Extracta & deſumta ex hoc archivo inſtrumenta, probant; ut latiùs docent juriſconſulti. *De archivis imperij & aliorum Rutgerus Roland. cap. 4. lib. 5. de commiſſar.*

Tutò autem cuſtodiri archiva, Reipub. intereſt. Nam ubi deſunt illa, illic magnam quoque rerum perturbationem tandem ſequi neceſſe eſt, præſertim ſi de jure, aut finibus regionis, cum vicinis contendatur. Iſta igitur in quavis regni metropoli eſſe conſultum eſt, in locis munitis, vel ſanctis. vid. 1. Sam. c. 10. 25. Cúmque eloquutus eſſet Samuel jus regni & deſcripſiſſet in quodam libro, collocavit eum coram Iehova, hoc eſt, in domo Dei ante arcam ipſius aſſervandum, cujus arcæ ſedes erat Hieroſolymis.

ſolymis, quæ regni metropolis.

In archivis illis regni ſervantur & cuſtodiuntur etiam regeſta, libri cenſuales, libri feudales, libri ſtatutorum, conſuetudinum in regno receptarum, libri exactionum, tributorum, decimarum, reddituum, & indictionum publicarum, matricula, imperij, ſeu regni, in qua nomina civitatum, vicorum, pagorum & oppidorum regni, item jura regni. 1. *Sam.* c. 10 2.5. annales rerum geſtarum, judiciorum Dei, fœderum, pacis initæ, finium territorii regni, continentur.

In politia Iudaica ex archivis regni videntur ſumti libri hiſtorici, ſacræ ſcripturæ omnes, imò in archivo libri authentici ſacræ ſcripturæ, & matriculæ genealogicæ, depoſitæ videntur, uti apparet ex Nehem. & Eſdræ libris, item Chronicorum & Regum. Ex archivis igitur & actis publicis quovis tempore informatio & inſtructio de rebus geſtis memorabilibus, genealogijs nobilium familiarum, Reipub. terminis territoriorum atque de alijs plurimis, peti & ſumi poteſt. vide Exemplum Eſter. c.2.23.c.6.1.2. facit huc Pſal.78. & 95. & 105.106. & 136. 2.Chro. c.35.25.26.27 Heſræ.c.5.17.cap. 6.1.2.

Ejuſmodi archivum in politia Germanorum eſt penes electorem Moguntinenſem, qui acta publica Imperij Germanici, quæ in comitijs, deputationibus, viſitationibus & alijs imperij conventibus peraguntur, & matriculam Imperij, in aula ſua cuſtodit, apud quem etiam eorundem editio petitur.

Huc refero etiam bibliothecas regni, quæ in metropoli conſervantur. *Patric. lib.* 8. *tit.* 15. *Toloſan. lib.* 16. *c.* 7. 8. 9. *Caſtell. lib.* 3. *part.* 2 *c.* 15.

Bonorum immobilium ad regnum pertinentium inſpectio & cura, ex univerſalis conſociationis arbitrio & conſenſu committitur curatoribus conſtituris.

Bona hæc, ad Rempub. pertinent tribus modis.

Primo modo, quando uſus publicæ rei ſingulis privatis civibus regni, ſeparatim conceditur, ita tamen ut cum qui prius uti cæpit, alius ſuperveniens, impedire non poſsit in uſu. *tit. ne*

quis in loco public. l. 24. fluminũ. de dam. in sect. tit. de fluminib. tit. ut in flum. public navigar. l. 13. in fin de injur. l. 7. de diverſ. & temp. præſcript. tit. de loc. pub fruend. cum nihilominus proprietas harum rerum ſit Reipub. & regni vel univerſorum, non ſingulorum membrorum regni, uti ſunt flumina publica regni, palcua publica, portus, viæ publicæ, regiæ, prætorię, conſulares, loca publica, nemora, ſilvæ publicæ, ſaltus hyberni, eſtivi, vectigales, fundi, prędia ſtipendiaria, fodinę metallicæ, ſalinæ, aut ſalisfodinæ, thermæ, balnea, fontes, aquæductus, ſtagna, lacus, eluviones, paludes, littora, limites regni, maris aut fluminis dominium. *vid. Marc. Ant. peregr. li. 8 de aquis poſt tract. de jure fiſc.*

Secundò, publica res dicitur, cuius uſus & proprietas non ſingulis privatis ſeparatim, ſed toti corpori communis eſt, & nomine Reipu. ſeu regni diſpenſatur & erogatur, uti eſt pecunia fiſcalis & ærarii, collecta ex ſingulorum membrorum regni fortunis & bonis, ad conſervandam utilitatem & dignitatem Reipubl. vel onera relevanda, ut vectigalia, penſitationes, collationes, in arcam communi repoſitæ, vel aliæ res annonarię, frumentariæ relatæ in horrea publica.

Tertiò publica dicitur res, quæ per conſequentiam, non principaliter, populi utilitati inſervit, uti opera & miniſterium, quod in privatis officijs præſtatur, *ſicuti tutela ac cura, Iau dicitur.*

Quartò publica res dicitur, quæ ad utilitatem & cauſſam totius corporis populi pertinet, & per conſequentiam ad ſingulorum utilitatem redundat. *Pet. Greg. lib. 1. c. 1. de Repub.* uti armamentaria, archivum, prętoria, bona publicata, bona caduca, ereptitia, ἀκληρονόμαϛα, bona fiſcalia, bona bello adquiſita, & bona donata, vel alio juſto titulo comparata.

Bona publicata, ſunt bona delinquentis, quæ ob delictum civis in fiſcum ſunt redacta, & in uſum Reipub. ſeu regni converſa. 2. *Sam. c. 16. 4. 5.* Cuius generis etiam ſunt bona damnatorum quorundam 1. *Reg. cap. 21. 15. 16.* & mulctę, quę à delinquen-

linquentibus exiguntur, & *fructus jurisdictionis dicuntur. De quibus jurisconsulti latiùs.*

Bona ereptitia dicuntur, quæ ob delictum ab indignis successoribus hæredibus sunt ablata. *tit. de his, quibus ut indignis, &c.*

Bona vacantia, ἀκληρονόμητα quoque fisco concedunt. *tit. de bon. vacant. C.* Bona vacantia hîc nobis sunt, quę à nullo privato possidentur, uti sunt bona mortuorum sine hęrede legitimo: bona perdita: bona pro derelictis habita: loca deserta & inculta à nullo occupata in territorio Reipub. *tit. quæ sunt regal. ubi Dd.* Ejus generis quoque sunt caduca bona. *tit. C. de caduc. tollend.*

Bona fiscalia sunt, quę ratione dignitatis & potestatis à subditis & regnicolis magistratui ad commodiorem Reipub. gubernationem sunt data pro impensis & sumptibus in cōmunem societatem, & salutem subditorum faciendis: uti sunt bona regno coniuncta & incorporata, seu coronę unita, quę Reipub. dos dicuntur, quę que magistratui alienare non licet. *Greg. lib. 3. c. 2. c. 8. de Repub. Hotomannus quæst. illust. 1.*

Bona in bello adquisita sunt prædę & spolia ab hostibus capta; uti pecunia, agri, prędia, urbes, pagi, oppida, sylvę, saltus, & res alię similes, quę non duci, seu summo magistratui, sed regno adquiruntur. *de quibus. l. Lucius. 11. de evict. l. 15. item si. §. 2. de rei vind. Iosu. c. 6. 24. Iudic c. 11. 15. & seqq. ubi Petr. Martyr. 2. Sam. c. 8. 2. 6. 14. Deut. c. 20. 10. & seqq. Bodin. lib. 6. c. 2. de Repub. ubi exempla ex Livio & Plutarcho refert. Solebant tamen quandoque Romani, victis populis & agri parte multatis, colonias egentium ac tenuiorum civium emittere, & eam agri partem illis adsignare, ex quo incredibilis tum utilitas, tum gloria Imperio nominique Romano accedebat. Plebs tenuiorum, quæ urbem onerabat, exhauriebatur, stirpes civium propagabantur, veteranis agri adsignabantur, & victi Romanorum moribus & legibus assuescebant, & coalescebant. Exempla refert Bodinus d. loco. David ex*

spolijs, auri talenta centum millia, argenti mille talentorum millia coegisse legitur 1. Chron. c. 22. Ezechias etiam hinc suos thesauros & opes collectas habuisse legitur. Esa c. 39.

Bona ex amicorum largitionibus, vel legatis accepta, Bodinus inter modos pecuniæ conficiendæ refert. *lib. 6. c. 2. de Repub.* Icui & annuum pensionem, quę à locijs civitatibus extendere percipitur: Item auxilia & milites sociis missos. *d. c. 2. Bodinus*

Bona alio quovis titulo justo adquisita, æq; universali consociationi, seu regno & Reip. adquiruntur propria ac privatis alijs. Atq; hîc etiam mercatura & monopoliũ licitum & honestum censetur. nimirum quando nomine totius regni exercetur *I.* quando commercia, ob non tuta itinera, vel pericula, vel privatorum facultatibus, exerceri nequit. Ita Portugalense regnum mercaturam in Aethiopiam & Indiam aperuit. *II.* quando exercitium commerciorũ privati alicuius potentiam augeret & suspectã redderet. *III.* quando utilitas & necessitas Reipub. tempore caritatis & inopię id postularet. *Boterus lib. 8. de polit. rectè instit.*

Denique inter Reipub. bona immobilia refero consociati corporis pagos, oppida, civitates, & regiones, ad eandem Rẽpub. vel corpus universalis consociationis pertinentes, quarum res, operæ, consilia & auxilia ad corporis politici conservationem communicantur. *de quib. capitib. præced. 6. 7. 8. diximus. Horum caussa fiscali Imperij actio competit. vid. Gail lib. 1. obs. 21.*

Atque hęc de conservatione & custodia bonorum corporis consociati, sequitur ut nunc etiam dicamus de eorundem auctione & amplificatione quę fit per confœderationem, consociationémve aliorum, vel per alios titulos & modos legitimos.

Consociatio ejusmodi est, qua in communionem & societatem corporis unius recipiuntur & consociantur alia regna, provinciæ,

provinciæ, civitates, pagi, vel oppida, quibus corpus universa-
lis consociationis amplificatur, firmius & tutius redditur No-
vell. 105. quod tamen sine autoritate & consensu corporis e-
jusque administratoris fieri non potest. *Tolosan. lib. 11. c. 31.*
num 3. addu Zuinger. theat. lib. 28. tit. politiarum forma. & Alex. ab
Alex. lib 4. genial. dier. c. 10. c. 22.

Quos verò peregrinos & extraneos consultum sit recipere in consocia-
tionis communionem explicat Tolosan lib. 4. c. 4. num 14. & seqq. Pla-
nè multitudo populi, gloria & robur regni dicitur. 1. Reg. c. 4. 20. 21.
Proverb. c. 14. 28 in multitudine populi est decor regis &c.

Consociatio eiusmodi extranei populi, vel corporis al-
terius est duplex: plena scilicet, vel non plena ex parte & qua-
dantenus facta.

Plena consociatio & confœderatio est, qua alienum regi
num, eiusque regnicolæ, vel provincia, aut consociatio uni-
versalis quævis alia, communicatis legibus fundamentalibus
regni, & juribus majestatis, in plenum & integrum jus & com-
munionem regni adsumuntur & cooptantur, & quasi in u-
num idemque corpus coniunguntur & coalescunt, tanquam
unius eiusdemque corporis membra. *Atque hoc ius fœderis in-*
eundi ad majestatis capita referri dubitandum non est. Novell. 105.
Gentilis de iure belli, c. 3. lib. 1. Fœdus eiusmodi & confœderatio apud
Romanos fiebat per fœcialem cæremonijs solitis, solemnibus, & jurejuran-
do interveniente, & recitatis legibus conventis pro fœdere. Gregor. d.
loco.

Itaque hisce confœderatis communis est amicitia, jus hos-
pitii, commerciorum, ut liceat in sociorum fines ire, agere,
negotiari, res rationesque contrahere, idque sine vectigalis
ullius solutione, aut certo vectigali, quod ex fœdere, merca-
toribus imperatur. *Bodin. lib. 5 c. 6. Talis confœderatio & communi-*
catio majestatis iurium facta fuit inter Albanos & Romanos olim teste
Livio, & alios populos, qui in communionem Regni & Reip. Romanæ
fuerunt adsumpti. Ita à Iudæis in societatem regni fuerunt recepti, Gi-

beonitæ, Ioſ. c. 9. Idumæi, ſeu Edomitæ, & alij populi. 2. Sam c. 8. & à Romanis olim Iudæi. 1. Macc. c. 8. 24. & ſeqq. & alia exempla plura refert VVare. ab Erenb. in meditam pro fæd. c. 2. & c. 4. & Greg. li. 11. c. 11. de Rep. Bod. li. 4. c. 1. Sic & magnus Lithvaniæ ducatus coniũctus pari iure cum Polonia. Item Boruſſia cum eadẽ Polonia, regnũ Arelatenſe & Britannia minor, Galliæq; partes aliæ cum Franciâ, & Scotia hodie cum Anglia; Sileſia Moraviaq;, cum regno Bohemiæ. Marchia nova Brandeburgenſis cum veteri. Atq; eiuſmodi confœderati faciunt unũ Reip. corpus, & eandem Reimp. *Menoc conſ. 99. nu. 39. & 1. quæſt. 100. in fin. arb. iud. Bodin. li 4. c. 1. & lib. 5, c. 6.* Huic confœderatis adfines ſunt, qui ſunt dediticij, qui ſubijciuntur & recipiuntur in regnum, ſeu communionẽ Reip. ut ſint ſubjecti. *vid. Antimach. li. 3. c. 18. Menoc. li. 1. quæſt. 100. arb. iud. Carol. Sig. de antiq. jur. Ital. lib. 1. c. 1. 1. Reg. c. 13. 19. Toloſ. li. 11. c. 11. li. 5. c. 6. de Repub. qui exempla recenſet.* Non plena confœderatio eſt, qua diverſæ provinciæ, vel regna, ſalvo ſingulis ſuo maieſtatis jure, quoad auxilia mutua contra hoſtes ferenda, vel quoad fidem præſtandã & pacem inter ſe & amicitiam colendã, vel quoad communes amicos, vel hoſtes communi ſumptu habendos, ultrò citroq; ſolemniter icto fœdere, ſeu pacto inito, ad tempus certum, quod melius, vel incertum, ſe obligant. *l. 7. §. 1. de captiv. & poſtl. reverſ. Halicarnaſ. lib. 1. Toloſan lib. 11. c. 11. num 9. Bodin. lib. 1. c. 7. & lib. 5. c. 6. de Repub. & infra. c. 31. ſub finem.*

In fœderibus eiuſmodi contrahens & paciſcens cautus eſſe debet, ne per ea rapiatur ad negotia iniuſta & pernicioſa, atq; ruinâ ſocij confœderati ſimul opprimatur. *Hænon. diſput. polit. 13. theſ. 4. Melch. Iun. quæſt. 74. part. 2. Richt. axiom. polit. 157.*

Ideóq; hîc ponderãda ſunt. *I.* potentia confœderãdi ſocij. *II.* fides & conſtãtia confœderandi ſocij ex ante actis. *III.* ſimilitudo morũ. *IIII.* æqua & honeſta conditio inter confœderatos, ex fœdere nihil, aut parum utilitatis, ad confœderatum veniat. *Melch. Iun. quæſt. 74. Bodi. lib. 5. c. 6. Hænon d. loc.* Probantur confœderationes, ex quib. non major ad unum, quàm alterum ſo-

cium redit utilitas, vel periculum. *latè Boterus li. 8. de polit. inſtit.*

Fœdera & pacta hæc, quibus tales confœderati devinciuntur inter ſe & cõjunguntur, certis legib. pactis & conditionib. concipiuntur, atq; ſtipulata manu, ſcripturis, ſigillis, & quandoq; juramentis confœderatorum confirmantur. *Exempla plurima recenſet Ioſias Siml. lib. 1. de Rep. Helv. et Meter. in hiſtoria Belg.*

Leges eiuſmodi confœderatorum de tribus potiſsimum agunt. I. de defenſione mutua contra vim & iniuriam. II. de cõcordia inter confœderatos fovenda & conſervanda. III. de adminiſtratione cõmuniũ jurium ſociorũ confœderatorum.

I. De defenſione mutua confœderatorum contra vim & injuriam quamvis tam à ſocio, quàm exteris illatam, ſunt eiuſmodi leges.

Pro libertate, jure, privilegiis cõfœderati defendẽdis ſocius confœderatus invocatus auxilium ferat quovis tempore, & ſocio laboranti *συμμαχίᾳ* & ſyncretiſmo, mutuoq; auxilio adſit, abſque mora & dolo.

Socius cõfœderatus ſocio è ſuis finibus vim iniuriámve inferri non patiatur, ſed prohibeat, neq; tranſitũ hoſti concedat, neq; ſubditos contra ſocium militare permittat.

Socius in territorio ſuo permittat ſocio confœderato militem ex ſuis ſubditis, tempore neceſsitatis, conſcribere.

Bella ex communi conſenſu ſociorum ſuſcipiantur, gerantur, & pax voluntate eorundem ſanciatur.

II. De concordia inter confœderatos ſocios fovenda & conſervanda leges ſequentes ſunt.

Diſſenſiones, lites & diſcordiæ ſociorũ non bello, ſed in comitiis, ſeu conventu publico ſociorũ, ex iudicio confœderatorũ, vel à certis arbitris & bonis viris utrinque electis, componantur. Bello inter ſocios duos confœderatos orto, tertius ſocius neutri parti ſe iungat, ſed operam det paci componendæ. *Bodin. lib. 5. c. 6. de Republ.*

De iniuria illata ſocio à ſocio cognoſcant, & ſtatuant

reliqui

reliqui ſocii, quorum judicio damnatus pareat. *Bodin. d. loc.*

Confœderatus cum alio, fœdus ſine voluntate, vel ſcientia ſociorum non incat, neque ſe in alterius imperium tradat, neque pacem, neque inducias cum hoſte, ſine cæterorum voluntate faciat, in pace verò, vel induciis talibus, ſocius compræhendatur.

Socius ſocio nullum bellum inferat, vel eum lædat, ſpoliet, damnúmve det. Secus ſi fiat, ſocij cæteri defenſores & vindices ſint. *Bodin. lib. 5. c 6.*

Novis vectigalibus, portoriiſve ſocius non premat ſocium.

Sceleratí, malefici, fugitivi in ſocii territorii depræhenſi, ad locum delicti à ſociis interpellatis, mittantur, & ab altero proſcripti, non recipiantur. Cuiq; ſocio confœderato jura majeſtatis Reip. conſuetudines, privilegia ſalva & illeſa permaneãt. Commeatus & publica ſecuritas ſociis in agro ſociorum & territorio concedatur.

Fœderis renovatio, conſtituto definitóque tempore fiat.

III. Leges de adminiſtratione communium jurium confœderatorum, ſunt de rebus communibus & de conventu ſociorum communi.

De rebus communibus ſunt: in bello ſociorum communi, ſumptibus communibus geſto, occupata caſtella, urbes, agri, regiones, annui reditus, vectigalia, juriſdictiones, territoria, cedant omnibus ſocijs atque inter eos æqualiter diſtribuantur.

Atquiſita verò bello ſumptibus unius ex ſociis, illi ſoli cedant.

Regiones, urbes, oppida, agri, communi bello & ſumptibus parta, communi imperio ariſtocraticè regantur.

Fœderis violatores, tanquam perjuri & perfidi puniantur.

Conventus ſociorum confœderatorum communis eſt, in quo

quo de rebus, vi confœderationis ad omnes socios confœderatos pertinentibus, earumque annexis, ex communi sociorum decreto, secundum omnium & singulorum, vel plurimorum sociorum sententias statuitur.

Socius confœderatus quilibet jus suffragij in conventu hoc habeat.

Conventus hîc sociorum ad socij unius, vel plurium petitionem indicatur & convocetur ab illo, cui illud ex socijs communi consensu est iniunctum, idque in loco & tempore constituto & destinato, cum significatione rei, sive negotij, de quo agendum est.

Sessio & locus inter confœderatos socios ex communi consensu constitutus & receptus observetur.

In conventu ejusmodi confœderatorum agitur de pace, vel bello, de ratione belli gerendi, vel de legatione ad exteros, de responso legatis exteris dando, de gubernatione communium provinciarum, oppidorúmve, atq; de illorum querelis, gravaminibus, & appellationibus, vel de controversiis inter socios ortis componendis, & de salute atque tranquillitate omnium & singulorum confœderatorum sociorum.

In hac confœderatione non plena tot sunt regna & principes, seu Resp. quot sunt socij. Nam non coeunt hîc in unum Reipubl. corpus confœderati, sed quilibet separatam Rempubl. & territorium, & jura maiestatis usurpant, tantum communicantes cum socijs, quantum inter ipsos est conventum. *Bodin. lib.* 1. *c.* 7. Hæc fœdera aliquando affinitate, obsidibus, fideiussoribus, vel demolitione munitionis, vel alio, modo confirmantur, vel vindice potentiore, constituto, sanciuntur, data ei potestate in perfidos, vel perjuros animadvertendi. *Bodin. lib.* 5. *c.* 6. *de Republ.*

Eiusmodi est fœdus Danicum & Holsaticum: Fœdus

inter Venetos, Florentinos, & Pontificem Romanum; fœdus inter Anglum & Gallum: fœdus inter pontificem Romanum, Hiſpanum & Sabaudum: Fœdus inter Helvetiorum pagos, quos vocant: confœderatio inter provincias Belgicas, & earundem cum rege Galliæ, Angliæ & Daniæ nuper contractum: fœdus inter civitates Anſiticas: & plura alia refert *VVarem. ab Erenberg. d. loco. & Bodin. lib. 5 c. 6. de Rep. Apud Romanos olim eiuſmodi ſocios & confœderatos etiam fuiſſe, hiſtoriæ teſtantur apud Liv. li. 9. li. 43. & 48. Decad. 4 l. 7. de c. & poſt l. reverſ. de iſtis fœderib. exempla etiam in Sacra hiſtoria extant. Gen. c. 21. c. 14. 13. c. 34. Joſ. c. 9. 15. 2. Sam. c. 3. 12. 21. 1. Reg. c. 5. 12. 1. Reg c. 15. 19. 2. Chr. c. 16. 3. 1. Reg. c. 20. 34 c. 2. c. 29. 24. Oſeæ. c. 12 1. vide infra de fœderib. c. 31.*

Adfinis huic eſt confœderatio, quam confraternitatem vocãt, Erbverbruderungh. *Teſſau. deciſ. 225. nu. 12. l. ſodales de colleg. qualis inter Saxonem & Landtgravium eſſe dicitur & nonnullos alios, atque olim inter regem Vngariæ & Auſtriacum: item inter Bohemum & Auſtriacum.*

Hujus loci ſũt quoq;, qui provinciam aliquam, vel certam partem regni, tanquam Vaſalli & fiduciarii principes, à ſuperiore tenent, in ceteris autem jura majeſtatis ſibi uſurpant. *Bodi. lib. 1. c. 9. de Republ.*

Similes quoque confœderatę civitates liberę & earum cives αὐτόνομοι. *vid. Valer. lib. 5. c. 2. Pet Fab. Semeſt. c. 7.* aut principes, vel domini fiduciarii, qui ſe ad tempus certum, vel indefinitũ, jure clientilari, protectionis ergò, Reip. & poluie alicui certo ſtipendio addicunt. *vid. Bodin. lib. 1 c. 9. & lib. 5. c. 6. de Rep. tit. C. de domeſtic. & protect lib. 12. Geil. lib. 2. obſ. 54* & ſe committunt in protectionem alterius, retinentes propriam poteſtatem & libertatem, & priorem dominum, tantum quoad pacta convẽta alium recognoſcentes. *vid. Geil. lib. 2. obſ. 54. Mynſ. conſ. 13. nu. 10. & cent. 6. obſ. 2.*

Hiergò ob protectionem, non eximuntur à juriſdictione ſui domini. *Pet. Frid. lib. 2. de mãdat. c. 14. Pet. Greg lib. 11. c. 11. n. 6.*

n.6.Geil. d.loc. Licet plerique fateantur eiusmodi jus cliuntelare valde esse periculosum, nisi bene clientũ libertati caveatur. Ideoque Pet. Frid. in eo requirit. 1. justam caussam, nimirum, quod ordinarius magistratus non possit, vel nolit defendere, vel iniquè gravet suos subditos. 2. ut proximè superior magistratu cliẽtis, protector constituatur, nisi fortè ob justas caussas, alius sit eligendus. Quando igitur proprius magistratus potest & vult defendere, jus protectionis minimè conceditur. vid. Pet. Frid d. loco. Colerum in c. cum non liceat n.9. & seqq. extra de præscript Natta cons. 446.n.6. dissentit VVesen. cons. 48.n.23. part. 1. ubi ait subditos defensionis causa undecunq; petere posse defensionem. Mynsi. cen. 6 obs. 1.

De cautionibus quib. clientum libertati prospicitur & consulitur latè *Bodin lib.5.c.6.* Inter quas excellit illa, qua brevi tempore patrocinium concluditur, & munitiones clientum in potestatem protectoris non veniunt.

Subditorum cum suo magistratu pactio inita difficulter servatur, ideoq; datis fidejussoribus, vel vindicibus potentioribus, cum potestate in perfidum animadvertendi constituta, vel concessa licentiâ ab obligatione parendi, resiliendi, & arma contra magistratum sumendi, confirmanda est. *Bodin. lib. 5. c.6. Apud Romanos olim fœderatus populus dicebatur, cum quo pop. Rom. amicitiã coierat per fœcialẽ, solẽni præcatione adhibitâ, sociusque Romani populi appellabatur. Menoch. lib. 1. arb. quæst. 100. Sigon. lib. 1. de antiq. jure Italiæ. c.1. Habebant enim Romani quosdam amicos, quosdam in tutelam & protectionem recipebant.*

Fœdus ejusmodi erat duplex. Primum, erat par & æquũ, veram utraq; ex parte æqualitatem habens, quo pares, æquo fœdere, in pacem & amicitiam venirent, ita ut populus neuter, altero esse superior, in quo uterque confœderatus suæ majestatis dignitatem imminutã conservat, licet auxilia mutua, impensę & sumptus utrinque imparia sint. *Menoc. d. loc. per l. non dubito. 7. de capt. & postlim. reversi. Greg. d. loc. Bodin. lib. 5. c. 6.*

Alterum fœdus erat impar, quo unus populus altero superior erat. *Menoc. d. quæst. 100. nu. 13. per d. l. non dubito. 7.* quo alter

alterius maiestatem comiter cõservabat, & hostes atque amicos eosdem habebat, mutuam protectionem & defensionem tribuens, non subjectionem, nec iurisdictionem, nec imperium alteri in alterum constituens. *Menoch. d. loc. elegantur Roland. à Valle. cons. 1. nu. 47. vol. 1. Greg d. loc. Bodin. lib. 1. c 9. de Repub.*

Qui autem in fœdere alterum populum superiorem agnoscunt, ij vel tributum indictum, aut pensionem dependere solent, vel ab omni pensione tributóve immunes sunt. *Bodin. lib. 5. c. 6.* utrique verò superiorem observant, ita ut in omnibus actionibus & consessibus ille primas obtineat. *arg. d. l. non dubito.* & princeps confœderatorum dicatur.

Tertium fœdus quibusdam est dedititiorum, qui revera non in fœdere, sed in ditione esse dicebantur, & in potestate alterius, & subiecti: ideoque revera hæc non est confœderatio. *exemplo sunt Capuani, de quibus Livius decad. 1. Ita Menoch. ex Livio & Sigonio. d. locis. Tolosan. d. loc. num. 5. 6, 1. Sam. c. 13. 19. Formulam deditionis ponit Gregor. Tolosan. d. loco, & exempla: adde Iosu. c. 9. 25. & c. 16. 17. Iudic. c. 1. 1. Macchab. c. 1. c. 4.*

Hisce adfines sunt qui jure belli fiunt subditi victoris. *Tolos. d. loc.* Superiores dedititi, sponte adhuc arma tenentes, cessérunt cõditionibus pro pace imperatis ex arbitrio superiorum, nullam sibi reservantes potestatem, sed se, & omnia sua dedentes. Hi subacti, sine ulla deditione in potestatem armis venerunt.

Quædam etiam fœdera sunt temporalia, quædam perpetua.

Quando in fœdere sociorum non æqualiter interest utriusque, & par est ratio defensionis, periculi, damni, auxilij & belli, sed alterutrius forte majus periculum & interesse vertitur

non

non ſunt diuturna fœdera, nec utilia, aut felicia ob inæqualitatem & imparitatem. *Boter. lib. 8. c. 13. de polit. recte inſt. Bodin. lib. 5. c. 6. de Rep. qua de re ſuo loco infra c. 39.*

Aliis titulis & cauſsis legitimis conſociatio univerſalis augetur, nimirum. *I.* ſucceſsione teſtamentariâ, quâ ab aliis corpus conſociatum, vel hæres & ſucceſſor inſtituitur, vel legata ipſi relinquuntur, vel ſucceſsione ab inteſtato, quâ adminiſtratores ipſius, vel provinciarum præſides, hæredes ditionis, provinciæ, regni vel civitatis, aut oppidi alicuius, fiunt & domini. *II.* donationibus & largitionibus aliorum, ut paulò ante dixi mus. *III.* bello legitimo, *ut paulo ante & ſup. cap. 15. dictum. IIII.* emptione. *V.* matrimonio adminiſtratorum Reip. univerſalium, *Stephan. Iun. Brutus in vindic. contra tyrannos. Qua fœlicitate floruit noſtro ſeculo familia Auſtriaca, quæ per matrimonia, plura regna & provincias ſub imperium ſuum comunxit; Bohemiam, Belgium, Burgundiam, Hiſpaniarum regna, Neapolitanum, Siculum, Mediolanum, quædam Indiæ orientalis, plura etiam occidentalis regna, ita ut hæc familia hodie latiſſimè dominetur. Ita Poloni regnum Podonicum valde auxerunt eo ipſo, quod vicinos quoſdam principes potentes pro regibus elegerint. De hiſce titulis augendi imperij latiùs Boterus li. 8. de polit. recte inſtituend. ubi exemplis hiſtoricis rem illuſtrat.*

Atque hæc de communicatione auxilii. Sequitur de conſilii communicatione, quæ à membris corporis conſociati, in conſiliis œcumenicis & generalibus conſociationis univerſalis, præſtatur.

Concilia illa oecumenica generalia regni, ſeu corporis conſociati, ſunt membrorum illius convocatorum conventus, in quo de Repub. ejuſque utilitate & commodis, & de remediis communibus, vel ſpecialibus ſingularibus malis & incommodis deliberatur, & conſiliorum communicatione aliquid concluditur & decernitur.

In his itaq; conſiliis, & comitiis generalibus totius conſo-

ciationis universalis, regni, seu Reipub. negotia illius arduta, difficilia & gravia tractantur, examinantur & concluduntur, uti sunt negotia & causæ totum imperium politiámve, vel membra illius concernentes de legibus fundamentalibus politiæ, de juribus majestatis, de contributionibus & collectis indicendis. *Heigius lib. 1. quæst. 18. nu. 6. Bodin. lib. 1. c. 8. de Repub.* & alia quæ communem deliberationem & consensum totius politiæ postulant.

Concilia igitur & comitia hæc, politiæ vel regni sunt epitome, ad quam omnia publica regni negotia referuntur & à membris regni deliberantur & decidantur.

Ius deliberandi, consultandi & examinandi singuli regni & Reip. membra habent. Ius decidendi verò est penes suffragia & sententias plurimorum membrorũ. *arg. Iud. c. 8. 1. c. 20. 21. vide. Alexãd. ab Alex. lib. 4. c. 10. & lib. 1. c. 17 genial. dier. & infr. cap. 30.*

Horum conciliorum celebrandorum & habendorum causa, ædes amplæ, seu curia regni in metropoli illius constitui solet: *Psalm. 122. 3. 4. 5. 6. 7. Deut. c. 17 8. 9. 10. 11. 12. Psalm 87. 2. 3. Amos c. 7. & c. 8. 2. Sam c. 5. 9. 1. Reg c. 7. 1. 2. 3. 4. 7. c. 10. 18. 19. 1. Chron. c. 28. c 29.*

Rationes horum Comitiorum sunt: primò quod omnes tangit, ab omnibus etiam peragi æquum est, & quod omnium facultates, vires auxilia & sanguinem requirit, id quoq; eorundem consensu communi fieri debet. Vnde minus odij, si malè negotium susceptum cesserit, atque benevolentia & favor populi, qui in publicarum rerum tractatione non excluditur. Deinde melius causa à pluribus examinari, & quod à pluribus quæritur, invenire facilius potest, cum plures plura sciant, & minus falli possint. Tertiò, quia sunt quædam negotia, quæ non possunt, nisi à populo in talibus comitijs tractari. Quartò, qui sunt in magna potentia, horum comitiorum metu, in quo liberè omnium postulata audiuntur, in officio contineri & corrigi possunt. Denique hoc modo libertas quædam populo relicta supereſt, atque administratores publici, rationes suæ administrationis reddere & populum, seu universalem consociationem, dominum

suum,

ſuum; à quo ſunt conſtituti, agnoſcere coguntur.

Ejuſmodi comitia in politia Romana olim erant curiata, centuriata, vel tributa, in quibus populus Romanus ſuffragia ferebat curiatim, centuriatim, vel tributim ſuffragiis rogatis. vide Gellium lib. 13. c. 13. & lib. 15. c. 27. Alex. ab Alex. lib. 4. c. 3. Sigon. lib. 1. c. 17. de antiquo jure civium Roman. Iohan. Roſin. de antiquit. Roman.

In politia Iudaica comitiorũ, conciliorum & conventuum publicorum tria erant genera. Vnum, quando omnes tribus Iſraël conveniebant, qui erant conventus univerſales regni. Alterum, quando unius tribus familiæ omnes, quæ erãt conventus provinciales. de quib. ſup. cap. de provinc. Tertium, quando civitatis alicuius cives univerſi convocabantur. Vnde comitia & conventus Iudæorum erant univerſales, vel particulares. Univerſales conventus rectè concilia, ſeu comitia dicuntur, in quibus omnes tribus 12. Iſrael congregabantur. De hiſce comitijs vide Exod. c. 35. 1. 2. Num. c. 27. 2. 19. c. 10. Deut. c. 9. Ioſu. c. 23. 1. Sam. 7. 2. Sam. c. 13. 2. Chronic. c. 15. 1. Reg c. 18. 19. & ſeqq. c. 11. Iudic. c. 20. c. 21. Ierem. c. 26. c. 37. 1. Chron. c. 28. c. 29. De conventibus tribuũ ſingularũ, vide Ioſu. c. 19 Iudic. c. 12. De ſynodis & conventibus civitatum ſingularum, vide 2. Chr. c. 30. 1. Reg. c. 8. Actо c. 19. vide Sigo. li. 6. c. 3. de Rep. Hebr. Erat quoq; ſenatus univerſi populi, ſenatus tribuũ ſingularũ & ſenatus civitatum ſingularũ. Senatus univerſi populi erat 70. ſeniorum conventus, de quo Num. c. 11. congrega mihi 70. de ſeniorib. Iſraël, quos tu noſti, quod ſeniores populi ſint &c. Ioſ. c. 23. Iud. c. 21. 1. 1. Reg. c. 7. 2. Chro. c. 1. Luc c. 12. De ſenioribus ſingularum tribuum, vide 2. Reg. c. 23. & 1. Sam. c. 30. de ſeniorib. civitatũ Iud. c. 11. c. 8. Ruth. c. 4. Sigo d. li. 6. c. 4. In politia Germanorũ talia ſunt comitia Imperij, quæ vocant, in quibus omnes ſtatus imperij, de communibus regni negotiis & cauſis ſtatuunt & decernunt. vide bullam Caroli quarti Imp. Ejuſmodi conſtitutiones imperij editæ extant. In regno Galliæ talia comitia uſitata etiã olim fuiſſe refert Cæſar lib. 5. & 6. de bello Gallico. & Sueton in Iulio Cæſare c. 30. latè. Hotoman. lib 1. de antiquo jure regni Gallici. Tolo-ſanus lib. 24. c. 4. c. 1. de Repub. & lib. 47. c. 25. & ſeqq Syntagm. Tribus verò de cauſis publicum concilium generale in Gallia cogi ſolitum re-

fert

fert Antimachiavell. lib. 1. theorem. 1. Primò, cum regni moderator designandus erat ordinum suffragijs. Deinde cum regni status corrigendus erat, & remedia quærenda. Tertiò, quoties populo certa pecunia tributi nomine imperanda erat; uti exemplis pluribus allatis probat Antimach. & Toloss. d. c. 5. Cominæus in historijs lib. 1 c. Apud Græcos quoq; & alios populos concilia hæc usitata fuisse multis probat Tolossanus d. locis. In regno Britannico talia sunt, quæ vocant parlamentaria comitia, de quibus Thomas Smith. in libello de Repub. & administratione Anglorum lib. 2. c. 2. ita ait, Parlamentaria comitia veteres leges jubent esse irritas, novas inducunt, præsentibus iuxta ac futuris modum constituunt, iura & possessiones hominum privatorum commutant, spurios natalibus restituunt, cultum divinum sanctionibus corroborant: ponderа & mensuras variant: jus in regno succedenti præscribunt: incerti juris controversias dirimunt, ubi nihil lege cautum fuit: censum agunt, capitationes & vectigalia indicunt: delictorum gratiam faciunt: afflictas, & majorum sceleribus perditas familias erigunt: vitæ necisq; potestatem in eos obtinent, quos ad hujusmodi disquisitiones princeps avocaverit, atq; ut breviter concludam, quicquid in centuriatis Comitijs, aut in tribunitijs populus Romanus efficere potuit, id omne in comitijs Anglicanis, tanquam in coetu principem populumque repræsentante, commodè transigitur. interesse enim in illo conventu omnes intelliguntur cujuscunque amplitudinis, status, aut dignitatis princeps, aut plebs fuerit, sive per teipsum hoc fiat, sive per procuratorem. Nam omnibus peræque gratum esse oportet, quidquid ex senatus consulto parlamentario profectum est, ut quod pro imperio & potestate decernat sereniſsimorum principum majestas, Episcopi, regulique, Equites, & cives, qui eò à provincijs & municipijs ablegati plebem referunt. Et hactenus Thomas Smithus IC & eques Anglicanus in d. lib. 2. de Repub. Anglor. qui cap. 3. addit, nullam promulgationem decreti, constitutionis, aut edicti parlamentarij vim sortiri, donec non parlamentaria buleuteria assensum præbuerint.

CAPUT XVIII.

De Ephoris, eorumque officio, & speciebus.

Hactenus

HActenus de jure communionis universalis consociationis. Sequitur nunc de juris administratione.

Administratio hujus juris est, quâ ad membrorum singulorum & universorum regni salutem jura communionis universalis symbioticæ à certis ministris regni publicis diriguntur, rectè administrantur,& dispensantur. *Vnde jus ἐφιμελητικὸν ad curam gerendam aptum vocari potest; vel jus ὐπαρτικὸν, ad bonam ordinationem pertinens.*

Ministri hi regni publici ad bene rectéque universalis consociationis corpus, eiusque iura curandum, administrandum, gubernandum & conservandum ab unitis & consociatis corporibus, seu membris regni eliguntur,& cum potestate atque autoritate necessariâ instruuntur,& ad hoc fide iurisiurandi adstringuntur,

In hac igitur ministrorum horum publicorum electione & constitutione aliæ sunt partes eligentium,& aliæ ministrorum horum electorum.

Eligentium partes sunt,certis legibus & conditionibus deferre, imponere, & demandare jurium regni curam gubernationem & administrationem ministris idoneis,cosq; fide juramenti regnoiobligare.

Ministrorum electorum partes sunt, suscipere sibi demandatam curam & administrationē eâ lege,qua est delata,ad consociatæ multitudinis utilitatem & salutem. *Roman c.13.4.ibi: est minister Dei tibi in bonum. &c. Ideò rectores,gubernatores,directores,administratores,regentes,pastores duces,salvatores,patres vocantur, alijsq; honorificis elogijs ornantur.de quibus cap.seq.*

Constat igitur hîc nomine populi universi, seu à corpore universalis consociationis, demandari ministris & curatoribus electis potestatem administrandi Rempubl. & iura illius ex conventione mandati, ita ut administratione hac demandata Reip. prosint, non noceant, omnésque suas cogitationes, studia, labores, operam, curam, diligentiam,omnes suas divitias, bona, vires & facultates eò referant, ut inserviant utilitati &

ſaluti corporis conſociati politici, non verò ea ſpreta privata commoda ſectentur. Ierem. c.22. c.23. Ezech c.34. Mich. c.3. Eſa. c.3.14. & ſeqq. Pſalm. 72. & Pſalm. 82. latè Vaſquius lib.1. c.44. n.6. & c.1. c.42. illuſt. controverſ. Covarr. in c.peccatum part.2. §.9. nu.8. de reg. jur. in 6. Zoannet. de imperio Romano n. 156. & ſeqq. Quam communem omnium theologorum, juriſconſultorum, & Philoſophorum ſententiam eſſe teſtatur Vaſq. d. lib.1. c. . & c.42. & probat id ipſum text. ad Roman.c.13.4. ibi, Dei enim miniſter eſt tibi in bonum & 1. Corint. c.12. & 1. Timo.c.5. ibi ſiquis ſuorum maximè domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & infideli eſt deterior Nec enim Reſpub. vel regnum eſt propter regem, ſed rex & quivis alius magiſtratus propter regnum & politiam, latè Vaſqu. d.locis. Nam populus, naturâ & tempore prior, potior, & ſuperior eſt ſuis gubernatoribus. Banæ lib.1. polit.c.4. ſicuti omnis conſtituens prior & ſuperior eſt à ſe conſtituto. Nec eſt veroſimile, cives univerſos, ſeu populum, ſe ſua auctoritate penitus voluiſſe ſpoliare, & transferre in aliũ ſine exceptione, ſine conſilio & ratione, quod neceſſe non erat, effeciſſe, ut princeps corruptioni & pravitati obnoxius majorem univerſis haberet poteſtatem, fœtus parẽte, rivus origine eſſet præſtantior. Nam populus primò ſe in corpus quoddam certis legibus conſociavit, jura neceſſaria & utilia, ad hanc conſociationem ſibi conſtituit eorũq; adminiſtrationem, qua ipſe populus nullo modo fungi poteſt, poſtea miniſtris & rectoribus à ſe electis, demandavit, atque in eos ad muneris ſui expeditionem neceſſariam auctoritatẽ & poteſtatem tranſtulit, gladioq; ad eam rem illos accinxit, ijſq; ſe regendum curandúmque commiſit. Idcoque hic univerſi, non ſinguli cives & regnicolæ, inſtar pupilli, minoríſve ſunt. l.3. Remp. C. de jure Reip. lib.11. l.4. Reſp. C quib. ex cauſ. major l.1. C. de offic. eius qui vic. alicu jud. vel præſid. l.22. in fin. ex quib. cauſ. major. l.9. de appell. & miniſtri conſtituti inſtar tutoris, gerentes & repræſentãtes perſonam totius populi. Nam ſicuti pupillus, licet dominus ſit rerum ſuarum, quas curandas & adminiſtrandas tutori dedit, non poteſt ſine autoritate & conſenſu tutoris aliquid agere, ſeque obligare, ſic nec populus ſine authoritate & conſenſu ſuorum adminiſtratorum, & rectorum jura regni, ſeu Reipub. licet horum dominus, proprie-

tarius

tarius & usufructuarius sit, administrare potest. & quod juris tutor in rebus et persona pupillaribus habet, hoc etiam ministri Reipub. in regnicolas universos, eorumque bona & jura ferè sibi usurpant. Ratione constitutionis & juris supremi atque proprietatis, universi subditi et regni membra domini sunt horum rectorum & ministrorum; procuratores verò & tutores ac rectores hi, sunt istorum famuli & ministri. Extra constitutionem, hanc & ratione administrationis demandatæ, & a populo acceptæ ipsi regnicolæ singuli, per se, sunt subditi & famuli suorum administratorum & rectorum illisque ad demandatum munus suum exsequendum & paragendum inserviunt, operas obsequia & facultates suas impendendo: et ipsi administratores horum subditorum singulorum quasi domini & tutores procuratoréque dicuntur, quos tamen non servorum, aut mancipiorum, sed suorum fratrum loco habere tenentur. Deut. c. 17. 20. & 1. Chron. c. 28. 2. Deut. c. 1. 16. 1. Reg. c. 4. & 1. Chron. c. 13. 1. 2. 1. Reg. c. 9. 22. & Iohan. c. 8. 33. ubi Iudæi gloriantur, se nunquam servos ullius fuisse. Ante susceptam, & post depositam hanc administrationem, talis rector & administrator par et similis est reliquis privatis hominibus: jura majestatis verò ut à corpore consociato inceperunt, sic individue et inseparabiliter illi adhærent, nec in alium transferri possunt. Nam parem sibi, vel majorem se constituere non possunt. Rosenthal. cap. 5. conclus. 10. & 11. lib. 1. feud. Heigius quæst. 4. num. 25. & seqq. part. 1. Hanc verò ministrorum & gubernatorum Reipub. constitutionem & electionem summa universalis consociationis huius utilitas & necessitas suasit. Non enim hæc negotiorum variorum & diversorum universitas & multitudo, in quibus societas hæc tot urbium, provinciarúmque consistit, à singulis, vel omnibus regnicolis commodè curari & gubernari potest. Communio quoque discordias parit, qua etiam res magnæ dissipantur & dilabuntur. Nemo etiam pluribus, iisque inter se dissidentibus, et sententiis variantibus dominis obtemperare potest, neque omnes & singuli ad imperandum apti & idonei. Necessitate igitur, & utilitate inducimur, ut, quia aliter non possumus, neque melius & utilius remedium inveniri potest, ad hoc confugiamus, ut quibusdam idoneis rectoribus hanc curam commendemus, quam

singulis promiscuè, aut universis concedere perniciosum & periculosum esset. Vnde horum ministrorum Reibup constitutio dicitur à recta ratione, & jure gentium profecta & inventa. l. 5. ex hoc jure. ibi, discretæ gentes, regna condita, domini distincta. de justit. & jur. ob utilitatem nimirum & commodum regnicolarum & corporis politici. Aristoteles lib. 1. polit. c. 2. Covar. lib. 1. pract. quæst. c. 1. num. 2. 4. Vasq. lib. 1. quæst. illust. in præfat. num. 105. & seqq. & c. 21. num. 23. & seqq. Rom. c. 13. ibi, minister Dei est in bonum & commodum tuum, ut præmio bonos, & malos pœnis afficiat. Quomodo enim societas hæc, quam humano generi necessariam diximus, homines potuisset gubernare, hostes avertere & repellere, maleficorum & malorum audaciam cohibere, nisi magistratibus & rectoribus suam tribueret facultatem, sibique judices ac duces constitueret, quibus multitudo ipsa, totiúsque congregationis homines subessent, & obedirent. Cives quippe sine ordine & capite minimè ea providere possunt, quæ totius communitatis utilitati & saluti expediunt. Ideo ubi nullus est magistratus, ibi neque veri Dei agnitio & cultus, neque justitia viget. vide exemplũ Iudic. c. 18. 1. 5. 7. 14. & c. 19. 1. c. 17. 6. c. 21. 25. sed quilibet sibi fingit cultum Dei pro arbitrio, Iudic. c. 18. 17. & quilibet pro arbitrio vivit. d. c. 18. 15. & seqq. & c. 21. 25. ubi Piscator. Vt igitur tutela inventa fuit ad tuendum eum, qui se per ætatem tueri non potest, ut ait jurisconsultus, sic & regni ministri hi publici ad tuendũ eos, qui vel per ætatem, senium, vel per sexũ, vel per imbecillitatẽ, vel per discordiam, aut multitudinẽ, vel per impotentiam, aut aliam ob causam sese adversus potentiores tueri non possunt, constituti sunt, humanis necessitatibus id exigentibus, uti dicit Fernand. Vasquius in præfatione num. 120. illust. controv. & cap. 21. num. 23. & seqq. argum. d. l. 5. l. 9. de Iustit. & jure. sicuti in quavis civili societate necessarium est esse gubernatorem & directorem quendam, qui ejus curam habeat, reliquosq; in officio contineat d. l. 5. & c. in apibus. 7. 9. 1. c. cum non liceat. de præscript. Proverb. c. 11. corruit populus, ubi nullus gubernator, & homines sunt, sicut oves absque pastore. Num. c. 27. Simanca de Repub. lib. 5. c. 1. & 2. Patric de regn. lib. 1. tit. 10. & 11. Aretius tomo 2. problẽ. loco 153. Hotoman. de iure regni Gallici lib. 1. c. 19. c. 23. Huius re-

rò civilis societatis & Reipub. rector & administrator ab alio quam ab ipsamet Repub. constitui non potest justè & absque tyrannide. Nam jure naturali omnes homines sunt æquales l. quod attinet de reg. jur. & nullius jurisdictioni subiecti, nisi ex suo consensu & facto voluntario, quo se imperio alieno subijciant, in alium jura sua transferant quæ nec alius sine titulo justo à domino eorundem accepto sibi vindicare potest. Vasquius d. lib. 1. c. 20. num. 24. & seqq. illust. quæst. & c. 41. num. 40. 41. c. 42. num. 5. & in præfatione num. 105. & seqq. per l. 5. ex hoc. ibi, discretæ gentes, regna condita l. 9. de just & jur. Covar. 1. pract. quæst. c. 1. num. 2. 4. 1. Pet. c. 2. 13. ubi humanam ordinationem vocat magistratus cõlitutionẽ. quod bene notandũ. Rom. c. 13. Nec enim in principio generis humani fuerunt imperia aut regna neque horum rectores, quæ tamen postea necessitate postulante ab ipsomet populo sunt constituta Vasqui. d. c. 41. per d. l 5. & l. 9. Quamvis populi Israelitici hac in re peculiaris quædam ratio fuit. Nam cum Deus ex Ægypto eductum per Moysen primum, deinde per Iosuam, mox per excitatos ad eam rem judices longâ serie per annos circiter 400. ipse velut rex ejus mirabiliter gubernavit. Denique poscente populo, indignabundus regem Saulem ei dedit immediatè à se per ministerium prophetæ designatum electúmque, atque eo ob peccata rejecto, Davidem pari ratione substituit hujusque posteros suâ voce in regni possessione confirmavit. Nec tamen hæc sic facta ab eo sunt, ut populi consensus & approbatio in his regibus designandis, atque in possessionem mittendis excluderetur: quin imò sic administrata res, est, ut à populo quoque eligi, & accipere jus regis viderẽtur. Quod ex historia sacra cuivis volenti eam inspicere, & cum diligentia legere potest esse manifestum. vid. Deut. c. 33. 5. Iudic. c. 17. 6. c. 18. 1. Iosu. c. 1. 17. 18. Deum verò optimum maximum hanc constituendi & eligendi potestatem & necessitatem imposuisse universitati politicæ vel constat ex Deut. c. 16. 18. Iudices & moderatores constituito tibi in singulis portis tuis, quas Iehova Deus tuus dat tibi per tribus tuas, qui judicent populum judicio iusto. & Deut. c. 17. 14. ibi, Statuam super me regem. vers. 15. tantum super te statuito regẽ. &c. 2. Sam. c. 5. 3. 1. Reg. c. 1. v. 34. 40. c. 12. 1. 2. c. 6. quã tamen ordinationẽ politici magistratus Deus sibi passim

adscribit. Prov.c.8. per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt. 1. Pet.c.2. estote subditi Dominis vestris, sive regi quasi præexcellẽti, sive Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactiũ, laudem verò bonorum. Rom.c.13. omnis anima potestatibus supereminentibus subdita esto. Non est enim potestas, nisi à Deo. Et quæ potestates sunt, à Deo sunt ordinatæ Itaq; quisqs se opponit potestati, Dei ordinationi resistit. Omnibus igitur gentibus Deum ab ipso naturæ jure liberam fecisse potestatem sibi principes, reges, magistratus ve constituendi hinc colligi potest, adeò ut quælibet Respub. divinitus naturæ lumine erudita civilem potestatem quam habet, possit in alium, vel alios transferre qui regum, principum, consulum, aut aliorum magistratuum titulis ipsius communitatis regimen suscipiant Ita Covar.d.c.1.nu.2.4. & Vasq.lib.1.in præf.nu.105. & seqq. & c.20 c.41. Atq; hujus dominationis & gubernationis politicæ similitudinẽ quandã & imaginem natura in aliis creaturis expressit. Nam quemadmodũ in uno corpore humano membrorum concordiâ & colligatione mens actiones oẽs suas exerit & perficit, & unico spiritu eadem membra colligat, ita et unum imperiũ cum potestate unius, vel plurium unitorũ, in Rep. regit et imperat mẽbris conveniẽtia, et leges dicit, concordiam firmat et humanæ societati necessaria exsequitur, cõmunicat concordia, actiones et amicitias cõvenientib. præceptis regit, quæ vel natura, vel necessitas suadet per se inviolata cõservare. Deus etiam, cum munaũ condidisset tanquam universitatis dominus, singulis et quibuscunq; creaturis proprios et sui generis principes statuit, etiã arboribus fontibus et fluminibus, et reliquis, quæ fecit. Sic enim et apes regem suum agnoscunt et sequuntur, grues ordinis ductorem habent, et Balæna suum rectorem et ductorẽ agnoscit. Sed et Angelis constituit Angelũ principem, avibus avẽ. bestiis bestiam, hominibus hominẽ. In homine etiam dominatur animus in corpus, mens in appetitum. In elementis unum in mixtis dominatur necesse est. Sic. igitur imperare, regere, subijci, regi & gubernari, consentaneum est juri naturæ, divino, & humano. Greg. lib.6.c.1. & lib.20.c.1. de Repub. Fernand. Vasq. d. lib.1. in præfat. num.106. & seqq. per alleg. ibid. ita, ut nisi aliqua Symmetria subordinationis colligaretur, & certis legib. subiectionis & regiminis temperaretur mundus, confusione suâ bre-

vi

vi tempore consumendus esset. Iudic.c.17.6.c.ult.in fin Esa.c.3 Ordo enim necessarius in omnib,adeò ut conservatio & duratio rerum omnium consistat in ordinationis & subjectionis concordia, & æquali diversorum hominum temperamento & harmonia,ex ἀταξίᾳ verò & anarchia, confusio et calamitas provenat, qua Deus,hanc quam diximus,consociationem quandoque punire solet. 2 Chro.c 15.transierunt dies multi in Israele absque vero Deo,absq; sacerdote,absq; doctore,absq; lege: In tẽpore illo non erit pax egredienti & ingredienti. &c. Lament Iere c.2.c.3. Esa.c. 3.3,potentẽ & bellatorẽ judicem & prophetã,sagacemq; et senem.4. præfectum quinquagenis et honorabilem consiliariumq; ac peritum artificẽ,& intelligentem eloquentiæ tollam. Iudic. 17.6.in dieb.illis non erat rex in Israel,sed unusquisq; quod sibi rectũ videbatur,faciebat. vid. Greg.Tol. li.6.c.1.nu.1.2.3.4.8.9.de Repu. Nam ferocia et superbia effrenis,opus habet directore et gubernatore,ne ea seipsum homo perdat,et sibi omnia licere putet. Psa 9 21.et psal 82.Quæ cum ita sint,rectè cõcludo,anarchiã pugnare cum recta ratione et jure naturali et ideo damnandam.arg.Rom. c.13.1.1.Pet.c.2.Tit.c 3.1.Timo c.2.Baruch.c.1.11.Iudic.c.21.25. temporibus illis non erat rex in Israele, quisq; quod rectum videbatur in oculis suis faciebat.et c.17.16. c.18.c. 9.1. Judæ c.18. d minatum verò reijciunt,et dignitates probris inceßunt.Greg.Tolos.lib.6.c.

Eiusmodi universalis hujus symbiosis ac regni administratores & rectores universalis consociationis corpus,seu totum & universũ pópulum,à quo constituti sunt,repræsentãt,ejusq; personam gerunt in iis,quæ Reipub. seu regni nomine faciũt, atq; minores autoritate & potestate habẽtur illis,à quibus sũt constituti,& suam potestatem acceperunt. Quantumcunq; enim est imperium & jus quod alteri conceditur, minus tamen semper est eo, quod concedens sibi reservavit. Negari quoque non potest, majorem semper potestatem & vires esse universorum, vel corporis, quam unius hominis, vel membri. At singulis regni membris hi administratores superiores autoritate et potestate rectè dicuntur. Transfertur verò in hosce administratores & rectores à mẽbris universalis cõsociationis sola potestas & jus secundũ justas leges administrandi

& regendi corpus & jura universalis hujus consociationis, sũmum verò horum jus, nimirum proprietatem & superioritatem, tales gubernatores minimè habent, sed penes corpus politicæ huius consociationis illa manent. *Vnde formula imperatori Germanorum usitata in decretis, constitutionibus, & rescriptis,* vns vndt dem heiligen Rich. &c. *Item,* in vnser vnd des Heiligen Reich stadt. &c. *vide Covarruv. in c. peccatum. part. 2. § 9. num. 8. de regul. jur in. 6. Molynæ. in consuetud Parisien. tit. 1. §. 3. 4. num. 17. Hieron. à monte sirum regund cap. 96. num. 9. Cujac. lib. 15. obs. in fine Ideo scitè Aristoteles lib. 5. polit. c. 1. quò minor potestas eorum est qui imperant, eò diuturnius stabiliúsque est & stat imperium. Nam legibus certis circumscripta potestas in subditorum perniciem esse non effert, luxuriat, aut in tyrannidem degenerat. Quam ob causam hi administratores gubernatoribus navis, respu. verò navi, populus domino navis comparari solet. Navis caussa gubernator à domino navis constituitur, qui ne ipsa ad cautes deferatur, vel frangatur, aut non rectum cursum teneat, ad clavum sedet, cui hoc agenti cæteri, qui sunt in navi, & vehuntur, inserviunt & obtemperant.*

Iusta, legitima & salutaris administratio hæc dicitur, quę q̃rit & procurat salutaria & commoda singulorũ & universorũ membrorum regni, & contrà, quæ omnia incommoda & mala avertit, & ab injurijs & vi illa defendit, atque omnes administrationis suæ actiones secundum leges instituit. *Hoc agens minister Dei dicitur Rom. c. 13. 4. 6. Contrà, quando hæc administrationis legitimæ natura mutatur, tyrannica dicitur. Pet. Greg. Tolosan. lib. 9. c. 2. & infra. cap. 6.*

Duo hæc substantialia administrationis justæ requisita in procuratione utilium & cõmodorum publicorum, atq; legum observatione satis probari possunt. Prius quidẽ ex ijs, quæ supra coniosè adduximus, imprimis ex Rom. c. 13. 4. Dei enim magistratus minister est, tuo bono. Ierem. c. 22. 3. sic ait Iehovah: exercete jus & justitiam & eripite eum qui rapinam patitur è manu oppressoris & peregrino, pupillo ac viduæ ne vim faciatis, ne violentia utamini & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4.

4.5. & versic. 13. væ ædificanti domũ suam injustitiâ & cænacula sua in-
juriâ, amici sui servitutẽ exigenti gratis, & mercedẽ operis ejus non danti
ei. 14.15.16. & seqq. & Iere. c. 23. væ pastoribus, qui perdunt & dispergũt
gregẽ pascui mei, dictum Iehovæ. 2. Idcirco sic ait Iehova, Deus Israelis,
cõtra illos pastores, qui pascunt populum meum, vos dispergitis oves meas,
& dispellitis eas, non aũt visitatis eas: ecce ego animadversurus sum in vos
malignitatem actionum vestrarũ, dictum Iehovæ & seqq. Ies. c. 3. 14.15.
Iehova ad judiciũ advenit contra seniores populi sui, & principes ejus: at
vos depavistis hanc vineã, rapina pauperis est in domib. vestris. 16. Quid
vobis est, quod conteritis populũ meum & faciem pauperum commolitis.
Mic. c. 1. 1. Quaproter audite jam primores Iacobi, et ductores domus Is-
raelis, an non vestrũ est scire ipsum jus. 2. osores sunt boni, & amãtes mali,
rapientes cutem istorũ ab eis, & carnem eorum ab ossib ipsorum. 3 & quod
comedunt, caro est populi mei, & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum
dissringunt: dividuntq;, ut quod est in olla, & velut carnẽ quæ est in lebe-
te. 9 Audite jam hoc primores domus Iacobi & ductores domus Israelis, qui
abominantur jus & quicquid est rectum, pervertunt. 10. quisquis ædificat
Tsijonem cædibus, & Ierusalem iniquitate. 11. Quorum primores mu-
nere judicant. 12. Ezech. c. 34. 4. Adipem comeditis, & lanam induitis,
quod optimum, est mactatis: gregem non pascitis. 4. morbo affectas non
confirmatis, ægrotàmque non curatis, & confractam non obligatis, ac
depulsam non reducitis, pereuntèmque non requiritis, sed vi dominamini
in eas, & per sævitiam. 5. adeo ut dispergantur destitutæ pastore & sunt
cibo omnibus bestijs agri dispersæ. 6.7.8. eò quod grex meus est direptioni,
& sunt oves gregis mei cibo omnibus bestijs agri, destitutæ pastore, &
non reposcentibus pastoribus meis gregẽ meum: pascunt en pastores seipsos,
gregẽ autem meũ non pascunt. 9, 10. & seqq. quib. adde Psa. 72. 1, 2. 3. &
seqq. Psa. 75. 3. 4. 11. Psal. 82. 1. 2. 3, 4. 5. Psal. 101. ubi officium pasto-
rum, seu regũ describitur & partim colligitur à cõtrario sensu. Novel. 85.
ibi, studemus oẽs subjectos nostros, quorum regimẽ credidit nobis Deus, illæ-
sos & sine calũnia custodire. Fusius hæc infra c. 24. & c. 27. & seqq. tracta-
mus. Alterũ, quod tales administratores secundũ leges administrare debeãt
easq; superiores agnoscere, probo ex Deut. 17. 20. ne recedat ab hoc pcepto.

et seqq Iosuæ c. 1. 8. Psalm. 119. per totum. 1. Samm. c. 12. 15. & seqq. Nam si Dei minister est Rom. c. 13. 4. 6. necesse est, ut contra domini sui voluntatem nihil agat, ne ex ministro adversarius fiat, & mandati fines excedat. l. 2. de legib. ubi Plato ait; lex est omnium divinarum atque humanarum rerum regina. Oportet enim eam esse præsidem bonis & malis, et principem et ducem, et secundum hoc regulam esse justorum & injustorum, prætextricem quidem faciendorũ, prohibitricem verò non faciendorum, et ibi, ad cujus præscriptum omnes vitam instituere debent quia est inventum ac munus Dei: decretum prudentium hominum: coercitio eorum quæ sponte vel ignorantiâ comittuntur: Communis sponsio civitatis. l. 4. C. de legib. digna vox est majestate regnantis, legibus se alligatum principem profiteri, adeò de autoritate juris nostra pendet autoritas, et revera majus imperio est submittere legibus principatum. Apollonius Thyaneus ad Domitianum. Si leges tibi non putaveris imperare, ipse non imperabis. Plato dialog. 4. de legib. Interitum, ait, paratum illi civitati video, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præsunt. Aristl. lib. 3. politic c. 11. eandem sententiam confirmat. Augustin. de civit. Dei c. 4. Remotâ justitiâ, nihil aliud sunt regna, quàm magna latrocinia. Agapet. ad Iustin. Non est princeps supra leges, sed leges supra principem, optimique principis nota illa, ex legum bonarum præscriptio velle vivere. Quæcunque contraria sunt primæ Decalogi tabulæ pietati, & secundæ tabulæ justitiæ, ea nec facere nos posse existimandum est. l. 15. filius. de condit. instit. l. ubi 188. de regul. jur. l. 1. C. si adverss. vendit l. 3. C. si minor se major. tot. tit. C. si contra jus vel utilitatem public. Nam contra leges aliquid posse, non est potestatis, sed impotentiæ nota. Ostendit enim talis eo ipso, quod non possit facere, quæ erant ipsi facienda. Unde & quæ dicitur absoluta & plenissima potestas principi concessa, nulla est, nec esse potest, ut rectè Covarruv. lib. 3. var. resolut. cap. 6 num. 8. Vasqui. lib. 1. illust. controvers. cap. 26. num. 22. Pinell. in l. 2. c. 2. rub. C. de rescind. vendit. c. 2. Craveta de antiquitat. temp. part. 1. Coras. in l. frater à fratre. num. 71. de condict. indebiti. Capic. decis. 166. num. 12. Tessaur. decis. 91. Vasqu. lib. 1. illust. controv. cap. 26. num. 22.

Pote-

Potestas igitur hęc administrandi, quam hi ministri & rectores ab universali consociatione constituti habent, ad utilitatē & salutem subditorum est alligata, & certis cancellis, Decalogi scilicet legibus, & consociationis universalis judicio justo circumscripta, non infinita & absoluta, *Covarruv. var. resol. cap. 6. num 8. lib. 3. ita ut instar legis animatæ, vel vivæ ipsi administratores sint. Deut. c. 17. 6. 17. 18. 19 eritque penes eum (exemplum legis) et leget in eo omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Iehovam Deum suum, observare omnia verba hujus legis, & statuta ista faciendo. v. 20. ibi, ne recedat ab hoc præcepto. & seqq. Iosu. c. 1. 8. vide Deut. c. 24. 30. 31. c. 31. 26. c. 37. in fine. 1. Sam. c. 12. 15. 16. 17. psalm 119. per tot. Roman. 13. magistratus dicitur minister Dei: minister autem domini sui mandantis voluntatem tanquam legem & finem præscriptum habet, neque fines mandati excedere debet.*

Hos limites non licet administratoribus transilire. Fines verò demandatæ sibi administrationis excedentes desinunt ministri Dei esse, & universalis cōsociationis, atque fiunt privati, quibus obedientia in illis, quibus suæ potestatis limites excedunt, non debetur. *Exod. cap. 1. 17. Actor. cap. 4. 19. 1. Sam. cap. 12. 16. 26. Danæ. lib. 6. c. 3. Steph. Iun {Brut. in vindic. contra tyran. quæst. 1. catè Hotoman lib. 1, de antiqu. Iure regni Gallici cap. 23. & præced. Tolosan. lib. 9. cap. 1. & lib. 7. cap. 20. de Repub Vasquius lib. 1. cap. 1. cap. 42. & cap. 44. illustr. controvers. Pinel. & Covarruv. d. locis notam tyranni dicunt esse, quando hac absolutâ potestate uterentur.*

Excedunt autem hi administrarores potestatis sibi concessæ limites & metas, primum quando fieri, vel omitti mandant, quæ à Deo prohibentur, aut jubentur in prima Decalogi tabula: deinde cum prohibent, aut jubent aliquid, quod fieri, aut omitti non potest, quin violetur sancta caritas. Illa mandata absolute impia, hæc iniqua vocantur. Denique suæ potestatis limites transgrediuntur quando in administratione demandata propriam & privatam non communem utilitatem

& salutẽ universalis consociationis quærunt. *Ierem c.22.c.23. Ezech. c.34. Mich.c.3. ubi Piscator. Vasquius lib. 1.cap.1. & cap. 26. num. 22. c.42.c.44. num.6. illust. controvers. argum. Rom.c. 13.4. 1.Timoth.c.5.8.*

Exempla hujus rei extant Exod c.1.15.16.17. sed timuerunt obstetrices illæ Deum ipsum, neque fecerunt, quemadmodum edixerat eis rex Ægypti. nam vivos conservabant natos v.18.19.20.21.22. Tale fuit edictum Oziæ. 2 Chron.c.26.16 & sequent. Nebucadnezaris jubentis adorare imaginẽ à se erectam. Dan c.3. impii magistratus in actis Apost.c.4.19. Davidis 2.Sam.c.24. Iezabelis impiæ. 1.Reg.c.18. Oseæ c.5.11. Opprimitur Ephrajim, conteritur judicio, quia impium mandatum sequitur. Achabi impii de vinea Nabothi 1.Rerg.c.21. Ideoq; rectè Abdias prophetas non occidit, & obstetrices infantes recens natos, & Daniel statuam non adoravit. Moses protestatur, se in administratione sua has leges non excessisse, nullius asinum, aut bovem accepisse, sed jus rectè & bona fide, secundum Dei legem administrasse Num.c.16. uti & Samuel.c.Sam.c.12. & David in Psalm.119 petit ad legem Dei se informari & Salomo 1.Reg. c.2.3. adde Est.c.1.16.

Ratio detrectandæ obedientiæ, nec non potestatis absolutæ denegatæ his administratoribus, est vocatio ipsorum generalis, & specialis, quâ tanquam Christiani homines in baptismo aliud, seu contrarium, Deo promiserunt, & præstare tenentur. Deinde, tantam potestatem ipsi administratores non habent, neque enim quis ipsis jurisdictionem & potestatem peccandi dedit. At verò quam potestatem populus non habuit, eam in suos administratores transferre non potuit. Quam igitur potestatẽ & jus illi non acceperunt, neque habent, illo etiam uti non possunt, neque debent. Denique Dei potentiam & imperium, administratorum improbitas tollere vel minuere, aut his se eximere non potest. Est enim Dei potestas & jurisdictio infinita, qui creavit cælum & terram, ideóque jure horum dominus & proprietarius est; quicunque verò terram inhabitant, illius coloni, vasalli & emphyteutæ, clientes & beneficarii, Psalm. 24. Domini est terra, & plenitudo ejus. Esa.c.66 1. idque jure creationis & conservationis. d.Psalm. 24. Ideóque Deus rex regum

gum, & dominus dominantium dicitur. 1. Reg. cap. 8. Cujus beneficio reges regnant. Proverb. cap. 8. verſ. 15. Dan. cap 2. verſ. 21. cap. 4. 14. & quorum ſolium Dei ſolium dicitur. 1. Chronic. cap. 9. verſ. 8. & ſubditi magiſtratus Dei hæreditas dicuntur. 1. Samu. c. 10. v. 1. 2. Reg. c. 20. 5. 1. Reg. cap. 3. verſ. 8. 9. Deuteron. c. 29. verſ. 10. 11. cap. 4. 20. Pſalm. 53. 4. Mich. cap. 3. 3. & magiſtratus adminiſtrator iſtius hæreditatis, & dux populi Dei. 1. Samuel. cap. 9. verſ. 16. cap. 10. 1. 2. Reg. cap. 20. 5. cap. 11. Sunt igitur Dei vicarii & miniſtri magiſtratus. Roman. cap. 13. ibi, nulla eſt poteſtas, niſi à Deo. ver. 4. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. 6. miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum inſervientes, & cui rationem adminiſtrationis ſuæ reddere tenentur. Sap. c. 7. c 6. 4. 5. Pſal. 82. 5. 6. 7. Unde Vaſq. lib. 1. c. 15. illuſt. controv. rectè concludit, principem etiam ex plenitudine poteſtatis non poſſe contra v. l ſupra jus aliqu'd facere, cum non ſit ſuperior jure, ſed juris cuſtos, miniſter, & executor; & latiùs de eadem re cap. 45. d. lib. 1. & eleganter Covarr. lib 3. reſolut. cap 6. num. 8 Pinel. d. part. 1. num. 25. c. 2. in rub. C. de reſcind. vend. qui plurimos allegat.

Adminiſtratores univerſalis hujus conſociationis ſũt duorũ generũ: ſunt en. ephori, vel magiſtratus ſummus. Deut. c. 33. 4.

Ephori ſunt, quibus populi in corpus polit. cum conſociati conſenſu demandata eſt ſumma Reipub, ſeu univerſalis conſociationis, ut repræſentantes eandem. argum. l. aliud. 160. §. 1. de regu. jur. l. 22. mortuo. de fideju. l. 11. l. 14. ad minicip. l. 3. 1. 4. quod cujusque univerſ. Joſu. c. 24. poteſtate & jure illius utantur, in magiſtratu ſummo conſtituendo, eoque ope, conſilio, in negotijs corporis conſociati, juvando, nec non in ejuſdem licentiâ coercendâ & impediendâ, in cauſsis iniquis & Reipub. perniciosis, & eodem intra limites officij cõtinendo, & deniq; in providendo & curando omnibus modis, ne Reſp. quid detrimẽti capiat privatis ſtudijs, odijs, facto, omiſsione, vel ceſſatione ſummi magiſtratus. Num. c. 11. 16. et ſeqq. Deut. c. 33. 4. 5. Ephori hi ratiõe officij injũcti & dignitatis ſuæ, ab alijs vocãtur patricij, ſeniores, Num. c. 11. 16. 17. principes Exo. 10. 4. Ion. 3. 7.

Daniel.c.3.Est.c.1.3.11.14.16.18.21.Ierem.c.26.10.11.16.& seqq. c.37.c.38.Mich.c.3.1.9. status, & regni primores, officiarij regni, pacti inter magistratum summum & populum initi vindices, custodes & defensores justitiæ & juris, quibus magistratum summum subiiciunt, & parere cogunt, censores summi magistratus, inspectores, consiliarii regni, consortes honoris regii, & fratres summi magistratus. *1.Chron.c.28.2.1.Reg.c.4.5. Deut.c.1.16.De his etiam Alexan ab Alex.lib.6.c.24.Zuinger. lib. 28.Theat.*

Ex hisce liquet, hos ephoros, quasi pedes & fundamenta societatis illius universalis, & regni esse, quibus illud tempore inter regni vel periculi, vel quando magistratus ad imperium est ineptus, aut suâ potestate abutitur, sustinetur & conservatur, ne fiat obnoxia periculis, mutationibus, tumultibus, seditionibus, proditionibus, vel ab hostibus occupetur, ut dicit Boterus lib.4.c.3. de polit. constituend. Hi enim corpori politico caput constituunt, hi regem, seu summum magistratum legi & justitiæ, subjiciunt, & legem, seu Deum, dominũ & imperatorẽ constituunt, quando jugum & imperium legis & Dei rex abjicit & detractat, & ex Dei ministro Diaboli instrumentum se facit. Hi cum superiori magistratu pondus & onus populi portare dicuntur. Num.c.11.16. & seqq. In aurea bulla Caroli quarti Imp. electores, qui sunt generales ephori imperij Germanici, vocantur columnæ & bases imperij & regni Germanici in c. 3 & c 12. & pars corporis Cæsaris, in c.24 Columnæ & latera imperij in c.26. quorum consilio & operâ majestas imperij salva, sarta, tecta hucusque conservata, ut dicit Heigius lib.1.quæst.3.nu.2.& 73. vide librũ Sing. Schardij. de origine Elector. Alia regna tales ephoros quoque agnoverunt, atq; ideo perpetua magis & felicia fuerunt, uti Imperium Persicum, Græcum, Romanum, & Gallicum, Britannicum Danicum, Polonicum. Heigius d.loc. quæst.4. Thesaur. polit apoteles 6 & 10.11. & seqq. Nam hæc politiarum natura est, ut facilimè degenerent, imò convertantur, & ex una in aliam speciem transeant, nisi illis custodes, quibus intra limites suos administratores & reges coerceãtur, & retineãtur, ponantur, quibus eorum petulantia, licentia, insolentia, luxuria & superbia

perbia cohibeatur. Vnde à ſummis periculis ac mutationibus à ſuis Ephoris & ordinibus ſæpè politiæ liberatæ fuerunt. Hi enim ſummi magiſtratus iniquas actiones, aut tyrannidem vel tollunt, vel anteverunt, aut ſegnitiem illius ſuâ vigilantiâ & diligentiâ ſupplent, & omnibus modis curant ac vident, ne Reſpub. actionibus regis quid detrimenti capiat. Quod niſi fecerint, ipſi tenentur & meritò proditores Reipub. eſſe dicuntur, imprimis quando colludunt, vel connivent ad iniquas, vel impias regis actiones. Nam hiſce Ephoris populus ſe tutò credidit, ſuasq; actiones omnes in eos tranſtulit, ita ut, quod hi faciunt, totus populus facere videatur l 160. de reg jur. idq; fit ob utilitatem & neceſſitatem Eſſet enim difficillimum, ut ait Covarruv. d c. 1. num. 4. ſuffragia omnium civium. & eorum, qui alicujus Reipub. partes ſunt, à ſingulis exigere, idcirco convẽit, plebis multitudinem per ejus optimates negotia publica ita expedire, ut abſque tumultibus & ſeditionibus tutò à Repub. negotia illius peragantur. Suffragia igitur horum optimatum, eâ lege cenſenda ſunt, quâ omnium civium conſenſus, quem referunt, cenſeretur. l. item eorum 6. §. ſi decuriones. quod cuiuſq; univerſ. nom. l. 1. l 4. d. tit. Ideoque in l. 14. municipes ad municipal. dicitur rectè, quod municipes intelligantur ſcire, quod ſciunt hi, quibus ſumma Reip. eſt commiſſa, & quod illi egerunt, hoc habeatur, quaſi ab omnibus ſit actum. l. 19. quod maiore. d. tit. & ad omnes pertinere. l. aliud. 160. §. 1. de regul. jur. d. l. 1. l. 4. quod cujuſque univerſ. Qua ratione, ait Covarruv. ſeptem illi Germaniæ principes, quib. facultas delata eſt, Chriſtiani orbis Imperatorem eligendi, populum ipſum & chriſtianam communitatem, quæ ab ipſo Imperatore gubernanda eſt, omninò repræſentant; ejuſque vicariâ utuntur poteſtate, vicèſque in ea electione gerunt. Vnde fit, ait, quod electio Imperatoris ad ſeptemviros Germaniæ, ut ad collegium, non ut ad ſingulos pertineat. Quemadmodum optimè probat Lupoldus lib. 1. de jurib. Romani imperij cap 6. Panormitanus in c. venerabilem. colum. 4. et ibi Cardinal. in §. verum de elect. Johan. Cirier lib. 2. de primigenit. quæ q. 12. Caſtald. in tract. de Imperatore quæſt. 11. 15. Patian. lib 2. de prob. c. 35. & ſeqq. Hinc conſtat, ad juſtitiam principatus, cuilibet ſatis eſſe quod ipſius ſocietatis conſẽſus per optimates hunc in modum ſi præſtitus: tametſi non negaverim,

olim

olim Romæ aliter in populi comitiis ſuffragia præſcripta fuiſſe ad conſulum electionem & poſtea Impp. Auguſtos ac Cæſares ab exercitu militari electos quandoque extitiſſe, licet electio hæc minimè cenſeretur juſta, niſi ſenatus populiq; Romani comprobatio acceſſiſſet. huc uſq; Covarruvias.

Eligũtur autẽ & conſtituũtur ciuiſmodi Ephori cõtẽtu totius populi, tributim, centuriatim, curiatim, vel viritim, vel ſorte, ſecundum cuiuſque regni naturã, vel conſuetudinem, hoc eſt, ſuffragijs totius populi, de ephoro conſtituendo collectis per centurias, curias, tribus, vel collegia, in quæ populus eſt diſtributus, vel, inquam, viritim, per ſingulorũ capita & ſuffragia, vel ſorte. *Toloſan. lib. 7. c. 4. c. 14. c. 15. de Repub. Num. c. 11. 16. & ſeqq. ubi deſcribitur electio optimatum in politia Iſraelitica.*

Quandoque etiam princeps, vel ſummus magiſtratus, aut optimates habent poteſtatem ephori eligendi, vel in locum demortui ſubſtituendi alium, idque ex populi conceſsione & beneficio. *Nam nominatio & conſtitutio ephori meritò inter regalia refertur, quorum adminiſtratio principi eſt conceſſa à populo, ſeu univerſali conſociatione.*

Eligendi autem illi, qui magnam habẽt potentiam & opes, ut cuſtodes publicæ ſalutis, majorem amorem, deſiderium & curam pro Repub. gerant, quàm ſalvam eſſe ipſorum maximè interſit.

Electi ephori jurant, ſe utilitatem regni, ſeu univerſalis illius conſociationis, vel Reip. curaturos, & partes officij demandati fideliter & diligenter facturos. *Xenophon refert in politia Lacedem. reges & Ephoros ſingulis menſibus mutuo jurare conſuevisſe: Ephoros pro civitate, reges pro ſe ipſis. Regum juſjurandum fuiſſe, ſe ex legum ſcriptarum præcripto regnaturos: ephororum autem & civitatis ſe regnum firmum & ſtabile reddituros, ſi rex juſjurandum ſervaret. vide Cragium lib. 2. c. 4. de Repub. Lacedem. De iuramento electorum in politia Germanica dotet Bulla Caroli IIII. Imper. Heigius lib. 1. quæſt. 1. & 4.*

Collegium ephororum, quæcunque ratione officij expedit, illa

illa collegialiter per maiorē partem ſuffragiorum concludit. *Fulv. Pacian. lib. 2. cap. 35. num. 30. 31. de probat. Covarruv. d. loco. Ideóque & electio illi, non ut ſingulis, ſed ut collegio competit. Leopold. de Iurib. regni & imp. Romani cap. 6. Pacian. & Covar. d. loc.* & hoc modo collegium illud, (non ſinguli de collegio,) repræſentat univerſalem conſociationem, ſeu politiam & majorem poteſtatem & autoritatem, quam ſummus magiſtratus habet, *uti omnes ſanctores politici, Iti & theologi docent.*

Officium horum ephororum quinque potiſsimum capitibus continetur. Primum eſt, ut conſtituant generalem ſummum magiſtratum. Alterum eſt, ut intra fines & limites officij ſui eundem contineant, & ſint cuſtodes, defenſores ac vindices libertatis & reliquorum jurium, quæ populus in ſūmum magiſtratum non tranſtulit, ſed ſibi reſervavit. Tertium eſt, ut conſtituant ſummo magiſtratui ad Reipub. adminiſtrationem inepto, vel tempore interregni, curatorem ad obeundam Reip. adminiſtrationem, donec alius ſummus magiſtratus eligatur. Quartum officium illorum eſt, ut removeant magiſtratum ſummum tyrannum. Quintum eſt in ſummi magiſtratus defenſione, & jurium illius. In quibus ſingulis peragendis ephoris omnia & ſingula, ſine quibus officij ſui partes expedire nequeunt, demandata eſſe cenſentur. *l. 2. de iuriſd. om. Iudic. l. ult. §. 1. de offic ejus cui eſt mand. juriſd.*

Primum igitur officium ephororum eſt, in ſummo magiſtratu & rectore generali conſociationis univerſalis conſtituendo. Ad hoc enim ephori à populo univerſo conſociationis univerſalis poteſtatem & autoritatem publicam acceperunt, ut nomine ipſius talem rectorem & adminiſtratorem eligant. *de qua re dicetur latiùs in cap. ſequenti: vide Heigium. lib. 1. quæſt. 4. num. 50. 51. Schard. in libello de origin. elector.*

Alterum ephororum officium eſt, ut eundem à ſe conſtitutum ſummum magiſtratum & adminiſtratorem generalem intra limites præſcriptæ & demandatæ adminiſtrationis ſuæ

universalis contineant, ne quid detrimenti Respub. & universalis consociatio capiāt, aut jura illius vel etiam regis, seu magistratus summi lædantur, vel minuantur, sed semper salva, sarta, tecta maneant. *Heigius lib. 1. quæst. 3. num. 1. 2. 73. Nihil enim aptius ad Imperij jus conservandum, quàm moderatio potestatis per alios facta, qua in terminis suis continetur. Nam magna potestas se intra terminos sine exercitione aliquâ & moderatione alijs demandatâ continere non potest.*

Quam ob caussam ephori habent potestatem consilio & auxilio juvandi generalem summum magistratum, monendi & corrigendi eundem, Decalogum legis devinæ, aut leges regni & majestatis jura violantem, atque ideò jus gladij, muneris injuncti expediendi caussa, acceperunt *Stephan. Jun. Brutus de vindic. contra tyrannos quæst. 3. Hotoman. lib. 1. de antiq. Iure regni Gallici, cap. 12. & seqq. 1. Chron. c. 22. 20 c. 28. c. 29. c. 24. Obrecht in thesib. de bello. thes. 161. Vrsin. lib. 3. disposit. cap. 44. & cap. ult. Danæus lib. 6. politicæ. c. 2. & 3. Gasman. c. 10. politic. Pareus in explic. cap. 13. ad Roman. in dubiis. Iohann. Marian. lib. 1. cap. 8. de rege.*

Consilium dant in omnibus & gravioribus negotiis publicis totius regni, idq; in concilio & conventu ordinum omnium totius regni convocato & indicto, in quo tractentur, deliberentur & decidantur ardua Reip. negotia. *Psalm. 75. 5. Psalm. 122. 3. 2. Sam. c. 3. 17. 18. c. 5. 1. 2. 3. 2. Chronic. c. 24. 17. 18. Nehem. c. 7. 5. Hoc modo ephori ejusmodi sunt consiliarij summi magistratus in negotijs arduis, quorum administratio & exsecutio ad ipsum magistratũ generalem pertinet, vel hanc illo negligente, si ita necessitas & utilitas regni postulet, ad ephoros. uti exemplis supra cap. 8. de provinc. sub finem probavimus, & latiùs dicemus infra Consilium ordinum longè firmiùs, ait Antimachiavellus, est præsidium ac propugnaculum Reipub. quam principum duntaxat ac cõsiliariorum aliquot cœtus. Possunt enim illi corrumpi, de statu mentis deturbari, publici verò consilij corpus, quod consi-*

flatum,

ſtit in ordinibus & prudentiſſimis & lectiſſimis totius regni viris eſt conflatum, nec imbecillitati, nec impotentiæ animi, aut captivitati eſt obnoxium, illos, ut privatos partim temporum, partim ſui quemque caſus abſumunt. Regni ac Reipub. univerſitas eſt immortalis, ob ſerpetuas hominum hominibus mortuis ſuccedentium vices. l. 76. proponebatur. de Iudic. l. 7. quod cujuſque univerſit. nom. De conſultatione horum ephororum, exempla ex tant. Deut. c. 23. 1. Præcepit autem Moſes & ſeniores Iſrael (qui illorum Ephori) populo dicentes: cuſtodite omnia mandata quæ præcipio vobis hodie Deut. c. 33. 4. 5. Ioſuæ c. 24. 1. Chron c. 13. 1. Deinde iniit conſilium David cum chiliarchis & centurionibus, omnibuſque anteceſſoribus. 2. & dixit David toti congregationi Iſraelis, ſi bonum & à Iehova Deo noſtro videtur eſſe, dimittamus paſſim ad fratres noſtros, qui reliqui ſunt per omnes regiones: & 4. Dixerunt autem tota congregatio illa, faciendum ita eſſe. Nam recta videbatur res illa in oculis totius populi, & ſeqq. 1. Reg. c. 8. 1. tunc congregari juſſit Salomo ſeniores Iſraelis, & omnes primores tribuum, & principes paternarum familiarum cum Iſraelitis ad regem Salomonem Ieruſalem, ut deducerent arcam fœderis Iehovæ. & verſ. 2. & ſeqq. & c. 20. 7. Itaque rex Iſraelis vocatis omnibus ſenioribus regionis dixit: agnoſcite quæſo, & videte illum quærere malum. & c. 8. Dixerunt verò omnes illi ſeniores & totus populus ei, ne auſcultato, nec; adquieſcito. 1. Reg. c. 18. 19. & ſeqq. Eſt. c. 1. 13. Quapropter dicente rege ſapientibus noſcentibus tempora. (nam ſic negotium regis exponebatur omnibus noſcentibus jura & indicia) 14. & propinquo ſibi Charſchene, Schetari, Admathæ Tarſchiſcho, Mereſo, Marſenæ Memucani, ſeptem principibus Perſidis & Mediæ videntibus faciem regis, ſedentib. primis in regno. 15. ex jure, quid faciendum regina Vaſhti, eo quod non fecit edictum regis Aſſueri, per aulicos imperatum. & verſ. ſeqq. & 21. cumque bona videretur hæc res in oculis regis et principum, fecit rex ſecundum ſententiam Memucanis. Proverb. c. 24. 6 Exemplum vide Geneſ. c. 24. 8. 9. 10. & ſeqq. 1. Reg. c. 12. 6. 7. 1. Chron c. 28. 1. 2. 3. 4. cap. 29. 1. 1. Samuel. cap. 14. verſ. 45. 38. 39. ubi populus Iontahan capitali ſententiæ Saulis exemit. Ierem. cap. 26. 10. 11. 16. Tunc dixerunt principes illi omneſque Seniores populi

sacerdotibus & prophetis, nullum est in viro hoc crimen capitale, quum nomine Iehovæ Dei nostri sit allocutus nos. & vers. 17.19.20. & seqq. & c.37.c.38.4. Dixerunt principes regi, morte quæsumus afficiatur vir iste.5 Quibus dixit rex Tzidkia: ecce est in manu vestra: nam minimè is est rex, qui possit contradicere quid quam.6. & seqq.25. Quod si audientes principes, me locutum esse tecum, venient ad te, edixerintque tibi, indica jam nobis, quid locutus es apud regem ne celato nos, & te non afficiemus morte. quod item dixerit tibi rex.26.27.2. Chrō c.32.3 iniit. consilium cum principib. suis & dynastis suis. &c. Nehem.c.5. & c.8. Hesræ.c.9.12.3. Ephron rex Hethæorum, inconsulto populo, jus sepulchri Abrahamo non audet vendere. Genes.c.23. Neque Hemor rex Sichem cum Iacobo fœdus facere audet sine populi voluntate. Genes.c. 34. vide Stephan. Iun. Brut. de vindic. contra tyran. quæst. 3. Bonavent. Corne. Bertram. de politia Iudaica cap 11. Hotom. de antiquo iure regni Gallici.c.12. & seqq. imprimis cap. 14. ubi exempla refert & cap. 18. c. 21. c. 22. argum. Prov. c. 24. 6.

Vnde ephororum horum esse dicitur injustis, decretis magistratus supremi intercedere, eaque mitigare suis consilijs, vel impedire, quādo saluti communi & legibus cōsociationis hujus universalis sunt contraria: sine quorum approbatione constitutio, vel decretum summi magistratus generale, non valet. *l.8. humanum. C. de legib. l.2. de decret. ab ordin. fac. Scribit Hotomannus de antiquo jure regni Gallici, & Antimachiavellus, itemque Steph. Iunius Brutus. quæst.3. de vindic. tyran. tantam horum ephororum esse autoritatem & potestatem in Galliæ regno, ut literæ regis nisi à Secretario regni subscribantur, & rescripta à cancellario regni obsignentur, nullam habeant autoritatem. & alia negotia concernentia regnum, non nisi consultis & approbantibus ephoris, seu optimatibus regni gesta valeant. Vnde constat magno in errore esse Bodinum, qui absolutam & omnimodam potestatem regi Galliæ tribuit, et nullos penè optimates agnoscit, sed per eorundem potestatem regiam majestatem et potestatem tolli existimat, vel collegam accipere quem errorem notat etiam Heigius part.1. quæst.2. num.22. et seqq. Nam licet rex, vel imperator*

regalia

regalia Ducibus, Comitibúſve Imperij ſeu regni vaſallis, optimatibúſve concedat, ſemper tamen imperij ſuperioritas & præeminentia reſervata intelligitur. Vnde fit, ut tales optimates regis collegæ, aut paris cum eodem poteſtatis, minimè cenſeri poſſint. Nam his optimatibus ſpecialis & reſtricta poteſtas & adminiſtratio eſt data. Rex vero, ſeu ſummus magiſtratus, generalem in ſingulos etiam optimates habet poteſtatem, majeſtatem & præeminentiam, à cuius poteſtate & adminiſtratione omnia pendent. Heig. part. 1. quæſt 2. nu. 22. & ſeqq. & quæſt. 9. Korhal. part. 1. c. 5. concl. 5. Quantumcunq; ſit imperium, quod alteri tribuitur, minus tamen eſt ſemper eo, quod concedens ſibi reſervavit, uti cõmunis Dd. eſt ſententia. Nam ſupremus non poteſt ſibi parẽ conſtituere. Roſent. d. loco c. 5. concl. 10. Et univerſi majorem habent potentiam uno homine, qui quicquid habet ultra alios homines, id ab univerſis accepit. Neq; etiã regis poteſtas ideò diminuta dici poteſt, quod optimates & Ephori hi, etiã quandam uſurpent poteſtatem, uti non infirmior eſt manus, quod in digitos eſt diſſecta, ſed ad agendum ſit agilior. Sic enim poteſtas à pluribus explicata, & negotia in Repub. multis communicata, facilius expediuntur. Deinde hi ephori univerſi quidem magiſtratu ſummo ſunt ſuperiores, quatenus repræſentantes populum ejus nomine collegialiter quid agunt: ſinguli vero ſeparatim iſto magiſtratu ſunt inferiores. 1. Sam. c. 14. 45. 46. Ier. c. 38. 40. 5. 19. c. 37. 15. 16. 17. 18. 19. Fernand. Vaſquius lib. 1. illuſt. controv. c. 43. num. 2. 3. 5. Plinius in panegyric. in Trajan. Princeps ſummus eſt jurejurando velut illius, officiarius Reipub. obſtrictus, ac ipſa tota Repub. ſeu regno minor eſt. Iulius Cæſar lib. 5. & 7. de bello Gallico teſtatur, ea tum fuiſſe regũ Gallia imperia, ut non minus populus jure convocatus in regem, quam rex, in populum, autoritatis haberet. Sic & Synodus, concilium, capitulum, univerſitas ſuperior eſt epiſcopo, pontifice, actore, vel ſyndico ſuo. Vide ſtephan. Iun. Bruum in vindic contra tyrannos. Hiſce ephoris prius quam magiſtratui, Reipub. ſumma à populo eſt commiſſa. Quod igitur in tales ephoros prius eſt collatum, hoc poſtea alij magiſtratui dari non potuit. Stephan. Iun. Brutus d. loco. Hotoman. d. loc. Vaſqui. lib. 1. cap. 43. num. 5. In politia Germanorum ſeptem viri electores, qui Imperij Germanici generales ſunt:

Ephori, in bulla Caroli quarti c.16. dicuntur aßiſtere ſublimitati Cæſareæ, & in partem ſollicitudinis conſtituti. Iubentur quoque hi annuos conventus de publicis imperii Germanici deliberationibus habere, cap. 12. & dicuntur votum, ſeu jus ſuffragii in publicis deliberationibus de imperii negotiis habere. cap. 20. & c. 12. Vnde in comitiis imperii, clauſula finalis principium & decretorũ habet, quod Cæſar ex conſilio, conſenſu & voluntate ſtatuum imperii decreverit. vid. conſtit. imperii. Ita Fridericus Imperator in conſtitut. de incendiariis concludit, ſe cum principũ & procerũ imperii voluntate decreviſſe, &c. Præterea Cæſar imperator electus in formulâ & articulis juramenti ſui jurat, ſe jura & privilegia ordinum non violaturum, ſe conventus electorum non impediturum, ſe ſine conſenſu & conſilio ordinum bellum non ſuſcepturum, aut pacem inituru, neque peregrinum militem in Germaniam deducturum, neq; imperii conventum, aut vectigal, vel tributum, niſi de conſenſu Electorum inducturum, & alia plura, de quibus in cap. de regni cõmiſſione latiùs. Imò Cæſar ipſe coram principe Palatino conveniri poteſt, ſecundum auream bullam Caroli quarti Imperatoris cap. 5. In Galliæ quoque regno coram ordinib, in ſenatu Lutetiano contra regem experiundi & agendi poteſtas concedi-tur. Quod ſi etiam rex Galliæ quid cum vicinis principibus paciſcatur, vel ſi quod bellum eſt gerendum, aut pax facienda, hunc ſenatum Lutianum autorem fieri oportet, & in ejus acta omnia quæ ad Rempub. pertinent, referri, quæ non prius rata ſunt, quàm ab eo ſenatu fuerint comprobata. In aliis benè conſtitutis politiis in Comitiis regni communi procerum conſilio de gravibus & arduis regni negotiis decreta & conſtitutiones fiunt, uti dicetur infrà cap. 32. ſub finem ferè.

Sed & ipſi optimates ſine cõſenſu & approbatione ſummi magiſtratus officiũ ſuum facientis in Reip. negotiis nihil facient. *arg. Gen. c. 45. 16. 17. c. 47. 1 c. 50. 4. 5. arg. 1. Chro. c. 22. 20. c. 29. 4.*

De negata vero vel omiſſa à ſummo magiſtratu, cõſultatione, & ſui vocatione quilibet ephorus cõqueri poteſt. *Iud. c. 8. 1. ſed dixerunt viri Ephraimitæ, quæ eſt res hæc, quã feciſti non vocãdo nos, cum proficiſcereris ad pugnã contra Midianitas? contenderuntq; cum eo valde, & verſ. ſeq. & c. 12. 1. 2. 3. 4. 2. Sã. c. 19. 44. 1. Reg. c. 12. 15. 16.*

Sed

Sed paucis etiam videamus de potestate & autoritate ephoris concessa in defendēdis jurib. populi, seu universalis consociationis, quæ ipsa in summū magistratū non transtulit, sed sibi reservavit. Nam horū reservatorum jurū curam & defensionē cōsociatio illa universalis ephoris suis demandavit contra oēs violatores, turbatores & spoliatores, etiam ipsum summū magistratum. *cujus rei exēpla præbent bella Belgica, & in his per 40. annos contra regē Hispaniarū gesta.* Vnde officium ephororum est, nō solum judicare an magistratus summus munere suo functus sit, sive non, sed etiam tyrannidi magistratus summi, abutētis juribus majestatis, & corpori Reip. jus suum violantis, aut adimere volētis, resistere, eamq; impedire. *Ita theologi & jurisconsulti asserunt. Ex illis est Zachar. Vrsin. in exercitat. theolog lib. 2. exercit. 44 Danæus lib. 6 politic. c. 3. & pagin. 456. & lib. 3. cap. 6. Iohan. Calvi. lib. 4. Inst. c. 20. section. 24. & seqq. Petrus Martyr in lib. Iudi. c. 3. David. Pareus cap. 13. ad Roman. in dub. Iohan. Marcian. de rege lib. 1 c. 7. Ex his sunt Franciscus Hotoman. lib. 1. de antiquo Iure regni gallici c. 12. & seqq Francis. Zoannet. part. 3. num. 28. & seqq. & num. 95. & seqq. de tripartit. defens. per al. leg. ibid. Fernand. Vasquius illustr. controvers. lib. 1. præfat. num. 102. & seqq. Boßius de principe & privileg. ejus num. 55. & seqq. Prosper Farinac in quæstion. criminal. Philadelphus in Dialog. 2. de reb. gallic. autor libelli de jure magistratus in subditos Steph. Iun. Brut. de vind. cont. tyrann. argumenta adducunt ex l. 2. §. Ex actis. de orig. jur. & d. l. 2. §. cum placuisset Cic. li. 5. Tusc. quæst. ibi, nulla enim societas nobis cum tyrannis est, sed summa potiùs distractio. neq; est contra naturā, spoliare eum, quē honestū est necare, & l. 3. offic. ibi, non se obstrinxit scelere, q tyrannū occidit. arg. l. minimè. de relig. & sum. funer. l. 3. §. lex. ad l. jul. maj. l. 1. ibi sed hoc tēpore cū l. seq. de his, qui sūt sui vel alieni juris. Zoan. par. 3. nu. 95. & seqq. 100. & seqq. arg. l quod semel. de decr. ab ordin. faciend. l. est ejus nolle. de reg. jur. l. 15. potest. de adqu. hær. text. notab. in Nov. 15. de defensor. civit. & in §. jusjurandum ibi, ut inde sit curæ privatio, unde etiam datur. Huc facit illud Trajani dictū ad præfectum prætorio, qui cum gladium ab imperatore asciperet, audivit,*

hoc

hoc gladio pro me utere, si juſtè impera vero: cõtra me, si injuſtè.

Reſiſtentes verò ephori tyrannidi ſummi magiſtratus, qui corpus conſociationis univerſalis ſuo jure ſpoliare, aut privare conatur, vel juribus majeſtatis abutitur, non ideò à communione regni & jurium illius recedere, ſed abuſum illorum improbare, & ſummi magiſtratus peccatorum communicationem & approbationem vitare dicuntur. *Longè igitur aliud eſt à regno, & aliud à rege impio tyranno, qui incepit eſſe privatus & rex eſſe deſijt, ſecedere & deficere. Ita Libnenſes deficientes à rege Ioram. 2. Regũ c. 8. 22. non leguntur à politia Iudaica defeciſſe. 2. Reg. c. 15. 8. de quare latiùs 37.*

Tertium officium horum optimatum eſt, magiſtratui ſũmo capto, abſenti, furioſo, fatuo, minori, prodigo, vel aliis morbis, aut impedimentis ad adminiſtrationem inepto, inutili effecto, tutores, curatores, aut procuratores regni conſtituere, & adjungere. *Vide exemplum 2. Regum c. 10. 5. 6. 7. c. 12. c. 15. 5. 1. Reg. c. 22. 48. Ita in regno Galliæ, regibus furioſis vel minoribus, aut alio modo ad gubernationem regni ineptis, curatores ordinatos à regni ſtatibus ex hiſtoricis probat Hotoman in l. bello de antiquo jure regni Gallici. Pet. Gregor. lib. 24. c. 5. & lib. 26 c. 5 de Rep. Froiſſard. li. 2. c. 58. & 60. & lib. 3. c. 134. & li 4. c. 44. & lib. 1. cap. 107. & 171. plurima exempla recenſet. Nam Reſpub. & cura univerſalis conſociationis ſummo magiſtratui commiſſa & commendata eſt ut ſupremo ac præcipuo illius tutori. Ephoris vero, ut conſiliariis fidis & defenſoribus juris populo in corpus regni unito competentis, tanquam contutoribus, inſpectoribus, & obſervatoribus regis, quibus imputatur unius tutoris gerentis factum, quod nec cum deberent & poſſent, illum ſuſpectum fecerint, vel remo vendum curaverint: nempe ſi cum ijs adminiſtrationem non cõmunicet, ſi non ex fide tutelam gerat, dolum admittat &c. aut negligentiæ alterius accuſari poſſint. Vid. Steph. Iun. Brut quæſt. 1. de vindic. cõtra tyran. l. 3. de ſuſp. tutor. l. 14. l. 27. de adminiſt. tutor. Videbit igitur quilibet ephorus, ut ſi qd detrimẽti Reſpub. accepit, ille fecerit, quod facere ex officio debuit. Adde Hott. de antiq jure regni Gallici c. 29. 25.*

Huic adfine est, quod iidem ephori, tempore interregni, sint rectores & procuratores regni & universalis consociationis, qui habent jus imperii administrandi & vices summi rectoris & magistratus generalis gerendi, donec summus magistratus electus & confirmatus fuerit. *Sic in Imperio germanico, Cæsare mortuo, tempore interregni, imperij administrandi potestas cessat & duobus Electoribus Septemviris Imperij Palatino & Saxoni, qui vices Imperatoris, tempore interregni gerunt, ut habet aurea bulla Caroli quarti Imp. In alijs politijs hæ partes ephoris plerumque omnibus vel uni præcipuo demandatæ sunt.*

Quartum optimatum, seu ephororum regni officium est, resistere juribus majestatis aspirenti magistratui, eumque jura & leges regni spernentem & violantem, tyrannidemque exercentem, removere & exauctorare. *Quod quando, quomodo ve fieri debeat dicetur cap. pen. 37.*

Quintum denique ephororum officium est, in defensione summi magistratus ejusque jurium, contra conjurationes & ambitiones subditorum, insidiatorum, contra superbiam nobilium, potentiorum factiones, seditiones, contra abutentes potestate regiâ, seu summi magistratus, eam minuentes, adimentes, impedientes, vim vel injuriam illi inferentes.

Quam ob causam Ephori Lacedæmoniorum jurabant se regnum firmum & stabile reddituros regi, si ille jusjurandum servaret, Cragius lib. 2. cap. 4. de Republ. Lacedæm. David ab illis reductus 2. Sam. c. 19 10. & seqq. & contra seditiosos defenditur 2. Sam. c. 20. & contemptus Saulis vindicat. 1. Sam. c. 21. 12. Hiscce ephoris Lacedæmon. Germaniæ electores comparat Heigius part. 1. quæst. 4. num. 6, 7. Vvesenb. consil. 46. num. 2. Henningus Goeden consil. 11.

Porro ephori ejusmodi sunt perpetui, hæreditarij, ex consensu consociationis universalis facti: vel temporales.

Perpetui, ita sibi commissum habent hoc munus, ut etiam ad hæredes suos transferant. Temporales contrà, qui ad certum præscriptum tempus hoc officium gerunt & illo effluxo

deponunt; *ut olim apud Romanos provinciarum rectores & præsides, quos vel Imperatores, vel senatus in provincias mittebant vide, Sigon. de antiquo Iur. provinciar.*

Deinde ephori & status, seu ordines ejusmodi regni sunt duorum generum. Sunt enim vel ecclesiastici, vel seculares.

Ecclesiastici, qui ex personis ecclesiasticis sunt constituti & rerum ecclesiasticarum curam gerunt.

Seculares, qui rerum publicarum scientiam & curam habent. Atque hi rursum sunt nobiles, vel plebei.

Nobiles sunt ex nobilitate regni delecti.

Plebei sunt ex reliquis regni pagis, civitatibus, oppidisve desumpti.

Omnes verò hi ephori & ordines regni in duas species distribuuntur. Sunt enim generales, vel speciales.

Generales sunt, quibus totius regni & omnium provinciarum ejus tutela, cura & inspectio est demandata, uti sunt senatus Imperii, consiliarij regni, syndici, regni cancellarius & similes.

Eiusmodi generales optimates & ephori in regno Israelitico fuerunt 70. seniores. Num. c. 11. 16. Dixit ergò Iehova Mosi, congrega mihi septuaginta viros è senioribus Israelis, quos nosti esse seniores populi & moderatores ejus, & assumptos adducito eos ad tentorium conventus, ut sistant se ibi tecum. 17. tum descendens loquar tecum ibi & seponam de spiritu, qui est super te: ponamq; in eis: sic portabunt tecum onus populi, neque portabis tu solus. Deut. c. 27. 1. Iud. c. 21. 16. & seq. Iosu. c. 24 1. Hebræ c. 8. 29. c. 9. 2. Nehem. c. 4. 14. c. 5. 7. c. 10. Esd. c. 2. In imperio Romano primò in Democratia fuerunt tribuni plebis, qui consularem potestatem reprimebant, ne imperio abuterentur consules, nimiaq; ferociæ & audaciæ assuescerent. Alexand. ab Alexand. gen. dier. lib. 1. c. 3. lib. 4. c. 6. lib. 5. c. 2. lib. 6. c. 24. Postea generales ephori erant senatores Romani in monarchia Romana. uti Xenophon, Aristoteles, Plutarchus & alij testantur. In politia Germanica, generales ejusmodi ephori sunt electores, seu septemviri Imperij, ex quibus ecclesiastici sunt Archi-

epi-

episcopus Moguntinensis, Colonienſis & Treverenſis; ſeculares ſunt princeps Palatinus, Saxoniæ & Brandeburgenſis, quibus acceſſit rex Bohemiæ. Pacian. lib. 2 cap. 35. num. 25. & ſeqq. de probat. Heigius lib. 1. quæſt. 3. Schardius de orig. Elector. Bodin. lib. 6. cap. 5. Ex his elector Palatinus, in cauſſis adverſus Imperatorem inſtitutis, ex aurea bulla Caroli quarti, competens eſt judex. Idem Palatinus & Saxonicus princeps, tempore interregni, imperij curatores & vicarii. In hoc electorum collegio, jus convocandi collegas electores habet Moguntinus, ſicut & jus proponendi & ſententias collegarum rogandi. vid. auream bullam cap. 4. c. 7. c. 12. c. 20.

In regno Galliæ optimates generales ſunt Cācellarius Franciæ, principes Franciæ è ſanguine regio ex patribus orti, maior palatij, qui hodie comes ſtabuli dicitur, Mareſchallus, Amiralis, magnus referēdarius, Quæſtores, & ſimiles à ſenatu Lutetiano recepti. Ita & regnum Anglicanum, ſeu Britannicum: nec non Daniæ, Poloniæ, Hungariæ & alia, ſuos habent optimates. vid theſaur. politicum apoteleſ. 6. 7. 10. 11. & ſeqq. Poloniæ optimates ſunt palatini ſeu VVeivodæ, Caſtellani, & Epiſcopi. vid. Chytræum in Chron. orb. arctoi. Ordines Sueciæ ſunt epiſcopi, prælati, equites, nobiles & cives.

Spartani habuerunt duas familias, ex quibus reges creabant. hiſce adjungebant Ephoros & inſpectores, quibus licuit regem damnare ſi abuteretur ſuo officio, quod accidit Pauſaniæ. vid. Cragium de Repub. Lacedæm.

Speciales ephori ſunt, qui provinciæ, regionis, vel partis certæ regni, tutelam & curam ſuſceperunt & immediatè ſummum magiſtratum, ſeu Remp. pro ſuo ſuperiori agnoſcunt: quales ſunt Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Caſtellani, nobiles regni, & civitates imperiales, quas in Germania vocant, & ſimiles à provinciis ſibi demandatis nominati. *vid. ſup. c. 8.*

Immediatè, dixi, agnoſcunt ſuum ſuperiorem Rempublicam ſeu univerſalem conſociationem illam. *cuius ſunt ephori, ideò, quod ſint etiam quidam Duces, Comites,*

nobiles, civitates, quæ quidem mediatè subsunt summo Reipub. magistratui, sed immediatè suis principibus, Ducibus, vel comitibus, intermedijs magistratibus, illis qui sunt status, seu ordines & Ephori Reipub. seu regni: Sed hi mediatè subiecti comites, vel civitates, non sunt status, vel ordines regni. de quibus capit. 8. in fine diximus.

Specialis ephorus quilibet, in provincia suæ curæ & fidei commissa, eam potestatem, & jus habet, quod summus magistratus in toto regno; *Geil lib. 1. cap. 6 num. 10. 11. de pace public. & lib. 2. obs. 57. num. 7. 8. VVesenb. consil. 40. num. 44.* paucis exceptis, & in rebus atque negotiis arduis, totam provinciam concernentibus, peculiare concilium provinciale senatorum, statuum & primorum suæ provinciæ cõvocabit, in quo ardua negotia communi deliberatione tractentur & decernantur. *vid. Iosu. c. 19. ubi Danitæ bellum gesserunt. & Iudic. c. 12. ubi Ephraimitæ conventum egerunt. 2. Macch. c. 1. c. 14. Sigon lib. 6. c. 3. de Rep. Hebr. adde. 2. Reg. c. 23. & 1. Sam. c. 30. Iudic. c. 11. c. 8. Ruth c. 4. ubi tribuum & civitatis, seniorum & principum fit mentio. Danæ. lib. 6. c. 4. politic. & c. 3.*

Speciales ephori apud Iudæos erant Duces & principes tribuum singularum, Mich. c. 3. 9. 10. 11. item Iudices principes & præfecti singularum urbium. Iosu. c. 23. 2. Accidit, ut vocaret Iosua, totum Israelem, seniores ejus & primores ejus, Iudicésque ejus ac moderatores ejus, diceréque eis, ego senui, vergo ætate. & seqq. Num. c. 14. 5. 6. et seqq. 1. Sam. c. 5. 8. et seqq. 1. Coron. c. 27. 1. et seqq. et c. 28. 1. congregavit itaque David omnes præfectos Israelis, præfectos tribubus, et præfectos distributionibus, ministrantes regi, & chiliarchos centurionesque, atque præfectos omnibus facultatibus et pecuariæ regis, filios quoque, suos cum aulicis et robustissimis, denique quemque valentem robore, &c. et c. 13. 1. 2. 3. 1. Sam. c. 8. 4. quamobrẽ congregantes se omnes seniores Israelis, venerunt ad Samuelem Romam & v. 5. 6. 7. c. 10. 19. 20. Iosu. c. 24. 1. Deinde congregavit Iosua omnes tribus Israelis in agrum Sichecemitarum, postquam convocasset seniores Israelis, & primores ejus & judices ejus & moderatores ejus, ut sisterent se corã Deo. 2. 3. Ier. 26. 36. c. 38. 2. Chro. c. 23. 2.

20.

20. de quibus ſupra dixi cap. præced. vide Sigo. l. 6 c. 4. de Repub. Hebr.

In regno Romano olim ſpeciales ephori erant præſides provinciarum. In Germanico regno, ſeu imperio ſpeciales ephori ſunt ſtatus, quos vocãt imperii, Epiſcopi principãli inſtructi poteſtate & auctoritate: Duces & principes; prælati principali dignitate excellentes & Abbates: Marchiones, Comites, Barones, & civitates quas imperiales appellant. Heigius lib. 1. ubi de nominibus hiſce latè agit & Pacian. lib. 2. quæſt. 2. c. 35. & ſeqq. de probat. Chiſſand. in Catalog. glor. mundi part. 8. Borcholt. de feud. in c. quæ ſunt regalia.

Duces vocantur, qui à ſummo magiſtratu Ducatu ſunt donati certis conditionibus & legibus; Germani vocant Ducem ein Hertzog, quaſi ein herr des Zugs, Ducem exercitus.

Marchiones ſunt, qui Marchiam adminiſtrandam acceperunt. appellati à March, quod limitem ſignificat, ſiquidem cuſtodes limitum erant conſtituti primò.

Comites olim dicebãtur qui palatium principis ſequebantur, hodie illi, qui comitatum cum territorio habent. Pacian lib. 2. cap. 6 num. 11. & feudiſtæ omnes docent, quos Germani Gravios vocant, qui ſunt iudices. unde Marchgravius. Landgravius Palatzgravius, Reingravius.

Barones à Baronatu, quem adminiſtrant, dicti à gravitate, vel forzitudine. Vide de his Borcholt de feud Greg. lib 6. Syntag. c. 10. Alciat. lib 5. parerg. Heig. d. loc.

Prælati ſunt qui dignitatem eccleſiaſticam, cum juriſdictione ſeculari politica adminiſtrant ut, quos vocant. Abbates quidam Balivi, commendatores monaſteriorum, collegiorúm ve eccleſiaſticorum. De quibus contra Bezam Saravia diſputat.

Civitates imperiales ſunt, quæ immediate ſubſunt imperio ſeu regno, nullum alium ſuperiorẽ quam regni ſummum magiſtratum agnoſcentes, quæ tantum in civitate ſua poſſunt, quantum imperator in imperio, Geil 1. de pace publ. c. 6. num. 11. lib. 2. obſ. 7. num. 7. 8. Contra civitates municipales, alium quàm cæſarem ſuperiorem agnoſcunt. Sunt etiam, quæ mixtum ſtatum obtinent, & in certis caſibus ſtatum ſeu ordinem quendam imperii ſuperiorem agnoſcunt, alias reſpectu privilegiorum regalium

& meri imperij obtenti, ſuam immunitatem tuentur: Mynſ. conſil. 13. num. 10. Geil. lib. 2. obſ. 54. num. 10. & de Arreſt cap. 6. Roland. à Vall. conſil. 1. num. 45. 46. volum. 2. vide ſup. cap. 8. de provin in fin.

Speciales ephori regni Gallicani ſunt pares curiæ, vaſalli, principes, Duces, comites, nobiles, à provincijs regni ſibi commiſsis nominati. De aliorum regnorum ſpecialibus ephoris vide Stephan. Iun. Brut. de vindic. contra tyran. quæſt. 3. Bodin. de Repub. Theſaur polit. apoteleſ. 11. Chytræum in Chronica orb. arctoi.

Quod ſi in regno, ſeu conſociatione univerſali ejuſmodi ephori non ſunt, *(qui tamen meo judicio, maxime in bene conſtituta Repub. neceſſarij, ob rationes, quas ſupra in principio hujus capitis dixi,)* tum illa, quæ ephoris aliâs demandantur, expediuntur conſenſu totius populi, tributim, curiatim, vel cēturiatim, aut viritim rogato, aut collecto, adeò ut nulla præſcriptio, vel uſurpatio contraria huic libertati & juri regni à magiſtratu opponi poſsit. *Neque enim anni quidquam juri populi demunt, ſed injuriæ regis addunt, ut doctè oſtendit Stephan. Iunius Brutus in vindic. contra tyrann. quæſt. 3. Etſi populus fraude circumventus, vel metu, vique coactus, ſe paſsus eſt in ſervitutem redigi, reſtitutionem in integrum habet, uti rectè aſſerit Buchananus in libello de jure regni Scotiæ: imò bello devicti, ſub jugum redacti & in ſocietatem unius Reipubl. à vincente populo recepti, eodem quoque cum illis jure utuntur, uti diximus ſupra capit. 10. & ſi fortè in iniquas conditiones injuſto metu coacti conſenſerit, pro nullis illæ habendæ ſunt. autor de jure magiſt. in ſubdit. quæſtion. 6. Exemplum harum iniquarum conditionum vide 1. Samuel. cap. 11. 2. & 1. Macchabæor. cap. 1. 55. Quod ſi duræ ſint, juri naturali, tamen non repugnantes, ſervandæ erunt. vide exemplum de Gibeonitis: Joſuæ cap. 9. 25. & aliud Ezechiel. cap. 16. 17. Denique negligentia, perfidia, dolo, conſpiratione cum principe, prævaricatione, colluſione, vel proditione ephororum & optimatum, juri populi nihil adimitur, nec quidquam licentiæ tyranni adjungitur. argum. eorum quæ diximus ſupra. Iniquum enim & abſurdum eſſet affirmare ephoros in tyrannum poſſe transferre, quod nunquam illi habuerunt,*

runt, & corporis consociati jura eosdem disperdere & alienare posse in præjudicium universalis consociationis, refragantibus legib. regni fundamentalibus & illis in quas juravit summus magistratus, quæque spiritum & animã Reipub. infundunt, eamque à congregatione latronum et nefariorum hominum distinguunt et separant. ita penes ephoros, non Rempub. et populum proprietas et summum Reipub. jus esset, contra quam supra diximus et probavimus.

CAPUT XIX

De regni commissione.

TAntum de ephoris universalis consociationis. Sequitur de magistratu illius summo.

Magistratus hic summus est, qui secundum leges ad salutem & utilitatem universalis consociationis constitutus, jura illius administrat & executioni mandat.

Nam jura universalis consociationis & corporis illius politici, ratione proprietatis & dominii pertinent ad corpus universalis consociationis, seu membra regni, at verò ratione usus & administrationis spectant ad summum illius magistratum cui sunt à corpore Reipub. commendata. *Vasquius lib. 1. in præfat. illust. controvers. Joannet. de Romano Imperio nu. 151. & seqq. & plures alij sup. in cap. 18. de ephoris allegati. & cap. 24. Summus verò magistratus dicitur respectu inferioris & intermedij magistratus, qui ab hoc summo ordinatur & pendet. Cabotius cum Bodino distinguit inter summum magistratum & regem, seu principem. Ille, ait, ad tempus, hic ad perpetuum constituitur. Dictator erat summus magistratus, sed non rex. Sic Vergobretus apud Heduos: Prytanes apud Rhodios, & alij apud alios summi erant magistratus, minime reges. Ac sola temporis præscriptio, non mutat rei naturam. Dictator apud Romanos instructus erat regia monarchica potestate & administratiõe ad tẽpus certũ definita. Nec regi administratio ppetua data est, sed eò usq; quo recte administrat*

nes

nec abutitur sua administratione & non in tyrannum degenerat. Dictator hoc solo differebat ab illo, qui vices regis gerebat, quod ille à domino, hic à procuratore domini, autoritatem acciperet. Nec minus rex dicitur, qui præscriptam & limitatam administrandi imperii accepit potestatem, quam ille qui indefinitam. & quis nescit has magistratus denominationes ex consuetudine suam habere potestatem?

Tria, nobis hîc sunt dispicienda. Primum est de cõstitutione summi magistratus: Alterum est de ejusdem administratione. Tertium est de speciebus illius.

Constitutio magistratus summi est, qua illi imperium & administrationem regni, à corpore consociationis universalis, delatam suscipienti, regni membra se ad obsequia obligant. *Seu, qua populus & magistratus summus inter se mutuo certis legibus & conditionibus de subjectionibus & imperii forma & modo paciscuntur, juramento ultrò citroq; fide data & accepta promissáve.*

Pactum hoc, seu contractum mandati, vel stipulationis, ut vult Junius Brutus, cum magistratu summo initum, utramque partem contrahentem obligari dubium non est adeò ut revocare illum, vel violare neque magistratui, neque subditis concedatur. late Pet. Greg. lib. 7 c ultimum. 26. 27. 28. & imprimis num. 7. & seqq. de Repub. Geil lib. 2. obs. 55. num. 3. 4. 5. 6. & dicam latius infra capite 24. in fine, & sub finem hujus capitis.

In contractu autem hoc reciproco inter magistratum summum mandatarium, seu promittentem, & consociationem universalem mandantem, præcedit obligatio magistratus, (*uti in contractu mandati fieri solet*) qua se corpori universalis consociationis obstringit, ad regni seu Reipub. administrationem, secundum leges à Deo, recta ratione atque à corpore Reipub. præscriptas. *Deut. c. 17. 20. ibi ne recedat ab hoc præcepto. Iosu. c. 1. 8. psalm. 119. per tot. 2. Sam. c. 23. 3.* ad utilitatem regni instituendã. *Ierem. c. 22. 3 & seqq. & c. 23. 1. 2 & seqq. psalm. 82. 1. 2. 3. 4. 5. Ezech. c. 34. psalm. 72. 1. 2. & seqq. Novell 85. in princ & latius supra cap. 18. diximus.* sequitur verò obligatio membrorum regni, seu

populi,

populi, secundum naturam mandati, quo se populus summo magistratui, secundum præscriptas leges Rempubl. administranti vicissim obstringit ad obedientiam & obsequia, *de quibus infra cap. 20. de promissione obsequiorum.*

Tantum autem juris habet hic summus magistratus, quantum illi à corporibus consociatis, seu membris regni, est expresse concessum, & quod non datum ipsi est, id penes populum, seu universalem consociationem remansisse dicendum est. *Vasquius lib. 1. cap. 47. num. 13. illust. controvers. idq; ex natura contractus mandati. vid. cap. 36. & sequens 37.*

Quo minor autem est potestas eorum qui imperant, eo diutius stabiliúsque stat imperium *Aristoteles lib. 5. polit. c. 1.* Tuta enim est potentia ea, quæ viribus modum imponit, quæque volentibus imperat, quæ legibus est circumscripta, ne sese efferat, luxuriètque in perniciem subditorum, atque in tyrannidem degeneret. *Ideò Aristoteles rectè asserit, regem tantas habere vires & potentiam convenit ut singulis sit potentior & multitudine universa impotentior. Absoluta potestas, seu plenitudo potestatis, quam vocant, summo magistratui dari non potest. Covarruv. lib. 3. var. resolut. cap. 6. num. 8. Pinell. part. 1. c. 2. in rub. C. de rescind. vend. num. 25. Cravetta de antiq. temp. part. 1.*

Ex quo contractu mandati apparet, populum, seu regnum, dominum plenum esse omnis Imperij & potestatis, cujus liberrima dispositio, proprietas & ususfructus, ad corpus consociatum, seu populum unitum pertinet, qui non secus ac privatus, rerum suarum liberam habet administrationem, dispositionem & dispensationem, ita ut commoda & onera, seu incommoda, compendia, fructus, emolumenta omnia & dispendia hujus administrationis & imperij ad populum, in corpus unum regni, seu Reipub. unitum, tanquam ad Dominum, pertineant. Deinde apparet ex hoc contractu jus summo magistratui à populo datum, esse minus populi jure & alienum, non ipsius proprium. Ideoq; nec principis hac in re parem esse potestatem cum populo, seu regno, sed longe minorem & inferiorem, quæ ex regni arbitrio & præscripto pendeat & morte mandatarij ma-

gistratus instar mandati contractus finiatur & ad dominũ suum, mandantes scilicet status & membra universalis consociationis, seu populum, qui nunquã moritur, l. proponebatur. 76. de Iud. revertatur. Huc faciũt, quæ scribit Vasqu. lib. 1. cap. 42. & c. 43. illust. contr. Dominic. Soto lib. 10. quæst. 3. & lib. 3. de Iust. & jur. quæst. 6. Cajet. in Summa. Rosenthal. lib. 1. cap. 5. conclus. 10. & 11. de feudis. Covar. cap. 4. pract. quæst. Heigius quæst. 4. num. 25. & seqq. lib. 1. Peregrin. de Iure fisci lib. 1. tit. 2. num. 71. Forma & fines mandati hujus sunt decalogus, leges fundamentales regni & quæ ipsi in electione præscribuntur & in quas electus jurat.

Quapropter rectè Vasqu. lib. 1. nu. 108. in præfat. & c. 1. illust. contro. & Danæ. lib. 1. c. 4. in polit. christ. dicunt, populũ suo magistratu priorem tempore & natura, digniorẽ esse, & magistratum constituisse, & dissentiẽtes refutãt, argumẽto Gen. c. 25. 12. 14. & seqq. & c. 36. ubi principes ex posteris Esau, tempore posteriores, narrantur. Itaque nullum unquam regnum, nullá ve Respub instituta, fundataque fuit, nisi ultro citroque, habito initoque contractu, pactisque inter subditos & futurum eorum principẽ conventis, & obligatione mutua constituta, quam utrique religiose conservarent; & qua violata potestas illa evanesceret ac tolleretur. Vnde sequitur, populum sine magistratu esse posse, sed magistratũ sine populo non posse existere: Et populum magistratum creasse, non contrà. Latè Vasqu. d. loc. nu. 105. et seqq. et c. 1. illust. cont. et c. 47. num. 5. Eusеb. Philadelphus in Dialogo secundo, de historia belli Gallici et Steph. Iun. Brut. quæst. 3. de vindic. Sunt ergo reges à populo et causſa populi constituti, ejusque ministri, quibus salus Reip. est commissa. Hotoman. de antiquo jure regni Gallici cap. 19. cap. 23. Magistratus, seu princeps est mortalis et persona singularis, regnum, seu universitas, immortalis, perpetua. d. l. 76. proponebatur. de judic. Mortuo rege jus regni devolvitur ad status illius et ordines uti diximus. Clapmarius. de arcan. Rerump. cap. 21.

De constitutione sũmi magistratus & de ejusmodi pacto, & contractu inter magistratum summũ, ephoros, populum totum corporum consociationum repræsentantes, extant præcepta, exempla plurima & rationes evidentes.

De præcepto extat Deut. cap 17. 14. Cum ingressus fueris in terram,

quàm

quam Iehova Deus tus dat tibi, ut hereditario jure possideas illam & habitabis in illa, si dixeris, statuam super me regem, sicut omnes gentes, quæ sunt circa me. 15. tantum statuito super te regem quem elegerit Iehova Deus tuus, et seqq. Deut. c. 16. 18. Rom. c. 13. 1. omnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto. 5. Quapropter, necesse est subijci non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Exempla verò passim occurrunt uti Iudic. cap. 8. 22. Posteà dixerunt Israelitæ singuli Gideoni, dominium habe in nos, tum tu, tum filius tuus, tum nepos tuus, quia servasti nos è manu Midianitarum et c. 9. 6. tum congregarunt se omnes Schecemitæ et omnes incolæ munitionis abeuntésque constituerunt Abimelecum in regem apud planitiem statuæ, etc. et c. 11. 2. Dixerun tautem populus principes Gilhadis alter alteri, Quis ille vir erit, qui incipiet pugnare contra Hammonitas is esto primarius omnibus habitatoribus Gilhadis. vers. 7. ut abirent seniores Gilhadis ad assumendum Iiphthachum è terra Tobi. 8. Et dicerent illi, veni et sis nobis ductor, ut pugnemus contra Hammonitas. 10. Sic eris nobis primarius. 11. Dixit ergo liphthach senioribus Gilhadis, Quandoquidem reducitis me ad pugnandum contra Hammonitas, si exposuerit eos Iehova mihi, ego futurus sum vobis primarius. 12. Tum dixerunt seniores Gilhado Iiphthacho, Iehova cognoscet inter nos, nisi secundum verbum tuũ sic fecerimus. 13. Constituerunt que populus ipsum super se primarium & ductorem, &c. & junct. cap. 12. 7. 1. Reg. c. 12. Tum abijt Rechabeam Schecemum. nam Schecemum cõveniebat totus populus Israel ad constituendum eum regem. 1. Sam. c. 8. 4. Quamobrem congregantes se omnes seniores Israelis, venerunt ad Samuelem Ramam. 5. Et dixerunt ei, Ecce, tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis; nunc præpone nobis regem ad vindicandũ nos, ut habent oẽs istæ gentes. 10, 19. 22. & c. 9. 16. 2. Reg c. 14. 21. tum assumentes totus populus Iehadæ Hazariam, qui erat natus. 17. annos, constituerunt eum regem pro patre ejus Amazia. & c. 15. 2. Sam. c. 5. 3. venerunt quoque oẽs seniores Israelis ad regem Chebronẽ, quibus cũ pepigit rex David fœdus Chebrone coram Iehova, & unxerunt Davidem in regem super Israelem, 2. Chro. c. 36. 1. 2. Sam. c. 16. 18. ibi, quẽ en. elegit Iehova & populus hic, ac omnes Israelitæ,

&c. Deut.c.16.18. *Iudices & moderatores constituito tibi.* 1.Sam.c.12. 1.15. *Ios.*9.6.7.15.16.1.Sam c.11.1.2.1.Reg.c.2.15.*ibi,in me convertisse omnes Israelitas faciem, ut regnarem* &c.1. Chron.c.11.3.2. Chron.c.33.25.1.Reg.c.12.1.2.& seqq.2.Reg.11.17. *Tunc pepigit. Iehojadah fœdus inter Iehovam & regem ac populum, ipsos fore populũ Iehovæ: & inter regem & populum.* 2. Chron.c.23.3. 1.Sam c.10.19. *ibi, regem propones nobis* c.12 14.*ibi, dixistis mihi, nequaquam: sed rex regnaturus est super nos.* 15. *Nunc igitur ecce regem illum, quem elegistis quem petiistis, ecce inquam præfecit vobis Iehova regem.* & v.v. seqq. Hic dicitur etiam Deus elegisse eum qui postea à populo eligitur & constituitur. Ratio est, *quia Deus suffragia eligentium regit & approbat,* uti factum in electione Saulis. 1.Sam.c.9.16. *iuncto* cap.10.17.18 & Davidis.1.Sam.c.16.*iuncto* cap.2.Sam.5.3.& Salomonis.2.Sam.c.7. 13.2.Chron.c.20.5 *iuncto.*1.Reg.c.1.32.1.Chro.c.28.1.

Hac de re etiam recte judicat & scribit Covarruv. practicar. quæst. c.1.num.4. *Ad justi principatus rationem, inquit, quæ à libero Reipub. communitatis consensu deducitur, satis est plebis, vel optimatum suffragijs, aut denique hereditaria successione, jure primigenii gentilitij regiam dignitatem deferri. Hæc etenim conclusio duas sortitur partes, utraque tamen eandem justitiæ rationem habet, consensum scilicet populi & Reipub. expressum, vel tacitum. Prior tamen pars præmittit, principem electione constitui per ipsum populum, aut per optimates, qui populi ac Reipub. & communitatis nomine consensum omnium in electum sibi regem præstant, Danæ lib 6.polit. Corit.in aphorismis. Vasqui.lib.1.c.4.7. num 5.& c.1.illust.controv. sed ita, ut mortuo electo summo magistratu, jus majestatis ad electorem redeat Idem Covarruvias d.c.1. nu.2. concluſ.1. præclarè, temporalis, ait, potestas, civilisque jurisdictio tota & suprema, penes ipsam Rempub. est: idcirco is erit princeps temporalis omnibùsque superior, Reipub regimen habiturus, qui ab eadem Repub. fuerit electus & constitutus, quod ex natura rei ipso jure gentium et naturali constat.l.5.ex hoc jure, ibi, discretæ gentes, regna condita. de just. et jur.l.2.§exactis, deinde.de origin.jur.l.1.de const.prin. Huius probatio, ait Covarr. ex eo constat, quod ab ipsa natura homines ita instituti*

sunt,

ſunt, ut niſi humanus intellectus cecutiat, planè percipiant lumine naturali, in qua vis hominum civili ſocietate, quæ ad tutelam generis humani conducit, omninò conſtituendum eſſe neceſſariò gubernatorem quendam, penes quem ſit illius ſocietatis regimen & cura: eumq; non poſſe ab alio, quàm ab ipſa ſocietate conſtitui; ita quoq; Vaſqui. lib. 1. c. 1. & c. 47. num. 5. vide quæ dixi ſup. cap. 16 & quæ habet Ariſtot. lib. 3. politic. cap 10. & 11.

Nam, ut dicit Danæ. lib. 1 cap. 4. politic ne inferiores infirmioreſq; à potentioribus opprimerentur, ad unum aliquem æquitatis & juſtitiæ laude inſignem, decurrerunt; quem ſibi certis legibus, certiſq; conditionibus in regem, aut principem elegerunt. Itaque rectè dicit Plin. in paneg yr. ad Traja. Principem ſummum eſſe jurejurando, veluti officiarium Reipub. obſtrictum, ac tota ipſa Rep. ſeu regno minorum eſſe.

Exempla etiam aliorum populorum ejuſmodi pactum comprobant. Tale enim pactum inter Ephoros & reges Spartanos, inter Cyrum regem & Perſas interceßiſſe, autor eſt Xenophon. lib. 8. Cyriped. inter ſenatum populumq; Romanum & Cæſares. Halicarnaſ. lib. 2. Strabo lib. 17. ait, patriam commiſiſſe totius imperij adminiſtrationem Auguſto atque conſtituiſſe eum pacis & belli dominum ad vitæ tempus. Ita & de Caligula Suetonius ſcribit in Caligul. cap. 14. ita & hodie Germanos cum electo Cæſare paciſci conſtat ex conſtitut. imperii. Ita inter ſtatus, ſeu ordines regni Gallici, Polonici, Anglici, Danici, Suedici, Hiſpanici, Aragonici, Luſitanici, Belgici, & reges illorum regnorum pacta iniri, cõſtat ex analibus horum populorum et regnorum. vide Steph. Iun. Brut. de vindic. quæſt. 3. Franciſ. Hotoman. de antiquo jure regni Gallici c. 6. & c. 12. ubi pluribus probat & commendat. & Gregor. lib. 7. cap. 19 num. 7. & ſeqq. de Repub. qui ibidem tamen num. 9. 10. non recte aßerit in regno quod iure belli eſt adquiſitum, non locum habere illud pactum. Nam ſicut ſupra cap. 9. dictum eſt, victi recipiuntur in communionem & ſocietatem ejuſdem Repub. & cives illius fiunt, & per conſequens participes ſunt, pacti illius initi cum victore. Deinde quando huic victori alius magiſtratus ſummus ſuccedit eligendus ille omninò eſt ab ephoris, vel à populo, uti dictum eſt. Ele-

ctio verò non sit sine pacto hoc, uti patet ex præcedentibus. Falsum igitur est, quod cum reliquis politicis Gregor. d. c. 19. dicit, summum magistratum, qui reluctantem populum bello justo subegit, ex tali pacto non esse obligatum victis. Quod si victos omnes facit servos, necesse habet regiones & provincias devictas alijs colonis inhabitãdas tradere, qui partem Reipub. illius constituant. vide quæ dixi supra cap. 18. de Ephoris in fine.

Rationes evidentes hujus constitutionis summi magistratus plurimæ sunt. Nam hanc magistratus summi constitutionem sua sit, utilitas & nemessitas Reipub. summa. Nam teste Cicer. li. 3. de legibus nihil tam aptum est ad jus conditionémq; naturæ, quàm imperium, sine quo nec domus ulla, nec civitas, neq; gens, nec hominum universum genus stare nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. In apibus princeps & rex unus est, quo præsente totũ agmen tenetur; quo amisso dilabitur, migratq; ad alios, & sine rege esse non potest. Sic navis sine nauclero, bellum sine duce, corpus sine anima regi non potest. Anarchia generat ἀταξίαν vel ἀκαλαςασίαν calamitatum publicarum & privatarũ lernã. Danæ. li. 6. c. 1. poli. Greg. lib. 6. c. 1. c. 2. de Rep. & li. 4. c. 5. Iudic. c. 17. 6. & c. 18. 7. c. 19. 1. c. 21. 25. & cap. ult in fine. Temporib. illis non erat rex in Israele, & quisq; faciebat, quod rectum videbatur in oculis suis. 2. Chro. c. 15. 3. 4. 5. & seqq. Esai. c. 3. Dan. c. 9. 5. 6. & seqq. Psal. 10. 12. Psal. 12. 1. Psa. 8. Psa. 75. 3. & Psa. 101. 6. 7. Prov. 20. v. 26. dissipat rex sapiens impios. Psa. 82. 5. ignorantibus & non animadvertentib. magistratibus in tenebris indesinenter ambulantibus, dimoventur oĩa fundamenta terræ. Senec li. 1. de clemẽtia: Istud, inquit, est vinculũ, per quod Resp. cohæret, ille spiritus vitalis, quẽ tot millia hæc trahũt, nihil ipsa per se futura nisi onus & præda, si mens illa imperij subtrahatur. Ideo Lipsius li. 2. c. 1. polit. magistratum fulcũ rerũ humanarũ vocat. & felix populus ille, cui bonus infeliciſsimus, cui nullus vel malus magistratus obtigit, vid. Esa. c. 3. 3. 4. 5. 6. & seqq. & Psa. 82. 5. Eccle. 10. Symmetria etiam in civili hac societate necessaria, quæ non nisi ex diversitate imperantiũ & obtemperantiũ. Nã, ut ait Pet. Gregor. quemadmodũ ex diversi toni fidibus ad symmetriã intensis, sonus dulciſsimus oritur & melodia suavis, gravibus mediis utis conjunctis, ita in repub. ex imperantiũ & obedientium, divitum, pauperum, artificum

Api

ficum, sedentariorum & diversorũ graduum, personarũ, consensu & concordia, concẽtus, quã suavissimus oritur & conveniens: Nam ut quod uni voci deest, ex alia suppletur & cõmunicatur: &, ut bona harmonia nasci non potest ex chordis unius toni, sic nec Resp consistere posset, si oẽs essent æquales, qui mutuò contẽnerent sibi obsequi, aut inservire, aut singuli pro arbitrio vellent alios regere, & alij recusarẽt regi. Vnde discordia, ex qua dissolutio societatis. Et si nullus esset gradus virtutis & meritorũ summa inæqualitas constitueretur. Hisce addo etiã, quod tãta sit hominis superbia et ferocia indomita, quæ ipsum in perditionis barathrum præcipitẽ daret, si non haberet ductorem & gubernatorẽ, qui in viã errantẽ reduceret & corrigeret. Ps. 9. 20 & 101. 6. 7. De utilitate & necessitate dominationis & magistratꝰ plura cõgessit. Pet. Greg. li. 6. c. 1. c. 2. de Rep. & Danæ. li. 6. c. 1. Lipsi. li. 2. polit. Quibus addo gravissimam Pauli admonitionẽ ad Rom 13. 1. Oĩs anima potestatib. supereminẽtib. subjecta esto. nõ en. potestas est, nisi à Deo, & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ. 2. Itaq; qui quis se opponit potestati, Dei ordinationi resistit, qui aũt resistũt, ipsi sibi condemnationẽ auferẽt. 3. Nam magistratꝰ non sunt terrori bonis operibus; sed malis. Vis aũt non terreri potestate? quod bonũ est facito, & laudẽ ab ipsa obtinebis. 4. Dei minister est, tuo bono, quod si feceris, quod malum est, metue. non en. frustra gladiũ gestat; Nã Dei minister est, ultor ad irã ei, qui quod malũ est, fecerit. 5. Quapropter necesse est subjici, non solũ propter iram, sed etiã propter cõscientiã. 6. Propter hoc en. etiã tributa solvitis. siquidẽ ministri Dei, sũt in hoc ipsum incũbentes. 6. Reddite igitur omnib. quod debetis, cui tributum debetur, tributũ, cui vectigal, vectigal, cui timor, timorem? cui honor, honorẽ. 1. Pet. c. 2. 13. 14. Tit. 3. 1. Tim. 2. Baruch 1. 11. Luc. c. 20. 22. Exempla piorum magistratuum videre licet in David, Iosaphat, Iosia, & pluribus alijs. Exempla contemptorum magistratus; Num c. 16. & 17. Iudæ. v. 1. 8. 1. Sam. c. 10. in fin Gregor. lib. 6. c. 2. de Rep. Matth. scholast. de vero & christ. principe lib. 1. c. 1. 3.

Porrò cõstitutio seu pactum, quo corporũ cõsociatorũ consẽsu ab ephoris magistratꝰ sũmus cõstituitur, duo habet mẽbra Prius est de cõmissione regni & administrationis Reip. seu universalis cõsociationis. Alterũ de obsequiorũ obediẽtiæ pmis-

sione

Commissio regni est, quâ ab ephoris nomine populi seu coporis consociati, regni administratio magistratui summo acceptanti defertur & demandatur.

Hæc duobus actibus constat & absolvitur: Electione scilicet & inauguratione seu initiatione summi magistratus. 1. *Chron. c. 11. v. 5. 2. Sam. c. 5. 3. venerunt quoque omnes seniores Israelis ad regem Chebronem quibuscum pepigit David fœdus Chebrone coram Iehova. & unxerunt Davidem in regem super Israelem &c. ubi electio præcedit & inauguratio seu initiatio sequitur.*

Electio est, quâ ephori, seu magnates regni, secundum leges Reip. & consuetudinem loci, summum corporum consociatorum, seu regni magistratum eligunt, eiq; regni curam & administrationem, ad præscriptum pietatis & justitiæ instituendā, certis conditionibus & legibus offerunt & demandant, Dei nomine invocato. 1. *Chron. c. 11. 3. venerunt omnes seniores Israelis (qui illius erant ephori) ad regem Chebronem, quibuscum pepigit David fœdus Chebrone coram Iehova, & unxerunt David in regē. 1. Sam. c. 10. 17. Samuel autem convocato populo Mizpam ad Iehovam, &c. ubi. Iun. 22. quamobrem cum rogarent iterum Iehovam, an adhuc adventurus esset, dixit. Iehova &c. 2. Sam. c. 16. v. 18. sequar regem, quem Deus, populus & universi elegerint. &* 1. *Samue. c. 12. 1. Tum dixis Samuel populo agite eamus Gilgalem, ut renovemus ibi regnum hoc 2. Abeuntes itaq; totus ille populus Gilgalem, regem ibi constituerunt Saulem coram Iehova Gilgale & sacrificaverūt ibi sacrificia eucharistica coràm Iehova, quamobrem lætatus est ibi Saul, & omnes Israeli, tæ pervaldè. 3. Præterià dixit Samuel toto Israeli, ecce auscultavi voci vestræ in omnibus quæ dixeratis mihi, & constitui super vos regem, Iudic. c. 1. 1. 2. 1. Sam. c. 8. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. c. 16. 4. 2. Chron. c. 15. 12. & seqq. c. 23. 3. 4. 16. 2. Reg. c. 23. Ethnicos, quoque reges fuisse à populo constitutos probat. Steph. Iun. Brut. quæst. 3. de vindic. cont. tyrā. Cov. pract. quæst. c. 1. Greg. lib. 7. c. 15. de Rep.*

Iure hoc eligendi utuntur regni status, vel ephori universi collegialiter collecti, non singuli, nisi ex universorum consē-

su

ſu, quidam ex iis, jus illud habeant. *In politia Germanica jus eligendi & creandi imperatoris ut & ſupra diximus, ex imperij ſtatibus habent electores & creatores ſeptem viri, ex quibus ſunt, Moguntinus, Colonienſis & Treverenſis archiepiſcopi et deinde rex Bohemiæ, Palatinus Rheni, Saxoniæ princeps, & Marchio Brandeburgẽſis. In hoc collegio ſeptem virorum, ius convocandi, & ſententias ſingulorum electorum rogandi & colligendi & imperatoris ex unanimi, vel maioris partis conſenſu electi renunciandi, habet Moguntinus archiepiſcopus. aurea bulla Carol. IIII. c. 2. c. 3. c. 24. c. 25. Heigius quæſt. 4. part. 1. Shard de origine Elector. Rex Bohemiæ paria ſuffragia diſcrepantia reliquorum, ſuo aſſenſu dirimit. De Poloniæ conſuetudine hac in re vide theſaur. polit. apoteleſ. 15.*

In hac electione nomine conſociati populi mandantis, proponuntur magiſtratui mandatario eligendo, certæ leges & cõditiones de ſubiectione, & imperij futuri forma & modo; (quæ ſunt iura regni. 1. *Sam. c.* 10. *v.* 25. *Pſalm.* 75. 4.) quas leges, ſi recipit magiſtratus, in eaſque jurat populo, electio rata & firma habetur: quo modo fœdus inter magiſtratum & populum initum & obligatio mutua cõtracta dicitur. 2. *Reg.* 11. *v.* 17. *ibi, inter regem & populum.* 2. *Sam. c.* 5. 3. 2. *Chron. c.* 23. 3. *tunc pepigit tota congregatio fœdus in domo Dei cum rege. & v.* 16. *vid. Xenophon in Republ. Lacædem. in fin.* 1. *Chron. c.* 11. 3. *quib. cum pepigit David fœdus & unxerunt Davidem in regem.* 2. *Reg. c.* 11. 17. *c.* 14. 21. 2. *Chron. c.* 25. *vid. Steph. Iun. Brut. in vindic. quæſt.* 1. *De hoc juramento ſummi magiſtratus Bart. in l, nemo. §. temporalis de reg. jur. Bald. in c.* 1. *de feud. cognit. Covarr. in c. quamvis in* 6. *relect. part.* 1. §. 1. *in princ. juramentum hoc vocabulo græco homagium vocat, hoc eſt, commune ſacrum, ſeu commune ſacramentum, vel juramentum. Pacian. lib.* 2. *c.* 37. *nu.* 25. *& ſeqq. de probat.*

Conditiones verò & leges ſubjectionis, vel imperii demandati modus, forma & fines ſolent certis articulis concipi, & eligendo magiſtratui pnblicè prælegi & proponi, ab uno ex ephoris, qui poſtea eligendum interrogat, an hos articulos, in

regni administratione observare velit, & promittentem juramento solemniter concepto obstringit. *Heigius quæst. 2. num. 17. lib. 1. dicit imperij potestatem certis legibus & capitulationibus definiri, vide auream bullam Caroli quarti.*

Populus igitur hic stipulatur, seu interrogat per ephorum, magistratus verò spondet, & promittit se secundum propositas leges piè, juxta tabulam primam Decalogi, & justè, secundum tabulam alteram Decalogi, regnaturum & imperaturū.

Quod si leges & cōditiones hæ sint iniquæ, in quas populus bello victo ex metu cōsensit, illę pro nullis habēdę sunt, quippequę cum jure communi, & Decalogo pugnent. Quod si durę sint, sed tamen æquitati naturali non contrarię, tum sunt servandę, *uti Gibeonitarum fuit subjectio de qua Ios. c. 9 25. & Iudæorū. Ezech. c 16. 17. Exemplū impiæ & iniquæ subjectionis habes. 1. Sā. c. 11. 2. & 1. Macch. c. 1. 55. vide aut. de jure magist. in subdit. quæst. 6.*

Quod si nullæ leges, vel conditiones in electione expressę sint, sed sine illis populus se subjecit tali magistratui, tum ea quę sancta sunt, æqua & justa & in Decalogo continentur, cēsentur esse expressa, secundumquę populus imperio magistratus in electione se subiecit, *dissentit Albericus Gentilis sine ratione in tract. de absoluta Reg. potestate, ad cujus argumenta respondi cap. 37.*

Planè populus Iudaicus, in electione regis, verba libri fœderis, testimonia, statuta, ritus & leges prælegebat regi futuro, & se cum rege ad observationem eorum obstringebat publicè, *uti patet ex 2. Reg. c. 23. 2. 3. & seqq. & 2. Chro. c. 15. 12. & seqq. c. 23. 16. quod erat pactum religiosum, de quo infra cap. 28.*

Quod si verò populus, seu Reipub. omne suum jus & imperiū in summū magistratū contulit, *ut dicitur in l. 1. de constit. princip.* aut summam illi potestatem, legibus solutam, sine omni reservatione, vel exceptione & cōditione dedit, tum verba generalia secundum subjectā materiā sunt restringenda, quatenus scilicet subiecta materia patitur, ita ut qualis est natura principatus, seu imperij, talis etiā istorū verborū generaliū sit

intęr-

interpretatio. Natura verò magistratus & imperij est, ut utilitatem subditorum, non imperantis commodum respiciat, & secundum rectam rationem & justitiam administret Romp. *Nam remotâ justitiâ, quid aliud sunt regna, quàm magna latrocinia? ut ait Augustinus. Ideoque absoluta potestas & jurisdictio peccandi sūmo magistratui dari non potest. Pinel. in rub. part. 1. cap. 2. num. 25. C. de rescind. vend Covar. lib. 3. var. resolut. c. 6. nū. 8. Vasq. lib. 1. illust. controv. c. 26 num. 22. Deinde rex propter regnum, non verò regnum propter regem est. arg. l. 5. ex hoc jure. de just. & jur. Roma. c, 13. 3. 4. Ergò ad salutem & utilitatem concedentis populi concessio, generalissimis etiam verbis facta, est restringenda. Hæc n. mens concedentis fuit, quæ verba generalia restringit & limitat. l. si quando. C. de inoff. test. l. pater. §. conditionum de cond. & demonstrat Vasquius. lib. 1. cap. 43. num. 2. 3. 4. 5. illust. controv. nequaquam verò populus principis constitutione voluit in propriam perniciem tyrannum eligere, aut talem, qui facile posset in tyrannum degenerare, aut, quod naturæ est contrarium, efficere, ut potestas unius major esset universorum potestate. Ita etiam in generali mandato aut concessione non continentur ea, quæ quis in specie non fuisset concessurus. l. obliga. de pign. Deniq; nulla potestas est ad malū, vel ad nocendū, sed tantùm ad bonum & ad juvandū, & ita ad subditorū utilitatē & salutē. Hæc igitur potestas, quam habuit populus, non illa, quā non habuit, illis generalibus verbis data esse censetur. Vide Vasq. li. 1. c. 2. c. 3. c. 15, c. 26. c. 43. & Marium Salomonium de principatu lib. 5. circa finem. Sine ratione dissentit Alber. Gent. in disp. de absol. reg. potest. Bod. li. 1. c. 8. de rep.*

Germanicæ politiæ imperator in electione promittit & jurat, se leges latas, custoditurum & novas inconsultis electoribus septemviris non laturum, publicas res publico consilio curaturum, nihil alienaturum, vel oppignoraturum ex ijs quæ ad imperium pertinent, & viribus pecuniaq; regni adquisita imperio adquisiturum. vid. Constitut. imper. anno 1500. Augustæ factas sub finem fere. Hegum quæst. 2. nu. 17. li. 1. Thes. polit. apotel. 5. & 6. spec. Saxo. li. 3. art. 4. Promittit etiam se ecclesiā defensurum, & justitiam administraturum, Isid. lib. 1. & 2. In politijs alijs alij sunt articuli, vide Steph. Jun. Brut. de vindic. contra tyran. quæst. 3.

Leges & conditiones, in quas juravit Carolus V. electus imperator, ita describit & refert Sleidanus lib. 1. sub annum 1519.

1. *Tueatur (Cæsar) Rempub. Christianam, Pontificem et ecclesiam Romanam, cuius sit advocatus.*

2. *Ius æquabiliter aaministret, & paci consulat.*

3. *Leges imperii omnes, præcipue, quam auream vocant bullam, non modo confirmet, sed de ipsorum consilio, cum res ita feret, amplificet etiã.*

4. *Senatum in imperio constituat ex Germanis delectum, qui Rempub. gerat.*

5. *Iura, privilegia, dignitatem principum & ordinum imperij, minimè convellat, aut imminuat.*

6. *Electoribus liceat, cum erit opus, inter se convenire, deque Repub. deliberare: nullum autem ipse, quominus id faciant, impedimentum eis inferat, nec in malam partem accipiat.*

7. *Multitudinis & nobilitatis fœdera, vel societates initas adversus principes aboleat, & ne tales in posterum fiant, lege prohibeat.*

8. *De rebus imperij nullum fœdus, aut pactum faciat cum externis, nisi de septemvirorum assensu.*

9. *Facultates imperij neq; distrahat, nec oppignoret, nec alio quovis modo deteriores faciat, & quæ sunt a balijs nationibus occupata, vel ab imperio divulsa bona, primo quoq; tempore recuperet, sic tamen nequid fraudis sit ullis, qui vel privilegio, vel iure nituntur.*

10. *Siquid eitam ipse, vel ipsius familiæ quispiam possideat quod sit imperii, non adquisitum legitime, reddat interpellatus à septemviris.*

11. *Cum vicinis aliisque regibus pacem & amicitiam colat, neque pro rebus imperii, nisi de ordinum omnium, præcipuè septemvirorum voluntate, bellum suscipiat ullum, intra, vel extra fines imperii.*

12. *Peregrinum quoque militem nullum in Germaniam adducat, nisi consentientibus illis. Quando autem bello petitur ipse, vel imperium, liceat uti quibuscunque præsidiis.*

13. *Conventum imperii nullum edicat, neque vectigal, aut tributum imperet, nisi de consensu electorum.*

14. *Conveutus etiam non agat extra fines imperii.*

15. Nego-

15. *Negotiis publicis præficiat, non exteros, verùm Germanos ex nobilitate delectos, & conficiantur literæ omnes latino, vel populari sermone.*

16. *Extra fines imperii nullum ordinem in jus vocet.*

17. *Quia Romæ multa fiunt adversus pacta quondam inita cum Pontificibus, det operam apud Pontificem, ne qua fraus privilegiis fiat & imperii libertati.*

18. *Quomodo mercatorum monopolia valdè perniciosa Germaniæ coerceri debeant, rationem ineat cum electoribus, ac rem sæpè deliberatam ad exitum perducat.*

19. *Portorium nullum, aut vectigal imponat, nisi assentiantur electores, neque literis commendatitiis electorum qui sunt ad Rhenum, vectigalia deteriora faciat.*

20. *Si quam habet actionem in aliquem ordinem, legibus experiatur, vim autem nullam adhibeat iis, qui se cognitioni legitimè sistunt.*

21. *Imperii bona, quæ fortè vacabunt, nemini conferat, sed ad publicum patrimonium referat.*

22. *Si quam alienam provinciam auxiliis Ordinum adquiret, imperio conjungat: si publicum quid suis copiis atque Marte recuperabit, Reipu. restituat.*

23. *Quod interregni tempore Palatinus atque Saxo publicè egerint, ratum habeat.*

24. *Concilium nullū, ineat, quod dignitatem imperij suæ familiæ peculiarem & hereditariam faciat, sed liberam & integram permittat septemviris eligendi facultatem, juxta Caroli quarti legem & juris Pontificij præscriptum, quod secus factum erit, irritum habeatur.*

25. *Vt primum licebit in Germaniam se conferat inaugurationis causa.*

Leges fundamentales regni Gallici præcipuas refert Hotom. lib. 1. de antiquo jure reg. Gallici. c. 23.

1. *Vt nequid quod ad statum Reipub. in universum pertineat, regi sine publici concilij autoritate statuere liceat.*

2. *Vt regi non sit jus, neque filiam adoptare, neq; de suo regno, vel in*

ter vivos, vel per testamentum disponere, sed in regni successione majorum instituta & antiqua consuetudo servetur.

3. Ut rege mortuo, regni hereditas filio ipsius natu maximo deferatur, neq; regi vel natu minorem majori anteferre, vel alium successorem sibi instituere liceat.

4. Ne virgo, neve mulier ad regni hereditatem admittatur, sed agnatus defuncto regi proximus, quamvis gradu fœmina posterior, ei tamen præferatur.

5. Ne regi jus sit ullam dominij sui partem sine publici consilii autoritate alienare: quippe quod ei ad tuendam tantum regiam dignitatem fruendum datum est, ut parem in eo potestatem habeat, atque marito in uxoris dote conceditur.

6. Ut regi abolendi criminis & capitalis pœnæ sine parlamenti autoritate remittendæ jus non sit.

7. Ut regi non liceat magistratum aliquem regni, seu reipub. Franciæ, nisi causâ in parlam consilio cognitâ & probata, exauctorare.

8. Regi, sine publici consilii auctoritate, monetæ mutandæ jus non sit.

Idem Hotom. lib 2. de antiquo jure regni Gallici refert leges de successione regiâ quarum prima est.

1. Ut filius regis natu maximus, vel hoc præmortuo, nepos ex eo susceptus, vivo rege pro designato rege habeatur; solus, qui in regno & dominio regio succedat.

2. Ne virgo, neve mulier ad regni successionem admittatur.

3. Nequis nothus, ne legitimatus quidem, ad regni successionem admittatur.

4. Ut si in stirpe filij primogeniti masculus esse desierit, tum ad eum qui in altera gentis ejusdem stirpe proximus deprehendetur, regni hereditas transmittatur.

5. Ut rege impubere proceres aliquot de ordinum sententia constituantur, qui usque ad ipsius pubertatem regnum administrent.

6. Ut si plures regis demortui filii extent, tum natu minoribus, ad se suasque familias pro dignitate tuendas, idoneum apannagium tribuatur.

Ne

7. *Ne regi sit jus, ullam regni sui partem, sine publici consilii notione, & auctoritate, & judicio, alienandi.*

Formulam, qua juravit Henricus rex Poloniæ Bodin. refert. Ego Henricus rex Poloniæ, &c: juro Deo omnipotenti, quod omnia jura, libertates, privilegia publica & privata, juri communi non contraria, ecclesiis, principibus, Baronibus, nobilibus, civibus, incolis per meos prædecessores regos, & quoscunque, principes & dominos regni Poloniæ juste concessa, & quæ interregno decreta sunt, servabo, jusque omnibus incolis more majorum reddam. Ac siquidem, (quod absit) sacramentum meum violavero, nullum nobis incolæ regni obedientiam præstare tenebuntur, &c. Sic me Deus adjuvet. Præsens Poloniæ rex Sigismundus in electione & initiatione duris tribus legibus adstrictus fuit. Stipulati enim sunt ordines regni expresse, ut liberi sint à fide & obsequio regis, si contingat regem à pactis, etiam uno tantum in capite, recedere, ut refert Mercurius Belgio-Gallicus. Simile ferè juramentum præstat rex Sueciæ, uti refert David Chytræus in Chron. orb. arctoi.

Leges, in quas Principes Belgæ Belgico populo jurare solent, sunt sequentes.

1. *Neminem iudicio, præter leges consuetudinésque urbium, aut publicæ curiæ prosequuntor: cuiq; se defendendi potestatem per Advocatos concedunto.*

2. *Nullum peregrinum, aut exterum publicis muneribus præficiunto.*

3. *Præfectum cum summa dignitate & auctoritate provincijs nullum adhibento, qui non sit sanguine & stirpe sibi conjunctus.*

4. *Ne statum Reipubl. sua auctoritate per rescriptum, vel edictum mutanto: nihil quicquam in ea innovanto.*

5 *Præter publicum consensum ordinum, nulla tributa exigunto, reditus suos ordinarios habento, illisque contenti sunto.*

6. *Militem sine voluntate ordinum in provincias atque urbes ne ducunto.*

7 *Absq; permissu ordinum pretium monetarum nunquam varianto.*

Nec

8. Nec inobedientem & noxium civem, mulcta, vinculis, verberibusq; coercento: nisi Magistratus judicaßit irrogaßitve.

9. Reum cujuscunque criminis à judice condemnatum ex provinciis ad alia suppliciorum loca ne educunto.

10. Salus populi suprema lex esto.

11. Quod si quis princeps migraßet, si vi, injuriâ, fraude, statum Reipubl. turbaßit, ordines atque cives omnis morem illi gerere recußanto, à fide & jurejurando immunes sunto, præfectum principis loco constituunto, dum ad meliorem mentem leniusq; imperium ille redierit. Plures alias, aliarum Rerumpubl. leges fundamentales refert. Bodin. lib. 1. c. 8. de Republ. Gregor. lib. 7. c. 19. & præced. de Republ. Quis verò dicet talem summum magistratum istis, vel similibus legibus constitutum, solutum esse legibus, aut absolutam potestatem habere? Porrò de legibus & conditionibus in quas Rex Daniæ, rex Sueciæ, rex Poloniæ jurare solent, vide apud David. Chytræum in Chronicis orbis arctoi.

Verum diligenter & accurate, hic observandum, quod & supra diximus, tantum iuris & imperii in magistratum summũ à populo seu corpore consociato eligente transferri, quantum in legibus & conditionibus præscriptis, in quas iurat magistratus, continetur. Quod verò illis non est datum, vel translatum in summum magistratum, hoc apud corpus consociatum, seu populum eligentem remanet, quod summus magistratus bona conscientia & citra crimen, usurpare nequaquam potest, sed usum, possessionem & proprietatem istius imperii, iure populo relinquit, si tyrannus & perfidus haberi non cupit.

Æquitas huius rei, naturalis demonstrari potest ex natura mandati, quod dicitur contractus bonæfidei, obligans eum, qui alienorum negotiorum administrationem suscepit, ne limites & fines mandati excedat, sed contineat se intra terminos perscriptos à mandante, ut latiùs docent jcti quibus addendus Vasqui. lib. 1. c. 47. nu. 13. illust. controvers. Roland. à Valle consil. 49. vol. 1.

In electione verò summi magistratus, summa cura legis fun-

fundamentalis regni, habenda est. *Sub hac enim lege, universalis consociatio in regno est constituta, qua tanquam fundamento nititur, atq; ex communi consensu & approbatione membrorum regni sustinetur, atque hac omnia regni membra sub uno capite collecta & in unum corpus sunt conjuncta, quæ dicitur etiam columna regni.* Est aũt hęc fundamentalis lex, nihil aliud, quàm pacta quędam sub quibus plures civitates & provincię coïerũt & cõsenserunt in unam candemq; Rempubl. habendam & defendendam communi opera, consilio & auxilio. *A quibus conditionibus & pactis, quando communi consensu receditur, Respub. esse desinit, nisi salva illa, & juribus majestatis illæsis, leges illæ communi consensu antiquentur vel abrogentur, vel novæ constituantur. Tolosan. lib. 7. c. 19. Danæus lib. 3 cap. 6. politic. ubi distinguit. Nam potest etiam Respub. seu regnum consistere & constitui sine talibus legibus, quæ est notabilis differentia inter hasce leges fundamentales & jura majestatis, sine quibus nulla Respub. constitui, & constituta conservari, aut ad posteros propagari potest.*

Sequuntur species electionis. Est enim electio summi magistratus duplex. Alia omninò libera: alia verò restricta ad certum personarum genus, ex quo facienda est. Nam vel ex omnibus, vel ex certa hominum specie, puta ex nobilitate, vel ex certa familia eliguntur imperantes.

Electio omninò libera est, quæ pendet ex libero ephororum eligentium arbitrio. *Hujus exempla reperies apud Pet. Gregor lib. 7. cap. 15. de Repub. & extant 1. Sam c. 8. 4. 8. 10. 19. cap. 16. 14. 2. Sã. c. 5. 3. 4. Iudic. c. 11. 10. 11. & seqq. 1. Chron. c. 29. 22. 23. 24. 2. Reg. c. 26. c. 16. 1. Talis est electio regis Polonici, quantum ex historijs colligere potui.*

In hac electione liberrima, politię prioris mutatio, seu prioris antiquæ & receptæ abrogatio & novæ, seu alterius constitutio est concessa. *Hîc n: populus seu corpus consociatorũ universitatum, liberam constituendæ & mutandæ Reipub. suæ potestatem sibi retinuit. Nemini enim est obligatus populus de successione, vel continuatione Imperij & administrationis, sed mortuo ultimo summo magis-*

ſtrata Reipub. adminiſtratore, jus ſuum integrum recepit, quod in alĩ quemvis pro ſuo arbitrio transferre poteſt.

Non tamen eligendus erit atheus, impius, ſceleratus, & à vera religione orthodoxa alienus. *Deut.c.17.15.18. Danæ.lib.6. pol.c.3. argum. 2. Corinth.c.6.14.15. Ierem.c.23.28. Oſeæ c.8.4. c.13. 11.* neque homo ignobilis conditionis, ſeu ſervilis. *argum. Proverb.c.10.10. Eccleſ.c.10.5.6. & ſeqq.* nec ſpurius. *argum. Deut.c. 23. Iud.c.9.c.11. ob rationes, quas adducit Pet. Gre. li.7.c.8. de Rep.* nec eligendus ebrietati deditus. *Prov.c.31.4.5.6.7. Eſa.c.3.4. vitiis & ſceleribus indulgens: Matth. ſcholaſt. de vero & Chriſt. princ. li.1.c.9.* vel etiam erga prædeceſſorẽ bonum ingratus *Iud.c.9.15.16.17.*

Eſt ergo in hac electione libera, pietatis & virtutũ ad officium hoc neceſſariarum ratio habenda, quamvis quandoq; ob divitias quoſdã electos fuiſſe exẽpla hiſtorica teſtẽtur, quæ refert Pet. Greg. l.7.c.13. de Rep. quoſdam etiã ob vim & potentiã ſuam, vel inſidias & ſtratagemata. vid. Pet. Greg. d. li.7.c.17.c.18.c.19. quoſdã ob promiſſionẽ conventionẽq; præcedentem Greg.c.16. Iud.c.11. quoſdam etiam ex ſorte. Greg. d. loc.c.14. quæ electio tamẽ non caret conſenſu populi. 2. Samuel.c.10.20. & ſeqq.

Adſtricta electio eſt, quæ ex conventione regni, ſeu univerſalis conſociationis & populi ad certum perſonarum genus eſt alligata, lege conſtituta, quâ perſonis eligendis jus eſt quæſitum, quod invitis ipſis, ſine injuria & fidei violatione, populus poſtea adimere & in alium transferre non poteſt.

In hac itaque electione mutatio politiæ ſemel à populo cõſtitutę & receptæ non eſt conceſſa Ephoris, vel populo. *Ratio eſt, quia populus ſemel ſe obligavit certis perſonis, quibus de continuanda politiæ ſuæ adminiſtratione promiſſionem fecit & fidem dedit, quam poſtea fallere non licet. Pſalm.15. proverb.c.21.28. quæ obligatio in legem fundamentalem Reipub. tranſiit, & primi magiſtratus ſummi poſteris etiam in lumbis ſuorum parentum jus ſucceſſionis adquirit, adeo ut ob vitium etiam aliâs inhabiles, & ad imperandum non idonei, reiici tamen, & excludi ab imperio non debeant. argum. exẽplorum, quæ leguntur. 2. Reg.c.15. 2. Chro.c.26.21. 1. Sam.c.16. vid. Pet. Greg. li.7.c.6. & li.*

26.

26.c.5.de Rep.Danæ.li.6.c.3.& li.3.cap.6.polit. & paulo poſt dicã fuſiùs,& plurimis exemplis illuſtrat Pet.Greg.li.26.cap.5.de Repub. Atq; hanc adſtrictam electionẽ,quam regnum ſucceſsivum politici vocant,præferunt plerique liberæ electõi.Toloſ lib.7.c.4.c.15.Bodi.li.6 c.4.Eberhardus à Weyhe,& Lipſius.Quãdo verò deficiũt perſonæ,ad quas electio adſtricta fuit,tum exſtricta hac ſit libera electio,de quà ſupra diximus.

Adſtricta hæc electio eſt duplex: alligata ſcilicet ad certam quandam nationẽ,uobiles nimirum, vel quoſvis illius homines: vel ad defuncti prioris ſummi magiſtratus hęredes, quod hęreditarium ſeu ſucceſsivum regnum vocant.

Ad certam quandam nationem adſtricta electio eſt,quâ tãtum ex regno eodẽ oriundũ licet eligere ſummũ magiſtratũ.

Ita apud Iudæos non niſi ex familia Iſraelitica oriundũ in regno eodẽ regẽ conſtituere lege fundamentali regni permiſſum erat. Deut.c.17.15. 2.Chron.c.21.7.c.23.3. 2.Sam.c.7.12.13.14. & ſeqq. 1.Reg.c.36. Pſalm 132.17. Atq; ob eã cauſſam Attalia famina extranea regina imperio fuit deiecta.2.Reg.c.11.

Sic lege fundamentali imperij Germanici conſtitutum eſt,ut non alius, quàm qui eſt Germanus natione,imperator & Cæſar eligatur. Henning. à Gæden conſil.1.Bulla Carol.4. impera. Sleid. li.1.hiſt.in anno 1519. in electione Caroli.5.imperat.Pet.Greg.lib.7.c.8, nũ.18.de Repub.Pacian.de probat.li.2.c.35.nũ.49.50. Bald in c.venerabilem. nũ.5.col.1. ext.de elect.& ibi Abbas nũ.17. Martin.Laud.ſingul.174.Heig.quæſt. 5.lib.Pruckman de ſoluta poteſtate effect.4. Antimach.theor.1.lib.1. Schard in libro ſing de elector.Bulla aurea Caroli quarti imp.25.

Ad defuncti magiſtratus ſummi hęredes adſtricta electio rurſum eſt duplex. alligata ſcilicet ad quoſvis etiã extraneos hęredes,vel ad ipſius familiã & cognationẽ: *quomodo regna quaſi hæreditaria efficiuntur, quæ inſtar bonorũ patrimonialium proximis defuncti hæredibus deferuntur. vid. Greg lib. 7. cap.12. de Repub.& latè docet Vincent.Cabot.lib.1.cap.9.c.12.diſput.*

Primæ ſpecici electio,ad quoſvis etiam extraneos haredes teſtamentarios adſtricta, ſervilis & perniciosa eſt.

Sic Attalus Philometor Pergami rex, cum liberis careret, populum Romanum teſtamento ſuo hæredem in regno ſuo inſtituit. Sic Auguſtus Cæſar Tiberium hæredem & ſucceſſorem ex teſtamẽto in regno reliquit. Sueton. Tranquil. in Tiberio cap. 24. 25. & in Auguſto c. 101. Ptolomæus Alexander, populum Romanum regni ſucceſſorem inſtituit. Sic plures alij de quibus Pet. Gregor. d. c. 12. & Bodin. lib. 4. c. 1. ſtatim poſt princip. de Repub.

Alterius ſpeciei electio adſtricta ad defuncti familiam & progeniem, itidem eſt duplex: vel enim eſt alligata ad cujuſque ſexus maſculini & fœminini homines: vel tantum ad maſculos hæredes.

In priori ſpecie maſculi agnati defuncti extantes, excludunt fœminas etiam proximiores in gradu. Maſculis nullis extantibus, admittuntur fœminæ, defunctum cognatione attingentes.

Atque talis eſt electio recepta hodie in regno Angliæ, Hiſpaniæ atq; alijs: vide theſaur. polit. apoteleſ. 7. & 10. in quibus etiam fœminas ad ſummum magiſtratum electas & admiſſas eſſe legimus. Sunt autem fœminæ quoque imperij & magiſtratus capaces, quando non ſunt maritatæ, ſed innuptæ. (Nam nuptæ jus hoc tranſferunt in maritum cui & ipſæ ſubſunt ex lege divina.) vide exempla Iudic. c. 4. 4. & ſeqq. Dana. lib. 6. polit. c. 3. Lipſ. lib. 2. polit. Petr. Gregor. latè lib. 7. c. 11. de Repub. in utramque partem diſputat. Exempla hujus gynæcocratiæ alia vid. 1. Reg. c. 10. Matth. c. 12. 42. Actor. c. 8. Plura alia recenſet Gregor. d. c. 11. Diſſentit Bodin. lib. 6. cap. 5. de Repub. & plures alij, quorum argumenta refutat Greg. d. loc. Exempla mulierum malè adminiſtrantium & evertentium Reſpub. vide in Attalia 2. Reg. c. 11. in Ieſabel. & plura recẽſet Georg. Richt. ãx. polit. 75. Arniſæus cap. 9. lib. 1. politic. & Keckermannus. Theſaur. polit. apotel. 11. & ſeqq.

Adſtricta ad maſculos hæredes ejuſdem familiæ & gentis, excluſis fœminis, tanquam inhabilibus & incapacibus regni, eſt, qua proximiores maſculi ejuſdem familiæ cum defuncto exiſtentes, ad regni adminiſtrationem eliguntur.

Ita

Ita in politia Iudaica, lege fundamentali ex familia Davidis reges eligebantur usque ad excidium Hierosolymorum sub Nebucadnezare. Deut.c.17.14. ibi è medio fratrum tuorū & statuito super te regem, non poteris tibi præficere extraneum, qui non sit frater tuus. 20. ibi ut prolonget dies in regno suo ipse & filij eius in medio Israelis. Genes.c.49.10. non auferetur sceptrum à Iehuda etc. 1. Sam.c.12.1.15.1. Sam.c.7.12. 13. & seqq. 2. Chron.c.21.7. c.23.3. Psal.132.17 1. Chron.c.28.23. et seq. ibi elegit me Iehova ex tota familia paterna mea, ut essem. rex. &c. 2 Sam.c.7. per totum. 2. Sam.c.3.17.18. c.5.1.2.3. 1. Chroc.11.3. c. 12.23.c.28.1. Reg.c.11.36 c.12.1.2.3.2. Reg c.14.21 Psalm.132. 11.12. Nam eorum qui ex strenuis & beneficis regibus sunt nati, beneficia continuata, effecerunt regna hæreditaria in eadem familia. Exempla plura recenset Gregor. lib. 7. cap. 16. vide Iudic.c.6.17.18.

Sic in politia Gallica, non nisi defuncti prioris regis proximiores masculi, ejusdem cum defuncto familiæ & gentis, ex lege Salica ad regni successionem vocantur. Hotoman. de antiq jure regni Gall lib. 1. c. 14. Heigius quæst. 6. part. 1. Bodin. lib. 6. c. 5. de Repub. Tiraquell. de jure primigen. quæst. 21. & patet ex legibus fundamentalibus regni Gallici.

In hac electione, quæ juxta leges regni fundamentales facienda est, secundum successionem hæreditariam ex antecessoris hęredibus, primogenitus ex legitimo matrimonio natus, cęteris exclusis, prefertur, ita tamen, ut reliquis suis fratribus talis relinquat & det, unde se honestè alere possint. 2. Chron. c. 21. v. 3. *quod Galli Apennagium, quasi abbannung, exclusionem ab imperio & regno vocant, vid. Tyraquell. de jure primigenitura. Gregor. lib. 7. c. 5. & lib. 26 c. 6. de Repub. argum. Genes. c. 27. c 25. 5. 6. Deut. c. 21. 15. & seqq. Genes c. 49. 3. 4 5. 2. Chron. cap. 21. 1. 2. 3, 4. & c. 11. 23. 2. Reg. cap. 12. 1. Chron. c. 5. 1. 2. 3. adde Iudic. c. 9.*

Docuit, n. experientia magis Reipub. paci & tranquillitati subditorum ex pedire ut ad unum Reipub. administratio devolvatur. Communio etiam discordiæ, quæ res magnæ dilabuntur, parens est. Quod si tamen instar patrimonialium hæreditarium bonorum administratio Reipub. dividitur, ita ut secundum regiones, vel provincias aut oppida,

plures gubernatores illa recipere posſit, solẽt ex more et consuetudine quorundã locorum plures defuncti liberi admitti. Si verò regnum est individuũ, quod est melius, tũ obtinet, quod dixi, ut primogenitus solus succedat, & reliquis tantum det, quãtum ad victũ pro dignitate eorũ sufficit. Quãvis aliquando ob causſas graves hæc succeſsio primogenitis debita inversa legitur, uti in Salomone, qui junior fratrib. suis grandioribus prælatus fuit à patre Davide. 1. Reg. c. 1. et Abiia fratribus maiorib. natu pfertur 2. Chro. c. 11. 22. c. 13. vid. Greg. li. 7. c. 4. alia exempla vide Gen. c. 21. c. 27. 1. Chro. c. 5. 1. 2. Piscat. in c. 21. 2. Chro. putat hanc legẽ de jure primogenituræ ceremonialẽ olim fuiſſe, & hodie aptiorem ex liberis in regni administratione reliquis suis fratribus eſſe præferendum. In quam sententiam etiã inclino, quando nulla lex regni fundamẽtalis, vel pacta obstant.

Constat etiam ex annalibus Gallicis, aliquando secundo genitum, imò et agnatũ primogenito ab ordinibus regni prælatũ fuiſſe in regni succeſsione.

Atq; talis primogenitus el gẽdus, etiã si forte ille surdꝰ, mutus, vel diversæ, dissimilisve religionis esset, vel alio modo inhabilis ad imperandũ Greg. d. lib. 7. c. 6. & li. 2. . c. 5. de Repub. arg. 2. Reg. c. 15. 2. Chro. c. 26. 21. & aliorũ exemplorũ quæ refert ibidẽ. Nec Saul, ob furorem fuit regno privatus. 1. Sã. 16. neq; Ozias rex Iudæ, ob elephantiasin. 2. Chro. c. 26. 2. Reg. c. 15. 5. nec Salomo ob pueritiã rejectus, nec Iosias. vid. Danæ. li. 5. c. 3. polit. Semel. n. populus, lege tali latâ, se magistratui, & huius succeſsoribus & posteris obligavit, & istius posteros in lumbis parentis elegit. A quâ factâ promiſsione sine justitiæ & fidei violatione recedere non potest. arg. Ios. c. 9. 2. Sam. c. 21. & 2. Reg c. 24. 20. etiam si eligendus à vera religione esset alienus arg. Iere. c. 29. 7. 2. Reg. c. 24. 20. & 1. Cor. c. 7. 39. Greg. li. 7. c. 6. & c. 10. Bodi. li. 6. c. 5. Greg. late li. 26. c. 5. Danæ. li. 6. c. 3. polit. & lib. 3. c. 6. Est en. contractus primò voluntatis, postea necessitatis. l. 17. commõd. Deus etiã regnũ Israelis ideò, quod à familia Davidis defecerat, continuis bellis civilibus punivit, 2. Reg. c. 15. & 17. et ideò Hiskias rex, quod defecerat ab Asyrio, reprehẽditur. 2. Reg. c. 18. Quo pertinent etiam rationes, quas pono in §. 3. seq.

Sed quid fiet, cum ejusmodi ineptis succeſsoribus? proximi horum agnati, vel cognati tutores & curatores, uti jure præcipitur horum esse debent

bent in regni administratione, qui felicius sæpe regnant, quã ipsimet principes etiam idonei. Gregor. d. lib. 26. c. 5. exẽplis historicis cõfirmat. arg. 2. Reg c. 15. 5. et li. 1. feud. ti. 36. Dan. d. li. 6. c. 3. ubi exẽplis aliis illustrat.

Quod si diversæ sit religionis ejusmodi princeps, qui ad capescendum regnum vocatur, tum ordines operam dabunt, ut in vera & orthodoxa religione informetur: aut si hoc fieri non potest, obligabunt eundem ad concedendum exercitium religionis sincerę cæteris membris regni: uti in politia Germanorum Poloniæ, Galliæ, Angliæ & Suediæ fieri videmus.

Mala & incommoda, quæ proveniunt ex immutatione primogenituræ, refert Gregor. d. lib. 7. c. 7. qui d. lib. 7. c. 10. adeò jus primogenituræ asserit, ut si defunctus ex filio primogenito relinquat nepotem & alium filium superstitem, nepos tamen ille huic patruo suo sit præferendus; quod exemplis & rationibus comprobat; quod multis quoque præjudiciis cameræ imper. doceri potest. Hoto. quæst. illust. 3. Bodin. lib. 6. c. 5. & Bulla Caroli quarti in electoribus observandum esse præcipit. Ejusmodi electionẽ legalem, Gregor. lib. 7. c. 4. de Repub. cæteris præfert. Nam hoc modo decit, multa incommoda, seditiones, tumultus, ambitiones, insidiæ, aliave pericula evitantur, & occasio novorum tributorum, et exactionũ præcidi-tur, et vivens princeps, seu magistratus, de successoris sui filii cõmodis prospicit & consultat, corruptiones etiam eligentiũ præcaventur, & inter regnum, quo Respub. sine principe et gubernatore, tanquã navis sine rectore fluctuat, in medio mari sine navarcho, submersioni ad primum tempestatis subortæ impetũ obnoxiæ, repletúrque Respub homicidiis aliisq; sceleribus.

Præterea ex mutatione Principũ alterius generis facilè quoq; regni fit mutatio, quod transit in alienã, familiã nomen, et formam. Detrimentum Resp capit ex mutatione, qua ærariũ & jura Reip. imminuũtur. Nã dum vident electi, non continuandũ iri principatũ in familiã suã, patrimoniũ Reip. exhauriũt. Fraudes igitur, insidiæ, corruptiones imperãtiũ, qb. principatũ in liberos suos transferre studẽt, certæ futuræ sunt, ex quib. periculũ Reip. certũ creatur: quæ exẽplis illustrat. Greg. d. loc. & Lips. li 2. c. 4. polit. ubi cõcludit, pacatiorẽ & securiorẽ hanc esse rationẽ. Nã certũ habere successorẽ ex se progenitũ, firmat imperiũ, aliorumq; spẽ & audaciã cohibet,

quod

quod Augustus perpendit in successoris adoptione. vide Scip. Amirat. lib. 1. discurs. 2. & quod omissum Alexandri magni imperium post mortem illius evertit & regna multa direptioni exposuit. Duobus hæredibus existentibus, prius alter removendus est, quàm alter hæres nominandus. Solet enim vulgus orientem solem potiùs, quàm occidentem adorare. Et suspectus semper invisusque est dominanti quisquis proximus destinatur. ut ait, ex Tacit. Capmar. de arcan. Rerumpub. lib. 3. cap. 10.

Ob has causas in hac electione usitatum esse videmus, ut filii regum, à parentibus suis vivis, proreges & vicarij creentur. Sic David in vita sua filium Salomonem regem constituit, 1. Reg. c. 1. 20. 35. 43. Sic Achabus Ioaschi 1. Reg. c. 22. 26. Sic Azarias Ioathanum, 2. Reg. c. 15. & 2. Chron. c. 26. Et Romani Cæsares Augusti in vivis successores creabant. Hodie rex Romanorum, Cæsari, consensu imperij, succedit. Infantes Hispaniarum, qui vocantur, regibus Hispanicis. Delphini qui vocantur, Gallis, ut testantur annales horum populorum. Bodin. lib. 6. c. 5. Heigius quæst. 6. part. 1. Scipio Amirat. d. discurs. 2.

Quamvis etiam in hisce hæreditarijs regnis, electio populi non excluditur, 2. Reg c. 14. 21. tunc assumentes totus populus, &c. 1. Reg. c. 12. 1. 2. 1. Chron. c. 28. 1. Coron. c. 29. 22. 23. 24. 1. quando antecessor de hac nihil constituit. 2. Chron. c. 33. 25. ibi, & regem constituerunt populus regionis Iosiam filium ejus pro eo. Sic & Rechabeam jure successionis ex familiâ Davidis, vocabatur ad regnum; quem tamen nihil ominus populus elegit. 1. Reg. c. 12. 1. 2. sicuti & alios 2. Reg. c. 14. 21. Vnde in Salomonis constitutione præcedit, primo Dei electio. 2. Chron. c. 1. 9. 1. Chro. c. 28. 5. 6. 7. 8. c. 29. 1. sequitur deinde patris. 1. Reg. c. 1. & tandem populi electio. 1. Chron. c. 28. 22. 23 Quod utiliùs & consultiùs magistratui ideò, quod talis populo gratior & exteris venerabilior esse soleat, cui multò minùs obedientia denegari potest. arg. Deut. c. 16. 18. Vnde factum puto, quod etiam in hoc casu, populus, seu membra regni, sibi electionem reservarint, ut liceat sibi ex pluribus defuncti magistratus liberis, vel tota familia, eligere quem maximè idoneum ad regni administrationem judicaverint. Sed tamen & hic parentis regis decedentis dispositio & electio attenditur. Sic enim & David ex omnibus suis liberis

Salomonem

Salomonem ſucceſſorem ſibi elegit. 1. Reg c. 1. c. 2. 1. Chron. c. 28. c. 29. Quod ſi verò princeps ſine herede & ſucceſſore moritur, libera eſt comitiorum regni poteſtas, quâ, quem velint ſibi regem eligere poſſint. Sic mortuo Romulo, patres vocatâ concione & comitiis inſtitutis, juſſerunt tribus & curias de Rep. ordinandâ diſpicere, ſive regibus, ſive magiſtratib. annuis mallent eius curam credere, quod defuncto Numa, & Tullo Hoſtilio, & Anco Martio factum eſt Halicarnaſ. lib. 2. & Liv. lib. 1.

Inauguratio (*quæ & coronatio dicitur*) magiſtratus eſt, quâ ille electus à magnatibus, poſt præſtitum juramentum, de regno ſecundum leges præſcriptas adminiſtrando, Dei nomine invocato, coram toto populo, publicè. 1. *Chron.* 28. 1 *Reg. c.* 1. 39. & *ſeqq.* confirmatur & proclamatur magiſtratus, & traditione atque oblatione inſignium regni, & ſymbolorum conſuetorum (*quibus regni adminiſtratio repræſentatur*) in poſſeſſionem regni inducitur & mittitur, atque acclamatione populi fauſtâ & gratulatione ſalutatur tum primus magiſtratus.

Eſt ergò inauguratio, quaſi renovatio electionis præcedentis, & confirmatio ſolemnis ad autoritatem magiſtratui ſtabiliendam, & perſonam eius omnibus & ſingulis notam faciendam. 1. *Sam. c.* 12. *vers.* 1. *ibi, Eamus Gilgalē, ut renovemus ibi regnum & v. v. ſeqq.* 2. *Sam c.* 2. *v.* 4. *Porrò de inauguratione Regis, vid.* 1. *Samuel. c.* 10. 24. *Tum dixit Samuel toti populo: Videtiſne, quem elegit Iehova, non eſſe ei ſimilem in toto populo? tunc vociferantes totus populus, vivat rex. Num. c.* 27. *Sicut præcepit Dominus, ſtatuit Moſes Joſuam filium Nun coram Eleazaro ſacerdote & omni frequentia populi: & impoſitis capiti eius manibus, cuncta replicavit, quæ mandaverat Dominus,* 1 *Reg. c.* 1. 39. *Et Tzadok ſacerdos accepto cornu olei è tentorio, unxit Salomonem: & clangentes buccina, dicebant totus populus, vivat rex Salomo.* 40. *Aſcendebat autem totus populus poſt eum, & ipſe populus canebant tibiis, lætabantúrque lætitia magna adeò ut finderetur terra præ voce eorum.* 41. 47. 48. 2. *Reg. c.* 11. 12. *Produxit Iehoiadas filium regis, & impoſuit ei coronamento, idque cum teſtimonio, conſtituerunt eum regem ungentes eum & complodentes vocis dicebant, vivat rex.*

2. *Chron. c. 23. 11. Mat. c. 27. 28. 29. & seqq.* 2. *Reg c. 9. 1. Sam. c. 12.* 1. *15. c. 10. 24.* 2. *Chron. c. 12. 38. et seqq.* 1. *Chron. 29. 22. 23.* 1. *Reg. c. 1. 31. 47. 48.* 1. *Chron. c. 11. 3. Venerunt quoque omnes seniores Israelis ad regem Chebronem, quibus cum pepigit David fœdus Chebrone coram Iehova, & unxerunt Davidem in regem super Israelem secundum verbum Iehovæ per Samuelem. & c. 12. 20. 2. Sam. c. 2. 4. & c. 5. 1. Quo ad venientes homines Iudæ, unxerunt ibidem Davidem in regem, &c. De unctione aliorum regum. vid. Greg. lib. 6. c. ult. et lib. 8. c. 2. nu. 11. 12. 13. de Repub, ubi de unctione Galli, Pannonii, Boemi, Hispani, Poloni, Dani, Navarri, Britanni, & aliorum agit, à quibus & quo in loco fiat.*

Symbola eiusmodi & insignia, quibus regni administratio tradita repræsentatur & significatur, pro regni cuiusque arbitrio & consuetudine varia sunt, plerunque verò corona, fascia, pileus, diadema, sceptrum, gladius, hasta, globus, liber fœderis & legis. *Deut. c. 17. 18. 19.* 2. *Reg. c. 11. 12.* claves, securis, virgatum fasces, baculus, amictus & vestitus purpureus, holosericus, regius, & si qua sunt similia, pro more cuiusque regni. Atque hic est etiam usitata salutatio, in templum deductio, prælatio insignium. *latè Chassan. part. 5. catal. glor. mundi. Tolos. Gregor lib. 6. c. 20 num. 8. 9. 10. 11. 19. 20. 21. & seqq.*

Ab hoc inaugurationis & initiationis tempore, cuiusq; sumi magistratus imperii anni computari & numerari solent. *Exemplum extat in Romanis Imperatoribus, rescriptis & indultis suis tempus regnorum suorum & inaugurationis suæ subscribentibus. Quamvis etiam ante coronationem Cæsari plenum Imperii gubernaculum competere communi opinione receptum sit. Pacian. de probat. lib. 2. c. 35. nu. 32. & seqq. Molin. in consuet. Paris. tit. 1, num. 73.*

De variis ritibus & formulis creandi, vel investiendi, initiandi & inaugurandi magistratus. vide Alex. ab Alex. lib. 1. genial. d. c. 28. Pet. Greg lib. 6. c. 20. de Rep. De inauguratione Iosuæ vid. Num c. 27. 18. 19. Saulis. 1. Sam. c. 10. 1. 2. Davidis. 1. Sam c. 16: 11. 12. 2. Sam. c. 2. 4. Salomonis. 1. Reg. c. 1. 38. 39. Iehu. 2. Reg. c. 9. 2. 3. Exod c. 4. Virga Mosi. à Deo traditur. & Num. c. 27. ubi manus Iosuæ imponitur, salutatio

lutatio cum reverentialibus cæremoniis. Matth. c. 27. 27. & seqq. 2. Reg. c. 11. 12. Est. c. 6. 7. & seqq. 1. Sã. c. 10. 1. 40. & c. 16. 14. 1. Chro. c. 29. 22. & seqq. 2. Sam. c. 2. 4. 1. Macch. c. 10. 18. & seqq. De cæremoniis & ritibus usitatis in electione & renunciatione Impp. Germanici, de loco illius modo & forma. vid. bullam auream Caroli IIII. c. 24. 25.

Inaugurationem & renunciationem hanc sequuntur convivia publica, & solemnis lætitia & alia solemnia pro more regni cuiusq; *1. Chro. c. 29. 22 & seqq. c. 12. 40. 1. Reg. c. 1. 18. & seqq. 2. Sam. c. 5. 1. 2. 3. 2. Chro. c. 23. 11. & seqq c. 1. 1. 2. & seqq. Plin. in panegyr. in Trajan. primus ingressus principis in urbes lætus ac festus esse debet, & congiarum beneficiumque populo tunc est dandum. vid. Georg. d. lib. 6. c. 20. de Repub.*

Creatis & unctis regibus & magistratibus, Deus occultam quandam maiestatem, & quasi majorem statum indere solet, quo mirabilis & augusta excellentia, dignitas veneratio & existimatio eorundem redditur. *Greg. li. 8 c. 3. probat ex Exo. c. 34. 29. & seqq. Num. c. 11. vid. exempla. Num. c. 27. 18. 19. 20. 1. Chron. c. 29. 23. c. 14. 17. Ideò Saul dicitur in alium virum mutatus post electionem & inaugurationem. 1. Sam c. 10. & Davidis persona post inaugurationem augustior est facta & accepit spiritum à Deo. 1. Sam. c. 16. adde Iudic. c. 6. 34. & seqq. Iud. c. 3. 10. Cui cum insideret spiritus Dei vindicavit Israelem & v. 15. Ios. c. 4. 14. Die illo magnificavit Iehova Iosuam in oculis omnium, &c. Deut. c. ult. 9 Erat autem Iosua filius Nunis plenus spiritu sapientiæ, cũ imposuisset Moses suas manus ei etc. Exo. c. 19. 9. 10. Hag. c. 1. 14. 2. Sã. c. 19. 28 c. 14. 21. Exo. c. 34. 29. & seqq Num c. 11. 17. 25. 26. 27. 28. 29. 1. Sam. c. 10. 6. 9. 26, c. 11. c. 16. 14. Iud. c. 6. 34. Majestatis hujus impressæ exẽpla refert Valerius li. 2. c. 10. & Plutar. in vita Marii, & Suet. in vita Vespas. c. 7. Quidã Magistratus sibi intollerabilis superbiæ ac vanitatis titulos usurparunt. Dan. c 6. 8. 9 c. 2. c. 3. c. 4. 2. Chro. c. 32. 13. & seqq. 2. Reg. c. 18. c. 19. 2. Math. c. 9 8. 13. c. 11. 23. 24. Iudit. c. 3. c. 5. 29 c. 6. Act. c. 12. vid Pet. Greg. li. 6. c. 1. c. 11. c. 12 de Rep & li. 8 c. 3 d. lib. de Repub. Georg. Richt. axiom. polit. 8. qui exempla referunt.*

Gerunt verò & repræsentant hi summi magistratus personam totius regni, omnium subditorum & Dei, à quo omnis potestas. Gerunt quasi typum Divinæ potentiæ, majestatis, gloriæ, imperii, clementiæ, providentiæ, curæ, protectionis & gubernationis. *Ideò in suis titulis utuntur, nos gratiâ Dei, formulâve simili aliâ.*

Solent etiam quidam magistratus insignia quædã particularia sibi eligere, vel adsumere, aut, quod usitatum hodie, regni illius, à quo sunt inaugurati, insignia solita usurpare, una cum propriis, quæ ante adeptum regnum habuerunt.

Ejusmodi insignia sunt notæ quædam, vel literæ hieroglyphicæ, breviter & compendiosè sculptæ, pictæve. Vide Gregor. lib. 6. c. 16. c 17. & Munsterum in Cosmograph. Chasan in Catalogo gloriæ mundi. et in Herman. Contract histor. Nicol. Reusnerum de insignib. Imp à quibus varia variorum magistratuum insignia referuntur. Romani imperij insignia sunt Aquila, regni Gallici Lilia: regni Arragonici Turris: Belgicarum unitarum provinciarum manipulus virgarum: Angliæ rosa cum Leone, & alia aliorum. Tribus Ruben vexillum figuram hominis, Judæ Leonis, Ephraim bovis, Dan Aquilæ habuisse tradunt: Atq; hæc de commissione regni, sequitur de promissione obsequiorum in sequẽti capite. Quidam principes singularum provinciarum, quæ imperio eorum parent, insignia conjuncta sibi usurpant.

CAPUT XX.

De promissione obsequiorum, & homagio.

SIc igitur se habet Commissio, primum membrum cõstitutionis summi magistratus: sequitur nunc de altero, de obsequiorum scilicet & obedientiæ promissione.

Obsequiorum & obedientiæ promissio, quæ electionem & inaugurationem sequitur, est, quâ membra regni, seu populus per ephoros suos, & ephori suo nomine magistratui, demandatam administrationem Reip. suscipienti, & piè ac justè imperaturo,

raturo, officiumque suum facturo, promittunt in iis, quę non pugnant cum Dei lege, & jure regni, fidem, obedientiam, obsequium & quęcunque ad regni administrationem illi necessaria sunt futura.

Promissio hæc si iuramento confirmatur dicitur verbo Græco panagium, hoc est, commune jusjurandum, aut omnium juramentum, quod magistratui post electionem eius subditi præstant, ut dicit Covarruv. in c. quamvis in princ. de pact. in 6. Germanicè vocatur die huldigung.

Fit ergò à populo obedientiæ & obsequiorum promissio sub conditione tacitâ, vel expressâ, si magistratus juste & piè est imperaturus. Iun. Brut. de vindic. cont. tyran. quæst. 3. Atque sub tali conditione etiam Deus regnum, eiusque administrationem regibus Israliticis in politia Iudaica deferebat, si nimirum in viis Domini ambulaturi, & juste & piè regnaturi essent. Psalm. 133. 11. 12. 2. Chron c. 6. 16. 2. Sam c. 3. 1. Reg. c. 11. 37. 38. Psalm. 89. 30 31. Vide rationes quas pojui c. 37. infra, de tyrannide ejusque remediis.

De hac obedientiæ, fidei & obsequii promissione extat 1. Chro c. 22. v. 20. Deinde præcepit David omnibus principibus Israelis, ut juvarent Salomonem filium suum. &c 1. Chron. c. 29. v. 24. omnesq; principes et robusti, ac etiam omnes filii regis Davidis dederunt manũ, se fore subditos regi Salomoni, & Ios. c. 1. 16. Qui (populus) responderunt Iosuæ, dicendo, Quidquid præcepisti nobis faciemus, & quocunque miseris nos, ibimus 17 Omninò secundum ea, quibus auscultavimus Mosi, sic auscultabimus tibi; tantummodo sit Iehova Deus tuus tecum, quemadmodum fuit cum Mose. 18. Quisquis rebellaverit præstituto tuo, et nõ auscultaverit verbis tuis in omnibus, quæ præceperis ei, morte plectitor, tantummodò confirmare & fortis esto 2. Sam. c. 16. 18 Dixit verò Chusai Absolomo: nequaquam, quem enim elegit Iehova et hic populus omnes Israelitæ? non essem eius ac cum eo manerem. 19. Secundò cui ego serviero? nonne coram filio eius? quemadmodũ servivi coram patre tuo, sic futurus sũ coram te. & 1. Sam. c. 11. 1. Tandẽ dixerunt omnes cives Iabeschi Nachasco, Pange nobiscũ fœdus, ut serviamus tibi. 2. Quibus dixit, hac lege pãgam vobiscũ, &c. Ios. c. 9. 6. 7. 15, 16. 1. Mat. c. 1. 43. & seq. Ios c. 1. 16. 17. 18.

Iuramentum hoc, quod magiſtratus primum ſubditis jurat, & deinde ſubditi magiſtratui præſtant, vocatur propriè homagium, *ab ὁμῦ quod eſt ſimul & ἅγιον ſacrum*, quaſi commune ſit ſacrum ſeu commune juramentum. Qui juramentum hoc præſtiterunt, vocantur ſubditi fideles. *Germanicè* Liebe getreve vnd gehorſame Vnderthanen. *Geil de arreſt. c 7. num. 13. Vide Hotom. de feudis c. 32, & Covarruv. in c. quamvis de pact. in 6. relect. 1. part. §. 1. in princip. Pacian. lib. 2. c. 37. nu. 25. & 47. & c. 40. num. 5. 6.*

Propter hanc fidem, obſequia, miniſteria, auxilia & conſilia, quæ populus ſummo ſuo magiſtratui promittit & præſtat, dicitur ille habere innumeros oculos, aures, lõgas manus, celerrimòq; pedes, quod quaſi populus univerſus ei ſuos oculos, aures, vires et facultates in Reipub. uſum ad commodet. Vnde potens, robuſtus, dives, prudens & multarum rerum conſcius magiſtratus dicitur et totum populum repræſentare. *Vnde ſcribunt, Nos princeps, &c. 2. Sam c. 14. 18 & c. 18. 13. aut ſi commiſero ex me ipſo falſitatem, cum nulla res celari poſſit à rege, an tu ſtituris eſt e ex adverſo? Ecc. c. 10. 17. Ne quidẽ & in cõſcientia tua regi maledicito, & in cõclavibus cubilis tui ne maledicito diviti, nam, vel avis cæli rẽ pferret vocẽ iſtã, & ales indicaret verbũ etiam de inimico & malo. Ge. c. 44. 5 15. Cõtra verò quãdo hæc omnia quæ in magiſtratũ cõtulit, populus aufert, fit, ille privatus, & par reliquis hominib adde exẽpla 1. Sam c. 13. 2. 4 c. 11. 9 c. 14. 24. 25. 26. & junct c. 8. vid. c. 24. & c. 37. infra.*

Eiuſmodi miniſteria et auxilia potiſsimum cõſiſtunt in operis artificialibus, vel obſequialib.. 1. *Sam. c. 8, 12. 13, 14. 15. 16. 17*

Artificiales operæ conſiſtunt in ſervitiis corporalibus ex functione, artificio et officio, quod quiſque præſtare poteſt, exhibendis et præſtandis pro ſalute et utilitate regni et magiſtratus. *Nehem. c. 9. 37 c. 4. 13. 14. 15. 1. Reg. c. 5, 13. et ſeqq. c. 9 c. 7. 13 et ſeqq c. 15 22. Arist. lib 5. polit. c. 1. argum. l. 1. §. 15. De vent. in poſſeſſ. mittend pro quib. arma quoque.* promptè quilibet ex juſſu magiſtratus capit. 1 *Sam. c. 11. Iudic. c. 5. 9. 23. c. 21,* & ſui magiſtratus ſummi proſperitatem & commodum quæret &

pro-

promovebit. *Ierem.c.9.7. Baruc.c.1.11.12. 2.Reg.c.5.13.14. et seqq.2.Sam.c.17.15.& seqq.c.21.17.18.c.18.3.4.5.c.19.6.7.8.c.15.27.28.& seqq.* & quæcunque sunt necessaria ad defensionem & protectionem sui magistratus, faciet. *1.Sam.c.26.15.16. non est bona res hæc, quam fecisti: ut vivit Iehova rei mortis estis, qui non observastis circa Dominum vestrum, circa unctum Iehovæ &c. nec non auxilio, calamitati & necessitati illius subvenire & inservire debet. 2.Sam.c.17.27.28.29.c.19.per tot.c.15.15. & seqq. 2.Reg.c.11.& 2.Chron.c.23.* & pro magistratus sui securitate excubias agere. *1.Sam.c.26.15.16.17. 2.Sam.c.15.v.21.22. Respondens vero Ithai regi dixit, ut vivit Iehova, & vivit dominus meus rex, tantummodo in loco ubi erit dominus meus rex,* sive ad mortem sive ad vitam, ibi futurus est *servus tuus*: Adeo ut subditus salutem & commodum magistratus, proprio anteponat. *2.Sam c.19.31. Dixitverò Mephiboseth regi, vel omnia accipiat, postquã venit Dominus meus rex cum pace domũ suam. 1.Chro.c.12.39.40. ubi subditi Davidem in exilio aluut 1.Sam.c.16.15.16.17.2.Sam.c.18.3.4.c.21 17.2.Sam.c.20.& seqq.c.14.16. 2.Sam.c.17.27.28.29.c.19.c.15.21.& seqq. 1.Chro.c.13. 2.Sam.c.19.31.c.15.21.c.24.20.& seqq. in quibus locis exempla varia extant benevolentiæ, favoris & amoris subditorum erga magistratũ suũ, adeò ut æmulatio quoq; inter subditos & certamen in magistratu suo diligẽdo probetur. 2.Sam.c.19.43. Pauli auctores etiã vitã pro eodẽ fũdere parati fuisse legũtur. Ro,16.4. Gal.c.4.15. & 2.Sã.21 17. ubi ministri Davidis nõ volũt Davidẽ in prælium ob periculũ proficisci.*

Atque hinc subditi regis servi vocantur. *Deut.29.2.32. Sam c.15.14 15.21.2.Chron.c.10.4. Exod c.10.1.2.c.9.20.1.Sam. c.8.14.17. Iudit.c.6.7.8.2. Sam.c.2.7 c.24.34.2.Reg.cap.20.21.1. Reg.c.12.4.5.6.7 c.22.50.2.Chron.c.21.22.23. Est.c.2.21.2. Reg. c.10.5.c.10 25.1.Reg.c.2.25. Iosu c.2.16.17.c.22.1.2. 1.Chron.c. 13.18.19.c.21.3.4. Eccle.c.8.1.2.8.9. Ierem c.22.2. alibi ministri & famuli sui regis. Exod.c.7.20 c.8.9.10.21. imò illius proprii. 2. Reg. c.10.6.1.Chronic c.12 18.19. 2.Sam.c.12.8. Psalm.18.v.44.45. quibus ipse Magistratus dominatur, Nehem.c.9.v.37. 1.Sam.c.8.non*

tamen.

tamen quod mancipia et servi in quos magistratus jus vitæ & necis habeat, sint. Salomo commendatur, quod serviles operas à suis subditis non exegerit, sed tantùm ab illis quos bello subegerat: Iudæis solis demandabat honorifica officia. 1. Reg. c. 9. 22. Iudæi etiam gloriãtur Ioha. c. 8. 33. quod nũquam servi cuiusquam fuerint, nimirũ post exitũ ex Ægypto. Nã ex servitutis domo eduxerat eos Deus. Exod c. 20. 2. Deut c. 2. 4. 5. 6. licet exactiones immodicæ servitus vocẽtur. 2. Chro. c. 10. 4. Neh. c. 5.

Obsequiales operæ consistunt in obedientia & reverentia, Rom. c. 13. 1. Tim. c. 2. v. 2. 1. Pet. c. 2. v. 13. Tit. c. 3. v. 1. 1. Chron. c. 30. v. 23. & seqq. Act. c. 23. v. 5.

Obedientia est obsequium, quod æquis magistratus mandatis est præstandum. Tit c. 3. 1. Rom. c. 13. 1. 2, vid. exempla. 1. Sam. c. 11. v. 14. 15, c. 14. v. 24. c 16. v. 17. 18. 2. Sam. c. 15. v. 13. 14. & c. 21. 17. 1. Reg c. 2. v. 25. 2. Reg. c. 20 25. Iosu. c. 1. 16. 17. 18. c. 2. v. 16. 17 c. 22. v. 1. 2. Eccle c. 8. v 1. 2. 3. Act. c. 4. 1. Pet. c. 2. v. 13. 14. Ierem. c. 29. v. 7. c. 38. Sirac. ca. 48. pudeat plebem & populum inobedientiæ. Deut. c. 25. 12. 13. c. 13 Exo. c. 17. & seqq. 1. Sam c 22. 17. c 8. 11. Daniel. c. 3. c. 6. Licet magistratus impius & sceleratus sit homo. 1. Pet. 2. v. 28. vide exempla. 1. Sam c. 15. 31. c. 26. v 9. c. 24. v. 7. 8. 14. 13. Dani c. 2. v. 37. Ierem. c. 29. v 7. c. 27. v. 7. Act. c. 25. v. 8. Calvin. lib. 4. Instit. c. ultim. sect. 21. & seqq. Aretius loco 153. & seqq. tom. 2. problem. 2. Sam c 4. 9. 10. 11. c. 1 11. & seqq. Nam vitia personæ non tollunt officium illius, & qui magistratum contemnit, Deum spernit. 1. Sam c. 8. 7. adde exemplũ 2. Sam. c. 15. 15. & seqq. 1. Sam c. 21. 5. 6 7. c. 26. 9. c. 15. 31. 2. Sam. c. 14. 21. Ideò Petrus dicit 1. Pet. c 2. 13. propter Deum obediendum magistratui, & Paulus ob conscientiam, Rom. c. 13. 5. et pœnas Deus inobediẽtibus rebellibus minatur. Exod. c 22. 28. Prover. c. 24. 21. 23. Rom. c 13. 2. 2. Pet. c. 2. 9. 10.

Atque hanc obedientiam initio magistratus & administrationis subditi solent promittere. Iosu. c. 1. v. 16. 17. 18. fact 2. Chron. c. 23. v. 16. 2. Reg. c. 11. v. 17. 2. Chron c. 34. v. 31. 32. etiam præstito juramento fidelitatis, quod hodie est usitatum, ut tradunt feudistæ, in primis verò Covarruvias Speculator, Hotom. Iacob. de sancto Georgio

Georgio, Impiis tamen mandatis Magistratus obedientia non est præstanda. *Act.c.5. Deo enim magis obediendum, quàm hominibus. vid. Exo.c.2. Dan.c.3.c.6. Actor.c.4.v.19. Oseæ c.5.11. ubi Ephraim puniτur, quod impia mãdata sequutus est. vid. Step. Iu. Bru. in vind. q. 1.*

Reverentia est debitus ille cultus, honor & veneratio, quæ magistratui à subdito, cũ timore & tremore debetur, ob sublimem ipsius conditionem, ad quam à Deo est evectus & propter magna & multiplicia bona, quæ per ipsius manum Deus nobis dispẽsat. Vnde cuncta feliciter & prudenter gesta virtuti & administrationi principis attribuuntur, & præ illo alium neminem colimus. *Malac.c.1.v.6. ibi, si dominus vester sum, ubi reverentia mei, 1. Pe.c.2.17. Deũ timete, regẽ honorate. 18. 2. Chro.c.1.12. 13. 1. Chro.29.11.12.28. et qui magistratũ contemnit, Deum spernit. 1. Sam.c.8.7. Pro.c.24. Time Dominũ & regẽ, & cum sediciosis ne commiscearis. Rom c13.7. Reddite igitur omnibus quod debetis, cui timor, timorẽ, cui honor, honorem. Greg. lib.8.c.3. de Reg ub. vide exẽpla Gen. c.47.7.10. Iohan.c.10.34.35. 2. Pet.c.2.10. 2. Sam.c.11.17.18. 19. & seqq. atque id cum modestia & summissione sine murmuratione Eccles.c.10.1.2. & seqq.c.8.1.2.3. dixi lib.2. Ethicæ c.5.*

Ob hãc subditus authoritatẽ magistratus agnoscere & metuere debet etiamsi ille sit discolus, vel sceleratus aut clade vel calamitate publica afflictus. *1. Sam c.15.31. c.31.12. 2. Sam.c.15. 15. & seqq nã scelerata pravaq; vita, vel miseria magistratus, dignitatẽ ipsi non derogat. d. tex. & 1. Sã c.24.5.6.7. c.26 9. 2. Sam.c.14.21.1. Pet.c.2.18. Ioh.c.19.11. & seqq.* imò autoritas magistratui certis lancitus, facienda est. *1. Sam.c.22.14.15. sic & David Saulem pro Christo Domini agnovit. 1. Sam.c.24.5.6.7. & c.26.9. Abisai Davidem, 2. Sam.c.19.21.26.27. Adonias, 1. Reg.c.2.15. & Israel. 1. Reg c.3.28. & alij, Daniel.c.2.37. Iosuæ c.1.17.18.*

Ex qua reverentia, preces subditi pro magistratu suo ad Deum fundere iubentur. *1. Tim c.2. 2. Reg c.3.9. Ps.72.1.2.3.4. Ps.20. 12.3.4.7.8. Ier.c.29.7. quærite prosperitatẽ istius civitatis et orate pro ea. Bar.c.1.11.12. 1. Re.c.1.47.48.c.13.7. Dã.c.3.9.c.6.6.21. et seq*

Cyrus jubet, ut Iudæi pro se & filiis orent. Esræ.c.6. Benaia pro Salomone.1.Reg.c.1.36.37. pij pro Davide. Psal.118.25. populus pro rege Psalm.20. vir Dei pro Ieroboamo.1.Reg.c.6. orant. Plin.paneg. Age cum Deo, uti sospitem te incolumémque præstet, si tu cæteros, si Rempub.eam benè, & ex utilitate omnium reges Alex ab Alex.lib.3.c.22. gen.dier.

Atque huc pertinet etiam cura, quâ subditus, ne magistratus autoritas contemnatur, non vi, neque dolo, neque seditione, neque clam, neque palam convellatur, quando opus est, laborat. 2.*Sam.c.*16.8.9.10.1.*Sam.c.*10.27.c.11-12.13. *Eccles.c.* 10.1.*& seqq. Est.c.*2.21.22 *c.*4.11. *Daniel.c.*4.36.c.2.37. 1.*Sam.c.* 8.7.*facit Exod.c.*22.28. *Actor c.*23.5. vel ne in periculum vitæ, aut honoris adducatur.2.*Sam.c.*15.15.21.c.21.17.c.18.2.3.4.c. 17.15.16.17.18.*& seqq.c.*19.31.c.15.21.2.*Reg.c.*5.13.*& seqq.*1. *Sam.c.*16.15.16.17. *Sic* Eliſa regem monebat, ne in locum periculoſũ iret.2.*Reg.c.*6 *ſic Iudæi Nehemiam. Nehem c.*4.*ſic duo illi regem Ahaſuerum de periculo & inſidiis monebant. Eſt.*2. *Sic Ieremias Iudæos, ut quærerent bonum regis Babiloniæ. Ierem.c.*29. *& Huſai Davidem monebat.*2.*Sam.c.*15.c.17.*& famuli Nabalis de futuro periculo monebant dominam.*1. *Sam.c.*25.17. *nunc ergo cognoſce, & diſpice, quid ſis factura. Nam definitum eſt malum contra dominum noſtrum &c. Sic & Levitæ defenderunt legitimum regni ſucceſſorem contra Athaliam.*2.*Reg.c* 11. *Ierem.c.*26.7. *Quærite proſperitatem illius civitatis. &c.*2.*Reg.c.*5.13.*& ſeqq.*2.*Sam c* 17.15.16. *& ſeqq.c.*21.17. 18.*c.*18.3.4.5.*c.*15 *per totum c.*19.6.7.8. *Epheſ.c.*6.19.20. *Hac in re peccavit populus Iudaicus, volens interficere Moſem, Samuelem, Davidẽ, & Simſonem, quem tradidit hoſtibus. Iudic.c.*15.11. *Sunt & alia, quæ ad hanc curam pertinent, de quibus dixi lib.*2. *Ethicæ.c.*4 *c.*5 *quorum ſũma eſt, ut perſona magiſtratus ſemper ſancta, honeſta, inviolabilis, & venerabilis habeatur. Act c.*23.5.1.*Pet.c.*2.13.1.*Tim.c.*22. *exempla vide.* 2.*Sam c.*1.14. *Dixit ei David, quomodo non timuiſti extendere manum tuam ad perimendum unctum Iehovæ?* 16. *hinc capitale eſt maledicere effecto principi.*2. *Sam.c.*16.9 *plura exempla videre licet.*1.*Sa.c.*24.7.

8.

c.11.c.4.13.c.26.9.c.10.27.c.11.12.13.2.Sam.c.1.11. & seqq. c.4. 9.10.11.c.16.9, Exod.c.22.28. Eccles.c.10.20.l.9.§.3.de rerum divis. Novell.47. Gregor.lib.8.c.3. de Repub. unde vitia atq; errata ipsius, quantum bonâ cõscientiâ fieri potest, dissimulentur, non exagitentur.

Ex hac veneratione & obedientia magistratui debita, & præcipuis officii sui partibus honorifici illi tituli, & cognomina magistratus provenerunt, ut nimirum sunt, majestas illius. *tit. ad L. Iul. majest. 1. Chro.c.29.25. facit Psalm.21.6. Ezech.c.31.1.2. 18. Est.c.1.2.3.4.5. & seqq.c.6.7.8.9.* dignitas, amplitudo, auctoritas, excellentia, præeminentia. *Roman.c.13.1.2.2.Sam.c.7.18.* magnificentia, *1.Chron.c.29.25. Magnificabat enim Iehova Salomonem summè ante oculos totius Israelis, &c. Act.c.6.13. Luc.c.1.46. Daniel c.2.27.28.c.4.30.* splendor, gloria, *Genes.c.45.13.14.c.44.15.1. Reg.c.10. Est.c.1.4. & seqq. Daniel c.4.36.c.2.37.38.c.5.18.19. Matth.c.6.29.* præcellentia, *Rom.c.13.v.2.1.Pet.c.2.v.13. Ezech. c.11.v.1.2.18. Matth.c.8.v.3. & seqq. Luc.c.7.2.4.5.* autoritas & potestas, *Matth.c.7.29.cap.21.23.24.* Vnde magistratus pater patriæ, lucerna Reipub. pastor populi, cor, anima & spiritus vitalis imperii, caput Reipub. & honorificis aliis nominib. in scriptura insignitur. *De quib. in li.2. Ethic.c.4. dixi. Greg.li.8.c.3. li.5.c.6.* imò dii vocantur magistratus, *Psal.82. Angelus Dei dicitur 2.Sam.c.14.18. ibi, nam ut Angelus Dei est dominus meus rex, & c.19.28. ibi, dominus meus rex est sicut Angelus Dei:* salvator & servator, *Iudic.c.3.9. 2.Reg. c.13. 5. itaque dedit Iehova Israelitis servatorem. Nehemiæ c.9 27. Dii. Deut.c.10.1. Chrõ.c.17. Psalm.95. & 96. & 135. & 86. & 82. Ioban.c.10.34. Exod.c.4.c.7.c.22. pastor. Num.c.27.16. Psalm.78.70.71.72. qui pavit eos pro integritate animi sui &c. 2.Sam.c.5.2. ibi, tu es pasturus populum meum Israelem &c. & c.24. 1.Chron.c.11.2. Ezech.c.34.1.2. & seqq. Ierem.c.13.c.25. 34.35.36.c.51.23.c.50.44.c.49. Esa.c.44.23.* regni Dei præfectus. *Sap c.6.5.* ramus inumbrans, *sub quo habitatio & esca. Ezech.c.31.3.6. Dan.c.4.8. Sal terræ. Psalm.47.10.* signaculũ *in manu Dei. Ierem.c.22. 24. Hagg.c.2.94. Sirac.c.42.13.* lucerna Reipub. *2.Sam.c.21.17.*

1.*Reg.c.*11.36.*Pſ.*132.17.*ubi Iun.*pater patriæ.*Gẽ.c.*41.42.43.*& ſeq.c.*45.8.9. *Iud c.*5.7.13.*ubi Iun.& Pet. Mart.*1.*Sã.*1.24.12.*l.*14. *l.*19.*de interd.& releg.Sen.li.*1.*de clem.c.*14.cor populi,anima imperi&ſpiritus vitalis.*Sen.li*1.*de clem.c*4 *c.*5. *Eſa.c.*1.5.6.*ubi Iun.* caput Reip.*Iudic.c.*11.2.10.11.13.19.21.*c.*5 7.2.*Sã.c.*22 44.1. *Sã.*15.17.18. *Eſai.c.*5.7.*ubi Iunius & verſ.*1.*c.*14.15. *Pſ.*18.44. *Bulla Carol.*4.*cap.*2.§.*Ego Archiepiſcopus &c.*ſtatus publici tutor. *Sen.lib.*1.*de clem.c.*4.anteceſſor & dux populi.1.*Sam.c.*9.16.*c.*10. 1.*c.*8.20.*c.*12.4.*c.*13.14.1.*Chrõ.c.*11.2.*c.*17.7.8.*Eſa.c.*3.8.13.15.

Porrò interilla,quę ad regni adminiſtrationiem ſunt neceſſaria imprimis eſt contributio ordinaria, vel extraordinaria, quas ſubditi promittunt ſũmo magiſtratui,*arg.*1.*Cor.c.*9.7.*Rõ. c.*13.7.*Matt.c.*17.27.*vid.Roland.à Valle lib.*2.*conſil.*1.*per tot.*

Ordinariam contributionem, vel collationem indiſtinctè *prout ſupra cap.*12.14.*diximus*, promittunt: Extraordinariam verò ſub conditione neceſsitatis incidentis,ęrario publico exhauſto, & ordinibus, ſeu ſtatibus regni ita decernentibus.*de quibus abundè dictum fuit.ſup.cap.*12.*&* 13.

Denique obſervandum,quod ſi populus non præſtet obedientiam,& debita ſervitia,miniſteria&obſequia in electione, inauguratione & conſtitutione ſummi magiſtratus,promiſſa, tum huius perfidiæ & fidei violatę,imò contumacię,rebellionis& ſeditionis huius vindicem eſſe ſummum magiſtratum, etiam bello & armis. *Exemplo Davidis.*2.*Sam.c.*18.*c.*19.*c.*20.*c.*2. *c.*3.*&* 4.*& exemplo regum aliorum.vid.Geneſ.c.*14.5.*& ſeqq.et Ioſua. Ioſu.c.*1 18. *Num.c.*16.*c.*12 *c.*21.*c.*6.2.*Sam.c.*15.10.*c.*18.9.*c.*16. 5.6.7.1.*Reg.c.*16.9.10.11.18. *Actor.c.*5.36.37.*Geil.lib.*1. *&* 2.*de pac.pub.adde Iudic.c.*20.*c.*21.*& conſtit.Imperii.de pace public.dixi ſup. cap.*9.*Geil.lib.*1.*obſ.*17. *dicit etiam permiſſum eſſe domino bona ſubditorum capere & tenere donec ad debitam obedientiam reducantur.*

Quod ſi verò magiſtratus ſummus fidem datam non ſervet, neque ſecundũ promiſsionem adminiſtret regnum, tum huius fidei violatæ & ruptæ,vindex eſt regnum ſeu ejus nomine

ne proceres & ephori, & tum concessum est populo formam priorem politiæ & Reipub. suæ mutare, abrogare, & novam constituere. *Danæ. lib. 3. polit. c. 6. quemadmodũ dixi infra. cap. 3. ubi latius explicavi, quomodo, quando, à quibúsve, magistratui tyranno contra pactum & fœdus initum facienti sit resistendum.*

Utroque casu, quia conditio conventioni & fœderi apposita non impletur, contractus ipso jure solutus est, neque amplius in priori casu princeps pro suis subditis rebelles & perfidos eiusmodi habebit, quibus non tenetur præstare quę promisit: Et altero casu similiter regni membra seu populus magistratum eiusmodi perfidum, perjurum & fœdifragum, non habebit pro magistratu suo, sed pro privato, & tyranno, cui quę promiserat, obsequia & alia officia, amplius præstare non tenetur, sed quę dedit jura justè reposcere & ab officio eum removere potest & debet. *Bartol. in tract. de tyran. Magistratus legitimus, est lex animata, & si lege damnatur, sua ipsius voce damnatur. At tyrannus, nil minus, quam lex animata. Proverb. c. 28. 2. ubi defectione laborat regio, multi principes ejus: ubi autem homo est prudens & peritus, prorogat statum, hoc est, ubi Iunius explicat: cum in Republ. principes & populus, aut utrique simul desciscunt ab officio, frequentes mutationes oriuntur, sed ubi, aut utrique simul in officio permanent, aut ab una tantum parte principum populariúmve unus aliquis vir prudens & peritus, suâ autoritate, utrosque aut certè partem alteram moderatur, status manet diuturnior, vid. infr. cap. 37.*

Obligatur magistratus prius populo purè, populus magistratui sub conditione se obligavit, si piè & justè imperaturus sit. Hac conditione deficiente, contractus est irritus & obligatio nulla. Qui verò prius à pactis illis recedit, ab illo quoque solvitur illud vinculum, quod est inter utrumque contrahentem. 1. Chro. c. 11. 3. vide Mascard. concluſ. 1387. & diximus infra cap. 37. ubi plures rationes dissolutæ hujus obligationis adduximus. Sic & vasallum clientelæ nexu lex liberat, in quem senior feloniam commisit, & si sanè senior fidem propriè nõ dat vasallo, sed vasallus ipsi, sic patronus clienti fraudẽ faciens lege 12. tabb. sacer esse ju-

betur. sic liberto adversus patronum atrocem injuriam inferẽtem jurà actionẽ dant. Et servus ob crudelitatem domini, & abusum dominicæ potestatis liberatur à potestate domini sui. In Brut. in vind. cont. tyrã quæst. 3 latè Hotom lib. 1. c. 12 & seq. de antiquo. jur. regne Gallic. Buchan. com. di jure reg. Quod si magistratus intermedius nimium in subditos sæviat, eosq; ad insolitas operas, angarias, sive parangarias præstãdas vi cõpellat, tali casu subditi superiorís auxilium et officium implorare possunt, ut domino subgravi pænâ mandetur, ne plus solito eos gravet. Geil lib. 1. obs. 17. per allegat. ibidẽ. Fernãd. Vasq. in illust. quæst. in præf. &c. 1. & passim in seqq. & sup. c. 8, de provinc dixímus, et cap. 37. de tyrannide.

Obsequia hæc ab subditis debita magistratus summus in animis subditorum confirmat proprio exẽplo, quando ipse metin summo honore habet, qui ante se dominationem exercuerunt, eosque, qui illos læserunt, acerrimè punit, quod munimentum est ad præsens, & inposterum ultio, ut ait Tacitus. Ideo Cesar erigẽdo statuas Pompeij suas dicitur stabiliisse. Scipio Amir. lib. 17. discurs. 7. id exemplis allatis probat, etiam Davidis regis. 2. Sam. c. 4.

CAPUT XXI.

De Lege, ad quam suscepta Reipub. administratio instituenda est.

DE constitutione magistratus summi hucusque dictum est: sequitur de ejusdem administratione, quę eâ conditione, quâ fuit oblata, suscipitur, & membris regni universis, non singulis, acceptum refert, quicquid habet. Zoannet. de defens. triplic. part. 3. nũ. 100. et seqq. Stephã Iun. Brut. de vindic contra tyrãnos, & anonymus de jure magistrat. in subdit. Covar. pract. quæst. c. 1. num. 2. 4. c. 4. Vasquius latè in illust. controv. c. 1. lib. 1. Hotom. quæst. illust. c. 1. Pet. Greg lib. 26. c. 1. & seqq. de Repub. Danæus lib. 6. politic. in aphorism. Hotomã. de antiquo. jur. regni Gallici per tot. Zoãnet. de imperio Romã. nũ. 151. & seqq. per l. unic. ibi, regimentis Reipub. ad imp. perpetuo trãslatis. de offic. perfect. prætor. l. 2. §. novissimè, ibi, Reipub. per unũ consulis

&

neceſſe erat. de origin. jur. Ideò hic magiſtratus dicitur dominus mundi, ratione adminiſtrationis, uti tutor dominus rerũ pupillarium, quas adminiſtrat. vide ſupra cap. 18.

Ejuſmodi igitur Reipub. ſeu regni adminiſtratio à populo commiſſa, & à magiſtratu ſuſcepta, eſt jurium maieſtatis, hoc eſt negotiorum & bonorum regni & ſubditorum, ſecundum naturam conditionemque eorundũ, prudens, diligens & juſta cura, tractatio, diſpenſatio & defenſio, ad gloriam Dei, & regni atque ſubditorum ſalutem directa. 1. *Timoth. c. 5. 8. ſiquis ſuis, & maxime domeſticis non providet, fidem abnegavit, & infideli eſt deterior. Rom. c. 13. 4. ibi. Dei miniſter eſt tuo bono: & latiùs diximus ſup. c. 18 & cap. 19. Nam imperare, nihil aliud eſt, quàm aliorum utilitati conſulere, & inſervire, uti parentes liberis, & vir uxori, imperat. vide Auguſtin. lib. 19. c. 15. de civit. Dei. Senec. Epiſt. 91. Marium Salomon. de principat. lib. 2*

Adminiſtratio igitur hæc à populo, vel illius nomine ab ephoris ſummo magiſtratui demandata, et data eſt ad gloriam Dei, ad ſubditorum ſalutem, & publicam utilitatem, non privatum adminiſtrantis commodum, quæ eſt communis philoſophorum, theologorum & I^Corum ſententia ut teſtatur Vaſquius. lib. 1. c. 1. illuſt. contr. Eſt verò illa generalis, ex qua ipſa totius Reipub. cura et tutela incumbit, non unius duntaxat Reipub. partis, aut hominum unius ordinis cura, quemadmodum inferioribus magiſtratibus, qui certorum ſpecialium quorundam negotiorum adminiſtrationem ſibi demandatam à ſummo magiſtratu acceperunt.

Ob hãc adminiſtrationẽ magiſtratus ſũmus dicitur dux, ãteceſſor populi, paſtor, pater patriæ, rex, auriga, cuſtos & ſalvator populi, & corporis conſociati, quo deviante, populi una cum eo præcipites ruunt, recte autem eo adminiſtrante, ſervantur incolumes. *vide ſup. cap. præced. ubi de variis appellationib. magiſtratus ab officio deſumptis, dixi. Plin. in paneg. in Traja. Bonâ, inquit, princeps conſcientiâ ſibi delatum principatum acceptat, qui non niſi animo cives ſervandi illum adit & obit & quem Reipub. utilitas & vox, non privata ejus commoditas eò invitat, Valentinianus Imp. militibus & ſubdi-*

tis, ut ſocium adſciſceret, petentibus reſpondet: veſtrum fuit, ut privatũ me ad imperialẽ dignitatem extolleretis, res autem adminiſtrate, non jã veſtri, ſed ipſius principis eſſe, vos ipſi quoq; diceritis. Itaque vos deinceps impata facere et quietos eſſe, me autẽ quid facto opus ſit, curare decet.

Sed tamen hæc adminiſtratio ſuſcepta etiam deponi poteſt ex iuſta & probabili cauſſa. *Exempla eorum qui ſponte ſe abdicarunt principatu refert Pet. Gregor. lib. 26. cap. 1. de Repub. & eorum qui ob onera & inconſtantiam rerum humanarum imperare recuſarunt, c. 2. & eorum qui ob metum, oblatam adminiſtrationem imperii & regni ſuſcipere detrectarunt cap. 3. recenſet.*

Huius adminiſtrationis ratio, regula & norma tenenda eſt: deinde ſpecies ejuſdem.

Ratio & regula adminiſtrationis huius conſiſtit in prudentia politica, quâ nulla magiſtratus adminiſtratio vacare debet. *vid. Gregor. lib. 6. c. 3. num. 4. 5. 6. 7. de Repub.*

Nihil verò difficilius eſt, prout Diocletianum dixiſſe refert Fl. Vopiſcus, quàm benè adminiſtrare regnum & imperare. & Naziãzenus in Apologetico ſcribit, quod videtur ars artium & ſcientia ſcientiarum, hominem regere omnium animantium verſutiſſimum & moribus maximè varium. Res etiam multæ malos faciunt gubernantes & imperantes, videlicet nimia licentia, rerum copia, amici improbi, ſatellites deteſtandi, officiales avariſſimi, aulici, vel ſtulti, vel athei, ignorantia & inſcitia artis gubernandi & imperandi. Sunt quoq; multæ beluæ in Repub. tauri, centauri, leones, ſcorpii, & cancri, hoc eſt homines invidi, factioſi, cruceles, avari, mali, qui omnia conſilia etiam recta & ſalutaria calumniantur, omnia reprehendunt ad evertendam illorum dignitatem, qui præcipuè ſerviunt communi utilitati. Quin etiam vulgus non facilè regitur. Scientia politica ſola his e incommodis omnibus medetur, ex qua diſcendum eſt, quomodo clævum navis Reipub. in qua ipſe magiſtratus ſummus cum omnibus ſuis ſubditis, tanquam in oceano navigat, regere debeat, quovis tempore. Siracid c 10. 3. Rex rudis perdit populum ſuum, civitas verò intelligentia potentum habitabitur. Proinde igitur magiſtratus ſummus omnes officii ſui partes rectiſſimè ex recta adminiſtrandi ratione cognoſcet

ſcet, ad quam ſe obligat eo ipſo, quod delatum imperium ſuſcipit.

Prudentia hæc politica eſt, *autore Lipſio*, intellectus & delectus eorum, quæ publicè privatimque in Reipub. adminiſtratione ſunt facienda, vel omittenda; *quorum ille eſt inſtar oculi: hic poſterior inſtar manus. Vocem, prudentiæ latiùs hîc accipio, ſicuti & Cicero lib. 1. Officior.*

Hanc prudentiam Seneca deſcribit, dum dicit, eam præſentia ordinare, futura providere & præterita recordari. Hac prudentiâ rex David in gubernatione & adminiſtratione ſua uſus eſt. Pſalm. 78 70. Deus elegit Davidem ſervum ſuum &c. ibi, qui pavit eos pro integritate animi ſui & ſummâ prudentiâ manuum ſuarũ duxit eos. 1. Chron. c. 22. 2. 13. Deut. c. 32. ibi, Gens ſine conſilio eſt & ſine prudẽtia, utinam ſaperent, nimirum præterita & intelligerent, ſcilicet præſentia & noviſſima, id eſt, futura providerent Iob. c. 12. in antiquis eſt ſapientia & in multo tempore eſt prudentia. Proverb. c. 14. cap. 16. 1. Reg. c. 3. 9. & ſeqq. Præteritorum annorum geſta, in ſua & aliena Repub. gubernator conſiderabit, quid factum benè, aut malè ſucceſſerit, quid laudabile, vel reprehenſum in illis fuerit, & in ſingularibus perſonis dijudicandis, quomodo in jam tranſacta vita vixerint. Præſentia negotia habent prudentiam ex præteritis, adhibita diſcretione, memoria & judicio. Futura reſpicit cautio in exitu rerum geſtarum conſiderando. Nam dum navis eſt in tuto & portu, oportet eam neceſſariis inſtruere, antequam mari committatur. vid. Greg. lib. 10. c. 4. de Repub. Cicero. 1. de legib.

Miſerrima itaque eſt Reſpub. in qua eius gubernator imprudens & ignarus eſt artis gubernandi, in qua primum ille cum ſua experientia diſcit, quæ in principe neceſſaria. Rex rudis perdit populum ſuum: civitas verò intelligentia potentum habitabitur, et ſtultus prodit populum ſuũ. Siracid. c. 10. 1. 2. 3. 4. & ſapiens populi ſtabilimentum dicitur. Sapient. c. 6. Nam quod in corpore oculus, ſol in cælo, hoc magiſtratus in Repub. qui nihil ignorare debet et multa diſſimulare. Greg. d. lib. 10. c. 3. inveniuntur quidam principes minime mali et qui velint bene eſſe et ſubditis ſuis prodeſſe, ſed neſciunt, imò dum volunt & id efficere conantur, potius illis & ſibi nocent, quàm ut adſequantur. ut verum ſit proverbium: Puero gla-

dium non committendum, uti nec equum ferocem et contumacem imperito ad regendum committendum. Sed homine nullum animal morosius nullumque meliori arte tractandum. Quam ob causam & Deus viros usu & experientia rerum præstantes in Reipub. administratione requirit. Exod. c. 18. 21. Deut. c. 1. Num. c. 11. 16. Ab imperitis & ignaris, princeps facile seducitur, vide, 1. Reg. c. 12. 2. Chron. c. 1. 10. nunc sapientiam & notitiam da mihi, quâ procedam ante populum hunc & redeam. v. 11. 12. et 1. Reg. c. 3. 1. Reg. c. 3. 9. Des igitur servo tuo animum intelligẽtem ad judicandum populum tuum, discernendo inter bonum & malum, 11. 12. 19. & seqq. & 1. Chrõ. c. 22. 12 13. Prov. c. 19, 8. qui observat intelligentiam, est cõsecuturus bonũ. v. 11. & c. 16. 16 comparare sapiẽtiam, ô quam melius e Ꝯ auro effosso & comparare prudentiam optatius ãrgento. & c. 15. 2. 5. 7. 10. 12. 14. Siracid c. 11. c. 8. hac prudentia David populum Dei gubernavit. Psalm. 78. & 72. Plato beatas Respub. illas dicit, in quibus reges philosophantur, aut docti & sapientes regnant. adde exempla prudentissimorum regum, Davidis. 2. Sã. c. 8. 14. c. 15. 1. 2. 3. c. 20. 23. 24. 25. 26. Iosaphati, Iosiæ & aliorum, vid. Georg. Richt. axio. polit. 105. & seqq. Ecclesiasten c. 9. 17. Adjuit, ait Salomo, in civitate vir indigus, sapiens, qui liberavit ipse civitatem istã sapiẽtiâ suâ, nec tamen quisquam recordatus est viri illius indigi. 18. Dico autem meliorem esse sapientiã robore, quam vis sapientia illius indigi despiciatur et verba ejus non audiantur. 19. verba sapientium submissorum audienda esse potius, quàm clamorẽ dominantis cum stolidis suis. 20. Meliorem esse sapientiam armis bellicis, aberrantẽ verò unum perdere boni plurimum. 21. ut muscarum mortuarum una efficit, ut fætorẽ eructet unguentũ pigmentarii, similiter pretiosum nomine sapientiæ et gloriæ virum fatidum efficit stoliditatis parum. 22. Animus sapientis adest dextræ ipsius, animus verò stolidi sinistræ ipsius. 23. Nã etiam in via cũ stolidis ambulat, animus eius est demens et prædicat omnibus stolidum se esse. Est quoq; ei, cui Respub. est commissa, necessaria oratio et sapientia, quâ regat populos, quâ stabiliat leges, quâ castiget improbos, quâ tueatur bonos, quâ laudet claros viros, quâ præcepta laudis et salutis aptè ad persuadendum edat suis civibus, quâ hortari ad decus, revocare à flagitio, consolari possit

afflic-

afflictos, factaq; et consulta fortium et sapientum, cum improborum ignominia sempiternis monumentis prodere.

Prudentiæ huius politicę, quam dixi, est duplex distributio, una membri; altera speciei.

Membra prudentiæ huius sunt duo: intellectus nimirum politicus & delectus agendorum & ommittendorum in Reipub. administratione.

Intellectus politicus est, quo videt, cognoscit, intelligit & scit omnia magistratus, quę sibi ratione officii sunt agēda, vel omittenda, *Psal. 2. & nunc reges intelligite, erudiamini, qui iudicatis terram, & Psal. 119. v. 98. 99. 100. omnibus doctoribus meis intelligētior fio, quia testimonia tua meditatio mea sunt. Eccles. c. 12. 11. 12. 13. 14. ubi Salomo de se dicit, se quæsiviße, didiciße, docuiße & exercuiße sapientiam. c. 1. 12. 16. adeò ut ob sapientiam, quam à Deo petiit & impetravit, omnes omnium temporum reges superaverit. 1. Reg. c. 4. 29. & seqq. & c. 10. 1. Chronic. c. 22. 12. Det tibi (David ad Salomonē dixit) Deus prudentiam & sensum, ut regere posßis Israel & servare legem Domini Dei tui. 13. Tunc enim prosperè ages si custodieris mandata & iudicia Dei. etc. ideoque Aristotel. lib. 4. c. 5. Ethicor. rectè dicit, prudentes censeri, qui ea quæ sibi, quæq; aliis conducunt, posßunt dispicere. Et Plato eũ, inquit, prudentem dicimus, qui sibi & Reipub. consulere potest.*

Intellectum politicum plenum constituunt Doctrina & usus. ideoque hæc quasi membra perfectæ cognitionis censentur. *unde usus me genuit, mater peperit memoria: Sophiam vocant me Græci, vos sapientiam.*

Doctrina paratur, salutarium & ad administrationem necessariarum rerū cognitione, per lectionem, vel auditionem, *unde recte qui fructuosa & utilia Reipub. non qui multa scit, laudandus. Plus enim scire vello, quam satis, intemperantiæ genus est, teste Senecâ. Nã ut omniũ rerum, sic & literarum intemperantia laboramus, nec vitæ, sed scholæ discimus. Eccles. c. 12. 14. lectio multorũ fatigatio carnis.*

Discendi autem facultas & occasio optima est, quę consistit in auditione, viva voce docētis, & quę petitur ex doctorũ

usu, experientiâ, insignium virorum conversatione, Theologorum, Iⁿorum, philosophorum, historicorum, ducum militum, & aliorum, ex quorum colloquiis in mensa inter deambulandum, peregrinandum, consultandum, plus brevi tempore discere potest princeps, quàm longo tempore in scholis cognoscere & percipere potuisset. *Hoc modo plurimùm profecerunt Alexander magnus, Carolus magnus, Alfonsus rex Castiliæ, Alfonsus Neapolitanus, Franciscus Galliarum rex, Trajanus Imperator, & plures alii, quorum exempla recenset Mambrin. Rosæus de institut. princip. c.18.*

Multa quoque cognoscere potest ab exploratoribus, mercatoribus, militibus, viatoribus, nunciis, & aliis qui loca multa peragrarunt, multaque sunt experti, quæ scire nostra refert.

Discendi facultas, quæ est ex lectione & voce mortuorum, seu præceptorum mutorum, paratur ex lectione imprimis historiarum. *Nam in hisce licet sine periculo & sumptu intueri aliorum navigationes, naufragia, pericula, bella, mores, virtutes, vitia, imperia, vitam & interitum, læta, tristia, res secundas & adversas principium, medium & finem imperiorum & negotiorum omnium, causas, effecta, subjecta, adjuncta, dissentanea comparata. Ex historiis profecit Lucullus, Alexander magnus, Iulius Cæsar, Mahomet, Selimus, & plures alii reges & principes. Historia enim lux veritatis & magistra vitæ & dux actionum.*

Doctrina verò ex liberalibus disciplinis hausta, exemplis historicis omninò est illustranda. In hisce enim tanquam in speculo licet ordinare & componere vitam ad alienas virtutes, ut ait Plutarchus in Timoleonte. In hac tibi licet documenta et præcepta illustria intueri, ut inde tibi tuæq; Reipub. quod imitêre, capias, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites, ut ex Livio Lipsius. Nam quæ futura sunt, plerunque paria similiaque ijs sunt quæ facta sunt. Nec aliundè melius consilia petuntur quæ in futurum prosunt, quàm ex præteritarum rerum exemplis, ut ait Halicarn. Alexander Homerum inter arma legisse scribitur. Iulium Cæsarem & Augustum inter negocia imperii lectioni operam

dedisse

dediſſe, ſcribit Suetonius. Libri enim ſunt conſiliarius bonus ſine fuco; & liber & anima & vita memoriæ cuſtoſq; fidelis, & monitor audax: qui ex alieno periculo cautos reddit. vid. Patricium li. 2. de Repub. tit. 9. 10. & ſeqq. & Lipſ. d loco. Boter. lib. 2. c. 1. de polit. conſt.

Duo vitia hîc fugienda eſſe monet *Cicero lib. 1. Offic.* unum, ne incognita pro cognitis habeamus, hilq; temerè, aſſẽtiamur. Alterum ne nimis magnum ſtudium multamq; operam in res obſcuras atque difficiles conferamus, eaſdẽq; non neceſſarias.

Sunt autem probè & neceſſariò magiſtratui in Reipub. adminiſtratione cognoſcenda & ſcienda tria, in quibus nervus & vinculum imperii & Reipub. conſiſtit. Primum, eſt regula vivendi & adminiſtrandi: *Pſalm.* 119. Alterum, eſt natura populi: Tertium eſt natura regni. *1. Reg. c. 3. 9. 10. 11. 12. de quibus ſingulis ordine videbimus.*

Regula vivendi & adminiſtrandi eſt, ſola Dei voluntas, quę eſt via vitæ, & lex faciendorum & omittendorum, ad quam, ut ad lydium lapidem & gnomonem omnia negotia adminiſtrationis ſuæ magiſtratus regat, conferat & probet, neceſſe eſt, ni tanquam nauta, ſine pixide in mari navem Reipub. regere velit & errare atque vagari.

Deut. c. 4. 6. Obſervabitis ergò & facietis, (ſtatuta & judicia mea.) Nam hæc eſt ſapientia veſtra et prudentia veſtra ante oculos populorum, qui audientes omnia ſtatuta iſta dicent, Tantum gens iſta maxima, populus ſapiens eſt & prudens? Ioſu. c. 1. 7. ibi, ut cum obſervantia facias ſecundum legem illam, quam præcepit tibi Moſes. v. 8. ne diſcedito liber iſte Legis ex ore tuo &c. tum. 11. proſperaberis in vijs tuis, & tunc ſecundaberis. 1. Chron. c. 22. 12. 9. Exod. c. 18. 20. commonefaciens eos de ſtatutis & legibus ejus: notã faciens eis viam ipſam per quam ambulaturi ſunt, et opus ipſũ quod ſunt facturi. Prov. c. 6. 23. Nam lucerna præceptum eſt, doctrina lux, viaque vitæ, correctiones erudientes. pſalm. 119. 105. Lucerna pedi meo eſt verbum tuum & lux itineri meo: & Pſalm. 19. 8. 9. ubi lex Dei dicitur ſapientiam conferre & oculos illuminare. & Pſalm. 119. 97. 98. & ſeqq. ubi ex lege Dei ſapientia dicitur manare.

Sirac.c.33.2.vir ſapiens non odit legem.3.Homo intelligentia præditus, ſe credit legi & lex ei fidelis eſt futura.Deu.c.1.3.Moſe allocutus eſt filios Iſraelis ſecundũ omnia quæ præceperat ei Iehova referenda ad illos. David ſecundum legem jus dixit.Pſalm.82.Deut.c.12.8.quiſque quicquid rectum videtur in oculis ejus,non faciat.Deut.c.17.15. & ſeqq.ibi cum inſidebit ſolio regni ſui,deſcribet ſibi exemplum huius legis in libro, eritque penes eum & leget in eo omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Iehovam Deum ſuum,obſervare omnia verba hujus legis & ſtatuta iſta faciẽdo ea.Ne efferatur animus ejus præ fratribus ſuis & ne recedat ab hoc præcepto dextrorſum, aut ſiniſtrorſum,ut prolonget dies ſuos in regno ſuo,ipſe & filii ejus in medio Iſraelis.Contendet,non ut hominibus,ſed Deo placeat.Galat.c.4.Eſa.c.1.16.ita David mandat filio Salomoni, ut Dei mandata ſervet & in illis ambulet.1.Reg.c.2.3. & Abaſuerus ſecundum legem iudicavit. Eſt.c.1.15. Hinc illud Ciceronis. Magiſtratum eſſe legem vivam,ſeu loquentem.Et legem regis animam eſſe: & qui legem præficit Reipub. Deum præficit, qui hominem, virò, beluam. Ita ſecundum Dei legem adminiſtravit regnum Moſes.Num c.10. qui ſervus fidelis in domo Dei fuiſſe dicitur alibi. Ita Samuel 1.Sam.c.12. Ita David, qui vir dicitur ſecundam cor Domini fuiſſe. Ita pii reges Iehovam conſuluerunt in negotiis adminiſtrationis ſuæ. Num.c.7.8.9.c.9.8.c.27.20.21.22.1.Sam.c.23.2.9.1.Reg.c.22.5.

Ergò lex ſola, non tantùm magiſtratui rationem administrandi, ſed etiam omnibus ſubditis regulam vivendi præſcribit, quæ ideò lex operum dicitur. *Roman.c.3.27. & lex præſcribens officia diligendi, ſeu dilectionis, tum Dei, tum proximi, & ſecundùm quam vita ſubditorum & magiſtratus adminiſtratio eſt inſtituenda & conformanda, Pſalm.119.4.5.6.7.8.9.35.105.& Pſa.101.Pſal.82. Nam per legem eſt cognitio boni & mali.Roman.c.3.20. quam ideò in ſcrinio pectoris magiſtratus habere debet. l.omnium C.de teſtam.& qua plenus eſſe debet.l.pen.C.de his quib.in dign. Micæ cap.3.1. Audite primores Iacob & ductores domus Iſraelis, an non veſtrum eſt ſcire ipſum jus? Ierem.c.5.5. ibo ad magnates ipſos.*

Nam

Nam ipsi norunt viam Iehovæ, jus Dei sui, &c. lege igitur magistratus obligatur. Nam digna vox majestate regnantis, legibus se alligatum principem profiteri, adeò de autoritate juris nostra pendet autoritas, ut dicit, Imper. in l. digna vox. 4. C. de legib. adeò ut magistratus nihil aliud, quàm lex viva & animata, tam à philosophis, quàm lātis dicatur, atq; cum lege pugnantia rescripta à magistratu impetrata, non valeant. l. 7. C. de precib. Imp. offerend. Vide Pet. Greg. lib. 9. c. 1. lib. 10. c. 5. lib. 6. c. 3. de Repub. l. filius qui. 15. de condit. institut. & l. 79. avus. §. 1. de jur. dot. Antimachiav. 1. theorem.

Regula hæc, *quæ est sola Dei voluntas in lege sua hominibus manifestata*, lex vocatur, quæ est in genere præceptum de faciendis iis, quæ ad piè, sanctè, justè, commodéque vivendum pertinēt. *argument. 1. Timoth. cap. 2. vers. 2. Ephes. cap. 4. 24. Tit. cap. 2. 12. 1. Chorinth. 1. 15. & sequent. Philippen. cap 2. 5. 6. Roman. cap. 13. 3. 4. 5. 8. 9.* hoc est, de officiis quæ Deo & proximo præstanda sunt, seu, de Dei & proximi dilectione, *Matth. cap. 22. vers. 38. & seqq.* Alio in loco vocatur informatio cognitionis & veritatis. *Roman. cap. 2. vers. 20. cap. 3. vers. 21.* statutum & judicium Dei, *Deuter. cap. 4. vers. 1. 5. 8. cap. 26. vers. 16. 17. cap. 28. vers. 1. cap. 30. vers. 10. 16. 40. cap. 5. vers. 2. 7. 37. cap. 6. vers. 1. 2. 17. 20. cap. 7. vers. 11. cap. 8. vers. 11. cap. 10. vers. 13. cap. 11. vers. 32. cap. 12. vers. 1. Levit. cap. 25. vers. 8. 18. 2. Reg. cap. 17. vers. 13. 15. 16. 37. 1. Reg. cap. 8. vers. 58. cap. 9. vers. 4. 6.* mandatum & judicium, *Marc. cap. 12. v. 29. & seqq. Num. cap. 36. vers. 13. Deuter. cap. 4. vers. 7. 8. 14. & Psalm. 147. vers. 20. & 119. Roman. cap. 7. vers. 12. cap. 13. vers. 9.* præceptum & testimonium, *Deuter. cap. 6. vers. 17. 20. 25. Exod. cap. ultim. vers. 3. 4. 32. Matth. cap. 22. vers. 36. 37. Psalm. 119. 2. Chronic. cap 34. vers. 31.* jus, *dict. Psalm. 119. Exod. cap. 24. vers. 2.* lex & præcepta *Exod. cap. 24. vers. 12. Deuteron. cap. 33. vers. 10. cap. 6. vers. 20. Ezech. cap. 20. v. 25. 1. Chron. cap. 9. vers. 8. 10. 20. 21.* sapientia & prudentia, *Deuteron. cap. 4. vers. 6.* verbum, *Psalm. 119. vers. 105.*

Ex quibus constat, leges, seu jura, in humana societate esse tanquam sæpes, muros, custodias limitésve vitæ nostræ, & viã institutam ad sapientiam, fælicitatem & ad tranquillitatem in societate humana consequendam, nos ducentem. *Iosuæ c.1.8. 1.Chron.c.22.12.13.Psalm.119.*

Eiusmodi lex apud Iudæos erat in scriptis consignata. Deut.c.31.23. 24.25. Iosu.c 8.32. & quotannis publicè prælegebatur. Deut.c.31.11. 12.13. Iosu.c.8.33.34.35. adde historiam Esdræ & Nehemiæ.

Lex hæc, quàm diximus, est duplex: communis, vel propria. *Roman.cap.2.14.15. & seqq. c.6.c.7.c.8.c.10.c.11. Galat.cap.2.12. 13.14. cap.3.22.*

Communis est, quę naturâ suâ, omnibus hominibus à Deo est ingenerata, *Rom c.1.19. quoniam id, quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis, Deus enim eis manifestum fecit.20. & seqq. & c. 2.14.15.* quo ad notitiam & inclinationem, quibus media & rationem Dei colendi & proximi diligendi, omnibus hominibus præscribit, indicat & ad illa impellit. *d.locis. Cicer. lib.2. de legib. Erat enim, ait, ratio profecta à rerum natura & ad recta faciendũ impellẽs, et à delicto revocans, quæ non tunc demum incipit lex esse scripta, sed tunc cum orta est.* vulgo dicitur lex moralis.

Ex notitia à Deo impressa, *quæ conscientia dicitur*, homo cognoscit & intelligit jus & media, seu facienda, vel omittenda, quibus juri huic obediẽtia præstatur. *Rõ.c.1.19. Actor.c.14. 17. Benedict. Aret. in problem. loco 1. de cognitione Dei naturali.*

Ex inclinatione innata, homo impellitur arcano naturæ instinctu ad faciendum id, quod justum intellexit: vel ad omittendum, quod iniquum cognovit. *Rom.c.2.14. Nam cum gentes, quæ legem non habent, naturâ, quæ legis sunt faciant, isti legem non habẽtes, sibi ipsis sunt lex.15. ut qui ostendant opus legis scriptum in cordibus suis, una testimonium reddente ipsorum conscientiâ, & cogitationibus sese mutuò accusantibus, aut etiam excusantibus. 1.Corinth.c.5.1.2.c.11. 14. Conscientiam hominem recta facientem excusare, & iniqua agentem reum peragere, & accusare, probant etiam alia scripturæ testimonia. 1. Corinth.*

Corin.c.4.4. nullius rei mihi conscius sum &c. Act.c.23. Paulus ait, ego omni cõscientia bona. &c. Psalm.26.1.2.3.1. Timoth.c 1.19. Proverb. c.28.1. Fugit improbus nemine persequente. Dat igitur conscientia testimonium, vel judicat de factis nostris. Rom.c.2.15.c.9.1. Corinth.c.1. 12. Eccles.c.7.22. In communi hoc jure nihil aliud, quàm generalis theoria & praxis dilectionis, tum Dei, tum proximi traditur omnibus hominibus. vide Bened. Aret. problem. loco primo.

Hujus notitiæ & inclinationis gradus quidam sunt. Nam hoc jus, non ex æquo omnium cordibus inscribitur, sed notitia illius aliis copiosius & largius, aliis parcius, pro Dei inscribentis voluntate & arbitrio, communicatur: unde fit, ut notitia hæc juris huius, in aliis maior sit, in aliis minor.

Neque etiam Deus eodem & pari modo omnes excitat & impellit ad obedientiam huius juris. Alii enim efficacius, alii minus in studium huius incumbunt. Vnde in aliis maior, in aliis minor, inclinatio & obedientia huius iuris apparet. *vid. Roman.c.7.22.23. & vers.15. & seqq. Psalm.10 4. & Psalm.36.2. Rom.cap.1.24.28.1. Timoth.c.4.2. Ierem.c.31.*

Hujus communis juris Christus duo capita ponit. *Matth. c.22.* quorum prius, respicit officium Deo immediatè præstandum: Alterum quod proximo debetur.

In priori igitur sunt comprehensa mandata & præcepta quæ vitam piam & religiosam respiciunt, in cognoscendo & colendo Deo: qualia sunt in prima tabula Decalogi, quæ hominem instituunt & informant de Deo eiusque cultu. qui est privatus, vel publicus. Privatus rursus est internus, vel externus. Internus consistit in adoratione, fiduciâ & gratiarum actione, præcipiturque in præcepto primo. Externus cultus consistit in gestibus & ritibus, uti in præcepto 2. vel in sermone, uti in præcepto tertio præcipitur. Publicus Dei cultus est in sanctificatione sabbathi in cœtu publico. de quo in præcepto quarto.

In posteriori tabula sunt quæ vitã iustam & civilem politicã

tis, ut ſocium adſciſceret, petentibus reſpondet: veſtrum fuit, ut privatũ me ad imperialẽ dignitatem extolleretis, res autem adminiſtrate, non jã veſtri, ſed ipſius principis eſſe, vos ipſi quoq; dixeritis. Itaque vos deinceps impata facere et quietos eſſe, me antẽ quid factu opus ſit, curare decet.

Sed tamen hæc adminiſtratio ſuſcepta etiam deponi poteſt ex iuſta & probabili cauſſa. *Exempla eorum qui ſponte ſe abdicarunt principatu refert Pet. Gregor. lib. 26. cap. 1. de Repub. & eorum qui ob onera & inconſtantiam rerum humanarum imperare recuſarunt, c. 2. & eorum qui ob metum, oblatam adminiſtrationem imperii & regni ſuſcipere detrectarunt cap. 3. recenſet.*

Huius adminiſtrationis ratio, regula & norma tenenda eſt: deinde ſpecies ejuſdem.

Ratio & regula adminiſtrationis hujus conſiſtit in prudentia politica, quâ nulla magiſtratus adminiſtratio vacare debet. *vid. Gregor. lib. 6. c. 3. num. 4. 5. 6. 7. de Repub.*

Nihil verò difficilius eſt, prout Diocletianum dixiſſe refert Fl. Vopiſcus, quàm benè adminiſtrare regnum & imperare. & Naziãzenus in Apologetico ſcribit, quod videtur ars artium & ſcientia ſcientiarum, hominem regere omnium animantium verſutiſſimum & moribus maximè varium. Res etiam multæ malos faciunt gubernantes & imperantes, videlicet nimia licentia, rerum copia, amici improbi, ſatellites deteſtandi, officiales avariſſimi, aulici, vel ſtulti, vel athei, ignorantia & inſcitia artis gubernandi & imperandi. Sunt quoq; multæ beluæ in Repub. tauri, centauri, leones, ſcorpii, & cancri, hoc eſt, homines invidi, factioſi, cruceles, avari, mali, qui omnia conſilia etiam recta & ſalutaria calumniantur, omnia reprehendunt ad evertendam illorum dignitatem, qui præcipuè ſerviunt communi utilitati. Quin etiam vulgus non facilè regitur. Scientia politica ſola hiſce incommodis omnibus medetur, ex qua diſcendum eſt, quomodo clavum navis Reipub. in qua ipſe magiſtratus ſummus cum omnibus ſuis ſubditis, tanquam in oceano navigat, regere debeat, quovis tempore. Siracid c 10. 3. Rex rudis perdit populum ſuum, civitas verò intelligentia potentum habitabitur. Proinde igitur magiſtratus ſummus omnes officii ſui partes rectiſſimè ex recta adminiſtrandi ratione cognoſcet

scet, ad quam se obligat eo ipso, quod delatum imperium suscipit.

Prudentia hæc politica est, *autore Lipsio*, intellectus & delectus eorum, quæ publicè privatimque in Reipub. administratione sunt facienda, vel omittenda; *quorum ille est instar oculi: hic posterior instar manus. Vocem, prudentiæ latiùs hîc accipio, sicuti & Cicero lib. 1. Officior.*

Hanc prudentiam Seneca describit, dum dicit, eam præsentia ordinare, futura providere & præterita recordari. Hac prudentiâ rex David in gubernatione & administratione sua usus est Psalm. 78 72. Deus elegit Davidem servum suum &c. ibi, qui pavit eos pro integritate animi sui & summâ prudentiâ manuum suarũ duxit eos. 1. Chron. c. 22. 12. 13. Deut. c. 32. ibi, Gens sine consilio est & sine prudẽtia, utinam saperent, nimirum præterita & intelligerent, scilicet præsentia & novissima, id est, futura providerent Iob. c. 12. in antiquis est sapientia & in multo tempore est prudentia. Proverb. c. 14. cap. 16. 1. Reg. c. 3. 9. & seqq. Præteritorum annorum gesta, in sua & aliena Repub. gubernator considerabit, quid factum benè, aut malè successerit, quid laudabile, vel reprehensum in illis fuerit, & in singularibus personis dijudicandis, quomodo in jam transacta vita vixerint. Præsentia negotia habent prudentiam ex præteritis, adhibita discretione, memoria & judicio. Futura respicit cautio in exitu rerum gestarum considerando. Nam dum navis est in tuto & portu, oportet eam necessariis instruere, antequam mari committatur. vid. Greg. lib. 10. c. 4. de Repub. Cicero. 1. de legib.

Miserrima itaque est Respub. in qua eius gubernator imprudens & ignarus est artis gubernandi, in qua primum ille cum sua experientia discit, quæ in principe necessaria. Rex rudis perdit populum suum: civitas verò intelligentia potentum habitabitur, et stultus prodit populum suũ. Siracid. c. 10. 1. 2. 3. 4. & sapiens populi stabilimentum dicitur. Sapient. c. 6. Nam quod in corpore oculus, sol in cælo, hoc magistratus in Repub. qui nihil ignorare debet et multa dissimulare. Greg. d. lib. 10. c. 3. inveniuntur quidam principes minime mali et qui velint bene esse et subditis suis prodesse, sed nesciunt, imò dum volunt & id efficere conantur, potius illis & sibi nocent, quàm ut adsequantur. ut verum sit proverbium: Puero gla-

dium non committendum, uti nec equum ferocem et contumacem imperitō ad regendum committendum. Sed homine nullum animal morosius nullumque meliori arte tractandum. Quam ob causam & Deus viros usu & experientia rerum præstantes in Reipub. administratione requirit: Exod.c.18.21. Deut.c.1. Num.c.11.16. Ab imperitis & ignaris, princeps facile seducitur, vide 1.Reg.c.12.2.Chron.c.1.10. nunc sapientiam & notitiam da mihi, quâ procedam ante populum hunc & redeam. v.11. 12. et 1.Reg.c.3.1.Reg.c.3.9. Des igitur servo tuo animum intelligētem ad judicandum populum tuum, discernendo inter bonum & malum, 11.12.19. & seqq. & 1. Chrō.c.22.12 13. Prov.c.19,8. qui observat intelligentiam, est cōsecuturus bonū. v.11. & c.16.16 comparare sapiētiam, ô quam melius est auro effosso & comparare prudentiam optatius argento. & c.15.2.3.7.10.12.14. Siracid c.11.c.8. hac prudentia David populum Dei gubernavit. Psalm. 78. & 72. Plato beatas Respub. illas dicit, in quibus reges philosophantur, aut docti & sapientes regnant. adde exempla prudentissimorum regum, Davidis.2. Sā.c.8.14.c.15.1. 2.3.c.20.23.24.25.26. Iosaphati, Iosiæ & aliorum, vid. Georg. Richt. axio. polit. 105. & seqq. Ecclesiasten c.9.17. Adfuit, ait Salomo, in civitate vir indigus, sapiens, qui liberavit ipse civitatem istā sapiētiâ suâ, nec tamen quisquam recordatus est viri illius indigi. 18. Dico autem meliorem esse sapientiā robore, quam vis sapientia illius indigi despiciatur et verba ejus non audiantur. 19. verba sapientium submissorum audienda esse potius, quàm clamorē dominantis cum stolidis suis. 20. Meliorem esse sapientiam armis bellicis, aberrantē verò unum perdere boni plurimum. 21. ut muscarum mortuarum una efficit, ut fætorē eructet unguentū pigmentarii, similiter pretiosum nomine sapientiæ et gloriæ virum fætidum efficit stoliditatis parum. 22. Animus sapientis adest dextræ ipsius, animus verò stolidi sinistræ ipsius. 23. Nā etiam in via cū stolidis ambulat, animus eius est demens et prædicat omnibus stolidum se esse. Est quoq; ei, cui Respub. est commissa, necessaria oratio et sapientia, quâ regat populos. quâ stabiliat leges. quâ castiget improbos, quâ tueatur bonos, quâ laudet claros viros, quâ præcepta laudis et salutis aptè ad persuadendum edat suis civibus, quâ hortari ad decus, revocare à flagitio, consolari possit afflic-

afflictos, factaq́, et consulta fortium et sapientum, cum improborum ignominia sempiternis monumentis prodere.

Prudentiæ huius politicę, quam dixi, est duplex distributio, una membri; altera speciei.

Membra prudentiæ huius sunt duo: intellectus nimirum politicus & delectus agendorum & ommittendorum in Reipub. administratione.

Intellectus politicus est, quo videt, cognoscit, intelligit & scit omnia magistratus, quę sibi ratione officii sunt agēda, vel omittenda, *Psal. 2. & nunc reges intelligite, erudiamini, qui iudicatis terram, & Psal. 119. v. 98. 99. 100. omnibus doctoribus meis intelligētior fio, quia testimonia tua meditatio mea sunt. Eccles. c. 2. 11. 12. 13. 14. ubi Salomo de se dicit, se quæsiviße, didiciße, docuiße & exercuiße sapientiam. c. 1. 12. 16. adeò ut ob sapientiam, quam à Deo petiit & impetravit, omnes omnium temporum reges superaverit. 1. Reg. c. 4. 29. & seqq. & c. 10. 1. Chronic. c. 22. 12. Det tibi (David ad Salomonē dixit) Deus prudentiam & sensum, ut regere posßis Israel & servare legem Domini Dei tui. 13. Tunc enim prosperè ages si custodieris mandata & iudicia Dei. etc. ideoque Aristotel. lib. 4. c. 5. Ethicor. rectè dicit, prudentes censeri, qui ea quæ sibi, quæq, aliis conducunt, posßunt dispicere. Et Plato eū inquit, prudentem dicimus, qui sibi & Reipub. consulere potest.*

Intellectum politicum plenum constituunt Doctrina & usus. ideoque hæc quasi membra perfectæ cognitionis censentur. *unde usus me genuit, mater peperit memoria: Sophiam vocant me Græci, vos sapientiam.*

Doctrina paratur, salutarium & ad administrationem necessariarum rerū cognitione, per lectionem, vel auditionem. *unde recte qui fructuosa & utilia Reipub. non qui multa scit, laudandus. Plus enim scire vello, quam satis, intemperantiæ genus est, teste Senecā. Nā ut omniū rerum, sic & literarum intemperantia laboramus, nec vitæ, sed scholæ discimus. Eccles. c. 12. 14. lectio multorū fatigatio est carni.*

Discendi autem facultas & occasio optima est, quę consistit in auditione, viva voce docētis, & quę petitur ex doctorū

usu, experientiâ, insignium virorum conversatione, Theologorum, Iⁿ[ctorum], philosophorum, historicorum, ducum militum, & aliorum, ex quorum colloquiis in mensa inter deambulandum, peregrinandum, consultandum, plus brevi tempore discere potest princeps, quàm longo tempore in scholis cognoscere & percipere potuisset. *Hoc modo plurimùm profecerunt Alexander magnus, Carolus magnus, Alfonsus rex Castiliæ, Alfonsus Neapolitanus, Franciscus Galliarum rex, Trajanus Imperator, & plures alii, quorum exempla recenset Mambrin. Rosæus de institut. princip. c.18.*

Multa quoque cognoscere potest ab exploratoribus, mercatoribus, militibus, viatoribus, nuncijs, & aliis qui loca multa peragrarunt, multaque sunt experti, quæ scire nostra refert.

Discendi facultas, quæ est ex lectione & voce mortuorum, seu præceptorum mutorum, paratur ex lectione imprimis historiarum. *Nam in hisce licet sine periculo & sumptu intueri aliorum navigationes, naufragia, pericula, bella, mores, virtutes, vitia, imperia, vitam & interitum, læta, tristia, res secundas & adversas principium, medium & finem imperiorum & negotiorum omnium, causas, effecta, subjecta, adjuncta, dissentanea comparata. Ex historiis profecit Lucullus, Alexander magnus, Iulius Cæsar, Mahomet, Selimus, & plures alii reges & principes. Historia enim lux veritatis & magistra vitæ & dux actionum.*

Doctrina verò ex liberalibus disciplinis hausta, exemplis historicis omninò est illustranda. In hisce enim tanquam in speculo licet ordinare & componere vitam ad alienas virtutes, ut ait Plutarchus in Timoleonte. In hac tibi licet documenta et præcepta illustria intueri, ut inde tibi tuæq; Reipub. quod imitêre, capias, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites, ut ex Livio Lipsius. Nam quæ futura sunt, plerunque paria similiaque ijs sunt quæ facta sunt. Nec aliundè melius consilia petuntur quæ in futurum prosunt, quàm ex præteritarum rerum exemplis, ut ait Halicarnas. Alexander Homerum inter arma legisse scribitur. Iulium Cæsarem & Augustum inter negocia imperii lectioni operam

dedisse

dediſſe, ſcribit Suetonius. Liber enim ſunt conſiliarius bonus ſine fuco; & liber & anima & vita memoriæ cuſtoſq; fidelis, & monitor audax: qui ex alieno periculo cautos reddit. vid. Patricium li. 2. de Repub. tit. 9. 10. & ſeqq. & Lipſ. d loco. Boter. lib. 2. c. 1. de polit. c. nſt.

Duo vitia hîc fugienda eſſe monet *Cicero lib. 1. Offic.* unum, ne incognita pro cognitis habeamus, hiſq; temerè, allẽtiamur. Alterum ne nimis magnum ſtudium multamq; operam in res obſcuras atque difficiles conferamus, eaſdẽq; non neceſſarias.

Sunt autem probè & neceſſariò magiſtratui in Reipub. adminiſtratione cognoſcenda & ſcienda tria, in quibus nervus & vinculum imperii & Reipub. conſiſtit. Primum, eſt regula vivendi & adminiſtrandi: *Pſalm.* 119. Alterum, eſt natura populi: Tertium eſt natura regni. *1. Reg. c. 3. 9. 10. 11. 12. de quibus ſingulis ordine videbimus.*

Regula vivendi & adminiſtrandi eſt, ſola Dei voluntas, quę eſt via vitæ, & lex faciendorum & omittendorum, ad quam, ut ad lydium lapidem & gnomonem omnia negotia adminiſtrationis ſuæ magiſtratus regat, conferat & probet, neceſſe eſt, ni tanquam nauta, ſine pixide in mari navem Reipub. regere velit & errare atque vagari.

Deut. c. 4. 6. Obſervabitis ergò & facietis, (ſtatuta & judicia mea.) Nam hæc eſt ſapientia veſtra et prudentia veſtra ante oculos populorum, qui audientes omnia ſtatuta iſta dicent, Tantum gens iſta maxima, populus ſapiens eſt & prudens? Ioſu. c. 1. 7. ibi, ut cum obſervantia facias ſecundum legem illam, quam præcepit tibi Moſes. v. 8. ne diſcedito liber iſte Legis ẽx ore tuo &c. tum. u. proſperaberis in vijs tuis, & tunc ſecundaberis. 1. Chron. c. 22. 12. 9. Exod. c. 18. 20. commonefaciens eos de ſtatutis & legibus ejus: notã faciens eis viam ipſam per quam ambulaturi ſunt, et opus ipſũ quod ſunt facturi. Prov. c. 6. 23. Nam lucerna præceptum eſt, doctrina lux, viaque vitæ, correctiones erudientes. pſalm. 119. 105. Lucerna pedi meo eſt verbum tuum & lux itineri meo: & Pſalm. 19. 8. 9. ubi lex Dei dicitur ſapientiam conferre & oculos illuminare. & Pſalm. 119. 97. 98. & ſeqq. ubi ex lege Dei ſapientia dicitur manare.

Sirac.c.33.2.vir ſapiens non odit legem.3.Homo intelligentia præditus, ſe credit legi & lex ei fidelis eſt futura,Deu.c.1.3.Moſe allocutus eſt filios Iſraelis ſecundũ omnia quæ præceperat ei Iehova referenda ad illos. David ſecundum legem jus dixit.Pſalm.82.Deut.c.12.8.quiſque quicquid rectum videtur in oculis ejus,non faciat.Deut.c.17.15. & ſeqq.ibi cum inſidebit ſolio regni ſui,deſcribet ſibi exemplum huius legis in libro, eritque penes eum & leget in eo omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Iehovam Deum ſuum,obſervare omnia verba hujus legis & ſtatuta iſta faciẽdo ea.Ne efferatur animus ejus præ fratribus ſuis & ne recedat ab hoc præcepto dextrorſum, aut ſiniſtrorſum,ut prolonget dies ſuos in regno ſuo,ipſe & filii ejus in medio Iſraelis.Contendet,non ut hominibus,ſed Deo placeat.Galat.c.4.Eſa.c.1.16.ita David mandat filio Salomoni, ut Dei mandata ſervet & in illis ambulet.1.Reg.c.2.3. & Abaſuerus ſecundum legem iudicavit. Eſt.c.1.15.Hinc illud Ciceronis. Magiſtratum eſſe legem vivam,ſeu loquentem.Et legem regis animam eſſe: & qui legem præficit Reipub. Deum præficit, qui hominem verò, beluam. Ita ſecundum Dei legem adminiſtravit regnum Moſes.Num c.10. qui ſervus fidelis in domo Dei fuiſſe dicitur alibi. Ita Samuel 1.Sam.c.12. Ita David, qui vir dicitur ſecundum cor Domini fuiſſe. Ita pii reges Iehovam conſuluerunt in negotiis adminiſtrationis ſuæ. Num.c.7.8.9.c.9.8.c.27.20.21.22.1.Sam.c.23.2.9.1.Reg.c.22.5.

Ergò lex ſola, non tantùm magiſtratui rationem adminiſtrandi, ſed etiam omnibus ſubditis regulam vivendi præſcribit, quæ ideò lex operum dicitur. *Roman.c.3.27.& lex præſcribens officia diligendi, ſeu dilectionis, tum Dei, tum proximi, & ſecundùm quam vita ſubditorum & magiſtratus adminiſtratio eſt inſtituenda & conformanda, Pſalm.119.4.5.6.7.8.9.35.105.& Pſa.101.Pſal.82.Nam per legem eſt cognitio boni & mali.Roman.c.3.20. quam ideò in ſcrinio pectoris magiſtratus habere debet. l.omnium.C.de teſtam.& qua plenus eſſe debet.l.pen.C.de his quib.in dign. Micæ cap.3.1. Audite primores Iacob & duſtores domus Iſraelis, an non veſtrum eſt ſcire ipſum jus? Ierem.c.5.5. ibo ad magnates ipſos.*

Nam

Nam ipsi norunt viam Iehovæ, jus Dei sui, &c. lege igitur magistratus obligatur. Nam digna vox majestate regnantis, legibus se aligatum principem profiteri, adeò de autoritate juris nostra pendet autoritas, ut dicit, Imper. in l. digna vox. 4. C. de legib. adeò ut magistratus nihil aliud, quàm lex viva & animata, tam à philosophis, quàm lēgis dicatur, atq; cum lege pugnantia rescripta à magistratu impetrata, non valeant. l. 7. C. de precib. Imp. offerend. Vide Pet. Greg. lib. 9. c. 1. lib. 10. c. 5. lib. 6. c. 3. de Repub. l. filius qui. 15. de condit. institut. & l. 79. avus. §. 1. de jur. dot. Antimachiav. 1. theorem.

Regula hæc, *quæ est sola Dei voluntas in lege sua hominibus manifestata*, lex vocatur, quæ est in genere præceptum de faciendis iis, quæ ad piè, sanctè, justè, commodéque vivendum pertinēt. *argument. 1. Timoth. cap. 2. vers. 2. Ephes. cap. 4. 24. Tit. cap. 2. 12. 1. Chorinth. 1. 15. & sequent. Philippen. cap 2. 5. 6. Roman. cap. 13. 3. 4. 5. 8. 9.* hoc est, de officiis quæ Deo & proximo præstanda sunt, seu, de Dei & proximi dilectione, *Matth. cap. 22. vers. 38. & seqq.* Alio in loco vocatur informatio cognitionis & veritatis. *Roman. cap. 2. vers. 20. cap. 3. vers. 21.* statutum & judicium Dei, *Deuter. cap. 4. vers. 1. 5. 8. cap. 26. vers. 16. 17. cap. 28. vers. 1. cap. 30. vers. 10. 16. 40. cap. 5. vers. 2. 7. 37. cap. 6. vers. 1. 2. 17. 20. cap. 7. vers. 11. cap. 8. vers. 11. cap. 10. vers. 13. cap. 11. vers. 32. cap. 12. vers. 1. Levit. cap. 25. vers. 8. 18. 2. Reg. cap. 17. vers. 13. 15. 16. 37. 1. Reg. cap. 8. vers. 58. cap. 9. vers. 4. 6.* mandatum & judicium, *Marc. cap. 12. v. 29. & seqq. Num. cap. 36. vers. 13. Deuter. cap. 4. vers. 7. 8. 14. & Psalm. 147. vers. 20. & 119. Roman. cap. 7. vers. 12. cap. 13. vers. 9.* præceptum & testimonium, *Deuter. cap. 6. vers. 17. 20. 25. Exod. cap. ultim. vers. 3. 4. 32. Matth. cap. 22. vers. 36. 37. Psalm. 119. 2. Chronic. cap 34. vers. 31.* jus, *dict. Psalm. 119. Exod. cap. 24. vers. 2.* lex & præcepta *Exod. cap. 24. vers. 12. Deuteron. cap. 33. vers. 10. cap. 6. vers. 20. Ezech. cap. 20. v. 25. 1. Chron. cap. 9. vers. 8. 10. 20. 21.* sapientia & prudentia, *Deuteron. cap. 4. vers. 6.* verbum, *Psalm. 119. vers. 105.*

Ex quibus constat, leges, seu jura, in humana societate esse tanquam sæpes, muros, custodias limitésve vitæ nostræ, & viã institutam ad sapientiam, fælicitatem & ad tranquillitatem in societate humana consequendam, nos ducentem. *Iosuæ c.1.8. 1.Chron.c.22.12.13.Psalm.119.*

Eiusmodi lex apud Iudæos erat in scriptis consignata. Deut.c.31.23. 24.25. Iosu.c 8.32. & quotannis publicè prælegebatur. Deut.c.31.11. 12.13. Iosu.c.8.33.34.35. adde historiam Esdræ & Nehemiæ.

Lex hæc, quàm diximus, est duplex: communis, vel propria. *Roman.cap.2.14.15. & seqq. c.6.c.7.c.8.c.10.c.11. Galat.cap.2.12. 13.14. cap.3.22.*

Communis est, quę naturâ suâ, omnibus hominibus à Deo est ingenerata, *Rom c.1.19. quoniam id, quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis, Deus enim eis manifestum fecit.20. & seqq. & c. 2.14.15.* quo ad notitiam & inclinationem, quibus media & rationem Dei colendi & proximi diligendi, omnibus hominibus præscribit, indicat & ad illa impellit. *d.locis. Cicer. lib.2. de legib. Erat enim, ait, ratio profecta à rerum natura & ad recta faciendũ impellẽs, et à delicto revocans, quæ non tunc demum incipit lex esse scripta, sed tunc cum orta est.* vulgo dicitur lex moralis.

Ex notitia à Deo impressa, *quæ conscientia dicitur*, homo cognoscit & intelligit jus & media, seu facienda, vel omittenda, quibus juri huic obediẽtia præstatur. *Rõ.c.1.19. Actor.c.14. 17. Benedict. Aret. in problem. loco 1, de cognitione Dei naturali.*

Ex inclinatione innata, homo impellitur arcano naturæ instinctu ad faciendum id, quod justum intellexit: vel ad omittendum, quod iniquum cognovit. *Rom.c.2.14. Nam cum gentes, quæ legem non habent, naturâ, quæ legis sunt faciant, isti legem non habẽtes, sibi ipsis sunt lex.15. ut qui ostendant opus legis scriptum in cordibus suis, una testimonium reddente ipsorum conscientiâ, & cogitationibus sese mutuò accusantibus, aut etiam excusantibus. 1. Corinth.c.5.1.2.c.11. 14. Conscientiam hominem recta facientem excusare, & iniqua agentem reum peragere, & accusare, probant etiam alia scripturæ testimonia. 1.*

Corinth.

Corin.c.4.4. nullius rei mihi conscius sum &c. Act.c.23. Paulus ait, ego omni cõscientia bona. &c. Psalm.26.1.2.3.1. Timoth.c 1.19. Proverb. c.28.1. Fugit improbus nemine persequente. Dat igitur conscientia testimonium, vel judicat de factis nostris. Rom.c.2.15.c.9.1. Corinth.c.1. 12. Eccles.c.7.22. In communi hoc jure nihil aliud, quàm generalis theoria & praxis dilectionis, tum Dei, tum proximi traditur omnibus hominibus. vide Bened. Aret. problem. loco primo.

Hujus notitiæ & inclinationis gradus quidam sunt. Nam hoc jus, non ex æquo omnium cordibus inscribitur, sed notitia illius aliis copiosius & largius, aliis parcius, pro Dei inscribentis voluntate & arbitrio, communicatur: unde fit, ut notitia hæc juris huius, in aliis maior sit, in aliis minor.

Neque etiam Deus eodem & pari modo omnes excitat & impellit ad obedientiam huius juris. Alii enim efficacius, alii minus in studium huius incumbunt. Vnde in aliis maior, in aliis minor, inclinatio & obedientia huius iuris apparet. *vid. Roman.c.7.22.23. & vers.15. & seqq. Psalm.10 4. & Psalm.36.2. Rom.cap.1.24.28.1. Timoth.c.4.2. Ierem.c.31.*

Hujus communis juris Christus duo capita ponit. *Matth. c.22.* quorum prius, respicit officium Deo immediatè præstandum: Alterum quod proximo debetur.

In priori igitur sunt comprehensa mandata & præcepta quæ vitam piam & religiosam respiciunt, in cognoscendo & colendo Deo: qualia sunt in prima tabula Decalogi, quæ hominem instituunt & informant de Deo eiusque cultu. qui est privatus, vel publicus. Privatus rursus est internus, vel externus. Internus consistit in adoratione, fiduciâ & gratiarum actione, præcipiturque in præcepto primo. Externus cultus consistit in gestibus & ritibus, uti in præcepto 2. vel in sermone, uti in præcepto tertio præcipitur. Publicus Dei cultus est in sanctificatione sabbathi in cœtu publico. de quo in præcepto quarto.

In posteriori tabula sunt quæ vitã iustam & civilem politiçã

tis, ut ſocium adſciſceret, petentibus reſpondet: veſtrum fuit, ut privatũ me ad imperialẽ dignitatem extolleretis, res autem adminiſtrate, non jã veſtri, ſed ipſius principis eſſe, vos ipſi quoq; dixeritis. Itaque vos deinceps impata facere et quietos eſſe, me autẽ quid factu opus ſit, curare decet.

Sed tamen hæc adminiſtratio ſuſcepta etiam deponi poteſt ex iuſta & probabili cauſſa. *Exempla eorum qui ſponte ſe abdicarunt principatu refert Pet. Gregor. lib. 26. cap. 1. de Repub. & eorum qui ob onera & inconſtantiam rerum humanarum imperare recuſarunt, c. 2. & eorum qui ob metum, oblatam adminiſtrationem imperii & regni ſuſcipere detrectarunt cap. 3. recenſet.*

Huius adminiſtrationis ratio, regula & norma tenenda eſt: deinde ſpecies ejuſdem.

Ratio & regula adminiſtrationis hujus conſiſtit in prudentia politica, quâ nulla magiſtratus adminiſtratio vacare debet. *vid. Gregor. lib. 6. c. 3. num. 4. 5. 6. 7. de Repub.*

Nihil verò difficilius eſt, prout Diocletianum dixiſſe refert Fl. Vopiſcus, quàm benè adminiſtrare regnum & imperare. & Nazianzenus in Apologetico ſcribit, quod videtur ars artium & ſcientia ſcientiarum, hominem regere omnium animantium verſutiſſimum & moribus maximè varium. Res etiam multæ malos faciunt gubernantes & imperantes, videlicet nimia licentia, rerum copia, amici improbi, ſatellites deteſtandi, officiales avariſſimi, aulici, vel ſtulti, vel athei, ignorantia & inſcitia artis gubernandi & imperandi. Sunt quoq; multæ beluæ in Repub. tauri, centauri, leones, ſcorpii, & cancri, hoc eſt homines invidi, factioſi, cruceles, avari, mali, qui omnia conſilia etiam recta & ſalutaria calumniantur, omnia reprehendunt ad evertendam illorum dignitatem, qui præcipuè ſerviunt communi utilitati. Quin etiam vulgus non facilè regitur. Scientia politica ſola hiſce incommodis omnibus medetur, ex qua diſcendum eſt, quomodo clavum navis Reipub. in qua ipſe magiſtratus ſummus cum omnibus ſuis ſubditis, tanquam in oceano navigat, regere debeat, quovis tempore. Siracid c 10. 3. Rex rudis perdit populum ſuum, civitas verò intelligentia potentum habitabitur. Proinde igitur magiſtratus ſummus omnes officii ſui partes rectiſſimè ex recta adminiſtrandi ratione cognoſcet

scet, ad quam se obligat eo ipso, quod delatum imperium suscipit.

Prudentia hæc politica est, autore *Lipsio*, intellectus & delectus eorum, quæ publicè privatimque in Reipub. administratione sunt facienda, vel omittenda; *quorum ille est instar oculi: hic posterior instar manus. Vocem, prudentiæ latiùs hîc accipio, sicuti & Cicero lib. 1. Officior.*

Hanc prudentiam Seneca describit, dum dicit, eam præsentia ordinare, futura providere & præterita recordari. Hac prudentiâ rex David in gubernatione & administratione sua usus est. Psalm. 78. 70. Deus elegit Davidem servum suum &c. ibi, qui pavit eos pro integritate animi sui & summâ prudentiâ manuum suarũ duxit eos. 1. Chron. c. 22. v. 13. Deut. c. 32. ibi, Gens sine consilio est & sine prudẽtia, utinam saperent, minimum præterita & intelligerent, scilicet præsentia & novissima, id est, futura providerent. Iob. c. 12. in antiquis est sapientia & in multo tempore est prudentia. Proverb. c. 14. cap. 16. 1. Reg. c. 3. 9. & seqq. Præteritorum annorum gesta, in sua & aliena Repub. gubernator considerabit, quid factum bene, aut malè successerit, quid laudabile, vel reprehensum in illis fuerit, & in singularibus personis dijudicandis, quomodo in jam transacta vita vixerint. Præsentia negotia habent prudentiam ex præteritis, adhibita discretione, memoria & judicio. Futura respicit cautio in exitu rerum gestarum considerando. Nam dum navis est in tuto & portu, oportet eam necessariis instruere, antequam mari committatur. vid. Greg. lib. 10. c. 4. de Repub. Cicero. 1. de legib.

Miserrima itaque est Respub. in qua eius gubernator imprudens & ignarus est artis gubernandi, in qua primum ille cum sua experientia discit, quæ in principe necessaria. Rex rudis perdit populum suum: civitas verò intelligentia potentum habitabitur, et stultus prodit populum suũ. Siracid. c. 10. 1. 2. 3. 4. & sapiens populi stabilimentum dicitur. Sapient. c. 6. Nam quod in corpore oculus, sol in cælo, hoc magistratus in Repub. qui nihil ignorare debet et multa dissimulare. Greg. d. lib. 10. c. 3. inveniuntur quidam principes minime mali et qui velint bene esse et subditis suis prodesse, sed nesciunt, imò dum volunt & id efficere conantur, potius illis & sibi nocent, quàm ut adsequantur. ut verum sit proverbium: Puero gla-

dium non committendum, uti nec equum ferocem et contumacem imperitō ad regendum committendum. Sed homine nullum animal morosius nullumque meliori arte tractandum. Quam ob causam & Deus viros usu & experientia rerum præstantes in Reipub. administratione requirit. Exod. c. 18. 21. Deut. c. 1. Num. c. 11. 16. Ab imperitis & ignaris, princeps facile seducitur, vide. 1. Reg. c. 12. 2. Chron. c. 1. 10. nunc sapientiam & notitiam da mihi, quâ procedam ante populum hunc & redeam. v. 11. 12. et 1. Reg. c. 3. 1. Reg. c. 3. 9. Des igitur servo tuo animum intelligētem ad judicandum populum tuum, discernendo inter bonum & malum, 11. 12. 19. & seqq. & 1. Chrō. c. 22. 12 13. Prov. c. 19, 8. qui observat intelligentiam, est cōsecuturus bonū. v. 11. & c. 16. 16. comparare sapiētiam, ô quam melius est auro effosso & comparare prudentiam optatius argento. & c. 15. 2. 3. 7. 10. 12. 14. Siracid c. 11. c. 8. hac prudentia David populum Dei gubernavit. Psalm. 78. & 72. Plato beatas Respub. illas dicit, in quibus reges philosophantur, aut docti & sapientes regnant. adde exempla prudentissimorum regum, Davidis. 2. Sā. c. 8. 14. c. 15. 1. 2. 3. c. 20. 23. 24. 25. 26. Iosaphati, Iosiæ & aliorum, vid. Georg. Richt. axio. polit. 105. & seqq. Ecclesiasten c. 9. 17. Adfuit, ait Salomo, in civitate vir indigus, sapiens, qui liberavit ipse civitatem istā sapiētiâ suâ, nec tamen quisquam recordatus est viri illius indigi. 18. Dico autem meliorem esse sapientiā robore, quam vis sapientia illius indigi despiciatur et verba ejus non audiantur. 19. verba sapientium submissorum audienda esse potius, quàm clamorē dominantis cum stolidis suis. 20. Melioremesse sapientiam armis bellicis, aberrantē verò unum perdere boni plurimum. 21. ut muscarum mortuarum una efficit, ut fætorē eructet unguentū pigmentarii, similiter pretiosum nomine sapientiæ et gloriæ virum fætidum efficit stoliditatis parum. 22. Animus sapientis adest dextræ ipsius, animus verò stolidi sinistræ ipsius. 23. Nā etiam in via cū stolidis ambulat, animus eius est demens et prædicat omnibus stolidum se esse. Est quoq; ei, cui Respub. est commissa, necessaria oratio et sapientia, quâ regat populos, quâ stabiliat leges. quâ castiget improbos, quâ tueatur bonos, quâ laudet claros viros, quâ præcepta laudis et salutis aptè ad persuadendum edat suis civibus, quâ hortari ad decus, revocare à flagitio, consolari possit

afflic-

afflictos, factaq; et consulta fortium et sapientum, cum improborum ignominia sempiternis monumentis prodere.

Prudentiæ huius politicę, quam dixi, est duplex distributio, una membri; altera speciei.

Membra prudentiæ huius sunt duo: intellectus nimirum politicus & delectus agendorum & ommittendorum in Reipub. administratione.

Intellectus politicus est, quo videt, cognoscit, intelligit & scit omnia magistratus, quę sibi ratione officii sunt agēda, vel omittenda, *Psal. 2. & nunc reges intelligite, erudiamini, qui iudicatis terram, & Psa. 119. v. 98. 99. 100. omnibus doctoribus meis intelligētior fio, quia testimonia tua meditatio mea sunt. Eccleſiast. c. 12. 11. 12. 13. 14. ubi Salomo de se dicit, se quasi vixisse, didicisse, docuisse & exercuisse sapientiam. c. 1. 12. 16. adeò ut ob sapientiam, quam à Deo petiit & impetravit, omnes omnium temporum reges superaverit. 1. Reg. c. 4. 29. & seqq. & c. 10. 1. Chronic. c. 22. 12. Det tibi (David ad Salomonē dixit) Deus prudentiam & sensum, ut regere possis Israel & servare legem Domini Dei tui 13. Tunc enim prosperè ages si custodieris mandata & iudicia Dei. etc. ideoque Aristotel. lib. 4. c. 5. Ethicor. rectè dicit, prudentes censeri, qui ea quæ sibi, quæq; aliis conducunt, possunt dispicere. Et Plato eū inquit, prudentem dicimus, qui sibi & Reipub. consulere potest.*

Intellectum politicum plenum constituunt Doctrina & usus. Ideoque hæc quasi membra perfectæ cognitionis censentur. *unde usus me genuit, mater peperit memoria: Sophiam vocant me Græci, vos sapientiam.*

Doctrina paratur, salutarium & ad administrationem necessariarum rerū cognitione, per lectionem, vel auditionem, *unde recte qui fructuosa & utilia Reipub. non qui multa scit, laudandus. Plus enim scire velle, quam satis, intemperantiæ genus est, teste Seneca. Nā ut omniū rerum, sic & literarum intemperantia laboramus, nec vitæ, sed scholæ discimus. Eccles. c. 12. 14. lectio multorū fatigatio est carni.*

Discendi autem facultas & occasio optima est, quę consistit in auditione, viva voce docētis, & quę petitur ex doctorū

usu, experientiâ, insignium virorum conversatione, Theologorum, Iurorum, philosophorum, historicorum, ducum militum, & aliorum, ex quorum colloquiis in mensa inter deambulandum, peregrinandum, consultandum, plus brevi tempore discere potest princeps, quàm longo tempore in scholis cognoscere & percipere potuisset. *Hoc modo plurimùm profecerunt Alexander magnus, Carolus magnus, Alfonsus rex Castiliæ, Alfonsus Neapolitanus, Franciscus Galliarum rex, Traianus Imperator, & plures alii, quorum exempla recenset Mambrin. Rosæus de institut. princip. c.18.*

Multa quoque cognoscere potest ab exploratoribus, mercatoribus, militibus, viatoribus, nuncijs, & aliis qui loca multa peragrarunt, multaque sunt experti, quæ scire nostra refert.

Discendi facultas, quæ est ex lectione & voce mortuorum, seu præceptorum mutorum, paratur ex lectione imprimis historiarum. *Nam in hisce licet sine periculo & sumptu intueri aliorum navigationes, naufragia, pericula, bella, mores, virtutes, vitia, imperia, vitam & interitum, læta, tristia, res secundas & adversas principium, medium & finem imperiorum & negotiorum omnium, causas, effecta, subjecta, adjuncta, dissentanea comparata. Ex historiis profecit Lucullus, Alexander magnus, Iulius Cæsar, Mahomet, Selimus, & plures alii reges & principes. Historia enim lux veritatis & magistra vitæ & dux actionum.*

Doctrina verò ex liberalibus disciplinis hausta, exemplis historicis omninò est illustranda. In hisce enim tanquam in speculo licet ordinare & componere vitam ad alienas virtutes, ut ait Plutarchus in Timoleonte. In hac tibi licet documenta et præcepta illustria intueri, ut inde tibi tuæq; Reipub. quod imitêre, capias, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites, ut ex Livio Lipsius. Nam quæ futura sunt, plerunque paria similiaque ijs sunt quæ facta sunt. Nec aliundè melius consilia petuntur quæ in futurum prosunt, quàm ex præteritarum rerum exemplis, ut ait Halicarn. Alexander Homerum inter arma legisse scribitur. Iulium Cæsarem & Augustum inter negocia imperii lectioni operam

dedisse

dediſſe, ſcribit Suetonius. Libri enim ſunt conſiliarius bonus ſine fuco; & liber & anima & vita memoriæ cuſtoſq; fidelis, & monitor audax: qui ex alieno periculo cautos reddit. vid. Patricium li. 2. de Repub. tit. 9. 10. & ſeqq. & Lipſ. d loco. Boter. lib. 2. c. 1. de polit. conſl.

Duo vitia hîc fugienda eſſe monet *Cicero lib. 1. Offic.* unum, ne incognita pro cognitis habeamus, hiſq; temerè, allētiamur. Alterum ne nimis magnum ſtudium multamq; operam in res obſcuras atque difficiles conferamus, eaſdēq; non neceſſarias.

Sunt autem probè & neceſſariò magiſtratui in Reipub. adminiſtratione cognoſcenda & ſcienda tria, in quibus nervus & vinculum imperii & Reipub. conſiſtit. Primum, eſt regula vivendi & adminiſtrandi: *Pſalm.* 119. Alterum, eſt natura populi: Tertium eſt natura regni. 1. *Reg. c.* 3. 9. 10. 11. 12. *de quibus ſingulis ordine videbimus.*

Regula vivendi & adminiſtrandi eſt, ſola Dei voluntas, quę eſt via vitæ, & lex faciendorum & omittendorum, ad quam, ut ad lydium lapidem & gnomonem omnia negotia adminiſtrationis ſuæ magiſtratus regat, conferat & probet, neceſſe eſt, ni tanquam nauta, ſine pixide in mari navem Reipub. regere velit & errare atque vagari.

Deut. c. 4. 6. Obſervabitis ergò & facietis, (ſtatuta & judicia mea.) Nam hæc eſt ſapientia veſtra et prudentia veſtra ante oculos populorum, qui audientes omnia ſtatuta iſta dicent, Tantum gens iſta maxima, populus ſapiens eſt & prudens? Joſu. c. 1. 7. ibi, ut cum obſervantia facias ſecundum legem illam, quam præcepit tibi Moſes. v. 8. ne diſcedito liber iſte Legis ex ore tuo &c. tum. 11. proſperaberis in vijs tuis, & tunc ſecundaberis. 1. Chron. c. 22. 12. 9. Exod. c. 18. 20. commonefaciens eos de ſtatutis & legibus ejus: notã faciens eis viam ipſam per quam ambulaturi ſunt, et opus ipſũ quod ſunt facturi. Prov. c. 6. 23. Nam lucerna præceptum eſt, doctrina lux, viaque vitæ, correctiones erudientes. pſalm. 119. 105. Lucerna pedi meo eſt verbum tuum & lux itineri meo: & Pſalm. 19. 8. 9. ubi lex Dei dicitur ſapientiam conferre & oculos illuminare. & Pſalm. 119. 97. 98. & ſeqq. ubi ex lege Dei ſapientia dicitur manare.

Sirac.c.33.2.vir ſapiens non odit legem.3.Homo intelligentia præditus, ſe credit legi & lex ei fidelis eſt futura.Deu.c.13.Moſe allocutus eſt filios Iſraelis ſecundũ omnia quæ præceperat ei Iehova referenda ad illos. David ſecundum legem jus dixit.Pſalm.82.Deut.c.12.8.quiſque quicquid rectum videtur in oculis ejus,non faciat.Deut.c.17.15. & ſeqq.ibi cum inſidebit ſolio regni ſui,deſcribet ſibi exemplum huius legis in libro, eritque penes eum & leget in eo omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Iehovam Deum ſuum,obſervare omnia verba hujus legis & ſtatuta iſta faciẽdo ea.Ne efferatur animus ejus præ fratribus ſuis & ne recedat ab hoc præcepto dextrorſum, aut ſiniſtrorſum,ut prolonget dies ſuos in regno ſuo,ipſe & filii ejus in medio Iſraelis.Contendet,non ut hominibus,ſed Deo placeat.Galat.c.4.Eſa.c.1.16.ita David mandat filio Salomoni, ut Dei mandata ſervet & in illis ambulet.1.Reg.c.2.3. & Ahaſuerus ſecundum legem iudicavit. Eſt.c.1.15. Hinc illud Ciceronis. Magiſtratum eſſe legem vivam,ſeu loquentem.Et legem regis animam eſſe: & qui legem præficit Reipub. Deum præficit, qui hominem verò, beluam. Ita ſecundum Dei legem adminiſtravit regnum Moſes.Num c.10. qui ſervus fidelis in domo Dei fuiſſe dicitur alib. Ita Samuel 1.Sam.c.12. Ita David, qui vir dicitur ſecundum cor Domini fuiſſe. Ita pii reges Iehovam conſuluerunt in negotiis adminiſtrationis ſuæ. Num.c.7.8.9.c.9.8.c.27.20.21.22.1.Sam.c.23.2.9.1.Reg.c.22.5.

Ergò lex ſola, non tantùm magiſtratui rationem adminiſtrandi, ſed etiam omnibus ſubditis regulam vivendi præſcribit, quæ ideò lex operum dicitur. *Roman.c.3.27. & lex præſcribens officia diligendi, ſeu dilectionis, tum Dei, tum proximi. & ſecundùm quam vita ſubditorum & magiſtratus adminiſtratio eſt inſtituenda & conformanda, Pſalm.119.4.5.6.7.8.9.35.105. & Pſa.101.Pſal.82. Nam per legem eſt cognitio boni & mali.Roman.c.3.20. quam ideò in ſcrinio pectoris magiſtratus habere debet. l.omnium C.de teſtam.& qua plenus eſſe debet.l.pen.C.de his quib.in dign. Micæ.cap.3.1. Audite primores Iacob & duſtores domus Iſraelis, an non veſtrum eſt ſcire ipſum jus? Ierem.c.5.5. ibo ad magnates ipſos.*

Nam

Nam ipſi norunt viam Iehovæ, jus Dei ſui, &c. lege igitur magiſtratus obligatur. Nam digna vox majeſtate regnantis, legibus ſe alligatum principem profiteri, adeò de autoritate juris noſtra pendet autoritas, ut dicit, Imper. in l. digna vox. 4. C. de legib. adeò ut magiſtratus nihil aliud, quàm lex viva & animata, tam à philoſophis, quàm legis dicatur, atq; cum lege pugnantia reſcripta à magiſtratu impetrata, non valeant. l. 7. C. de precib. Imp. offerend. Vide Pet. Greg. lib. 9. c. 1. lib. 10. c. 5. lib. 6. c. 3. de Repub. l. filius qui. 15. de condit. inſtitut. & l. 79. avus. §. 1. de jur. dot. Antimachiav. 1. theorem.

Regula hæc, *quæ eſt ſola Dei voluntas in lege ſua hominibus manifeſtata*, lex vocatur, quæ eſt in genere præceptum de faciendis iis, quæ ad piè, ſanctè, juſtè, commodéque vivendum pertinēt. *argument. 1. Timoth. cap. 2. verſ. 2. Epheſ. cap. 4. 24. Tit. cap. 2. 12. 1. Chorinth. 1. 15. & ſequent. Philippen. cap 2. 5. 6. Roman. cap. 13. 3. 4. 5. 8. 9.* hoc eſt, de officiis quæ Deo & proximo præſtanda ſunt, ſeu, de Dei & proximi dilectione, *Matth. cap. 22. verſ. 38. & ſeqq.* Alio in loco vocatur informatio cognitionis & veritatis. *Roman. cap. 2. verſ. 20. cap. 3. verſ. 21.* ſtatutum & judicium Dei, *Deuter. cap. 4. verſ. 1. 5. 8. cap. 26. verſ. 16. 17. cap. 28. verſ. 1. cap. 30. verſ. 10. 16. 40. cap. 5. verſ. 2. 7. 37. cap. 6. verſ. 1. 2. 17. 20. cap. 7. verſ. 11. cap. 8. verſ. 11. cap. 10. verſ. 13. cap. 11. verſ. 32. cap. 12. verſ. 1. Levit. cap. 25. verſ. 8. 18. 2. Reg. cap. 17. verſ. 13. 15. 16. 37. 1. Reg. cap. 8. verſ. 58. cap. 9. verſ. 4. 6.* mandatum & judicium, *Marc. cap. 12. v. 29. & ſeqq. Num. cap. 36. verſ. 13. Deuter. cap. 4. verſ. 7. 8. 14. & Pſalm. 147. verſ. 20. & 119. Roman. cap. 7. verſ. 12. cap. 13. verſ. 9.* præceptum & teſtimonium, *Deuter. cap. 6. verſ. 17. 20. 25. Exod. cap. ultim. verſ. 3. 4. 32. Matth. cap. 22. verſ. 36. 37. Pſalm. 119. 2. Chronic. cap 34. verſ. 31.* jus, *dict. Pſalm. 119. Exod. cap. 24. verſ. 2.* lex & præcepta *Exod. cap. 24. verſ. 12. Deuteron. cap. 33. verſ. 10. cap. 6. verſ. 20. Ezech. cap. 20. v. 25. 1. Chron. cap. 9. verſ. 8. 10. 20. 21.* ſapientia & prudentia, *Deuteron. cap. 4. verſ. 6.* verbum, *Pſalm. 119. verſ. 105.*

Corin.c.4.4. nullius rei mihi conscius sum &c. Act.c.23. Paulus ait, ego omni cõscientia bona. &c. Psalm.26.1.2.3.1. Timoth.c 1.19. Proverb. c.28.1. Fugit improbus nemine persequente. Dat igitur conscientia testimonium, vel judicat de factis nostris. Rom.c.2.15.c.9.1. Corinth.c.1. 12. Eccles.c.7.22. In communi hoc jure nihil aliud, quàm generalis theoria & praxis dilectionis, tum Dei, tum proximi traditur omnibus hominibus. vide Bened. Aret. problem. loco primo.

Hujus notitiæ & inclinationis gradus quidam sunt. Nam hoc jus, non ex æquo omnium cordibus inscribitur, sed notitia illius aliis copiosius & largius, aliis parcius, pro Dei inscribentis voluntate & arbitrio, communicatur: unde fit, ut notitia hæc juris huius, in aliis maior sit, in aliis minor.

Neque etiam Deus eodem & pari modo omnes excitat & impellit ad obedientiam huius juris. Alii enim efficacius, alii minus in studium huius incumbunt. Vnde in aliis maior, in aliis minor, inclinatio & obedientia huius iuris apparet. *vid. Roman.c.7.22.23. & vers.15. & seqq. Psalm.10.4. & Psalm.36.2. Rom.cap.1.24.28.1. Timoth.c.4.2. Ierem.c.31.*

Hujus communis juris Christus duo capita ponit. *Matth. c.22.* quorum prius, respicit officium Deo immediatè præstandum: Alterum quod proximo debetur.

In priori igitur sunt comprehensa mandata & præcepta quæ vitam piam & religiosam respiciunt, in cognoscendo & colendo Deo: qualia sunt in prima tabula Decalogi, quæ hominem instituunt & informant de Deo eiusque cultu, qui est privatus, vel publicus. Privatus rursus est internus, vel externus. Internus consistit in adoratione, fiduciâ & gratiarum actione, præciputurque in præcepto primo. Externus cultus consistit in gestibus & ritibus, uti in præcepto 2. vel in sermone, uti in præcepto tertio præcipitur. Publicus Dei cultus est in sanctificatione sabbathi in cœtu publico. de quo in præcepto quarto.

In posteriori tabula sunt quæ vitã iustam & civilem politicã

magis concernunt quibus homo informatur, ut tribuat & communicet proximo ſymbiotico ſuo res, operas, conſilia & jus ſuum & omnia illi præſtet, quę ſunt illi tribuenda ad indigentiam illius ſublevandam & commodè vivendum. *Deut. c.5.* Atque hęc propriè non mandata & præcepta, ut ſuperiora, ſed iudicia, ſtatuta, teſtimonia, vocantur. *Deut.c.5.1.5.8 c. 26.17.c.8.11.c.10.13.c.11.1.32.c.12, Pſalm.119.per tot. & paſſim. alibi.* Talia ſunt quę in tabula ſecunda Decalogi continentur, *Deut.d.c.5.*

Præcepta Decalogi affirmativa ſunt de præſtandis officiis debitis Deo & proximo. Negativa ſunt de omittendis & fugiendis illicitis prohibitis.

Primũ præceptũ primæ tabulę, eſt de Deo vero habẽdo & eligendo per agnitionẽ illius in ipſius verbo traditã, *Coloſ.c.1. 10. Ierẽ.c.9.24.* & unionẽ cum affectu fiducię. *Pſal.27.1,2.3.2. Chron.c.20.20.* amoris, *Deut.c.6.5.* & timoris. *Pſal.130.3.* in hoc prohibetur ignorãtia Dei & volũtatis divinę. *Iere.c.4.22.* atheiſmus. *Pſal.14.2.* errores de Deo, odiũ & cõtẽptus Dei *Pſal.36.*

Secundum eſt, de ſincero Dei cultu præſtando in ſpiritu & veritate. *Ioh.c.4.24.* per preces, 1. *Tim.c.2.1.2.* & ſanctum mediorum uſum. 1. *Corin.c.11.23.* prohibetur in hoc falſus, fictúſve cultus Dei per imagines. *Haba.c.2.18.* Idolotatriam, hypocriſin. *Mat.c.15.7.* traditiones humanas, magiam. &c.

Tertium eſt, de gloria Deo in omnibus tribuenda. 1. *Cor.c. 10.31.* per ſanctã uſurpationem titulorum Dei. *Deut.c.28.58.* Iuramentum. *Eſa.c.48.1.* ſanctificationem creaturę per verbũ Dei & præces. 1. *Timoth.c.4.4.5.* Negativum præceptum hoc eſt de non minuenda gloria Dei perjurio. *Matth. cap 5.33.* blaſphemia. *Levit.c 29.15.16.* imprecatione *Iob.c.3.* abuſu creaturarum, ſuperſtitione, vita diſſoluta, & aliis.

Quartum eſt de ſabbatho ſanctificando in ſacris conventibus per auditionem, lectionem & meditationem verbi Dei, uſum ſacramentorum. *Act.c.13.14.15.* Negativum eſt, de non violando

violando sabbatho per opera vocationis, nundinas. *Nehem.c.* 13.15.16. labores corporis. *Exod.c.*34.21. per iocos, ludos, delicias, convivia, vel formam pietatis.

Quæ cum his primę tabulæ pręceptis pugnant, illa dicuntur impia. Ideoque absolutè & indistinctè & semper sunt prohibita omnibus, adeò ut huic primæ tabulæ & legi superiori se submittat tabula secunda Decalogi: uti si præceptum Dei & mandatum magistratus, in eodem negotio concurrant & sibi contraria sint, tum Deo potius, quam magistratui sit obediẽdum. *Actor.c.*5.29.c.4.19. *& seqq alia exempla videre licet.* 1. *Sam.c.* 15.19.22, *ubi. Petrus Martyr. Matth.c.*9.13.c.12.7. *Ierem.c.*7.21, 22. *Oseæ.c.*6.6. *Et sic utilitati publicæ & saluti communi cedit utilitas privata. Auth. res quæ. C com. de legat.* 1. *Corinth c.*6.12.13.c.10.23. Vnde fit, ut nunquam hæc præcepta primę tabulę remitti, aut relaxari possint, neque ab ipso Deo, qui seipsum negare non non potest. 2. *Timoth.c.*2.13.14. *Rom.c.*3.3.4.

Secundę tabulæ præcepta sunt, quæ continent officia, quæ proximo sunt præstanda. Hęc vero sunt propria vel cõmunia. Illa cõprehenduntur in præcepto quinto, quod est de illis quę inferiores superioribus & contra pręstare tenẽtur: de eorundẽ conservanda, dignitate, honore, autoritate, & eminẽtia, per reverentiã, obedientiam, obsequia, subiectionem & subsidia necessaria, quæ ob dona, virtutes, vel merita in Remp. vel officium privatũ, aut publicum, aut obnatales debentur præstantiori. *Phil.c.*2.29. *Gala.c.*2.6. Atq; dum hæc facit homo, simul etiam ordinem in vita sociali conservat. Negativum est de non contemnendo, spernendo, vilipendendo proximo verbis, facto, vel gestu: De ordine inter varios status in humana societate non tollendo, & confusione non inducenda.

Communia officia, quę cuivis quilibet præstare tenetur, traduntur in reliquis pręceptis. quorum sextum respicit vitę proprię & alienę defensionem, protectionem, conservationem.

Proprię vitę conſervatio prędedit & conſiſtit in defenſione, conſervatione & propagatione.

Defenſio vitę proprię contra vim & injuriam fit incontinenti, cum ędquo & pari, *l. 3. ut vim. ubi Dd. de juſt. & jure. de cuius requiſitis late l[a]*.

Conſervatio vitę proprię, fit per media utilia & neceſſaria. *Epheſ. c. 5. 29. Coloſ. c. 2. in fin. Sirac. c. 10. 32. c. 14. 4. & ſeqq. c. 23. 21. c. 30. 26.*

Propagatio, fit per maris & fęminę conjunctionem legitimam & liberorum generationem & educationem honeſtam.

Vitę proximi conſervatio eſt in ejuſdem protectione per amicitiam & alia officia caritatis, victum, amictum & ſuſtentationem quamvis.

Negativum prędceptum hoc prohibet odium, corporis humani vulnerationem, lędionem multilationem, percuſsionę, ędem, exanimationem, & quamvis inhumanam tractationem. *Eph. c. 5. 29. 1. Corinth. c. 6. 17. Exod. c. 23. 5.* libertatis naturalis privationem; *de qua in Dicæologia latiùs dico.*

Prędceptum ordine ſeptimum, agit de conſervanda caſtitate animi & corporis proprii ac proximi, per ſobrietatem, pudorem, verecundiam, & modeſtiam, & quovis alio licito modo defendenda & conſervanda. Negativum contra agit de ſcortatione quavis, luxu, laſcivia & mollitie in verbis, vel geſtibus fugiendis. *Galat. c. 5. 19.*

Prędceptum ordine octavum, agit de bonis propriis & proximi conſervandis, defendendis, & utendis in commerciis & contractibus & vocatione cuiuſque propria. Negativum prohibet turbationem, interverſionem, lędionem, ademptionem, deteriorationem rerum alienarum & abuſum prōpriarum: improbat fraudes in commerciis & rerum permutationibus, rapinam, falſum, injurias, otium & vitam inordinatam 2. *Theſ. c. 2. 11, c. 4. 6. Geneſ. c. 3. 19*, & quamvis iniuſtitiam, quę in contractibus perpetrari poteſt omittendo, vel cōmittędo.

prędcep-

Præceptum nonum, agit de bonâ famâ & existimatione sibi & proximo conservanda & defendenda per testimonium honestum, & opimonem justam et facta honesta. *Galat. c. 6. Prov. c. 10. 12. Philip. c. 4. 8. Sirac. c. 41. 15. 16 c. 44. 8. & seqq.* Negativum prohibet invidiam, suspiciones pravas, omnis generis convicia, diffamationes, detractiones sive illę fiant verbis, scriptisve sive facto gestúve. *Levit. c. 19. 16.*

Præceptum decimum, agit de concupiscentia, & in singulis aliis præceptis secundæ tabulæ suam vim exerit.

In hac tabula secunda sunt præcepta concernentia statum politicum & Reipub, uti magistratum, sicuti est præceptum ordine quintum: vel personas, aut bona subditorum, uti sequentia nimirum. 6. 7. 8. 9. & 10.

Quæ cum hisce tabulæ secundæ præceptis pugnant, illa dicuntur iniqua, quibus id fieri iubetur, vel prohibetur, quod quisque pro sua vocatione, aut publica, vel privata proximo ex caritate facere vel omittere debet. Deus aliquando relaxat & pro summa suâ sapientiâ remittit quæ præstãda sunt ex præcepto quinto, sexto & octavo. *Ita Abrahamo mandat filium occidere & immolare contra præceptum 6. Decalogi. Sic & Ehud regem Eglonem interfecit. & Iehu Ioramum ex speciali Dei jussu. Ita Hebræis concedit non reddere mutuum & Ægyptios spoliare: Ita polygamiam populo Iudaico permisit: ita libellum repudii: matrimonium cum defuncti fratris uxore vidua relicta, & alia plura, quæ in secunda tabula expresse sunt prohibita. Sed hæc dispensandi potestas hominibus non est concessa vide Petr. Martyr. 1. Sam. c. 21. 6. Vasqui. lib. 1. cap. 27. illust. controvers.*

Quamvis autem hæc lex moralis omnibus etiam gentibus sit communis, tamen certas ob causas dicitur solis Iudæis & Israelitis, ut propria præscripta fuisse, uti constat ex Deut. cap. 4. c. 6. c. 18. Psalm. 78. 5. 6. Psalm. 103. 7. Psalm. 147. 20. Hebra. c. 8. 8. 9. Exod. c. 21. & pluribus alijs locis. Primò ideò, quia ob hujus transgressionem solos Israelitas castigatos sæpè legimus. Deinde, quia promissiones hujus tantum

ad Israelitas pertinebant, non ad gentes. Ergò & ipsa lex. Tertiò gentes Apostolus ex lege naturæ, Israelitas verò ex Decalogo arguit. Roman. cap. 1. cap. 2. cap. 3. cap. 9. Omnibus verò hominibus hæc lex præscripta est, quatenus cum lege naturæ omnibus gentibus communi, consentit, eamque explicat & à Christo nostro regi est repetita & confirmata, Matt. cap. 5. vers. 17. Hanc Theologorum communem esse sententiam dicit Zanchius in oper. redempt. cap. 11. thes. 1. lib. 1.

Quod dicitur hæc lex abrogata & antiquata Roman. cap. 6. 7. Galat. cap. 4. 1. Timoth. c. 1. intelligendum, quoad maledictionem, & quatenus illa veteris Testamenti & Mosis est, Hebr. c. 8. Galat. c. 3. quam nunc aliter Christus quàm Moses olim administrat, & quatenus hodiè levis facta per gratiam, quæ olim grave onus, Actor. c. 15. v. 10. 1. Ioh. c. 5. Ergo quoad illa, quæ nobis perniciosa, hæc lex abrogata, secus, quoad illa, quæ nobis utilia, & quatenus per eam ad appetendam & percipiendam justitiam Christi, tanquam per pædagogum præparamur & ducimur. Novum præceptum dicitur lex hæc, quòd ad modum, quo nobis inscribitur per Spiritum Sanctum. Iohan. cap. 2. vide Zanchium cap. 28. de abrogat. legis.

Propria lex est, quæ ex lege communi, pro loci cujusque utilitate, conditione & natura, aliisque circumstantiis particularibus, à magistratu concipitur & constituitur, ut doceat peculiaria media, viam & rationem, quibus liceat certæ Reipub. alicujus hominibus, naturalem illam æquitatem præstare, observare & colere.

Hoc ergo jus proprium, nihil aliud continet, quàm praxin naturalis communis juris, politiæ alicui speciali adcommodatam, quomodo scilicet singuli certæ alicujus Reip. cives ad naturalem illam æquitatem contendere & pervenire possint. Unde famula & ancilla juris communis dicitur & pædagogus nos ducens ad observationem communis juris.

Hæc lex ob duas potissimum causas constituitur, ut ait Zanchius, primum, quia non omnes homines eo ingenio valent, ut ex illis generalibus principiis juris communis, particulares conclusiones & leges pro natura & conditione circumstantiarum cujusque negotii, colligere possint.

Deinde

Deinde, quia lex naturæ, non ita efficaciter cordibus hominum est inscripta, ut ea sit ad homines à malo coercendum & ad bonum impellendum satis efficax: cum illa doceat tantum, inclinet & accuset homines. Necesse igitur est, ut proprium jus accedat, quo homines, quæ nec amore virtutis, vel odio vitii ducuntur, timore pœnæ, quam hoc jus in transgressores juris communis statuit, coerceantur, arg. Rom. c. 13. 3. 4. quo sensu dicitur, justo non esse legem positam, sed injusto ad Timoth.

Propria hæc lex habet membra & species.

Membra illius sunt duo, quædam scilicet convenientia ejus cum jure communi, & quædam discrepantia ab eodem. *ut rectè Iunius observavit, in libello de politiæ Mosis observat. & docet Ia. in l. 6. jus civile. de just. & jur. Nam, si hæc nihil aliud præciperet, quàm communis lex, non constitueret speciem novam: si prorsus contrarium juri communi statueret, iniqua esset, quæ legem communem aliàs immutabilem, faceret mutabilem. Necesse igitur omninò est, ut non prorsus discedat à communi lege, eique non in totum sit contraria, neque omninò & in totum conveniat & eadem cum illa sit. l. 6. jus civile. de just & jure, ubi Dd*

Convenentia huius cum iure communi est in analogica deductione ex principio, subiecto occupante, & fine utrique juri communibus.

Principium est recta & certa utriusque juris ratio, qua utrumque nititur, & justum concluditur, vel dicitur.

Subiectũ occupans est idem negotium & actio, de quibus utrumque ius præcipit, & circa quę versatur utrumque.

Finis utriusque est iustitia & pietas, seu sanctitas, & æquitas eadem, bonumque commune in societate humana.

Discrepantia huius à jure communi est, qua in adcommodatione ad particularia negotia, propriũ jus à communi non nihil recedit, aliquid illi addendo, vel detrahendo, ob circumstantias particulares & speciales. *l. 6. de just. & jur.*

Recedit autem ex caussa duplici, quarum utraq; necessitatem quid addendi, vel detrahendi jure communi prębet atq;

ita mutabilitatem, seu possibilitatem & necessitatem justę mutationis inducit.

Vna est melior informatio legislatoris, ex evidente ratione atq; utilitate, ob quam ab eo jure, quod diu æquum visum est, recceditur. *l. 2. de constitut. princip.*

Altera est conditio & affectio, seu natura in negotii circumstantiis, personis, rebus, loco, vel tempore. Harum circumstantiarum, cum varia diversa, inconstans & mutabilis sit conditio & natura, fieri non potest, ut unam eandemque dispositionem iuris communis per omnia & in omnibus hoc proprium admittat. *ut dicit Iunius & Zanchius cum I^ais.*

Ideoq; quoad hasce circumstantias, & discrepantiam à jure communi, rectè hoc jus mutabile, seu mutationi obnoxium esse dicitur: sed quoad convenientiam, quam cum jure communi habet, omninò immutabile. *prout I^ai & cum hisce Iunius, Zanchius, Martyr, & Bucerus asserunt. Sic lex communis, seu moralis ex suis principiis concludit, maleficos esse puniendos, at de pœna nihil tradit. Lex propria verò in specie adulteros, homicidas, & similes morte puniendos tradit: quandoque pro ratione circumstantiarum mitiori pœna: ut etiam diversæ pœnæ in lege Mosaica de hisce delictis extant. Lex communis Deum colendum præcipit: Propria lex, id in die septimo quovis peragendum esse tradit. Communis igitur lex in genere præcipit: propria verò determinat & pro usu, utilitate & circumstantijs negotij cujusq; adcommodat. Ideo præcepta Decalogi moralia sunt generalia, nullam pœnam certam specialem & definitam additam habentia, quam postea lex forensis politica determinat & addit pro ratione circumstantiarum cuiusque facti.*

propria hęc lex, alia apud Iudęos in politia Iudaica: alia apud Romanos: alia apud alios populos & alia apud Germanos hodie.

propria lex Iudaica est duplex, ceremonialis, vel forensis, seu judicialis. *Roman. cap. 9. 4. ibi quorum est adoptio & gloria & fœdera & legis constitutio & cultus. Hebr. c. 9. 4. 1. Reg. c. 2. 2. 3. 4. 2. Chron.*

2. Chro.c.19.8.10. *Iosu.cap ult.25.ibi, statuta & judicia communionem harum legum non habentes, Iudæis dicebantur peregrini. Ruth c.1. c.2.c.3. Iob.c.15.24.25.26.27. Exod.cap.21.21.c.23.9. Levit cap. 19.33. incircumcisi.1.Sam.c.17.26.27. Levit.c.26.41. Act.c.7.51. gentes. Act.c.13.46.47.48.c.15.3.4.5.9.10.c.16.*

Ceremonialis lex Iudæorum erat, quæ per politicas, vel ecclesiasticas quasdam actiones, vel res, ad primæ tabulæ observationem & cultū, ob significationem directa erat; seu quę inserviebat pietati & cultui divino, vocatur alibi ceremonia. *Deut.c.4.8.9.14.c.6.1.17.20.c.11.1. Exod.c.12.26.27.* testimonium, *Deut.d.c.4.cap.6.1.20.17.* Cultus & religio, *Exod.cap.25. 26.43.44.c.12.26.27. Rom.c.9.4.* ritus. *Ephes.cap.2.15.* mundi elementum, *Galat.cap.4.3. Iunius vocat jus ecclesiasticum*: lugum & servitus tropicè dicitur, *Galat c.4.2.1.c.5.1.*

Convenientia, qua hęc lex cum communi consentit, consistit in pietate & tota tabula prima, ad quā ducere debet per exercitia & media legitima, quę populo Iudaico prælcripta alia & alia nobis.

Vnde rectè docent Theologi, in cultu ceremoniali tria observanda, ut ille placeat Deo. Primum, ut ceremoniæ istæ inserviant veræ pietati, fidei spei, & charitati, ut internus cultus cum externis ceremoniis conjungatur arg. Iohan.c.4.24. Alterum, ut populus sigilla, quibus promissiones Dei obsignarentur, habeat. Denique ut hisce ceremoniis & cultu externo populus Dei à cæteris distinguatur. De quib. Rom.c.4. Hel.8.

Discrepantia, qua nonnihil hęc à communi lege discedit, consistit in peculiaribus quibusdam factis & exercitiis, personis, rebúsve, quibus populus Iudaicus illo tempore & loco ad rubutę prię observationem & cultum ducebatur.

Vnde pædagogus hæc lex ad Christum vocatur ab Apostolo ad Galatas. Quod si ab interno & spiritu di cultu, à pietate & re significata sejungatur hæc lex, Deo non placet. vide Esa.c.1.11.c.66.3. Psalm.50. 8. Oseæ c.6.6. Mic.c.6.7. Psalm.40.9. Amos.c.5.21. Malach.c.2.12. Prov.c.15.8.c.21.27. Hebr.c.10.5.6. Ierem.c.6.20.c.7.22.

Quoad hanc diſcrepantiam, lex hęc ceremonialis ſua natura eſt mutabilis. Quoad convenientiam verò immutabilis & conſtans permanet.

Species legis ceremonialis ſunt tres. Sunt enim quædam de adumbratione rerum præſentium; quædam de præteritarum; quædam de futurarum rerum adumbratione.

De ſignificatione & demonſtratione præſentium, ſunt illa quarum exempla extant. *Gen.c.*37.34.c.44.13.14. *Num.c.*14.6. *Ioſu.c.*7.6. *& paſſim alibi.*

De ſignificatione & recordatione rerum pręteritarum ſũt, quarum exempla extant de Paſchate, manna, æneo ſerpente. *Deut.c.*26.1.2. *& ſeqq.cap.*6.20.21.22. *& ſeqq.cap.*8.2.3.4. *& alia de quibus. Ioſu.c.*4.5.6. *Iudic.c.*11. *in fin. Exod.c.*12.26. *& ſeqq.c.*16.12.33.34.c.23.15.16.17.18. *& paſſim alibi.*

Ad futurarum & præſtandarum rerum memoriam pertinent, quibus de futuro beneficio Dei homines admonebantur. *Galat.c.*3.c.4. *Heb.c.*10. *& paſſim alibi*, tales erant leges de ſacramentis & ſacrificiis Iudæorum, & feſtis diebus, & alię quam plurimæ; *de quibus in Exod. & reliquis libris Moſis.*

Obſervandum hîc eſt, quaſdam leges ceremoniales, ſuâ naturâ tales eſſe, quaſdam per accidens.

Naturâ ſuâ ceremonialis eſt, quæ ſuâ internâ affectione, principio, ortu, ſubiecto, & fine ceremonialibus, talis eſt à Deo imperata. *Levit.cap.*25.23.

Per accidens verò, quę affectione accidente & appendice adveniente, ceremonialis efficitur, cum alias natura ſua civilis ſit & forenſis, ut eſt ſanctificatio ſabbathi. *vide Iun.c.*7. *de polit. Moſ. obſervat.*

Forenſis Iudæorum lex erat, qua illi ad obſervationem & obedientiam utriuſque tabulæ, ſeu juris communis, in ſua politia informabantur & inſtruebantur, ad ſocietatem humanam pro rerum, perſonarum, loci, temporiſque circumſtantiis

ſtantiis inter ſe colendam.

Vocatur alibi legis conſtitutio. Roman.c.9.4. qui ſunt Iſraelitæ: quorum eſt adoptio & gloria, & pacta & legis conſtitutio &c. ubi Beza in notis. Vocatur etiam judicium. Exod.c.21.1. Num.cap.ult.13. Levit.c.26.3.15.

In hac lege forenſi eſt aliquid mutabile & aliquid immutabile atque morale.

Mutabile eſt omne id in quo à lege communi morali variat & recedit.

Immutabile eſt, quod commune habet cum lege communi morali, nimirum idem principium, objectum, & finem hujus forenſis legis, *ut doctè explicat Franciſcus Iunius de polit. Moſ. obſervat. cap.3. & c.1. aliq. exemplis ex Deut.c.13.6. Exod.c.23.5.6.8.9.18. illuſtrat.*

Species hujus forenſis legis videntur eſſe duæ.

Quædam enim ex his merè politicæ: Quædam verò modo quodã ſunt hieraticæ, ſeu eccleſiaſticæ, quales ſunt, quæ vulgò vocantur τὰ τακτικὰ ordini, loco, tempori & modo agendi, ad tollendam confuſionem & diſſidia, inſervientes. *de quibus alibi Apoſtol. 1.Corinth.c.14.34.40. 1.Timot.c.1.12.c.4.8. 1.Cor. cap.11.33. Ejuſmodi ſunt, quæ ad venerationem & autoritatem verbo Dei conciliandum ſpectant. Pſal.26.8. Pſal.27.4. Deut.c.22.5. 1.Corinth.c.11.14.15.*

Hujus generis etiam ſunt, quæ ſervient ad conſervandum corporis vigorem, & carnis laſciviam domandam, quò promptior & paratior homo ad cultũ divinũ Deo præſtandum fiat. 1.Tim.c.4.8. Luc.c.21.34. Matth.c.17 21. 1.Corin.c.9.27. c.7.26.28.32.34.35. Epheſ.c.6.4.

Referunt alii has τακτικὰς leges ad legem ceremonialem, ſed malè, ut patet ex definitione utriuſque legis: ſed & Iunius eutacticas leges forenſibus civilibus annumerat. c.6. & 7. de polit. Moſ. obſervat.

Obſervandum hîc, ſæpè unam eandemque legem, diverſo reſpectu dici moralem, ſeu communem, ceremonialem, & forenſem, atque adeò miſtam.

In ejusmodi lege quod morale est, id perpetuum; quod judiciale, id mutatis circumstantiis mutari: quod ceremoniale, id perire existimandum est.

Tale est præceptum de sabbatho, *Deut. c. 5. 20. Exod. c. 16. 29. c. 20. 8. 9 c. 31. 15. Levit. c. 19. 3. 30. c. 23. 3.*

In hoc morale est, quicquid est de cultu Dei quatenus is uno aliquo ex septem diebus conservatur, exercetur & retinetur exercitiis pietatis, lectione meditatione & auditione. Politica forensis est cessatio, quies & feriæ à laboribus & curis mundanis die septimo, qui nobis est primus hebdomadis, ne continuis laboribus te, aut tuos fatiges & conficias, Exod. cap. 23. 12. Deut. c. 5. 14. 20. Ceremoniale est tempus in hebdomade diei septimi præcisè Judæis præscripti ad recordationem creationis à Deo absolutæ, Genes. c. 2. 1. 2. Exod. c 20. 10. 11. Et ad recordationem liberationis ex Ægypto, Deut. c. 5. 15. juncto Exod. c. 12. & quietis futuræ in cœlis & à peccato. Junius c. 8. d. loco. Exo. c. 31. 15. Ezech. c. 20. Esa. c. 66. 23. Hebræ. c. 4. 8. 9. 10. Zarch. in explicat præcept. 4. Cum hodiè observetur dies primus septimanæ, quo beneficium redemptionis completum est. 1. Corint. c. 16. 2. Act. c. 20. 7. & novam hebdomadem incepit in regno suo.

Ejusmodi quoque est lex de homicidarum involuntariorum receptu & asylo. *Num. c. 35. Deut. c. 19. 3.*

In hac enim moralis est legitima vindicta de homicidis sumenda; ceremonialis est christianæ liberationis typus in mansione in loco perfugii, usque ad mortem summi sacerdotis, Zachar. c. 9. 11. 12. & seqq. Forense, ut consessus judicare & de caussa cognoscere posset, ne ante legitimam caussæ cognitionem autor cædis ad pœnam raperetur.

Hujus generis est etiam lex de pseudoprophetis, apostatis & transfugis. *Deut. c. 13. c. 17.*

Hic enim morale est, sollicitationem ad defectionem & Dei abjurationem & Apostasiam, puniendam esse, non illi parcendum, nec illam ferendam esse. Ceremonialis est ratio particularis in Judæis, & multiplex significatio rerum spiritualium & locus in terra Chananæa. Forensis erat pœna mortis, apud Judæos ob circumstantias varias & plurimas usitata.

Huc

Huc refero etiam legem de purgatione homicidii, cujus autor incertus est, *de qua Deut c. 21. ubi Iunius declarat, in qua morale est, de homicidio quæri & cognosci oportere. Ceremoniale est, capi vitulam abjugem, in vallem asperam produci, &c. Politicum est, ista ordine fieri ad communem purgationem.*

Quibus addo legem de lepra, quæ extat *Levit, c.* 13.44.

Hæc etiam ceremonialis est, quatenus per illam lepra spiritualis, peccatum scilicet, ejusq; natura notatur. Politica, quatenus externo habitu & vestitu leprosus cognosceb.tur præ aliis. Moralis erat, quatenus consortio hominum, ob contagionem leprosus erat exclusus. Sic & sacrificiorum oblationes, de quibus extat *Num.c.* 18 21.24. *Levit.c.* 27. 30. *Deut. c.* 14. 5.20.28. *morales erant, quatenus confirmabant fidem offerentium & gratiarum actionem continebant.*

Forenses & politicæ, quatenus serviebant ad ministrorum sustentationem, & Iudæos ab aliis gentibus discernebant. Typicæ, quatenus repræsentabant pœnam & mortem peccatis nostris debitam.

Sic et decimæ ceremoniales erant, quatenus testabantur omnia nostra Deo deberi. Forenses & morales, quatenus stipendia sacerdotum erant in politia Iudaica.

Ita & lex de cadavere suspensi ante solis occasum è cruce tollendo. *Deut. c.* 21.22. *quæ typica est in eo quo denotat Christi passionem & è cruce depositionem. Moralis in eo, quo pœnæ habet denotationem & propria forensis, quatenus in politia judaica erat recepta illiq; accommodata ad tempus.*

Similiter lex de anno Iubilæo lata. *Levit, c.* 25. *Deut. c.* 15.

Hæc enim moralis erat, quatenus continebat & præstabat σεισάχθειαν καὶ ἄφεσιν, debitorum & onerum excussionem, quâ pauperes juvabantur: & ceremonialis, quatenus futuram illam à peccatis liberationem per Christum præstandam significabat, Luc c. 4.17.18.19.20.21. *Forensis erat, quatenus anno 50. non alio fiebat, & tribuum differentiam & conservationem continebat in politia judaica.*

Sic & lex de pullis nimis maturè non ablactandis & necandis. *quæ moralis erat in hoc, quod ejus horum pullorum valetudini be-*

minis incommodet. Ceremonialis in hoc, quod à crudelitate et humanitate homines abduceret. Politica, quatenus ſolis Iudæis præſcripta.

Sic & quintum prçceptum continet aliquid morale, aliquid politicum, aliquid ceremoniale. Sic & lex de ſpicilegio & manipulo meſsis tempore in agro relicto. *Lev.c.19.9.10.c.23.22.* eſt politica, forēſis & moralis ſimul. Ita & lex de tectis peribolo muniēdis: *Deu.c.22.8.* Similiter lex de pullis aviū non ſimul cum matre necandis *Deu.c.22.5.6.* Item lex de non comedēdo ſanguine. *Lev.c.17.26.* & de terra abſolutè non vendēda. *Lev.c.25.29.* de agro, vel vinea diverſis ſeminum generibus nō cōſerendis: & veſte ex lino & lana &c. *Lev.c.19.19.* *& plures aliæ.*

Hujus quoque generis eſt lex de primogenituræ jure. *Deut. c.21.17. quæ ceremonialis, quo ad typum primogeniti Chriſti. Coloſ.c.1.15. Roma.c.8.29. Forenſis, quoad tribuū & familiarum conſervationē in politia Iudaica: Moralis, quoad compenſationem curæ & impenſarū, quas primogenitus pro ſuis fratribus & ſororibus junioribus ſuſtinebat. Omitto nunc plures alias ejuſdem generis leges, de quibus Deut.c.22.9. & ſeqq.c.15 c.31.10.11.12.13. & aliis in locis pluribus.*

Movetur nobis hîc controverſia de eo quod doctrinam Decalogi politicam eſſe aſſeramus, quæ theologica potius aliorum judicio dicenda ſit. Hîc igitur cōtra legem homogeneias peccatum à nobis eſſe, quidam exiſtimant. Vnde altum Decalogi apud hoſce ſilentiū in politicis. Sed malè, meo judicio. Nam materia Decalogi etiam politica eſt, quatenus ſymbioticam vitam regit & in ea quid faciendum ſit, præſcribit. Docet enim hæc piam & juſtam vitam. Piam erga Deum, juſtam erga ſymbioticos. quibus qualitatibus, ſi ſymbioſis caret, non tam politica & humana ſocietas, quàm beluina facinoroſorum hominum congregatio dicenda eſt. Omnia igitur & ſingula Decalogi præcepta ſunt politica & ſymbiotica. In his vita cōtemplativa & practica omnis occupatur & abſolvitur, quāvis primum & ultimum præceptum ſolam animorum informationem ſibi propoſitam habeant & merè ſpeculativa ſint. Regulam hanc et lucernam pedum noſtrorum, ut vocatur Pſalmo 119. ſi politicæ & ſymbioticæ vitæ ademeris, animam ipſam illi ſuſtuleris, vinculum humanæ ſocietatis &

quaſi

quasi clavum, seu gubernaculum in navi ademeris, omninoq; illa concidet, vel in vitam brutam, beluinam & inhumanam mutabitur. Est igitur materia Decalogi politicæ prorsus genuina, essentialis & propria. Ad hanc externam & civilem vitam in verbis, gestibus & operibus, si accesserit vera fides, & cogitationum atq; cupiditatum sanctitas & scopus rectus, gloria scilicet Dei, tota fiet theologica. Sic igitur quando opera Decalogi à christiano ex vera fide, ad gloriam Dei fiunt, illa Deo placent. Quod si contra ab infideli & ethnico eadem fiũt, quibus Apostolus etiam Decalogi cognitionem & inclinationem naturalem tribuit. Rom. c. 1. & 2. Deo placere non possunt, quamvis in vita politica ex his etiam infidelis, justus, innocens & integer dicatur. Atq; illa est inter christianorum & infidelium justitiam differẽtia Sed & I. C. atq; ethici de negotijs Decalogi utriusq; tabulæ tractant, at quilibet arti & professioni suæ convenienter & accommodatè ut non misceat merè theologica, vel politica. ut igitur doctrina Decalogi generalis in politica essentialis, homogenea & necessaria est: sic specialis & particularis ad singularia & individua adcommodata, est jurisprudentiæ propria: piam verò & salutarem ad vitam æternam Decalogi doctrinam, quæ pædagogus sit ad Christum, theologia sibi rectè vindicat.

CAPUT XXII.

Quatenus magistratus legem propriam Iudæorum in usum revocare, & in administratione Reipubl. sequi possit.

HActenus de lege, qua Respub. regenda administranda & secundum quam vita subditorum instituenda est: sequitur de legis proprię Iudaicę abolitione & mutatione.

In hac generalis hæc regula semper est tenenda.

Quicquid in hac lege propria ceremoniali, vel forensi, est morale, seu æquitatem naturalem, immotam & perfectam exprimit, secundum rectam rationem communem,

vel

vel analogiam juſtam, hoc eſſe perpetuum, immortale & naturâ ſuâ immutabile: *Nam in hoc lex propria, cum communi, uti dixi, cõſentit in principio, ſubjecto occupante & fine utrique communibus.*

Quicquid vero in lege propria, prò ratione circumſtantiarum, certi loci & temporis, & pro natura certæ perſonæ, vel rei, eſt conſtitutum, hoc natura ſua mutabile & temporale eſt. *In his enim lex propria variat à communi morali lege.*

Ergo mutabile eſt, quicquid verſatur in particularibus illis determinationibus, ad quas ex immotis principiis communibúſque concluſionibus proceditur, ſecundum modum & conditionem, ſingularem certam, eorum quæ ſubiiciuntur ordinationi legis, vel circa quæ verſatur lex ſecundum conditionem communem, rerum, negotiorum, vel perſonarum, aut circũſtantiarum; Nam non habita ratione particularium circumſtantiarum, lex communis: lex propria verò ſecundum particularem rationem circumſtantiarum efformatur & conſtituitur. Iun. de polit. Moſis obſervat. c. 5. 6. 7.

Quam ob cauſſam lex propria in circumſtantiis recipit plurimas mutationes, pro tempore, loco, perſonis, factis, modo, cauſsis atque adjumentis, tum præteritis, tum etiam præſentibus. aut futuris, publicis atq; privatis l. 16. aut facta de pœn. Quamobrem lex Dei homines ſapientes, prudentes & juſtos, qui de circumſtantiis illis judicare poſſunt, ad Reipub. adminiſtrationem conſtituendos dicit. Exod. c. 18. Deut. c. 1. 2. Chron. c. 19. Et quicunque magiſtratus in adminiſtratione humana, omnia conſilia ſua non ita temperant, ut varietati rerum, varietatem judiciorum accommodent, ii Rebuſpubl. plurimum incommodant, vel potiùs perdunt judiciorum ſuorum obſirmatione, quia magis conſtantia, quàm conſilio judicioq; certant, ut ait Iunius.

Ex hiſce ſequitur, magiſtratũ in Reip. adminiſtratione, morali æquitate, ſeu lege communi, quatenus illa in propria lege Moſaica eſt expreſsa, alligatũ eſſe, hoc eſt, in iis omnib. quę cũ lege communi conſentiunt, in lege propria, teneri ſequi eandem: in reliquis verò, in quibus diſcedit & variat à communi morali lege, & politię Iudaicę eſt accõmodata, nequaquã.

Nam

Nam ſi magiſtratus, has Iudaicas proprias leges ſuâ naturâ mutabiles, aut mortuas figeret pro abſolute neceſſariis, libertatem, quæ ad ædificationem data eſt, ſibi & aliis tolleret, & jugo ſervitutis ſe & alios implicaret, eò quod ex re libera neceſſariam faceret, & laqueo gravi et periculoſo cõſcientias impediret, quibus obtruderet leges mortales pro immortalibus, quæ ſoli populo Iudaico olim latæ fuerunt, & naturâ ſuâ ob actionum varietatem ſunt mutationi obnoxiæ, & niſi mutatis circumſtantiis, ob quas latæ ſunt, mutentur & ipſæ iniquæ fiunt, nec tabulæ ſecundæ æquitatem, & primæ ſanctitatem adſequuntur, & fundamentum commune rectæ rationis habere deſinunt. Proinde graviter peccaret magiſtratus, qui neceſſitatem legis propriæ Moſaicæ in Repub. ſua urgeret, ubi non eædem circumſtantiæ & rationes ſingulares, ob quas propria lex Iudæis lata fuit, militarent.

Sed nunc in ſpecie etiam nobis videndum, quid in lege propria ludæorum ceremoniali, quam vocant, mutabili ſit, quidq; à magiſtratu mutari poſsit, & deinde quid in forenſi lege.

Lex ceremonalis typica, ad umbram futurorum inſtituta, à Chriſto impleta, prorſus & funditùs eſt ſublata, quoad media, quibus Iudæos ad cultum Dei ducebat, hoc eſt, quà eſt ceremonialis, ſeu qua parte ſua natura eſt mutabilis, adeò inquam ſublata, ut nunquam ſua natura revocari poſsit, ideò quod eædem rationes & circumſtantiæ apud nos eſſe nequeant. *Siquidem Chriſtus exhibitus, non poteſt denuò exhiberi & ſacrificium ſuum repetere.*

Magiſtratus igitur hãc legẽm in uſum revocantes, graviſſimè peccarent; & lege illâ renovatâ, vitam chriſtianis, quantum in ipſis eſſet, adimerent, Chriſtum abjurãtes, & Chriſti redemptionis fructu privantes cultores illius legis. Nam huius legis corpus in Chriſto eſt. Ideoq; quemadmodum umbræ adveniente ſole diſpelli ſolent, ſic & illa lex per Chriſtum eſt extincta. Coloſ. c. 2. 16. Ne quis igitur vos damnet ob cibum, vel potum, aut reſpectu feſti, aut novilunii, aut ſabbathorum. 14. quæ ſunt umbra rerum futurarum, at corpus eſt Chriſti. Gala. c. 5. 1. in liber-

tate igitur, qua Christus nos liberavit, perstate, & ne jugo servitutis regredientes implicamini. 2. Ecce ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturum. 3. Testor enim rursum omni homini, qui circumciditur, eum esse debitorem totius legis servandæ. 4. Inanes facti estis separati à Christo, quicunque per legem justificamini, & à gratiâ excidistis. 5. 6. 7. et cap. 6. 12. 13. 14. 15. Nam in Christo Jesu neque circumcisio quidquam valet, neque præputium, sed nova creatura. & Hæbr. c. 8. 8. 9. 13. ibi, dum novum dicit, antiquavit prius, & c. 7. 11, 12. 13. 18. ibi, mutato hoc sacerdotio, necessario quoque legis fit mutatio, & ibi, fit enim abolitio præcedentis mandati, propter ipsius infirmitatem. Act. c. 18. v. 28 29. Matt. c. 11. 13. 14. ubi Christus dicit, Legem & prophetas duraße usque ad Iohannem baptistam. & ad Galat. c 4. 28. Daniel. c. 9. 27. ceremoniales leges, quia accommodatæ sunt tempori prisco, loco, terræ Chananææ, personis singularibus, prærogativis ornatis, factisque diversis & modis diversis rerum & actionum variarum, ideo cessantibus illis circumstantiis, non possunt apud nos per magistratum revocari in usum. vide tamen Act. c. 16. 3. ad quod respondet Iunius.

Ceremonialis lex, quâ talis, ob principium ceremoniale, ad recordationem præstiti & præteriti accepti & præsentis beneficii, solis Iudæis lata fuit, & ad conditionem particularem illius populi adcommodata, ideoque neminem hodie obligare potest. *uti fuit lex in Levit. c. 25. Terra ne venditor lege mancipii. Ratio erat, quia Deus se mancipem illius terræ & dominum esse hac lege voluit significare, & Iudæis jus suum in hanc terram & regionem in memoriam revocare & repræsente per ceremonialem hanc legem, quæ in cæteris alioquin civilis erat.*

Ceremonialis lex obiecto quæ ideo nimirum, quod res ipsa, de qua lex imperat, est ceremonialis, varia fuit. *Extat exemplum Exod. c. 20. Altare terreum facito mihi. Exod. c. 25. & seqq. capp.*

Hæ leges ceremoniales omnes, & si naturâ suâ, quate-

nus ceremoniales, ſunt mutabiles, tamen ſecundum tempora, pro conditione & modo ipſarum, mutationem ſubierunt.

Earum enim aliæ durabiles fuerunt conſtanter ad Chriſti adventum uſque & complementum miniſterii redemptionis noſtræ & promulgationem Euangelii, tantiſper denique dum Reſpub. Iſraelitarum ſtetit.

Aliæ duraverunt ad tempus uſque deportationis Babylonicæ; aliæ ad tempus illud uſque cum à Salomone templum extructum eſt & ſanctificatum Domino, ut terreum illud altare, quod poſtea ligneum fuit obductum ære. Exod. c. 20. c. 30. Deut. c. 12. 6. 7. 8. 9. 10, 11. & ſeqq. Item lacus unus, lavandis ſacerdotibus, cum poſtea labra lotionis cauſſa fieri juſſit. 2. Chron c 4.

Aliæ ad tempus, quo regnum fuit inſtitutum, & donec Iudices Rei. pub. Iſraelitarum præfuerunt. Deut. c. 12 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Aliæ denique durationem non habuerunt diuturniorem, quam, cum Iſraelitæ ex Ægypto egreſſi in profectione ſua, (quæ annorum fuit quadraginta) Chananæam verſus contendebant, uti comeſtio agni paſchalis, lumbis ſuccinctis, calceamentis indutis & baculo. Exod cap. 12, verſ. 11, quod tempus ambulatoriæ Reipublicæ Iſraelitarum appellamus. Poſt enim fuit ſtataria, quum in Chananæam ſibi promiſſam advenißet.

Quid? quod etiam quædam ſingularia fuerunt, & ad ſingularem actionem & horum inſtituta ceremonialia? cujus generis Exod. c. 12. exempla extant. ut notat Iun. ibidem & docet in cap. 7. de polit. Moſ. obſervat.

Ceremonialis lex, ob finem ſuum, qui ſolus ceremonialis, ad figurandum Chriſtum, ejuſque perſonam & actiones, officia & beneficia, olim pertinuit, ideoque hodie abolita, ut eſt ſanctificatio primogenitorum, *Exod. capit. 13. qui in ſuis familiis cultum DEI adminiſtrarent, quod officium poſteà Levitis eſt injunctum.* Numeri

Num.cap.3.12.13.sed quatenus primogeniti typi erant Christi, eumque Dei unigenitum & primogenitum donis potioribus & pluribus excellentem inter multos fratres adumbrarent, lex hæc duravit usque ad Christi adventum. Coloss. c.1.15. Rom.c.8.29. Psalm.45.8. Ioh.c.3.34.

De circumstantiis ceremonialibus similiter judicandum, sive ad speciem ipsam ceremonialem accidant, sive ipsæ per se constituant speciem ceremoniæ, *ut cum dicitur; Non facies ullum opus in die sabbathi, qui septimus erat Iudæis, Christianis verò posteà primus hebdomadis est factus. Sic & locus Dei colendi, Iudæis erat terra Chananæa & cultui divino Ierosolyma, Sion & templum deputatum; Christi adventu verò hæc lex est sublata, 1 Corint.c.1. quia umbræ & typi Christi futuri erant. Iun.d.loco cap.7.*

In legibus, quæ mixti generis sunt, quod morale est, constanter permanet; quod absolutè judiciale, id mutatur circumstantiis quod ceremoniale, id universè perit, *Iun.cap.8.ubi etiam respondet ad illa quæ videntur obstare in Act.c.15.29.c.21.23. & seqq.*

Venio ad L. forensem Mosaicam. Hæc similiter in illis, in quibus natura sua est mutabilis, christianos non obligat, adeò ut magistratus in administratione imperii & Reipub. suæ liberè ab illa eatenus recedere possit.

Recipit autem lex hæc mutationes plurimas in circumstantiis, pro tempore, loco, personis, factis, modo, causis, atque adjumentis, tum præteritis, tum præsentibus, tum futuris, privatis & publicis, *vid. supra.*

At in illi, quibus & quatenus analogicè à morali æquitate deducitur, atque cum eadem commune habet principium, subjectum & finem, sempiterna, perpetua & constans est quoslibet obligans.

Ita mecum sentit Martin. Bucerus in enarrat. in Matth.c.5.v.19. ubi ait. Quidquid pertinet ad pietatem et charitatem in legibus forensibus, (imò addo ego & in ceremonialibus) illud adhuc hodiè durare: at verò quod in hisce externum fuit ut opus ipsum, locus, tempus, persona, numerus,

numerus, qualitas, & aliæ circumſtantiæ temporales & corporales id Deum nunquam alicuius feciſſe, Eſa c.1.10-11.12.& ſeqq. Idem ſentit Iohan. Calvinus, lib.4. Inſt. c.20.ſect.15.16. Zanch. in tomo de opere redempt. lib.1.c.10.de lege Dei.theſ.6. De legib.human.& de lege Moſis, theſ.1.et de legib.polit.Moſaic. Danæ.lib.5.polit.c.2. Thomas Aquinas in prima parte ſecundæ ſummæ, quæſt.104. articul.3. Pezelius in part.6 arg.Theolog.cap.de legib.polit. & part.3.cap de lege, ex Phil. Melanchthonis ſcriptis docet Vrſin in explicat.Catechet.Heidel. cap.de leg.Dei, part.3.et idem latiùs in tracta.Theolog.cap.de lege diuina. Decian.lib.2.c.11.num.8. crim.tractat. Latiſſimè & exactiſſimè perſequitur Franciſc.Iun.in doctiſſ.libello de polit.Moſ. obſervat. Omitto plurimos alios tum Theologos, tum Ictos huius ſententiæ approbatores & teſtes, quorum quoſdam citat et ſequitur Ioh. Gœddæus Ictus egregius in tract.de verb.ſign.et de verb.obligat.

Sunt tamen ex iiſdem utriſque aſſerentes, legem forenſem omninò eſſe antiquatam in omnibus, adeò ut nihil ex illa nos hodie obliget. Sed errant illi, imò et illi, qui aſſerunt, hanc legem chriſtianos in ſolidum, in omnibus ſuis partibus & circumſtantiis obligare, nullâ re exceptâ, errant graviſſime. Quorum ſententiam falſam eſſe ex ſequentibus liquidò conſtat.

Nam primò Chriſtus Matth.c.5.31.32. & c.19.7.8.9. Iudæorum obſervationem de divortio & libello repudii, ſuſtulit.

Deinde Apoſtoli ex Chriſti inſtituto et voluntate diem ſabbathi, qui apud Iudæos ex lege propria erat ſeptimus hebdomadis, Exo.c.20.9.10. 11. Num.c.15.30. tranſtulerunt et immutarunt in diem primam hebdomadis 1.Cor.c.16.2. Actor.c.20.7. Apoc.c.1.10. quæ liberè à Chriſtianis obſervatur.

Tertiò, Chriſtus ſic ex mandato Cæſaris, cenſum ſolvit Cæſari, contra leges forenſes Moſaic. Matth.c.17.27. Luc.c.2. et reddi jubet Cæſari quæ ſunt Cæſaris. Matt.c.22.17. et ſeqq. qui ſenſus tamen à Iudæis lege forenſi Moſaicâ Cæſari non debebatur.

Quartò, Paulus jure Romanorum, non Iudæorum utebatur. Act.c.25.10. et ſeqq.c.16.17. et ſeqq.c.22.25. et ſeqq.

Quintò Iudæi in priſca eccleſia Iudaica viventes ſub ethnicis Magiſtratibus horum, non propriis legibus forenſibus Iudaicis vivebant & utebantur, uti colligitur ex Daniel. cap. 6. 12. 13. 14. 25. 26. cap. 2. 12. cap. 3. 14. 15. Ierem cap. 27. 7. 8. 9. 10. & ſeqq. cap. 29. Eſt. cap. 5. cap. 6. 8. 9. Geneſ. cap. 12. 20. Exod. cap. 1. 15. 16. Sic Ioſeph in Ægypto ex forenſibus legibus ejus populi judicabat. Sic Daniel in Perſia, Perſicis, Naaman in Syria, Syriacis, Cornelius centurio, Romanis legibus, quo argumento utitur etiam Philipp. Melanthon & Chriſtiani in novo teſtamento, ſuorum magiſtratuum forenſibus legibus obedire tenebantur & vivere ſecundum illas, uti colligitur ex Matt. cap. 17. 24. 25. 26. 27. cap. 22. 21. 22. c. 23. 3. 23. Luc. 2. 3. 4. c. 22. 25. c. 20. 25. Rom. c. 13. 1. 2. 3. 4. 1. Pet. c. 2. 13. 14. 18. Act. c. 16. 4. 37. 38. 39. c. 25. 11. 12. 21. 22. & ſeqq. c. 23. 24. c. 6. 4. c. 26. 92. c. 27. 1. Corinth. c. 6. 1. 2 3. 4. 1. Timoth. c. 2. 1. 2. 3.

Sextò jubentur Chriſtiani, magiſtratui iniquo obedire in illis, quæ non pugnant cum Decalogo 1. Pet. c. 2. 13. 14. ſubjecti eſtote cuivis humanæ ordinationi propter dominum. Rom. c. 13. 1. 2. 3. 4.

Septimò, leges forenſes Moſaicæ ſoli populo Iudæorũ, non alij latæ, & ipſius politiæ adcõmodatæ fuerunt. arg. Matt. c. 19. 8. Pſa. 78. 5. & 103 7. Rõ. c. 9. 4. 5. Deut c. 4. 5. 7 8. 14. 36. 40. Iud. c. 11. 39. Ruth. c. 4. 7. Calv. li. 4. inſt. c. 20. ſect. 15. 16. Vrſin. in tract. theol. qu. 2. de lege divina Iun. c. 5. de pol. Moſ obſerv. Zanch. in tom. de oper. redempt. lib. 1. c. 10. de lege Moſis, theſ. 1. & c. 11. theſ. 1. quod intellige, ut ſupra dixi, quoad circumſtantias, quibus à lege morali diſcedunt, non in iis, quibus cum illa conſentiunt.

Sed politiâ Iudaicâ ſublatâ, & ceſſantibus rationibus & circũſtantiis omnibus, ob quas latæ erant, quis eaſdẽ leges durare & obligare poſſe exiſtimabit? cum Chriſtiani non ſint Iudæi, Act. c. 11. 26. c. 26. 28. c. 24. 5. 2. Cor. c. 10. 7. in alia quoq; Rep. alio in loco & tẽpore vivant. Heb. c. 8. Ioh. c. 4. 21. 22. 23. Chriſtus ſit exhibitus, diſtinctio Iudæorũ & gentium. ſublata. Eph. c. 2, 14. 17. 18. Col. c. 2. 16, Act. c. 13. 46. 47. 48. tribuum confuſio ſit facta, quæ ſtante Rep. illa præcepta erat. & Reſp. Hebræorũ ſit everſa. arg. Gen c. 49. 10. Act. c. 6. 14. Ioh. c. 18. 31. Dan. c. 9. 26.

27.

27. Luc. 21. 20. 21. 23. 24. Matt. c. 24. 15. Ioh. c. 19. 15. 16. Hebr. c. 9. c. 8. Leges hæ erant de Rep mutabili, modo mutabili latæ, & ad mutationem destinatæ, & propter aliud sancitæ, quæ cuncta hodiè cessant. Apud Iudæos in politia Iudaica, hæ, homines ad observationem Decalogi ducere poterant, ideoque valebant. hodiè, quando idem nobis non præstant, neque ad eandem æquitatem moralem tendant, secus.

Octavò leges forenses ideò obligant, quod definiant, quomodo æquitas moralis, disciplinâ & exercitio in 1. & 2. Decalogi tabulâ sarta tecta maneat. Manente igitur & durante illa æquitate, antiquari, & quæcunque aliæ ad eundem usum & finem respicientes in locum istarum, pro cujusque Reipub. oportunitate & usu substitui possunt. Nec fieri potest, ut quod hoc in loco & tempore, ex caussâ peculiari in hac persona jussum est, id mutatis circumstantiis, quæ per singula ferè momẽta alia aliis succedunt & mutantur, justum permaneat.

Nonò, simili modo et leges ceremoniales, quando non ducunt nos ad observationem primæ tabulæ, sed sunt contrariæ pietati, vel charitati, vim suam amittunt. Hoseæ c. 5. 6. me benignitate delectari, non autem sacrificio, & cognitione Dei magis, quam holocaustis. Exempla & testimonia huius rei vid. Esa. c. 1. 10. 11. c. 66. 3. Psalm. 50. 8. Oseæ c. 6. 6. Mich. c. 6. 7. Psal. 40. Amos c. 1. 21. Malach. c. 2. 12. Prov. c. 15. 8. c. 21. 27. Heb. c. 10. 5. 6. Ierem. c. 6. 20. c. 7. 22. Sic David rectè comêdit panes propositionis, & Apostoli, picas evellebant, & Christus die sabbathi sanabat, & Levitæ pecudes mactabant. Et Ezechias serpentem æneum contrivit, contra leges ceremoniales expressas. Ratio est, quia leges ceremoniales & forenses sunt ministræ & ancillæ legis moralis, ob cuius observationem sunt latæ, tanquam media, quibus homines ducuntur ad observationem Decalogi. Hoc munus, quando præstare desinunt, nullius conscientiam amplius obligant, neq; Deo gratæ sunt.

Decimò, in negotiis ecclesiasticis ceremonias, ritúsve humana autoritate εὐταξίας & ædificationis ergò instituere licet, Actor. c. 16. 3. 4. 5. c. 15. 18. 28. 29. 42. c. 8. 17. & c. 14. 22. 23. c. 21. 22. & seqq. Tit. c. 1. 5. 6. & plurimis aliis locis, vide Petrum Martyr. 1. Samuel. 6. 14.

c.14.24.et seqq. Ergò multò magis in secularibus & politicis negotiis idem licebit. Et Apostolus quandoque discrimen ciborum habendum existimat, quandoque minimè, Rom.c.14.6.7. 1.Cor.c.9.c. 10.26, Colo.c. 2,17.18.22.1.Timoth.c.4.1.2.3.4.

Vndecimo, etiam in politia Iudaica, has leges sæpenumerò mutatas fuisse legimus, præsertim in pœnis. Nam dicet lege morali et naturali æquum sit, maleficia puniri, tamen qualitas pœnæ et quantitas, variè ratione circumstantiarum temperatur, ita ut eadem pœna in eodem maleficio statui semper nequeat. Sic enim eadem pœna furti, apud Iudæos semper non fuit, nec esse debuit, aut potuit. Vide et confer Exod.c 22.1.2. 3.4.3.Prov.c.6.30.31. 2.Sam.c.12.5.6.Ios.c.7. 21. Nec homicidii pœna eadem semper. Num.c.35.15.16, 17.18.Ios.c.20.2.35.Deut.c. 19.2.& seqq.neque adulterii, vide & confer Levit.c.20.10.c.18.20.c. 19.20.21. 2.Sam.c.3.14.15.22.26.27.Genes.c.20.6.7.c.38.5. & seqq.neque eadem pœna scortationis, Deut.c.22.21.29. Exod.c.22.16. & seqq.collat.cum Levit.c.21.9. idem in pluribus aliis delictis observare licet.

Duodecimò, sunt quædam leges forenses Mosaicæ, quæ in usum revocate, hodie in nostra politia prorsus iniquæ essent, quædam prorsus inutiles, mutatis circumstantiis & causis, ob quas olim constitutæ sunt.

Prorsus iniqua esset lex de polygamia, & lex de divortio de quib. apud Mosen. Deut.c.21.14.c.24.1.2.3.Matth.c.19.7.8.9.10. lex de pœna seductoris. Deut.c. 13. De qua re Iun. c. 8. de polit. Mos. observat.

Iniqua lex de pœna scortantis filiæ sacerdotis. Levit.c.21.9. de pœna violati sabbathi. Num.c.15.35.36. de fratris defuncti relicta vidua ducenda. Deut.c.25.5. de consuetudine malefici dimittendi in festo paschatis. Matth.c.27.15.16.17. Luc.c.2.23.17.18. & similes aliæ, quarũ causæ & circumstantiæ variæ apud Iudæos & nos, jus quoque variant.

Essent quoque, ut dixi, quædam istarum legum forensium in nostra politia inutiles, nec necessariæ semper & in omni loco. Lex erat apud Iudæos de Iudiciis in portis civitatum habendis, et causis ibidem decidendis & dirimendis. Ruth.c.4.1.2,3.& seqq. Deut c.22.15. 16.c.17.c.

16.

E 6.18. Exod.c.18.13. Pſal.122.5. & ſeqq. Ratio & æquitas moralis huius legis erat apud Iudæos, ut actus hic publicus cuique è populo innoteſceret & adeum omnibus aditus concederetur. In noſtra politia, quando in curiis, publiciſque locis aliis, judicia celebramus, id quod morale eſt in hac lege, retinemus, quod mere forenſe, Iudaicum, reiicimus, tanquam non neceſſarium. Ita & lex de peribolo pro tectis muniendis, hodiè eſt inutilis, quæ olim ſuam uſum in terra Canaan habuit, & in locis ubi in eandem formam ædes, ædificantur adhuc habere poteſt. Exod.c. 28.42. Deut.c.22.8.

In politia Iudaica, populus per tubam convocabatur, uti lex extat Num.c. 10.1.2.3.4.5. et ſeqq. Non peccat magiſtratus, qui per præconem, campanam, vel aliud ſignum convocat ſubditos.

Apud Iudæos lex forenſis erat, ut Levitæ & miniſtri tabernaculi ex victimis, oblationibus, primitiis & decimis alerentur, ex iiſque mercedem ſuorum laborum perciperent. Num.c. 18.8.21.22.24. Deut.c.14.28. 29. Levit.c.7.31. & ſeqq.c.24.8.9.c.8.31. Exod.c.22.29.c.34.20. Deut.c.12.17.18. In hac lege, quod eſt morale, ſcilicet mercedem laboranti perſolvere, manet & hodie, neque unquam mutari poteſt, vel debet; quod verò ad media attinet, quibus pervenire licet ad illam æquitatem, quæ eſt laboris compenſatio, illa pro cuiuſque Reipub. utilitate & neceſſitate ſæpè mutantur. Quid enim, ſi non ſint decimæ eccleſiæ, neque victimæ amplius ſunt. An igitur neceſſario illam legem urgebimus, cum alio modo æquè commodo, ad eãdem legis huius æquitatem pervenire poſſimus, nimirum pecuniâ pro mercede ſolutâ, ſicuti priſcas Eccleſias feciſſe ex Pauli Epiſtolis conſtat. Lex communis in quavis re, imprimis pecunia, mercedem admittit: lex propria Moſaica in decimis & oblationibus victimiſque conſtituit, quia in iis commodiùs ſolvi poterat apud Iudæos. Similiter & lege forenſi reliquiæ frugum ad alendos pauperes in agris relinquebantur apud Iudæos Levit.c.19.9.10.c.23.2. Deut.c.24.19. et ſeqq. In Chriſtiana Repub. non peccatur, ſi neglectâ illâ lege ex aliis rebus, pecuniâ, frumento, pane neceſſitati & inopiæ pauperum ſuccurrimus. Hîc quod morale eſt in lege illa retinemus, in medio quo ad moralem hanc æquitatem Iudæi contendebant, eamq; aſſequebantur, diſcrepamus.

Quid si quæ Ecclesia, vel Christiani decimas non haberent, nec fruges in agris, qui tamen aliis facultatibus, quibus benè facere proximo possent, abundarent? an hos ab hac lege morali de eleemosyna danda pauperibus excusabimus?

Apud Iudæos lex forensis erat de ducenda uxore ex eadem tribu & cognatione. Levit. c. 21. Num. cap ult. vid. Levit. c. 19. Sigon. lib. 1. c. 2. de Repub. Hebræ. et lex erat de interdicta alienatione rerum in extraneos ad familiarũ cõservationẽ. Exod. c. 21. 6. 7 8. Levit. c. 25. 1. Reg. c. 21. 3. Hodie cũ cesset ratio, ob quã lex illa cõstituta, Christi scilicet familiæ certitudo, qui iã exhibitus & cognitus est, quare lex illa reciperetur?

Erat quoque venditio liberorum permissa Iudæis, Exod. c. 21. 7. 2. Reg. c. 4. Matth. c. 18. 23. Et suipsius venditio. Levit. c. 25. 39. et seqq. Exo c. 22. 4. c. 21. 5. 6. 7. lex de peribolo loricato ædium habendo. Exod. c. 28. 42. Deut. c 2. 8. quæ hodie cessant.

Atque talis quoque erat lex de viro concumbente cũ ancilla, Levit. c. 19. 20. De bove cornupeta. Exod. c. 21. 32. De funiculis in quatuor vestimentorum oris. Deut. c. 22. 12. item talis erat lex de feriis, & quiete agrorum septimo quoque anno habendâ, Exod. c. 23. v. 11. Levit. c. 25. 4. quæ apud nos pro fertilitate, vel sterilitate regionis & locorum varia est, plerunque triennio semel agri inculti relinquuntur.

Purgatio suspectæ de adulterio, de potu zelotypiæ. Num. c. 5. 14. & seqq. & virginis corruptæ, Deut. c. 22. 17. 18. & seqq. Lex erat quoque de Asylo. Deut. c. 4. 42. Num. c. 35. 6. 11. & seqq. Levit. c. 35.

Lex de pœna lapidationis, Nam. c. 15. 36. Iosu. c. 7. 25. Iob. c. 8. 4. 5. de pœna flagellationis ad certum numerũ verberũ. Deut. c. 25. 2. 3. 4. de exsecutione læsi cognatis permissâ, Deut. c. 13. 10. 11. c. 17. 7. 8.

Apud Iudæos ex lege forensi variæ populi distributiones passim leguntur, de quibus supra dixi in cap. de calleg. & cap. seq. quæ in nostra politia inutiles. Malè quoque mos vetus lugendi mortuos in usum revocaretur, Iudic. c. 11. 2. Chron. c. 35. 25. Item forma & modus veteris cessionis in discalceatione et spuo. Ruth. c. 4. 7. Deut c. 25. 9. & forma lugẽdi, Esa. c. 20. 22. Ezech. c. 24. 17. 2. Sam. c. 15. 16. 30. 31. inutiles omnes Iudæorum leges de servis, eorumque manumissionibus. Levit c. 25.

Deut.

Deut c.15. Exod.c.21. Lex de jure retractus in matrimonio, Ruth.c.4. 4.6. de jure primogenitura, Deut.c.21.16.17. Num.c.3.1.40.41. Exod.cap.12.1. Chron.c.5.1.2. de modo oppugnandi urbes, Iosu.c.6.4. 5. & seqq. Deut.cap.20.6 7. 8. de distinctione 12. tribuum Num.c.26. de pœna furcæ, seu patibuli. Deut.c.21.23. Num.c.25. de iure successionis masculorum, Num.c.27.8.9.

Erant & plurimæ aliæ leges forenses, & consuetudines à Iudæis receptæ, & pro legibus observatæ, quæ in illa politia justissimæ optimæque fuerunt, adeò ut sapientiores & justiores dari non potuissent, quæ tamen in nostra politia usum vel nullum habent, vel exiguum cum aliæ commodiores ad eandem æquitatem spectantes constitui possint.

Sed quid si quædam ex eiusmodi forensibus legibus Mosaicis, ad huc hodie in nostra politia apud nos ad moralem æquitatem colliment & tendant, seu nos ad pietatem, cultumque Dei in prima tabula, & officia charitatis secundæ tabulæ ducere possint, an magistratus eas in usum revocare teneatur. Respondeo, si commodioribus legibus & mediis magistratus ad moralem æquitatem Decalogi colendam, subditos suos informare, ducere & erudire non potest, teneri, verum non ideo, quod sint, vel fuerint Mosaicæ, sed quod nostræ politiæ adcommodatæ, nos ad observationem Decalogi ducant & ad eandem æquitatem, ad quam apud Iudæos, tendant. Sic decimæ ad alendos ministros ecclesiæ multis in locis sunt institutæ, sicuti lege forensi Mosaica Levitæ ex talibus alebantur. Ita & primogenituræ jus multis in locis obtinet. lex de non alienãda terra, & de peribolo loricæo in tectis habẽdo, & plurimæ aliæ leges forenses Mosaicæ in locis quibusdam adhuc hodiè vigent. Sic psalmos & hymnos in sacris nostris cœtib canimus, prout David & Salomo in prisca Iudæorum ecclesia ordinarunt. Ita Apost. 1. Cor c.14.26. & seqq. morẽ prophetandi à synagogis Iudæorum desumptũ approbat & revocat. Sic & hodie festa in memoriã dominicæ resurrectionis & pentecostes, sunt vestigia legis antiquæ Mosaicæ ceremonialis Sic & manuũ impositio ex lege ceremoniali Mosaica introducta & præcepta, ab Apostolis fuit retẽta. Anni quoq; initiũ lege Mosaica forensi aliud fuisse constat, & aliud lege ceremoniali, & aliud nobis hodie. Lege Mosaica forẽsi principiũ anni Iudæis ducebatur à

pridie Calend. Marti nostri. Exod.c.34.22.c.23.11.16.c.12.2. ubi Iunius in analysi rectè asserit hoc mense mundum conditum, & unde opiniones aliorum, mundi natalem in autumnum, vel æstatem reiicientium, provenerint, ostendit. Tempore æquinoctii verni, quod incidit in 25. Martii conditum mundum fuisse probat ex eo quod Deus d.c.12.v.1. & 2. dicit, eum mensem omnium aliorum mensium esse principium. Deinde, quod perfectio rerum est tempus vernans, quod Chaldæi, à quibus Iudæi illud principium vernum habent, semper observarunt. Perkinsus similiter judicat, naturale anni initium apud Iudæos fuisse mensem Abib, vel Nisan. Mundus enim, ait, videtur fuisse creatus verno tempore, non autumno. quippe Noachus arcam est ingressus primo mense & post annum egressus est ad finem secundi mensis. Primus autem vel secundus mensis, non convenit autumno. Iosephus verò Scaliger, vir summus, autumnum anni initium statuit. Planè initium anni ceremonialis fuit mensis septimus Exod.c.23.16. Vnde emptiones, servitutes & alia politica negotia initium sumebant. Lege ergò ceremoniali annum Iudæi numerabant à mense septembri. Exod.d.loc. & c.34.22. Levit.c.23. 24.c.25. Num.c.9. Dissentit, ut dixi Scaliger & cum eo amicus meus Vbbo Emmius, vir doctissimus, quam controversiam nunc non examinabo.

In ejusmodi anni duplici principio, hodie apud nos, neque politicæ forensis, neque ceremonialis legis autoritas quidquam valet. Observamus enim ex magistratus nostri approbatione aliud anni principium, quod incidit in primum diem Ianuarii. Malo dicere ex ordinatione & approbatione summi magistratus, illud anni principium nos habere, quam ob natalem Domini nostri Iesu Christi servatoris, qui natalis an in finem Decembris incidat ego dubito ob sequentes rationes.

Nam si obtineri potest & doceri Christum natum in mense Septembri, æquinoctio autumnali & conceptum in medio mensis Decembris, solstitio hyberno etiam anni principium in Septembrem erit rejiciendum. Constat autem ex Luc. c.1.v.26.27.36.5.6.57. Christum post sextum à conceptione Iohannis Baptistæ mensem, in utero Mariæ virginis conceptum. Iohannes verò conceptus est solstitio æstivo, in principio mensis.

ſis Iulij, & natus in Martio Ergò Chriſtus, qui ſexto menſe poſt conceptionem Iohannis legitur conceptus. Luc.ca. 1.36.26. fuit conceptus in menſe Decembri, & natus in menſe Septembri, nono, à conceptionis tempore. quo menſe nono naturaliter partus humanus in lucem editur, Luc. d.c. 1.24.26.56.57. Sapient. c. 7.2.2. Matth.c.7.27. Iob.c.10.10. Fuiſſe autem Iohannem conceptum ſolſtitio æſtivo, menſe Iulio & natum Martio probari poteſt ex tempore ſacerdotii Zachariæ, de quo Luc.c.1. Certum enim eſt, ſacerdotum 24. claſſes fuiſſe, per vices alternatim miniſtrantium in templo, ita ut duæ familiæ, ſeu claſſes uni menſi deputatæ fuerint, ut anno ſeu 12. menſibus quælibet claſſis ſemel officium ſuum obierit. 1. Chron c.9.25. 2. Chron.c.23.8. 1. Chron.c.24. & c.27.1. v. & ſeqq. c.23. & 2. Chron.c.8.26. & 23.8. arg. 1. Reg c.4.7. Septimanis tamen, ſeu ſabbathis ſingulis mutatio per vices ſuccedentium in eadem claſſe fiebat. 2. Chron.c.23.8. vid. Sigon l.5.c.3. de Repub. Hebr. ex Ioſepho l.2 contra Appion. & Petr. Martyr. 2. Reg.c.11.c.9. per illum text. reliqui Levitæ, qui non erant ſacerdotes, erant Muſici, Ianitores, vel præfecti ærario. 1. Chron.c.23.5. & ſeqq. c.24. c.25. c.26. Sigon.d lib.5.c.3.c.4. quorum miniſterium menſtruum fuiſſe conſtat ex dictis locis. Inter claſſes autem ſacerdotum, octava per ſortem fuit aſſignata Abiæ, 1. Chron.c.24.10. quæ incidebat in menſem Iunium, qui quartus à Martio, primo anni menſe. Atque hunc ordinem & diſtinctionem claſſium miniſtrantium, earúmque tempora apud poſteros ita ſemper obſervatam conſtat ex 2. Chronic. cap.29.25. & ſeqq. c.31.2. & cap.35.4. & ſeqq. cap.23.8.18.c.8.26. cap.5.11. & 2. Macchab.c.10.6. 7. ubi unicus actus, quo ſemel ordo ille ſacerdotum interruptus, excipitur. Idem liquet ex 1. Eſd.cap.3.4.5.c.6.18.3. Eſd c.1.15.16. Nehem.c.12.44. Luc c.1.8. Sigon.d.lib.5.c.3. Sed Ioſephus Scaliger in lib. de emendat. tempor. aliis demonſtrationibus utitur.

Ergò tempore, ſeu anno, quo Iohannes conceptus fuit, prima & ſecunda claſſis ſacerdotum incidebant in menſem Martium, quo initium anni apud Iudæos erat, uti dixi. Tertia & quarta claſſis incidebant in menſem Aprilem. Quinta & ſexta claſſis in Majum. Septima verò & octavo claſſis, in qua Abiæ poſteri erant; Luc.cap.1.5.6.8. 1. Chron.

c.24.10. in mensem Iunium incidebant. Post hunc statim Iohannes conceptus legitur, Luc.c.1.23.24. Nam hoc mense Iunio festum pentecostes seu septimanarum celebratum à Iudæis fuisse constat, in quo festo frugum primitiæ, aristæ recentes tostæ offerebantur, sacrificium certum ex similâ, id est, farinâ mundissimâ in clibano, aut sartagine coctum, aut craticulâ, aut frumentum igni tostũ, quorum pars incendebatur, pars sacerdotibus tradebatur, Levit.c.2. per tot. imprimis versic.14.15.16.c.23.10.11.12.13.18.c.6.7. & seqq. Num.c.15. Huius incensi & suffitus mentionem etiam Lucas facit, d.c.1.9.10.11. Festum hoc pentecostes seu hebdomadarũ celebrabatur in septimanâ septimâ, finito & absoluto festo paschatis, & festo agitationis. Levi. cap.23.15.16.11. ex aristis recentibus, quæ non nisi illo tempore haberi poterant in eo loco. Levit.c.14.16.c.23.15. & seqq. Nam non longè à paschate messem habuerunt. Exo.c.9.31.32. Luc.c.6.1. Ergo festum hoc celebrabatur in principio mensis Iunii nostri, & fine Maii. Fiebat enim computatio harum septem septimanarum, seu 50. dierum à cessatione offerẽdarum primitiarum, quæ incidebat in 17. Marti, Levi. c.23.11.15.16. Sigon lib.3.c.10. de Repub. Hebr. Hoc festo expleto, & functus munere suo sacerdotali, Zacharias dicitur domum reversus, & uxor ejusdem statim concepisse. Luc.d.c.1.23.24. Ex quo constat de tempore conceptionis Iohannis, qui nimirum in Iulio conceptus, & natus in Martio, qui est nonus mensis à tẽpore cõceptionis Iohannis. Et hinc per consequens etiam constat de tẽpore conceptionis Christi, qui sexto mense post conceptionẽ Iohannis cõceptus est, Luc.c.1.26.36. hoc est, mẽse Decembri, qui sextus est à Iulio, in quo Iohannes conceptus, & præterea Christus mense nono ab hoc Decembri, qui incidit in Septembrem, natus. vide Matth. Beroald. lib.4. Chron.c.2.

Secunda ratio sumitur ex prædictione Danielis c.9.24. & seqq. quâ Christi nativitas reijcitur in medium hebdomadis ultimæ. Initium verò hebdomadum est mensis Nisan, seu vernum tempus, in quod etiam desinunt: Volphius in Chronolog. sive de tempore. lib.1. in fin. quem textum tamen Danielis aliter accipit Iunius ibidem in nobis, Christum verò in anno ætatis suæ trigesimo secundo cum dimidio crucifixum probatur ex illis, quæ in quinta ratione subiungò. si ergo in 32. cũ dimidio anno ætatis

Christus

Chriſtus mortuus eſt, in mẽſe Martio, quo paſcha celebrabatur. ſequitur, retrorſum computatione factâ, eundem annum ætatis ſuæ trigeſimum ſecundum compleviſſe, & 33. incepiſſe in menſe Septembri, & per conſequens eodem fuiſſe natum.

Tertia racio ſumitur ex umbris legalibus. Notum enim eſt, quod Dominus iiſdem ferè diebus feſtis impleverit ea, quæ olim per ceremonias in illis celebratas ſignificata fuêre. Sic feſtũ paſchatis impletum in Martio, quo etiam agnus paſchalis edebatur. Feſtum pẽtecoſtes per miſſionẽ Sp. S. eodem tẽpore, quo apud Iudæos celebrabatur, nẽpe in principio Iunij, vel fine Maii impletũ. Feſtum tabernaculorũ, tubarũ, expiationis, quod incidebat in mẽſem ſeptimũ, hoc eſt, noſtrum ſeptembrẽ, Lev. c. 23. 24. & ſeqq. 39. 40. 41. 42. Deu. c. 16. 13. & ſeqq. Eze. c. 45. 18. & ſeqq. Num. c. 29. 1. 2. 2. Chro. c. 5. 3. 4. 1. Eſd. c. 3. 4. 5. 6. Nehe. c. 8. 18. & ſeqq. 2. Macch. c. 10. 6. 7. c. 11. 9. quo tẽpore ſummus ſacerdos unctus ſanctum ſanctorũ ſemel in anno ingrediebatur. Lev. c. 16. 29. & ſeqq. Eodẽ etiã tempore per Chriſti nativitatem fuit impletum. Solus enim Chriſtus dicitur noſtrum tabernaculum, per feſtum tabernaculorum figuratus. Hebr. c. 9. 11. ſolus hic expiatio noſtra, qui ſolus ſanctum ſanctorum ingreſſus eſt, ut ad Hebræos dicitur, ſolus hic tuba, quam pater juſſit audire, & feſtum hoc tabernaculorum ſignificaſſe perpetuam memoriam de Chriſti morte, & redemptione noſtra celebrandam eſſe cum gaudio, teſtatur Zachar. c. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

Quarta ratio eſt, quod annus jubilæus & feſtum clangoris initium ſuum accipiebat in menſe ſeptimo, hoc eſt, noſtro Septembri Levi. c. 25. 9. & ſeqq. & c. 23. 24. quo anno σεισάχθεια, onerum excuſſio, & debitorũ remiſſio fiebat, per quas ceremonias ſignificabatur ſpiritualis lætitia pro liberatione per Chriſtum faciendâ. Eſa. c. 35. 2. 3. 10. c. 48. 20. 21. c. 49. 13. 14. c. 5. 2. 9. Lev. c. 25. 9. & ſeqq. Deut. c. 31. 10. 11. atq; hic annus jubilæus ἀφέσεως; atque σεισάχθειας denũciabatur publicè in principio mẽſis ſeptimi, hoc eſt, Septembris; Lev. c. 25. 9. & ſeqq. Deut. c. 31. 10. 11. verosimile igitur eſt, fuiſſe illam ceremoniam jubilæi anni eodem tempore per nativitatem Chriſti, ejuſq; per angelos factam denuntiationẽ impletam. Luc. cap. 2. 8. 9. 10. 11. 12. 13. & ſeqq. 28. 29. 30.

&

& seqq. cum constet, in nullum alium mensem, plura festa incidisse, vide Sigonium lib. 3. cap. ult. de Repub. Hebræ. & contra in Ianuarium & Decembrem omninò nulla. Sigonius d. loc.

Quinta ratio est, quod Christus in anno 30. ætatis legatur baptizatus à Iohanne, Luc. c. 3. 23. junct. Matth. c. 4. 17. Marc. c. 1. 9. 10. 11. 12. 13. & seqq. Hoc igitur tempore desinebant & incipiebant anni nativitatis Christi. At vero simile est, Christum, non in medio brumæ tempore, sed potius in autumno, Iordanum ingressum, Matth. c. 3. 16. Marc. c. 1. 9. 10. quo tempore Iohannes morabatur in deserto, indutus pilis Camelorum, edens locustas & mel silvestre. Marc. d. c. 1. 12. 3. 4. & seqq. quod non nisi tempore æstivo fieri potuit. Iosephus Scaliger ex comparatione & velut occursu mutuo temporum, scilicet temporis ab Encæniis Macchabæi descendentis & ejus quod à baptismo Christi ac 15. anno Tyberii Cæsaris ascendit, conficit, Christum omninò natum esse in fine septembris, aut initio octobris. Quam sententiam suam multis rationib. aliis roborat, ut eam planè extra dubium collocare videatur.

Sexta ratio est petita ex ipsius Christi testimonio de seipso, Luc. c. 4. 17. 18. 19. 20. 21. 22. eodem ipso tempore quo cum Iudæis in synagoga de loco Esaiæ, ca. 61. 1. disseruit, impletum fuisse, vel impleri annum jubilæum σειτα χθείας quo tempore Christus prædicare cœpit Euãgeliũ Luc. c. 4. 17. & seqq. At verò hoc in anno Christi ætatis 30. fuit, statim scilicet postquam à Iohanne in Iordane fuit baptizatus, Marc. c. 1. 9. 10. 10. & reversus e Ę, Luc. c. 4. 1. & tentatus à Diabolo per 40. dies, Luc. c. 4. 1. 2. & seqq. Marc. c. 1. 12. postquam tentationem Christus expressè dicitur officium suum incepisse & prædicare cœpisse. Matth. c. 4. 17. Marc. c. 1. 14 & seqq. Luc. c. 4. 15. & seqq. & dixisse impletam ceremoniam & significationem anni ἀ φέτεως, Luc. c. 4. 14. 15. 16. & seqq. 21. de qua Esa. c. 61. 1. 2. 3. 4. & prædicavit hunc annũ ἀ φέτεως, Christus tuba patris: primum quidem in Galilæa patria sua Nazareth. Luc. c. 4. 14. 15. 16. & seqq. Matth. c. 4. 12. 13. & seqq. 23. posteà dicitur sibi discipulos elegisse. Iohan. c. 1. 37. & seqq. Matt. c. 1. 16. & seqq. itemq; primum signum & miraculum in nuptiis Canæ Galileæ fecisse, Ioh. c. 2. 12. post quod tempus descendisse legitur Hierosolymam & eiecisse vendentes ex templo,

p'o, Iohan c.2.12.12.& ſeqq.quo facto, feſtum Paſchatis primum, poſt inceptam prædicationem in menſe Martio, in anno ætatis ſuæ trigeſimo cum dimidio celebravit, Ioh.c.2.12.& ſeqq. uſque ad finem. In medio etiam tertio anno officii ſui Chriſtum crucifixum probare mihi videtur textus, apud Lucam, c.13.32.33.34. Ecce ſanationes peragam hodie & cras, tertia autem die conſummabor, &c. et d.c.13.verſ.7.8.9. Nam poſt baptiſma & inceptum prædicationis munus Chriſtus ter dicitur adſcendiſſe ad feſtum paſchatis in urbem Hieroſolymam. De prima adſcenſione extat Iohan.cap.2.verſ.12.13.14. De ſecunda Iohan.c.6.4.5. de tertia Iohan.cap.11.55.& ſeqq.poſt quam adſcenſionem etiam captus eſt à Iudæis & ad mortem damnatus.d.c.11.55.& ſeqq.capitibus.

Septima ratio eſt, quod ex hiſtoriis Romanorum conſtet, cenſuum præſtationem, Romano imperatori fieri ſolitam in menſe Septembri, quo itinera omnia ſunt pervia & fructus colliguntur, quo tempore Chriſtus dicitur natus. Luc.c.2.1.2.& ſeqq. quo ex edicto Cæſaris cenſus in territorio Romano indicebatur, deſcribebatur & exigebatur. Luc.c.2. quod in menſe Septembri apud Romanos fiebat l.1, C.de veſt.milit. Novell. 128.

Octava ratio eſt ex tempore nativitatis Chriſti, quo paſtores greges ſuos paverunt noctu in agris, quod neque olim, neque hodie in terris illis orientalibus in media bruma fieri poteſt, neque ſolet, ut teſtantur hiſtorici, ſed potius in autumno, ut ex poëtarum & hiſtoricorum teſtimoniis latè probat V Volphius in ſua Chronologia, lib.1.in fine.

Nona ratio eſt, quod Græca eccleſia olim annum ſemper à Septembri menſe inceperit, ut refert Beroaldus. Non obſtat argumentum, quo adducti, diem natalem Domini in Decembrem contulerunt, quod ſcilicet putent Zachariam ſacerdotem ingreſſum Sanctum Sanctorum, quod ſemel in feſto tabernaculorum, hoc eſt, in ſeptimo menſe, ſeu noſtro ſeptembri, licebat Levit.c.16.2.17. Heb.c.9. Nam textus apud Lucam d.c.1. dicit, Zachariam ſacerdotem ſortitum ſortem functionis ſacerdotalis, ſuſſitus faciendi, ingrediendi in templum Domini d.cap.1.9.10.11.1. Chronic.c.24.2.5.19. Non dicit Zachariam ſummum ſacerdotem & pontificem fuiſſe, ſed ſacerdotem. Pontifex unus fuit, ſacerdotes plurimi.

Num.c.4 ex tribu Aharonis prognati. Nec Pontifices habebant vices & sortem, ut sacerdotes. 2. Reg. c.11.9.10. sed uncti soli erant, Exod.c. 40.15. Levit.c.16. Exo.c.30.10. & seqq. neq; summus sacerdos & pontifex, sicuti reliqui sacerdotes, in classes distributus. Præterea suffitum & incensum factum in festo pentecostes, seu septimanarum in principio mensis Iunii patet ex Lev.c.23.5.6.11.12. & seqq. Exod.c.23.15.16.19. Deut c.16.16, tempore nimirum, quo erant spicæ recentes virentes, Levit.c.2.14. quo tempore sacerdotes partem similæ comedebant in loco sanctuarii tabernaculi, non in sancto sanctorum, Levit.cap.6.9.19.2. Chronic.c.26.16.18.19.c.9.7. Quibus addo ex Luc.d.c.1.11. ubi dicitur Angelus adstitisse Zachariæ, ad altaris suffitus dexteram. Altare hoc suffitus erat in media parte tabernaculi, hoc est in sancto, non in sancto sanctorum, ut liquet ex Hebræ.c.9. Et munus suffitus faciendi, etiam pro sorte ordinariis reliquis sacerdotibus deferebatur 1. Chron.c.23.5. & seqq. Et summus sacerdos, non per dies aliquot commorabatur in sancto sanctorum, prout hic Zacharias per dies aliquot officium fecisse dicitur.d.c.1.23. Ex quibus constat, functionem sacerdotalem Zachariæ non potuisse referri ad illud tempus, quo in sanctum sanctorum pontifex maximus ingrediebatur, quod fiebat in mense Septembri, sed potius ad illud, quo sacrificia & suffitus ordinarii fiebant, quod erat in Iunio. Quod verò dicitur populus expectasse foràs Zachariam, intelligendum est in ostio tabernaculi. Exod.c.40.30.31.32. & seqq.c.38.v.8.1. Sam.c.2. 22. seu in atrio domus Dei. 1. Chronic.cap.23.5.6. Nam populo non licebat ingredi domum Dei, sed tantum sacerdotibus. 1. Chron.c.23.5.6. & Ezech.c.44. Levit.c.16. partes verò tabernaculi tres erant; Atrium: sanctum. & sanctum sanctorum. Levit.c.16.12. & seqq. ubi Iunius Hebræ.c.9. Exo.c.26. Atrium erat antica pars, ab ortu in occasum, in qua populus conveniebat. Exod.c.27. & ubi ara ænea, ad quotidiana sacrificia & labrum æneum, aquam sacerdotibus præbens ad abluendum, Exod.c.26.c.39. Heb.c.9. Sanctũ verò erat pars media tabernaculi. atrio proxima, velo ab illo distincta, quæ sacerdotibus ministrantibus quotidie patebat, in qua altare aureum suffitus, seu thymiamatis in dextero latere, & mensa aurea cum panibus propositionis, in sinistro candelabrum

brum aureum. Sanctum sanctorum denique erat pars postica tabernaculi, velo quoque à sancto distincta, Exod.c 26. Hebr.c.9. in quam summo pontifici semel in anno ingredi licebat Levit.c. 16.in fine in mense septimo septembri scilicet die, decimo, Levit.d.c.16.29. & seqq. ubi Iunius.c.23.27.Exod.c.30.10.11.12. In hoc sancto sanctorum stabat arca fœderis, tecta propitiatorio, seu operculo. Exod c.26. In Luca.c. 1. cum dicitur Zacharias stetisse ad dexteram altaris suffitus, cum populus foràs in ostio tabernaculi precaretur, satis apparet, eo tempore Zachariam non fuisse in sancto sanctorum, sed in sancto, in quo erat altare suffitus aureum, ut dixi. Deniq; constat, Zachariam hunc patrem Iohannis illo tempore, quo Christus concipiebatur & nascebatur, non fuisse summum pontificem. vid. Sigonium de Repub. Hebræ.lib.5.c.3. ubi scribit & ex Iosepho probat, Ioazarum tum temporis pontificatum administrasse. Quomodo igitur hic sacerdos Zacharias sanctum sanctorum ingressus esset? Ex his omnibus probabile fit, tempora & festa ordinaria & solemnia à pontifice Romano malè mutata fuisse, ut scilicet impleretur de filio perditionis, qui tempora sit mutaturus, ut quidam illud Danielis accipiunt.

CAPUT XXIII.

De natura & affectione populi.

HActenus de lege, regula & norma vivendi & administrandi diximus. Sequitur de natura & affectione populi & corporis consociati, quorum notitia etiam magistratui in regni administratione summè necessaria est. *Boterus lib. 2. cap. 3. de politia benè constituend. Populum hîc accipio pro cœtu & plebe promiscua. corpus consociatum, pro membris regni in unum corpus unitis.*

Populi ingenium, mores, natura, affectio & notitia petenda & cognoscenda est ex natura, situ & sede regionis, ætate, conditione, statu & educatione eiusdem. *vide Bodin. lib. 5. c. 1.*

de Repu. Lipſ. lib. 4. polit. c. 5. Hippolyt. à Collib. de principe c. 8. Zuinger. in theat. volum. 21. lib. 1. & ſeqq. Alexand. ab Alexan-genial. dier. lib. 4. c. 13. & Gregor. Toloſ. lib. 4. c. 4. & lib. 10. c. 6. num. 17. & ſeqq. c. 3. Bodin. in method. hiſtor. cap. 5. Boter. lib. 2. de polit. bene inſtit. Scipion. Amirat. lib. 4. diſcurſ. 7.

Cognoſcitur autem ex loco & ſitu regionis, hominiſque natura, ſi conſideretur, an verſus orientem, ſeptentrionem, occidentem, meridiem, vel occaſum ſolis, regio ſita ſit, an illa plana, montoſa, ventoſa, vel tranquilla.

Populi orientales, cæteris naturâ ſuâ ſunt humaniores & urbaniores.

Populi inter meridiem & ſeptentrionem ſiti, quia medium inter calorem & frigus tenent, ideò ipſi quoque viribus ingenii & corporis ſimul valent. Ideoque libertate temporata regendi ſunt. *ut ſunt Romani, Græci, Poloni, Hungari Galli & alii.*

Septentrionales populi naturâ ſunt audaces, animoſi, cordati, ſed non aſtuti, neque induſtrii, verum ſimplices candidi, corpulenti, tardi, fidi & conſtantes, hilares, vino dediti, inhumani. *Quales eſſe videntur Tranſylvani, quidam Poloni, Dani, Suedi & alii.* Hi liberius in gubernatione ſunt habendi. gaudent enim maiori licentia & indulgentia. Meridionales populi contra ſunt ſolertes, ingenios; leves, inconſtantes, veneri dediti, melancholici, *quales ſunt Sarraceni, & reliqui Arabes, Aegyptii, Aethiopes, Carmani, Gedroſii, Indi, & plures alii.*

Habitantes in regionibus patentibus & ventoſis, ſunt turbulenti, inquieti, inconſtantes. In locis tranquillis viventes, contra ſunt quieti conſtantes.

Montani populi ſunt duri, robuſti, aſperi, auſteri, atque gaudent majori licentia & libertate frui cupiunt.

Vallenſes, contra ſunt naturâ timidi, molles, effæminati.

In locis ſterilibus degentes, ſunt artificioſi, induſtrii, ſeduli, ſeveri, & arctioribus vinculis indomitam & feram hominum vitam conſtringi oportere judicant.

In

In fertilibus contrà habitantes, otioſi, voluptatibus dediti. In portu maris fluminúmve viventes, ob commercia & cõverſationem cum variis hominibus callidi, aſtuti, lucro dediti, doloſi. *vid. Ariſt. lib. 7. polit. c 7. Petr. Greg. Toloſ. lib. 4. c. 4. de Repub.*

Valentes robore corporis, non ingenio, opus habent rege prudente & gravi, cujus autoritate contineantur.

Qui valent prudentia, viribus autem corporis deſtituuntur, illi cupiũt ſibi dari regem, hominem acrem, bellicoſum & ad res gerendas aptum: ſed qui inter hos medii ſunt & tam corpore, quàm ingenio valent, libentiùs ab optimatibus reguntur. *Petr. Martyr 1. Sam. c. 8.*

Populus Iudaicus, naturâ contumax præfractus, rebellis, impatiens, pervicax & intractabilis fuit. *Deut. c. 31. 27. ibi nam ego novi rebellionem tuam & cervicem tuam duriſſimam. Pſalm. 95. 8. 9. 10. 11. Eſa. c. 48. 4. c. 65. 2. Ierem. c. 3. 3. 4. 5. c. 8. 6. c. 11. Act. c. 7. 51. & Pſalm. 78. Ideo etiam Moſes quædam hac duritiâ motus ipſi indulſit, quæ aliâs conceſſurus non fuiſſet. Matth. c. 19. 8. 9.*

Deinde, ut regionum mores ſæpè ſunt diverſi, & diverſa ſtudia & judicia: ſic & inde nati diverſum habent morum habitum & rationem, & proinde non poſſunt ſimul convenire ſine aliqua antipathia, quæ ſolet quandoque motus, ſeditionẽ, læſionem & ſubverſionem ſtatus Reipub. excitare. *Nam elati, ſuperbi, belliſve aſſueti, facilè pacificis & manſuetis vim inferunt. Mali & dediti mollitiei, bonos mores corrumpunt. Ezech. c. 16. 3. Siracid. c. 33. 12. 13. 14. 15. 16. l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. de ædil. edict. Tit. c. 1. 12. Alex. ab Alexand. lib. 4. c. 13. Greg. latè d. lib. 4. c. 4. de Rep. & Plutarch. de gerend. Repub. Ariſtot. lib. 5. polit. c. 3.*

Oportet itaque magiſtratum ingenia hominum quos regit, vel in jus civitatis recipit, noviſſe, ne moribus, naturâ, & ingenio diverſos & contrarios conjungat, vel qui alios corrupturi ſunt: Oportet noviſſe etiam mores & ingenia eorum, quibus præeſt, ut his ſe adcommodare poſſit, & ſciat quibus potiſſimum populus moveri & delectari ſoleat &

duci. vide Arist. l. 7. poli. c. 6. li. 5. c. 3. imò & senũ, juvenũ, item feminarũ, divitiũ, nobiliũ, doctorum, pauperũ, & viliũ naturã mores & ingeniũ scire debet. Scip. Amir. l. 4. disc. 7. Qui venãtur bestias induunt exuviũ cervi; qui aucupantur aves, plumatis utuntur tunicis: qui tauros capiãt, cavẽt ne veste rubra appareant, aut elephãtis albâ: quod hoc colore irritentur. Sic qui ferã nationẽ domare vult, semet ipsum illi ad tempus adcommodet necesse est. Ita quoque magistratus affectus populi discere debet, & scire, quomodo passiones & affectus populi ad harmoniã & ad legum obedientiam ducere possit. Sed tamen ut arbores transplantatæ, deponunt sæpè nõxiam substantiam, mutatâ culturâ & terrâ: sic quidam alio cõmigrantes mutant & mores & naturam pristinam. Greg. d. lib. 4. c. 4. num. 17. & seqq. & Iohan. Bod. in method. histor. c. 5. & d. c. 1. li. 5. de. Repub.

Populi verò triplicis, sui, finitimi & universi natura & affectio magistratui cognoscenda est.

Populi sui, seu sibi subiecti, affectio & natura, vel conditio, ideò cognita, perspecta & explorata magistratui esse dèbet, ut sciat, quibus rebus & modis ille ducatur, moveatur, offendatur & regatur; quæ quibus, & quales leges & gubernandi ratio congruat. *Ideo Iosephus in exordio sui magistratus obivit totam regionem sibi commissam, eiusque naturam, conditionem & statum didicit, ut habetur Genes. c. 41. 46. vide Plutarch. de gerend. Repub. Inter subditos duo civium sunt genera, plebs & nobilitas. Plebs annonæ abundantia exhilaranda est, justitiaque timore frenanda: nobilitas verò ut honoris stimulo adigitur, sic pudoris freno corrigitur. Si nobiles nõ timuerint, si plebeios non puduerit, si tamẽ hi patiantur, illis aditus ad principẽ intercludatur, pro re cõperta habendũ est, Remp. minus rectè se habere.*

Finitimi populi naturam, ingenium, propensionemque noscere oportet, ideò, quod cum illis sæpè res, fœdera, & commercia, vel bella intercedunt, vel quod opera eorum opus habeat in vita sociali. *Act. c. 12. 20 ibi petebant pacem, eò quod aleretur regio ipsorum ex regis agro. Iudic. c. 18. 7. 10. 27. Quamobrem refert mores vicinorũ scire, an sint iracũdi, inquieti, audaces, pacati, leves, timidi, intẽperãtes, luxuriosi, superbi, mẽdaces, vani, avari, laborioſi, austeri,*

mores

cõtumaces, inhumani, duri, agreſtes, molles, vel alii. Quinã taleſ ſint naturâ regionis, latè docet Bod. in meth. hiſt. c. quẽ vide & l. 5. c. 1. de Rep.

Mali finitimi & vicini à Deo alicui regno obiiciuntur, ad vitia illius reprimẽdũ, vel corrigendũ, vel in officio illud continẽdum. *Sic Philiſtinos Iſraelitis, Iudæis Iſraelitas, Deus oppoſuit, tanquam repagulũ & frenũ. 1. Chron. c. 4. adde Ierem. c. 50. & ſeqq. vid. Iudic. c. 3. Quamobrẽ etiam dico, non expellam eos à facie veſtra, ſed erũt vobis adlatera, & dii eorum vobis in tẽdiculam futuri ſunt & c. 4. 4. fueruntq; ad probandũ per ipſas Iſraelem ad cognoſcẽdum, an auſcultaturi eſſent præceptis Iehovæ, quæ præceperat majorib. ipſorũ, c. 10. 7. Iudic. & Ioſ. c. 15. 63. 1. Chro. c. 4. Sir. c. 33. 15. 16. Sic hodie Turcas Germanis opponit vicinos, & Gallis Anglos, & alii alios vicinos & vindices quaſi delictorum ſuorũ habent, uti exẽpla & hiſtoriæ teſtãtur. vid. Comin. part. 1. hiſt. Gall. c. 107. & ſeqq. Nam ſi qui princeps, aut ſi quæ civitas ſecura, ſine ullo metu hoſtili viveret, luxuriantibus otio animis principatus in libidinem & tyrannidẽ verteretur, quo argumento Scipio Naſica Carthaginẽ conſervandã eſſe contra Catonem diſſentientẽ aſſerebat, ne metu ablato æmulæ urbis luxuriari felicitas urbis Romanæ inciperet. Ita Deus, dum ſingulari providentia principibus et civitatibus excitat æmulos, illis velut quoſdã ſtimulos ſubdit, ut alii aliorum metu modeſtè & temperantur ſe gerant. Comin. lib. 5. c. 18. Planè bellicoſarũ gentiũ & in ſuis regionibus parcè & duritur viventiũ in fertiliores invitatio periculoſa. 2. Reg. c. 16. 7. 8, 9. & ſeqq. ſed & Deus provinciis vel regnis Angelos pficit. Perſis Angelus à Deo legitur tributus. Dan. c. 10. 13. c. 12. 1. Macedoniæ. Act. c. 16. 9. adde Exo. c. 13. c. 14. Ioſ. c. 5. Iud. c. 6. 2. Reg. c. 19.*

Vniverſi populi ingeniũ, inclinationẽ propenſionẽ & naturã intelligere decet magiſtratũ, qui nimirũ ſint motus, affectus omnibus ſubditis communes erga ſuperiorẽ ſibi imperantẽ.

Quod nullo meliori modo, q̃ quod ipſe aliquandiu imperio alieno obtẽperaverit, intelligere poterit. Ex eo. n. recolere poteſt qd ſub alio principe, aut noluerit, aut voluerit, & q̃d tibi obediẽti ab impãte, vel cõtra fieri volueris, vel minus. *Vnde de Galba Tac. utiliſſimus idõ ac breviſſimus rerũ bonarũ malarũq; dilecto, cogi-*

tare

tare, quid sub alio principe, aut nolueris, aut volueris.

Deinde consultum, ut magistratus se moribus & ingenio populi ad tempus ad commodet, ut intelligat quæ ei conveniant & quæ deceant, & leges convenientes ferat: ita faciliori labore & diutius imperabit. *vide Gregor. lib. 22. c. 8. num. 7, 8. & lib. 10. c. 3. de Repub.*

Est verò plerunque natura & ingenium vulgi, & populi universi.

Primò mobile, varium, inconstans & mutabile, pronum in affectus, quos ponit, vel sumit varios, imò contrarios sæpè & diversos, & plerunque in benè de se meritos ingratum, pro beneficiis maleficia reponens. *Scip. Amirat. lib. 5. discurs. 3. & lib. 20. discurs. 4.*

Ita populus Iudaicus, modò Christum voluit regem constituere, modò faustis acclamationibus Hierosolymis ingredientem excepit, quem tamen alio tempore ad crucis supplicium postulavit; Idem populus Iudaicus erga Gideonis liberos ingratus. Iudic. c. 8. 34. 35. junctò versic. 22. & idem Mosen primò regem coluit, quem alio tempore trucidare volebat. Num. c. 20. Sic Iudæi Iohanni Messiæ honorem deferunt, quem tamen postea ab Herode in carcerem conjunctum, omnes deserunt. Apostoli, qui ebrietatis insimulabantur à Iudæis, pro diis postea ab illis habentur. Act. c. 2. 3. Lycaones Paulum, tanquam Deum excipiunt, paulò post tamen lapidant. Act. c. 14. Melitenses Paulum homicidam, mox Deum dicebant. Act. c. 28. David quoque hanc populi sensit mutabilitatem & inconstantiam. Ab Israelitis rex confirmatur, & ab eisdem regno pellitur & eiicitur. 1. Sam. c. 15. adde 1. Reg. c. 12. & 2. Reg. c. 15. c. 17, 2. Sam. c. 20. 2. Profana exempla plurima recensct Georg. Richter. in axio. polit. 46. & 339. Extant quoque exempla Aristidis, Simonis, Phocionis, Scipionis, Themistoclis, Miltiadis, & aliorum virorum præstantium, qui postquam aliquandiu populo placuerunt, imò justissimè vixerunt, tamen vel exilio, vel supplicio postea sunt affecti.

Quandiu indigentia, vel necessitate aliqua premitur populus, supplex & humilis est valde, & ad eos, à quibus se juvari arbitratur,

arbitratur, totus inclinat: at ubi se sensit bene habere, maximè dum divitiis affluit, de se mirificè præsumit, unde ad libertatem, vel modico vento impulsus se accingit, jugum superioris, quantumvis æquissimi excutere. *Eccles. c. 4. 10. 11. 12.* conatur, & nisi tum, dum audere incipit, reprimatur, periculosum, ne quod temerè exorsus est, perniciosè perficiat: ubi verò vigilantis principis manum imminentem considerat, eadem levitate, quâ ceperat præsumere, in seipsum redit. *Greg. lib. 4. cap. 3. n. 19. Magistratus igitur se vulgo non tradat, prudenter cum illo agat, in caducum parietem non inclinet.*

Deinde commune multitudinis vitium est, ut nimia clementia principis sui abutatur & nimia superbia irritetur, & medium amet. Vitiũ illius etiam est, quod magnos ac virtute præstantes viros plerunque invidia prosequatur, ignavos autem & timidos dignitate ac gloria afficiat. Diligit, quorum prudentiam imitari se posse confidit, quorum verò sapiẽtiam non potest attingere, eos livore & invidia insectatur. *Franciscus Patrit. lib. 5. de regno tit. 11. Quantum itaq; potentiæ accedit unicuique, tantum in eum invidiæ crescit, ita ut virtutis & gloriæ comes perpetuus sit invidia, calumnia, odium & livor. Exemplo sit Daniel, qui ob virtutes, invidiam, odium, & calumniam Satraparum sustinuit. Danæ. c. 6. Christus cuius miracula Pharisæi calumniis insectabantur. David. invisus aulicis Saulis: Iosephus fratribus suis, ob virtutes & gloriam odiosus. Scipio Africanus, Themistocles, Aristides, Hermodorus & alii Richt. axiom. 295.*

Vitium quoque populi est, quod magistratui suo mala incommoda & adversa, quæ in Repub. accidunt, imputat & adscribit. *uti populus Iudaicus Mosi. Exod. c. 5. 21. 22. 23. Num. c. 20. 3. 4. cur nos adduxisti congregationem hanc, in desertum, ut moriamur ibi nos & jumenta nostra. 5. et quare fecisti, ut ascenderemus ex Ægypto ad adducendum nos in locum malum istum. 6. 7. & Davidi. 1. Sam. c. 30. 6. & futurum magistratum magis & plus amat, quàm præsentem etiam bonum & pium, uti exemplum Absolomonis et Davidis docet. 2. Sam.*

c.15.10.13.c.19.9.10.41.42.43. *Eccl.c.4.11. vidi oẽs viuẽtes qui ãbulant sub sole adiũgẽtes se puero illi secũdo, q regnaturus est loco illius.*

Tertiò populus est præceps, pavidus, socors, judicii expers, nec delectu, aut sapientia, sed impetu, temeritate, suspicione, vel affectu suo ducitur. Ideoque ex opinione multa, ex veritate pauca judicat, atque ad plures inclinat, & ex multitudine sentientiũ, veritatẽ metitur. & Cicer. pro Planc. non est consiliũ in vulgo, non ratio, nõ discrimẽ, non diligentia. *Ideoq; vanæ populi voces nõ sũt audiẽdæ. l. Decur. C. de pæn. illi cui regẽdus, nõ sequẽdus, populus est cõmissus. l. 3. c. qui manum. nõ poss. Scip. Amir. l. 20. dis. 4.*

Credulus est, quia oĩa credit, & quoquo modo audita, pro cõpertis habet & facilè falli & induci potest & talis utentibus reddi, qualis est dux, vel rector illius. Favet fervidis. Nam populo judice, quicquid modestũ id ignaviæ speciẽ habet, quod circumspectum & providum segnitiæ; Quod verò abruptum & præceps, id verò forte & virile censetur. *ut Lipsius dicit.*

Quartò, invidus est populus, & ægris oculis alienã felicitatẽ intuetur, & propria publicis præfert, atque omniũ curarũ est expers: imò deteriori atque inferiori parti favet. *Hinc multi viri præclari & eximii post res feliciter gestas, in exiliũ fuerunt ejecti, vel alia graviora passi sunt, ex sola populi invidia. ut Themistocles, Scipio Africanus Scipio Asiaticus, Bellisarius. Est. n. commune vitiũ in magnis et liberis civitatibus, ut invidia virtutis sit comes et libenter detrahant his, quos altius emergere vident: neq; pauperes æquo animo alienam opulentã fortunã intuẽtur. Franc. Patr. lib. 6. tit. 5. Spin. de animi tranquil. l. 4.*

V. Ferox, morosus, indomitus & servitutis impatiẽs est populus, equo feroci & indomito similis, cadẽque arte tractãdus *Greg. lib. 22. c. 3. num. 5. & lib. 10. cap. num. 203. Nam, inquit, nisi cum arte & peritia sessor noverit tergo equi insidere, omninò excutitur. Ideoq; rectè Xenophon. 1. pæd. homines, ait, in nullos magis insurgunt, quam in eos, quos imperiũ in se affectare sentiscunt: et omnibus animalibus facilius, quam hominibus imperare poteris, nullũq; animal, quod maiori arte tractandum est. Cicero ad Quint. fratr. epist. 1. sæpè magistratui pro communibus commodis adeundas inimicitias, dicit, subeundas, sæpè pro Rep. tem-*

peſtates, cũ multis audacibus, improbis, nõnunquã etiã potentib. eſſe dimicãdũ. ſed hæc ferocia in ſolis verbis. Nihil en. ultra verba plebs eſt auſura.

VI. Vetita loquitur populus & cõmprimi uetcit. Famam, vel rumorẽ alit & auget in peius potius, quã melius & quando provoto omnia non ſuccedunt, facilè culpam in magiſtratum coniicit. *Ideoq; rectè Plutarchus dicit, omni populo ineſt malignũ quiddam & querulum in imperantes. Et Seneca de provident. Quã vis id agas, ut nequis meritò te oderit, erũt tamẽ ſẽper, qui oderunt. adeò ut Plutarch. in Apophtheg. recte dixerit, regiũ eſſe audire male, cũ facias bene. Qua in re populus ſimilis eſt infantibus, qui pultẽ à matribus ac nutricibus capiũt, plorare interim non deſinunt. ſed imperanti vanæ populi voces non ſunt audiendæ. l. Decur. C. de pæn. & vulgi obtrectationes negligendæ imperantibus. quod exemplis illuſtrat Scipio Amirat. lib. 3. diſcurſ. 7. & nihil eſſe levius, quã auræ populari fidere, idẽ lib. 5. diſcurſ. 3. exẽplis docet.*

VII. Hinc populus eſt turbidus, ſeditioſus, rerumque novarum cupidus, præſentia faſtidiens, aliũ ſtatũ & cõditionem Reip. expetens, quieti & otio adverſus, præſertim quando dux eſt. *Eccleſ. c. 4. 10. 11. 12. ubi docet Salomo, populares & ſubditos nunquam ſuâ ſorte contentos eſſe, ac ne ſapienti quidem regi adquieſcere, & mutationem expetere quod patet etiam ex Abſolomis exẽplo. 2 Sam. c. 15. 10. 12. 13. & aliis ſupra allatis in §. Magiſtratui ſuo, & plura adfert Richter. axiom. 237. Nam animi hominum ſunt inſtabiles & offenſi aliquib. incõmodis, facile appetũt alia. Sic Iudæi ſub Samuele, petebãt ſibi dari regẽ iidẽ in Ægyptiũ redire cupiebãt. Nam ut mare, quod ſuâ naturâ tranquillũ eſt, ventorum vi agitatur; Sic populus ſuâ naturâ & ſponte placatus, hominũ ſeditioſorũ vocib. ut violẽtiſſimis tẽpeſtatib. attollitur, ut ait Cic. pro Cluent. At ſine rectore & ductore, vulgus præceps, pavidus, vecors, metu aut ſpe nimiũ in reb. minimis trepidat, in maximis minimè proſpicit, verbis ferox, factis remiſſus. Aut. n. ſervit humiliter, aut ſupbè dominatur, aut nimiũ colit, aut nimiũ odit. Mediũ neſcit, declinat, vel ad dẽxtrã, vel ſiniſtrã. Libertatẽ, q̃ media eſt, nec ſpernere modicè, neq; habere ſcit. Exẽplũ hujus naturæ populi ẽxtat 2. Sã. c. 15. ubi Abſalõ ſubditorũ patris ſui animos facilè ſuis blãditijs ad ſe allicere potuit, ut ſecũ cõtra*

dem Regem conspirarent. Similiter cap. 20. ubi auctore Shebabo Israelitæ à David deficiunt 2. Reg. c. 10. 1. 2. 3. 4. 5. & seqq. Greg. lib. 22. c. 11. de Rep. & lib. 10. c. 3. c. 4.

VIII. Natura & affectio, seu ingenium populi est, ut mores & vitam sui summi magistratus imitetur facilimè. *Est enim subditus omnib. quasi lex ab ipsa natura insita, ut omnia principis facta, dicta, mores accuratissimè imitentur, atque in id unum intentos habeant oculos, studia, mentes, ut ejus singula vitia, virtutes, omnem denique corporis & animi habitum, ipsis animis & mentibus expressum habeant, ut dicit Bodin. lib. 4. c. 6. de Repub. & obsequium inde in principem et æmulandi amor validior, quàm pœna ex legib. & metus. Unde proverbium. Qualis rex, talis grex: qualis princeps, talis populus. Siracid. c. 10. 2.* Quod adeò verum est, ut princeps, quantumvis simulator & cautus sit, non tamen possit efficere, quin Respub. suis vitiis non inficiatur, vel virtutibus suis non exornetur. *unde est, quod princeps plus exemplo quàm peccato suo noceat, & vitâ suâ honestâ plus, quàm præceptis & pœnis ædificet. Nam vita principis boni, censura est civium, eaque perpetua. ad hanc solent se cives conformare.* Nam,

——— ——— *componitur orbis,*
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos, edicta valent, quam vita regentis.

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus. ut ait Claudianus,

Ita Vespasianus bonis legibus à se latis multa correxit in Repub. sed exemplo vitæ probæ, plus effecit apud populum, ut refert Aurel. Vict. in vita ejusd. Idem de Arcadio & Honorio narrat Zozomen. lib 8. c. 1. Quoties impius rex Ieroboam dicitur Israelem peccatis suis seduxisse? David in Psa. 12. in fine conqueritur multiplicari improbos, improbis imperium tenentibus, & in Psalm. 20. 4. 5. 6. 9. ob pietatem regis subditi incitantur ad virtutis & pietatis studium & Psalm. seq. Contra omnes ministri regis impii, etiam ipsi sunt impii. Proverb. c. 29. 12. In politia Romana, vita impia & turpi, multa vitia introduxerunt Nero, Caligula, Heliogabalus & plures alii: Item in Repub. Iudæorum Ieroboam, Achab, Manasses & alii 2. Reg. c. 21. 2. Chron. c. 33. vide Cicer. 3. de

de legib. Non tantùm, inquit, mali est, peccare principes, quantum illud, quòd permulti etiam imitatores principum existunt. Nec solùm vitia concipiunt ipsi principes, sed ea infundunt in civitatem, & obsunt dum corrumpuntur & dum corrumpunt, plúsque exemplo, quàm peccato nocent. Hinc Plato; si Remp. rectè laudabiliterque instituis gerere, virtus tibi cum civibus cõmunicanda est. Quales. n. in Rep. sunt principes, tales solent esse reliqui cives. Ideoq; non tã imperio nobis opus, quàm exemplo, dicebat Plinius. vide exemplum Marci Imp. in capitolino. Ideo lumina populi magistratus vocantur. 2. Sam. c. 21. 17. & c. 23. 3. 4. qui in suos mores formant cæteros. Camerar. cent. 1. c. 66. Georg. Richter. axiom. pol. 120. qui exempla referunt. Scipio. Amirat. lib. 3. discurs. 9.

Hinc studia vulgi cum benevolentia & favore principum consistunt & mutantur. Vulgus enim illos colit & admiratur, quos scit in gratia & autoritate esse apud principes. Rursus quoque hos odit, quos videt gratia & favore principum excidisse.

IX. Populus levis, inconstans & varius est, varia agitat, movet, conatur, meditatur, loquitur, quovis tempore, quæ principem, seu magistratum scire oportet: Imò etiam singulorum subditorum vitam & mores, ut cognitos habeat, ipsius interest, ne illi imponatur à malè consulentibus, néve mendaciis firment dolosa consilia, ne cogatur hoc tantùm scire, quod consiliarii loquuntur, atque ut remedia ordinare & in tempore prævenire possit.

Adsequitur autem hoc honestè, quando frequenter comitia, seu status regni congregat, audit, & liberè conqueri patitur quosvis.

Iosaphat rex, ministros suos per omnes regionis & regni sui partes misit, qui de statu singulorum & universorum informati, omnia in melius reformarent. Delatores à quibusdam huic negotio adhibentur, qui clam à magistratu submissi, in secretiora etiam quæque privatorum habitacula penetrant, omnia explorantur & observant, ad superiorem subornantẽ relaturi. Sed ob imposturas et calũnias horũ in bonos & delationes falsas, hoc genus hominũ valdè periculosũ est. vid. Pet. Gre. l. 32. c. 4. Syn.

In quibuſdam locis conſtituti ſunt in hunc finem cenſores, obſervatores, procuratores & advocati jurati, qui quæ ad crimina & negotia publica pertinent, ſollicite inquirunt, explorant, referunt & deferunt magiſtratui emendanda. Vnde hi, magiſtratus ſui aures & oculi rectè dicuntur. Eccleſ. c. 10. 17. Ne quidem in conſcientia tua regi maledicito: & in conclavibus cubilis tui ne maledicito diviti. Nam vel avis cœlorum perferret vocem illam & ales indicaret verbum. & 2. Sam. c. 18. 13. aut ſi commiſero ex memetipſo falſitatem, cum nulla res poſſit à rege celari: an tu ſtaturus es te ex adverſo? Geneſ. cap. 44. verſ. 5. 15. Levit. cap. 5. verſ. 1. 2. Deut. cap. 17. ver. 2. 3. 4. 5. 6. cap. 13. verſ. 12. 14.

Coitiones etiam & conventicula ſubditorum, vel vulgi, magiſtratum cognita & explorata habere oportet. Solent enim flabella nocturnis colloquiis, aut flexo in veſperam die, & dilapſis melioribus, deterrimum quemque congregare, atque in ejuſmodi conventiculis ſerunt querelas, & ambiguos de principe ſermones & quævis alia turbamenta vulgi, prætexunt ſpecioſa nomina, fingunt varia & facilè in malum prorumpunt.

Valdè quoque principis intereſt, ut hominum mores cognoſcat, bonóſque virtute inſigni præditos viros cognitos & exploratos habeat, ut iis uti poſsit pro Reipubl. commodo. Qua in re excelluit Auguſtus Imp. & Ludoicus undecimus rex Galliæ. *Scipio Amirat. lib. 13. diſcurſ. 9.* Malos contrà & noxios cognitos habeat, ut evitare horum miniſteria poſsit.

Præterea aulicorum & palatinorum ſuorum miniſtrorum naturam & ingenium ſummum magiſtratum cognitum habere oportet, ut remedium malis adferre poſsit, & præcipitium, lapſum atque ruinam, quam tales magiſtratui & imperio parare ſolent, præcavere, vel mala, quæ imperantibus

bus adferre ſolent, declinare poſsit. Horum igitur aulicorum & palatinorum mores & natura ita ſolet eſſe comparata.

Primò in aula & palatio magiſtratus verſantes miniſtri, toti ex nutu ſui principis, velut Dei ſui, pendent. *Pſalm.* 146. 2. ex hujus nutu vultum ſuum fingunt, ſimulant & diſſimulant, ac præcipites feruntur etiam ad facta impia, quæ ſciunt placere dominis. Sunt igitur injuſtitiæ & libidinis eorum miniſtri, vitiis & cupiditatibus ipſorum per adulationem inſervientes, abſque ulla conſcientia. 2. *Sam. cap.* 11. 3. 4. 5. 6. *& ſeqq.* 19. *ubi Davidis flagitiis, famuli ipſius aulici promptè inſervierunt. Ita miniſtri Herodis, ut placerent illi, Chriſto illudunt. Luc. cap.* 23. *& miniſtri Caiphæ. Matth. cap.* 26. *ca.* 27. *ſic principes Pharaonis illius libidini inſerviunt. Geneſ. cap.* 12. 12. *& Abimeleci. Geneſi cap.* 20. 2. *& principes Hiſkiæ. Ierem cap.* 38. 4. 5. *cap.* 36. 23. 24. *& Saulis tyrannidi Ziphæi inſerviunt.* 1. *Sam. cap.* 26. *Sic Saulis inſidiis, quas Davidi ſtruebat, ſerviunt famuli Saulis mentiendo.* 1. *Samuel, cap.* 18. *verſ.* 21. 22. 23. 24. *& ſeqq. & Doegh è ſervis Samuelis.* 1. *Samuel. cap.* 21. 8. 9. *& Amnonis libidini turpi inſervit Ionadab.* 2. *Samuel. cap.* 13. *verſ.* 2. 3. 4. 5. *& Achabi vindictæ ipſius famuli.* 2. *Reg. cap.* 1. *verſ.* 6. 7. *& ſeqq. Ita principes libidinum ſuarum artifices & miniſtros in aulis facilè reperiunt.* 2. *Samuel. cap.* 13. *verſ.* 1. 2. 3. *Ideoque in aulis pluris fiunt adulatores & ſycophantæ, quam viri fortes, boni & pii. Richterus axiomat.* 184. *& Reinhardus Lorich. de inſtitutione principum titul. de adulat. & ſeqq. Quare iſtis miniſtris & muſcis aulicis non eſt fidendum, aut illis quidquam committendum.* 1. *Samuel. capit.* 18. *verſ.* 21. *capit.* 21. *verſ.* 8. *Solent enim eſſe proditores & exploratores bonorum virorum. uti Doegh, dict. capitul.* 22. *verſ.* 8. 9. 1. *Samuel. & famuli Saulis* 1. *Sam. cap.* 18. *verſ.* 21, 22.

II. Aulici ſolent eſſe bonorum virorum æmuli & detre-

ctatores,

ctatores, calumniatores, inimici & exploratores, eorumque famæ & bonis insidiantur etiam laudando. 1. *Sam.* c. 18. 20. 21, 22. c. 21. 8. 9. *Esth.* c. 3. c. 7. 2. *Sam* c. 10. 1. *Reg.* c. 12. *Psal.* 101. 5. *De Parmenione Alexandri magni medicum deferente Polyb. lib. 4. histor. & Pet. Greg. lib. 22. c. 12. Sic Ioab verba & facta Abneri malitiosè interpretatur.* 2. *Sam.* c. 3. 24. 25. *& principes Amonitarum verba legatorum Davidis.* 2. *Sam.* c. 10. 1. 2. 3. 4. *Doeg, de quo conqueritur David. Psal.* 52. *& Psal.* 59. *& in genere de suis calumniatoribus Psal.* 109. *&* 120. *&* 140. *&* 52. *&* 59. *Daniel.* c. 6. 5. 6. 7.

III. In aulis principum maximè ambitiosi, fastuosi, superbi ac pravi fraudum sunt artifices & malorum fabricatores. *Prov.* c. 6. 12. 13. 14. *& seqq.* c. 10. 10. *& seqq. ostendunt exẽpla Doeg & Hamani Daniel.* c. 6. 6. *non sumus inventuri contra Danielem ullam occasionem, nisi inveniamus contra eum occasionem. &c. & vers.* 7. 8. 9. 10. *et seqq. Psalm.* 101. 5. *lingua apud me lædentem clam proximum suum, ipsum exscindam: elatum oculis & tumentem animo, ipsum non potero ferre.* 6. *oculi mei attendent ad veraces terræ, ut consideant mecum: ambulans via integra is, ministrabit mihi. Ideoq; aula dicitur gymnasium mendacii, adulationis & calumniæ. Francisc. Patric. lib.* 1. *tit.* 7. *de regn. adeò ut in aulis non tantùm vituperando, sed etiam laudando bonis calumnia fiat.*

IIII. Aulici ex rerum mutatione mutantur & pendent, ac proinde in proprios dominos, (quos prius penè pro Diis coluerant) mutatâ eorum conditione, primi crudeles evadunt, & in eos statim conjurant, in favore alterius potentioris ac rerum iam potientis. *vide exempla.* 2. *Reg.* c. 12. *&* c. 9. 32. 33. *& exemplum Zibæ & Achitophelis.* 2. *Sam.* c. 1. c. 16. c. 17. *David quandiu erat in gratia Saulis, omnibus aulicis erat gratus.* 1. *Sam.* c. 18. c. 19. *quamprimum verò illi ingratus, omnes aulici illius odio ipsum habebant, uti conqueritur Psalm.* 54. *& Psalm.* 58. *&* 59. *Sic Haman in gratia regis existens, ab omnibus aulicis observabatur. Est.* c. 3. *& quia Mardochai in gratia regis, ideo omnes Iudæi erant grati. Est* c. 9. *& Iob de istis conqueritur Iob.* c. 30.

V. Con.

V. Contra dominorum & potentiorum voluntates in aulis adeò mobiles ſunt, ut perrarò aulicæ vitæ periodus eodẽ favore ad finem uſque perſeveret, vel quod ſatietas capiat principes cum omnia tribuerunt, aut aulicos, cum iam nihil reliquum eſt, quod cupiant. *quod exemplo Sejani apud Tyberium, Clyti apud Alexandrum magnum, Amanis apud Aßuerum & aliorum illuſtrat, Scipio Amiratus lib. 3. diſcurſ. 4. ubi rationes varias hujus mutationis aulicæ adducit.*

VI. Aulici, quos vident eſſe in gratia regis, odio habent clam. *Exemplo ſit Iſaac, qui gratioſus apud Abimelec, ſed odioſus Philiſtæis. Geneſ. c. 26. David, qui apud regem Achis gratioſus erat, apud illius miniſtros aulicos odioſus fuit. 1. Sam. c. 29. Daniel regi erat gratus, ſed aulicis ipſius ingratus. Daniel. c. 6. Sic & Aman & Mardochai Eſt. c. 6.*

VII. Aulici gratiâ & autoritate pollentes, patem ferre in aula non poſſunt, ſed conantur illum expellere arte, dolo, technis, inſidiis, dilationibus. *Sic Ioab non potuit ferre Abnerum. 2 Sam. c. 3. & Amaſam 2 Sam. c. 20. & Achitophel Huſai. 2. Sam. c. 17. & Aman Mardochai. Eſt. c. 3. & 5. David conqueritur. Pſalm. 35. 15. cum claudico, lætãtur congregantes ſe apud loripedes ut non animadvertam, lacerant ac non ſilent. 16. inter hypocritas, facetos ſannione, faceti frendentes contrà medentibus ſuis. 20. contra quietos terræ res fraudulentiſſimas loquũtur & excogitant. 21. & dilatant contra me os ſuum, 25. & ſeqq. Pſalm. 62. 5. 10. 11 & Pſalm. 64. 4. qui acuunt, ſicut gladium, linguam ſuam: intentant, ut ſagittam ſuam, verbum amarulentum. 5. Iaculis petendo ex latebris integrum repentè jaculis petunt eum, neque timent. 6. confirmant ſibi rem malam, narrant, de abſcondendis laqueis, dicunt quis videt illos. 7. Perſcrutantur iniquitates, conficimur iis quæ callidiſſimè ſunt perſcrutati. Ierem. c. 9. Prover. c. 26. 18. 19. Talis fuit Doeg contra Davidem. 1. Sam. c. 22. & Pſalm. 52. Siba contra Mephiboſeth. 1. Sam. c. 15. Haman contra Iudæos. Eſt. c. 3. Alcimus. 2. Macch. c. 14. Principes contra Danielem. Dan. c. 6. & ſecios quæruntur contra pios conſpirantes. Pſalm. 4 & 62. Eſa. c. 5. Dan.*

d.c.6.5.& seqq.simulantes amicitiam verbis, coram illis quos oderunt. Prover.c.23.c.27.c.6.Psalm.55.21.22.cuius blanda sũt verba butyrina, dum bellum insidet animo illius cuius molliora quidem verba oleo, sed stricti gladii sunt. Psa.62.per tot. Vnde tales cognoscantur videre licet Proverb.c.6.c.16.c.17.c.26.Siracid.c.13.c.19.c.27. Exemplum extat.1.Sam.c.18.Daniel.c.6.1.Sam.c.22.2.Sam.c.16.Nehem.c.6. & 2.Samuel.c.3.Ierem.c.38. Quomodo bonos in odium adducant mendaciis suis aulici vide Est.c.3.6.c.4.7.ita Siba detulit Dominum suum, 2.Sam.c.16.& principes Danielem.Dan.c.6 quales ex aula sua David se expulsurum testatur.Psalm.101.5.& seqq.

VIII. Aulici solent esse simulatores & dissimulatores, aliud ore dicunt & profitentur, aliud factis suis declarant & demonstrant. *Ita Ioab sub specie salutationis occidit Abnerum.2.Sam. c.3. Absolon fratrem Ammonem in convivio interficit. 2.Sam.c.13. Saul Davidem sub specie amicitiæ cogitavit perimere.1.Sam.18.Amasiæ aulici, sub specie amicitiæ deferunt & calumniantur Amos. Amos.c.7. 10.11.12.13.Itaq; in aulis frons, vultus, oculi sæpè mentiuntur: oratio verò sæpissimè. Psalm.62.& Psalm.55. Abner & Ioab imagines sunt aulicorum.2.Sam.c.3.*

IX. Vita & via aulicorum palatinorum est valdè lubrica & periculosa. Nam aula plena est fallacibus amicis occultisq; insidiis, quæ latent in simulatione officii, aut aliquo necessitudinis vinculo. *Eleganter horum mores describit Siracid.c.13.13. ne des operam, ut ex æquo alloquaris eum, & ne credas pluribus verbis ejus: nam multa locutione probaturus est te, et tanquam arridens perquisiturus res tuas occultas.14.15.& versic.7.Si opus te habuerit, seducet te, arridens tibi & faciet tibi spẽ, alloquens te bonis verbis ac dicens, quid opus est tibi v.5.si utilis fueris, operà tuâ utitur, quod si deficiaris, afflicturus est te.6. & si habueris, convictor erit tuus, cumq; exhauserit te, tũ non laborabit ipse &c. adde Prov.c.23.c.26.David.Psalm.109.et 120. & 140.et Psalm.55.22.cuius blanda sunt butyrina verba, dum bellum insidet animo eius: cuius molliora quidem verba oleo, sed stricti gladii sũt. Exempla historiarum satis ostendunt, eos qui unicè adamati fuerunt in*

aula

aulà à principibus in crucem tandem actos eſſe. & Scip. Amir. lib. 3. c. 4. notabile exemplum in Sejano, in Clito, Plautiano, Seneca. & aliis adfert. Ita mutabiles ſunt voluntates aulicorum, ut vix bonus etiam aulicus poſſit effugere invidiam & calamitates alias. Ita David primò Sauli gratus, poſteà invisus, 1. Sam. c. 16. plura exempla profana adducit Richter. axiom. 180. & 196. Vnde illud: In aulis in occulto ſtat invidia & avaritia: in aperto vero adulatio, ſimulatio & ambitio. Sic inviderunt Abimelechi aulici felicitati Iſaaci. Geneſ. c. 26. 14. 15. 16. et aulici Pharaonis Ioſepho. Geneſ. c. 39. c. 40. et Saulis Davidi. 1. Sam. c. 16. c. 18. et regis aulici Danieli. Daniel. c. 2. c. 3. c. 6.

X. Illud quoque inter cæteras aulæ artes, delatoribus & adulatoribus eſt ſolemne, mentẽ principis metu, ira, aut quocunq; affectu turbare, ut ei veluti cæco, pro arbitrio illudãt: *exẽplis illuſtrat Antimachiavel. lib. 1. theor. 2. Claudii, Severi et alior. principũ.*

XI. Aulici non ferunt liberas admonitiones. *vid. Camerar. lib. 1. oper. ſuccis. cap. 90.* Ideoque periculoſum eſſe ſolet, veritatem in aula dicere. *Exempla adducit Camerarius d. loc. et Richter. axiom. 181.* neque ferunt acerbas facetias, familiariaq; colloquia libera. neque obſequia præſtita aut beneficia in principem collocata, exprobranda iiſdem.

XII. Aulæ fæcundæ ſunt crudelibus conſultoribus præſertim quando princeps eſt crudelis & ſuſpicax. *Ita Hanon ab aulicis crudelis redditur. 1. Sam. c. 20. et Rehabeamus. 1. Reg. c. 12.*

XIII. In aulis ſemper ſunt factiones inter ſe certantes & ſe invicẽ exagitantes & premẽtes & odioſè perſequẽtes contra illud *Sira. c. 3. 1. Pet. c. 4.* Eorũ aulicorũ, qui ſuis dignitatib. inviti privantur, magnum eſt ὅdium in eos qui ipſorum ſunt ſucceſſorẽs. *2. Sam. c. 20. 8.*

XIIII. In aulis pleriſque plus eſt παρέργων quam ἔργων.

XV. Aulici quantò magis principi gratioſi ſunt, tantò plus ambiunt, cum magna tamen aliorum invidia, & ſuo ſæpè periculo & exitio matrimonia ſua ſorte maiora: oblata verò ultrò à principe, non prudenter illi aſpernantur.

XVI. Aulicorum affectantium gubernacula Reipub. hæ sunt artes, ut principes avertant à rebus publicis cognoscendis, illisque voluptates pro tædio huiusmodi obiiciant: aut in secessus aliquos & peregrinationes eos animi gratiâ procul abducant. *vide aulicum nobiliss. Everhardi à VVeybe in duro di paschalo.*

XVII. In aulis, ad oculum præstantur servitia & obsequia, & aliud agentes & aliud loquentes inserviunt suis cupiditatibus. *Plura monita aulica tradit Scipio Amirat. lib. 5. discurs. 1.*

Possunt tamen pii esse aulici & fuerunt, uti Ioseph, Genes. c. 41. David. 1. Sam. c. 16. Daniel. Daniel c. 1. Nehemias. Nehem. c. 1. Obadia 1. Reg. c. 18. Asiha. Ierem. c. 36. Mardochai Est. c. 1 centurio. Matth. c. 8. Regulus ille Capernaitanus. Iohan. c. 4. Camerarius reginæ Candaces. Act. c. 8. Cornelius. Act. c. 10. quidam domestici Cæsaris. Phil. c. 4. in fin. Nahaman 2. Reg. c. 5. & tales etiam impio regi inservire possunt exemplo Nehemiæ, Nehem. c. 2. Danielis. Daniel. c. 6. Michæ. 1. Reg. c. 12. Iosephi. Genes. c. 41. Mardochai, Est. c. 2. & seqq. Principes quidam Hiskiæ, Ierem c. 31. 7. 8. 9. & seqq.

Præterea etiam amicorum & adulatorum mores, naturam & ingenium magistratus debet scire, ut illis fidere, hosce verò fugere possit. *vid. Plutarc. de discrim. adul. & amici.*

Amicis propriis, non est fidendum, neque etiam prorsus diffidendum. Diffidentia aperta, alienat amicos probos. Confidentia nimia, decipit plerumque confidentes *Nam si jus violandum, ait, tyrannus, regnandi causa violandum est. Et mutabiles sunt hominum voluntates, eorumque animus regnandi cupidus. vid. Greg lib. 22. c. 11. Nec simulationes à veritate distingui semper possunt. ut factum Zopyri ostendit & plura alia. de quibus Gregor. d loc. num. 7. 8. 9. ubi probat plures reges à suis, quam ab hoste interfectos.*

Adulatores sunt, qui gratiam magistratus venantur & captant quovis modo, verbis gestúve, ad omne vitæ institutum, omnesque affectus se adcommodantes, *Ezech. c. 13.* Quorum naturam

naturam & ingenium probè noſcat magiſtratus & intelligat, quorum aſſentatio dulce venenum, dulcis preditio dicitur. 2. *Chronic. c. 24. 17. poſt mortem verò Ioſaphati venientes principes Iudæ incurvarunt ſe honorem habentes regi: tunc auſcultavit eis rex. Prover. c. 26. 23. 24. 25. 26. & ſeqq. & c. 23. Hoſeæ. c. 7. 3. malitia ſua exhilarant regem & mendaciis ſuis principem. Daniel. c. 6. 8. & ſeqq. ubi divinos honores Dario tribuunt: & Herodi Act. c. 12. 22. 23.*

Adulatorum igitur natura eſt placentia loqui & ſe ad placitum alterius accommodare. *Eſa. c. 30. 8. & ſeqq.* dum tribuũt bonum quod magiſtratus non habent, vel approbant malum, quod habent, vicina virtutibus vitia, pro ipſis virtutibus prædicant, & vitia virtutum vocabulis incruſtant, & ita nutriunt vitia. *Pet. Greg. lib. 8. c. 7.* Malos principes hi reddunt deteriores, bonos vero corrumpunt, *quod exemplis probat. Gregor. d. loco. Plutarch. de diſcrim. adul. Scip. Amir. lib. 11. c. 1.*

Adulatorũ mos eſt, ut principibus, tanquam hirudines, facultates exſugant & pecunias, quæ in negotia ardua & neceſſaria impendendae erant, ad ſe transferant quovis prætextu. *Unde fit, ut ob penuriã pecuniæ in hoſce proteos & moriones impenſæ, utilia negotia intermittantur & nova onera populo imponantur. Poſt exhauſtum verò ærariũ, tales adulatores & hirudines ſubtiliùs ſe ex aula expediunt & ut pediculi examinata corpora, ita principem deſerunt. ut benè notat Pet. Gre. d. li. 8. c. 7. Camerar. oper. ſucciſ. c. 90. Richt. axi 104. & 105.*

In more quoque habent ex levi cauſſa principes in ſubditos & hos in principes concitare, pacem & concordiam inter principem & ſubditos tollere & omnia tranquilla turbare, conjurationes & conſpirationes excitare. Ideoque adulatores hoſce meritò inſidiatores & proditores dixeris. *Prov. c. 29. 5. c. 6. 24. c. 26. 28. Pſalm. 5. 10. Pſalm. 10. 7. & Pſalm 55. 22. vid. exemplum Doeg. 1. Sam. c. 22. 9. 10. c. 21. 8. 9. c. 23. 19.*

Fœminæ etiam quædam malitioſæ blanditiis ſuis maritos ſuos decipere & ſeducere ſolent. *de quibus. Prover. c 31. 3. Siracid. c. 4. 12. 3. c. 19. 2. & ſeqq c. 25. quales fuerunt uxores Salomonis,*

Achabi & aliorum, Richter. axiom. 75.

Indicia adulatoris sunt, 1. in faciem laudare præsentem, 2. vituperare ea, quæ ille, cui placere studet, vituperat. 3. Admirari & magnificere illum. 4. officiosum esse, plumas, pilos, floccos de vestibus sublegere. 5. Gestire & applaudere ad occursum, more canum. 6. instar polypi & Protei mutare & componere mores suos in gratiam alterius, ejúsque mores imitari & assumere. 7. cum fortuna tandem cedere & deserere priorem fautorem. *dixi in civili conversat. cap. 3.*

Ex quibus constat, adulatorum tria esse genera. Sunt enim quídam scurræ, quidam delatores, quidam consiliarii applaudentes & assentantes, qui omnium adulatorum perniciosissimi & periculosissimi, quidam qui specie laudandi sibi invisos opprimunt, quique calumniam laudis tegumento tegunt, qui palàm laudant, quo incautum decipiant. *Constantinus magnus, tineas soricésque domus adulatores appellavit. Et miser est Imperator, apud quem vera reticentur, & cujus aures ita formatæ sunt, ut tam aspera, quã utilia, audire non velint, & nihil nisi jucundum accipiant, & pulvillum sub capite vel cubito ponunt, ut dicit Ezechiel. c. 13. vide de his latiùs Antimachiavell. lib. 1. theorem. 2. Patricium de Repub. lib. 4. tit. 3. 4. 5. & seqq. Bened. Aret. tom. 2. loc. 105. Richt. axiom. polit. 104. & seqq.*

Videat igitur princeps ut adulatores & simulatores à veridicis & candidis, vera à mendaciis separet, perpendat quæ sibi, quæ Reipub. utilia sint, potiùs, quàm quæ sunt jucunda: amicum & fidum sibi non existimet, qui contra Dei præcepta turpia illius approbat, vel mala bona dicit. Semper habeat suspectum blandiloquentiã, verborũ fucum, & liberè, syncerè, simpliciter, dextrè vel ruditer dicentes monentéve, audiat potius. *Nam homo malus, declinat, redarguitionem, & quærit homines qui adblandiuntur suæ nequitiæ. Siracid. cap. 32. vers. 20. & qui auscultat corripienti scientiæ præditus est, Siracid. cap. 10. vers. 28. cap. 20. vers. 7.*

Vitari

Vitari poteſt adulatio, quando princeps ſemper liberam ſibi ſententiam reſervat, atque adulatoribus non datur aditus vel loquendi poteſtas, niſi quando interrogantur. *Scip. Amir. lib. 2. de regni & regis juſtit.*

Inſidiatorum denique & proditorum ingenia & mores princeps obſervabit, qui ſeipſos linguâ propriâ plerunque prodere ſolent, & inter mœnia atque in ſinu urbis hoſtes verſantur.

Sunt verò ad utrumque vitium proditionis & inſidiarum proni maximè, avari, animo perfidioſi ac ſubdoli, nec non homines leves, inſtabiles & ex anticipiti mutatione temporum pendentes; item diſſimulatores & occulti, qui non cognoſcuntur antequam proditus ſit magiſtratus.

Contra utrunque inſidiatorem & proditorem magiſtratus utetur indagatione & pœna.

Indagationem, inquiſitionemque promovet præmium propoſitum & vigiliantia.

Pœna de convictis ſtatim eſt ſumenda, nequaquam condonanda, ut ab ejuſmodi ſceleribus alii deterreantur. *Vid. Lipſ. lib. 4. c. 10. in fin. polit.*

CAPUT XXIV.

De naturâ & affectione regni duplici: ingeneratâ naturali & conciliatâ accidentariâ, benevolâ.

ATque ejuſmodi eſt populi natura & ingenium erga magiſtratum. Sequitur de conſociationis univerſalis, ſeu conſociati corporis affectione erga magiſtratum.

Affectio corporis conſociati erga ſuum magiſtratum eſt quæ

quæ comitatur imperantes, ex Reipub. administratione conciliata, vel nata.

Eiusmodi affectio est duplex. Vna ingenerata, naturalis & perpetua. Altera conciliata, accidentaria, mutabilis.

Ex naturali suâ perpetua affectione regnum, seu corpus hoc consociatum casibus est obiectum, odijs, & mutationi.

Variis casibus suâ natura obiectum esse ideò dico, quia propter varios casus est instabile & fluctuans, quod subitò dejectum ruit & collabitur totum, cum pars aliquâ adimitur. *Ita Seneca in epist. rectè. Nihil, ait, inausum est fortunæ. Adversus imperia idem habet juris, quod adversus imperantes; & lib. 6. de benefic. c. 33. Non enim in imperio his gradibus, quibus ad summa perventum est, retrò itur: sæpè inter fortunam maximam & ultimam nihil interest. Et Tacit. 2. hist. Imperium cupientibus aut habentibus, nihil medium inter præcipitia, aut summa. Exemplum præbet rex Cræsus, Dionysius, Nebucadnezar. Daniel. c. 4. Adonibezec. Iudic. c. 1. Darius victus ab Alexandro, Nero interfectus, Achab & plures alii. adde. 2. Sam. c. 15. 2. Reg. c. 10. Scip. Amirat. lib. 18. discurs. 8.*

Odijs obiectum regnum ideò dicitur, quia odiosum suâ natura subditis, ob duplicem causam nimirum, ob mores imperantium, & ob ingenium subditorum.

Ob mores imperantium, eorundem scilicet naturam & impotentiam, quod ob potestatem & imperium proniores & faciliores reddantur ad peccandum, & ideò soleant esse licentiosi, pervicaces, superbi, qui flecti non minus existimant, turpe, quam vinci, *ut ait Senec. lib. 6. c. 3. de benefic.* luxurioſi, intemperantes, iniurij in alios, tyranni, qui sub specie iuris evertunt jus, amant delatores, tuentur malos, bonos expellunt, & quia sunt in metu, ideò adimunt loquendi audiendique commercium, ad omnes suspiciones pavidi, avari, duri, austeri, discordes, negligentes in officio. *Tales fuere Abimelech, Saul, Roboam, Achab, Sardanapalus, Cambyses, Tarquinius superbus, Caligula, Nero, Domitianus, Did. Iulianus, & alii plures.*

Ter-

Hiſce imperantium affectibus qui ſuâ naturâ illis innaſci ſolent, ſi acceſſerit proſper ſucceſſus, dici non poteſt, quam vitia illa augeantur. Nam ex proſpero ſucceſſu imperantes fiunt ſecuri. Ex ſecuris fiunt inſolentes & ſuperbi Deo & hominibus odioſi. Superbiam verò ſequitur ruina, qua vel everruntur prorſus, vel ad agnitionẽ ſuæ infirmitatis redeunt. unde tres gradus & periodos fortunæ ipſorũ obſervare licet.

Primus gradus eſt ſecuritas, orta ex ſucceſsibus proſperis. Hęc facit homines negligẽtiores, & minus circũſpectos. Obliviſcitur ſecurus primò Dei, & pręcũ, quę fiunt lãguidiores, & cogitationis de divino auxilio, & ſibi perpetuam fælicita tem|præſuadet. Deinde obliviſcitur ſuæ infirmitatis.

Secundus eſt ſuperbia, quæ oritur ex ſecuritate qua ſeipſum quis admiratur, & propriis viribus cõfidit, & vel non neceſſaria, contra vocationẽ aggreditur, vel maiora viribus tentat, fit iracundus, moroſus & crudelis; φιλαύτος & ἰδιοβουλεύτης *unde & quidam ob ſuperbiam titulos et honores divinos uſurparunt. vid. Greg li. 6. c. 12. de Rep. Dan. c. 5. Exo. c. 5. 2. c. 14. 26. Iud. c. 3. 2. Macch. c. 9.*

Tertius gradus præcipitat in everſionem & ruinã. *Nam cum venit ſuperbia, venit ignominia, Pro. c. 18. 12. c. 6. 17. c. 15. Ezec. c 28.*

Exempla fortunæ huius apparent in Saule. Nebucadnezare, Cræſo, Pauſania, Pompeio, C. Iulio Cæſare, Alexandro magno, Aiace, Sennacherib, C. Caligula, Domitiano, Dario, Pharao, Antiochus, Holopherues, & aliis. vide Gregor. lib. 22. c. 6. de Repub.

Obrepunt igitur in rebus ſecundis etiam excellentibus viris hæc vitia, ſecuritas & ſuperbia, quæ comitatur ruina. 1. Theſ. c. 5. cum dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperveniet interitus. Veteres dixerunt, fortuna, quos nimium fovet, ſtultos facit. Deus verò potentes de ſede deponit & exaltat humiles, ut Maria canit. & ſuperbis reſiſtit. vide Camerar. oper. ſucciſ. centur. 1. cap. 12. Richt axiom. 294. Toloſan. d. lib. 22. cap. 6.

Prætereà difficillimum eſt magnam potentiam moderari & continere intra metas præſertim in ſucceſsibus magnis, ex quibus ſuperbia

ingens oritur, quæ parit in gentes ſpes, & confidentiam & ſpiritus intolerabiles. Alexander magnus ante victum Darium modeſtus fuit. Poſt captam verò Babylonem & Darium victum, inſolentiſſimus, & ſuis odioſus & tyrannus crudelis? Nam totum ſe dedidit voluptatibus, libidinibus & belluationib. & voluit adorari tanquam Deus, & vocari filius, non Philippi, ſed Iovis Hammonii: interfecit optimè de ſe meritos Clytum ſenem, & Parmenionem & ejus filium Philotam. Hanc inſolentiam & ſuperbiam ſecuta eſt ruina & mors Alexandri, & totius regni. Eſt n: nemeſis Comes ſuperbiæ, & odium ſuorum ſubditorum. Nemeſis verò illa ſuperbos punit, primò errore in conſiliis, deinde infelicitate eventuum in rebus gerendis. Odium ſubditorum oritur ex moribus impotentiæ imperantis, quibus regnum in exitium adducit. Proverb. c. 16. 18. antecedit calamitatem ſuperbia, & ruina comitatur elationem animi.

Experientia ſatis ſuperque teſtatur ex luxu, delitiis & mollicie ſemper naſci ſuperbiam, inſolentiam & arrogantiam, quæ vitia mox regna & urbes in manifeſtam perniciem trahere ſolent. Camer. cent. 2. oper. ſuccif. c. 30. unde luxuriantes principes meritò odio habentur à ſubditis. Lipſ. in monitis & exemplis politic. lib. 7. cap. 6. Toloſan. lib. 22. c. 5. c. 6. de Repub.

Maxima igitur regia virtus eſt, ſibi poſſe imperare, & affectus ſuos cohibere, deliciarum irritamenta, dignitatis inanes titulos, adulationes, fraudes, & alia omnia, ad quæ regnandi libertas & licentia inclinat & impellit, præcavêre poſſe. Siracid. c. 31. Paulatim n. indulgentia fortunæ & pravis magiſtris etiam boni diſcunt & audent peccare, & à felicitate, vel impunitate & diuturnitate, ſuperbia imperantium ſua natura creſcit & magis fit intollerabilis & odioſa; quæ aliis vult imperare, cum nondum ſibi ipſi imperare poſſit.

Deinde ob ſubditorum mores & ingenium, regnum odiis eſt obiectum ideo, quod populo difficile naturâ ſuâ ſit parere, & quod populus belua ſit multorum capitum, qui nec in bono magiſtratu adquieſcere poteſt. *Eccleſ. c. 4. 10. 11. 12. Ideò etiam pii magiſtratus calumniis obnoxii fuerunt, uti Moyſes.*

Num

Num. c. 14. per tot. & c. 13. Gideon. Iudic. c. 6. c. 8. Iephte. Iudic. c. 11. David. 1. Sam. c. 30. Samuel. 1. Sam. c. 12. Daniel. Daniel. c. 6. & plures alii, quibus populus ſine judicio, omnia ſua mala & incommoda impu-tare ſolet, uti conſtat, ex exemplis ſuprà in populi natura, allatis.

Atq; hinc regnum fit obnoxium inſidiis, & magiſtratus reddantur meticuloſi, ſuſpicaces, & anxii. Ideò ſuſpectus ſemper & inviſus domi-nantibus eſt æmulus, ſocius, vel par potentiâ, & quiſquis proximus deſtinatur.

Deinde natura ita comparatum eſt, ut quod felix, auguſ-tum & pulchrum videtur, id deſiderabile ſit, & quò pulchrius & magis ab omnibus deſideratur, eò difficilius cuſtoditur, imprimis quod à pluribus appetitur. Principatus autem ab omnib. ambitur, ſed ab omnibus obtineri & poſsideri nequit. Proinde qui in eo gradu iam eſt, ut principatu fruatur, tot ſibi habeat neceſſe eſt inimicos & invidos, quot habet cupidos & ambitioſos inhiantes; & ſibi veneno, ſtratagemate dolo, vel vi aperta, inſidiantes. *vide Greg. lib. 6. c. 10. ubi de miſeria, calami-tate & periculis imperantium & de ambitione regnandi, ejuſque malis ex hiſtoriis refert plura. & lib. 7. cap. 17. & lib. 10. c. 4. Richter. axiom. 78.*

Mutatione denique objectum eſt regnum ratione qua-litatis, vel quantitatis ſuæ.

Ratione qualitatis, dum regnum eſt novum, ſuffragio, vi, vel iure quæſitum, vel cum membris ſuis concors, aut mutuis diſsidiis, odiis, ſimultatibus laborat. Pro hiſce enim variè ate temperandum eſt ſceptrum, aut laxandæ, vel adducendæ im-perij habenæ; *ut dicit Lipſius lib. 4. polit. c. 6. Greg. lib. 10. c. 4. & lib. 7. c. 4. Bodin. lib. 6. c. 5. de Repub.*

In hereditariis regnis, quæ alicui familiæ parêre didicerunt, principi plus juris & minus difficultatis erit, quando majo-rum ſuorum veſtigiis inſiſtit. *Hîc enim ſubditi liberam vivendi rationem noverunt: Secus in cæteris, ubi omnia ſummo cum periculo mutanda, vel externa adminicula adhibenda ſunt.*

Novationes & mutationes periculosæ sunt in regno nõvo, quando mutantur ea in quibus veteres autoritatem suã posuerunt, *ut ait Livius. Saul ideo duos annos instar privati vitam egit, sine aula et ministris in regno novo. Augustus in imperio novo noluit rex vocari. Tiberius appellationibus antiquis salutari voluit. Clapmarius vocat hæc imperii arcana.*

Novationes & mutationes insuper odium procreant apud populum & periculum adferunt *Boter. li. 2. c. 7. ut accidit Alexandro magno cum relictis ritu & moribus Macedonum, ad Persicos transiisset, ut & Dario, & aliis. vide Bodin. lib. 4. c. 3.*

Quod si omninò necessariò mutationes inducẽdę sunt, paulatim & sensim illud est faciendum, non ab extremo ad extremum: sicuti natura non violenter, sed paulatim operatur. *Sic Hebræi contra Mosen murmurabant flentes, quod non essent cucumeres & pepones. Num. c. 11, quib. assueti in Ægypto fuerant. Scip. Amirat. li. 1. discurs. 8. vid. Patric. de regno. li. 6. tit. 6, & Simach. lib. 4. c. 10. de Repub. Greg. lib. 22. c. 8. Richt. axiom. 291.*

Novum regnum, seu magistratus, qui repẽtè nascitur, ut cętera, quę repentinũ ortum habent, nec adhuc radices egerunt, ferè quovis tẽpore adverso, extinguitur, nisi princeps summo ingenio, dexteritate, prudẽtia aliáq; potentia imprimis clemẽtia & famâ illius, sit præditus. *vide exempla apud Greg. lib. 7. c. 19. c. 4. de Repub. Scipion. Amir. lib. 1. discurs. 8. & lib. 20. dis. 7.*

In hoc consultum est, ut novis subditis utilia quædã concedantur, quibus ipsorũ benevolentia cõparetur, & populus nõ irritetur. *vid. 1. Reg. c. 12. 7. Bod. li. 6 c. 5. Quam ob caussam Galli regnum Neapolitanum non diu (ut diximus & supra) obtinuerunt, quod subditi commoda majora, quam sub priore suo rege habebant, non consequebantur. vid. Bote. li. 5. c. 1, de polit. const. Ergo hîc consultum est priscæ consuetudinis saltem umbram retinere, & omne prioris dominationis & politiæ desiderium populo adimere, eáque retinere, quæ veterem Reip. formam, utcumque repræsentant. 1. Reg. cap. 12. 25. cap. 28. 38. & veteres officiarios Reipub. Bodin. lib. 4. cap. 3. Tolosan. lib. 22. c. 8. Con-*

sultum

ſultum quoque ut ſuis legibus vivere populo permittatur, & antiquis uti moribus. Imprimis etiam in novo regno curandum eſt, ne principes novos titulos & honores inconſuetos ſibi uſurpent, vel aliquid in contemptum novi regni faciant, quod malè ipſis cedit, ut Iulio Cæſari, qui in ſenatu officioſæ debitæque humanitatis oblitus, ſenatoribus non aſſurrexit. Sueton. cap. 18. Octavius verò titulum regium invitum non uſurpavit. *Exempla plura recenſet Scipio Amirat. lib. 1. cap. 1. diſſert. polit. Deinde præcavendum ne viri magni inopiâ premantur, & ob hanc accendantur amore priſtinæ Reipub. & moliendi contra præſentem Reipublicæ ſtatum, ut omnis occaſio, cupiditas & voluntas nocendi adimatur: Coloniæ etiam in novum regnum transferendæ, ut caritate & cognatione novi ſubditi cum veteribus devinciantur. ut hodie fit in India occidentali & orientali. Obſervandi quoque divites & potentes, quorum potentia eſt minuenda. Non novi homines, contemptis indigenis, ad dignitates evehendi. Clapmarius libr. 2. cap. 23. de arcan. Rerumpubl.*

Ratione quantitatis regnum mutationi eſt obnoxium, dum eſt exiguum, nullis confœderatum, vel vires ſuas diſperſas habet. Ideoque potentia propria magiſtratui eſt cognoſcenda; quanti reditus ordinarii, extraordinarii, unde & qua ratione, & quo tempore conficiantur, quantas copias educere, & quam diu alere poſsit, & quales ſint confœderati.

Quò verò latius patet imperium, eò plures ad Reipub. gubernacula ſunt admittendi, maioríque ad illud regendum prudentiâ, ordine, publica privatáque iuſtitia opus eſt, ne ſtatim corruat. 1. *Reg. c. 3. 9. c. 4. 23. 1. Chron. c. 24. & cap. 26. adde, quæ dixi ſuprà de regno amplo & populoſo, cap. 9.*

Extrinſecus aſſumpta & conciliata affectio regni eſt, quam ex directione & adminiſtratione magiſtratus, quæ illi vel benevolentiam, vel authoritatem conciliat, accipit. Pro ut igitur hæc bona, malâve, ita regnum ſubditis laudabile gratum, vel odioſum & grave redditur.

Vnde regni natura duplex: una ſubditis grata & laudabilis: altera odioſa & gravis: utriusq; notitiam habere & cauſas ſcire, magiſtratus maximè intereſt, ut illam quantum poteſt, cõſectetur: hanc contrà ſummè fugiat & vitet. *Petrarch. de Repub. optim. adminiſtranda.*

Gratum, acceptum, & laudabile regnum ſubditis redditur à magiſtratu, quando benevolentiæ & reverentiæ affectum apud ſubditos excitat & fovet, vel opinionem de ſe præclaram apud ſubditos ſibi conciliat & retinet.

Unde affectio regni accidentaria conciliata duplex: una benevola: altera reverens. *Boter. l. 1. c. 8. 9. 10. & c. 11. de conſtit. poli.*

Benevola affectio eſt, quæ ex benevolentia ſubditorũ erga magiſtratum concepta, oritur. *Caritate enim & benevolentia civium potius, quam armis ſeptum oportet eſſe magiſtratum. Et facilè princeps ſuis imperat, quando eorum voluntates ſuâ ſponte ad parendum ſunt comparatæ, & obſequentiores ſubditi, opes ſuas conferunt, ſtatum & imperium firmant et amplificant. Plin. in panegyr. in Traian. fideliſſima principis cuſtodia eſt ipſius innocentia & benevolentia ſubditorum. Idem ibidem ſub bono principe ea eſt principis & populi inter ſe æmulatio, ut contendant, uter alter alterum magis amet. Exemplũ vid. 2. Sam. c. 19. 43.*

Benevolentia illa, eſt ſubditorum in magiſtratum ejusque ſtatum prompta inclinatio & amor, *ut definit Lipſius lib. 4. polit. cap. 8. Hæc valdè utilis & neceſſaria magiſtratui, quod ab eo, quod placeas hominibus, actionum omnium ſit efficacia: ideò à Plin. in paneg. dicitur fideliſſima cuſtodia magiſtratus, hæc benevolentia.*

Hanc ſubditorum benevolentiam magiſtratus ſibi comparat lenitate, beneficentiâ, indulgentiâ & ſtudio benè merendi de Repub.

Lenitas conſiſtit in factis & verbis benignis & humanis, quæ comitate & alloquiis, incorrupto honore magiſtratus, officia provocat; atque imperio juſto, moderato & ſeveritate ac lenitate temperato & tranquillo utitur in ſubditos, qui nec totam ſervitutem pati poſſunt, nec totam libertatem, domiti

ut

ut pareant, non ut ſerviant, ut ſit moderata ſervitus & moderata libertas. Hinc quies & fides.

Exemplum humanitatis vide in rege Arthaſaſta. Nehem. c. 2. 4. 6. 7. 8. 9. in Davide, qui ſubditos ſuos fratres vocat. 1 Chro. c. 28. 2. in Auguſto, Antonino & aliis. Commoda lenitatis magna ſunt. Nam princeps clemens, ſubditis obſequentioribus utitur, uti diximus, & clementiâ opes & ſtatum ſuum firmat, & imperium amplificat, imò facilè imperat iis, quorum voluntates ſuâ ſponte ad parendum ſunt comparatæ. Nihil n: eſt, quod magis homines ad obediendum impellit, quam imperii explorata æquitas, & nihil quod magiſtratum aliis magis amabilem & gratum, quam clementia, reddit. Leve ergo imperium ſtatum imperantium tutum diuturnumque reddit, uti docet exemplum Auguſti, Veſpaſiani, Trajani, Antonini & aliorum de quibus Antimach. & Richt. axiom. 64. Saluſt. ad Cæſar. Qui benignitate & clementia imperium temperavere, his candida, et læta omnia fuerunt: his etiam hoſtes æquiores, quam alii cives et revera remiſſius imperanti, paretur melius, imò et fidelius, atq; hinc etiam ſtabilitas. Nam potentia mediocriter exercita, omnia quæſita conſervat. contrà qui imprudenter et paſſim in omnibus potentia abutitur; is neque benevolentiam veram, neque firmam ſecuritatem invenit, ut probat Lipſius ex Dione & Seneca. Populus enim uti equus ferox & indomitus tractandus et gubernandus, cui ſi equiſo obblanditur, eumque molleſſimè in principio tractat, habet eundem obſequentem: ſi imperite eum rexerit, erratum equus ferox vindicat, ſuumq; ſeſſorem dejicit. Populus enim ſi ſubitò, prima fronte, vi adigitur ad iuſſa capienda, calcitrat, fluctuat, æſtuat, & ſatagit excutere imperium, ubi autem benevolentiâ & veluti ex cauſſa & ob ſuam utilitatem gubernatur, obſequentiſſimus efficitur: Paulatim igitur oneribus, & ob diverſas easq; neceſſarias cauſſas onerandus eſt & σεισάχθεια inducēda, alioquin ēxandeſcit, uti ſub imperio Rhehabeami accidit. 1. Reg. c. 12. Gregor. lib. 22. c. 8. num. 5. de Repub. et lib. 8 cap. 11. ubi principi, ait, ineunda gratia cum populo, arte, ſi velit amicè et ſponte obtemperantibus et ſecurè imperare. Vt enim qui captat aves, earum vocem imitatur, ut alliciat in laqueos; ſic, ut multitudinem in tuam adducas ſententiam,

illius

illius ingenio obſecundes & moribus te accommodes oportet. Sic vinum bibenti primum ſervit, quem poſtea regit. Xenophon lib. 1. de pædia Cyri ait, eos principes, qui humaniter juſtè & comiter imperant, habere facilè ſibi obſequentes ſubditos: contra vero, qui crudeliter regnant vix habent, ait, obſequentes etiam ſervos ſuos, ne dum homines liberos. Nam firmiſſimum imperium id eſt, quò obedientes gaudent, idque ſalvum tectumque cupiunt, & ob quod imperantes amantur.

Enitescit verò hæc clementia erga ſubditos levamentis onerum, laxamentis laborum, ſi delinimentis animorum corporúmque, illorum voluntates promereri ſtudeat, ſi jura, ſi libertatem illis tutam, perpetuamque ſub tutela ſua præſtet. l. 1. l. 7. de offic. proconſ. & de neceſſitate onerum publicorum eos doceat, & de ſua moderatione.

Deinde princeps nulla ratione melius opes ſuas augere poteſt, quam ſi populum ſibi commiſſum clementer habeat, eùmque temperata & ſalubri curâ ac levamentis onerum diteſcere per otium ſinat. Nam veræ ac certæ opes principis, & propè extra omnem periculi aleam poſitæ, ſunt in ſubditorum divitiis ſitæ. Et magiſtratus clemens & lenis ſtatum ſuum tutiorem & validiorem præſtat, quam ſi nullos inimicos, vel hoſtes habeat. Eſt enim clementia & lenitas ſemper amabilis naturâ ſuâ. vide exempla apud Antimach. lib. 3. theorem. 22. & Scipion. Amirat. lib. 15. diſcurſ. 7. & lib. 20. diſcurſ. 7.

Sed ne indulgentiâ & clementiâ hac populus abutatur, neceſſe eſt, ut cum maieſtate & metu obedientiæ temperetur. *Deſiderat n: populus ſuam libertatem cum poteſtate principali temerè confundere & æquare. vid. l. 19. obſervandum de offic. præſid. Ideoque non reverentia ex terrore neq; ex humilitate amore captandus eſt. Nimia enim libertas non eſt libertas, ſed ſoluta licentia.*

In pœna à ſceleratis ſumendâ, ut opinionẽ lenitatis magiſtratus conſerver, obſervabit, ut tardè ad eam veniat; *nam civitatis mores malos, magis parcitas animadverſionũ corrigit.* Deinde ad eam nunquam veniat, niſi quoties id fieri publica utilitas ſuadet. Tertiò, ut ad exemplum eam, non ad ultionem referat. Quartò, ad dolorem, non delectationem & gaudium

actum

actum hunc pœnæ referat. Quintò, ut pœnæ justæ & meritæ, secundum leges & morem interantur. Sextò, sine respectu personarum, ne iisdem de causis alii plectantur, alii non, vel mitius. Septimò, supplicíorum executionem aliis mandet, ipsemet illorum non sit spectator.

Non tamen semper rigidè puniat. Nam severitas amittit assiduitate auctoritatem; & nescio quo obnitendi vitio sæpè cõmittantur, quæ sæpè vindicantur, *ut dicit Senec. 1. de clem.* Temperatus timor est, qui cohibet, assiduus & acer in vindictã excitat, & auget inimicorum numerum. *Et principi, non minus turpia multa supplicia, quam medico funera. ibid. Senec. Odium tamen, si quod emersit, beneficiis molliet, & puniendo rerum atrocium ministros, in quos ira recedat.*

Denique ad lenitatem pertinet, ut non sit tenax offensionum & iniuriarum sibi illatarum. Sic David ultrò offert tribulibus suis reconciliationem, nec cum eis expostulat ob defectionem. 2. Sam. c. 19. 1. Sam. c. 30. & Samuel. 1. Sam. c. 12. & Moses Exod. c. 5. 21. 22. Salomo. 1. Reg. c. 1. 52. Deinde ut spatium noxiis relinquat quò suas culpas emẽdent, & pœnitentiam agere possint. *Scip. Amirat. lib. 17. discur. 8.*

Nihil enim est, quod magistratum magis commendet, quam clementia & moderatio iræ & injuriarum illatarum ἀμνησία quibus infatuatur quasi populus, ut dicit Clapmar. lib. 6. cap. 12. Talis fuit in Iulio Cæsare, Augusto, Marco Antonino, Vespasiano, Traiano, Adriano & pluribus, de quibus apud Sueton. & vide exempla in Antimach. lib. 3. theorem. 22.

Est enim proprium magistratus, placidum esse & tranquillum, atque iniurias & offensiones supernè despicere; ut ait Senec. 1. de clement. Nam magnam fortunam, magnus animus decet et tali iũ contemptor. Cogitet in libera Repub. linguam mentésque liberas esse oportere. Quid, n. plebi reliquum erit, adempto per inquisitiones commercio loquendi & audiendi? Ideò in puniendis hisce oportet eum esse mitem. l. 7. ad. l. Iul. maiest. exemplo Saulis. 1. Sam. c. 10. 27 c. 11. 37. Davidis. 1. Sam. c. 30. 6. 22. 23. 24. Psalm. 38. 13. 14. 15. & Mosis. & Augusti Imperatoris & aliorum.

commendatur Moſes, quod ſuper omnes mitiſſimus fuerit. Num. c. 12. 2. Sam. c. 20. & de rege manſueto Chriſto dicitur Matth c. 20. de præmio manſuetudinis, divitiis, honorib. & vita vid. Prover. c. 22. 4.

Beneficentia eſt liberalitas exercita cum judicio, quâ hominis naturæ nihil eſt accommodatius, *ut dicit Cicero*, quæque benevolentiam conciliat & charitatem. Hanc ob cauſſam magiſtratus in ſacris literis vocantur benefici, munifici, liberales. *Pſalm. 146. 3. ubi Iun. Pſalm. 113 8. ubi Iun. Proverb. c. 8. 16. c. 19. 6. c. 25. 7. Eſa. c. 13. 2. ubi Iun. 1. Sam. c. 2. 8. Iob. c. 30. 15. c. 29. Prove. c. 20. 28. benignitas & fides cuſtodiunt regem & ſuſtentat benignitate ſolium ſuum. c. 28, 16. Eſt n: beatum dare potius, quam accipere. Act. c. 20. 35. Pſalm. 101. 1. benignitatem & ius pſallam. Vnde Seneca, de brevitate vitæ; melius, ait, beneficiis imperium cuſtoditur, quàm armis, quia omnium dulciſſimum eſt accipere. Sic Auguſtus militem donis, populum annonâ, cunctos dulcedine otii pellexit, ut tradit Tacit. 1. annal. quod maximè locum habebit in novis imperiis. vid. Greg. lib. 22. c. 13. de Reſpub. & Antimach. lib. 3. theorem. 26. Caſtellan. lib. 3. part. 2. c. 11. & ſeqq. Titus imp. reſpondiſſe dicitur, non oportere quemquam à facie & ſermone principis triſtem recedere. Alii ob memoriam beneficentiæ, et jam mortui ſunt honorati, ſuaque vitia hac virtute texerunt.*

Cum judicio exercetur hæc beneficentia, ſi non in quoſvis immeritos, indignos, ſine delectu, ſed potiùs in bellorum ſocios, periculorum conſortes, in benè de Repub. vel largiente meritos, aut eos qui benè mereri poſſunt, exercetur.

Deinde, quando cum modo fit & non exhaurit, vel lædit donantem, quâve ille non perditur. *Nam nimis hauriendo, fontem ipſum exhauris, & liberalitas liberalitate poſteà perit, atque ex ea fit prodigalitas & luxuria: Adde quod ſubitæ & inconſideratæ largitionis comes ſit pœnitentia & rapacitas, ut ſi ærarium ambitione exhauſeris per ſcelera poſteà ſit ſupplendum. Gregor. lib. 22. cap. 13. Lipſius. lib. 2. cap. 17. politic. Bote. lib. 1. c. 20.*

Denique quando non ſimul, eodem tempore, ſed ſæpius aliquid

ali quid donatur. Nam quando ſimul donatur omnis ſpes præciditur & donatarius non retinetur obſequens, ſi ſæpiùs datur contrà. Immodicæ & inconſultæ largitiones principum ex timiditate oriuntur. unde donantium affectus produnt, iiſque opinionem malam conciliant.

In primis verò beneficentia hæc, ſi publica eſt, conciliat favorem, nimirum, ſi populo non neceſſaria tributa remittat, vel minuit; gravi calamitate, annonæ caritate, peſte, terræ motu, incendio, aquæ inundatione, hoſtili depredatione & ſimilibus incommodis afflictis opem ferat, vel ob clades acceptas, annonâ ſubveniat tempore famis, & auxilio tempore belli; ſi pulchrum, aut neceſſarium opus publicum extruat: ſi ſecuras præſtet vias publicas, urbes obſeſſas liberet, vel imperium, aut regnum augeat, hoſtes vincat. *1. Sam. c. 11. 7. cap. 13. 3. c. 14. 48. 49. vide exemplum notabile in rege Arthaſaſta. Nehem. c. 2. 4. 6. 7. 8. 9. & ſeqq. ubi inopia ſubditorum à magiſtratu fuit ſublevata remiſſione & liberalitate, vid. 2. Chron. c. 10. 7. 8. & v. 4. & Greg. lib. 3. c. 9 exempla referentem & Petrach. de Repub. optimè adminiſtranda. Caſſiod. lib. 3. epiſt. 16. & 32. videndum quoque, ut ceſſante calamitate & cauſſâ tributorum, ceſſet & exactio. Vide exempla apud Antimachia vell. lib. 3. theorem. 26. & 22. Clapmar. lib. 6. cap. 13. de arcan. Rerumpublicar.* Similiter beneficentia publica in viros egregiè doctos & excellentes artifices, deinde in milites benè meritos de Repub. exercita, valdè laudabilis. *vide Caſtellan. lib. 3, parte 2. c. 14. & ſeqq.*

Quod ſi odium in ſe concitavit, videat, ut illud mitiget beneficiis novis. Animos n. hominū beneficentia & donatio ſibi conciliat & ad uſus ſuos adiungit. *Quid enim non vænale pecunia? Arcana quoque profert hæc in apertum, ita ut etiam corrupta uxore ſecreta prodantur. Atq; talis beneficentia revera eſt corruptio, quâ callidè aliorum animi, vel operæ inclinãtur & alliciuntur ad beneficentiã.*

Obſervandum hic, *quod & ante monui*, quando tributa & exactiones poſtulantur à ſubditis, quę beneficentię ſunt contrariæ, & invidiam ac odium concitant, ut det operam magiſtra-

tus, ut omnes intelligant, si salvi esse velint, necessitati esse parendum; ut ratio quæstuum & necessitas erogationum inter se congruant; ut vis atrox absit in exigendo; ut sit exactio exigua, eáque præstitu facilis, non crebra, nova; ut crudelitas & avaritia ministrorum absit in exigendo: Dispensatio exactorum sit parca, utilis, restricta ad usus Reipub. facta, atque æqualiter singulis imposita, sine personarum respectu. Denique exactio fiat à fide dignissimis & probissimis ministris, quos patiatur à populo ad hoc officium eligi & designari, ut illos, quibus maximè res suas credit, maximâ curâ deligat. 2. *Chronic. cap.* 10. *ver.* 7. *qui allocuti sunt eum dicendo: si fueris facilis huic populo, gratificando eis & allocutus fueris eos verbis bonis, utique tibi erunt servi omnibus diebus. &.& vers. præced.* 4. *Pater tuus durum imposuit nobis jugum, nunc ergò leva nos servitute ista patris tui dura & jugo ejus gravi, quod imposuit nobis, & serviemus tibi, & cætera. v.* 13. *responsit eis rex duriter. v.* 14. *adde Nehem. c.* 2. 4. 6. 7. 8. 9.

Indulgentia est, quæ sine morum corruptela, subditis laxè & iucundè imperat, eósque regit.

Laxè in victu, ne plebs acri annona prematur, & earum rerum, quæ necessariæ sunt, inopia vexetur. *Plin. Bonus princeps cum subditis & civibus suis, veluti cum liberis suis versari debet.*

Iucundè in ludis aliisque honestis voluptatibus publicis, & oblectamentis, quæ subditorum feritatem & asperitatem frangunt & emolliunt, & à curis imperio inutilibus avocant, sed quæ sine lascivia & luxu.

Huic cõtraria crudelitas & sævitia ferox, quæ odiosa est, & interitum afferre solet potestati. vide Greg. lib. 22. *c.* 7. *& Georg. Richt. axiom. polit.* 72. *& Antimachiavel. lib.* 3. *theorem.* 22.

Studium benè merendi de Repub. est, quò imperium & administrationem suam magistratus, ad communem regni utilitatem & cõmodum civium instituit, & corpori consociato acceptam refert, & suum cuiq; tribuit, bonis præmia, & malis pœnas. *Rom. c.* 13. 1. 2. 3. 4. *& seqq. Plin. in Pane. in Traj. Benefaciendo maxi-*

maximè subditorũ suorũ animos princeps experitur, & eos sibi devincit, cui salus populi suprema est lex; qui potestate Rex, beneficiis popularis est. Et ii diu tutóque imperant qui non metum ex crudelitate, sed amorẽ ex bonitate civium suorum animis instillant. Neque enim quos servire necessitas coegit, sed quos obtemperare sua quemque voluntas & utilitas adegit, ii sunt in agendo patiendóque, à suspicione, assentationéque, omni vacui, nunquam imperia detrectant, nisi violenter contumelioseque sint habiti. Regum est, volentibus subditis imperare; Tyrannorum verò invitis dominis. vide Greg. lib. 22. cap. 8. de Repub. & idem Plin. in panegyr. Bono principi tamdiu carus principatus, ac ipsa vita cara esse debet: quandiu per eum incolumis & salva esse Respub. potest. Princeps salutaris ideò vivum quoddam Dei simulacrum dicitur, quod ut Deus est optimus & potentissimus, sic & princeps, cuius bonitas hoc præstat, ut omnibus prodesse velit, potentia verò, ut possit.

Hoc studium benè merendi, duplici via & actione magistratus exercet.

Primò, quando ipso facto demonstrat, se non esse bonorum & jurium regni, vel subditorum proprietarium, sed fidelem dispensatorem & defensorem, generali corporis consociati mandato constitutum, qui, ut ab universali consociatione incepit, sic ab eadem pendeat.

Deinde, quando re ipsa ostendit, gubernationem & administrationem suam, ad Dei gloriam, salutem & commodum subditorum civium esse directã. Ex hisce duabus actionibus bonus, pius & fidelis magistratus cognoscitur, qui ideò à subditis amatur, quia hosce ipse amat.

De priori, quod magistratus nudus dispensator & defensor fidelis bonorum & jurium regni sit, non proprietarius, constat ex eo, quod non possit alienare imperium, oppida, urbes, regionésve, vel res subditorum, bonáve regni. *Bossius de principe & privilegiis illius num. 290. Hotom. quæst. illust. 1. Vasq. lib. 1. cap. 4. illust. contr. Gregor. eleganter. lib. 3. c. 8. de Repub. per cap. 1 c §. præterea, de prob. feud. alienat. per Frider. c. 1. §. ex eadem lege, de lege*

Corradi. Roland. à Valle consil. 1. volum. 2. num. 109. & seqq. latè Molinæus in consuetudin. Parisien. tit. 1. §. 1. gloss. 5. num. 49. Natta consil. 640. num. 8. Menoch. lib. 2. cas. 559. arb. jud. qui distinguit inter modicam & magnam alienationem. Rosenthal. lib. 1. de feudis. c. 5. conclus. 10. & seq. Petrus Heigius quæst. 19. Renat. Choppin. de doman. lib. 2. tit. 13. & 14. Multò minus igitur ad deformationem sui status, quid facere, vel parem sibi constituere poterit, aut regnum servituti subjicere, & superioritatem alienare ipsi fas erit. *Rosenthal. d. cap. 5. conclus. 10. & 11. Covarr. c. 4. num. 1. pract. quæst. Mynsing. cent. 6. obs. 99. Roland. d. loc.* vel plenitudinem suæ potestatis in alium transferre. *Heigius quæst. 4. num. 25. & seqq. lib. 1. Natta cons. 636. num. 168. & cons. 640. num. 12. 13. & seqq. lib. 3. Anton. Peregrin. de jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 71. 78. Rosenthal. d. loco.*

Concedimus ipsum habere propria bona, quę sunt separata ab illis, quæ ad corpus consociatum pertinent, quæque privati alicuius, suâ naturâ fieri nequeunt. Vnde distinctio illa communis: Aliud esse fisci, aliud principis patrimonium: Alias res esse imperatoris, regis, principis: alias verò esse Caroli, Antonini, Rodolphi, Henrici. Regis res sunt, quas ipse ut rex, possidet: Rodolphi, quas, ut Rodolphus possidet. Hinc alius fiscus Cæsaris, alius Reip. dicitur, alii cæsaris, alii imperii ministri. In privatis propriis rebus, plenum habet princeps dominium: in rebus corporis consociati & regni secùs, in quibus tantum juris habet, quantum illi corpus, seu Resp. concesit. idcóque illas alienare nequit. *Rationes Rolandus & Pet. Gregor. d. lib. 3. c. 8. num. 2. & seqq. & lib. 7. c. 20, nu. 61, 62. 63. afferunt has.*

Primò, quod magistratus sit usufructuarius horum bonorum & jurium, quæ sunt Reipubl. quod jus fruendi, est personale & ad alium, quam proprietarium, jure cessionis, nequit trãsferri, ut docent l. l. si usus fructus. de iure dot. § finitur. inst. de usufruct.

Deinde hæc bona data sunt magistratui summo ad regni conservationem & defensionem. Roland. à Valle cons. 1. num. 112. & seqq. vol. 2. Ide-

2. Ideoque dilapidare, vel minuere non potest. Est enim regnum corpus, quod uno membro sublato mutilum & imperfectum esset. Roland. d. loco num. 126. & seqq. Et si viscera imperii eviscerare, suæ dignitatis esset homicida ibid. num. 133. Itaque in præjudicium, subversionem, destructionem, læsionem, vel diminutionem regni nihil potest facere. Roland. d. loco. num. 109. & seqq. imò nec regium jus & superioritatem à se abdicare potest. Roland. d. loc. numer. 137. 138. & seqq. per allegatis. ibidem Mynsing. centur. 6. observat. 99. num. 2. Covarr. cap. 4. num. 1. practic. quæst. Rosenthal. dicto loco. c. 5. concluſ. 11. & in quavis concessione imperii, superioritas reservata intelligitur, ut est communis Dd. sententia, per l. 16. solet. de jurisd. l. 3. de offic. ejus cui est. Respub. etiam censetur corpus perpetuum, quod per subrogationem similium personarum immortale habetur. l. proponebatur. 27. de judic. Ideoq; etiam ejus patrimonium perpetuum & immutabile censetur. arg. l. jubemus. 14. C. de sacros. eccles. cum publica etiam bona sancta dicantur, quæ violari non debeant. l. 8. de rer. divis. & nullius in bonis sint. l. 1. de rer. divis. & ideò alienari non possint. Greg. lib. 25. c. 7. syntag. Roland. d. cons. 1. nu. 97. 109. & seqq.

Tertiò, mandatarius, seu alienorum negotiorum administrator, etiam cum generali potestate constitutus, alienare non potest. l. 40. l. 63. de procurat. l. 16. C. d. t. Arius Pinell. in l. 1. part. 3. num. 57. C. de bon. matern. Roland. à Valle consil. 49. volum. 2. Heigius quæst. 20. lib. 1. per l. 1. §. 1. de administrat. rer. civit. & alia nomine domini facere. Mynsing. cons. 84. & 53. Mooz in tit. mandat & Dd. in d. l. 61. de procurat. adeò ut etiam alienandi potestate data, & cum libera constitutus, non possit facere, nisi quatenus bona fide patitur, l. 1. §. 1. de offic. proconsul. l. 37. l. 28. §. 1. de pact. & negotiorum demandatorum natura & administratio exigit, & quæ verò similiter ipse dominus fuisset facturus, non contrà. l. 9. qua ratione. §. 4. de adquirend. rer. domin. l. 46. falsus. de furt. l. 48. de pecul. l. 34. §. 3. de solut. l. 17. §. 16. de injur. adde Pinell. in l. 1. part. 3. num. 57. C. de bon. mater. Sed magistratus est ejusmodi alienorum negotiorum administrator constitutus, qui potestatem administrandi, non alienandi

accepit.

accepit. l. 12. præſes C. de tranſactione. l. 3. §. planè. quod vi aut clam. Zoan. de Romano imperio num. 175. Vaſquius illuſt. cont. lib. 1. cap. 1. nu. 10. 11. c. 5. num. 3. 4. 5. Bodin. lib. 1. c. 9. lib. 6 c. 2. Covarr. c. 4. num. 1. pract. quæſt. Mynſ. cent. 6. obs. 99. Ergò alienare minimè poteſt.

Quartò, bona quæ committuntur magiſtratui, ſunt ſubjecta reſtitutioni, proinde in præjudicium ſucceſſorum alienari nequeunt. per l. ult. §. ſed noſtræ. C. com. de leg. l. peto. 69. §. fratrem. de legat. 2. l. 32. §. ult. d. t. Roland. d. loc.

V. Inſtar dotis data ſunt hæc bona magiſtratui à Repub. pro oneribus ferendis. Ergò inſtar dotalis rei, alienari non poſſunt. Gregor. d. c. 8. & cap. 20.

VI. Magiſtratus, in auguratione ſe juramento obſtringit de non alienandis bonis Reipub. uti ſup. c. 17. diximus, & c. 18.

VII. Hoc jus gentium eſt, ut exempla revocatorum alienatorum teſtantur apud omnes populos. vid Roland. à Valle d. conſ. 1. num. 109. & ſeqq. volum. 2.

VIII. Dignitas magiſtratus eſt individua, & jus regium cedi non poteſt. Papon. lib. 3. Rapſ. arreſt. tit. 10. Roland. à Valle lib. 2. conſ. 1. num. 137. 138. Roſenthal. d. cap. 5. concluſ. 10. & 11. de feud. lib. 1. per alleg. ibidem. Covarr. d. c. 4. num. 1. pract. quæſt.

IX. Idipſum etiam conſtat ex Iudic. c. 8. 22. c. 9. 6. c. 11. 2. 10. 12. 13. & ex illis, quæ dixi ſupra de conſtitutione magiſtratus. Rationes alias adducit Hotom. d. quæſt. 1.

X. Denique probat teſtimonium Hadriani Cæſaris: qui dixit, ſe ſic geſturum principatũ: tum, ut ſciat rem populi eſſe, non ſuam: ſicut tutor res pupillares adminiſtrat. Tiberius Cæſar, ſenatum ſuum dominum vocat, ut Sueton in vita Tiber. c. 29. tradit. bonum ac ſalutarem principem quem vos tantâ & tam liberâ poteſtate inſtruxiſtis, ſenatui ſervire debere & univerſis civibus, ſæpè & plerunq; etiam ſingulis: neque id dixiſſe, me pœnitet, & bonos & æquos & faventes vos habui dominos, & adhuc habeo. Idem Tiberius dixit, ſe operam daturum, ut rationem factorum & dictorum ſuorum reddere poſſet, unde rex βασιλεὺς, quaſi βάσις τοῦ λαοῦ, et Germanis princeps ein Forſt vnd Vorſteher: quod

populo

populo præsit & rex à regendo dicitur, & imperatores Germani in suis scriptis testantur formula usitata, vnß vnd dem heyligen Reich &c. in vnser vnd des Reichs stadt &c. Sic & Antigonus ad filium dixit, An non novisti, fili mi, regnum nostrum esse nobilem servitutem, ut refert Ælian. li. 2 variarum historiarum. c. 20. ideò etiam domini appellationem Octavius & Tiberius imperatores respuerunt. Suet. in Octav. Petrarcha. de Republ. optimè administranda. Alexander Imp. nefas esse dicebat, ut dispensator publicus in delectationes suas, suorúmve converteret id, quod provinciales dedissent. Lamprid. in Alex. Plin. in Panegyr. in Trajan. Boni principis est arma dare militibus, ut iis utantur, etiam in seipsum, si in Remp. peccet. ibid. Assuescat princeps calculum ponere & expensi acceptíque rationem illi reddere. Nam cum sit negotiorum alienorum administrator, curator & mandatarius constitutus ex contractu mandati, ideo rectè quoque, ut quilibet alius administrator, gestor, procurátorve tenetur domino mandanti, populo nimirum, in corpus regni unito, administrationis suæ rationem reddere. Roland. à Valle cõsil. 49. vol. 1. Menoch. cas. 209. lib. 2. arb. judic. Heigius. d. quæst. 20. per l. 1. §. 1. de ad. nin. rer. civit. & de negligentia, culpa, dolo, collusione & insufficientia tenetur, de gestis & de non gestis, & si qnid non, ut oportuit, gessit, vel facienda omisit. Roland. d. loc. sic etiam administrator Reipub. vel rerum civitatis, exemplo tutoris obligatur d. 3. de adminis. rerum ad civit. pertinent. & de dolo, lata vel levi culpa tenetur l. 6. magistratus. d. tit. l. 4. de magist. conven. & pecuniam publicam in alium usum convertere non potest, l. 1. l. 4. de admin. rer. ad civitat nec facere ea, quæ verosimiliter ipse dominus non fuisset facturus. l. 46. falsas. de furt. l. 34. §. 3. de solut. l. 48. de pecul. aut quæ sunt contra bonam fidem, & naturam negotii demandati. Alienare verò non potest talis procurator, nisi speciale ad hoc habeat mandatum.

Apud Græcos quoque erat actio εὐθύνη dicta in eos, qui aut urbem non rectè gubernasse, aut publicum aliquod munus non rectè administrasse viderentur. Hujus actionis metu Pericles bellum concitavit, ne rationes reddere teneretur. Et Julius Cæsar ob metum redditionis rationum, arma civilia movit. Pet. Greg. lib. 9. cap. 2. num. 1. in fin.

Deus etiam à regib. rationes exacturum se comminatur. Esa. c. 3. 14. 15. Ezech. c. 34. 7. 8. 9. 10. Concessa est principi potestas plena, ut se tanquam principem, tutorem, defensorem & patrem cum subditis gerat, loco & vice Dei, à quo accepit potestatem. quod si non agat, incipit adversus potestatem sibi datam, imperare, & aliam sibi non concessam usurpare: & quando turpiter agit contra potestatem concessam, id non potestatis, sed impotentiæ dicitur.

Atque hinc est, quod jurat Cæsar electus, se nihil eorum, quæ ad imperium Romanum pertinent, alienaturum, distracturum, vel oppignoraturum: si quid verò recuperet, vel adquirat viribus publicis, id imperio, non sibi quæsitum iri. latè probat Steph. Iun. Brut. in vindic. contra tyrann. Hotoman. quæst. illust. 1. Covarr. d. c. 4. Anton. Gabriel de jure quæsito non toll. lib. 3. Greg. d. c. 1. & seqq. lib. 26. de Repub. adde. Gen. cap. 47. 18. & seqq. 1. Reg. cap. 21. per tot. & 1. Reg. cap. 9. 11. 12. 13. ubi latè Petrus Martyr. 2. Sam. cap. 24. 24. cap. 23. 16. 13. l. venditor. §. 1. com. prædior. l. 39. cum servus. §. ult. de legat. 1. l. universi. & l. seq. C. de fund. patrimon. Ex quibus omnibus apparet, plenum dominium imperii & Reipub. magistratui non competere.

Quibus addo & hoc, quod magistratu mortuo, remoto, aut administrationem suam deponente imperium & jus ipsius redeat ad populum, tanquam dominum proprium, qui ante magistratum fuit. l. ex hoc jure. ubi, discretæ gentes, regna condita. de justit. & jure. Zoannett. part. 3. defens. num. 96. 79. 98. 99. Clapmarius libr. 2. c. 21. de arcan. Rerumpub. qui populus & post mortem, vel exauctorationem magistratus remanet, & nunquam moritur. l. proponebatur. 76. de judic. l. qui res. 98. §. ultim. de solut. l. nemo. 54. de regul. juris. vide Iunium Brutum in vindic. contra tyrannos. Danæus libr. 1. cap. 3. politicorum. Cum princeps, vel rex naturâ suâ sit mortalis. Psalm. 82. vers. 6. Siracid. cap. 10. vers. 11. Extitisse tamen & adhuc extare magistratus, qui omnium se dominos profitentur, & subditos pro servis habent, et vanos ideò titulos sibi asscribunt, refert Gregorius lib. 6. cap. 13. de Repub.

Quas

Quas ob cauſſas nihil gratius & acceptius populo, quàm ſi eum adeò non deſpicit princeps, ut nonnunquam cum eo communicet, de publicis negotiis, cum eo agat, ſententia, opera, opibus eius utatur. *uti David, & alii pii reges fecerunt in comitiis inſtitutis. Nam quando ſubditi vident, tantum ſibi tribui, ut in partem curarum & conſiliorum vocentur, & neceſſitates publicas conſiderent, libentiùs ſunt parituri, quam ſi rerum nullam habentes notitiam, urgeantur. Antimach. lib. 3. theor. 22. Cominæ. lib. 5. cap. 18.*

Exemplum hujus rei optimum præbet David. 1. Chron. c. 28. c. 29. Salomo, Aſa, Ioſaphat, Iechizkia, Ioſia, reges pii, de quibus 2. Chronic. necnon Moſes, Ioſua & Samuel: Similiter Auguſtus Cæſar, qui ita regnum & adminiſtrationem illius ſalubri temperamento miſcebat, ut refert Dio. in Auguſto, imò & Tiberius, de rebus gravioribus referebat ad ſenatum & cum eo omnia communicabat. Alii quoque laudati principes, Veſpaſianus, Titus, Trajanus, Adrianus, Antoninus & ſimiles ſenatui & magiſtratibus majeſtatem priſtinam conſervarunt, & omnia ad patres conſcriptos referebant, ſeque præſides, non dominos ſenatus ferebant. Macrinus, ut refert Herodian. lib. 5. ad ſenatum ſcripſit, mihi ait, decretum eſt, nihil ſine autoritate veſtra agere, ac vos principes, conſiliarioſque habere Reipublicæ gerendæ, viveréſque pro arbitrio in libertate vetera, etcæt. Atque inde temperamentum et ſymmetria quædam in politia exiſtit, ut ſpecies quædam Democratiæ eſſe videatur, in comitiis regni ſeu in illa communicatione et deliberatione cum populo: Ariſtocratiæ verò ſpecies in eo, dum autoritas & alia quædam propria aſſignantur optimatibus Monarchæ, dum decretum & juſſus, confirmatio & exſecutio penes principem remanet. Atque talis videtur eſſe politia Venetorum, ex omnibus illis temperata. Ubi verò plebs nihil de imperio habet, id malæ Reipublicæ ſignum dicitur ab Ariſtotele libr. 2. politicorum cap. 8. Bonæ autem Reipublicæ ſignum dicitur, quando ſtatum illius ſalvum & incolumem omnes ipſius membra volunt, amant & durare cupiunt. Præſtat etiam plebi particulam imperii

tradere, quàm totam Rempub. in extremum periculum vocare. In Venetorum Repub. teſte Contareno de Repub. Venet. Omnes cives jus ſuffragii habent, & electi ex plebe, & patriciis de rebus diſceptant; de quibus Patricii poſteà ſtatuunt. Imperii vis eſt penes ſenatum: ſpecies imperii penes ducem. Plebi humiliora munera concedunt, imò & honorifica, ut Cancellarii & ſcribarum. Apud Romanos, populus jubebat, Senatus decernebat, in magiſtratibus verò erat imperium, in ſenatu auctoritas, in populo majeſtas.

De poſteriori benè merendi via & actione conſtat ex eo, quod magiſtratus hominibus præſit, ſed hominum cauſſâ, & ſuorum ſubditorum gratiâ ſit conſtitutus. *Greg. lib. 4. t. 5. de Rep. Fernand. Vaſquius lib. 1. in præfat. num. 102. & ſeqq.* ſicut tutor ob pupillum, paſtor ob gregem, non contrà. *Fernand. d lib. 1, cap. 1. num. 10. communem omnium theol. philoſoph. & juriſconſultorum ſententiam hanc eſſe dicit. Non enim regnum eſt propter regem, ſed rex propter regnum, ut nimirum ii, qui ſub ipſius ſunt imperio, ſint quam beatiſſimi, atque ita debitor ſit ſui muneris omnibus ſuis ſubditis. Nam imperare dicitur, ut ait Auguſtinus lib. 19. de civitate Dei, c. 15. qui aliorum utilitati conſulit. vid. Lip. lib. 2. c. 7. in monit. et exemp. politic. adde Ezech. c. 34. 2. ſic ait Dominus: væ paſtoribus Iſraelis, qui erant paſturi ipſos. An non grex eſt quem paſcunt paſtores. 3. Adipem comeditis & lanam induitis, quod optimum eſt, mactatis, gregem non paſcitis. 4. morbo affectas non confirmatis, ægrotamque non curatis, & confractam non obligatis, ac depulſam non reducitis, pereuntemque non requiritis, ſed vi dominamini in eas per ſævitiam. 5. & ſeqq. Ierem. c. 23. 1. 2. 3. 4. Zach. c. 11. c. 13. Joſu. c. 1. 10. præcepit itaque Iehoſua moderatoribus populi, dicendo. 11. tranſite per caſtra & præcipite populo, dicendo, parate vobis viaticum: Nam intra tres dies vos trajecturi eſtis Iordanem &c. v. 14. Fœminæ veſtræ, parvuli veſtri & pecora veſtra manebunt in hac terra, &c. vos tranſite militari ordine ante fratres veſtros, quotquot eſtis valentes robore & adjuvate eos. 15. uſque dum quietem largitus eſt Iehova fratribus veſtris &c. & c. 22. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Idcò apud Danielem c. 4. 20, 21. comparatur rex ar-*

bori frugiferæ, cujus rami ſunt pulchri & fructus multi, & cui cibus pro omnibus inſuit, ſub qua habitabant beſtiæ agri & in cujus ramis conſidebant aves cæli. Exemplo eſt, Nebemias, qui commoda populi ſui promovit, & incommoda patriæ avertit diligentiſſimè. vid Nehem. c. 2. c. 3. & ſeqq. Magiſtratus enim ad utilitatem conſtitutus & propter regnum, ſed non regnum propter regem, ut latè probat Fernand. Vaſqu. controv. illuſtr lib. 1. in præfat num. 102. & ſeqq. ex theolog. & iuriſc.

Hanc ob cauſſam princeps dicitur pater publicus, ut ex Caſſiodoro refert Greg. lib. 8. c. 11. de Repub. Iudic. c. 5. 7. ibi dum ſurrexi mater Iſraeli. & dixi ſupra cap. 19. Proinde non tanquam barbarus tyrannus, aut ſævus dominus, ſed tanquam pater, uti debet clementia & mãſuetudine, & non propriam, ſed communem ſubditorum ſalutem quærere. Flavius Vopiſcus in Tacito: Ingens, ait, eſt gloria morientis principis, Remp. magis etiam amare, quàm filios. vide Gregor. lib. 8. c. 11. & qui inſtar boni paſtoris, vitam ponit pro ſuis, exemplo Moſis Exod. cap. 32. 11. Quamobrem deprecatus eſt Moſes faciem iratam Dei ſui, & dixit: quare accenderetur ira tua in populum tuum &c. v. 12. 13. 14. & v. 31. 32. ibi, dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. & exemplo Schimſonis. Iudic. cap. 15. 12. 13. 14. qui ſalutis publicæ cauſſâ paſſus eſt ſeipſum hoſti tradi. Sic Chriſtus rex noſter pro nobis & ſalute noſtra mortuus: Et bonus paſtor vitam ſuam pro ovibus ſuis exponit. Iohan c. 10. & David, 2. Sam. c. 24. Ego ſum, inquit, qui peccavi: iſtæ oves ſunt, quid fecerunt? vertatur manus tua contra me, &c. Salomon pro ſubditis orat. 1. Reg. c. 8. 15. David pro populo. 1. Chron. c. 30. 18. & cap. 29. 18. 19. Pſalm. 12. 1. Pſalm. 82. 8. Pſal. 118. 25. Pſalm. 20. 12. 13. 21: ita & Samuel. 1. Sam. c. 12. & Moſes & Ioſua. Exempla profana refert. Greg. lib. 8. c. 1. n. 18. 19. Scipionis Africani ſententia hæc dicitur, malle ſe unum civem ſervare, quàm mille hoſtes perdere. Plutarchus factum Perſarum commendat, quorum reges, dicit habuiſſe præpoſitum, qui manè illos ſurgere admoneret ad curandum populum ſibi commiſſum. Solebant & idem reges obire omnes univerſæ ditionis ſuæ provincias, eaſq; luſtrare & peragrare, ut viderent quid cuiam opem deſideraret, ut Samuel etiam feciſſe legitur. 1. Sam.

ca. 7. 15. 16. & Ioseph. Genes. ca. 41. Idque quovis tempore, pestis, famis, belli, vel pacis, quò singulis malis remedia quærant. Cicer. lib. 5. de Republ. dixit, moderatori Reipub. beatam vitam civium esse proposítam, ut ea sit firma, copiis locuples, gloriâ amplâ, virtute honesta. & de lege agrar. si populo consulis, remove te à suspicione alicuius tui commodi: Fac fidem, te nihil, nisi populi utilitatem & fructum quærere. & 2. officior. Est boni magistratus commoda civium defendere, non divellere. Sic & Aristotel. lib. 8. politic. ca. 10. Tyrannus, inquit, suum ipsius commodum spectat & quærit, at rex subditorum: quorum salutem vitæ suæ præfert. Ideoque Seneca lib. 1. de clementia. rectè & scitè, scias, ait, Remp. non tuam esse, sed te Reipub. & ibidem. Omnium somnos, illius, ait, vigilantia defendit, & omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio. Et ibidem, c. 3. illius, ait, magnitudo stabilis est futura, quem omnes tam suprà se quàm pro se sciunt, cuius curam excubare pro salute singulorum atque universorum quotidie experimur, quo procedente, non tanquam malum ac noxium animal è cubili prosiliret, diffugiunt, sed tanqam ad clarum & beneficum sidus certatim advolant. Syracid. c. 32. 1. ductorem te cõstituerunt homines. 2 curam eorũ habe. 3. & omnem tui copiam illis facito, eumque probat te, requiescito. 1. Sam. c. 18. 11. totus vero Israel & Iuda amabat Davidem quia ipse procedebat & veniebat ante eos, Iosu. c. 4. 14. Die illo magnificabat Iehova Iosuam ante oculos omnium Israelitarum, ut revererentur eum, quemadmodum erant reveriti Mosen omnibus diebus vitæ eius. Talis diligentia, candor & fides commendatur in Mose Num c. 12. 7. & in Davide. Psalm. 78. Num c. 27. 16. præficiat Iehova Deus spirituum, Deus omnis carnis, virum huic cœtui 17. qui procedat ante eos, & qui veniat ante eos, quique educat eos & qui reducat eos, ut non sit cœtus hic sicut pecudes, quibus non est pastor. 1. Reg. c. 37. 1. Chron. c. 11. 2. ibi, educebas & reducebas Israelem, & tues pasturus populum meum, & Abimelèc curam sui regni habuisse legitur. Genes. c. 20. 9. 10. Seneca epistol. 91. penes sapientes, ait, aureo seculo regnum erat. Hi continebant manus, & inferiores à validioribus tuebantur suadebant, dissuadebant, &

& utilia atque inutilia monſtrabant. Horum prudentia nequid deeſſet ſuis, providebat. Fortitudo arcebat pericula, beneficiis augebat ornabatq; ſubjectos. Eſa c. 22. 23. 24. paxilium rex dicitur, cui ſubditi ſua ſecurè ſunt commiſſuri.

Quapropter magiſtratus, erga ſubditos ſe, tanquã curator erga pupillũ minorémve, vel tanquam paſtor erga gregem ſe gerere debet. Ezec. c. 34. 2. 3. & ſeqq. ille enim propter pupillũ, hic propter gregẽ eſt conſtitutus. Grt. l. 8. c. 1. de Rep. vide Euſeb. Philadelph. in Dialog. ſecundo. de reb. Gallicis; cuius ſcilicet diſpenſatio reſtricta & utilis ſit, qualis in familia boni patris; ex qua ſubditi poßint cognoſcere, magiſtratũ cuſtodem, & adminiſtratorẽ eße communiũ bonorũ, non ut propriorũ, ut dicit Ariſtot. lib. 5. politic. cap. 11. Idcò ob totius populi & Reip. pacem & ſalutem ſeipſum in diſcrimen adduci patitur bonus magiſtratus, Iudic ca. 15. 12. 13. 14. & privatas iniurias ſibi à ſubditis illatas Reipub. condonat. Iudic. c. 11. 11. 12. 2. Sam c. 16. 10. & c. 18. 5. 1. Sã. c. 10. 27. 1. Sã c. 12. 2. Sam. c. 15. & ſeqq. & nihil cariùs habet quam ut in regno ſuo felicitatem, tranquillitatẽ & pacẽ diuturnã habeant ſubditi, et in abundantia rerũ neceſſariarũ vivãt. 2. Chr. c. 1. 15. et 1. Reg. c. 16 c. 4. 24 Eze. c. 34. 2. 3. etc.

Peſtis, famis, morbi epidemici, aliſque periculoſis & calamitoſis tẽporibus, de remediis malorũ accuratè cogitat, eaq; diligenter et fideliter quærit ad ſalutẽ ſubditorũ. Eze c. 34. 10. 1. Sam. c. 5. 8. et ſeqq. c. 7. 16. 1. Sã. c. 24. ult. 17. 18 19/20. 1. Sam. c. 12 21. & ſeqq. Gen. c. 41. 48. et ſeq. et urbes ab imperio ereptas vel captas recuperat. 1. Sam. c. 7. 23. cladibus acceptis & calamitatibus Reip præſentibus, ſive futuris proſpicit, & remediũ affert, quãtum poteſt fieri ita tamen, ut oẽs intelligant neceſſitatẽ auxilii, & periculi magnitudinẽ. Exẽplũ Ioſephi conſulentis & proſpicientis Ægypto extat. Gen. c. 41. 48. 49. & c. 43. 14. Portentũ naturæ Caligula contrà queri ſolebat de conditione tẽporum ſuorum, quod nullis calamitatibus publicis inſignirentur, atq; ideò exercituum cædes, famẽ, peſtilentiã, incendia, hiatũ aliquem terræ optabat, & cervicẽ unã eſſe populo, ut uno ictu tolli poßit. Sueto. in Calig. c. 32. tale portentũ & Nero fuit, qui ſe vivẽte potabat, ut terra igni miſceretur. Sue. in Ner. c. 36. 37. 38

Huc facit etiam id, quod Plutarchus ſcribit, de civili adminiſtratione

ad

ad Trajan. Respu. ait, felicissima tunc est, cum magistratus & cives conferunt omnia sua ad salutem Reipub. vel commodum, neque prætermittunt quicquam, vel quemquam aspernantur, qui Reipub. prodesse possit. Cic. lib. 1. officiorum: ut tutela, sic procuratio Reipub. ad utilitatem eorum, qui commissi sunt, non eorum quibus commissa est, gerenda est; Roman. c. 13. 4. Dei enim (Magistratus) minister est, tuo bono, quod si feceris, quod malum est, metue: non enim frustrà gladium gestat. Nam Dei minister est, ultor ad iram ei, qui quod malum est fecerit. 5. 6. 7. & 1. Timoth. c. 2. 2. Orandum pro regibus & quibúsvis in eminentia constitutis, ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & honestate. Hanc ob causam, dux & pastor populi dicitur. 2 Sam. c. 5. 2. Esa. c. 44. Ierem. c. 10, c. 50. 6. Nahum. c. 3. Psal. 78. in fine Ezech. c. 34. 2. 3. 6. 7. & seqq. Esa. c. 23. 1. 2. 3. & Pater Patriæ; Gen. c. 41. 42. & seqq. c. 45. 8. 9 Iudic. c. 5. 7. ubi Martyr & Iun. Iud. c. 5. 7. 13. 1. Sam. c. 24. 12. 1. Petr. c. 2. 13. 14. ibi, tum ad ultionem maleficiorum, tum ad laudem rectè agentium & seqq. Facit huc, quod dicitur. Heb. c. 13. 17. obedite ductoribus vestris, & obsecundate. Excubant enim ipsi pro animabus vestris, tanquam rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant & seqq. l. 3. ibi ut curet is qui Provinciæ præest, malis hominib. Provinciam purgare l. 13. congruit. de offic. Præsid. 1. Macch. c. 14. 4. 5. 14. 35. 36. & l. 1. de offic. Præfect. vigil. cogitet, quod populus insipiens regendus sibi commissus est, qui non sapientia, sed potius insipientia contra propria certat commoda, adeò ut miserendum illius potius, quam propriâ iniuriâ, vel cõtumeliâ in eum sæviendum l. unic. C. si quis imp. maled. Pet. Greg. Tolos. lib. 8. c. 20. exemplo Iephte Iudic. c. 11. 4. 11. Mosis & Davidis qui à suis subditis gravissimè læsi injurias condonarunt. Cogitet populum sibi subiectum, minori, pupillóve comparari, l. 3. C. de jur. Reip. lib. 11. l. 4. Re, public. C. ex quib. caus. major. l. 9. de appell. l. 1. C. de offic. ejus qui vic. Iud. vel præsid. & se tutori curatoríve, qui ad tuendum & curandum pupillum bonáq; eius est constitutus.

Contrà exemplum magistratus non curantis subditos, sed suas voluptates exhibet Isbosethi. 2. Sam. c. 4. Belsazer. Dan. c. 5. Darius: Dan. c. 6. Ahasuerus. Est. c. 3. Ninias, Sardanapalus, Tiberius, Vivellius, Heliogabalus,

gabalus, & plurimi alii: Pessimus vero est status politiæ, quãdo publ ca negotia negliguntur, & dominantur illi qui sua & privata consectantur & spectant. Prov. c. 28 28. c. 29. 8. 16. Eccle. c. 5. 7. & ut industria ac diligentia principũ res omnes adiuvat, sic inertia & negligentia everti. Sed proh dolor plerią hoc tempore pluris faciunt suas voluptates & commoda, quam Reipub. bonum, atque ita se præferunt toti populo.

In administratione hac sua, magistratus alligatus est legibus Decalogi. Deu. c. 4. 6. & seqq. & c. 17. 18. 19. Ios. c. 1. 7. 8. 2. Reg. c 23. 2. 3. Psa. 72. 1. 2. 3. 4. 1. Reg. c. 21. 19. 1. Sam. c. 16. 20. 23. Oseæ c. 13. 11. l. digna vox. 4. C. de legib. at ; civilibus regni & maiestatis legib. arg l. filius. 15. de cõdit inst. l. 188. ubi §. 1. de reg jur. 1. Sam. c. 10. 24. id quas, tanquã ad cynosurã, normam & regulã, oĩa negotia administrationis suę referre debet. Vnde magistratus lex viva, executor, custos & minister legis dicitur, qui nihil nisi lege iubẽte, velit, faciat. vel omittat. ut rectè dicit Vasq c. 14. d. li. 1. Nã remota justitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia, ut ait Aug. de civit. Dei l. 4. c 4. Ideoq; absoluta potestas, supra jura, principi minimè est data. Covarr. lib. 3. var resol. c. 6. num. 8. Plin. in panegyr. in Traja. Non est bonus princeps supra leges, sed leges supra bonum principem, optimią principis nota illa ex legum præscriptio velle viverre. Psal 119. per tot Deut. c. 17. 15. & seqq. & secundum leges se administraturũ Rempin electione promisit, quam fidem violare nõ potest. Qua de causa rectè dicitur magistratum non esse legibus generalibus solutum l. 4. digna vox C. de legib. l. 3. C. de testam. §. ult. inst. quib. mod. test. infir. non tantũ naturalibus, sed etiã civilib. arg. Matt. c. 23. 4. ligant onera gravia & digito suo nolunt ea movere. Et quod tibi fieri vis, etiã alteri faciendũ, & contrà tum quia cum Decalogo hæ civiles leges cõsentiunt, & ex naturalib. sunt extructæ. vid sup. c. 9. Dissentiũt plurimi per l. 31. de legib. quæ tamẽ non obstat, si eam intelligas de legib. pænariis, quib. magistratus summus est solutus nõ respectu obligationis, sed executionis. Nã si deliquerit, (at non cõtra leges fundamẽtales & cõventionẽ propriã cum populo initã) non punitur; Cui. li. 26. obs. c. 35. Pet. Greg li. 7. c 20. Mar. Salo. lib. 1. in in fin. de princip. Vas. l. 1. c. 2. ill. cõt. T. c. 3. & c. 8. c. 26. n. 14. 22. & c. 43. qui etiã ex potestate soluta seu ex plenitudine potestatis, q̃ ipsis tamẽ nõ

eſt data, Covarruv. lib. 3. var. reſol. c. 6. num. 8. putat, principi non eſſe conceſſum, aliquid contra jus naturale & gentium & Reipub. ſuæ leges civiles facere, quia nulla poteſtas eſt ad malum, ſed tantùm ad bonum, non ad nocendum, ſed ad conſulendum, juvandum, & ad meram ſubditorum utilitatem, non ad regentium libidinem, vel commodum. Vaſqu. d. c. 26. & cap. 45. & Covar. d. loco. Pinel. in rub. part. 1. num. 25. 26. C. de reſcind. vend. Teſſau. deciſ. 91. arg. tit. quod quiſque jur. in alium ſtat. eodem & ipſe uti debeat. Et quod tibi vis fieri, etiam alii feceris: & contrà. & Matth. c. 23. 4. tum quia lex eſt contractus. l. 1. ibi communis Reip. ſponſio. de legib. junctio. §. 1. Iuſt. de verb. oblig. ex quo contractu princeps obligatur, tanquam Reipub. membrum præcipuum, Roland. à Valle conſil. 1. vol. 2. Lege etiam princeps non eſt ſuperior, ſed ipſius cuſtos, miniſter & exſecutor, aut defenſor. Ad l. princeps. de legib. reſpondet Vaſquius ex mente concedentium, generalem conceſſionẽ eſſe reſtringendam ad utilitatem concedentium. Nam qualis eſt natura principatus, talis eſſe debet illorum verborum, utcunque generalium interpretatio. Principatus autem natura eſt, meram ſubditorum, non etiam regentium utilitatem reſpicere & curare. Ergo conceſſio imperii à populo principi facta etiam verbis generaliſſimis ex materia ſubjecta limitata & reſtricta eſt, ad meram utilitatem civium. Nec enim in generali mandato, aut conceſſione continetur id, quod in ſpecie quis non eſſet conceſſurus. l. obligatione. de pignor. Et fraus legi fieri dicitur, quando mente ejus relicta, verba amplectimur. l fraus. de legibus. Ad l. 1. de conſtitut. princip. ubi populus omne jus ſuum in principem trãſtuliſſe dicitur, reſpondet, intelligendum hoc, quo ad ea quæ populo transferenti utilia eſſent, non quoad contraria. Princeps etiam ſolutus eſt legibus, in caſibus in quibus ias ipſi diſpenſationem concedit. Vaſqui. d. loc. et cap. 25. num. 3. Minimè tamen obligari principem in iis quæ honorem lædunt, dicit Vaſq. & Cujac. cum judex & exſecutor in propria cauſa fiat. l. ſi pater familias. l. & hoc Tiberius de hæred. inſtit. Alias aliorum ſententias ad d. l princeps adſert Fachin. lib. 1. c. 2. contr. & Pet. Gregor d. c. 20. lib. 7.

Atque hæc ſunt media, quibus magiſtratus ſubditorum benevolentiam promeretur, colligit, & collectam conſervat

ſed

ſed quando aliam & contrariam viam ingreditur, illam amittit. & contrà odium ſubditorum in ſe concitat; qui pravus eſt & noxius imperio affectus de magiſtratu, vel inecundem, uti *Lipſius lib. 4. c. 11. dicit, cuius veſtigiis hîc inſiſtemus.*

Odium igitur eiuſmodi eſt malevolentia ſubditorum pertinax in magiſtratum, eiuſque ſtatum concepta, orta ex metu cum cupidine ulciſcendi. *Hoc ergo odium maximè obeſt magiſtratui. Nam quem metuunt, oderunt; quem quiſque odit, periiſſe expetit. Cic. li. 2. offic. ſed per gradus Nam êxſecratur, inſidiatur, & denique opprimit facilè. Multæ enim illis ſunt manus, magiſtratui una cervix; & tam multis periculis petitur, quam multis ipſe periculum eſt. Imò aſſiduus periculus, etiam eorum quibus ſe commiſit, expoſitus eſt, ut êx aliis Lipſius refert. Subditos verò non in continuo metu detinendos eſſe multis allatis exemplis probat Scipio Amirat. lib. 17. diſcurſ. 5. ſed potiùs metu omni citò liberandos eſſe.*

Odium eiuſmodi effugiet magiſtratus, ſi fugiet ea vitia quibus id paratur, & vitiorum iſtorum opinionem.

Vitia odium conciliantia ſunt tria, contraria mediis benevolentiæ comparandæ; nimirum ſævitia, avaritia & læſio.

Horum vitiorum opinio oritur ex ſuppliciis & tributis, niſi prudẽter & callidè adminiſtrentur, providè & cautè uſurpẽtur

Ex ſuppliciis, quando ea cum vindictæ cupiditate vel non ex ſufficienti cauſſa præpropere & feſtinanter, vel cum voluptate, ſumuntur à ſceleratis vel inſontibus. *Exemplum vid. Iudic. c. 16. 7. Gen. c. 37. 27. c. 44. 16.*

Ex tributis & exactionibus, quando eæ ſine neceſsitate & utilitate Reipub. à ſubditis exiguntur, vel augentur ſine cauſſâ iuſtâ, vel inæqualiter, violenter, vel in libidines principis, aut profuſionem, vel frequenter. Et denique quando à miniſtris rapacibus, inſtiſtis, in tributorum horum exactione iniquè agitur, qui præter imperatas pecunias, privato compendio ſuo ſerviunt, & lucellum proprium quęrunt. *Prov. c 28. 15. vide 1. Reg. c. 12. Greg. lib. 3. c. 9. Nullum nec terrius vitium, avari-*

tia, præſertim in principibus & Reip. gubernatoribus. Multi regum pecuniis acerebè conquirendis, plus invidiæ ſibi, quam virium adnunt. ut ait Tacit. 3. hiſtoriar.

Sævitia, quæ in tyrannidem tranſit, odioſa eſt & inviſia valdè, tum ſubditis tum extraneis, ita ut qui multis eſt terribilis, multos cogatur timere. *Cælius Rhodig. lib. 9. cap. 9.* ob quam multi deiecti ab imperio. *Bodin. lib. 4. cap. 1. Pet. Gre. lib. 22. cap. 7. de Republ. ubi exempla refert. Malus enim cuſtos diuturnitatis dicitur eſſe vis & metus. & rectè Saluſt. ad Cæſar. Ego quidem cuncta imperia crudelia magis acerba, quàm diuturna arbitror: neque quemquam à multis metuendum eſſe, quin ad eum ex multis formido recidat. Eam vitam arbitror, bellum æternum & anceps gerere. quoniam neque adverſus, neque à tergo, aut lateribus tutus ſis, ſemper in metu, aut periculo agites.*

Avaritia magiſtratus ſæpè quoque dat cauſſam ſubverſioni ſtatus Reip. & mutationes excitat. *Nam impellit ad illicita & gravia tributa imponenda, ad munera, corrumpendi cauſſâ datâ accipienda, & ad alias illicitas exactiones & artes, cujus fiſcus, inſtar lienis in corpore humano, eſt. in Rep. Prov. c. 29. 4. c. 28. 16. anteceſſor multus oppreſſionibus, decurtabit, qui autem odit quæſtum, prolongabit dies: & eodem cap. 28. 15. ut leo rugiens et urſus diſcurſans eſt dominator impobus in populum tenuem. vid. exempla apud Greg. li. 22. c. 12. de Rep. 1. Reg. c. 12. Deut. c. 17. Ezech. c. 46. 2. Reg. c. 9. & c. 10. 1. Tim. c. 6. Eph. 15. 1. Sam c. 8. Suet. de Veſpaſiano cap. 16 Prov. cap. 29. 9. & c. 28. 15. 16. Nehem. c. 5. 15. Antimach. lib. 3. theorem. 26. ubi exempla recenſet.*

Avaritiæ contrarium eſt vitium alterum profuſio & prodigalitas; quæ reddit principem odioſum, *uti Thiberium, Caligulam, Neronem, Vitellium & alios de quibus. Antima. lib. 3. theor. 26.*

Læſio ſubditorum eſt quando illorum commodis & ſaluti adminiſtratio Reipub. eſt contraria. dum princeps ſubditis privatiſq; facit, quæ ſibi, ſi ſubditus eſſet, fieri nollet. *Scip. Amirat. lib. 17. diſcurſ. 4.* & tum adminiſtratio degenerat in tyrannidem, de qua *cap. 37.*

CAP.

CAPUT XXV.

De autoritate ſummi magiſtratus.

HActenus de prima ſpecie conciliatæ & accidenariæ affectionis regni: ſequitur de altera reverente, autoritatem conciliante.

Reverens igitur affectio erga magiſtratum eſt, quæ ex opinione autoritatis magiſtratus eſt concepta. *Licet Boterus diſtinguat inter reverentiam & autoritatem.*

Autoritas hæc, *ut Liſſius dicit*, eſt concepta & impreſſa ſubditis, ſive exteris, opinio reverens, concepta in mente ſubditorum, vel extrancorum, de magiſtratu ſummo ejuſque ſtatu.

Hæc, vita & anima regni eſt; quæ efficit, ut tot mortalium millibus, una anima præſideat, nonnunquam ſenis & invalidi. *Senec. lib. 1. de clment. adde l. 1. de poſtul. l. 19. de offic. præſid. & ut animæ negotium, pedes, manus, oculi gerũt, & illius juſſu jacemus, aut inquieti diſcurrimus: ſic hæc immenſa multicudo, autoritatis quaſi ſpiritu regitur. Dãvid in Pſal. 8. 48 hanc à Deo proficiſci dicit, ubi ait, Deum eſſe qui cogat ſibi ſubditos obtemperare & Daniel. c. 5. 18. idem fatetur. & liquet ex 1. Sam c. 10. ubi dicitur, non omnes ſecutos eſſe Saulem, ſed eos tantum quorum corda Deus tetigerat. Vires imperii in conſenſu obedientium ſunt: conſenſus verò ille, ab æſtimatione, cui contrarius eſt contemptus: vide exempla in Georg. Richter. axiom. hiſto. c. 7. adde Joſuæ c. 4. 14. 1. Sam. c. 11. 7. Scipio Amirat. lib. 5. diſcurſ. 8.*

Opinio hæc in ſupremo magiſtratu majeſtas, in aliis celſitudo, excellentia, vel ſerenitas dicitur. *Greg. lib. 8. c. 4. de Repub.*

Conſtat hæc autoritas ex admiratione & metu. Vtraque eſt ex forma imperii, potentia, vel morib. imperantis. *Lipſ. l. 4. pol.*

Forma imperii ſevera, conſtans & adſtricta eſſe debet ad autoritatem conciliandum.

Severa gubenratio & adminiſtratio ideò, quod perpes illa & aſſidua lenitas contẽptum inducit. *Nam in hac colluvie morum & honorum habendus metus, aut faciẽdus eſt. Et vulgus metu coer-*

cendum, quod à pravis, non ob turpitudinem, ſed ob ſupplicia & pœnas abſtinet. Non igitur per ſegnitiem ſuperior patiatur habeſcere aciem ſuæ autoritatis. Ideo Cicer. lib. 2. offic. adhibenda, inquit, Reipub. cauſſa, ſeveritas ſine qua adminiſtrari civitas nulla poteſt. 1. Samuel. c. 11. 7. Vnde incidit pavor Iehovæ in populum, ita ut exirent unanimes. Sed tamen exercenda hæc eſt tempeſtivè & cum intermiſſione & per intervalla. Nam civitatis mores, magis corrigit parcitas animadverſionum, quâ pœna ad paucos, metus ad omnes perveniat. Temperatus timor eſt qui cohibet, aſſiduus & acer invindictam excitat, ſicut nimia libertas non eſt libertas, ſed licentia ſoluta & diffluens.

Obſequiũ quoq; hac ſeveritate comparatur, quo retinẽtur Imperia. Nam ubi reverentia exceſſit animis, ſequitur confuſio & contemptus. *l. 19. de off. præſid. Exod. c. 22. vulgus enim facilè inſoleſcit, niſi aliquo legitimo metu cohibeatur, Greg. lib. 8. 4. de Rep. Et ſicuti prudentia pro oculo eſt magiſtratui, ſic ſtrenuitas pro manu; illa conſilium, hæc robur ſuppeditat, Siracid. c. 7. 6.*

Severitas hæc in primis adhibenda eſt in vindicando crimine leſæ majeſtatis; cujus pœnam ſeveriſsimè, etiam à propriis cognatis ſumet magiſtratus. *vide Gregor. lib. 22. c. 11. num. 8. 9. 10. 11. Valer. Max. lib. 6. c. 3. 1. Reg. cap. 2. Nam nimia indulgentia & clementia Principis in reos maieſtatis, perdit Rempub. vel ſubiicit periculo. Scip. Amirat. lib. 17. diſcur. 7.*

In primis etiam hanc ſeveritatem & diſciplinæ cenſuram magiſtratus exercebit in ſuos miniſtros. *arg. 1. Cor. c. 15. 32. Optimus enim magiſtratus & ſeverus præſumitur, qui familiã & ſatellitium habet ſanctiſſimum & piè inſtitutum. uti David Pſal. 101. 6. arg. 1. Timot. c. 3. 4. 5. & 2. Sam. c. 6. 14. & ſeqq. Prov. c. 29. 4. c. 25. 5. c. 14. 34. 1. Reg. c. 9. 3. 4. 5. 6. Nehem. c. 5. Contrà indulgentia Eli, & Samuelis in filiorum ſuorum delictis, mala Reipub. attraxit. 1. Sam. c. 3. 13. indica Eli, me vindicaturum eſſe familiam ejus uſque in ſeculum, propter iniquitatem quam novit filiorum ſuorum, non tamen repreſſit eos. & c. 8. & Davidis indulgentia & negligentia in vindicandis ſceleribus filii Abſolomis malum Reipub. attraxit. 2. Sam. c. 18. plura pro-*

fana

fana adfert Scip. Amirat. lib. 4. discurs. 1.

Constans imperii forma, est diligens & uno & veteri tenore reflexus, mutationum crebrarum expers, imperii exercitium.

Nam leges ipsæ vim & vitam satis non habent, sed contẽnuntur, quæ mutantur, vel everruntur statim, & ipse superior vilescit, qui sic vacillat & inconstans est, & novator, ut Lipsius probat. Deinde mutatio receptorum morum, maximè offendit populum & novatores odiosos reddit. Greg. lib. 22. c. 8. num. 8. ubi illustrat exemplis Alexandri Magni, mutantis ritus & Macedonum: & Darii; & aliorum.

Contrà continuatio & conservatio morum magistratum patriæ gratum reddit, atq; illi subditorum favorem cõciliat.

Interdum tamẽ, quando scilicet summa utilitas, aut necessitas suadet, mutatio & novatio est admittenda, sed lentè per gradus. nec omnia simul statim; *exẽplo Augusti de quo Dion. 52. & ita, ut simulachrum status veteris relinquantur. Clapmar. l. 6. c. 5. 6. 7. & seqq. de arcan. Rerumpubl. Scipio Amir. lib. 1. dis. 8.* Omnis etiam mutatio extrema, ad extremum, vitanda: tẽpore verò in magna infelicitate cedendum.

Non denique patietur se à populo, vel potentioribus seduci à recta semita. *Exo. c. 23. 2*, ut ad placitũ illorũ iniquè agat, *uti Aaron. Exod. 32. & Saul qui ex metu populi sacrificabat. 1. Sam. c. 15. sic Zidekias ad placitum suorum principum, Ieremiam innocentem tradebat incarcerandum. Ierem. c. 38. & Darius Danielem in leonum foveam coniiciebat. Dan. c. 6. Pilatus metu judæorum, Christũ condẽnabat, Luc. c. 13. Ioh. c. 19. & Herodes gratificatus est Iudæis in actis Apost.*

Adstricta imperii forma dicitur hîc, cujus à te qui es magistratus, præcipua vis & honos, imò etiam apud te sit.

A te inquam, ut maxima rerum, aut agas ipse aut firmes; ut intelligent omnes, te esse à quo pendeant omnes, & quem omnes spectent & ab eo omnia exspectent. Itaque consultum est, ne honores nimios, perpetuos, aut longos aliis concedas, sed datos auferas, ita ut paulatim minuas & detahas vellicatim, non simul & semel tollas.

Sic monet Siracid c.33.v.23 in omnibus tuis administrationibus & operibus, superiorem administrationem obtine, neque afficias labe gloriam tuam. Ita Salomon ex judicio lato à se in duas cauponarias mulieres apud populum magnam sibi autoritatem conciliavit. 1. Reg. c. 3. 28. Et Deus promittit suis & piis principibus hanc gloriam & autoritatem. Esa. c. 22. 22. ibi, eo aperiente, nemo claudet, & claudente eo nemo aperiet. 33. & infigam eum veluti paxillum in loco firmo, eritque in solio honori domui paternæ suæ 24. Nam appendent ei totam gloriam domus paternæ ipsius &c. & vers. 25. Ratio adstrictæ hujus administrationis est, quia periculosum est privati nomen supra, vel juxta principis attolli. Nec magnos tantùm, sed nec longos honores conferas. Nihil tam utile, quàm potestatem magnam brevem esse. Libertatis enim sive principatus est magna custodia, si magna imperia diuturna esse non sinas. Insolescunt enim homines per diuturna imperia: & ob potentiæ dulcedinem & amorem ad res novandas, nec non ad proditiones, insidias & usurpationes regni impelluntur. Non igitur oportet in urbe leonem nutrire & serpentem in sinu fovere. Pet. Gregor. lib. 8. c. 4. & lib. 22. c. 9. c. 10. de Rep. Scip. Amirat. lib. 1. discurs. 12. exemplis illustrant. & extat notabile in Iroboamo, 1. Reg. c. 11. c. 12. qui Rechabeamo 10. tribus subtraxit ob nimium potestatem antea concessam. Aliud in Hordiano à suo præfecto Philippo interfecto, & plura refert Greg. d. loc. lib 9. c. 22 & cap. 10. & Danæ. lib. 6. c. 3. Solent enim ex nimio humore, vermes & tineæ oriri in rebus ipsis, quas consumunt, & nisi antequam crescant, suffocentur, vel excutiantur, totam rei substantiam in suam transferunt. Ad eum modum ad dignitates maiores Reipub. & in interiorem principum amicitiã admissi, more tinearum & vermium nimia prosperitate lascivientes, nisi expellantur, opportuno tempore, solent Reipub. substantiam in proprium commodum convertere, & eam quæ eos peperit potestatem, conantur devorare vel apertè vel clàm. Ita mature à Tiberio Seianus sublatus fuit, & Pytho ab Antigono. Greg. d. c. 10, Danæ. d. c. 3. Prudenter quoque hanc ob causam, Ioab regem Davidem in castra accersit, ut victoriæ laus illi soli tribueretur, ne regi invidiosus fieret. 2. Sam. c. 12. 29 uti accidit Davidi apud Saulem. 1. Sam. c. 17. 7. vid. Boter. lib. 2. cap. 10. c. 11. c. 9.

lib.

lib.4.c.4.& Scipio Amirat.lib.4.discurs.2.suadet, maximè cavendum in aulis ne præ ipso principe colere alium videamur. & quicunque obsequia principi devovit, is cuncta feliciter ac prudenter à se gesta eius virtuti atque fortunæ attribuat. Scip.d.loc.dis.3. Nam quia principes instar Deorum habentur, ideo à subditis venerationem exposcunt.

Ob hanc adstrictam administrationem, quidam Principes magni nomen sunt consecuti, uti Scipio, Annibal, Cajus, Marius, Iulius cæsar, Constantinus, Traianus, Severus, Alexander magnus, Antiochus Quintus Fabius maximus, Pompeius magnus, & plures alii de quib. Boter.d.loc. Qui verò summam rei gestæ sibi adscribit, majestatem & existimationem principis opprimit. Clapmar.de arcan. Reipub.lib.3.c.11. Ideóque princeps non debet concedere ut aliis statuæ & insignia erigantur publicæ, vel vota illis fiant.tit.C.de oblat.votor.

Remedium hîc est in matura interceptione, vel potestatis usurpatæ ademptione, vel coercitione & diminutione. *Cui rei inserviebat apud Athenienses olim ostracismus, qui erat moderatio elationis ad patrandum facinus ac gravioris potestatis coercitio. vid. Plutarch. in Alcibiade, Aristide & Niciâ. Scipio Amirat. lib.14 disc.2. Apud Romanos affectati imperii suspicio etiam vindicabatur. Sub alio etiam titulo tales ablegantur in alia loca vel monentur, ut discedant. ut exemplis ostendit Amiratus d.discurs.2.*

Deinde quando adimitur potestas, vel non continuatur, tollitur etiam modus crescendi & audendi facinoris. *Ideò consules & magistratus annui erant apud Romanos, et Dictator semestris, & temporales præsides & Rectores provinciarum & alii. Gregor d.c.10. num.6. Boter.lib.4.c.4. Alex.ab Alex.lib gen.dier. Scipio Amirat.lib. 1.discurs.12.*

Diminutio & coercitio potestatis fit divisione, collegæ constitutione, cum pari, vel maiori potestate, ut erant olim ephori apud Lacedæmonienses, & Tribuni plebis apud Romanos, qui erant oppositi nimiæ potestatis coercendæ causâ. *Greg.d.cap. 10. num.7.& lib. 8.c.4. de Rep. Quod si magna cum potestate quis mittitur ad regendam Remp. consultum, ut illius liberi*

retineantur in aula quasi obsides fidei paternæ.

Potentia imperantis magistratus debet esse directa & regia, ad solidam auctoritatem via, *ut ait Lipsius*, qui nimirum habet idonearum rerum facultatem ad sua conservanda & aliena obtinenda. *Hinc Nebucadnezar excelluit. ut dicitur Daniel. c. 5. 19. 20.*

Hanc conferunt opes, arma, consilia, fœdera, fœlix successus. *Lipsius lib. 4. Politic.*

Opes & pecunia nervus imperii caput & pedes dicitur. *omnia enim venalia nummis sive socios, sive milites habere cupias, sive hostes, aut urbes perdere. Siquidem nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. ut ait Cic. 2. in Verrem. Si princeps est tenuis fortunæ, tegat suam inopiam, & externè aliud profiteatur. Boter. lib. 2. c. 8. de pol. cõst.*

Arma etiam ad potentiam necessaria, sine quibus princeps sua retinere & defendere nequit contra vim & iniuriam aliorum, sine quibus etiã subditos suos feroces comprimere, vel contra alios defendere non potest. Deinde scientia rei militaris & præclarè res gestæ militares, magnum sui terrorem vicinis populis & subditis pariunt. 2. *Sam. c. 8. 13.*

Consilia necessaria, quibus arma sunt temperanda; *Nam cautis consiliis potentia tutior habetur, & quies semper tutior. Testudinẽ scimus, ubi collecta in suum tegmen est, tutam ad omnes ictus esse, ubi exserit partes aliquas, quodcunq; nudavit obnoxium, atq; infirmũ habere. Multa etiam quæ natura impedita sunt, consilio expediri dicit Livius 40 & plura consiliis, quam telis & manibus geri; ait Tacitus 13. annal.*

Fœdera etiam ad potentiam necessaria, quibus venenum Rebuspub. paratum extinguitur, quibus duo corpora, quasi uno spiritu & vinculo coniunguntur, & vires coniunctæ efficaciores & potentiores fiunt. Augent enim fœdera & potentiam & gloriam magistratus. *Cassiodo. lib. 2. epistol & facilè vincuntur qui non habent vicinos confœderatos. Iudic. c. 18. 7. 10. 27. ubi Piscat.*

Hæc in eunda sunt cum vicinis proximis, & validis, non

cum

cũ miſeris & afflictis, nec cũ illis, quibus periclitantibus & tu periclitaberis; & ineũda quę cauſsę bonitate & ęquitate nitũtur.

Optimè habet Reſpub. quando vicinis utitur pacificè, qui nimirũ ſũt ſocii, amici, fœderati, qui cõmercii cauſsa accedunt, & habitant in regno & inconſortiũ noſtrum recipi cupiunt & amici ſũt, qui cõmunes nobiſcũ habẽt hoſtes & amicos vel ſibi inter ſe invicem non nocent, vel bellũ inferunt. *Iudi. d. c. 18.*

Sic Carthaginenſes conſœderati fuerunt Romanis. Sic Abraham cum rege Abimelecho, cum Ioſua Gibeonitæ, David cum rege Syriæ: Salomo cum Hiramo rege Tyri, fœdus & pacem coluerunt, Geneſ. c 21. 21. 2, Sã. c. 8. 9. 1. Reg. cap. 5. 12. 1. Chronic. cap. 18. 10. c. 19. 1. 2. 3. ſic Achab rex Iſrael cum Ioſaphato. 1. Reg. c. 22. 4. ſic Latini cum Romanis aliisq; cum aliis fœdus habuerunt. vid Sigon. lib. 1. de antiquo iur. Ital. de amicis & ſociis fœderatis, vicinis Saluſtius rectè ita. Non exercitus, neque theſauri præſidia regni ſunt, verũ amici; quos neque armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur. vid. Plutarch. de civili admin. Iudic. c. 18. 28. Nemo autem fuit qui eriperet, quia remota erat à Zione & res non erat illis cum quoquam. Eſt enim in illa convalle. &c.

Fœdus cum infidelibus initum, dubium & periculoſum eſt, 1. Sam. 28. c. 29. c. 30. 2. Reg. c. 8, 28. c. 9. 16. 2. Chron. c. 28. 2. Non commodũ admodum, quod cum iis qui in diverſa politiæ forma vivunt, cõtrahitur. vide meditam. profœder. Varem. de Erenberg. Melchior Iun. politic. quæſt. part. 2. quæſt. 79. & Richter. axiom. 277. qui in utramque partem argumenta pro & contra fœdera adfert, & Badin. lib. 5. cap. 6. de Repub. & lib. 1. cap. 9. ubi octo genera fœderum recenſet, quibus tenuiores adverſus potentiores poſſunt ſe munire. Vide quæ ſupra diximus cap. 17.

Periculoſũ tamen, potenti impotentem iungi, qui nec vincere, nec vinci ſine periculo tuo poteſt, quorum tamen alterum, aut ſocium, aut hoſtem habere neceſse eſt; cum media via nulla oſtendatur. Iacienda igitur tunc alea & alterutri te adiungendum, nimirum meliori: & ſi diſpares, potiori, niſi alia opportunitas, aut utilitas vincat.

Felix ſucceſſus ad potentiam ante omnia neceſſarius eſt; qui mirificè quoſdam fovet, qui hoc altro ſunt, ut ad amplitudinem & gloriam, & ad res magnas benè gerendas, divinitus ſucceſſus adiunctus illis videatur, qui maiore ſunt fælicitate, quam ſapientia; quibus omnia ſine labore ferè ſuggerit Deus. 2. *Reg.* c. 18. *quia Deus fuit cum Hiskia, ideò ſapiẽter & prudenter egit. Ita etiam favit Davidi.* 1. *Sam.* c. 16. *Gideoni. Iudi.* c. 6. *Iephte. Iudic.* c. 11. *Ioſuæ. Ieſu* c. 4. *Ioſaphato, Ioſiæ & aliis piis regib. Pſalm.* 127. 1. *niſi Iehova cuſtodiat civitatem fruſtra vigilant cuſtodes* 2. *Chron.* c. 26. 5. 6.

Sed hic ſucceſſus tamen inconſtans, mutabilis & lubricus eſt, & quos aliquandiu fovit, tandem deſtituit ob peccata. *Solent enim homines fieri ſecuri ex fælicibus ſucceſſibus ex ſecuris poſteà fiant inſolentes et ſuperbi. Ex ſuperbia verò ſequitur ruina. Quare evertuntur prorſus, vel ad agnitionem ſuæ infirmitatis redeunt. unde fortunæ humanæ tres gradus ſunt. I. ſecuritas, quæ ex proſperis ſucceſſib. II. ſuperbia, quæ ex ſecuritate. III. Everſio comes ſuperbiæ.*

Moribus & vita magiſtratus ſibi autoritatem conciliat virtutibus internis & externis, *ut ait Lipſius, lib. 4. polit. c. 9. Gregor. lib. 8. c. 4. c. 5. de Repub. vide Melch. Iun. lib. 1. polit. quæſt.* 20. imprimis illis, quæ ſunt contrariæ illis vitiis, ad quæ ob regnandi poteſtatem, licentiam, adulatores, aliáve irritamenta, facillimè impelluntur imperantes.

Interns virtutibus, nimirum, 1. pietate, 2. providentiâ, 3. fortitudine, 4. fide, 5. modeſtia, 6 temperantia. 7. affectuum moderatione, & 8. ſufficientia. *Nam vita boni principis, cenſura eſt civium, eáque perpetua. Ad eam enim omnes ſe conformant. Principis fideliſſima eſt cuſtodia innocentia, & benevolentia ſubditorum. vide Leet Greg. lib. 8. de Repub per. tot.*

Pietas imperantis magiſtratus movet opinionem ſubditis, quaſi ille nihil ſine divina ope aggredi videatur, & inſtar Dei eſſe faciteum.

Huius enim mores imitantur ſubditi. Camerar. in oper. ſucceſſ. cap. 66.

66 imò factis & exemplis suis efficacius virtutis amorem instillat subditis. arg. Tit. c. 2. 7. per omnia te ipsum præbè exemplar bonorum operum. Sicut contra magistratus impius & sceleratus secum ruinam multorum trahit & vitia introducit, uti Manasses, Ahab, Nero & alii de quib. supra latiùs.

Deinde pietas hæc obedientiam conciliat apud subditos, & gratiarum actionem & laudes. *Psalm 20. & 21. qui minus iniustum aliquid sperant ab eo principe pati, quem religiosum, Deique verentem existimant, & minus ei insidiantur, ut tutorem & adjutorem habenti etiam Deum, ut ait Aristot. lib. 5. c. 9. polit. 2. Chron, c. 26, 5. Fuit enim intentus quærendo Deo diebus Zachariæ informantis eum in reb pertinentibus ad timorem Dei: & quibus diebus quæsivit Iehovam, secundavit ipsum Deus. v. 6. 7. Iosu. c. 1, 8. ut cum observantia facias omninò, prout scriptum est in eo, tunc enim prosperaberis in viis tuis. 1. Reg. c. 9. 4. & seqq. Ierem. c. 22. 2. Sam. c. 23. 3. qui imperium tenet in homines, debet esse justus, & in timore Dei imperare, hoc est, debet esse pius secundum tabulam primam, & justus juxta secundum tabulam. adde Sirac. c. 10. 17. Psal. 1. Pet. Greg. lib. 22. c. 14. de Repub. Pietas en. habet promissionem huius & alterius vitæ. ut Apostolus ait. vide 28. c. de administratione Ecclesiasticâ infra. Inter subditos igitur magnum & valdè utile, aut damnosum est exemplum Principis, non aliter quam inter greges & armenta pastoris & ducis prudentia & insipientia, aut conservare, aut perdere pecudes potest. Vtque sequitur armentum pastorem, illi confidens, sic vitam & iussa principis populus. Greg. li. 8. c. 2. nu. 20. 21. & lib. 6. c. 3. num. 9. 10. de Repub.*

Denique omnis virtus, sine Deo est languida & infirma, juxta illud Philippi. Nullius est fælix conatus & utilis unquam: consiliũ si non detq; juvetque Deus. Ita Aharon, Gedeon, Simson, Saul, David, Salomo, Ioas, & alii aliâs sapientes & pii à Deo relicti, lapsi sunt, quando impiè egerunt. Vt igitur magistratus sit felix & omnia illi feliciter succedant, pietati operam dabit, juxta promissionem, Deut. c. 28. 1. Sam. c. 12. in fin, & exempla piorum magistratuum. Dominatoris verò attendentis verbo falsitatis, omnes ministri sunt improbi. Proverb. c. 29. 12. Adde An-

timachia v. lib. 2. theor. 2. Sam. c. 23, 3. qui dominatur hominibus istis, justus esto. & Siracid. c. 10. 1. 2. 3. 4. Sap. c. 6. 26. multitudo sapientum, salus mundi & rex pius & prudens stabilimentum populi. Prov. c. 29. 2. 4. Daniel. c. 6. dicitur spiritus Dei fuisse in Daniele, qui ideò excelluit inter omnes Dynastas. 2. Reg. c. 18. Deus benedixit Hiskiæ ob pietatem. Regnantibus piis magistratibus, viget Dei cultus, disciplina & omnes virtutes, contra accidit regnantibus impiis, ut exemplum Iosuæ & sequentium judicum docet. Iudic. c. 2. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. c. 3. 11. c. 4. 1. c. 8. 33. c. 10. 5. 6. 7. 1. Sam. c. 7. per tot. unde Salomo & alii reges exemplo suo subditis in cultu divino & publicis exercitiis religionis præluxerunt. 2. Chron. c. 6. 3. 4. & seqq. c. 29. 20. & seqq. c. 30. 11. & seqq. 1. Reg. c. 8. 22. & seqq. & pro talibus magistratibus Deo agendæ sunt gratiæ. Psalm. 21. & 122. & 132. Ob pietatem Davidis Deus illi benedixit. 2. Samuel. cap. 5. 10. cap. 2. 12. & Salomoni. 1. Reg. cap. 10. vers. 8. 9. juxta promissionem factam. 1. Samuel cap. 12. 26. 27. Deut. c. 27. c. 28. Felicitas sub piis regibus describitur, Psa. 72. & 85. & 144. 11. 12. 14. & 147. & præclara facta eorum. Hebræ. c. 11.

2. Providentia quoque magistratus animis hominum illabitur admirationis prætextu velata, si nihil magistratus aut suscipit, aut agit, nisi lentè & circumspectè. *Plerunque enim omnia summa ratione gesta, etiam successus sequitur. Quin ipsa talis indoles, per se potens est ad amplitudinem obtinendam, siquis in actionibus tardus & naturâ cunctator, & cui cauta magis consilia cum ratione, quàm felicia ex casu placent. Pro oculo hæc providentia est: strenuitas pro manu & autoritatem conciliat. 1. Reg. c. 3. 28. cúmque audirent omnes Israëlitæ judicium hoc, quod iudicaverat, timuerunt à facie regis, & 1. Reg. c. 4. 29. & seqq. & c. 10. ubi sapientia Salomonis celebratur, ob quam in toto mundo inclaruit.*

3. Fortitudo magistratus est, quæ eundem animum in periculis retinet officiumque suum, constanti, firmo promptoque animo agit, nec metu, periculo, inertia, otio, aut negligentia, occasionem & tempus negotiorum omittit, vel differt. Vnde hæc dicitur conjuncta cum magnanimi-

tate

tate & patientiâ labore indefeſſo, atq; conſtatiâ, quæ difficultatibus, periculis, querimoniis & importunitati aliorum non cedit. *Vnde fortitudo magiſtratus omnium ſubditorum animos erigit & ad benè ſperandum impellit atque ad egregia facinora patranda movet, & pericula in obeundo ſuo munere contemnit. Siracid. cap. 7. verſ. 6. ut quæ voluntas rectè expetit, perficiat quoque. Hæc magiſtratui neceſſaria, Ioſuæ. cap. 1. verſ. 6. confirmare & fortis eſto. 7. 18. 2. Samuel. cap. 6. verſ. 1. cap. 7. verſ. 1. Siracid. cap. 10. fili, in rebus adverſis ingenti ſis animo, atque vocationi firmus inhære, ad quam te Deus vocavit. 1. Chron cap. 22. 13. confirmare fortis eſto, ne timeas Siracid. cap. 7. non niſi fortis ſit iudex, ne potentis faciem extimeſcat. Et res fortiter geſtæ, magiſtratui magnam autoritatem conciliant, terrorem & admirationem aliis injiciunt 2. Sam. cap. 8. verſ. 13. & 1. Samuel. cap. 11. ibi, invaſit ergo timor Domini populum & egreſſi ſunt quaſi vir unus & c. 17. ibi, erit igitur Philiſtæus iſte quaſi unus ex iſtis Iudic. c. 16. vid. Boter. lib. 2. c. 8. de polit. rectè conſtit. Ad hanc Deus Ioſuam excitat. Ioſuæ. cap. 1. quemadmodum cum Moſe fui, ita & tecum ero. Nemo ſe tibi per totam vitam tuam opponet, non relinquam te neque deſeram te, eſto fortis & confirmare, non poterit quiſquam conſiſtere ante faciem tuam & ſeqq. Principem igitur res proſperæ ſuo flatu non efferant, neq; adverſæ, infringant, aut efficiant ut à recto virtutis curſu deflectat.*

4. Fides etiam à magiſtratu ſervata, ipſi fidem & favorē conciliat. *Nam hominū vita & ſocietas abſque fide conſiſtere non poteſt. vid. Rolan. à Valle conſ. 1. vol. 2. In dictis verò factiſq; conſtantia & veritas, principi oēs devincit & in obſequiū ducit. Fidei violatio, quæ conjuncta eſt cum mendacio & perfidia, omnibus eum reddit inviſum & deteſtabilem & cuius communionem fugient, Pſalm. 15. vide exempla apud Antimachiavell. lib. 3. theorem. 21. Gregor. lib. 1 cap. 8. Scip. Amirat. lib. 17. diſcurſ. 1. Proverb. cap. 17. non decet principem labium mendax adeo, ut etiam malis fides data ſit ſervanda, exemplo Ioſuæ. Ioſ. c. 9. & Davidis. 2. Samuel. cap. 19. & Iuriſconſulti dicunt, quod princeps unum calamum & unam linguam habere & juſtitia animatus*

eſſe

esse debeat. Geil. lib. 2. obs. 55. nũ. 3. 4. 5. Roland. d loc. Qui dicunt, nullam esse fidem, qui in fideli est data, errant, & periurio quærunt latebram, ut dicit Cicero. 3. offic. Lips. lib. 2. cap. 14. politic. Tyrannorum est fidem datam non servare vid. Exod. c. 9. Esa. c. 33. 1. 2. c. 24. quo facto efficiunt, ut perfidis ipsis, nemo fidem habeat. Exempla recenset Antimachiavell. d. theor. 21. Scip. Amirat. lib. 19. discurs. 8.

Modestiæ magistratu, est ratione temperatus nec actione exultans de se suisq; tenuis. *quæ rara apud magnos & felices, in quibus contemptor animus. Et superbia commune nobilitatis malum. sceptrum enim & opes animos faciunt. & feroces homines reddunt & superbos. vid. Greg lib. 6. c. 3. Lips. lib. 2. c. 15. ex superbia vero sequitur eversio ut in Saule, Nebucadnezare, Cræso, Pansania, Pompeio, Iulio Cæsare, Alexandro magno, Sennacherib & aliis, ut supra diximus.*

Modestiæ sunt duo fundamenta. Vnum tenuis de se suisq; temperatus. Alterum actio temperata.

Ex primo princeps non minus hominem se, quàm hominibus præesse cogitet, se ipsum noscat & officium vocationis suæ. *Cuncta vero mortalium incerta, caduca & in lubrico posita & vanitas. Caduca hæc & fragilia puerilibusque consentanea crepundiis, quæ vires & opes humanæ vocantur, uti ex Valerio Lipsius allegat. Et nihil tam firmum, cui periculum non sit etiam ad invalido. Nam & leo ipse aliquando minimarum avium fit pabulum; & ferrum rubigo consumit, ut ait Lipsius. Ideoque magistratus semper recordari debet, se hominem esse; Daniel. c. 4 Iudic. c. 1. 2. Sam. cap. 15. 13. 14. & seqq. Psalm. 82. v. 6. Ego dixi Dij quidem estis &c. at certà ut plebejus homo morituri estis &c. Psalm. 39. 5. ibi, profectò mera vanitas est omnis homo, quantumvis maximè excellens. Syracid. c. 10. 11. hodiè rex cras mortuus. Sapient. c. 7. c. 1. vid. Pet. Greg. lib. 6. c. 3. de Repub. Cogitet se aliis proniorem & faciliorem esse ad vitia, lapsus & errores graviores, ob regnandi libertatem, licentiam, ob irritamenta varia, deliciarum & voluptatum, ob adulatores varios: & quo major ipsius est dignitas, eò periculosiorem & pernicioſiorem casum esse posse. Exemplum præbet Saul, David, Salomo, Gedeõ, Iosias, Alexander magnus et plures alij magistratus,*

tus, etiam boni qui atrocia vitia habuerunt. Neque princeps, vel rex est dignitas, sed agit personam dignitatis & similis ceteris hominibus. Sap. c. 7. Consideret quod in se magnum habet, non esse ipsius proprium, sed Reipub. à qua ad tempus accepit, quæ etiam quod suum est, recipere potest, ita ut par & similis ille fiat reliquis privatis hominibus. & certè superbiæ comes est dejectio & pœna. Hodie rex, cras alius, vel nullus; Iugurtha, Perseus, Tomambais, Sultanus, Dionysius, Nebucadnezar, & alii plurimi principes et reges ex solio suo deturbati fuerunt & miserrimi facti. Ideò Seneca rectè; Quod est, ait, regnum, cui non est parata ruina & proculcatio, & dominus, & carnifex. vid. Richt. axiom. 297. Nam princeps etiam subditus fieri potest, vel tanquã plebejus, aut maleficus vitam suam claudere. d. Psalm. 82. 6. & Psalm. 39. 5. Sirac. c. 10. 12. ut docet exemplum Cræsi, Cyri, Solonis & aliorum. Gregor. lib. 6. c. 3. Ideoque etiam indignitate sua magistratus subditos pro suis fratribus agnoscere debet, 1. Chron. c. 28. 2. Et surgens David rex in pedes suos, dixit: Audite me, fratres mei, & populi mi &c. Deut. c. 17. 20. ne efferatur animus ejus præ fratribus ejus & seq. & c. 1. 16. audiendo causas inter fratres vestros: & Salomo de se submissè sentit. Sap. c. 7. Deus enim superbis resistit. 1. Pet. c. 5. 5. subditos etiam fratres et amicos sui magistratus summi dici tradit Carolus Molinæus in consuet. Parisien lib. 2. tit. 2. glos. 1. in verb. arrest num. 55. De regis Davidis insigni modestia satis docet, Psalm. 131. Domine non est exaltatũ cor meum, neque elati sunt oculi mei & vers. seqq. Siracid. c. 32. 1. ductorem te homines constituerunt ne extollitor, sed esto eis tanquam unus ex eis. profana exempla suppeditat Mambrin. Rosæus de instit. princ. c. 2. & 3.

Actio moderata requiritur ideò, quod persona principis, non solum animis, sed etiam oculis civium servire debet.

In cognoscendo, non excandescat adversus eos, quos malos putat. neque se acerbum & insolentem exactorem, sed potius moderatum & cum efficacia benignum & cum instantia humanum præbeat. *l. 19. observandum. §. 1. de offic. præsid. l. 33. si bene; de usuris Maxima enim virtus est sibi posse imperare & affectus suos regere, Talis robustior dicitur illo, qui civitatẽ vincit. Proverb. c. 16.*

Externi mores magiſtratus, autoritatem conciliantes, ſunt in ſermone & cultu corporis, & geſtu, ut nimirum ore, vultu, verbis, omni denique actione cum dignitate maieſtatem tueatur, & plus facto ipſo præſtet, quam verbis promittit. *Nam factum ſemper maius reputatur verbis. Et homines verborum parci & melancholici, ſemper pluris æſtimantur, quam verboſi & hilares. Boter. lib. 2. c. 8. Non tentet maiora viribus ſuis, quæ cum laude ad finem perducere nequeat.*

In ſermone requiritur gravitas, humanitas & facilitas.

Gravitas ideò, quod ut ſapienti viro inceſſus modeſtior convenit, ita oratio preſſa, nõ audax, imò paucus & parcus ſermo principẽ decet, in quo dignitatẽ & pondus ſententiarum ineſſe oportet, ac qui à populari genere, utcunq; eſt ſeparatus. *Bodin. lib. 4. c. 6. Linguaces enim loquentiæ multum habent, ſapientiæ parum; quorum omnis vis & virtus in lingua ſita eſt, & canis timidus latrare ſolet vehementius, quàm mordere.*

Gravitatem etiã & dignitatis opinionẽ ſibi conciliat, quando miniſtris præclaris & excellentibus, virtute & progenie utitur, & cũ pauciſsimis ſũmę ſapientiæ & integritatis hominibus, ſua negotia cõmunicat. *Alexander nõ voluit permittere, ut alius quã Apelles, ipſũ pingeret. Auguſtus Cæſar nõ voluit niſi à præſtantiſſimis hiſtoriã vitæ ſuæ deſcribi. Ludoico 11. regi Galliæ contẽptũ peperit, quod medico pro cãcellario, & tõſore pro legato uſus fuit, ut refert Comin.*

Humanitate & facilitate interpellantibus ſe facilẽ præbet. *l. nec quicquam. §. obſervare. de offic. proconſ.* Ægrè .n. ferunt ſubditi, quãdo principis ſui tutoris, defenſoris & paſtoris ædes & colloquia ſibi inhibentur, adeò ut ſæpè ad defectionẽ inde tranſeant, vel ad odium implacabile provocentur. *Greg. lib. 8. c. 4. num. 2. In humana allocutione & reſponſione Rhehabeã ſuorũ ſubditorũ animos à ſe alienavit. 1. Reg. c. 12. Iob contra ſe facilẽ etiã ſervis ſuis exhibuit. Iob. c. 31. 13. 14. 15. et ſeqq. Iulius dicitur humaniter Paulũ tractaſſe, Act. c. 27. 3. & 28. 2. 7. qua morũ facilitate & animi moderatione affabilitate & humanitate VVilhelmus princeps Auraicus Naſſovicus,*

Belgiã

Belgii gubernator, omniũ animos ſibi devinciebat, princeps aliis etiã animi & corporis dotibus excellentiſsimus.

Conſpectũ tamẽ & aſpectũ ſui præbeat aliis, non ex levi cauſa, & ſępè, ſed tantũ ob graves cauſſas, & cũ ſingulari gravitate. *Nã cõtinuus aſpectus, minus ferẽdos, magnos homines ipſa ſatietate facit, & maieſtati maior ex longinquo reverentia. Nimiũ civiles & familiares vileſcũt. Quain re principes Dei maieſtatẽ imitari Bod. dicit. lib. 4. c. 6. qui mortalibus, non niſi latenter, & nec niſi pauciſsimis quibuſdã ſummæ ſanctitatis & integritatis viris ſe inſinuat, Num. c. 12.*

Solitaria verò vita principis, vel arguit eius incapacitatẽ regnandi, quod per ſe non noverit reſpondere, & negotia ſubditorum providere, quodq́; bonis ſubditorum ad voluptatem ſine onere abutatur, vel arguit indignã paſtore & principe ſuperbiã. *Virumq́ indigniũ principatu, & rebellandi occaſionem dare ſolet ſubditis. Vnde illud mulierculæ cuiuſdam ad regẽ ſuũ recuſantẽ audientiã: Si non vis, vel vacat me audire, noli eſſe rex. Et alterius: Cũ tu me nõ habeas, ut ſubditum, cur te haberẽ, ut principẽ. Nã nihil eſt quod magis provocet ſubditos in contemptum principis, quam ſi ipſi à principe eo quo oportet modo, non habeantur. vid. Greg. d. c. 4. de Rep.*

Qui non colloquuntur per ſeipſos ſubditis cõquerentibus, ſæpè falluntur per interpretes, nec intelligunt neceſsitatẽ urgentẽ, nec ambitioſorũ factiones, nec oppreſsionẽ à magnatib. inflictam ſubditis, nec ulla eos capit libido adhibendi remedia malis quæ ignorant. Sic ſubiecti ab obedientia, ipſi verò à regimine revocantur & alii interim tyrannidẽ aucupãtur.

Magnã quoq́; autoritatẽ & benevolentiã magiſtratui conciliat, quando eccleſiaſticorũ, politicorũ, doctorũ & inſigniũ virorũ gratiã, amorẽ & benevolentiã ſibi cõparavit. *Nam eccleſiaſtici voluntates, mentes & conſcientias hominum tenent: Docti verò, populi judiciũ in ſua poteſtate tenent. Ideòque quidquid hi judicant, magni æſtimatur à populo. Eccleſiaſtici, ſanctimoniæ & pietatis apud populum opinionem habent. Politici & docti viri, opinionem ſcientiæ.*

Cultus corporis in magiſtratu non exuberet; & geſtus

corporis compoſitus ſit & gravis, qui viſu & auditu magiſtratum reddat venerabilem & gravem. *vide Gregor. lib. 8. c. 3. de Rep. Bodin lib. 4. c. 6. de Repub. Scipion. Amirat. lib. 2. de regis regníque inſtit. & lib. 2. ethic. dixi latius.*

6. Temperantia magiſtratus impetum inhoneſtarum cupiditatum reprimit & moderatur. Hæc in omnibus actionibus, præcipuè verò in victu, cibo, potu & veſtitu commendatur. *arg. Siracid. c. 31. Exemplo Curii Dentati & aliorum. vid. Val. max. lib. 4. c. 3. Toloſan. lib. 8. c. 6. Vnde Salomo Prov. c. 31. 4. & Eccle. c. 10. 14. ait, o te beatam regionem, cuius principes ſuo tempore comedũt ad robur, non ad computationem. Eſai. c. 28. 7. ibi potu inebriante oberrant præſes, ac propheta, errant potu inebriante, abſorbentur à vino, oberrant præ potu inebriante, errant in functione videntis, titubant in judicatione. 8. Nam omnes menſæ plenæ ſunt vomitu & excremento. c. 23. Eſa. c. 5.*

7. Moderatio affectuum eſt, qua naturales affectus pravi & vitioſi imperantium, adminiſtrationem eorundem depravantes & corrumpentes, cohibentur: quaque ſibi & ſuis affectibus, in quos illi natura, vel occaſione adminiſtrationis ſunt proniores, imperant. *Hos qui cohibere et domare poteſt, robuſtior eſt eo, qui civitatem expugnat, ut Salomo ait.*

Eiuſmodi affectus, quibus adminiſtratio imperamium eſt obnoxia, ſunt ira, amor, libido, odium, ſpes, metus, corruptio adulatorum, licentia, ſuperbia, avaritia, luxus. Horum affectuum impotentia in poteſtate conſtituit, facilè abripiuntur ad ea, quæ adminiſtrationem eorum culpabilem & vitioſam reddunt.

8. Sufficientia imperantium eſt, qua tum *εὐφυΐα*, naturæ bonitate & præſtantia, tum ſapientia & prudentia in iis, quæ adminiſtrationem eorum concernunt, abundè ſunt inſtructi. *de quibus donis etiam Salomo Deum rogat. 1. Sam. cap. 3. 9. 10. et diximus ſup. de conſiliariis ſummi magiſt. c. 27. et c. 28.*

Porrò auctoritati magiſtratus, quæ his, quos diximus modis

&

& factis comparatur, contrarius est contemptus, qui est impressa subditis, vel exteris, vilis, abiecta que opinio de magistratu eiúque statu; *ut Lipsius de cit.* Hæc præsens regni pestis, qua à Deo punitur. *Psalm.* 107.40. *effusa est contemptio super principes et errare fecit eos in invio et non in via.* 1. *Sam.* c. 2. *qui me contemnunt, eos et ego contemnam. Iob* 12.21. *et seqq.*

Contemptus hîc tribus contrariis mediis magistratui procreatur, nimirum formâ imperii, successu infelici, vel moribus malis. *Tolosan. lib.* 8. *c.* 4. *de Repub.*

Formâ imperii, quando ea iusto est lenior & remissior. uti quando magistratus se effuse dat auræ populari, & omnem infimæ plebis rumorem affectat; vel ex populi arbitrio Rempubl. administrat. Negligentia & socordia hæc plures principes perdidit.

Hoc enim modo plebi omnem reverentiam excutit & licentiã peccandi præbet. 2. *Chron.* c. 14. 2. *Reg.* c. 12. *l.* 19. *observandũ de off. præsid.* Malum siquidem, habere principem, sub quo nihil ulli liceat, peius verò, eum, sub quo omnia omnibus, *ut Dio de Nerva.* Maximè verò oritur contemptus ex inconstantia illius, quem subitis offensis, vel intempestivis blanditiis mutabilem, meritò putant à se contemni.

Contemnitur quoque magistratus, qui ipse est humilis & sordidus, & qui se prius ipsemet contempsit, *ut Plin. in pan.* & qui est levis, legibus & decretis variat, vel ingenii mobilitate.

Similiter si soluta forma imperii est, & princeps rerum omnium est incuriosus & levi auditu, etiam magna transmittit, abundè ratus, si præsentibus fruatur, non in longius consultans: vel honores effusè dividit, magnos, diuturnos; hic quasi sponte videtur exire de imperio.

Casus adversus, sive successus magistratui contemptum parit, quando semper est contrarius & infælix. Nam sicut res prosperæ pariunt obsequium, sic successus adversos omnes ex æquo detrectare solent. *vide exempla apud Richter. axiom.* 296.

Deinde quando ille eſt orbus. tum enim convertuntur ad ſolem orientem. *Nã certus ſucceſſor ex liberis, firmat magiſtratus autoritatem & non legiones, nõ claſſes, æquè firma imperii munimenta, quã numerus liberorũ. ut ait Tacit. 5. hiſt. vid. Greg. l. 8. c. 4. n. 7. 8. de Rep.*

Moribus inhoneſtis & turpibus in contemptum adducitur magiſtratus, quando eſt libidinoſus, vel luxui, temulentiæ, aut comeſſationibus deditus. *Proverb. cap. 31. verſ. 3. 4. Iudic. cap. 16. intemperantia & omnis luxus illius odioſus. Boterus lib. 1. Gregor. lib. 22. cap. 3. cap. 4. & lib. 8. cap. 6. de Republica. Eſaiæ ca. 5. 11. & ſequentibus. Eccleſiaſt. cap. 10 6. Iunius lib. 1. polit. quæſt. 20. Talis cuſtos ipſe opus habet cuſtode. Luxui, voluptatibus & temulentiæ mancipati, deditique fuerunt Ninyas, Sardanapalus, Alexander Magnus, Caligula, Heliogabalus, & alii plurimi. & Simſon ſcortatione ſibi & regno nocuit. Iudic. c. 16. Hæc enim dementat reges. Prov. c. 1. 6. c. 7. 7. c. 31. 3, ipſóſque in beſtias transformat, & multas oportunitates præbet inſidiantib. Exẽpla habet Richt. ad. 295. Luxuria, intemperantia & libidine principum multa imperia everſa eſſe docet Caſtellan. lib. 3. c. 1. Bodinus lib. 4. ca 1. Toloſſan. lib. 22. ca. 3.*

Deinde, quando nimia ſervatur humilitas, regnandi frangitur autoritas. *arg. 1. Timoth. c. 4. 15. Tit. c. 1. 15. Prov. c. 5. 9.* & quando magiſtratus fit mancipium aliorum, quorum conſiliis obſtrictus tenetur. *Greg lib. 8, c. 4. num. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. ubi exemplis illuſtrat.* Inprimis, ſi accedit ætas junior, vel gravior, valetudo imbecillior, aut facies parùm decora, quę etiam per ſe contemptum pariunt. *Alex. ab Alex. lib. 4. c. 23. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæſt. 21. qui exempla referunt.*

Contemnitur quoque qui nimium eſt credulus, facilis, ſimplex, jocularis, ebrioſus, libidinoſus, popularis nimium, ſtolidus, ridiculus, deformis, ſuperbus, vanus, temerarius, levis, arrogans, inconſtans, qui temerè, ineptè, aut intempeſtivè loquitur, vel inconſideratè & ſtolidè agit, vel ſuperbè & inſolenter imperat. *vid Greg. lib. 22. c. 6. lib. 8. c. 4. & lib. 6. ca. 12. de Republ. ubi exemplis illuſtrat. Et Iunius d. quæſt. 20.* Ebrietas

verò

verò imprimis cõtemptũ parit & nocet plurimum principib. *vid. Prov. c. 23. 29. c. 31. 4 Exẽpla hujus rei theatrũ Zuing. suppeditat.*

Vilis quoq; & abjectus habetur, qui tractat levia, vilia, sordida & abjecta negotia. *uti Nero, qui poëſi & picturæ operam dedit: Domitianus, qui arti ſagittandi: Valentinianus, qui ſtatuariæ & ſculpturæ: Carolus nonus rex Galliæ, qui venationi: Alphonſus dux Ferrarienſis qui aſtronomiæ: Philippus macedo, qui muſicæ operam dedit. Contẽptus fuit Demetrius rex Aſiæ, qui in machinis bellicis conficiendis fuit excellens: Albertus dux Auſtriæ, qui in dolando, tornando & architectura ſe exercuit. vide Caſtel. lib. 1. c. 24. & ſeqq. de off. Reg. An venatio deceat principem, vid. apud Pet. Greg. de Rep. lib. 10. c. 6. Patric. li. 3. tit. 6. Keckerm. lib. 1. c. 4. Syſt. polit. Scip. Amir lib. 2. diſc. 1. Contemnitur ergò magiſtratus, qui tractat aliena ab arte gubernandi, & ſibi non convenientia; uti ſi princeps muſicã, poeſin, aut artem jaculandi, ſagittandi, venandi, aucupandi, ſolicitè & accuratè tractet, exerceátve. Greg. li. 10. c. 6. num. ult. de Rep. & Patric. de Rep lib. 4. 5. & 6. Hinc Sardanapalus contemptus, quod penſa traheret & divideret inter fœminas.*

Contemnitur quoq; magiſtratus propter affectus vitioſos & inſufficientiam. Vitioſi & pravi hi affectus imperantium, vel naturæ pravitati inhærent, vel aliundè moventur.

Naturæ ſuæ pravitate vitiant adminiſtrationem, qui affectibus ſuis malis indulgentes, ad ea quæ non decent, abripiuntur, vti qui irâ præcipites, qui amore, libidine, odio, ſpe, metúve ducuntur, & inclinantur ut faciant, quod non decet. *Sic Saul ex metu populi ſacrificavit. 1. Sam. c. 15. & Zidekias ob metum ſuorum principum, Ieremiam tradidit incarcerandum. Ierem. c 38. Darius Danielem in foveam leonum coniiciebat. Daniel. c. 6. Pilatus metu Iudæorum Chriſtum cõdemnavit Luc. c. 13. Ioh c. 19.* Scortatio reges demẽtat. *Prov. c 11. 6 c. 7. 7 c. 31. 3. David. libidine victus concubuit cum Vriæ vxore et metu infamiæ Vriam hoſti poſtea prodidit. 2. Sam. c. 11, Sic idem irâ præcipiti motus, Nabalẽ exitio devovet. 1. Sã. c. 25. Ita Saul cæco affectu & metu, odioq; ductus contra Davidẽ innocentẽ, multa iniuſta perpetrat. 1 Sã. c. 18. & c. ſeqq. Et Pharao cupiditate cõmodorum*

ſuorum

ductus, mandata divina neglexit. Exod. c. 6. & c. seqq. Ita Salomo, Rehabeam, Achab, Nebucadnezar aliiq; plurimi, reges pravis suis affectibus seducti & victi multa iniquè egerunt in Reipub. administratione: & Herodes Iudæis gratificatus est in Actis Apostolorum. vide Richter. axiom. 265.

Similiter affectibus suis pravis seducuntur, qui φιλονεικίας morbo laborant, atque studio contradicendi & contentione sua impediunt bonorum in administranda Repub. sententias: qui publica remissius curant, vel συνέργοις ministris, aut collegis suis curas relinquunt, laborum & molestiarum impatientes: qui commoda sua amāt & voluptates privatas, quas publicis præferunt: *uti Sardanapalus, Vitellius, VVenceslaus, Belsazar, Darius & alii*: qui lenitate, facilitate vel contrà severitate & gravitatis specie quadam recedunt à medio & in confinia vitiorum abeunt: qui promiscuè se benignos omnibus præbent & muneris sui autoritatem prostituunt: qui præter rem misericordes & ad ignoscendum proni, dum sontibus miseris benefacere volunt, *de quibus eleganter Callistratus in l 19 observandum de offic. præsid. & Novell. 17. cap. 2.* qui vitio pleonexias laborant, cum studio honorum, potentiæ, & pecuniæ immodico. quo vitio nullum in imperantibus nocentius, potentius, & frequentius. *vid. Deut. cap. 16. 19. Prov. cap. 17. 23. Esa. c. 1. 2. ut eruditè disserit Vbbo Emmius in præfatione decad. 5. histor. Frisicar.*

Aliundè affectus moventur, atque occasione data administratio vitiatur ex affectione imperantium erga negotia, quæ tractanda sunt, vel personas, quæ ea agunt.

Negotia quædam circa quæ occupantur imperantes, debilitant & occæcant iudicii vim & quasi caligine aspergunt ita ut expeditè procedere non possint. Multa bonorum animos solli itant, ut etiam ad id quod recta ratio suggerit, modicè deflectant, causásque quæritent, quibus hoc quod statuunt, honestè se statuere cum aliis, tum sibi ipsis interdum persua-

perſuadere conantur. Multa & varia ſunt quæ multos ſcientes volenteſq; apertiùs à recto diſcedere & vim conſcientiæ facere, ſæpè honorem quoq; ſuum proſtituere compellũt, ac juſti injuſtiq; rationem habere non patiuntur, *Sirac. c. 7. 2. Sam. c. 19. 19. & ſeqq. Ita David, occultaturus ſuum adulterium, ſub ſpecie prælii curavit Vriam occidi. 2. Sam. c. 11. Ieſebel Nabothum interfecit & vineam illius occupavit ſub juris prætextu. 1. Reg. c. 21.*

Perſonarum negotia agentium, affectus, ſæpè in imperantibus prædominantur, ita ut in lucta cum aliorum cupiditatibus ſæpè vincantur. Nam interdum inopum, afflictorumque lamentationes & præces, animos imperantium tentant & à recto abducunt: Nonnunquam amici ipſis moleſti ſunt, inſtãt, urgent, donec ipſa importunitate aliquid impetrent. *Sirac. c. 7. 6. ne quæras fieri judex, ne non valeas injuſtè facta tollere, ne quando metuas à facie potentis & ponas offẽſionem in recto itinere tuo. 2. Sam. c. 14. c. 16. 12. & ſeqq. c. 19. 19. & ſeqq. ubi David præcibus, importunitate & calamitate ſupplicãtium victus, Thekoam, Sibæ, Simeon, Mephiboſeth conceſſit, quæ aliâs non conceſſiſſet. Ita malorum conſiliariorũ perſuaſione, plurimi reges ad ſævitiã & alia ſcelera tracti ſunt. vid. 2. Sam. c. 10. c. 16. 1. Reg. c. 12. 1. Chro. c. 10. Dan. c. 6. 1. Sam. c. 29. 2. Coro. c. 24. Eſt. c. 3. Pſal. 58. 2. Sam. c. 3. 11. Iere. c. 38. per tot. Neceſſarii, consanguinei, parentes, liberi, fratres, conjũx, validã ad expugnandos animos vim habent. Hoc modo Themiſtocles puer adhuc jactabat inter ſuos, ſe Athenas adeóque totam Græciam regere. Nam mirantibus dicebat, ſe in poteſtate matrem habere, matrem verò imperare patri, patrẽ conſilia publica Athenis gubernare. Athenienſes denique Græciæ principes eſſe. Ita Ieſebel regem maritum Achabũ ad multa ſcelera pertraxit. 1. Reg. c. 19. & c. ſeqq. & uxores Salomonis regis, eundẽ ad idololatriã cõmoverunt. Sic Heli filiorum & Davidis liberorũ delicta manẽt impunita & Ioabi ſcelera à Davide nõ punita, & cõcubinas Simſonis eundẽ demẽdavit. Iud. 16.*

Propter inſufficientiam imperantium, eorundem adminiſtratio vitiatur naturæ infirmitate & defectu virtutum ad imperandum neceſſariarum.

Insufficientia impetantium nota est ex eo, quòd illi sint homines, humanis infirmitatibus obnoxii. Nullus enim tanto ingenio, sapientia & virtute est, ut omnia quæ usus Reip. poscit, sciat, videat, vel intelligat, omni q; loco & tempore sapiat. 1. *Reg. c. 3. 9. des servo tuo intelligentiã ad judicandũ populum tuũ, discernendo inter bonum & malum: Quis enim posset iudicare populum hunc numerosissimum. Multa fugiunt sagacissimos quosque, obscuraq; iis sunt quæ ex usu Reip. esset, rectoribus illius esse perspecta. De plurimis quoque intellectis sæpè iudicando à recto aberramus, & ratio humana cæcutit, nebulis densis obsita, quasi & affectibus atque desideriis implicata & consociata est in natura hominis, atque ita abripitur, ut rectum nonnunquã iudicare minimè possit.*

Defectus virtutum ad imperii administrationem necessariarum evidens est ex literarum ignorantia & inscitia rerum necessariarum, item ex imperitia, nec non stultitia & tyrannide imperantium. Vnde Reip. detrimentum. *Eccles. c. 4. 9. melior est puer indigus et sapiens rege sene & stolido. Esai. c. 3. 5. daturus sum pueros principes eorum. Siracid. c. 10. rex rudis perdit populum suum, civitas verò intelligentia potentum habitabitur. de qui. sup. c. 22. c. 26. adde Eccles. c. 9. 17. 18, & seqq. Siracid c. 37.*

Calumniis imperantiũ administratio obnoxia redditur vitio subditorum, qui pravis naturæ affectibus facilè ad contumaciam & resistentiam moventur, & odio habent imperantes ob præsumptam de se opinionem, vel commodorum suorum studium. Vnde plurima bella civilia, tumultus, seditiones, commotiones, rebelliones extitisse testantur variæ historiæ.

Opinio hominum subditorum de se concepta est. *I.* de libertate, quam sibi jure deberi arbitrantur. Vnde fit, ut parere & subesse speciem servitutis esse existiment. *Hinc contumacia & rebellio Coraci, Dathanis, Abirami & sociorũ adversus Mosen. Num. c. 16. 1. 2. 3. 13. 14. II.* De præsũptione homini innata, qua quilibet se aptum & idoneum ad capescendũ tenendúmq; in Rep. clavũ arbitratur, idq; melius quam peritissimi in hoc genere.

Vnde

Vnde fit, ut ambire imperia & magiſtratus auſint, ſeq; iis ingerant. *Hinc Abſolon. 2. Sam. c. 15. 4. utinam poneret me quis iudicem in hac terra, ut ad me veniret cuicunque lis eſt & cauſſa, & iuſtũ pronunciarem iſtum. Et ſoror Moſis. Num. c. 12 an tantummodo per Moſen locutus eſt Iehova, nonne etiã per nos locutus eſt? adde 1. Reg c. 1, 5. et ſeqq. 1. Sam. c. 10. 27. homines nequam dicebant, quid ſervaret nos iſte? contemnentes eum.*

Studium commodorum propriorum cuilibet eſt innatum, ut impenſè illa perſequatur incommoda & onera defugiat, vel in alios derivare conetur.

Hoc ſtudium commodorum propriorum diverſum & varium eſt, prout ſunt ingenia & ſtudia hominũ diverſa, vitæque genera inſtituta, ſodalitia, collegia varia. unde varia & diverſa de imperãte judicia, ita ut, quod commodum his alteris incõmodum, quibuſdam gratum, cæteris adverſum, unis æquum, reliquis iniquum ſit, aut eſſe videatur. Vnde omnibus in gubernatione ſua placere non poſſunt, & quidam indignè ferẽt, actáq; eorum peſſimè traducũt, vel eludere & impedire conãtur. Atq; hinc odioſum imperium, ob calumnias & pericula: *populus etiã in bono magiſtratu adquieſcere non poteſt. Eccl. c. 4. 10, 11. 12. Et pii magiſtratus calumnijs obnoxii fuerunt, uti Moſes. Nũ. c. 13. & c. 14. Gideon. Iudic. c. 6. c. 8. Iephte. Iudic. c. 11. David. 1. Sam. c. 30. Samuel. 1. Sam c. 12. Daniel. Dan. c. 6. & plures alii, quibus populus ſine judicio omnia ſua mala & incommoda imputare ſolet, uti conſtat ex exemplis allatis in c. 2. ſup.*

CAPUT. XXVI.

De uſu, experientia & delectu magiſtratus.

TAntum de doctrina & cognitione eorum, quæ ſunt magiſtratui adminiſtranti. Rempub. ſcitu neceſſaria, quod primum membrum intellectus hujus politici diximus. ſequitur de altero ipſius membro, uſu nimirum.

Vſus eſt experientia rerũ cognitarũ per propria pericula & exempla. *Eccl. c. 1. 12. et ſeqq. animus meus multa didicit et expertus eſt.*

Eiuſmodi uſus efficaciſsimus omnium rerum eſt magiſter, & præcepta longè ſuperat nudámque cognitionem ab exemplis alienis petitam, primò genuit. *Lipſ. lib. 1. c. 8. politic. Senec. epiſt. 6. longum, inquit, iter per præcepta, breve & efficax per exempla.*

Vſus & experientia magiſtratum docere poteſt de faciendis & omittendis, quibus ſtatus Reipub. & ipſius ſecuritas conſervetur: nimirum ut amicitiæ, vel conſanguinitati non fidat nimium: ut principiis in quolibet malo & incommodo occurrat, ne tempore creſcat malum & vires adquirat: ut inſummis difficultatibus & periculis cedat tempori, quo omnia mutantur: contra vim multitudinis non inſurgat, ſed ut periti nautæ faciunt vela ventis adcommodet, & quod impedire non poteſt, ad tempus permittat: ut levia errata non parvifaciat, quæ tempore maiora fieri ſolent: ne multa gravia & ardua ſimul tractet, quæ ſimul expediri non poſſunt: ut in principio magiſtratus & imperii nihil innovet, præſertim ſubitò. Simanca de Repub. lib. 4. c. 10. Patricius lib. 6. de Repub. tit. 6. ut tempori & occaſioni ſe adcommodet, neque ſe fortunæ & caſui committat Prover. c. 2. callidus videt malum & ſe abſcondet; ut vetera novis quietem & tranquillitatem bello, certa incertis, tuta periculoſis præferat: ut vim non inferat iis, quibus par non eſt, imprimis verò eccleſiaſticis nullam faciat iniuriam: ut cum vicinis non gerat perpetua bella, neque cum ſubditis, quibus illi magis magiſq; exacerbantur & alienantur ab illo: ut nunquam nimium ſit ſecurus, cum pax non armata ſit inconſtans & brevis: ut in quovis negotio occaſiones oblatas amplectatur, non negligat: ut non fidat illi, quem læſit.

Experientia eiuſmodi in magiſtratu requiritur. Prov. c. 15. 22. 14. *& ſeqq. qualis fuit in Moſe, Ioſua, Davide, Samuele, Ioſaphat & aliis. Hi enim ad principatum non venerunt, niſi poſtquam variis caſibus exercitati fuerunt.*

Sequitur de delectu altero mẽbro prudentiæ, politicæ quo recto judicio, honeſta utilia & bona ab inhoneſtis, inutilibus, illicitis & noxiis diſcernit & ſeligit magiſtratus, atque aptè negotio præſenti adcommodat. 1. *Reg. cap. 3. v. 9. Des ſervo tuo animam intelligentem ad iudicandum & diſcernendum in-*

ter

ter bonum & malum. Hic inſtar manus ad praxin ducit, & intellectum tanquam dominum ſequitur. Boter. lib. 2. cap. 1. de polit. Prov. c. 16. 10. Sagacitas in labiis regis & c. 25. 2 honor regum eſt perveſtigare rem. 1 Chron c. 22. 11. nunc ergò fili mi, Dominus ſit tecum & proſperare & ædifica domum Deo Domino tuo, ſicut locutus eſt de te. 12. Det quoque tibi Dominus prudentiam & ſenſum, ut regere poſſis Iſrael et cuſtodire legem Domini Dei tui. 13. Tunc enim proficere poteris, ſi cuſtodieris mandata et iudicia, quæ præcepit Moſi, ut doceret Iſrael, confortare et viriliter age, ne timeas, neq; paveas.

Delectus hic & iudicium temperandum eſt diffidentiâ & diſſimulatione quadam.

Diffidentia, ut tardus & lentus ſit magiſtratus in fide & aſſenſu, nihil facilè credat & oĩa caveat. Hæc *σώφρονα ἀπιςίαν* laudabilis. *Nã credulitas error eſt et pernicioſa magiſtratui, quæ eũ facit labi, errare, decipi, & iniuris aliorum obnoxium reddit. Omnia enim ferè infida: & multis ſimulationum involucris tegitur & quaſi velis quibuſdam obtenditur uniuſcujuſq; natura. Frons, oculi, vultus perſæpè mentiuntur, oratio verò ſæpiſſimè. Ierem. c. 9. 4. quiſquis ab amico ſuo caveat, & ulli fratrum ne confidat. Nam omnis frater omninò ſupplantat, & omnis amicus cum detractatione loquitur. v. 5. 6. Lipſ. lib. 4. c. 14. Credere verò poteſt tutò illis, quorum longo uſu vel certò cognita illi eſt fides & pietas. vide Gregor. lib. 22. c. 11. de Repub. ubi exempla recenſet. Nihil tamen magis hîc cavendum, quàm ne diffidere videaris.*

Diſſimulatio eſt eorum, quæ ſcimus & intelligimus, reticentia, frontem operiens, mentem tegens; Ideóque egregia ars dicitur, alienas artes, perinde ac ſi non intelligerentur, eludere ut pluribus exemplis probat *Scipio Amirat. lib. 1. diſc. 4. Nam non ſolum evitatur damnum, quod ex re intellecta impendet, ſed diversè rem propoſitam interpretari ſimulando majori aſtu & facilius ſimulantium deceptionem eludimus & antevertimus.* Diſſimulatio ergò hæc magiſtratui neceſſaria eſt. *Nam neſcit regnare, qui neſcit diſſimulare. 1. Sam c. 10. 27. c. 11. 12. 2. Sam c. 3. 39. & Pſalm. 38. 14. quos ego tanquam ſurdus non audio & tanquam mutus non aperiens os*

ſuum 15. ſed ſum tanquam is, qui non audit, & in cujus ore non ſunt argumenta. Neceſſe enim eſt, ut ad effectum conſiliorum ſuorum veniant, multa ſimulent imperantes, etiam inviti & diſſimulent cum dolore, uti Lipſ. lib. 4. c. 14. ex Cicerone refert. Sic & Salomo diſſimulavit propoſitū ſuum, quando inter duas mulieres judicans, juſſit diſſecare infantem vivum. & Saul iniuriam ſibi illatam diſſimulat. 1. Sam. c. 10. 27. & David. 2. Sam. c. 3. 39. Eccle. c. 7. 21. etiã ad omnia verba quæ dicuntur, ne adhibeto animũ tuũ, cum non debeas audire, vel ſervum tuũ maledicentẽ tibi. & v. 16. ne eſto iuſtus nimiũ, neq; ſapere tibi videtor amplius, quare deſolationem tibi quæreres? Vt enim qui captat aves, earum voces imitatur, ut in laqueos alliciat, ſic ut multitudinẽ in tuam adducas ſententiã, illius ingenio aliquandiu obſecundes & ſervias oportet. Vtque vinum primum ſervit & paret bibenti, at paulatim venis hominis admixtum, rapit eundem & in ſuos mores traducit: ita qui Rempub. adminiſtrat, initio ſe populi moribus adcõmodat, poſtea ſenſim ad ſua trahit inſtituta. Similiter qui vult capere tauros, cavet ne veſte rubra appareat, & qui elephãtos, ne alba veſte veniat, quod hoc colore irritẽtur hæc animalia: Sic qui vult feram nationẽ domare, ſe moribus iſtius ad tempus adcõmodabit.

Diſſimulatio hæc inſtituenda eſt aptè & decorè, nõ immodicè & ineptè. Aptè diſſimulatio hæc fit in iis, quæ haud planè perſpicua & ante pedes oculoſque ſunt, quæ eſt gratioſa. Inepte cõtra, quando fraus traſlucet & apparet, quæ diſſimulatio eſt valde odioſa. *Sic Tiberius defuncto Auguſto ſociũ aliquẽ ſe in principatu percupere ſimulavit, ut hoc commento ſenatorum voluntates introſpiceret, ut ipſis exploratis, cautius tutiuſq; rebus ſuis conſuleret. cuius ſimulationem ſimili arte ſenatorẽs deluſerũt. plura exẽpla refert Scipio Amirat. lib. 1. diſcurſ. 4.*

Non eſt conſultũ, ut ſe directò obiiciat multitudini, quia difficulter vincitur, aut ſi vincitur, hoc ſine benevolentiæ detrimento fit. Ideoq; per obliquũ populũ mulcere debet & fingere ſe velle, quæ tollere nequit, ut ſi recta portũ tenere nequeat. velificatione tamẽ mutata eundẽ adſequatur. & ubi leonina pellis nõ prodeſt, vulpinã aſſumat. Atq; hunc dolum Iuriſc. bonũ dolũ dixerunt. l. 1. de dol. mal. vid. Clapmar. de arcan. Rerumpub.

Aperti

Aperti & simplices, qui animum in fronte gerunt, sæpè impediuntur. Siracid c. 32. prudens omnia experitur consilio, antequā agere incipiat. c. 31. & c. 33. Quidquid agis, prudenter ages, & modū in omnibus serva c. 37. sine consilio nihil facito, ne te facti pœniteat olim. & toto capite 9. & c. 19. 1. Chron. c. 22. Det tibi dominus prudentiam & sensum, ut possis regere Israel & custodire legem Domini Dei tui, Prov. c. 13. 16. & c. 14. c. 15. Astutus cautè agit in omnibus & considerate facit omnia. Huc refero arcana Rerumpub. de quibus scripsit Waremundus ab Erenberg & Clapmarius: quæ nihil aliud sunt, quam simulationes honestæ, Clapmar. d. loc. lib. 1. cap. 4. & seqq. Scipio Amirat. lib. 1. discurs. 4. & seq.

In usum arcanorum suorum & dissimulandorum, magistratus arcanos quosdam libros habent, in quos secreta quæque regni & administrationis suæ referunt. *Ita Augustus librum habuit in quo continebantur opes publicæ, quantum civium sociorumque in armis, quot classes, regna, provinciæ, tributa, aut vectigalia et necessitates ac largitiones. Ex hisce libris tanquam in speculo semetipsos intueri possunt, & scire quot centena millia, quot millia numorum quotannis possident, quot milites in ditionibus suis colligere possint, quot possideant littora, provincias, naves, ad quam summam expensæ tam ordinariæ, quàm extraordinariæ pertingāt, qui sint fines territorii, qui vasalli beneficiarii, amici, socii confœderati. Scipio Amirat. lib. 1. discurs. 5.*

CAPVT XXVII.

De consiliariis summi magistratus.

HActenus de membris prudentiæ, sequitur nunc de speciebus prudentiæ.

Prudentiæ civilis species sunt duæ. Est alia propria, alia mutuatitia & aliena, *ut loquitur Lipsius, allegans Ciceronem pro Cluentio dicentem: Sapientissimum esse dicunt eum, cui quod opus est, ipsi veniat in mentem: proximè accedere illum, qui alterius benè inventis obtemperat. Et Livium decad. 22. Sæpè audivi, eum primum esse virum, qui ipse consulat, quod in rem sit, secundum, eum, qui*

benè

benè monenti obediat; qui nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum eſſe extremi ingenii. Ideò Xenophen. 8. pæd. rectè: multi regis oculi, & multæ aures. Pauca enim aliqua unus videat, unus audiat. vid. Lipſ. lib. 3. c. 2. politic. Antimach. lib. 1. theor. 1.

Propria prudentia eſt, quâ ipſe magiſtratus eſt inſtructus ſed nimis rara illa, licet magis neceſſaria, quam opes ac potẽtia, *ſicuti ſatis intelligitur expetitione Salomonis 1. Reg. c. 3. 9. Des ſervo tuo animum intelligentem ad judicandum populum tuum, diſcernendo inter bonũ & malum: Quis enim poſſet judicare populum hunc tuum numeroſiſſimũ, & v. 10. 11. 12. 1. Reg. c. 10. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 1. Chro. c. 22. 12. 13. David habuit ſapientiam ſicut Dei. 1. Sam. 14. 18. 21. Dominus autem meus ſapiens eſt, quaſi ſapientia Angeli Dei, ad cognoſcendum quidquid ſit in hac terra. & Sap. c. 6. 10. 11. & ſeqq. & 26. rex ſapiens & prudens eſt ſtabilimentum populi. vide Scipion. Amirat. lib. 3. diſcurſ. 15. ſupra Tacit.*

Aliena, vel mutuatitia prudentia eſt, quæ petitur & ſumitur à conſiliariis adminiſtris & amicis. *Prov. c. 11. 14. ubi non ſunt prudentia conſilia, corruit populus: Salus autem eſt in amplitudine conſiliarii & c. 15. 22. irritæ ſunt cogitationes, cum deeſt conſilium, at in amplitudine conſiliariorum, aſſurgit cogitatio. & c. 20. 18. Nam per concilia princeps alioquin ſtupidus & fatuus, fit ſapientior & prudentior, cautior, peritior, Siracid. c. 8. v. 9. 10. 11. Iob c. 12. 12. c. 32. 9. Eccleſ. c. 7. 19. 30. c. 4. 13. 14. c. 9. 13. 14. 15. 16. Siracid. c. 10. 3. rex inſipiens & rudis, perdit populum, ſed per prudentiam potentum, civitates inhabitantur. Prov. 13. Qui converſatur cum ſapientibus, ſapiens erit. Sir. c. 9. ubi conſilio eges, opera ſapientũ utere & cum prudentib. de tuis rebus conſiliũ confer. & c. 37. piis te ſemper adjũgito & eorũ utere conſilio. & c. Pro. c. 12. 15. qui bono cõſilio obtẽperat, ſapiẽs eſt. & c. 13. collegium 70. Seniorũ, de quo Num. c. 11. pro cõſiliariis datum fuit regib. in politia Iudaica Deut. c. 17. ita ut illi ſine conſilio horum ſeniorum, nihil agere potuerint. Num. c. 11. & Exod. c. 33. 7. vid. exemplum. Iere c. 26. 11. 16. Matth. c. 6. 65. Et quoties Deus voluit politiam aliquam florere, dedit illi heroicos viros, ſapientes, juſtos & fortes. Tales habuiſſe legitur*

David.

David. 1. Chron. c. 12. Salomo & Rehabeam. 1. Reg. c. 12. 6. & seqq. Iosaphat. 2. Chron. c. 19. 11. Pharao. Genes. c. 41. 8. c. 50. 7. Nebucadnezar. Dan c. 2. 48. Darius. Dan. c. 6. 12. 3. Persici reges. Est. c. 1. 13. Alexander magnus & Romani. Contrà quando Deus voluit punire regnum præclaros viros consiliarios & sapientes illius prius sustulit. Esai. cap. 3. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & testatur exemplum Ioasch degenerantis post obitum Iehojadah consiliarii. 2. Reg. c. 12. 3. 2. Chron. c. 24. 18. Caligulæ, Neronis, Bassiani, Maximini & aliorum. Bonus igitur magistratus utitur consiliariis bonis & prudentibus: uti Ahsuerus. Est. c. 1. 13. Theodosius Imp. l. 8. C. de legib. Marcus Antonius philosophus Imperator. Iul. Capitol. in M. Antonio Alexander Mameæ filius. Herodian. lib. 6. & plures alii boni magistratus, quos enumerat, Greg. lib. 24. c. 4. de Repub. Mambrin. Rosæus de instit. princip c. 9. Antimach. lib. 1. theorem. 1. ubi probat ex historiis Augustum, Tiberium, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Antonium & simil s laudatos principes, omnia sua negotia cum senatu communicasse ejúsque dignitatem conservasse. Impius vero magistratus bonâ consilia spernit, ut Rhehabeam. 1. Reg. c. 12. Achab. 1. Reg. c. 22. Ioakim. Ierem. c. 36. Heliogabalus, Nero, Caligula & alii. Contrà pius & sapiens sine illis nihil agit, exemplo Theodosii in l 8. humanum. C. de legib. ubi iubet gloriosissimum cætum consiliariorum, cuncta examinare & quæ huic placuerint confirmat. Benè n. ait, in fine d. l. 8. cognoscimus, quod cum vestro consilio fuerit ordinatum, id ad beatitudinẽ nostri imperii & ad nostram gloriam redundare. Adscribuntur. n. principi, quæcunque aguntur nominè ipsius, adeò ut ipsius sit fama & gloria bonæ administrationis, non consiliarii. Experientiam, quam ætas aliquando principi negat, supplent consiliarii.

Periculosum etiam est, sibi soli fidere eum, qui errare & decipi potest: cum princeps suâ scientiâ non possit cuncta complecti, perque consiliarios fiat sapientior & prudentior. Daniel. c. 6. Pauca enim unus potest videre, vel audire. Livius 24. Princeps, si de sua unius sententia omnia geret, superbum hunc judicabo magis, quàm sapientem. vid. Hippolyt. à Collib. c. 9. de principis consiliar. Pet. Greg. lib. 24. c. 1. & seqq. de Repub. Antimachiavell. theor. 1. lib. 1.

Certæ ruinæ prognoſticon eſt, quando princeps ſana conſilia ampliùs non audit, vel admittit, aut ſequitur. vid. exemplum 1. Reg c. 12. Exod. c. 10. 2. Sã. c. 24. Eccleſ c. 4. 9. melior eſt puer indigus & ſapiens rege ſene & ſtolido, qui neſcit admoneri amplius. & verſ. 10. 11. 12. 2. Chrõ. c. 25. 16. Prov. c. 29. 18. Et ſtatus miſerrimi indiciũ eſt, quãdo nulli ſunt conſiliarii. 2. Chron. c 15. 3. 4. & in pœnam malos conſiliarios Deus magiſtratui dat. Eſa. c. 3. 4. daturus ſũ principes pueros, et facinoroſi dominabuntur in eos. Nam uſq; eo proſperum eſt imperium, dum in eo vera conſilia valent; ubi gratia, timor, voluptas, avaritia illud corrupêre, imminuitur. Saluſt. in lib. de ordin. Repub. Prov. c. 1, 5. c. 10. 8. Siracid. c. 9. ubi cõſilio eges, operâ ſapientũ utere, & cum prudentibus de tuis rebus conſiliũ confer & c. 37. piis te ſemper adjungito, & eorum utere conſilio. Prov. c. 15. 22. Irritæ fiunt cogitationes cum deeſt conſiliũ. qui ſapiens eſt audit conſilia. Ex conſilio etiã magiſtratus ſibi auctoritatem & obſequiũ apud ſubditos cõparat. vid. Pet. Gregor. lib. 24. cap. 3. cap 4. Antimachiavel. lib. 1. theor. 1. Nam nullum majus indicium bonæ mentis princeps poteſt oſtendere, quam ut adiungat ſibi & familiares habeat viros virtute & famâ celebres. Nam omnes ſtatim judicabunt, eũ talem eſſe, quales ij qui apud illum, ut ait, Cominæus. Αι ἐσ ϖοβουλευσαι in calamitatibus & difficultatibus ab amicis etiam deſtituuntur.

Conſiliarii ſunt, qui fidi, rerum, hominumque periti, ſalutaria ſuggerunt, & veluti periti nautæ in tempeſtatibus maris, clavum regere juvant, ſed tamen abſque poteſtate, imperio & iuriſdictione. *Bodin. lib. 3. de Repub. c. 1. Lipſius. lib. 3. c. 4. polit. Ariſtot. lib. 6. Ethic. c. 7. Hippol. d. loc. Greg. lib. 10. c. 3. num. 6. 7. de Rep.*

In his conſideranda. *I.* Qualitas conſiliariorum. *II.* Electio eorundem. *III.* Conſultatio.

Qualitas conſiliarii boni eſt *I.* Vt ſit ſapiens morum, animorumque regni ſubditorum & rerum politicarum gnarus, qui ſit amicus magiſtratus & imperii, 1. *Chron. c. 27. 32. 33. 34.* quique nolit præſentem ſtatum, Reipub. everſum. Sapit verò, qui fructuoſa & utilia Reipub. non qui multa ſcit: Deinde qui ſcientiam, experientiam & uſum rerum habet *Siracid. c. 37. Iob. c.*

12.12.& c.32.7.annorũ multitudo docet ſapientiam.Sirac.c.25.Prov. c.14.35.Num.c.11.16.Exod.c.18.21.Iob.c.12.12.c.32.7.

II. Pietatis & integritatis ſit amans, atq; teſtimonio vitæ probè actę ornatus conſiliarius.Geneſ.c.41.38.39.& ſeqq.Prov.c. 8.13.c.16.13.c. 22.11.Exo c.18.21.22. Deut.c.1. Gell.li.18.c.3. Suet. Iranq in Tiber c.42. Nã impietas oẽm ex animo peccãdi metum evellit & impiorũ conſilia ſunt fraudulenta,Pſalm.35.8.Pſalm.58.5. Pſalm.7.15.Prover.c.12.5.8.imprimis ſit veritatis amans,& avaritiæ oſor.Exod c.18. verſ.21.22.Deut.c.1.Pſalm.101.6.oculi mei attendent ad veraces terræ, ut conſideant mecũ Pro.c.25.4. ut auferendo ſcorias ab argento prodit conflatori vas.5.ita auferendo improbũ à conſpecta regis,ſtabilitur juſtitia ſolium ejus.ubi Piſcator.Prov.c.10.31.os juſti profert abundè ſapientiã, à lingua verò perverſitatũ eſt reſciſſa.32. Labia iuſti exerentur ſapientiã & benevolentiã, os verò improborum pœnam perverſitatũ Prov.c.16.13. accepta ſunt regibus labia iuſta.c. 22.11.adde Pet.Gregor.lib.22.cap.6.de Repub.

Ergò conſiliarii mali ſunt imperiti, rudes, indocti, mendaces, avari, infames,improbi,turpes,leves,futiles,ſtulti,ſcenici,ioculatores, præſumptuoſi, adulatores,quos princeps non patietur in ſuo conſortio. Pſal.101. 6.adde Prov.c.17.7 cap.29.12.c.16.13.Siracid.c.37.per tot. & c.27. vid.Pet.Gregor.lib.8,c.7.deRepub.& lib.24.29.& ſeqq.cap.6.& lib. 1.c.3.num.6.7. Eſai cap.19.Nã Aulici cõſiliarii pravi, Remp.evertunt,2.Chron.c.12.13.14.c.24.18.ij autẽ ſunt,qui vel avari ſunt, vel ambitioſi. Nã cum primũ illi fiunt regibus gratioſi,reges ipſos ſemper aliquibus difficultatibus implicant: item bonos & fideles regni conſiliarios vexant, vel ſuſpectos reddunt,ut principes Danielẽ apud Darium.Dan. c.6.ſtrenuos belli duces,ipſi ignavi,perpetuò accuſant apud regẽ,ut in his turbis, vel ſoli regnent,cæteris deiectis, vel præcipuè præ cæteris.

In ſumma,quod boni conſiliarii faciunt ac conferunt in ſtatu Reip. reformãdo & conſervando & collapſo erigẽdo:hoc mali,in eo ſubvertẽdo:ſic & præceptores boni,vel mali in futuro principe,cui bonæ, vel malæ adminiſtrationis ſemina ingerũt,unde fructus poſteà boni malive,adeò ut melior ſet ſtatus reip. ſub malo principe,cujus ſunt boni conſiliarii,quã ſub bono

principe, qui habet malos consiliarios. Nam unus malus à pluribus bonis emendari potest, at plures mali, ab uno bono superari nequeunt.

III. Consiliarius varios casus ipse sit expertus, & exercitatus in prosperis & adversis rebus. *Eccl.c.25. Iob.c.12.12. in decrepitis erit sapientia & fortitudo illius est consilium & intelligentia. & c. 32.7. Dicebãt provecti ætate loquentur & annosi notã facient sapientiã. Sira.c.8.9.10.11.12 nam ab illis disces eruditionem & intelligentiam. Iuvenes naturâ sunt temerarii & carent autoritate Richter, axio. 45.* *IIII.* Sit acutus, promptus & bonus ex fama, & plurimorum testimonio. V. Sit fidus, fortis, liber linguâ, constans & firmus in bono negotio, *Greg lib.24. c.6 num. 5. de Repub. exemplo Danielis. Dan.c.6. Iosephi. Genes. c.41. Sapiens non it uno gradu, sed unâ viâ: nec se in aliquibus mutat, sed potius aptat, non cursum eundẽ tenet, sed portum. Verum in hisce omnibus sit modestus, placidus, mãsuetus, humanus, affabilis, qui specie obsequii regat, & ad omnia quæ agenda sunt, ducat quietâ industriâ, arte & flexu obliquo. 2.Sam.c.24.3.4. c 12.17. 18.19.20.21.22. Eccles.c.8. dixi in Ethica mea lib.2. Gregor.d. loc. Non enim sufficit dicere quæ debebat, sed etiam quomodo debebat. Caveat igitur, ne sit asper, durus superbus, nimium liber. Nam interrogatur consiliarius, nõ ut statuat, aut imperet, sed ut sententiam suam dicat sine fuco, invectivis & verbis durioribus conservata majestate principis, qui libertatẽ dicendi de iis quæ justa videtur consultori, æquo animo ferre debet. Melch. Iun lib.1. de politic. quæst. 23. Simanca de Repub. lib.7. c. 12. Hic enim quæ meliora & utiliora videbuntur, se dicturam juravit, ideòq; intrepidè suam sententiam dicet: etiam si maximè illa displicea, summò magistratui. 1.Sam.c.20.32. respondens verò Ionathan Sauli patri suo dixit, quare morte efficeretur, quid fecit? Iob.c.34.18.19. 2.Sam. c.19.6.7.8.9. & c.24.3.4. & David ob adulterium & homicidium à suo consiliario Nathane reprehensus, id æquo animo accepit. 2.Sam.c.12. & servi Pharaonis. Exod.c.10.7. dimitte homines istos, ut serviant Deo suo, an nondum cognoscis periisse Aegyptum. & Iethro liberè monuit Mosen. Exod.c.18. Et Theodosius Ambrosij monitionem admisit. Sic Daniel contradixit Nebucadnezari. Dan.c.3. veritatem propugnet*

etiam

etiam cum periculo vitæ & Dominus Deus dimicabit pro eo, ut dicit Sir. c.4. Nam accepta sunto regibus labra justa, & loquentem recta, rex diligito. Prov. c. 16 13. & c. 22. 11. qui amat munditiem animi, pro gratia labiorum eius rex amicus ejus futurus est. Solus Micha contradixit pluribus consiliariis malis regis Achab. 1. Reg. c. 22. & Ieremias contradixit Hananiæ. Ierem. c. 28. Iosephus de Arimatia non comprobat consilium & actiones Phariſæorum Luc. c. 23. & Ionathan patri ſuo Sauli regi contradixit. 1. Sam. c. 19. 4. & Ioab Davidi. 2. Sam. c. 24. 2. Chro. c. 22. Ruben quoque malum consilium ſuorum fratrum impedit. Gene. c. 37. & Huſai Achitophelis impium consilium. 2. Sam. c. 17. & Achicanis consilium bonum obſtitit conatibus impiorum. Ierem. c. 26. & Nicodemus Phariſæorum consilium impediit. Iohan. c. 7. & Gamaliel Act. c. 5. Nunquam igitur consiliarius approbet impia, vel iniqua facta ſui magiſtratus consulentis eum, etiam ſuo ſilentio, ſed contradicat ut Ioab Davidi. 2. Sam. c. 24. qui tamen in Vria interficiendo, aliud fecit 2. Sam. c. 21. Quæcunq; etiam ad regni, vel magiſtratus ſalutem pertinent à consiliarijs ſunt revelanda regi ut principes regis Iohakim fecerũt. Ierem. c. 36. adde 1. Samuel. c. 19. 4. 5. 2. Sam. c. 14. 2. 3. 4. 22. 23. 33. uti fecerunt famuli Abigaelis. 1. Sam. c. 25. 14. 15. nunc ergo cognoſce & diſpice, quid ſis facturus, definitum eſt malum contra dominum noſtrum. 18. 2. Sam c. 18. 3. 4. ubi à consiliariis monetur David ne aciem ingrediatur vid. Exod. c. 10 7. c. 18. adde exemplum Ierem. c. 36. 14. 15. 16. 17. & ſeq. & 1. Sam. c. 24. 3.

Vl. Consiliarius ſit ore preſso, quia taciturnitas optimum & tutiſsimum rerum ad niniſtrandarum præſidium & vinculum eſt. Neque enim res magnæ ſuſtineri poſſunt ab eo, cui tacere grave eſt. ut Lipſ. d. c. 5. ex aliis probat. Ieremias regis verba & consilia ſilentio tegit. Ierem. c. 38. 24. 25. 26. Sirac. c. 27. 16. qui revelat arcanæ amittit fidem. Prov. c. 25. 3. Nam consilii delecti difficilior eſt executio. Secreti igitur & taciturni ſint consiliarii, qui pars corporis principis ſunt. l. 5. quiſquis. C. ad l. Iul. Majeſt. Arcana Perſarum regum mirâ fide celabantur, adeò ut nec metu nec ſpe ad arcanorum proditionem compelli poſſent. Vide latiùs. Pet. Gregor. lib. 24. c. 6. de Repub. Proverb. c. 25. 2. l.

si quis. 38. §. transfugæ de pæn. l. omne. 6 §. exploratores de re milit. l. 4. 1. si quis ad. L. Aquil. 2. Reg c. 6. 11. Valer. Max. lib. 2. c. 2. Gell. lib. 1. c. 23. Boter. lib. 2. c. 5. de polit. conſt.

VII. Sit facilis, non contumax, pugnax, contentioſus, pervicax, pertinax, obſtinatus, & αὐθαδης, qui conſilii, quamvis egregii, quod non ipſe attulit, ſit inimicus, & qui omnes ex ſuo ore ſapere velit. *Melch. Iun. lib. 1. polit. quæſt. 23.* non rigidus, ſed qui cõſilia ſua ad eventus & tempora accõmodare & inflectere ſciat.

VIII. Vacuus ſit privatis affectibus, contrariis perſonæ, vel negotio, de quo conſilium dare rogatur; nec indulgeat iræ, amicitiæ, odio, *ut regis Ammonitarum conſiliarii. 2. Sam. c. 10. Haman. & Achitoph. Nam privati odii pertinacia, in publicũ exitium ſtimulat, nec indulgeat propriis commodis & avaritiæ, ut principes palæſtinorum & ſatrapæ Darii. Dan. c. 6. 1. Sam. c. 29. vid. Sirach. c. 9. c. 37. per tot. c. 16. c. 29. c. 21 Prov. c. 11. c. 12. c 28. Nam privatæ res, ſemper affecêre efficientq́ue publicis conſiliis.*

IX. Non ſit confidens. Nam conſilia callida & audacia, ambitioſa, primâ ſpecie læta ſunt, tractatu dura, eventu triſtia. *vid. 1. Chro. c. 20. 1. Reg. c. 12. Came. in oper. ſucciſſiv. c. 55. tale erat cõſiliũ Ionadabi, quod Ammoni dabat. 2. Sam. c. 13. & juniorum conſiliariorum, quod dabant Rechabeam 1. Reg. c. 12. Non igitur eventus omnes aptabit ad ſua conſilia, ſed de dubio eventu cogitabit.*

X. Non laboret morbo cupiditatis, iræ & feſtinationis præproperæ. *Nam canis feſtinans, ut habet proverbium, cæcos parit catulos: & qui citò judicat ad pœnitentiam properat. Celeritas ſiquidem noverca conſilii, & prudentiæ peſtis, & temeritatis mater. & feſtinatio improvida & cæca eſt, & infelix. Ideo Lipſius, velocia ingenia non putat eſſe apta ad conſilia. Nam ſemper movent aliquid, & nec quieta, quieta ſinũt. Deinde in multiplici inventione & rationũ copia, plerũq; natant, et ægrè expediunt aliquid cui inſiſtant. Deniq; ea ſibi proponunt, quæ non ſunt non etiam & mentẽ conſiliaq; adverſarii æſtimant à ſubtili ſua mente cum de conſiliis alterius, ex ipſius indole & morib. ſit judicandum, ut David de Achitophele 2. Sam. Oratores ad rebellionem, ſeditio-*

nem

nem et tumultus plebem concitare ſolent, ut oſtendunt exempla oratoris Demadis, Demoſthenis, Periclis, Alcibiadis; et aliorum vid. Camerar. centur. 2. oper. ſuccif. c. 51. Bodin. lib. 4. de Repub. c. 7.

Lentos igitur conſiliarios in conſulendo eſſe convenit, non præcipitantes & præcoces. Scelera impetu, bona conſilia, morâ valeſcere, videmus. Lentè itaq; conſulere oportet, at conſulta feſtinanter exſequi. vid. Ariſt. lib. 6. Ethic c. 9. et Lipſ. lib. 3 c. 7. politic. Gregor. lib. 10. c. 3. de Repub. & li. 24. c. 2. & ſeqq. Camer. in oper. ſuccif. c. 55. cent. 2. Georg. Richt. axipolit. 86. niſi ſubitũ Reip periculum calida & prompta conſilia poſtulet.

Alterũ, quod in conſiliario cõſiderandũ, eſt ejusdẽ electio. In electione conſiliarii magiſtratus non ſit præceps; ſed inquiſitione de moribus, naturâ, doctrinâ, virtutibus, & ætate, quas requiri in eo dixi, facta cuncta examinet; accuſationes, delationes audiat, admittat, ſed cum judicio & diſcretione. *Pſa. 101. v 6. oculi mei attendẽt ad veraces terræ, ut conſideant mecum: ambulans viâ integrâ is mihi miniſtrabit. Gen c. 41. 38. Dixit Pharao ſervis ſuis: an invenire poſſumus huic parẽ virum in quo ſpiritus Dei ſit? 39. Deinde Pharao Joſepho dixit, quando quidẽ nota fecit Deus tibi oĩa hæc, nemo eſt prudẽs et ſapiẽs ſicut tu. 40. Tu præeris domui meæ, & ſeq. & c. 45. 16. 17. 18. 19. 20. 21 ubi Pharao etiam cognatis Joſephi benefacit. Sic & Daniel conſtitutus cõſiliarius. Sic et Mardochæus, Ebedmelech Ier. c. 38. 7. et c. 39 Sic et Achitophel alioquin malus. Sic Nathan et plures alii. Sic et Moſes jubetur eligere viros graves, timentes Deum, quí oderint avaritiam, & in quibus ſit veritas. Exo. c. 18. 21. 22. Deu. c. 1. & Num. c. 11. 16. Conſilium ſenum profuiſſet Rehabeamo, ſi illud ſecutus fuiſſet. 1. Reg. 12. 1. Chro. c. 10. Eccl. c. 47. 28. Porrò de bonis conſiliariis & qualitatib. eorum. vide Greg. lib. 24. c. 6. de Repub & lib. 47. ſyntag. c. 25 & ſeqq. Ex ſubditis verò & indigenis hoſce conſiliarios eligendos eſſe exiſtimat Lipſius, ne videatur princeps plus credere, vel tribuere alienis, quàm ſuis, qui periti Reip. morumq;, & ad Remp. majore affectu ac fide accedunt. Extranei ſolent ad commodum ſuum, vel arbitrium principis pleraque referre. Uſu idem Lipſius, compertum dicit, conſilia externa ferè eſſe infauſta. Et ut in quam domum*

veſpillones

vespillones veniunt, signum est funeris, sic Reipub. labentis ad quam fulciendam adhibentur peregrini. In politia judaica ex contribulibus eligebantur. vid. Exo. c. 18. Deut. c. 1. & dixi latius sup. cap. 8. In quibusdã locis præparantur & à pueritia instruuntur quidam, ut fiant idonei. Melancholicos & phlegmaticos ad hoc munus ineptus esse contendit Georg. Richt. axiom. polit. 111. Ego cholericos, sanguineos, melancholicos & phlegmaticos admitto.

Postquam virtus & habilitas consiliarii est explorata, eligatur cum commendatione & comminatione.

Cum commendatione, ob prœmia quæ exspectare debeat, si benè officio suo functus fuerit: cum comminatione pœnæ, si secus. Deniq, fide jurisjurandi obstringatur idem, nimirum ut promittat, se sententiam dicturum & consulturum de his quæ sibi meliora & utiliora videbuntur.

Cogitet igitur princeps, ex consiliarii electione pendere honorem, utilitatem, infamiam, & ruinam suam & populi. *l. 8. humanum. C. de legib. l. dubium. C. de Repub.* Nam ex hujus virtutibus, princeps & populus ab aliis judicatur. *David precatus est Deum ut consiliario Absolomi Achitopheli, mentem & judicium auferret, cujus consilium magis, quàm arma filii pertimescebat. 2. Sam. c. 16. Tolerabilior verò est Reipub. status, ubi princeps malus & consiliarii boni sunt, quàm ubi princeps bonus & mali consiliarii. Siquidem unus malus à pluribus corrigi potest, quod ex adverso difficulter fieri potest, ut supra diximus.*

Non eligant illi, quorum particulariter interest, sed ad quos tractata non possunt singulariter pertinere, nec eligantur illi, qui pendent ab alio principe nec qui potestate & imperio sunt instructi. *Bodin lib. 3. c. 1. Aristot. lib 7. c. 10. politic. vid. Siracid c. 37. 7. ne consilium ineas cum eo, qui subdole observat te, & ab invidentibus tibi, consilium absconde. v. 8. & seqq.*

Consultum est, ut consiliarii, non ex sola nobilitate, nec ex solis personis ecclesiasticis, sed etiam ex populo, seu plebe, & omnibus omnino ordinibus & statibus regni, seu Reipub. deli-

deligantur, ne ordo & ſtatus unus in prejudicium & odium alterius quid decernat. *Pet. Greg. lib. 24. cap 6. de Repub. Docti tamen & pii & eloquentes eligantur exemplo Moſis & Aharonis Exod. d. c. 4. c. 18. Eloquentes impii, valdè nocent, ut Achitophel. 2 Sam. c. 16. Mich. c. 7. Eſa. c. 32. 7. David inter ſeculares habuit etiam eccleſiaſticos conſiliarios Gad & Nathan, qui regni erant prophetæ, & conſiſtoriales; & Ioaſch, ſacerdotem Iehoiadah. 2. Reg. c. 11. 15. 16. 2. Chro. c 9. 10. de Elia vide. 2. Reg. c. 2. 12. Eliſæo c. 4. 13. c. 6. 9. 12. & 13. 14. Eccleſiaſticos etiam in politicis quandoque conſulendos dicitur in Deut. c. 17. v. 8. & David ex Levitis conſtituit, qui docerent & iudicarent populum 1. Chron. c. 23. 5. cap. 26. & Ioſaphat. 2. Chron. c. 19. v. 8. 9 adde Ierem. c. 26. c. 37. c. 38. 14. & ſeqq. ita etiam ſenatus populi Romani conſtabat ex patriciis, equitibus & plebeis. vide Antimach. lib. 3. theor. 35. & Halicarnaſ. lib. 7 ubi M. Valerius ſenator, vix aliud, inquit, utilius eſt ad ſalutem Reip. tuendámque libertatem, quam aſſumi plebem ad res gerendas, et adminiſtrationem Reipub. ita temperari, ut nec penes ſolos optimates, nec ſolos plebeios ſit, ſed utrinque mixta & ſeqq. Seniores 70. qui erant à conſiliis regis in politia judaica è toto populo, ſeu omnibus tribubus eligebantur. Num. c. 11. Ephori quoque qui ſunt conſiliarii ſummi magiſtratus, partim ſunt eccleſiaſtici, partim politici, ut ſupra dixi de ephor.*

Conſultum quoque eſt, ut ex conſiliarii ſingulis provinciis ſubiectis, eligantur; ne odium neglectæ provinciæ in ſe princeps concitet, nec non diffidentiam, contemptum vel iram: deinde ut populi natura, & cuiuſque provinciæ neceſſitas & incommoda à conſiliario principi fiant cognita. *Exod. c. 18. 21. ibi eliges ex omni populo viros ſapientes. Falluntur igitur reges, qui ex nobilitate conſilio adhibent tantum: cuius ſtultitiæ ſæpè pœnas luit tota Reſpub. Greg. d. c. 6. & lib. 10. c. 3. num 6. Antimach. lib 3. the. 35. In politia Venetorum, quatuor habent conſilia præter ſenatum & cœtum optimatum. Et enim primò conſilium ſapientum, quod maximum dicitur: Deinde conſilium ſapientum, qui quæ terrâ geruntur, curare poſſunt: Item conſilium decemvirorum & ſeptemvirorum; quæ*

ut collegiis ita & officiis seiuncta sunt, sæpè tamen pro rerum & causarum oportunitate consociantur : & quibus dux præest. Quarum rerum anceps est deliberatio, in utroque consilio sapientum, ea cum decemviris coniunctim expediri solent. Si consilium propter sententiarum discrepantiam, exitum reperire non potest, cogitur senatus universus, a quo res explicatur. qua de re Contaren. de Repu. Venetor. De aliorum regum & politiarum senatoribus & consiliariis plura refert Bodin. li. 3. c. 1 de Rep.

Vtile quoque est, ut superior suos filios, agnatos & proximos, sanguine sibi iunctos, cōsilio adhibeat, 1. *Chro. c. 27. 32.* etiamsi in consilio dādo non sint valdè idonei: ne exclusio horū odium, sulpiciones, aut seditiones excitet; & ut interim illi discant usu, quib. modis juvare Remp. possit. 1. *Sam. c. 20. 32. Ita Ioas avunculi Iehoiadæ consilio usus. 2. Reg. c. 11. & 12. 2. Sam. c. 9. 4. 1. Chr. c. 19. 2. Chro. c. 23. & David patrui cōsilio. 1. Chro. c. 27. 32. Greg. d. c. 6. Antim. li. 1. theor. 1.* Est etiā cōsultū, ut princeps novus sui p̄decessoris consiliarios fidos & probos retineat, à quib. multa discere poterit. Sed nō retineat, qui autores fuerūt idololatriæ vel aliorū scelerū, quorū usus populo odiosū redit principē *1. Reg. c. 15. 13. 2. Chro. c. 15. 16. Greg. d. loc. Antima l. 9. the r. 1. & 2.*

Præsagium principum ruinæ nullum certius est, quam ubi Deus mentē illis ita imminuit, ut sapientum consiliis & bonis consiliariis repudiatis, provehāt homines novos, stolidos, vecordes & assētatores, qui oīa ad ipsorū gratiā faciāt & loquātur. *ut dicit Comin. lib. 5. hist. vide exemplū in Rhehabeamo. 1. Reg. c. 12.*

Consultum ut princeps initio sui principatus nihil innovet, priusquam firmatum sit imperium.

Valdè prodest ad regnū venienti, ut à prædecessore vivente moneatur accuratè, quibus malis & rebus maximè sit medendum. 1. *Reg. c. 2. 1. 2. Antimach. d. loc. Ita Moses monuit successorem Iosuam. Deut. c. 31. & David filium Salomonē. 1. Reg. c. 1. & c. 2.* Tertiū quod in cōsiliario considerandum esse diximus, est forma cōsulendi, seu cōsultatio, & modus cōsultādi. in quo negotio, propositio, rogatio, examē dictorum & conclusio pertinēt, ad

con-

cõsulentẽ; dictio verò sola ad cõsiliarium seu cõsilium dantẽ.

Princeps igitur, seu magistratus, omnia negotia privata & Reipub. cum senatu & consiliariis suis communicare debe. 2. *Chron. c. 10. l. humanum. 8. C. de legib. vid. Lamprid. in Alexand. Dion. in vita Octav. & Pet. Greg. li. 23. c. 4. plura exempla referentẽ ita David, ita Iosaphat, Iosias, & alii pii reges, cum suis consiliariis Reip. negotia cõmunicasse legũtur, & latius dicetur infra suo loco. Ita & alii principes, Bull. Caroli IIII c. 1. jubet, ut electores singulis annis suos cõ vetus deliberationũ publicarũ causa habeãt. Nebucadnezar suos habuit cõsiliarios. Belthas. Assuer rex Est. c. 1. 13. vi. Richaxi pol. 15. & dixi sup.*

Negotia ardua, maximi momẽti, magnates, statúsve regni pure, vel unũ, vel totũ regnum cõcernẽtia, vel salutẽ subditorũ, exercitium cultus divini, abolitionẽ idololatrię, sanctionẽ legis, belli vel pacis, tributorũ extraordinariorum collationẽ, nõ tã. ùn tractabit & cõmunicabit cum suis consiliariis & senatu; sed etiã cum cõsiliariis regni, scilicet cum statibus, proceribus & ephoris totius regni, idq; in cõventib. vel comitiis œcumenicis universalib. & generalibus regni. *arg. l. 8. humanũ. C. de leg. vid Vasq. li. 1. c. 3. illust. cõtr. Georg. Richt. axio. 154. Bod. li. 1. c. 8. & 9 de Rep. Heig. quæst. 18. num. 6. part. 1. Hotom. de iure regn. Gallici. c. 12. 25. Roland. à Valle consil. 1. num. 62. & seqq. vol. 2. Natta consil. 487. lib. 3. qui de contributionibus consensu ordinum imponendis agunt.*

Imprimis verò summus magistratus cõ vocabit ordines regni, quãdo ad id administrandum accedit, & ex iis exquiret, quid sub prædecessore fuit reformãdũ et quid sub se sit instituẽdũ utiliter. vid. 1. Reg. c. 12. Comm. li. 10. circa finẽ: certè iniquit, quod supra nõ semel diximus, neminem omniũ licet absq; populi cõsensu ullã pecuniã imperare. Et paulò post, nemo oĩno est principũ, qui jus habeat, vel unũ teruncium eligẽdi à suis præter constitutũ annuũ censum, nisi populus assentiatur. Haig d. qu. 18. nu. 6 & alleg. Dd. Tyrannus publica negotia majoris momẽti ad se solũ revocat, & res nullius momẽti ad concilium publicũ refert. Pli. in Paneg. in Traja. Boni Imp. Romani ad senatum gravissima quæq; retulerunt eoq; in cõsulto quidquã quod ad summã rei pertineret, decernere nefas putarũt: ita Octav. Cæsar oĩa

Reipub. negotia cum ſenatu communicavit et 20 ſenatores qui ſibi à conſiliis eſſent, ſibi dari petiit. Ita Marcus Antonius Philoſophus & alii imperatores boni. Vnde in bona politia temperamentum quoddam conſpicitur. Nam in populi comitiis Democratiæ imago apparet: in ſenatu & conſiliariis ariſtocratiæ, in executione ſummi magiſtratus regiæ poteſtatis & monarchiæ ſpecies.

Apud Iudæos olim in concilio Hieroſolymitano etiam adhibitos principes tribuum ſingularum & principes ſacerdotum & civitatum una cum populi ſenioribus, probat Sigonius lib. 6. de Repub. Hebr. cap. 7. & lib. 7. c. 5. 6. 7. ex Ioſ. c. 8. 33. 34. c. 23. 1. 2. & ſeqq. c. 24. 1. & ſeqq. 1. Chron. c. 14. 1. 2. 3. & ſeqq. c. 16. 1. Chron. c. 1. 2. 3. & ſeqq. & c. 5. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Iere c. 26. Matt c. 26. 2. Chro. c. 19. Act. c. 5. c. 6. c. 23. 1. Chro. 28. 1. Reg. c. 8. 2. Chron. c. 5. & 18. 1. Chron. c. 13. & 3. 38. c. 29. Ierem. c. 26. c. 36. c. 37. 1. Sam. c. 14. v. 45. Vide Steph. Iun. Brut. de vindic. cont. tyran. quæſt. 3. et Bonavent. Cornel. Bertram. de Polit. Iuduaic. c. 12. De more Gallico vide Hotom. de antiqu. jure regni Gall. tit. 12. & ſeqq. De comitiis curiatis, tributis & centuriatis Romanorum, teſtantur omnes hiſtorici Romani. De Gallorum conventibus trium ſtatuum, latè quoque Antimach. lib. 1, theorem. 1. Pet. Gregor. lib. 24. c. 4. de Repub. & c. 5. Moſi duci Deus conſilii cauſſâ junxit 70. ſeniores in cauſſis arduis. Num. c. 11. Duet. c. 27. 1. Ioſu. 23. 2. 1. Reg. c. 8. 1. Vnde poſtea ſynedrium. Pet. Greg. lib. 47. c. 25. & ſeqq. Syntag. Ratio hujus rei peti poteſt ex natura mandati. Nam mandatarius, (uti in Reipub. adminiſtratione habetur rex) ardua, vel inſolita, de quibus expreſſum mandatum non habet, ſine voluntate mandantis ſuſcipere non poteſt.

Huc quoque refero curias ſuperiores ſedentarias, & ſtatas regni, quæ negotiis & controverſiis ſubditorum aliorumque privatorum privatis præſunt. 2. *Chro. c. 19. 8. Deut. c. 17. In politia Iudaica, tribus ſingulæ & civitates ſua exercebant judicia. Ioſ. c. 19. 47. Iudic. c. 12. 2. Chron. c. 30. 2.*

In generalibus conventibus, quos diximus, princeps cognoſcet omnia, quæ per regnum, provincias & ditiones totius Reipub. fiunt, ne ipſi à conſiliariis imponi, aut illi mendaciis

firmare

firmare posſint dolosa consilia. Nam in hisce statusilli tres generales cuiusque provinciæ, ecclesiasticus, nobilium & plebeius, liberè conqueruntur & audiuntur.

Consiliarios magistratus maturè consulere debet. *Gladiatorum est, non principis, in arena cõsilium ex tempore capere. Nam magna sunt in Repub. momenta temporum, & multum interest, idem illud utrum antè an post decernatur, suscipiatur, agatur, ut dicit Seneca, in epistol. Peccatur hic sæpius in polyarchia. In arduis plus valet tarditas & longanimita cunctatioq, quàm præpropera festinatio. Cavendum tamen, ne inutili cunctatione, agendi tempora deliberando consummantur, & subtilibus rationibus magistratus confundatur. Celeritas & prudentia in quovis negotio potiores vi & potentia.*

Superior a suis consiliaris non ducatur, vel horum impulsu abripiatur, vel suasu occupetur. *ut Zedechias Ierem. c. 37. c. 38. & Darius. Dan. c. 6. Ioas. 2 Chron. c. 24. 17. 18. Esra. c. 4. 12. & seqq.* Neque etiam pertinaciter ab illis dissentiat. *Æquius enim est, ut tot taliumq, amicorum consilium, unus sequatur, quàm ut tot talesque amici, unius voluntatem, ut dicebat Imp. M. Antonius Philosophus. Nimium tamen est servile, quando magistratus metuit suos consiliarios, vel subditos. uti Achisch rex ab illis est coactus Davidem domi relinquere. 1. Sam. c 29. 1. 8. 9. & Isboshet Abnerum metuit. 2. Samuel. c. 3. 11. et Zedekias suos consiliarios. Ierem c. 38. per tot. adde Sirac. c. 10. 4. Vidi servos insidentes equis: Neque etiam alienis oculis & judicio videre & sapere debet sed propriis potius, Proverb. c. 20. 8.*

Optimum est, ut princeps multorum sententias audiat, sæpè n: accidit, ut prudentes etiam viri labantur & errent in dicendis sententiis, quando vel gratia, vel odio, vel æmulatione quadam impulsi, diversum ab aliis sentiuut. Deinde non semper sumus eodem animi vigore. Ideò in magno deliberantiũ numero hoc boni est, quod aliqui semper existunt, qui quod ab aliis peccatum est, emendant & sanant. *exemplis illustrat Anetimach. lib. 2. theor. 2. ex Cominæi lib. 2. histor.*

Sententiam suam princeps auditis consiliis celet, nullamq;

conſultis adiiciat reſolutionem, aut propriam ſententiam, ſed tacitè exſequetur conſilium, quod placuerit, Anima enim conſilii, ſecretum. Et nulla meliora conſilia, quam quę ignoraverit adverſarius antequam fierent. *Scipio Amirat. lib. 16. diſcurſ. 1.*

Quod ſi conſulta non ſatis faciant, amplius eſt deliberandum ut plenius ſtatuat ſecum princeps.

Princeps, quod fieri debeat, cum multis tractet; quid facturus ſit, cum pauciſsimis, vel potius ipſe ſecum. In Democratia tamen & Ariſtocratia non eſt integrum & liberum conſilia retractare, vel mutare. Poſt mortem autem Principis conſilia mutantur, imò ſimul cum ipſis moriuntur.

Fidem conſultorum diligenter princeps excutiat. *vide Grego. lib. 22. c. 11. num. 9. 10. de Repub. Fidem ſolam, non eventum, conſiliarius præſtat. Et optimè cogitata ſæpè peſſimè cadunt.* Libertatē judicādi, conſulendi, dicendi, nulli conſiliario adimat, ne veritas reticeatur. *Miſer, inquit, ille Imperator, apud quem vera reticētur. Sine diſcrimine igitur ſuperior omnes audiat benignè. Iun. d quæſt 23. 29 ſeqq.*

Concordiam inter conſiliarios & amicitiam conſervet, & foveat. Hæc enim res eſt ſalutaris. *Pſalm. 83. ut fides pax & juſtitia ſe oſculētur. & Pſa. 133. Nam non rarò privati odii pertinacia in publicū exitium ſtimulat. Diſſenſio ſententiarum in eundem ſcopum ſpectantium, non eſt periculoſa. vide exempla apud Richter axiom. 158.*

Adulatores & aſſentatores, delatores, applaudentes, placentini, laudenſes, qui pro varietate affectionum principis, conſilia ſua dirigunt, mutant, ac libidinem illius ſequuntur, à ſe repellat; *exempla refert Antimach. lib. 1. theor. 2. Toloſan. lib. 24. c. 8.*

Servi domeſtici, cubicularii & omnes aulici adulatores, à quibus bonus princeps venditur, in conſilium non admittendi. *Prov. c. 29 12. Dominatoris attendentis verbo falſitatis, omnes miniſtri ſunt improbi. & c 25. 4. 5. remove impium à rege & firmabitur ſolium ipſius juſtitia. Pſalm. 101 6 7. vide Lipſ. lib. 2. politic. c. 8. & 9. Greg. li. 10. c. 3. & ſeqq. & li. 24. c 6. & 7. Hippol. à Colli. c 9. de cōſiliar.*

Nec executio, vel adminiſtratio negotii illi eſt committenda

tenda, qui in deliberando dissuasit.

De malis consiliariis regis Ammonitarum vid. 2. Sam c.10. Rhehabeami. 1. Reg. c. 12. 1. Chron. c. 10. Darii. Daniel c.6. Achi. 1. Sam. c. 29. quorum consilio reges à lenitate ad crudelitatem & sævitiam traducuntur & ad omnia mala impelluntur. Tales fuerunt consiliarii Saulis, ut conqueritur David Psalm. 58. Tale & Achitophelis fuit consilium datum Absolomi contra Davidem; De consilio malo principum Iehudæ regi Ioas adulantium. 2. Chron. c. 24. regis Archasastæ. Hesr. c. 4. Hamanis Ester. c. 3. Abneri contra Davidem. 2. Sam. c. 3. 6. Hanonis regis contra Davidē 2. Sam c. 16. 1. 2. 3. De consiliariis Ahab. 1. Reg. c. 12. 2. Chro. c. 18. regis Zidekiæ. Iere. c. 38. regis cores Esræ. c. 4. Malo cōsultori vero, malum consiliū peßimū. vid. exēpla apud Greg. Richt. axio. poli. & seqq.

Quando plures consiliarios princeps habet, nunquam cuipiam ex illis soli negotiorum suorum directiones cōmittere debet, sed omnes consiliarios habere æquales cōvenit: ne ob favorem hic cæteris imperare velit, neque liberæ voces cæterorum in consultēdo maneant, dum dilecto consiliario nemo adversari velit, quem cæteri ideo odio habent. *facit huc Genes. cap. 37. 3. 4. 8. Vnde consiliorum corruptio facilis, & pernicies Reipub. vid. Cominæum lib. 1. c. 3. lib 4 c. 34. com. Hippolyt. à Collib c. 9. Petr. Gregor lib. 24. de Repub. c. 7 num. 2 Camerar. meditat. succesivar. c. 90. Deinde in magno deliberantium numero semper aliqui existunt, ut supra dixi, qui quod ab aliis peccatum est, emendant & sanant. Et prudentissimos quosque non rectè semper sentire, sed labi aliquando & errare, experientia & exempla testantur. vid. Antimach. theor. 2. li. 1. Audax etiam princeps nimium: qui ut amet unum, sese reliquis omnibus exosum facit. Consideret & illud. Exod. cap. 23. 2. non sequêris turbam ad faciendum malum; nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.*

Consiliariorum tuorum consiliis, magistratus ipse interesse debet; Nam in præsentia ipsius, mali & improbi minus audebunt, sed melius consulent, & factiones & rixæ cessabunt. Boni consiliarii præsente principe fidelius & diligentius officium suum sunt facturi, & Reipubl. negotia fidelius tractaturi, & in arduis negotiis suę fidei specimen exhibituri.

Consilium utile & bonum princeps ex eo cognoscere potest, quod ad finem & scopum utile & honestum Reipub. est directum, quodque mediis licitis ad exitum, vel in actum à principe deduci, & sine alterius injuria expediri potest.

Nullum consilium in subtilitatibus consistens bonum est; siquidem per se illud est difficilè, & rarò boni exitus. Consilia callida & audacia, prima specie læta, tractatu dura, eventu tristia existunt. *vide. Boter. lib. 2. cap. 6. Georg. Richter. axio. polit. 145.*

Consilia pomposa & splendida sunt suspecta: prolixa, inexplicabilia; quæ per inepta, aut impossibilia media expedienda sunt, stulta.

Consilia periculosa sunt, quæ nimis sunt ambitiosa, audacia, confidentia, procacia, temeraria; Consilia moderata & tarda, & cum ratione suscepta, decent principes.

Bona igitur consilia sunt, quæ tempestiva sunt, & æquitate nituntur, quæque minùs sunt obnoxia casibus, periculis & varietati atque mutationi circumstantiarum. Malè contrà. *de quibus exempla vide. 2. Sam. c. 10. 1. Reg. c. 12. 1. Chron c. 10. Prover. c. 12. c. 26. c. 29. Psalm. 12. in fine. Hos. c. 7. 3. 4. tale consilium fuit Ionadab. 2. Sam. c. 13. & quod est Achabo & Rhebabeamo datum. 1. Reg. c. 12. c. 22. & Ahasiæ 2. Chron. c. 22. & Zidekiæ Ierem. c. 38.*

Princeps, quò consiliarios in fide, officio ac diligentia retineat, de ipsis honorandis, amplificandis ac locupletandis curam suscipiet & efficiet.

Sed tamen nec bona consilia præmiis afficienda, ne quis spe præmii adipiscendi à vero deflectat: nec mala consilia supplicijs punienda. Defuturi enim sunt, qui suadeant, quando malè suasisse periculosum est. Præmiis affecti à vero deflectunt & ad gratiam loquuntur, vel superbi fiunt. *Benevolentiam tamen suam princeps erga bonos declarabit. Pro. c. 16. 13. accepta iunto regibus labia iusta, & loquentem recta, rex diligito. Nebucadnezar Danielem magnifecit. Daniel c. 2. 48. 49 Prov. c. 24. 35. benevolentia regis erga servum intelligentem. vid. exempla. Genes. c. 41. 41. & segq. c. 45. 16.*

portionem

17.18.19.20.21.c.47.5.22. *Imperatores quidam conſiliarios ſuos portionem ſui corporis vocârunt.l.4.ex Divi.C.Locat.l.quiſquis.C.ad.l. Iul.majeſt.& in ſenatorium ordinem ſeipſos numerarunt.l.jus ſenatorum 8.C.de dignit.lib.10.Vaſqui.lib.1. quæ illuſt.cap.1.num.8. Ratio eſt quia Senatus eſt ornamentum Reipub.& ſplendor civium,quem Cicero in orat.de Aruſp.principem ſalutis vocat. Et ut principis ſalus, privatorũ ſalus dicitur; ita & auctoritas & dignitas conſiliariorum,dignitas principis cenſetur: nec fieri poteſt,ut magnifiat princeps, cuius ſenatores contemnuntur.*

Conſultum eſt,ut magiſtratus ſuos conſiliarios ſæpè exploret & obſervet,ut intelligat, qui nam ex his impii,vel avari,vel crudeles ſint,aut tales evaſerint, & ſi cognoverit illos expellat *Pſalm.101.6.7.8. Nam nimia confidentia & negligentia inquirendi in ſuſpectos & malos, multos principes perdidit. vide exempla apud. Greg. lib.22.c.11.num.7.& ſeqq.de Repub.*

Fatuus eſt magiſtratus, qui uni addictus & obnoxius eſt, ad cuius nutum & conſilium,contemptis reliquis, agit cuncta,quæ ad imperii adminiſtrationem pertinent, atque ita uni cuncta regenda committit.*vid. Scipion. Amirat.lib.15.diſcurſ.1.*

Sed experientia teſtatur verum illud proverbum Ger. Ein iegticher herr hat ſeinen narren den er plaget/ unde einen narren/ von deme er eingenommen und geplaget wurdt. *Eccleſ.c.10. 4.vidi ſervos inſidentes equis. principes autem euntes tanquam ſervos ſuper terram.Ierem.c.38.25. vide Antimach de regno rectè adminiſtrando Talis fuit Seianus apud Tyberium; apud Alexandrum Epheſtio; apud Commodum imperatorẽ ſervus Cleander; apud Severũ Imp. Plautianus; apud Conſtantium cæſarem Euſebius Eunuchus; apud Arcadium Eutropius, apud Carolum Simplicem, Galliæ regem Haganon,apud Fridericum Imp. Fried. Schenck,apud alios alii. Camerar. in med.hiſtor. c.90 oper.ſuccif. Toloſan.lib.22.c.9. Quod ſi boni ſunt tales conſiliarii, fælicia ſunt imperia,ſecus contrà. Exemplum eſt in Hamane & Mardochai.Eſt.c.10.in Ieremia & aulicis.Ierem.c.38. per tot.*

CAPUT XXVIII.

De administratione ecclesiastica,

HActenus de prudentia politica, pro regula & norma in administratione Reipub. & regni suscepti adhibenda, sequitur de speciebus administrationis.

Species igitur administrationis huius sunt duæ. est enim alia universalis, alia particularis. illa est publica, hæc privata administratio. *Primum enim à magistratu totum Reipub. corpus curandum est, deinde illius membra & partes. argum. 1. Corint. c. 12.*

Vniversalis administratio est, qua publica regni seu Reipub. & universalis consociationis negotia & bona in toto regni territorio, ad utilitatem & salutem totius Reipub. à magistratu tractantur, diriguntur & diligenter curantur. *argum. 1. Timoth. c. 5. 8. Quod si quis suis & maximè domesticis non providet, fidem abnegavit & infideli est deterior. Rom. c. 12. qui præest in solicitudine præsit. 2. Sam. c. 23. 3.*

Hæc universalis administratio est duplex. Vna negotiorum publicorum: altera rerum publicarum.

Publicorum negotiorum regni administratio est ecclesiastica, vel civilis *Deut. c. 17. 8. & seqq. 2. Chron. c. 19. 8. 10. 11. ubi Iunius. 2. Sam. c. 23. 3. ubi Piscator, ubi iustus intelligitur ex secunda tabula, dominans in timore Dei secundum primam tabulam. Vtraq; ad magistratum pertinet, uti exemplis piorum regum demonstrari potest, nimirum Davidis. 1. Chronic. c. 23. c. 24. & seqq. Salomonis. 1. Reg. c. 4. & seqq. & aliorum regum sequentium. 2. Chron. c. 2. 12. c. 14. 2. 6. 7. & seqq. c. 15. c. 17. c. 19. c. 23. c. 30. & c. 31. c. 34. c. 35. 2. Reg. c. 12. c. 18. c. 22. & latius sequentib. exempl. & testimoniis probari potest.*

Ecclesiastica est, qua negotia ecclesiastica, quibus regnum Dei introducitur, promovetur, curatur & conservatur, in Repub. vel regno politico, iuxta præscriptum verbi Dei, administrantur.

Hæc administratio magistratui iniungitur Dei mandato, & exemplis piorum atque rationibus plurimis commendatur *Roman. cap. 13. ibi est minister tibi in bonum curabit id quod summum bonum est. Iosu. ca. 1. vers. 8. Deuteron. ca. 17. 18. 19. Psal. 24. aperiet portas vestras, ut ingrediatur rex gloriæ. Esa. ca 49. c. 60. Psal. 2. vers. 10. 11. colite Iehovam reges cum reventia. 12. exultate cum tremore, osculamini filium, ut non irascatur & pereatis. Deut. ca. 17. 18. 19. c. 27. c. 28. ca. 13. & 2. Chron. c. 19. plurimis aliis in locis. Sic Moses exorsus est suum magistratum ab administratione hac quam postea confirmavit agno paschali. Exod. cap. 12. Gideon. ab altaris erectione. Iudic. ca. 6. David arcam fœderis in principio officii sui deduxit Ierusalem. 2. Samuel. ca. 6. & Salom. 1. Reg. ca. 2. ca. 3. ca. 6. ca. 7. 2. Chonic. ca. 1. & Asa. 1. Reg. cap. 15. vers. 12. 13. 15. Ioas domum Iehovæ in principio administrationis suæ renovavit. 2. Chron. cap. 24. Hiskia. 2. Chronic. cap. 29. Iosias. 2. Regum cap. 22. Et quilibet summus magistratus suos subditos ad cultum Dei admonere debet. vide exempla. Deuteron. ca. 32. Iosuæ. ca. 23. ca. 24. 1. Chronicor. ca. 29. 1. Reg. ca. 8. 2. Chronic. ca. 14. ca. 20. & ca. 30. ca. 34. 1. Samuel. ca. 12. vers. 14. & seqq. Hesdr. ca. 3. vers. 1. & seqq. Nehem. cap. 3. Psalm. 122. & 132. & 22. Levitic. ca. 8. ca. 10. vers. 16. 17 Numer. ca. 4. vers. 15. & seqq. Nam initium sapientiæ timor Domini. Psalm. 111. et Psalm. 19. vers. 8. doctrina Iehovæ integra est restituens animam: testimonium Iehovæ verax, sapientiam adferens imperito et Psalm. 119. vers. 97. 99. 100. et seqq. Proverb. c. 8. vers. 15. per me reges regnant et dominatores decernunt iustitiam. 16. per me principes gerunt principatum, et ingenui omnes iudices terræ. Deut. c. 4. 6. ibi nam hæc est sapientia vestra & prudentia vestra. 1. Sam. c. 12. Deut. c. 17. 18. postquam rex sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplaria à sacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit secum legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum & custodire verba et ceremonias eius quæ in lege sunt præcepta. Nec elevetur cor ejus superbiâ super fratres suos, ne.*

que declinet in partem dexteram, vel ſiniſtram ut longo tempore regnet ipſe & filii ejus ſuper Iſrael. Pſalm. 101. *Eſaiæ* c.49.23. *Et erunt reges nutrices tuæ &c.* c.60.10. *Et ædificabunt alienigenæ muros tuos & reges eorum miniſtrabunt tibi. &c.* 11. *Nam apertas tenebunt portas tuas, ut introducant ad te copias gentium, etiam regibus earum adductis.* 12.17. *Amos* c.6.6 *neque afficiuntur ægritudine propter confractionem Ioſephi* 2.*Chro.*c.15 *maximæ pœnæ loco ducitur quod multi dies in politia Iudaica tranſierint abſque verò Deo, abſque ſacerdote, doctore & lege.* 1. *Sam* c.2.30. *Diligam qui me diligunt & odio proſequar, qui me oderunt Pſalm.* 122. *poſtulate pacem Ieruſalem & propter domum Iehovæ Dei noſtri quæram bonum tibi. Pſalm.* 91. & 125. *Ethnicos quoque maximam religionis curam habuiſſe teſtantur exempla allata à Botero lib.*2. c.13 *de polit. con* C. *Melchiore Iunio quæſt. pol. lib.* 1. *quæſt.* 6. *Pet. Gregor. Toloſ lib* 12.*cap.*4.*de Repub. & lib.*8.*cap.*2. *Dan. lib.*1. *polit. Sueton. in Octav.*c.31. *ut meritò hanc communem politicorum ſententiam dixerim.*

Rationes præter mandatum Dei & exempla allata ſunt prægnantes & graves. *Nam ſincerus Dei cultus & metus in Repub eſt omnis felicitatis publicæ & privatæ cauſſa, fons & origo, & contra contemptus Dei & negligentia cultus divini omnis infelicitatis & mali cauſſa. Deut.*c 27.2.*Chron.*c.17.3.4.5.*& ſeqq.*c.26.5.6.7.8 c.27.3.4.5.7.c.31.1.c.32.27.28.30.c 28.6.7.8.9.10.c 29.6.7.8.*& ſeqq. Deinde religio Chriſtiana magiſtratui non ſolum bona & corpora piorũ ſubditorum ſubiicit, ſed etiam animos & conſcientias eorundem magiſtratui devincit & ad obedientiam informat Rom* c.13. *Pacem & concordiam colit, ſcandala omnia abominatur & homines pios atque juſtos reddit. Ideò in primitiva eccleſia, Chriſtiani, licet graviſſimas perſecutiones perpeſſi ſint, non tamen à magiſtratu ſuo defeciſſe, aut ſe illi oppoſuiſſe ſed pacem conſtanter coluiſſe leguntur. Religionis orthodoxæ profeſſionem & exercitium eſſe omnis publicæ & privatæ felicitatis cauſſam, conſtat ex eo, quod pietas promiſſionem benedictionis quam cultores illius in hac & altera vita accipient habeat, ut Apoſtolus Paulus dicit & Moſes Deut.*c.4.40. *&* c.6.18.c.8. 1.*Sam.*c.2.30. *Diligam qui diligunt.*

Pſalm.

Psal. 147. 1. acceptos habet Iehova timentes sui, qui exspectationem suam habent in benignitate ipsius. Hierusalem lauda Iehovam, lauda Deum tuum ô Sion. Nam confirmat vectes portarum tuarum, benedicit filiis tuis in medio tui. Disponit terminis tuis pacem, adipe frumenti satiat te. Ob hanc causam Deus Davidi regi benedixisse dicitur 2 Sam. c. 5. 10. c. 6. 12 c. 8. & Salomoni 1. Reg. c. 10. 8. 9. & aliis piis regibus 2. Chron. c. 17. 3 4. 5. 6 et seqq. c. 27. 3. 4. 5. 6. c. 28. 6 7. et seqq. c. 29. 6. et seqq. c. 31. 21. c. 32. 27. 28. 30. Quærendum igitur primum est magistratui regnum Dei et cætera omnia adjicientur ipsi, uti Christus apud Matthæum promittit, cap. 6.

Commoda quoque, quæ à piis Dei cultoribus subditis in Remp. totam redundant, et contrà mala et pericula in quæ ab impiis Respub. præcipitatur, magistratus ad huius administrationis studium & diligentiam movere debet. Nam pij Remp etiam malã tanquam fulcra sustinẽt, quò minus justa Dei ira corruat, & pœnas meritas avertunt ab ea. Esa. c. 6 13. ibi. ejus ergo statumen futurũ est semen sanctum, sicut in quercubus illis & sicuti in roboribus, quæ sunt ad portam injectus statumen est ubi Piscator notat Esa. c. 1. 9. nisi Iehova exercituum reliquos fecisset nobis superstites, utcunque pauco, ut Sodoma essemus, Hamore similes essemus. Ita Deus Abrahamo promittit se Sodomum ob justos paucos ibi viventes non perditurum. Gen c. 18. 23. & sqq ubi Piscator notat. pium virum esse ingentem & prætiosum thesaurum in Repub. opponit n. se exitio Reipub ne terra perdatur à Deo Nam pii orant pro salute Reipub. quorum preces Deus exaudit ita Abraham, pro Sodomitis intercedens accipit promissionem. Ita Samuel pro salute populi orans exauditus est. 1. Sam. c. 12. Ita Mosis preces servarunt Iudæos, quos Deus perdere volebat. Exod. c. 32. Ita Pauli precibus servati sunt omnes qui erant in navi. Act. c. 27. Prov. c. 11. 1. benedictione rectorum effertur urbs, ore autem improborum distruitur. Ierem. c. 5. 1. percurrite plateas urbis Ierusalem & videte iam & cognoscite & disquirite in plateis an inveniatis virum, an sit qui exerceat jus, requirat fidem & condonabo illi. ubi Piscat. Præterea pii optimi & utilissimi sunt cives & subditi. Faciunt enim hi justa & utilia. Philip. c. 4. 8. proximi sui commoda quærunt,

Philip.c.2.4.eumque diligunt.1.Ioh.c.4.7.& ſeqq.pro eo orant.1. Iohan.c.5.16.Iacob.c.5.13.& ſeqq.errantem monent.Matth.c.18.Deut. c.13.Act.c.16.31.& ſeqq.in viam reducunt.d.c.18. vivunt in pace, concordia & beneficentia erga ſubditos.Ephe.c.4.2.3.4.5.6.c.5.Colos. c.3.12 et ſeqq.de eorum ſalute ſunt ſoliciti.Ephes.d.c.5.21.Rom.c.12. 15.1.Chorint. c.12 26. oppreſſis auxilium ferunt. Proverb.c.24.11. Quæ cum ita ſint,magiſtratus ante omnia ſtatim ab initio adminiſtrationis ſuæ religionem Chriſtianam,& verum Dei cultum tanquam fundamentum imperij ſui curabit & plantabit.Quod ſi facit, vigebunt omnes virtutes inter ſubditos,& in omnibus ſuis actionibus proſperabitur.Ioſu. c.1.8.ne diſcedito liber iſte legis ab ore tuo: tunc enim proſperaberis in viis tuis,& ſecundaberis 1.Reg.c.2. 2.Reg.c.3 Deut.c.28.c.6. 18.c. 4.40.1.Sam.c.12.14. & ſeqq.ut exemplis Davidis, Ioſophati, Ioſiæ & aliorum doceri poteſt. Contrà, hanc adminiſtrationis ſuæ curam præcipuam negligens, ſe & Rempub. ſeu Regnum ſuum variis calamitatibus certiſſimis involvet & per impios profanos ſubditos iuſtam Dei iram in ſe concitabit. 2. Chron.c.24.20.24. & tot. lib.1. & 2. Reg. Nam impii ſubditi in Repub. viventes gaudent nocere.Proverb. c.12.12.c.21.15.c.29.10. & deſtruere. Proverb.c.11.11. c.28.12. Dei iram provocant, & varias ſibi atq; Reipub.pœnas attrahunt, uti Samuel populo & Regi Iudaico concionatur.1. Sam. ca. 12. per tot. imprimis 27. verſic. Quod ſi ultrò, ait, malefeceritis,tum vos, tum Rex veſter conſumemini Deut.c.31.29. Novi enim fore, ait Moſes, poſt mortem meam,ut omninò corrumpatis & recedatis ab hac via quam præſtitui vobis: unde obveniet vobis hoc malum extremis temporibus, cum feceritis malum in oculis Iehovæ provocando eum opere manuum veſtrarum. Deut.c.28 c.29.Ierem.c.5.25.iniquitates veſtræ avertunt iſta,& peccata veſtra cohibent bonum hoc à vobis. Ierem. lament.c.4. c.5. Daniel. cap. 9. Eſai. cap. 60. 12. Gentes & regnum quæ non ſervierint tibi Iehova peribunt, gentes iniquam vaſtando vaſtabuntur. Ideò Siracid. cap. 16. verſ. 5. dicuntur impii totas civitates ſæpe perdere & qui ſeminavit iniquitatem tandem metet mala. Proverb. cap. 22. verſ. 8. Ideoque Deus graviſſimè regionem aliquam puniturus

niturus, publico religionis orthodoxæ exercitio eam punit. Amos. cap. 8. verſ. 11. verſ. 12. & 13. 2. Chronic. cap. 18 vide Tzephan. cap. 3. & Lamentatio. Ieremiæ. Mich. cap. 1. cap. 2. cap. 3. Nam contemptu cultus & religionis divinæ avertuntur commoda & benedictiones, quæ Dei cultores ſequuntur & committantur, & contra attrahuntur ab impiis omnia mala & eorum pœnæ divinæ. Deuteronom. cap. 28. cap. 29. Ex his omnibus igitur quæ dixi, apparet quam neceſſarium, quamque utili ſit ſummo magiſtratui, ut primam & præcipuam curam religionis orthodoxæ habeat, eamque in ſuo regno introducat exercitiiſque publicis pietatis, de quibus in ſequentibus dicemus, foveat & conſervet.

Hæc eccleſiaſtica adminiſtratio conſiſtit in doctrina religionis orthodoxæ publice tradenda & docenda, atque in eiuſdem uſu & exercitio publico inſtituendo & conſervando.

Reſpicit igitur hæc adminiſtratio tria, nimirum doctrinam, cultum & vitam ſanctam; piamque membrorum regni. Cultus eſt uſus & exercitium religionis orthodoxæ. Vita pia & ſancta dicitur, quæ doctrinæ & cultui prædictis reſpondet. Vnde regnicolæ profeſſione & vita veri Chriſtiani dicuntur. *Matt. ca. 10. Sic luceat lux veſtra coram hominibus ut videant opera veſtra bona & glorificent patrem, qui eſt in cælis. Iohan. ca. 13. Beati vos, ſi ſcientes illa faciatis eadem. Aretius in problem. loco 45. tom. 1.*

Adminiſtratio hæc eccleſiaſtica duobus potiſsimum officiis peragitur. Prius eſt de doctrina & exercitio religionis orthodoxæ in regnum introducendis. Alterum eſt de iiſdem conſervandis defendendis & ad poteſteros tranſmittendis.

Illud occupatur in hoc, ut Deus rectè cognoſcatur & colatur, hoc eſt, ut in toto regno vigeat verus de DEO ſenſus, ſeu cognitio Dei & rectus Deo cultus præſtetur,

idque

idque libere publicè à ſingulis & univerſis in toto regno, abſque ullo metu & periculo. Hoc verò in omnibus, quæ prioribus adverſantur, removendis occupatur. *Quibus duobus magiſtratus officiis regnum Dei erigitur & conſervatur inter homines in hac humana politica ſocietate. Matth.c.21.43. Luc.c.8.1.10.c.9.2.11. 60.62. Marc.c.9.1. 1.Cor.c.4.20. Iohan.c.3.3.5. Act.c 28.31. Coloſſ.c.4 11.*

Vtrumque hoc officium, pacto religioſo, magiſtratus cum regni membris Deo ſolemniter in regni comitiis communi conſenſu promittit, quod nimirum & magiſtratus & regni membra, operam ſedulò dare velint, quo perpetuo Deus verè à ſingulis & univerſis membris in toto regno cognoſcatur & colatur, atque ſub ea conditione, regnum ſuum à Deo recognoſcunt eique fidem & obſequium tanquam ſubditi & vaſalli ſpondent & accidunt.

Eſt enim Dei terra & plenitudo ejus. Eſa c.66.1. Pſalm.24 qui eſt Dominus dominantium et rex regum. 1.Reg.c.8. qui omnium creaturarum eſt Dominus proprietarius atque earum adminiſtrationem concedit cui vult, ita tamen ut jus ſuum ideo non amittat. 1.Chron. c.29.10.et ſeqq. Dan c.2.21.c.4. Rom.c.13.et diximus ſupra de Ephoris. Exempla hujus pacti religioſi videre licet Deut. c.26.17. à Iehova ſtipulatus es ſponſionẽ hodiè fore tibi Deum, tum ut ambules in viis eius, tum ut obſerves ſtatuta eius, præceptaque eius & iudicia eius & auſcultes voci eius. 18. Iehova vero ſtipulatus eſt ſponſionem à te hodie, te fori ei populum peculiarem, quemadmodum edixit tibi obſervaturum omnia præcepta eius, 19. tum ut efficiat te ſublimem ſupra omnes gentes quas fecit, laude & nomine & gloria, tum ut ſis populus ſanctus Iehovæ Deo tuo quemadmodum locutus eſt. Deut.c.27.c.28. & diſertius c.29.1.2. 3.9.10. & ſeqq. c.5.7.8.9.10.11. Dan. c.3.12.c.5.18. 2.Reg.c.18. c.11.2 Chron.c.23.16.

Religioſum hoc pactum juramento promittentium, populi & magiſtratus ſummi, confirmari poteſt, quo jurent illi ſe operam daturos, quò fiant illa, quæ pertinent ad eccleſiæ, regni-

regniq́ue Dei conſervationem. *Pſalm.*101. & 50. & 35. & 2. *Eſa.c.*49.23. *Ob quam cauſam reges plurimi Sacerdotes & pontifices eſſe voluerunt, ut refert Gregor.lib.* 8.c.2.nu.6.7.8.9. *de Repub qualis etiam fuit Melchizedecus. Genes.c.*14. & *Samuel.*1.*Sam c.*3. & *ſeqq. Et Eli ante Samuelem.* 1.*Sam.c.*2.

In hoc religioſo pacto inito debitores & correi promittendi ſunt, ſummus magiſtratus regni, & ephori illius, Deus verò creditor cui promittitur: Debitores correi ſeſe coniunctim obligant, quod velint Deo tribuere, quæ ſunt Dei, ut nimirum vera Dei agnitio, & cultus Dei ſincerus in regno vigeant, ſecundum verbum Dei, non mandata, vel placita hominum. *Matt.c.*15.9. *Deut.c.*12.8. *Col.ſ.c.*2.23. *In hiſce tota tabula Decalogi prima continetur & regnum Dei in Repub. conſtituitur, ita ut populus & magiſtratus Dei ſint populus.* 2.*Chron.c.*6.16. & *ſeqq.* c.23.16.c.15.12.13.14.15. *Joſu.c.*1. *per tot.* 1.*Reg.c.*2.3.4.5.2.*Reg.* c.11.17. *Nehem.c.*10. *Eſai.c.*17.19. & *ſeqq. Ita verò correi ſunt ſummus magiſtratus regni & ephori populum repræſentantes, ut in ſolidum & in continenti ab uno quoque promiſſum peti poſſit, tanquam à principali reo.l.pen. de duob. reis ſtipul.* 2.*Chron.c.*33.2. *Reg.c.* 24.4. *Deut.c.*29. *Nam Deus non voluit unico homini eccleſiam, ſeu curam agnoſcendi & colendi ſui committere, ſed toti populo, quem eiuſdem miniſtri ephori & ſummus magiſtratus repræſentant, ita ut hi adminiſtratores quaſi unius perſonæ vicem ſuſtineant; argum. l. mortuo.* 22. *de fideiuſſ. & quilibet ex iis in ſolidum ſit obligatus. argum. Iere. cap.* 17.20.

Sed adferamus etiam exempla obligationis huius, qua ſummus magiſtratus & populus ſe Deo obligant ad agnoſcendum & colendum Deum. 2.*Reg.c* 11.17. *tunc pepigit Iehojada fœdus inter Iehovam & regem & populum, ipſos fore populum Iehovæ & inter regem & populum.* 2.*Chron.c.*23.3. *tunc pepigit tota illa congregatio fœdus in domo Dei cum rege, cum dixiſſet eis Iehoiada, ecce filius regis regnaturus eſt. vers.* 19. *pepigit autem Iehoiada fœdus inter ſe univerſumque populum & regem, ut eſſet populus Domini* 2. *Chron.c.*15.12. *innuerunt fœdus de*

requirendo Iehova Deo majorum ſuorum ex toto corde ſuo & ex toto animo ſuo. 13. adeò, ut quiſq; non requiſiturus eſſet Iehovam Deum Iſraelis, morte afficiendus eſſet, ſive parvus, ſive magnus, ſive vir, ſive fœmina. 14. Et jurarunt Iehovæ cum ſono magno & clangore tubisq; ac buccinis. 15. lætabunturque omnes Iudæi de illo juramento. 2. Reg. c. 23. 2. aſcendit rex in domum Iehovæ & omnes viri Iehovæ & Ieruſalimorum cum eo, cum ſacerdotes, tum prophetæ ac totus populus à minimo uſq; ad maximum, & legit ipſis audientibus omnia verba libri fœderis qui invẽtus fuerat in domo Iehovæ. 3 Deinde ſtans rex ad columnam ſuam pepigit fœdus coram Iehova ſe ſecuturos Iehovam & obſervaturos præcepta ejus & teſtimonia ejus, ac ſtatuta ejus ex toto corde & ex toto animo, præſtando verba fœderis illius, quæ ſcripta ſunt in libro illo: cui adſiſtebat populus in ipſo fœdere. 4 tunc præcepit rex &c. 2. Chron. c. 34. 29. 30. ubi legit ipſis audientibus omnia verba libri fœderis &c. 31. Deinde ſtans rex in ſtatione ſua pepigit fœdus ipſum coram Iehova, ſe ſecuturũ Iehovam & obſervaturum præcepta ejus, teſtimonia ejus & ſtatuta ejus, &c. verſ. 33. ibi. & addixit quemque inventum in Iſraele ad colendum Iehovam Deum ipſorum, omnibus diebus ejus non receſſerunt à ſequendo Iehova Deo majorum ſuorum. 2. Chron. c. 17. per tot & c. 33. 16. ibi: edixit Iehovæ ut coleret Iehovam Deum Iſraelis. Nehem. c. 10. 1. pro hoc autem toto pepigimus conſtitutionem fœderis & ſcripſimus: idq; cum obſignatione principum noſtrorum, Levitarum noſtrorum, ſacerdotum noſtrorum. 2. fuerunt q; in iſtis obſignationibus & ſeqq. per tot. imprimis verſic. 29. 30. 31. 32. & ſeqq. & c. 2. 13. Deut. c. 29. 10. 11. 12. Vos ſtatis hodiè omnes ad ineundẽ fœdus Iehovæ Dei tui, cum adjuratione ejus quod Iehova Deus tuus pangit tecum hodiè. 13. ut ſtatuat te hodiè ſibi in populum, & ipſe ſit Deus, quemadmodum dixit tibi &c. verſ. 14. 15. 16. & ſeqq. & c. 31. De renovatione iſtius fœderis extat Joſu. c. 24. per tot. Videre quoq; licet de hoc fœdere. 2. Chro. c. 6. 1. 2. & ſeqq. c. 24. 20. 29. 36. c. 30. 12. c. 34. 10. c. 23. 16. 1. Sam. c. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 22. et ſeqq. 2. Reg. c. 11. 17. Nehem. c. 9. c. 10. Joſ. c. 24. per tot. Hinc liber fœderis dicitur codex ſacer, continens capita fœderis. 1. Reg. c. 23. 2. 2. Chron. c. 16. 15. Nehem. c. 9.

Magiſtra-

Magistratui & populo hæc facientibus Deus contrà in hoc pacto religioso promittit & minatur: promittit se huic populo & magistratui obedientibus, futurum Deum benignum & clementem protectorem: minatur verò inobedientibus & fœdus hoc violantibus, se severum & iustum fore pœnæ exactorem. *Ios. c. 5. c. 24. Iudic. c. 4. 11. 1. Sam. c. 12. 14. & seqq. c. 13. 13. 14. c. 15. 26. 1. Reg. c. 11. 33. 1. Reg. c. 9. 4. & seqq. Deut. c. 28. c. 29. Psalm. 72. & 83. & 85. & 147. 12. 13. Atq; hinc reges & populus hæc pacta non servantes, perfidi vocantur. 2. Chron. c. 28. 22. c. 29. 6. 19. c. 30. 7. c. 33. 19. c. 36. 14. hinc quoque florentissima regna sub piis regibus, uti sub Davide, Salomone, Iosaphat, Iosia, & aliis quorum mors futurarum calamitatum præsagium esse solet, præsertim quando impii illis succedunt. 2. Reg. c. 25. 28. Iudic. c. 2. 19. 2. Chron. c. 35. 25. Esa. c. 3. 5. c. 57. 1. sub impiis verò miserrimus Reipub. status fuit, uti sub Ach ab, Caligula, Nerone, Claudio & Heliogabalo & pluribus aliis.*

Pacti igitur hujus initi, quando à magistratu vel Ephoris, populum repræsentantibus, violatur, vindex est Deus. Tenetur enim alter correus, alterius correi culpam præstare & peccatis illius communicat, si peccantem & violantem correum hoc suum pactum, non continet in officio, nec illi se opponendo resistit, eùmque, quantũ potest, non impedit. 1. Reg. c. 14. 16 exponet Israelem propter peccata Ieroboami. &c. Steph. Iun. Brutus de vind. contra tyran. quæst. 2. Idcò tenentur Ephori magistratus exorbitantem officii sui admonere. arg. Ierem. c. 17. 20. 1. Reg. c. 18. 19. & illi resistere, & contrà. Quod si Ephori hoc non fecerint, sed tacendo, cessando, dissimulando, permittendo patiendo magistratus summi pacti huius violationem non impediverit, meritò illi à Deo ob culpam & permissionem hanc puniuntur, uti ostendunt exempla. 1. Sam c. 12. 14. Sed si non auscultaveritis Iehovæ, sed rebellatis præstituto Iehovæ, utique erit manus Iehovæ contra patres vestros. 25. Quod si malè feceritis, tum vos, tum rex vester consumemini. & cap. 13. 14. Ezech. cap. 7. 23. & seqq. Deut. cap. 28. 45. & seqq & c. 29. 12. 13. et seqq. Vid. exempla. 2. Reg. cap. 25. 9 cap. 17. 2. Chron. cap. 21. 14. cap. 24. 20. 23. cap. 15. 1. Reg. cap. 11. 33. Iud. cap. 2. 20. 1. Sam. cap. 15. 26.

Sprevisti verbum Iehovæ, ideò sprevit te Iehova, ne sis rex. & 2. Sam. c. 21. 1. *Fuerat enim fames temporibus Davidis, tribus annis continuis, deinde requisivit David faciem Iehovæ: cui dixit, Iehova, propter Saulem & domum illius sanguinariam est, eo quod morte affecit Gibeonitas.* 2. 3. & *seqq* & 2. Sam. c. 24. 2. 3. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 17. *cum allocutus David Iehovam videndo Angelum, qui percutiebat populum, dixisset, ecce ego peccavi, & ego inique feci: hi autem, hæ oves, quid fecerunt.* 18. *Sit quæso manus tua contra me et contra domum paternam meam.* et vers. 25. *ubi Pet. Martyr. Ierem.* c. 15. 4. *Et tradam eos in commotionem omnibus regnis terræ propter Manassem filium Iechiskiæ regis Iudæ, ob ea quæ fecit Ierusalaimis.* 5. 6. 7. *et seqq.* c. 17. 20. *et seqq.* 1. Reg. c. 16. 2. 4. *et seqq.* 2. Chron. c. 21. 13. 14. c. 34. 23. 24. 1. Reg. c. 14. 16. 2. Reg. 17. 34. 35. 36 37. 38. 39. 40. 41. *Psalm* 82. *vid. Petr. Greg. lib.* 22. c. 14. *de Repub. Danæ. lib.* 3 *polit. imò tota regna etiam florentissima ob violatum & ruptum hoc pactum, idololatriam & peccata regnicolarum eversa fuerunt,* 2. Reg. c. 25. 9. c. 17. *Esa.* c 60. 12. *gentes & regnum quæ non servierunt tibi Iehova peribunt. Psal.* 73. 27. *Psal.* 2. 10. 11. *Psal* 94. 15. 20. 1. Reg. c. 12. 23. & *seqq. Esd.* c. 6. 12. *Ios.* c. 24. 11. 20. *Iudic.* c. 6. 6. *profana exempla enumerat Petr. Greg. lib.* 8. c. 2 & *lib.* 13. c. 10. *de Repub. Danæ. lib.* 3 *polit. tit. quæ evert. Remp. Steph. Iun. Brut quæst.* 1. & 2. *de vind. cont. tyran. Melch. Iun. lib.* 1. *polit. quæst.* 6. *Exemplum resistentium violantibus pactum religiosum vid. Iud.* c. 20. *ubi Israelitæ conventu indicto Benjamitas citant, & in contumaces ob maleficium commissum bellum decernunt & suscipiunt, atque victos interficiunt, &* Iosu. c. 22. *ubi audientes Israelitæ de defectione & apostasia Rubenitarum, bellum ob eam caussam contra fratres suscipiendum esse judicant. Adeò verò impio ejusdem magistratui est resistendum, ut mandata contraria magistratus non sint curanda. Act.* c. 4. 19. 1. Reg. c. 18. *Dan.* c. 3. 16. 17. 18. *Exod.* c. 1. 15. 16. 17. 1. Reg. c. 18. 19. & *seqq.*

Regnum verò suum magistratus & populus, ut vasalli à Deo tanquam domino suo, se habere agnoscunt, titulóque quo utuntur hoc ipsum profitentur, se nimirum ex solâ Dei

gratia

gratia & beneficio illud esse quod sunt. *Nam à Deo habere & accipere hunc magistratum imperium suum ex sacra scriptura abundè probari potest & ex Proverb. c. 10. c. 8. 51. 2. Chron c. 9. 8. 1. Chron c. 29. 10. & seqq. Dan. c. 2. c. 4. 22. Esa. c. 45. 2. Reg c. 8. 13. Rom. c. 13. 21. 3. Iud c. 5. 13. c. 2. 19. c. 15. 11. 2. Pet. c. 2. 19. Nu. c. 27. 16. 17. 1. Sam. c. 8. 19 20. c. 12. 15. c. 16. 2. 3. 5. Iob. 10. 34. c. 12. 18. Iohan. c. 19. 11. 1. Reg. c. 10. 9. 2. Sam. c. 7. 18. 20. 21. Hesr. c. 1. 2. Atque idipsum etiam agnoscunt hodierni règes & principes in istis titulis suis, quibus utuntur*, Von Gottes gnaden / Kheyser / Konig / Hertzog / Furst &c. *Rodolphus Dei gratia Imperator &c. Henricus Dei gratia, rex Galliæ, &c. Hinc quoque solium regis, dicitur Dei solium. 2. Chron. c. 9. 8. Item populus regni, Dei populus & hæreditas Dei vocantur. 1. Sa c. 10. 1. 2. Reg. c. 20. 5. 1. Reg. c. 8. 5. 2. Reg. c. 11. 17. Exod. c. 15. 16. Da c. 2. c. 5. Ps. 53. 4. et 14. 4. Mich. c. 3. 3. Iob. c. 12. 18. c. 41. 25. & servus Dei. 1. Reg. c. 3. 8. 9. Dei enim est terra, quam creavit & conservat. 1. Coron c. 29. 11. 12. & seqq. Esa. c. 37. 16. ibi: tu Deus ille solus es, in omnibus regnis terræ. Psalm. 115. 16. ipsi cæli sunt Iehovæ, terraque quam dedit filiis hominum. Sap. c. 6. 4. 5. 2. Sam c. 6. 21. Psal. 24. 1. orbis terrarum est Domini & omnes ipsius habitatores. Levit. c. 25. 23. mea est terra: et vos estis peregrini & inquilini. vid. Matt. Vogel. part. 4. memb. 3. in pen. theol. Magistratus verò hujus hæreditatis dominicæ administrator, dux, pastor, minister vel antecessor populi dicitur. 1. Chron. c. 11. 2. Sam. c. 5. 2. c. 7. 8. c. 6. 21. 2. Reg. c. 20. 5. 2. Chron. c. 5. 10. c. 33. 16. c. 20. 6. 1. Chron c. 29. 11. Dan. c. 2. 36. 37. c. 4. 14. Rom. c. 13. 4. 6. & dixi supra c. 191. & judiciorum Dei administrator & executor. 2 Sam. c. 7. 18. 1. Sam. c. 15. 17. 2. Sam. c. 12. 7. 8. 9. de quo suo officio Deo rationem reddere cogetur. Deut. c. 17. 18. 19. 20. Sap. c. 6. 4. & seqq.*

Prius ecclesiasticæ administrationis officium, quod est de doctrina & exercitio religionis orthodoxæ in regnum introducendis, consistit in institutione sacri ministerii, & scholarũ.

Sacrum ministerium est publicum munus docendi veram agnitionem Dei & exercẽdi cultum illius sincerum, ministris

electis demandatum, vocatur ab Apostolo. 2. *Corinth. cap. 5. vers.* 18. 19. 20. ministerium reconciliationis, termino reconciliationis, legatio Christi. *et Actor. cap* 6. 4. administratio sermonis.

1. In constituendo hoc ministerio summi magistratus officium est, primum, ut edicta publica pœnalia, de agnoscendo & colendo vero Deo iuxta sacram scripturam, proponat, & in toto regno & singulis illius provinciis, quocunque ipsi visum fuerit tempore, promulget, pœna sancita in violatores edictorum exemplo priorum regum.

2. Deinde ad magistratum pertinet, ut orthodoxæ fidei canones, seu veræ religionis solemnem formulam, quam cõfessionem vocant, de doctrina & œconomia ecclesiastica, hoc est, de ritibus & officiis ecclesiasticis, ordine & decore peragendis, iuxta normam sacrarum scripturarum, legitimè sanciat. *Sic Moses Dei religionem et cultum in politia sua cõstituit et Aaroni præscripsit. Sic Iosua curavit circumcidi populum, Iosu. cap. 5. legem promulgavit. Iosua. cap. 8. fœdus renovat. cap. 24. David. Levitis ordines & officia præscripsit. 1. Chronic. cap. 23. cap. 24. cap. 25. cap. 29. Iosophat idola abolevit. 2. Chronic. cap. 23. Ioas sacerdotes negligenter curantes templi fabricam officii admonet & mulctat. 2. Regum. cap. 12. 2. Chronic. cap. 24. Hiskias repurgat templum & cultum instaurat. 2. Reg. cap. 18. 2. Chron. c. 29. & Iosias. 2. Reg. cap. 34. 2. Chronicor. cap. 34. cap. 35. vers. 2. Sic Constantinus magnus, Theodosius, & pii alii reges fecerunt, ut ecclesiastici historici scribunt, vid. 2. Chronic. cap. 34. vers. 29. & cap. 15. vers. 13. Daniel. cap. 3. vers. 29. cap. 6. vers. 25. 26. cap. 4. Hesræ. cap. 7. vers. 11. & seqq. Nehem. cap. 6. vers. 1. 2. 3. cap. 7. 5. Iosu. cap. 23. vers. 6. 2. Reg. cap. 11. vers. 17. 2. Samuel. cap. 6. vers. 4. cap. 17. vers. 2. 18. Pii reges etiam in publico cultus divini exercitio solemni aliis præire soliti sunt. Esræ ca. 1. vers. 1. 2. & seqq. cap. 7. 1. Chronic. ca. 16. vers. 7. & seqq. 2. Chronic. ca. 6.*

3, &

3. *& seqq. cap.* 19. *vers.* 6. *& seqq. cap.* 29. *vers.* 20. *& seqq. cap.* 30. 11. *& seqq. & latius ex citatis locis apparet, & dixi supra c.* 9. *allatis exemplis. Ex his quidam pios & doctos viros per omnes regni ciuitates miserunt, qui populum ubiq; de vera Dei religione, agnitione & cultu ex verbo Dei docuerunt & instituerunt.* 2. *Chron. c.* 17. 2. *Reg c.* 23. *tot. librum Hesræ & Nehemiæ. Hoc ipsum multis in locis etiam jura civilia docent. l.* 1. *C. de sum. trinit. & fide cathol. l.* 4. *l.* 6. *l.* 7. *C. d. t. Novel.* 123. *c* 31. *Novel.* 127. *c.* 6 *Novell.* 17. *Leon.* 15.

3. Tertiò officio magistratus incumbit judicia ecclesiastica ordinaria, presbyteria, synedria & consistoria ecclesiasticorum constituere, & per ea de episcopis & pastoribus vocandis, examinandis, ordinandis, in officio dirigendis, judicandis, vel removendis, leges dare. *quod probatur exemplo Salomonis.* 1. *Reg c.* 2. *vers.* 27. *Iosaphati.* 2. *Chronic. cap.* 19. *vers.* 11. *Constantini magni, Euseb. lib.* 10. *cap.* 5. *Theodosi. lib.* 3. *C. de summ. trinit. & fid. cathol. & aliorum Imperator. l.* 9. *l.* 31. *l.* 40. *l.* 47. *l.* 48. *C. de episcop. & cleric. Novell.* 125. *cap.* 13. *cap.* 1. *cap.* 10. *Novell. l.* 6. *c.* 1. *cap.* 4. *cap.* 16. *Novell.* 137. *cap.* 24. *Novell.* 123. *cap.* 1. *c.* 10. *Novell.* 131. *c.* 4.

4. Quartò magistratus huius partes sunt, curare ut Ephori regni & præsides provinciales quilibet in provincia sua specialem curam de ministerio hoc suscipiat, nimirum ita ut in singulis paræciis suæ provinciæ, ex consensu & electione cuiusque ecclesiæ, presbyterium, hoc est, senatum ex ministris ecclesiæ & aliis piis, sanctis, integris & prudentibus è plebe electis, ad gubernacula ecclesiæ, ad eius conservationem & ædificationem in Christo constituat & autoritate sua confirmet: *de quo presbyterio supra cap.* 8. *de provinciæ administr.*

5. Quintò eiusdem magistratus officium est curare, ut ministri ecclesiæ cuiusque, legitimè, internè & externè vocentur, eligantur & confirmentur, & iti vocati, doctrinam legis & Euangelii sincerè ex verbo Dei

verè

verè, plenè, ordinatè, populariter idque publicè & privatim *Act c.20.20.* in eccleſia proponant, doceant & explicent: *arg. 1. Chron.c.16.4.5.c.23.c.24.& ſeqq. Eſræ.c.7.6.10.11.12.25. Nehem. c.8.2.3.4.5.8.9.14.c.9.* Deinde ſacramenta, ſigilla fidei, recte adminiſtrent & diſpenſent: Tertiò, præſint precibus & presbyterio bonis conſiliis & admonitionibus, eiuſque actiones dirigant in proponendo, in ſententiis colligendis, & præcipuis peragendis: Quartò, cum ſibi adiunctis præsbyteris *diſciplinam* eccleſiaſticam rectè exerceant & reliqua, quæ collegio presbyterorum iniuncta ſunt, peragant, *de quibus ſingulis vid. 1.Tim.c.5.27. Act.c.6.4.c.20.20. Matth.c.28.19.& c.18.18. & latius ſupra c.8.de provinciis diximus. Ex hiſce apparet, ſummum magiſtratum circa doctrinam fidei habere judicium cognitionis, diſcretionis, directionis, definitionis, ac promulgationis, idque eundem exercere ſecundum ſcripturas ſacras, & iuxta eas Epiſcopis imperare.* Sic Conſtantinus *de Arriana controverſia iudicium ſibi ſumpſit. Euſeb.lib.3.c.10. & ſeqq. Vnde & hoc conſtat, quod eccleſiaſtici regum poteſtati ſubjecti ſint, exceptis illis, quæ ſunt miniſterii propria, in concionibus verbi & adminiſtratione ſacramentorum, in quibus Deo & eccleſiæ ſubjiciantur, quatenus vero ſunt cives, ipſi cum familiis et rebus poteſtati civili ſunt ſubjecti. Rom.c.13. ubi omnis anima, arg. Matth. c.17.27. Act.c.26. Novel.83. in præfat. Novel.86.c.1. Novel.123.c.20.c.21. vide defenſorem pacis Marſilii part.2.c.4.*

Scholarum inſtitutio eſt, qua publicæ ſcholæ & officinæ pietatis & bonarum artium in omnibus provinciis iuſſu & autoritate ſummi magiſtratus regni aperiuntur & eriguntur. *Schola enim eſt bonorum et piorum civium officina et ſeminarium, quo purus et putus Dei cultus et cognitio conſervatur et ad poſteros transmittitur. Studia oculos mentis aperiunt et judicium acuunt atque informant.*

Scholæ eiuſmodi, optimis & doctiſsimis cuiuſvis artis & facultatis, quam pollicentur, profeſſoribus eodem ſummo magiſtratu procurante, inſtruendæ ſunt, qui excellentes ſint in vitæ ſanctitate & eruditione, fide, diligentia, & patientia,

atque

atque docendi dexteritate. Deinde curandum est, ut sint celebres & frequentes, privilegiis honestis munitæ & fundatæ reditibus annuis. *vid. Pet. Greg. lib. 18. & lib. 12. de Rep. Danæ. lib. 4. cap. 30. polit. Zepper, lib. 1. de polit. eccles. Casm. cap. 25. & seqq. vitæ politicæ: & Quintilian. Schola enim est omnis fælicitatis causa & fons, atque totam regionem ditare solet, non secus atque aurifodina, vel argentifodina locupletissima. Contra illius privatio in Repub. omnis mali & exitii causa. Deut. c. 4. 40. c. 6. 18. c. 28. per tot. Proverb. c. 29. 18. Cum non est visio, (hoc est doctrinæ prædicatio ex lege & prophetis) nudatur populus. Esa. c. 24. 5. 6. & seqq. & Psalm. 74. 7. Ezech. c. 7. 26. Esa. c. 30. 20. & sequentib. Deut. c. 6. 6. Et erunt præcepta ista, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, eaque acutè ingeres filiis tuis, ac loqueris de eis quum sedes domi tuæ, cum ambulas per viam, cum cubas, cum surgis & seqq. et c. 4. 10. ut discant timere me quibuscunque diebus victuri sunt super terra et doceant filios suos. &c. c. 11. 19. Docebitis ea filios vestros, loquendo de eis cum sedes domi tuæ, cum incedis per viam, & cum iaces et cum surgis. Malach. c. 2. sacerdotis labia custodient scientiam & legem requirent ex ore ipsius, quia angelus Domini est &c. Deut. c. 17. 8. 9. De ejusmodi scholis latius videre licet. 1. Sam. c. 19. 20. & seqq. 1. Reg. c. 18. 13. 2. Reg. c. 2. 5. 7. 15. 16. 17. c. 4. 1. 2. & seqq. Testimonia ex novo testamento de Scholis vid. Matth. c. 4. 23. c. 6. 2. 5. c. 23. 6. Act. c. 13. 23. 14. et seqq. c. 15. 21. Moses à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus, quæ eum prædicent in Synagogis, ubi per omne sabbathum legitur. Act. c. 22. ubi Paulus dicit, se institutum in Schola Gamalielis. c. 17. 2. 17. c. 17. c. 19. 8. 9. c. 6. 9. 2. 2. Chron. 17. 6. elato itaque animo suo ad vias Iehovæ, amplius adhuc amovit excelsa & lucos ex Iehuda. 7. Et anno tertio ex quo regnare cæpit, misit cum præfectis suis cum Benchayle et cum Hobadja et cum Zacaria et cum Nethanaele et cum Micaja ad docendum per civitates Iudæ. 8. cum illis, inquam, homines Levitas etc. 9. qui docuerunt in Iehuda, habentes secum librum legis Iehovæ & obiverunt omnes civitates Iehudæ docentes populũ. Nebucadnezar rex juventutis doctores & informatores aluit. Daniel. c. 1. 4. 19. 20. 21. Et propheta exulceratissimum Reipub. statum descripturus dicit*

Conventis hosce convocare & regere est summi magistratus. *Sic David convocavit sacerdotes ad reducendam arcam.* 1. *Chron.* c. 13. 12. *& ad ordinandos sacerdotes.* 1. *Chronic.* c. 23. 1. *Salomo in dedicatione templi.* 1. *Reg.* c. 8. *Ezechias.* 2. *Chron.* c. 29. 4. *Iosias.* 2. *Reg.* c. 23 1. 2. *Sic concilium Nicenum est indictum à Constantino. Et Constantinopolitanum à Theodosio seniore: Ephesinum à Theodosio Iuniore. à Constantino, Constantinopolitanum 6 à Marciano, Chalcedonense. Carolus magnus in Gallia 5. concilia provincialia convocasse legitur. Iustinianus Imp. jubet unumquemq; archiepiscopum singulis annis synodos celebrare & episcopos adse convocare. Novel* 123. c. 10. *Novel.* 131. c. 1. c. 2. *Novel.* 137. c. 7. *vid. Parcum ad Rom* c. 13. *in dubiis, ubi Pontificios dissentientes refutat.*

Conventus speciales sunt presbyteria cùiusque paræciæ, conventus classici, synodi particulares provinciales. *de quibus singulis latè Zepper. in lib. de polit. ecclesiastica & Francis. Iunius in lib. de commun. sanctor.*

In conventibus hisce ecclesiastici dispicere debent & ex verbo Dei examinare, an doctrina sit sana, & vita huic respondeat an cultus divinus sit sincerus, an sacramenta recte administrẽtur, & disciplina ecclesiastica vigeat, scholæ sint benè constitutæ, & denique bona ecclesiastica rectè administrentur, an falsi doctores, seductores se ingerant, falsaque dogmata spargant, an Diaconia pauperum rectè administretur, & quilibet in domo Dei suum faciat officium. Curabunt etiam, ut utiles libri de religione orthodoxa in regno imprimantur edantur, vel vendantur & publicentur, nec non ut ecclesiæ vel Reip. utiles, insignes & eximii viri in regnum, vel provinciam pertrahantur & alliciantur.

Conventibus hisce respondent visitationes ecclesiarum, quarum quædam visitatio est domestica specialis. quæ fit per ministrum ecclesiæ illius loci, adjuncto seniore eiusdem præsbyterii: quædam etiam generalis visitatio, quæ fit per inspectorem ecclesiæ, adiuncto illius loci officiario politico, in conven-

tibus

ibus ecclesiasticis : fit deniq́ue visitatio quædam in synodo provinciali, per deputatos aliquot inspectores & consiliarios aulicos.

In his visitationibus itidem fit examinatio, inquisitio, scisscitatio & exploratio de doctrina & vita.

De doctrina, secundum fidei articulos & catechismum. De vita secundum decalogi præcepta instituta.

Fit quoq́ue in hisce inquisitio de statu ecclesiarum, scholarum, & de dispensatione bonorum ecclesiasticorum, de vita & doctrina ministrorum ecclesiæ cuiusque, & denique de sustentatione ministri ecclesiæ cuiusque & iuventutis informatore, ne hi egeant, vel ex rei familiaris penuria cogantur tale vitę genus exercere, quo vocatio ipsorum ecclesiastica interturbetur, impediatur, vel vilipendatur, ne post mortem ipsorum uxores, liberi & familia ad stipem prorsus redigantur & inignominia vivant.

Exempla piarum visitationum licet videre 1. *Sam.c.*7.3.2. *Reg.c.* 2.4.6.1. *Reg.c.*15.11.2. *Chron.c.*31.4 11.c.34.3.8. *Act.c.*14.21.c. 15.36.41.c.18.23. *& plura alia refert* Zepper. *de polit. ecclesiastica. lib.* 3.c.11.

Curabit quoq; magistratus, ut non solum ministri ipsius ecclesiastici rectè officio suo fungantur, sed & ut in hoc illos politici ministri iuvent, si necesse fuerit. Ideoque mandabit, ut ecclesiastici & politici sibi mutuas operas tradant, consilia & auxilia communicent & coniungant, uti fecit Moses & Aaron. *Exod.c.*12.1. *Levit.c.*9.1 c.11.1.c.13.1.c.15.1. *Num.c.*2.1.c 4.1.c.19.1.c.20.23.c.26.1. *& David. ecclesiasticos adhibuit.* 2. *Sam.c.* 7.2.2. *Chron.c.*29.25. *& Ioas.* 2. *Reg.c.*12.1-2.10. *& Iosias.* 2. *Chron.c.* 34.15.20. *Non igitur permittet magistratus, ut politici ecclesiasticos in suo officio impediant, vel turbent. Neq́; etiam murmerent Aaron & Miriam contra Mosen: Neq́; Ieroboam extendat manum contra virum Dei. Salomo etiam sacerdotem seditiosum ab officio deponat. Et Nathan Davidi dicat, tu es vir ille. Et Azaria Vziæ dicat, non licet*

requirendo Iehova Deo majorum ſuorum ex toto corde ſuo & ex toto animo ſuo. 13. adeò, ut quiſq; non requiſiturus eſſet Iehovam Deum Iſraelis, morte afficiendus eſſet, ſive parvus, ſive magnus, ſive vir, ſive fœmina. 14. Et jurarunt Iehovæ cum ſono magno & clangore tubisq; ac buccinis. 15. lætabunturque omnes Iudæi de illo juramento. 2. Reg. c. 23. 2. aſcendit rex in domum Iehovæ & omnes viri Iehovæ & Ieruſalimitarum cum eo, cum ſacerdotes, tum prophetæ ac totus populus à minimo uſq; ad maximum, & legit ipſis audientibus omnia verba libri fœderis qui invẽtus fuerat in domo Iehovæ. 3 Deinde ſtans rex ad columnam ſuam pepigit fœdus coram Iehova ſe ſecuturos Iehovam & obſervaturos præcepta ejus & teſtimonia ejus, ac ſtatuta ejus ex toto corde & ex toto animo, præſtando verba fœderis illius, quæ ſcripta ſunt in libro illo: cui adſiſtebat populus in ipſo fœdere. 4 tunc præcepit rex &c. 2. Chron. c. 34. 29. 30. ubi legit ipſis audientibus omnia verba libri fœderis &c. 31. Deinde ſtans rex in ſtatione ſua pepigit fœdus ipſum coram Iehova, ſe ſecuturũ Iehovam & obſervaturum præcepta ejus, teſtimonia ejus & ſtatuta ejus, &c. verſ. 33. ibi. & addixit quemque inventum in Iſraele ad colendum Iehovam Deum ipſorum, omnibus diebus ejus non receſſerunt à ſequendo Iehova Deo majorum ſuorum. 2. Chron. c. 17. per tot & c. 33. 16. ibi: edixit Iehovæ ut coleret Iehovam Deum Iſraelis. Nehem. c. 10. 1. pro hoc autem toto pepigimus conſtitutionem fœderis & ſcripſimus: idq; cum obſignatione principum noſtrorum, Levitarum noſtrorum, ſacerdotum noſtrorum. 2. fuerunt q; in iſtis obſignationibus & ſeqq. per tot. imprimis verſic. 29. 30. 31. 32. & ſeqq. & c. 2. 13. Deut. c. 29. 10. 11. 12. Vos ſtatis hodiè omnes ad ineundẽ fœdus Iehovæ Dei tui, cum adjuratione ejus quod Iehova Deus tuus pangit tecum hodiè. 13. ut ſtatuat te hodiè ſibi in populum, & ipſe ſit Deus, quemadmodum dixit tibi &c. verſ. 14. 15. 16. & ſeqq. & c. 31. De renovatione iſtius fœderis extat Ioſu. c. 24. per tot. Videre quoq; licet de hoc fœdere. 2. Chro. c. 6. 1. 2. & ſeqq. c. 24. 20. 29. 36. c. 30. 12. c. 34. 10. c. 23. 16. 1. Sam. c. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 22. et ſeqq. 2. Reg. c. 11. 17. Nehem. c. 9. c. 10. Ioſ. c. 24. per tot. Hinc liber fœderis dicitur codex ſacer, continens capita fœderis. 1. Reg. c. 23. 2. 2. Chron. c. 16. 15. Nehem. c. 9.

Magiſtra-

Magistratui & populo hæc facientibus Deus contrà in hoc pacto religioso promittit & minatur: promittit se huic populo & magistratui obedientibus, futurum Deum benignum & clementem protectorem: minatur verò inobedientibus & fœdus hoc violantibus, se severum & iustum fore pœnæ exactorem. *Ios. c. 5. c. 24. Iudic. c. 4. 11. 1. Sam. c. 12. 14. & seqq. c. 13. 13. 14. c. 15. 26. 1. Reg. c. 11. 33. 1. Reg. c. 9. 4. & seqq. Deut c. 28. c. 29. Psalm. 72. & 83. & 85. & 147. 12. 13. Atq; hinc reges & populus hæc pacta non servantes, perfidi vocantur. 2. Chron. c. 28. 22. c. 29. 6. 19. c. 30. 7. c. 33. 19. c. 36. 14. hinc quoque florentissima regna sub piis regibus, uti sub Davide, Salomone, Iosaphat, Iosia, & aliis quorum mors futurarum calamitatum præsagium esse solet, præsertim quando impii illis succedunt. 2. Reg. c. 25. 28. Iudic. c. 2. 19. 2. Chron c. 35. 25. Esa. c. 3. 5. c. 57. 1. sub impiis verò miserrimus Reipub. status fuit, uti sub Ach ab, Caligula, Nerone, Claudio & Heliogabalo & pluribus aliis.*

Pacti igitur hujus initi, quando à magistratu, vel Ephoris, populum repræsentantibus, violatur, vindex est Deus. Tenetur enim alter correus, alterius correi culpam præstare & peccatis illius communicat, si peccantem & violantem correum hoc suum pactum, non continet in officio, nec illi se opponendo resistit, eùmque, quantũ potest, non impedit. 1. Reg. c. 14. 16 exponet Israelem propter peccata Ieroboami. &c. Steph. Iun. Brutus de vind. contra tyran. quæst. 2. Idcò tenentur Ephori magistratus exorbitantem officii sui admonere, arg. Ierem. c. 17. 20. 1. Reg. c. 18. 19. & illi resistere, & contrà. Quod si Ephori hoc non fecerint, sed tacendo, cessando, dissimulando, permittendo patiendo magistratus summi pacti hujus violationem non impediverit, meritò illi à Deo ob culpam & permissionem hanc puniantur, uti ostendunt exempla. 1. Sam c. 12. 14. Sed si non auscultaveritis Iehovæ, sed rebellatis præstituto Iehovæ, utique erit manus Iehovæ contra patres vestros. 25. Quod si malè feceritis, tum vos, tum rex vester consumemini. & cap. 13. 14. Ezech. cap. 7. 23. & seqq. Deut. cap. 28. 45. & seqq & c. 29. 12. 13. et seqq. Vid. exempla. 2. Reg. cap. 25. 9 cap. 17. 2. Chron. cap. 21. 14. cap. 24. 20. 23. cap. 15. 1. Reg. cap. 11. 33. Iud. cap. 2. 20. 1. Sam. cap. 15. 26.

Sprevisti verbum Iehovæ, ideò sprevit te Iehova, ne sis rex. & 2. Sam. c. 21. 1. *Fuerat enim fames temporibus Davidis, tribus annis continuis, deinde requisivit David faciem Iehovæ: cui dixit, Iehova, propter Saulem & domum illius sanguinariam est, eo quod morte affecit Gibeonitas.* 2. 3. *& seqq &* 2. *Sam. c.* 24. 2. 3. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 17. *cum allocutus David Iehovam videndo Angelum, qui percutiebat populum, dixisset, ecce ego peccavi, & ego iniquè feci hi autem, hæ oves, quid fecerunt.* 18. *Sit quæso manus tua contra me et contra domum paternam meam. et vers.* 25. *ubi Pet. Martyr. Ierem. c.* 15. 4. *Et tradam eos in commotionem omnibus regnis terræ propter Manassem filium Iechiskie regis Iudæ, ob ea quæ fecit Ierusalaimis.* 5. 6. 7. *et seqq. c.* 17. 20. *et seqq.* 1. *Reg. c.* 16. 2. 4. *et seqq.* 2. *Chron. c.* 21. 13. 14. *c.* 34. 23. 24. 1. *Reg. c.* 14. 16. 2. *Reg.* 17. 34. 35. 36 37. 38. 39. 40. 41. *Psalm* 82. *vid. Petr. Greg. lib.* 22. *c.* 14. *de Repub. Danæ. lib.* 3 *polit. imò tota regna etiam florentissima ob violatum & ruptum hoc pactum, idololatriam & peccata regnicolarum eversa fuerunt,* 2. *Reg. c.* 25. 9. *c.* 17. *Esa. c* 60. 12. *gentes & regnum quæ non servierunt tibi Iehova peribunt. Psal.* 73. 27. *Psal.* 2. 10. 11. *Psal* 94. 15. 20. 1. *Reg. c.* 12. 23. *& seqq. Esd. c.* 6. 12. *Ios. c.* 24. 11. 20. *Iudic. c.* 6. 6. *profana exempla enumerat Petr. Greg. lib.* 8. *c.* 2. *& lib.* 13. *c.* 10. *de Repub. Danæ. lib.* 3 *polit. tit. quæ evert. Remp. Steph. Iun. Brut. quæst.* 1. *&* 2. *de vind. cont. tyran. Melch. Iun. lib.* 1. *polit. quæst.* 6. *Exemplum resistentium violantibus pactum religiosum vid. Iud. c.* 20. *ubi Israelitæ conventu indicto Benjamitas citant, & in contumaces ob maleficium commissum bellum decernunt & suscipiunt, atque victos interficiunt, & Iosu. c.* 22. *ubi audientes Israelitæ de defectione & apostasia Rubenitarum, bellum ob eam caussam contra fratres suscipiendum esse judicant. Adeò verò impio ejusdem magistratui est resistendum, ut mandata contraria magistratus non sint curanda. Act. c.* 4. 19. 1. *Reg. c.* 18. *Dan. c.* 3. 16. 17. 18. *Exod. c.* 1. 15. 16. 17. 1. *Reg. c.* 18. 19. *& seqq.*

Regnum verò suum magistratus & populus, ut vasalli à Deo tanquam domino suo, se habere agnoscunt, titulóque quo utuntur hoc ipsum profitentur, se nimirum ex solâ Dei

gratia

gratia & beneficio illud esse quod sunt. *Nam à Deo habere & accipere hunc magistratum imperium suum ex sacra scriptura abundè probari potest & ex Proverb. c. 10. c. 8. 51. 2. Chron c. 9. 8. 1. Chron c. 29. 10. & seqq. Dan. c. 2. c. 4. 22. Esa. c. 45. 2. Reg c. 8. 13. Rom. c. 13. 21. 3. Iud c. 5. 13. c. 2. 19. c. 15. 11. 2. Pet. c. 2. 19. Nu. c. 27. 16. 17. 1. Sam. c. 8. 19 20. c. 12. 15. c. 16. 2. 3. 5. Iob. 10. 34. c. 12. 18. Iohan. c. 19. 11. 1. Reg. c. 10. 9. 2. Sam. c. 7. 18. 20. 21. Hesr. c. 1. 2. Atque idipsum etiam agnoscunt hodierni reges & principes in istis titulis suis, quibus utuntur*, Von Gottes gnaden / Keyser / Konig / Hertzog / Furst *&c. Rodolphus Dei gratia Imperator &c. Henricus Dei gratia, rex Galliæ, &c. Hinc quoque solium regis, dicitur Dei solium. 2. Chron. c. 9. 8. Item populus regni, Dei populus & hæreditas Dei vocantur. 1. Sa c. 10. 1. 2. Reg. c. 20. 5. 1. Reg. c. 8. 5. 2. Reg. c. 11. 17. Exod c. 15. 16. Da c. 2. c. 5. Ps. 53. 4. et 14. 4. Mich. c. 3. 3. Iob. c. 12. 18. c. 41. 25. & servus Dei. 1. Reg. c. 3. 8. 9. Dei enim est terra, quam creavit & conservat. 1. Coron c. 29. 11. 12. & seqq. Esa. c. 37. 16. ibi: tu Deus ille solus es, in omnibus regnis terræ. Psalm. 115. 16. ipsi cæli sunt Iehovæ, terraque quam dedit filiis hominum. Sap. c. 6. 4. 5. 2. Sam c. 6. 21. Psal. 24. 1. orbis terrarum est Domini & omnes ipsius habitatores. Levit. c. 25. 23. mea est terra: Et vos estis peregrini & inquilini. vid. Matt. Vogel. part. 4. memb. 3. in pen. theol. Magistratus verò hujus hæreditatis dominicæ administrator, dux, pastor, minister vel antecessor populi dicitur. 1. Chron. c. 11. 2. 2. Sam. c. 5. 2. c. 7. 8. c. 6. 21. 2. Reg. c. 20. 5. 2. Chron. c. 5. 10. c. 33. 16. c. 20. 6. 1. Chron c. 29. 11. Dan. c. 2. 36. 37. c. 4. 14. Rom. c. 13. 4. 6. & dixi supra c. 191. & judiciorum Dei administrator & executor. 2 Sam. c. 7. 18. 1. Sam. c. 15. 17. 2. Sam. c. 12. 7. 8. 9. de quo suo officio Deo rationem reddere cogetur. Deut. c. 17. 18. 19. 20. Sap. c. 6. 4. & seqq.*

Prius ecclesiasticæ administrationis officium, quod est de doctrina & exercitio religionis orthodoxæ in regnum introducendis, consistit in institutione sacri ministerii, & scholarũ.

Sacrum ministerium est publicum munus docendi veram agnitionem Dei & exercẽdi cultum illius sincerum, ministris

electis demandatum, vocatur ab Apostolo. 2. *Corinth. cap. 5. vers.* 18. 19. 20. ministerium reconciliationis, sermo reconciliationis, legatio Christi. *et Actor. cap* 6. 4. administratio sermonis.

1. In constituendo hoc ministerio summi magistratus officium est, primum, ut edicta publica pœnalia, de agnoscendo & colendo vero Deo iuxta sacram scripturam, proponat, & in toto regno & singulis illius provinciis, quocunque ipsi visum fuerit tempore, promulget, pœna sancita in violatores edictorum exemplo priorum regum.

2. Deinde ad magistratum pertinet, ut orthodoxæ fidei canones, seu veræ religionis solemnem formulam, quam cõfessionem vocant, de doctrina & œconomia ecclesiastica, hoc est, de ritibus & officiis ecclesiasticis, ordine & decore peragendis, iuxta normam sacrarum scripturarum, legitimè sanciat. *Sic Moses Dei religionem et cultum in politia sua cõstituit et Aaroni præscripsit. Sic Iosua curavit circumcidi populum, Iosu. cap. 5. legem promulgavit. Iosua. cap.* 8. *fœdus renovat. cap.* 24. *David. Levitis ordines & officia præscripsit.* 1. *Chronic. cap.* 23. *cap.* 24. *cap.* 25. *cap.* 29. *Iosophat idola abolevit.* 2. *Chronic. cap.* 23. *Ioas sacerdotes negligenter curantes templi fabricam officii admonet & multat.* 2. *Regum. cap.* 12. 2. *Chronic. cap.* 24. *Hiskias repurgat templum & cultum instaurat.* 2. *Reg. cap.* 18. 2. *Chron. c.* 29. *& Iosias.* 2. *Reg. cap.* 34. 2. *Chronicor. cap.* 34. *cap.* 35. *vers.* 2. *Sic Constantinus magnus, Theodosius, & pii alii reges fecerunt, ut ecclesiastici historici scribunt, vid.* 2. *Chronic. cap.* 34. *vers.* 29. *& cap.* 15. *vers.* 13. *Daniel. cap.* 3. *vers.* 29. *cap.* 6. *vers.* 25. 26. *cap.* 4. *Hesræ. cap.* 7. *vers.* 11. *& seqq. Nehem. cap.* 6. *vers.* 1. 2. 3. *cap.* 7. 5. *Iosu. cap.* 23. *vers.* 6. 2. *Reg. cap.* 11. *vers.* 17. 2. *Samuel. cap.* 6. *vers.* 4. *cap.* 17. *vers.* 2. 18. *Pii reges etiam in publico cultus divini exercitio solemni aliis præire soliti sunt. Esræ ca.* 1. *vers.* 1. 2. *& seqq. cap.* 7. 1. *Chronic. ca.* 16. *vers.* 7. *& seqq.* 2. *Chronic. ca.* 6.

3, &

3. *& seqq. cap.* 19. *vers.* 6. *& seqq. cap.* 29. *vers.* 20. *& seqq. cap.* 30. 11. *& seqq. & latius ex citatis locis apparet, & dixi supra c.* 9. *allatis exemplis. Ex his quidam pios & doctos viros per omnes regni civitates miserunt, qui populum ubiq; de vera Dei religione, agnitione & cultu ex verbo Dei docuerunt & instituerunt.* 2. *Chron. c.* 17. 2. *Reg c.* 23. *tot. librum Hesræ & Nehemiæ. Hoc ipsum multis in locis etiam jura civilia docent. l.* 1. *C. de sum. trinit. & fide cathol. l.* 4. *l.* 6. *l.* 7. *C. d. t. Novel.* 123. *c.* 31. *Novel.* 127. *c.* 6 *Novell.* 17. *Leon.* 15.

3. Tertiò officio magistratus incumbit judicia ecclesiastica ordinaria, presbyteria, synedria & consistoria ecclesiasticorum constituere, & per ea de episcopis & pastoribus vocandis, examinandis, ordinandis, in officio dirigendis, judicandis, vel removendis, leges dare. *quod probatur exemplo Salomonis.* 1. *Reg c.* 2. *vers.* 27. *Iosaphati.* 2. *Chronic. cap.* 19. *vers.* 11. *Constantini magni, Euseb. lib.* 10. *cap.* 5. *Theodosi. lib.* 3. *C. de summ. trinit. & fid. cathol. & aliorum Imperator. l.* 9. *l.* 31. *l.* 40. *l.* 47. *l.* 48. *C. de episcop. & cleric. Novell.* 125. *cap.* 13. *cap.* 1. *cap.* 10. *Novell. l.* 6. *c.* 1. *cap.* 4. *cap.* 16 *Novell.* 137. *cap.* 24. *Novell.* 123. *cap.* 1. *c.* 10. *Novell.* 131. *c.* 4.

4. Quartò magistratus huius partes sunt, curare ut Ephori regni & præfides provinciales quilibet in provincia sua specialem curam de ministerio hoc suscipiat, nimirum ita ut in singulis paræciis suæ provinciæ, ex consensu & electione cuiusque ecclesiæ, presbyterium, hoc est, senatum ex ministris ecclesiæ & aliis piis, sanctis, integris & prudentibus è plebe electis, ad gubernacula ecclesiæ, ad eius conservationem & ædificationem in Christo constituat & autoritate sua confirmet: *de quo presbyterio supra cap.* 8. *de provinciæ administr.*

5. Quintò eiusdem magistratus officium est curare, ut ministri ecclesiæ cuiusque, legitimè, internè & externè vocentur, eligantur & confirmentur, & iti vocati, doctrinam legis & Euangelii sincerè ex verbo Dei verè

verè, plenè, ordinatè, populariter idque publicè & privatim *Act c.20.20.* in eccleſia proponant, doceant & explicent: *arg. 1. Chron.c.16.4.5.c.23.c.24.& ſeqq. Eſræ.c.7.6.10.11.12.25. Nehem. c.8.2.3.4.5.8.9.14.c.9.* Deinde ſacramenta, ſigilla fidei, rectè adminiſtrent & diſpenſent: Tertiò, præſint precibus & presbyterio bonis conſiliis & admonitionibus, eiuſque actiones dirigant in proponendo, in ſententiis colligendis, & præcipuis peragendis: Quartò, cum ſibi adiunctis præsbyteris diſciplinam eccleſiaſticam rectè exerceant & reliqua, quæ collegio presbyterorum iniuncta ſunt, peragant, *de quibus ſingulis vid. 1. Tim.c.5.27. Act.c.6.4.c.20.20. Matth.c.28.19.& c.18.18. & latius ſupra c.8. de provinciis diximus. Ex hiſce apparet, ſummum magiſtratum circa doctrinam fidei habere judicium cognitionis, diſcretionis, directionis, definitionis, ac promulgationis, idque eundem exercere ſecundum ſcripturas ſacras, & iuxta eas Epiſcopis imperare.* Sic Conſtantinus *de Arriana controverſia iudicium ſibi ſumpſit. Euſeb.lib.3.c.10. & ſeqq. Unde & hoc conſtat, quod eccleſiaſtici regum poteſtati ſubjecti ſint, exceptis illis, quæ ſunt miniſterii propria, in concionibus verbi & adminiſtratione ſacramentorum, in quibus Deo & eccleſiæ ſubjiciantur, quatenus vero ſunt cives, ipſi cum familiis et rebus poteſtati civili ſunt ſubjecti. Rom.c.13. ubi omnis anima, arg. Matth. c.17.27. Act.c.26. Novel.83. in præfat. Novel.86.c.1. Novel.123.c.20.c.21. vide defenſorem pacis Marſilii part.2.c.4.*

Scholarum inſtitutio eſt, qua publicæ ſcholæ & officinæ pietatis & bonarum artium in omnibus provinciis iuſſu & autoritate ſummi magiſtratus regni aperiuntur & eriguntur. *Schola enim eſt bonorum et piorum civium officina et ſeminarium, quo purus et putus Dei cultus et cognitio conſervatur et ad poſteros transmittitur. Studia oculos mentis aperiunt et judicium acuunt atque informant.*

Sholæ eiuſmodi, optimis & doctiſsimis cuiuſvis artis & facultatis, quam pollicentur, profeſſoribus eodem ſummo magiſtratu procurante, inſtruendæ ſunt, qui excellentes ſint in vitæ ſanctitate & eruditione, fide, diligentia, & patientia,

atque

atque docendi dexteritate. Deinde curandum est, ut sint celebres & frequentes, privilegiis honestis munitæ & fundatæ reditibus annuis. *vid. Pet. Greg. lib. 18. & lib. 12. de Rep. Danæ. lib. 4. cap. 30. polit. Zepper, lib. 1. de polit. eccles. Casm. cap. 25. & seqq. vitæ politicæ: & Quintilian. Schola enim est omnis felicitatis causa & fons, atque totam regionem ditare solet, non secus atque aurifodina, vel argentifodina locupletissima. Contra illius privatio in Repub. omnis mali & exitii causa. Deut. c. 4. 40. c. 6. 18. c. 28. per tot. Proverb. c. 29. 18. Cum non est visio, (hoc est doctrinæ prædicatio ex lege & prophetis) nudatur populus. Esa. c. 24. 5. 6. & seqq. & Psalm. 74. 7. Ezech. c. 7. 26. Esa. c. 30. 20. & sequentib. Deut. c. 6. 6. Et erunt præcepta ista, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, eaque acutè ingeres filiis tuis, ac loqueris de eis quum sedes domi tuæ, cum ambulas per viam, cum cubas, cum surgis & seqq. et c. 4. 10. ut discant timere me quibuscunque diebus viceturi sunt super terra et doceant filios suos. &c. c. 11. 19. Docebitis ea filios vestros, loquendo de eis cum sedes domi tuæ, cum incedis per viam, & cum iaces et cum surgis. Malach. c. 2. sacerdotis labia custodient scientiam & legem requirent ex ore ipsius, quia angelus Domini est. Deut. c. 17. 8. 9. De ejusmodi scholis latius videre licet. 1. Sam. c. 19. 20. & seqq. 1. Reg. c. 18. 13. 2. Reg. c. 2. 5. 7. 15. 16. 17. c. 4. 1. 2. & seqq. Testimonia ex novo testamento de Scholis vid. Matth. c. 4. 23. c. 6. 2. 5. c. 23. 6. Act. c. 13. 23. 14. et seqq. c. 15. 21. Moses à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus, quæ eum prædicent in Synagogis, ubi per omne sabbathum legitur. Act. c. 22. ubi Paulus dicit, se institutum in Schola Gamalielis. c. 17. 2. 17. c. 17. c. 19. 8. 9. c. 6. 9. 2. 2. Chron. 17. 6. elato itaque animo suo ad vias Iehovæ, amplius adhuc amovit excelsa & lucos ex Iehuda. 7. Et anno tertio ex quo regnare cæpit, misit cum præfectis suis cum Benchayle et cum Hobadja et cum Zacaria et cum Nathanaele et cum Micaja ad docendum per civitates Iudæ. 8. cum illis, inquam, homines Levitas etc. 9. qui docuerunt in Iehuda, habentes secum librum legis Iehovæ & obiverunt omnes civitates Iehudæ docentes populum. Nebucadnezar rex juventutis doctores & informatores aluit. Daniel. c. 1. 4. 19. 20. 21. Et prophetæ exulceratissimum Reipub. statum descripturus dicit*

non fuisse sacerdotem, non doctorem neq; legem, neq; principem in populo. 2. Chron. c. 15. Vid. Lamentationes Ieremiæ.

Constituendæ verò & aperiendæ sunt, tum scholæ privatæ, vulgares, paganæ, oppidanæ, triviales, tum cultiores, publicæ Academiæ, in quibus brabeia doctis & ad ecclesiæ, vel Reipub. gubernationem idoneis, decernantur & conferantur.

Primi generis scholas ephorus quilibet in sibi demandata provincia: posterioris verò generis Academias nimirū summus magistratus instituit & sua autoritate confirmat. *Vid. Zepper. lib. 1. de polit. eccles. & Iacob. Middendorp. de Academiis. Chassan. in lib. de gloria mundi & Pacian. lib. 2. c. 46. de probation. Pet. Greg. lib. 18. de Repub.*

Imprimis autem curabit magistratus, ut liberi sui in scholis eiusmodi, in vera orthodoxa religione diligenter informentur. *Ita David. filio Salomoni successori suo, prophetam Nathan præceptorem & informatorem constituit. Nam vera religio tandiu in regno permanet, quandiu magistratus ita informatus vivit & Deo servit. Iosu. ca. 24. 31. Iudic. ca. 2. 7. 8. adde 2. Reg. ca. 22. 3. 2. Chronic. cap. 24. 18. Scholæ insuper clavem scientiæ custodiunt & Dei agnitionem veram & cultum sincerum conservant & ad posteros transmittunt. Vid. Ios. cap. 24. 15. & seqq. Nehem. cap. 13. 10. & seqq.*

Alterum officium summi magistratus in administratione ecclesiastica, consistit in conservatione & defensione ecclesiæ, exercitii & usus publici cultus divini & Scholarum. *Nam hanc quoque curam & inspectionem magistratus summi esse patet ex pluribus scripturæ locis, Num. cap. 27. vers. 16. Psalm. 78. vers. 70. Esa ca. 44. vers. 28. & ca. 49. vers. 29. Psalm. 24. vers. 7. idque exemplo Mosis. Exod. ca. 12. vers. 32. Iosuæ. Iosu. ca. 5. vers. 2. ca. 6. vers. 6. cap 8 vers. 30. 35. ca. 22. Davidis. 2. Samuel. cap. 6. vers. 10. 1. Chronic. ca. 23. 24. 25. 26. Salomonis. 1. Reg. cap. 5. 6. 7. 8. Asæ. 2. Chron. cap. 15. 8. Iosaphati. 2. Chron. c. 17. 6. c.*

19.

19. *verſ.* 8. *Ioas.* 2. *Chronic. cap.* 29. *verſ.* 31. *Ioſiæ.* 2. *Chron. cap.* 34. 35. *Zepperus de politia eccleſiaſtica. Petr. Gregor. lib.* 8. *cap.* 2. *de Republ. Socrat. hiſtor. eccleſiaſt. lib.* 5. *cap.* 10.

Cura igitur hæc complectitur duas partes, quarum una eſt de conſervatione eccleſiæ & cultus divini atque ſcholarum: altera vero de defenſione earundem contra illius hoſtes perſecutores & turbatores. *Deuteron. cap.* 13. *verſ.* 12. *& ſeqq.* 1. *Reg. cap.* 18. *verſ.* 40. *Nehem. cap.* 4. *verſ.* 16. 17. *Pſalm.* 104. *&* 118. *&* 119. *Eſai. cap.* 49. *verſ.* 23. *ubi magiſtratus dicuntur eccleſiæ Dei nutrices.*

Conſervatio veræ religionis & cultus divini eſt, qua doctrinæ cæleſtis puritas atque orthodoxus conſenſus conſervatur & ad poſteros transmittitur. quod duobus mediis & modis à magiſtratu procuratur.

Primò conventibus & viſitationibus eccleſiaſticis indicendis & habendis à fidelibus & piis regni eccleſiæ miniſtris, in qualibet illius provincia, & ſi opus eſt in toto regno quibus gubernatores & paſtores eccleſiæ in officio continentur & religionis controverſiæ et vitia quævis œconomiæ eccleſiaſticæ, cognoſcuntur, corriguntur et tolluntur. Deinde præmii competentis contributione piis Dei cultoribus. *David precatur Deum, ut exercitium cultus divini ſemper retineat & in domo Dei maneat. Pſalm.* 61. *verſ.* 5. *& Pſalm.* 65. *verſ.* 5. *imprimis vero David prædicat fælicitatem eorum, qui publicum illud exercitium cultus divini habent in Pſalm.* 48. *&* 122. *&* 132. *& exercitium hoc publicum ſibi ad tempus ſublatum moleſtè fert & conqueritur. Pſal* 42. 1. 2. 3. 4. 5. *ubi Piſcat.*

Curabit igitur & mandabit magiſtratus ut conventus generales publicos habeant perſonæ eccleſiaſticæ, in quibus de doctrina & vita ſubditorum regni inquiſitio & examen inſtituatur, quo illæ ſint ſanæ, integræ, & ad verbū Dei cōfirmatæ.

Conventis hosce convocare & regere est summi magistratus. *Sic David convocavit sacerdotes ad reducendam arcam.* 1. *Chron.* c. 13. 12. *& ad ordinandos sacerdotes.* 1. *Chronic.* c. 23. 1. *Salomo in dedicatione templi.* 1. *Reg.* c. 8. *Ezechias* 2. *Chron.* c. 29. 4. *Iosias.* 2. *Reg.* c. 23 1. 2. *Sic concilium Nicenum est indictum à Constantino. Et Constantinopolitanum à Theodosio seniore: Ephesinum à Theodosio Iuniore. à Constantino, Constantinopolitanum* 6 *à Marciano, Chalcedonense. Carolus magnus in Galliâ* 5. *concilia provincialia convocasse legitur. Iustinianus Imp. jubet unumquemq; archiepiscopum singulis annis synodos celebrare & episcopos ad se convocare. Novel* 123. c. 10. *Novel.* 131. c. 1. c. 2. *Novel.* 137. c. 7. *vid. Parcum ad Rom* c. 13. *in dubiis, ubi Pontificios dissentientes refutat.*

Conventus speciales sunt presbyteria cuiusque parœciæ, conventus classici, synodi particulares provinciales. *de quibus singulis latè Zepper. in lib. de polit. ecclesiastica & Francis. Iunius in lib. de commun. sanctor.*

In conventibus hisce ecclesiastici dispicere debent & ex verbo Dei examinare, an doctrina sit sana, & vita huic respondeat an cultus divinus sit sincerus, an sacramenta recte administrẽtur, & disciplina ecclesiastica vigeat, scholæ sint benè constitutæ, & denique bona ecclesiastica rectè administrentur, an falsi doctores, seductores se ingerant, falsaque dogmata spargant, an Diaconia pauperum rectè administretur, & quilibet in domo Dei suum faciat officium. Curabunt etiam, ut utiles libri de religione orthodoxa in regno imprimantur edantur, vel vendantur & publicentur, nec non ut ecclesiæ vel Reip. utiles, insignes & eximii viri in regnum, vel provinciam pertrahantur & alliciantur.

Conventibus hisce respondent visitationes ecclesiarum, quarum quædam visitatio est domestica specialis. quæ fit per ministrum ecclesiæ illius loci, adjuncto seniore eiusdem præsbyterii: quædam etiam generalis visitatio, quæ fit per inspectorem ecclesiæ, adiuncto illius loci officiario politico, in conventibus

ibus ecclesiasticis : fit deniq; visitatio quædam in synodo provinciali, per deputatos aliquot inspectores & consiliarios aulicos.

In his visitationibus itidem fit examinatio, inquisitio, scifcitatio & exploratio de doctrina & vita.

De doctrina, secundum fidei articulos & catechismum. De vita secundum decalogi præcepta instituta.

Fit quoque in hisce inquisitio de statu ecclesiarum, scholarum, & de dispensatione bonorum ecclesiasticorum, de vita & doctrina ministrorum ecclesiæ cuiusque, & denique de sustentatione ministri ecclesiæ cuiusque & iuventutis informatore, ne hi egeant, vel ex rei familiaris penuria cogantur tale vitę genus exercere, quo vocatio ipsorum ecclesiastica interturbetur, impediatur, vel vilipendatur, ne post mortem ipsorum uxores, liberi & familia ad stipem prorsus redigantur & inignominia vivant.

Exempla piarum visitationum licet videre 1. *Sam.c.*7.3.2. *Reg.c.* 2.4.6.1 *Reg.c.*15.11.2. *Chron.c.*31.4 11.c.34.3.8. *Act.c.*14.21.c. 15.36.41.c.18.23. *& plura alia refert Zepper. de polit. ecclesiastica. lib.* 3.c.11.

Curabit quoq; magistratus, ut non solum ministri ipsius ecclesiastici rectè officio suo fungantur, sed & ut in hoc illos politici ministri iuvent, si necesse fuerit. Ideoque mandabit, ut ecclesiastici & politici sibi mutuas operas tradant, consilia & auxilia communicent & coniungant, uti fecit Moses & Aaron. *Exod.c.*12.1. *Levit.c.*9.1 c.11.1.c.13.1.c.15.1. *Num.c.*2.1.c 4.1.c.10.1.c.20.23.c.26.1. *& David. ecclesiasticos adhibuit.* 2. *Sam.c.* 7.2.2. *Chron.c.*29.25. *& Ioas.* 2. *Reg.c.*12.1.2.10. *& Iosias.* 2. *Chron.c.* 34.15.20. *Non igitur permittet magistratus, ut politici ecclesiasticos in suo officio impediant, vel turbent. Neq; etiam murmerent Aaron & Miriam contra Mosen: Neq; Ieroboam extendat manum contra virum Dei. Salomo etiam sacerdotem seditiosum ab officio deponat. Et Nathan Davidi dicat, tu es vir ille. Et Azaria Vziæ dicat, non licet*

sibi sufficium facere. *Zepper d. lib. 3. c. 13. de polit. eccles.*

In testamento suo magistratus religionis, puræ & orthodoxæ rationem habebit, eiusque curam propagationem & conservationem suo successori & populo regni demandabit, & docebit quibus remediis, malis & quibus sit medendum. *arg. David. 1. Chron. ca. 22. 17. 18. ca. 28. 8. & seqq. cap. 29. 19. 1. Reg. c. 2. 2. & seqq. adde Theodoret. lib. 5. c. 25. Nicephorum. lib. 13. c. 1.*

Denique magistratus promulgabit & sanciet leges de prædicanda sana doctrina, de Sacramentis rectè administrandis, de adiaphoris ad εὐσχημοσύνην & εὐταξίαν, verbo Dei conformem componendis, de catechisationibus, scholis, Synodis, indicendis & cogendis, ecclesiæ ministris inutilibus & malis deponendis & exautorandis. *arg. Exod. cap. 32. 21. 1. Reg. c. 2. vers. 27. cap. 1. vers. 7.* & puniendis. *2. Reg. cap. 17. vers. 7. 2. Reg. c. 12. 7.* de disciplina ecclesiastica, de vocationibus pastorum, Diaconia pauperum, de bonis ecclesiasticis dispensandis & administrandis, nuptiis, sepulturis, & siquæ alia sunt necessaria ad ecclesiasticam administrationem, quæ omnia suis constitutionibus sancit, certáque omnium & singulorum rationem, ordinem et modum verbo Dei respondentem, præscribit. Sed hac in re omninò cavendum magistratui politico, ut manus suas hisce negotiis non applicet, sed illa ecclesiasticis personis committat & demãder. *2. Sam. c. 6. 6. 1. Reg. c. 13. 4.* ipse curet, ut externę hominum actiones sint conformes legibus & ad harum obsequium omnes etiam ecclesiastici conformentur. *Zepper. lib. 3. cap. 13. de politia ecclesiastica.*

Pręmii competentis contributio ad religionis amorem & studium populo ingenerandum, multum facit, nimirum quãdo pii Dei cultores in precio, honore & existimatione habentur, ad publica officia, munera ad quę idonei & pares esse possunt, promoventur ita ut pietas, tum alterius vitę tum huius,

benedi-

benedictionem & fructus habeat & percipiat, iuxta Apostoli dictum. Deinde quando magistratus ministros Dei reveretur privilegiis & muneribus ornat, eorum consiliis utitur & iis occasionem præber, quâ possint dona sua & talentum aliis fructuosum reddere, ut re ipsa experiantur in verbo laborantes, duplici honore dignos iudicari à magistratu, secundum Apostoli dictum. 1. *Timoth. cap. 5. ob quem honorem etiam patres in scriptura vocantur & aliis honorificis appellationibus & elogiis ornantur & ab Imp. insignibus, privilegiis & immunitatibus sunt donati, ut dictum supra cap. 15. de concessione privilegiorum.*

Sequitur de defensione & protectiõe orthodoxæ religionis & cultus divini, quæ in duobus capitib. consistit: nimirum primo in purgatione ecclesiæ & deinde in impedimentis quibuscunque removendis & tollendis.

Quòd emendatio purgatióque ecclesiæ ab omni errore, hæresi idololatria schismate & corruptela ad magistratum pertineat, non est dubium, *idque exemplo piorum aliorum regum. 2. Chronicor. cap. 17. ubi Iosophat legitur idem fecisse & alii. 2. Chronicor. cap. 22. per tot. cap. 31. cap. 34 2. Reg. cap. 22. nec non Hiskias, de quo 2. Reg. cap. 18. Iosias de quo 2. Reg. cap. 23. Moses. de quo Exod. cap. 32. Asa. de quo in Chron. & Israelitæ de quib. Iosu. cap. 22. Vide Socrat. histor eccles. lib. 5. cap. 10.*

Hoc, ut faciat magistratus: Primò proponet edicta publica de exterminanda & abolenda omni doctrina impia verbo Dei non consentanea, eiusque usum & exercitium sub pæna gravissima omnibus & singulis regni membris interdicet: Deinde instituet diligentissimam observationem & inquisitionem impostorum, seductorum deceptorum & pseudodoctorum. 2. *Timot. c. 3. 13.* & luporum, *Matt. c. 7. 15. Actor. c. 20. 29. Tit. c. 1. 13.* & quæstum facientium ex pietate. 2. *Pet. c. 2.*

quos

quos omnes & singulos in lucem protractos manifestos reddi curabit, & pro merito puniet.

Collapsum, vel depravatum Dei cultum restituet, atque reformationem ecclesiarum ex verbo Dei, ad illius normam suscipiet, omnia ad perfectiorem statum reducendo, *exemplo piorum regum. 2. Reg. c. 18. 4. c. 23. 15. 2. Chron. c. 24. 6. c. 34. 6. Deut. c. 12. 7. 32. c. 18. Iosu. c. 23. 6. 1. Sam. c. 2. 3. c. 7. 16. c. 8. 2. Chron. c. 14. 4. c. 17. 9. c. 19. 8.* in qua reformatione, etiam exiguæ reliquiæ & radices idololatriæ relictę, exstirpandæ omninò sunt. *1. Reg. c. 22. 44. c. 23. 8. 9. 2. Reg. c. 3. 2. c. 14. 4. c. 15. 4. 2. Chron. c. 30. 13. c. 31. 1. c. 34. 3. 4.* & errorũ initia tollenda. *Iudic. c. 2. 10. Nehem. c. 13. 10.* Non enim est verus Dei cultus ibi constitutus, ubi idolis suus cultus relinquitur. *2. Reg. c. 17. 41. c. 18. 4. 2. Chron. c. 27. c. 33. 17. c. 34. 3.* sed dicitur Zelus Iehu. *2. Reg. c. 10. 16. Oseæ c. 1. 4.* Ideoq; unam religionem, eamque veram in regno suo stabilire & permittere administrator illius debet. *2. Chron. c. 34. c. 17. Iosu. c. 22. Iosu. c. 24. 11. 20. Iudic. c. 6. 25. 2. Reg. c. 11. 17. 18. Nehem. c. 13. 10. vid. Pet. Greg. lib. 8. c. 2. nu. 19. 21. de Repub. per. 1. regum. c. 18. 21. Apocalyps. c. 2. 14. c. 3. 15. Num. c. 24. c. 25. Francis. Burghar. de autonomia & dixi sup. c. 9. adde Iohan. Gerard. polit. quæst. cent. ult.*

Atheos omnes, impios & profanos homines insanabiles & refractarios eiiciet. *Psal. 101. per tot. Exod. c. 22. 20.* Quin etiam magistratus, impios & profanos, de quibus spes emendationis est, ad sanum & purum cultum divinum adigere possit, dubium non est. *1. Timoth. c. 2. 2. vid. exemplum Iosiæ & Iosophati & Ezechiæ & sup. c. 9.*

Puto etiam pium magistratum bonâ conscientiâ posse permittere, ut Iudæi in suis ditionibus & territorio habitent & cum fidelibus conversentur et negotientur, *idq; exemplo juris divini. Deut. c. 7. & civilis. tit. C. de judæ. & cælicol. & tit ext. de judæ. & Sarracenis. Petr. Martyr. Iudic. c. 1. 36. Hieron Zanchius in explicat. præcepti. 4. loco. 5. Dænæus. lib. 4. c. 2. pol. Socrat. eccles. histor. lib. 3. c. 25. & lib. 5. c. 2.* sed Synagogas suas Iudęis permittere, non puto

puto magistratibus concessum. *Arg. 1. Ioh. c. 4. & c. 2. & Ioh. c. 8. quamvis prædicti Theologi Martyr & Zanchius illas concedi posse existiment, modò in illis contenti sint lectione bibliorum, precibus, nec in iis Christum, vel ecclesiam illius blaphement. Siquidem Christus & Apostoli horum Synagogas ingressi leguntur & cum aliis contulisse. adde l. 1. C. de Iudæ. Novel. 146. Recess. Imperii de anno 1530. & 1538. & 1551. Iohan. Gerard. polit. quæst. cent ult.*

In conversatione Iudeorum civili cum regnicolis, sequentes cautiones plerique prudentes et pii putant esse observandas. 1. Ne fideles cum Iudeis connubia contrahant. 2. *Corint. c. 6. 14. 11.* Ne in religione, illorumque ritibus communicent, aut etiam nimis arctam colant amicitiam, vel familiariter cum iis versentur, sed separatim Iudæi habitent, *ut fit Francofurti*, & signa, seu notas gestent, quibus ab omnibus facilè dignoscantur. *Curabit igitur magistratus, ne fideles ab infidelibus ad cultus impios adigantur, vel ceremoniæ, aut ritus impii in territorio regni exerceantur. Qua in re graviter peccavit Salomo cum suis uxoribus infidelibus.*

Deinde operam dabit, ut assiduè et diligenter in diœcesi sua viventes infideles erudiantur in verbo Dei. Tertiò prohibebit, ne usuras rodentes et iniquissimas tales Iudei exerceant & blasphemias in Christum evomant. *Vide Martyr. d. loc. & Aug. de civit. Dei lib. 4. c. 18. super Psalm. 58. l. 6. l. 7. & passim in tit. C. de Iudæis, & titul. de Iudæ & Sarracenis extra.* Quatenus privato liceat conversari cum infidelibus atheis, impiis, vel diversæ religionis hominib. & cum iis habitare distinguunt theologi inter eruditos, constantes, indoctos, infirmos, & scopum quo ductus quis, cum talibus habet cõmercium. *Vid. Pet. Martyr. Iud. c. 1. 36. & diximus in Ethica.*

Idem dicendũ est de papistis in territorio magistratus natis, vel domicilium habentibus quib. magistratus bonâ conscientia permittere potest, ut habitent inter regni fines, modo pii cum superstitionibus illorum non cõmunicent, aut cum aliis

familiariter illi conversentur, aut matrimonia contrahant: 2. *Corinth.c.*6.14. Templa verò ad suos cultus idololatricos exercendos, magistratus ipsis permittere nequaquam debet, *arg. Deut.c.*13.

De hæreticis in benè constituto imperio tolerandis, distinguendum est. Sunt enim quędam hæreses, quæ fundamentũ fidei convellunt. *uti Arianismus & similes. Alia verò etsi in quibusdam fidei articulis errent, tamen fundamentum non evertunt, ut Novatianorum & similium hæreses.*

In prioris generis hæreticos & sectariorũ coryphęos severiter magistratus animadvertere debet exilio, carcere, vel gladio, ut nullam cum fidelibus possint habere consuetudinem, vel consortium, aut scabiem suam aliis affricare, cosq; inficere vel perdere & seducere. *l.* 5. *l.* 11. *& seqq. C. de hæret. & Manich. Exod.c.*32.27. *Iosu.c.*22.12. *& seqq. Actor.c.*5.5, 10 *c.*13.8, 10. 2. *Chron.c.*15.13. 2. *Reg.*10.24. *c.*23, 20. Ab horum etiam consortio ut alii abstineant, publicis interdictis magistratus mandare debet. *arg. Matth. c.*5. 18. 1. *Corinth.c.*15.33.34. *c.*5.9.10.11. 2. *Corinth.c.*6.14. *& seqq. Ioan.c.*4. Posterioris generis hæretici, si convicti sunt hæreseos & admoniti ab ecclesia, neq; tamen resipiscunt, sunt excommunicandi. *Matth.c.*18.1. *Corinth.c.*5.

Illi verò, qui errorem aliquem, vel doctrinam, quæ nondũ manifestæ hæreseos est damnata, defendunt, non sunt ideò ab ecclesia pellendi, neque illis sacris cætibus interdicendum. neque eorum consuetudo est vitanda; *exemplo Pauli Apostoli, qui Corinthiacam ecclesiam multis erroribus infectam, non est aversatus.* 1. *Corint. cap.* 15. *neque Christus Apostolos suos, licet in magnis erroribus versarentur, reiecit.*

Potest etiam magistratus edictis publicatis mandare, ne orthodoxi eos, qui non in fundamento doctrinæ errant, & vicissim ne hi orthodoxos, publicè damnent, conviciis contume-

contumelioſe traducant, exagiténtve, ſed ut colant inter ſe amicitiam, idque tantiſper dum in libera ſynodo, legitimè ea de re diſcepretur & quid definietur. *Tale eſt conſilium Apoſtoli ad Philip. cap. 3. 15. 16. quod ex principibus Euangelicis plurimi noſtro ſeculo ſunt imitati exemplo ſuo.*

Veræ & orthodoxæ religionis, publico conſenſu receptæ manifeſtus contemptus, vel abnegatio, ab una aliqua regni parte, provincia, vel civitate facta, poteſt ab ephoris ſpecialibus vel generalibus eiuſdem regni vi & armis, ſi admonita non reſipiſcat, vindicari. *Deut. cap. 13. 12. 13. & ſeqq. Ioſuæ c. 22. per totum. Actor. cap. 17. 11.*

Quandò verò falſa religio ab una parte regni abiicitur, non poteſt neque debet illud alia pars illius, vel ſummus magiſtratus vindicare, ſed diſſenſio mutua συζητήσει & collatione, in concilio publico, tolletur. *Vid. Danæ. lib. 3. in aphoriſ. tit. vera religio immutata evertit Rempub. Iud. c. 6. 24. & ſeqq. Ioſuæ c. 22. 18. 23. 29. 34. Act. c. 17. 11.*

Quod ſi quidam pauci, vel plures in regno, in quo veræ Dei agnitionis & cultus ſinceri nulla eſt profeſsio, vel liberum religionis exercitium contra communum totius regni uſum & conſuetudinem petant à magiſtratu, tum hic obſervabit; primò, ut ex Dei verbo diligenter, συζητήσει & collatione inſtitutâ, inquirat & examinet eam religionem, cuius exercitium publicum petitur. *Ioſu. c. 22. 18. 19. c. 23. 29. 34. Act. c. 17. 11. 2. Chron. c. 15. 10. cap. 24. 20. 29. 36. cap. 30. 12. Nehem. cap. 10.* nec facilè & temerè cuiuis ſpiritui credat. *1. Iohann. cap. 4. verſ. 1. Act. cap. 17. Iohan. cap. 5. 39. exemplo Theodoſii Magni Impp. denegantis exercitium Arianiſmi*: Deinde, quando cognovit cum Dei verbo convenire petitum religionis orthodoxæ exercitium, concedet petentibus & Deo tribuet, quę ei ſunt danda, & huius verę religionis liberam & tutam profeſsionem exercitium publicum omnibus & ſingulis

concedet in regno ſuo ciúſque profeſſores & cultores contra vim & iniuriam defendet. *Exemplo Conſtantini Imp. l. 1. C. de ſacro ſanct. eccleſ. & aliorum vid. Hezr. c. 7. 11. & ſeqq. Daniel. c. 4. c. 6. 26. 27. 28. Ion. c. 3. 7. 8. Qui enim tales veros Dei cultores ex regno ſuo eiiecit, Deum eiicit, Matth. c. 10. Vid. Danæum in politic. c. 2. lib. 3. Zepper. lib. 4. in explic. ll. Moſaic.*

In hominis fidem & religionem, quæ in ſolo animo & conſcientia conſiſtit, magiſtratus talis, in cuius regno Dei cultus verus non viget, caveat ſibi imperium vindicet. Deus ſolus in hæc habet imperium. *Matth. c. 10.* & huic ſoli arcana cordiſque receſſus intimi ſunt noti, *Act. c. 10.* & ſuum regnum, quod non eſt de hoc mundo. *Ioh. c. 18.* per ſuos miniſtros verbi administrat. *Ephes. c. 1. c. 5. 1. Corinth. c. 12. Act. c. 20.* & fides ideò donũ Dei, nõ Cæſaris dicitur, quę nullo modo vult, vel poteſt cogi. *In religione, ſi animus eſt averſus, jam ſublata, jam nulla eſt, ut dicit Lactantius. Fides ſuadenda, non imperanda, docenda, non jubenda eſt. latè Bodin lib. 4. c. 7. de Repub. Ad diſcipulos perdere volentes Samaritanos Chriſtus ait Luc. c. 9. 55. neſcitis cuius ſpiritus filii ſitis. Conſtantinus Imp. apud Euſebium. lib. 1. c. 38. ait, hominibus qui cum mente capti ſunt, pœnas infligere extremæ dementiæ & inſcitiæ eſt.*

Errantes igitur in religione, non vi externa, vel armis corporalibus, ſed gladio ſpiritus. Matth. c. 13. verbo & armis ſpiritualibus, per quæ Deus potens eſt, ad quoſvis ſibi ſubigendum, regantur, & miniſtris verbi Dei curandi & inſtituendi tradantur, 2. Timoth. c. 2. 24. Seruum Dei oportet eſſe manſuetum erga omnes aptum ad docendum, tolerantem malos. Eſai. c. 11. Epheſ. c. 6. à quibus, ſi ex verbo Dei perſuaderi non poſſunt, multò minus magiſtratus minis, aut pœnis cogi queunt, ut ſentiant, vel credant quod magiſtratus, vel alius credit. Magiſtratus igitur Deo hac in re relinquat & tribuat Deo quæ ſunt Dei, qui ſolus impellit, movet, mutat corda, ſibi reſervet, quæ Deus ipſi dedit, imperium ſcilicet in corpora. Matth. cap. 22. cogitationibus hominum, pœnam in politica adminiſtratione imponere vetatur l. cogitationis. 18. de pœn. Quatenus hæretici externis actionibus delinquunt, ſunt illi puniendi, ſicut quilibet

alii

alii subditi, etiam aliâs pii.

Quod si magistratus Dei imperium invadit, suæ iurisdictionis limites excedit, atque in hominum conscientias imperium sibi vindicat, non impune hoc maleficium feret. Nam ob hoc factum oriuntur in regno ipsius seditiones & tumultus, quos parere solet persecutio. Ita tempore Machabæorum ob persecutiones longa bella extiterunt & tumultus. Scribis & Pharisæis Christi doctrinam persequentibus, turbæ motæ sunt, quæ antea non erant Paulo docente Ephesi, Demetrius ob persecutionem Pauli, seditionem excitavit. Similiter Iudæi, Paulum in templo persequentes tumultus excitarunt. Hodiè in Gallia, Belgio, Hungaria, Polonia, & aliis regnis persecutiones quæ fiunt, sunt causæ turbarum, tumultuum & seditionum. At ubi nullæ sunt persecutiones, ibi quamvis diversæ sint religiones, omnia sunt trãquilliora. Rectè ergo dicimus, persecutiones Christianorum, maximorum malorum semper caussam extitisse. Quicunque igitur regnum tranquillum habere cupit, à persecutionibus abstineat. Nec tamen religionis improbatæ exercitium concedat, ne illi accidat, quod Salomoni contigit. 1. Reg. c. 11. 4. & seqq. Si tamen sine Reipub. exitio id prohibere non potest, ferenda est ea religio, quam sine Reip. interitu auferre non potest, Bodin. lib. 3. c. 7. Sic Constans Imperator Constantini magni filius, Arrianorum religionem & collegia pertulit, non quod illis, sed quod Reipub. faveret: ita & Theodosius eandem sectam ferebat invitus. Errat igitur Franciscus Burghardus & cum eo Iesuitæ existimantes magistratum non posse diversas religiones in regno tolerare. Non enim hîc quæritur, an duæ pluréve religiones esse possint, quod cum illis negamus. Ephes. c. 4. Nec quæritur, an magistratus ipse duas religiones diversas amplecti possit. quod negamus. Nec quæritur, an magistratus habeat potestatẽ disponendi de religione, contra verbum Dei. quod negatur. Verùm quæritur, quando in regno civitates, vel status quidam discrepantes in confessione sententias amplectuntur, pro quarum defensione quilibet verbum Dei allegat: an tum magistratus qui unius partis sententiam amplectitur, reliquos dissentientes armis & gladio persequi possit. Hoc in casu dicimus, quod magistratus qui sine Reipub. periculo & turbatione mutare, vel tollere non potest religionis & confessionis

discrepantiam, pacis & tranquillitatis publicæ causſam, tolerare debeat dissentientes, connivendo & permittendo exercitium religionis improbatæ eousque, donec Deus reliquos illuminet. ne aliâs totum regnum & cum eo ecclesiæ hospitium evertatur. vid. Luc. c. 24. 11. 25. vid. exempla 1. Reg. c. 14. c. 22. 2. Reg. c. 12. c. 14. c. 18. Daniel. c. 3. c. 6. & alia apud Iohan. Gerard. quæst. polit. centur. ultim.

Alterum protectionis & defensionis ecclesię caput, consistit in removendis & amoliendis omnibus obstaculis & impedimentis, quibus salus & incrementa & progressus ecclesiarū & scholarum impediuntur. Quæcunque igitur talia sunt, ut ecclesię & cultus divini propagationi exercitio & incremēto, vel conservationi, impedimento sunt, vel esse possint, illa magistratus removebit, tollet & adimet. Itaque interdicta publicabit, ne libri hæreticorum in provinciam importentur, vendantúrve; Nec permittet, ut hæretici, vel athei ad publica officia ecclesiæ, vel scholarum, aut magistratus admittantur, nec ut conventicula & collegia improbatæ religionis clam habeantur, feret: nec permittet, ut ministri ecclesiæ cōtemnantur, aut vilipendantur, sed autoritatem & existimationem potius illis conciliabit, eámque illis sartamtectam apud omnes conservabit & defender contra omnes illorum obtrectatores, diffamatores, contemptores & hæreticos. *Quoscunque patitur magistratus contemnere ministros ecclesiæ, hos Deum, qui ministros suos legatos vocat, spernere permittit. Redundat n. in legantem iniuria, quæ infertur legato, ut etiam Iurisc. asserunt. Reddit quoque ministrorum Dei cōtemptus religionem divinam exosam & ingratam. Debet igitur ministrorum persona omnibus sacrosancta & venerabilis esse, qui ideò tot & tantis quoque privilegiis & beneficiis ab Impp. sunt ornati.*

In omnes atheos, epicureos, sectarios, hæreticos, seductores, sabbathi profanatores, religionis veræ contemptores, magos, ariolos pythonicos, periuros, vanos, apostatas, idololatras, superstitiosos, blasphemos, irrisores Dei, libertinos & quosvis

quosvis alios tabulæ primæ violatores, diligentissimè inquiret, & animadvertet, publicè ad terrorē aliorum, pœnis irrogatis & illatis. *Deut cap. 19. 13. ne parcito oculus tuus ei, sed tolles reatum ut benè sit tibi cap. 13. 5. & seqq. cap. 17. 2. 3. 4. & seqq. cap. 18. 9. & seqq. Num. cap. 25. & in principio capitis hujus diximus.*

Curabit denique & prospiciet magistratus omnibus quibus potest modis, ne quid desit, quod sit ad verum Deum cognoscendum, vel colendum necessarium, sed ut omnia, quæ sunt tum de rebus ipsis, in quibus externus Dei cultus positus est, tam personis, quę illi cultui inserviunt, exhibendis commoda, subministrentur. *1. Chron. cap. 22. & seqq. 2. Chron. c. 31. 3. 4. 5. 6. c. 34. 5. 6. c. 17 7. 8. Nehem. c. 3. & 4. Hesr. c. 3. Iudic. c. 2. 7. 8. 9.*

Si quid in hisce omnibus desit, vel desideretur, à magistratu corrigendum est, qui in publicis calamitatib. atque indictionibus publicarum ecclesiæ precum & jeiuniorum ad seriam pœnitentiam suos subditos moncbit. *exemplo Iosaphati. 2. Chron. c. 20. 3. 4. 18. 19. 20. Ezechiæ. 2. Chron. c. 32. 6. 7. regis Ninivitarum. Ion c. 3. 6. 7. vide Psalm. 24. 6. Esai. c. 49. 23. Deut. c. 17. 18. 19. Nam seriæ magistratus summi & populi ad Deum conversio, paratissimas clades avertit. 2. Chron. c. 12. 7. c. 34. 27. 1. Reg. c. 11. adde Pet. Greg. lib. 21. c. 4. & lib. 22. c. 14. & lib. 13. c. 10. & lib. 8. c. 2. de Repub.*

CAPUT XXIX.

De sanctione legum & administratione justitiæ.

DE ecclesiastica magistratus administratione hactenus, sequitur de civili, seu seculari.

Civilis administratio est, quâ negotia secularia & ex tabula secunda Decalogi, pertinētia ad εὐταξίαν, εὐνομίαν, αὐτάρκειαν & ad disciplinam externam, in Repub. constituendā & conservandam, vel ad vitæ huius præsidia & commoda promovenda & incōmoda avertenda rectè & fideliter curat magistratus

Psalm

Psalm.72.2.Sam.c.23.3.2.Chron.c.19.8.10.11.ubi Iunius.1.Reg.c.10.9. ideò posuit te regem ut exerceres judicium & justitiam. 1.Reg.c.3.9.Des igitur servo tuo animum intelligentem ad iudicandum populum tuum,discernendo inter bonum & malum & vers. seqq. Esaiæ.c. 32. en juste regnaturus est rex, & principes iure principatum gerent. Ierem.c. 22. 2.Chro.c.19.5.& seqq.Rom.c.13. 1.Pet.c.2.13.14.Psalm.85.1. Reg.c.1.52. Ierem.c.21.11.12. exercete quolibet mane jus & eripite eum,qui rapinam patitur è manu opprimentis.& c.22.2.3.4. atque hac justitiæ administratione solium suum magistratus firmat Proverb.c.16. 12.c.29.4. De mala administratione politiæ, conqueritur Ieremias in lamentat. Ierem.c.2.c.3.& passim.& Tzephan.c.3.1.2.3.4. Mich.c.2. c.3. vide. Matth.Scholastic lib.2.cap. 1. de vero & Christian. principe.

Est ergò in hac civili administratione magistratus cura & officium duplex.Prius pertinet ad jus generale regni, & est de tractandis & procurandis mediis,ad conservandam justitiam, pacem,tranquillitatem & disciplinam in Rep.necessariis. Alterum pertinet ad jus speciale & est de procurandis mediis ad vitæ socialis commoditates necessariis.

Prioris generis sunt,1. sanctio & executio legum utilium, & administratio justitiæ. 2. studium concordiæ conservandæ.

Cæterum, quia elegantissimè hæc magistratus administratio scribitur in Psalm.101. Ideo verbotenus eum hic referam. Benignitatem & jus canam,tibi ô Iehova,psallam.2. Animadvertam etiam viâ integrâ quando venturus sis ad me: indesinenter ambulabo in integritate animi mei, intra domum meam.3. Non proponam mihi ob oculos remnefariam, factum declinantium odi, non adhærebit mihi.4. Animus perversus recedet à me: malum non agnoscam. 5. Lingua lædentem apud me clam proximum suum,ipsum exscindam,elatum oculis, & tumentem animo, non potero ferre.6. Oculi mei attendent ad veraces terræ, ut considant mecum: ambulans viâ integrâ, is ministrabit mihi.7. Non habitabit intra domum meam faciens dolum: loquens mendacia non stabilietur coram oculis meis. 8. Singulis matutinis exscindam omnes improbos terræ: ad rescindendum a civitate Iehovæ omnes qui operam dant iniquitati. In

quem

quem Psalmũ commentarius elegans Iunii extat. Huc etiam pertinet elegantißimus Psalm. 82. Deus stat in cœtu Dei fortis, inter magistratus judicat. 2. Quousque iudicabitis iniquè, & c. seqq. vers. & Psalm. 72. 1. 2. 3. 4. 12. 13. 14. Proverb. c. 20 8. 26. Esaiæ c. 28. 5. 6.

Sanctio & exsecutio legum imprimis ad magistratus officium spectat. *unde legislator ille vocatur.*

Sanctio legis est, qua legem æquam, utilem & necessariam Reipub. constituit, consẽsu optimatum & statuum imperii, seu regni sui. *l. 8. humanum est. C. de legibus. In Psalm. 108. 9. Iudas dicitur legislator ob demandatam regni administrationem & potestatem legum ferẽdarum. Curabit verò magistratus imprimis, ut mores, ingenia, jura vetera gentis inspiciantur, et ad ea novæ leges accommodentur. Itaq; in novis legibus & edictis scribendis, moderatio adhibenda est & voluntas eorum, qui legibus illis teneri debent, percunctanda est, hoc est optimatum & consiliariorum regni. Ita Impp. Romani de consilio senatus leges tulerunt in monarchia: In Democratia verò per classes & centurias singulas, lege nova per trinundium publicata. Ita hodie in comitiis leges generales conduntur. Temerariæ enim & stolidæ arrogantiæ esset, unum hominem, aut paucos, tantum sibi sumere, ut satis aptas genti alicui leges condere posse existiment, absque illius consensu & multorum simul consiliis & sententiis conjunctis. vide Antimach. lib. 3. theor. 22. Stephan Iun. Brut. de vindic. contra tyran. quæst. 1. & quæst 3.*

Aequam verò legem, sanciet, quia æquitas legem efficacem sanctam & inviolatam præstat: Vtilem, quia utilitas desiderium & amorem illius excitat & conservat. Vtilis verò sit toti corpori Reipub. et singulis illius membris. *Nam, ut medicus primum, dum membrum hominis ægrum est, propinat quidem pharmacum, quod ex toto corpore, malos humores educere possit, sed ibi non subsistit, vel finem remedii facit; verùm etiam loco adfecto singularia adhibet remedia, & si videat membrum aliquod incurabile, cujus etiam morbus serpendo, alia membra inficere possit; ut salva alia membra conservet putidum abscindi iubet. Sic etiam gubernator Reipub. mores opit mos, bonis legibus instituit, respiciens ad totum corpus & generaliter*

ad actus privatorum, communi lege bona disponit & format, facienda iubet, vitanda prohibet; circa actiones de rebus adquirendis & conservandis in dominiorum adquisitione, de contractibus, ultimis voluntatibus maleficiis, iudiciis, & de reliquis actibus quibus vita socialis symbiotica conservari potest, regulas constituit, ordinat & ut executio fiat, curat.

Et si quoddam Reipub. membrum intelligit, nempe aliquem ex humana societate, in morbum, seu peccatum adversus propriam salutem & societatis humanæ commodum incidere, adhibet localia κ) τόπικ ut vocant, remedia, & si membrum est putidum, quod totum Reipub. corpus possit inficere & nocere aliis, turbare societatẽ, illud tollit, & truncat. arg. l. ita vulneratus. ad L. Aquil. Pet. Gregor. l. 1. c. 1. nũ. 14. & seqq. de Repub.

Leges verò impias, iniquas, vel idololatricas, inutiles ob non necessarium usum, vel æquitatem cessantem, tollet. *Vasquius lib. 1. cap. 16. illust. contr.* & pias alias, & iustas substituet. *Deut. c. 7. 5. 11. 25. 26. c. 12. 1. 2. 3. 4. 5. & seqq. exemplo Chiskiæ, Iosiæ, & aliorum piorum magistratuum. 2. Reg. ca. 23. per tot. imprimis v. 15. adde Esa. cap. 10. 12. Dan. c. 3. 10. 16. 17. 18. Deut. ca. 61. 18. 19. 20. ab eo verò quod diu æquum visum fuit, non recedet, nisi evidens suadeat utilitas. l. 2. in rebus de constit. princ. l. 23. minimè. de legib. Patric. lib. 6. de Repub. tit. 6. Aristot. polit lib. 2. c. 6. Iun. lib. 3. politic. quæst. 89. adde Greg. lib. 7. c. 19. de Reipub. & in nova lege sancienda observabit, ut ea conveniat Reipub. statui, conditioni & naturæ, loco, tempori, personæ, rebus, aliisque circumstantiis. vide Francis. Iun. libellum. de politi. Mos. observa. Greg. lib. 10. c. 5. de Repub. Imprimis vero observabit, ut talis sit lex quæ divites inducat, ut ultrò ad Reipub. necessitates sint munifices, & prosint pauperibus, contra aliorum iniurias, & ad vitæ subsidia quærenda iuvent: non verò quæ sint multitudini impedimento & locupletum rei insidiẽtur.* Quęcunq; ab aliis, etiam ethnicis, ad politicam administrationem inventa & constituta sunt, magistratus etiam ad usum Reip. suæ transferre & adcõmodare potest. *Exemplo Mosis, Exod. c. 18. 17. 18. 19. 20. & seqq. vid. Calvin. lib. 2. instit. Christ. c. 2. sect. 14. 15. & seqq. & Aret. probl. 149. & seqq. tom. 2.*

Leges

Leges novas parcè ferat. *Nam corruptiſſimâ Repub. plurimæ leges, ait Tacitus 4. annal.* Legũ mutatio Reip. plus incõmodi, quã cõmodi ſolet adferre. Ideóque ad otiũ civitatis & concordiam ſtabiliendã, valdè conducit, veterũ legũ morũq; conſervatio. *Nã, moribus antiquis res ſtat Romana virisque. Prover. c. 22. ne transferas limites quos ſtatuerunt patres tui. Eccleſ. c. 10. qui diruit ſepem à colubro mordetur. Non neceſſariæ igitur legum mutationes & morum receptorum cavendæ ſunt, & incommoda parva toleranda potius, quam novis mutationibus ægrum Reipub. corpus exagitandum. Bodin. lib. 4. c. 3. de Repub. Richt. axiom. 291.*

Leges regni fundamentales, adhibito ephororum conſenſu, interpretabitur, & non niſi expreſſo horum arbitrio, volũtate & juſſu, quid in his abrogabit, tollet, vel antiquabit: multò minus leges de legitimo Dei cultu ſemel in regno introducto, mutabit, aut convellet, vel tollet, *Heigius quæſt. 5, num. 1. 2. 3. 24. part. 1. Pruckman. de ſoluta poteſtate effect. 4. Pacian. lib. 2. cap. 35. num. 50. & ſeqq. de probat.* quin potius veram religionem eiuſq; exercitium, ſecundum verbum Dei non mandata hominum confirmabit. *Matth. c. 15. 9. Deu. c. 12. 8. c. 4.* & deinde leges fundamentales regni ab ipſo ſunt defendendę & retinendæ; etiam bello & armis ab una regni parte contra aliam quamvis maiorem. *Deut. cap. 13. 12. 13. 15. Ioſu. ca. 22. 2. Reg. c. 8. 22. cap. 23. 15. Nam hiſce fundamentalibus legibus tanquam columnis & fulcris ſuſtinetur regni ſtatus, incolumitas ac præſidium. quibus ſublatis, totum regnum corruit, ut ſupra dictum eſt. Heigius d. loco. quæſt. 3. num. 2. 73. lib. 1.*

Præſcribet verò leges ſumptuarias, pœnâ in transgreſſores conſtituta. Nam victus frugalitas & temperantia publica, à multis malis ac vitiis Rempub. libera.

Neceſſario quoq; ſunt leges præſcribendę de cõmerciis, rerũ permutationib, negotiationib. populi, de modo uſurarũ conceſſarum, ſimiliter de menſuris, ponderibus, ſtateris publicis, iuſtis, de valore monetæ, & ſimilibus aliis negotiis pluribus;

quæ ſine lege certa tractari & peragi non poſſunt, abſque diſcordiis & diſſenſionibus, vel ſine deceptione & fraudatione, hoc eſt, in quibus facilis eſt lapſus, quando certa determinatio non eſt conſtituta, & quorum natura certitudinem in hominum commercio requirit.

Conſtituēdæ quoq; ſunt leges, quibus diſſidia & diſcordiæ inter cives tollantur, factiones, ſeditiones, & otia, nec non quibus egeſtas & inertia ex regno profligentur, & neceſſaria quæ deſunt, in regnum importentur, ſuperflua verò exportentur, & ita unius provinciæ inopia ab alia ſublevetur.

Vtiles etiam leges, quibus vetantur importari in regionem, quæ ſolent homines corrumpere & deteriores reddere.

Similiter neceſſariò ſunt leges conſtituendæ de cura miſerabilium perſonarum pupillorum, viduarum, pauperum, cæcorum, furioſorum, mutorum, ſurdorum, valetudinariorum, ſenum & ſimilium. *Deut. c. 10. 18. c. 24. 17. 19. 20. c. 14. 29. Pſalm. 82. & 72. & 146.*

Certus quoque locus & reditus pro talibus conſtituendi. *Deut. cap. 24. 17. c. 19, 20. c. 26. 12. c. 8. 6. c. 15. 7. 8.* uti ſunt Xenodochia, noſocomia, orphanotrophia, ptochotrophia, gerontocomia, *de quibus in Novell. 7. c. 12. Novell. 123. c. 23.*

Exſecutio legis accuratè & exactè eſt procuranda.

Lex enim carens exſecutione, eſt quaſi campana aut nola ſine piſtillo, & quaſi magiſtratus mutus, aut mortuus. Et tandiu vigent Reſpublic. quandiu leges in his bonæ (quæ illarum anima,) obſervantur. Vid. Melch. Iun. polit. quæſt. lib. 1. quæſt. 6. Bodin. lib. 3. c. 1. de Repub.

Hujus exſecutionis faciendæ gratia magiſtratus conſtitutus eſt, ut ſit ille lex vivens, miniſter & cuſtos legis mutæ. Et ut in navi neceſſarii navarchi & vectores: ſic in Repub. exſecutores legis. Lex, quid faciendum, vel omittendum ſit, indicat; ſed ipſa non facit, vel exſequitur. Lex circumſtantias generales habet, uti medicina: ſed magiſtratus, uti optimus medicus adhibita tēperamenti ægroti diſtinctione, pharmaca ſua adhibet, cauſſarū auditis circūſtātiis propriis, iudicat, & legib. negotia adcōmodat.

Exſecutionis

Exſecutiõis huius ſpecies eſt juſtitiæ adminiſtratio & cẽſura. Iuſtitiæ adminiſtratio conſiſtit in tribuendo ſuum cuique ſecundum juſtitiam commutativam, vel diſtributivam, ita ut illic æqualitas & proportio arithmetica; hîc verò geometrica obſervetur in pœnarum & præmiorum diſtributione.

Hiſce enim, pœna & præmio Rempubl. contineri, olim Solon dixit. Illa malis, hoc bonis debetur. Rom. c. 13. 3. 4. Nam magiſtratus non ſunt terrori bonis operibus, ſed malis; vis autem non metuere poteſtatem? quod bonum eſt facito, & laudem ab ipſa obtinebis. 4. Dei miniſter eſt bono tuo, quod ſi feceris quod malum eſt, metue, non enim fruſtra gladium gerit. Nam Dei miniſter eſt vindex ad iram ei qui quod malum eſt, fecerit. c. 3. 14. & 1. Chron. c. 18. 14. Exod. c. 18. Deut. c. 17. 5. 6. 7. 8. & ſeqq. 1. Sam. c. 7. 15. 16. 17. Pſal. 101. 1. Pet. cap. 2. 13. 14. Proverb. c. 20. 28. c. 25. 5. c. 29. 14. 1. Chronic. c. 18. 14. Magiſtratus perperam diſtribuens pœnas & præmia, eſt inſtar medici perperam medicamenta adhibentis, ex quo prodit interitus, ut ex recta diſtributione & adhibitione, ſalus & vita. Ideoq; Cicer. in parad. rectè: ius & æquitas vincula civitatum. Nam remota juſtitia, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia, ut ait Auguſtinus. 4. de civitat. Dei. Et quid ſine juſtitia poteſt eſſe laudabile? Hinc fructuosæ juſtitiæ cauſsa, olim reges benè moratos conſtitutos aſſerit. Cicer. lib. 2. offic. & Ariſt. lib. 3. polit. c. 10. Rex debet & vult eſſe cuſtos, ut nec opulenti iniuſtum aliquid patiantur, nec plebs contumeliam accipiat, aut cuiquam injuria inferatur.

Hinc provinciam ſuam magiſtratus malis hominibus purgare jubetur. l. 3. in fine. l. 13. congruit. de offic. præſid. 1. Reg. c. 22. 47. 2. Reg. c. 23. 5. 7. c. 19. 2. Chron. c. 30. c. 31. Proverb. c. 20. 26. 27. Pſalm. 101. Pſalm. 72. 1. 12. 3. 4. 12. 13. 14. 2. Chron. c. 14. 3. 5. 6. c. 15. 16. cap. 19. 2. 3. 4. 1. Sam. c. 28. 9. Levit. c. 20. 27. Deut. c. 18. 11. Nam auferendo improbum a conſpectu regis, ſtabilitur ſolium illius. Proverb. c. 25. 5. c. 16. 12. & judicio ſtabilit regionem. Proverb. c. 29. 4. & regis qui fideliter judicat tenues, ſolium in perpetuum ſtabilitur. c. 29. 14. c. 20. 28. quibus addantur. 1. Reg. c. 9. 3. 4. 5. & ſeqq. arg. 1. Sam. c. 15. &

1. Reg. c. 20. Contrà indulgentia & impunitate Reipub. maximè nocetur. Sicut & perversa juris, justitiæque administratio, mutationem imperii inducere solet. Ezech c. 34. per tot. 1. Samue. c. 8. 4. 5. 6. 1. Reg. c. 16. 4. 5. Esa. c. 60. 12. Prov. c. 29. 4. c 28. 2. Eccles. c. 5. 8. Plin. in panegyr. ad Trajan. pessimè, ait, consulit Reipub. princeps, cum vel malignitate, vel negligentia malè agẽtibus & in officio versantibus provinciarum præfectis aut aliis magistratibus togatis, aut bellicis, ipse procurat impunitatem. Imò Dei iram & fatale exitium sibi attrahit. Psalm. 55. 10. 11. 12. Esa. c. 24. 5. ut exemplum Sodomæ & Gomorrhæ ostendit & factum Achanis. Iosu. c 7. & Benjaminitarum. Iudic. c. 20. cap. 21. & alia. 1. Reg. c. 20. 42. 1. Sam c. 15. Prove. c. 28. c. 29. 8. 16. cum crescunt improbi, crescit defectio. Profana exempla refert Pet. Greg. lib. 9. c. 1. & lib. 4. c. 6. num. 6. 7. 8. de Repub. & Bodin. lib. 5. c. 4. de Republ. Lipsi. lib. 4. polit. c. 10. & dixi supra cap. 9. Concludo igitur hanc iustitiæ administrationẽ in pœnis & præmiis decernendis, omninò esse necessariam quasi Resp. vacat, necesse est interitũ illius consequi, cum scilicet sceleratis impunè peccare licet, & bonorum & fortium virorum præmia nulla sũt.

De sceleratis verò delinquentibus contra primam, vel secundam tabulam Decalogi, magistratus publicè pœnam sumet, ut alii videntes hoc, timeant & formidine pœnæ à malefaciendo deterreantur, atque ita audacia peccandi & cupiditas illis adimatur. *Psalm. 72. 1. 2. 3. 4. 12. 13. 14. Prov. c. 20. 8. 26. Roman. c. 13. 3. 4. 5. 6. Prov. c. 19. 16. & in fin. cap. 19. Siracid c. 20. 22. 23. 24. Deut. c. 13. 14. 1. Timoth. c. 2. 2. c. 5. 19. 20. 1. Sam. c. 28. 9. 10. ubi Pet. Martyr. 1. Pet. c. 2. 13. 14. Pernicioſa verò valdè est intempestiva misericordia. Aristot. lib. 5. c. 8. politic. Prov. c. 29. 16. Nam cum crescunt improbi, crescit defectio. Neq; cuiusquam noxas meritis compensandas existimat Scipio Amiratus lib. 2. discurs. 7.*

Præmia bonis distribuet ideò, ut virtutis desiderium apud alios excitetur, foveatur & conservetur. *2. Sam. c. 5. 8. 8. 1. Chr. c. 11. 6. Iud. c. 1. 12. 13. Deut. c. 28. & seqq.* Nam cum indignis honores & præmia tribuuntur, gloria iacet & sordescit, atque stimulus virtutis nullus est, Contrà cũ subditi vidẽt magistratũ, non

nisi

niſi virtutis amore, aſperum, qui tam benignum eundẽ vdiẽt in eos, qui habent illam; incitantur, ut eò impendant laborem & periculum, unde honos at.; emolumentum ſperatur. *Nam virtus honore alitur & ſuſtẽtatur. Et quidquid in honore eſt, augetur & creſcit. Cõtra quidquid in cõtẽptu, deficit & minuitur. Tã validus ſtiũlus ad virtutem, eſt præmiũ. quod ſignũ & argumẽtũ benè conſtituti imperii.* ut Lipſius refert ex aliis *lib. 4. polit. Symmach. li. 1. epiſt. 73. ſcimus, ait, bonas artes honore nutriri, atque hoc ſpecimen eſſe florentis Reip. ut diſciplinam profeſſoribus præmia opulenta pendãtur, Itaq; princeps nobiles & præclaras familias etiam collapſas, reſtituere debet & bene meritas & merentes de Repub. fovere & augere. vid. Bodi. l. 5. c. 4. de Repub.*

Præmia verò iſta conſiſtunt in honoribus, gloria, laudationibus, in magiſtratibus, muneribus, donis, immunitatibus & privilegiis, nobilitate, dignitate, & ordine honorifico atque in ſimilibus aliis præmiis virtutis. *Injuſtiſſimus fuit Alexander magnus, qui pro præmio merito, Parmenionem juſſit interfici: & Iuſtinianus, qui Belliſarium bene de ſe et Repub. meritum ſuſtulit. Romani triumphos imperatoribus ſuis decernere ſolebant et aliis orationes concedebant. vid. Bodin. d. c. 4. lib. 5. Sed qui reddit malum pro bono, ab eius domo non movebitur malum. Prov. c. 17. 13. & negatus honor gloriam, ut ait Tacitus, intendit & auget. Scipio Amirat lib. 4. diſcurſ. 6.*

Præmia ipſa, princeps ipſemet, intra modũ, virtute prẽditis hominibus tribuat, conferat, uti imperia magiſtratus, largitiones, honores, ſacerdotia, curationes, munera, beneficia, reſtitutiones: Pœnam verò ipſe nemini irroget, ſed magiſtratibus integerrimis & prudentiſsimis permittat irrogationem pœnarũ: illud benevolentiam, hoc odium excitat. utrumq; derivatur in eum qui fecit. *Bod. lib. 4. c. 6. & li. 5. c. 4. Habent verò præmia quãdoque plus honoris quàm utilitatis, quandoque contra plus cõmodi, quam honoris, ut exemplis illuſtrat Bodin. Quò verò præmia maiora, eò virtus clarior, & multitudo maior bonorum virorum. Sunt enim hæc fomenta virtutis & illecebræ, & conferenti adferunt benevolentiam & obſequium.*

Magiſtratus igitur intereſt bonorũ & fortium virorũ merita erga ſe, erga Rẽpub; erga ſingulos habere cognita & perſpecta, ut cæteri ad benè

de se merendum acrius incitari possint. Honores vero virtuti debitos, nulli precio vendet, vel venales esse permittet, quomodo studium virtutis elangueseet & aditus ad omnia vitia datur. Atque hinc honores, quæ ob virtutes conferuntur, honores in quam, Ducis, Marchionis, Comitis, Baronis, nobilis, equestris ordinis. equitis aureæ periscelidos, Doctoratus, laureæ, magisterii, immunitates, privilegia. de quibus Chassan. in catal. glor. mundi Tiraquell. de nobilit. Pacian lib. 2. de probat. cap. 25. & seqq. Heigius lib. 1. quæst. 2. num. 35. & seqq. De equestri dignitate & honore ejusque privilegiis vide Pacian. d loc. c. 42. & extat tit. C. de equest. dign. lib. 12. ubi Dd. de iure aureorum anulorum, civitatis Romanæ, comitis Palatini, & aliis privilegiis & immunitatibus, quæ virtutis præmia sunt, latiùs suis in locis Iurisc. agunt.

Porro justitiæ administratio, diligentissimè fiet à magistratu, sine respectu ullius rei. *Psal. 101. 1. Chron. c. 18. 4. regnabat itaque David supra Israelem totum, exercebátque judicium & iustitiam. Proverb. c. 16. 10. 11. 12. c. 29. 14. & pro filio successore suo orat. Psalm. 72. 1. 2. 3. & seqq.*

Talis administratio justitiæ in Repub. est, quod anima in corpore, & quod clavus in navi: imo vinculum & custodia humanæ societatis & Reipubid. rectè dicitur. *Proverb. d cap. Psalm. 82. 5. ibi, dimoventur fundamenta terræ &c. Psalm. 75. 4. ibi fundamenta erigam in terra, ubi Piscator & Iunius Prov. c. 14. 34. iustitia exaltat gentem. &c. & c. 16. 12. nam justiciâ stabilitur solium eius. Patricius de Repu. lib. 6. ti. 9. & Ideò Sapient. c. 1. scitè dicitur, diligite justitiam, qui iudicatis terram. & Salomo in hac sibi sapientiam dari petiit. 1. Reg. c. 3. 6. 7. vid. Pet. Greg. lib. 10. c. 2. de Repub.*

Vnde absentia magistratus, ob omissam administrationem iustitiæ & inspectionem, multa vitia latenter inducit *Deut. c. 9. 10. 11.* Imo sæpè totam Remp. protractio, vel denegatio iustitiæ evertit. *2. Sam. c. 13. 1. Reg. c. 21. 7. 2. Reg. 17. 7. 8. 9. Iudic. c. 20. & c. 21. Prov. c. 16.*

Est vero administratio iustitiæ duplex. Vna quę fit inter magistratũ & subditos: Altera, quæ fit inter subditos & subditos.

Prior

Prior habet, quæ debet populus magiſtratui, ea det: & contrà, quæ populo magiſtratus debet, reddat. Debent autem ſubditi ſuo magiſtratui omnia ea quib. opus habet pro juſtitia adminiſtranda, pro defendendis ſubditis contra vim & injuriam, ad incommoda, vel pericula patriæ amovenda, & commoda illius promovenda. *de quib. dixi ſup. cap.* 20.

Altera habet, quæ pertinent ad curam ſubditorum; ut lites componantur, ſemoto abuſu, dolo, circumventione & maleficiis punitis, *Greg. d. lib.* 10. *c.* 1. *in fin.*

De litibus & controverſiis ſubditorum ſuorum, ipſemet magiſtratus judicare, vel alios judices integros & pios conſtituere debet.

Ipſe magiſtratus, quantum fieri poteſt, in perſona propria cognoſcere debet, & iudicare, ſecundum leges cauſſa probè cognita. *l.* 1. *C. quãd. Imp. inter pauper. & alias miſerab. perſon. Iob. c.* 7. *verſ.* 51. *Num lex noſtra condemnat quempiam, niſi prius ex ipſo audierit & cognoverit quid fecerit?* 1. *Reg. c.* 3. 16. 17. imprimis verò in negotiis arduis & gravibus. *Exod. c.* 18. 19. *Deut c.* 1. 17. *Prov. c.* 25. 2. *honor Dei eſt abſcondere rem: honor autem regum, perveſtigare rem. Prov. c.* 20. 8 *Rex inſidens ſolio judiciali, ventilat in oculis ſuis omne malum. Prover. c.* 29. 7. *cognoſcit juſtus cauſſam tenuium, improbus non animadvertit, ut cognoſcat. verſ.* 14. *regis qui fideliter judicat tenues, ſolium in perpetuum ſtabilietur. Deuteron. cap.* 16. *juxta legem Dei omne iudicium & cauſſam iudicent, nec declinent ad dexteram neque ad ſiniſtram. Ita David audivit Thekoham fœminam.* 2. *Sam. c.* 14. *& præfectus ille puerum miſſum à Paulo. Act. c.* 23. 18. *& Salomo.* 1. *Reg. c.* 3. *Paulus judicem contra legem iudicantem reprehendit. Act. c.* 23. *adde Daniel. c.* 6. *& Iohan. c.* 18. *Vos igitur accipite & iudicate ſecundum legem veſtram.* Sed et debet diligenter inquirere de facti qualitate & circumſtantiis. *Deut. c.* 17. *cap.* 13. 13. 14. 15. *Act. c.* 21. *c.* 22. *c.* 23. *c.* 25. *c.* 19. *Gen. c.* 3. & accuratè cauſam litigãtium examinare & dirimere. *Ierem. c.* 21. 12. *O domus Davidis, ſic ait Iehova, exerce quolibet mane jus, & eripite eum qui rapinam patitur ex*

manu opprimẽtis, ne prodiens veluti ignis excandescentia mea, ita ardeat, ut nullus extinguat propter malitiã actionũ vestrarũ. Alia exẽpla vide 2. Sam. c. 14. 5. & seqq. & c. 7. 14. Iudicavit aũt Samuel Israelẽ omnib. diebus vitæ suæ 15. Profectus n. de anno in annũ obibat domũ Dei fortis & Gilgalẽ & Mizpam, ut iudicaret Israelẽ in omnib locis istis. 16. Erat verò regressio eius Ramã, quia ibi erat domus ejus, &c. Num. c. 27. 1. 2. 3. 4. 5. c. 32. 16. 17. 20. c 36. 1. & seqq. Deut. c. 25. 1. 2. 3. Iere. c. 1. 10. c. 21. 11, 12. c. 22. 1. 2. 3. 4. 5. Psa. 82. 2. 3. 4. Iudic c. 4 4. 5. 2. Chro c. 19. Exo. c. 18 13. accidit aũt postero die sedente Mose ad iudicandũ populũ, cum adstaret populus ipse Mosi, à mane illius diei usq; ad vesperã. 15. 16. 17. & seqq. 2. Reg. c. 15. Ob hanc causã David pro filio ita Deum rogat Psal. 72. 1. O Deus iudicia tua regi da & iustitiã filio regis 2. Iudicet populũ tuum iuste & pauperes tuos iure. 12. Quoniã eripiet egentẽ, vociferantẽ & pauperẽ cui non fuerit adiutor. 13. Parcet attenuato & egenti animasq; egentiũ servabit, & vers. seqq. vide gravẽ admonitionẽ pii regis Iosaphat 2. Chro. c. 19. 5. & seqq. & Psa. 82. 1. 2. 3. Hinc illud mulierculæ cuiusdã ad regẽ suum audientiã sibi recusantẽ? si me audire nõ vacat, noli esse rex. Quod rectè eandẽ dixisse arbitror. Nam cõstat reges justitiæ administrandæ causa potissimũ constitutos. 1. Sã c. 8. 5. cõstitue nobis regem, ut iudicet nos; Adde quod illa mutua cõmunicatione subditorum & regis caritas amicitia & benevolentia conciliatur: Bodi. li. 4. c. 6. & sordes & aliæ judiciorũ corruptiones, præsentia regis impediũtur. Sed distinguit Bodin. inter ineptum, vitiisũ integrum & virtute præditum regem, quem in propria persona jus dicere debere asserit & deniq; consultius putat per integerrimos ministros jus dicere ob occupationes varias & molestias litigantiũ. Exẽpla profana contraria ex historiis refert Tiraquell. de nobilit. c. 28. & de Augusto refert Suetonius, illũ ius laboriosissimè dixisse, & plures alios, Domitianum, Servium, Galbã, Traianum, Adrianũ, Antoninum, Severũ, Alexandrũ, ut Antimac. refert theor. 35. adde 1. Chro. c. 18. 14. regnabat itaq; David super totũ Israelẽ, eratq; exercens iudiciũ & iustitiam in toto populo suo. 2. Sã. c. 9. 1. c. 15. 14. & Prov. c. 16. 10. Sagacitas insideat labiis regis in judicio ne prævaricetur os ejus. 11. 12. & c. 29. 14. Reg. c. 9. 3. 4. & seqq. Sed dissẽtit ut dixi, Bodin. lib. 4. de Repub.

pub. ob varia incommoda quæ accidunt ipsis regibus judicantib. & affectiones & perturbationes vehementiores.

In decidendis cõtroversiis, non mitior, neq; acerbior sit ipsa lege *latè Vasq. lib. 1. illust contro. c. 15. 1. Sam. c. 25. 8. 9. 10. 19. & seqq Ideo quod virũ à me anathemati devotum dimisisti è manu, ideò erit vita tua pro vita ejus, & populus tuus pro populo ejus. Deut. c. 17. 5. & seqq. c. 13. 5. 8. 9. 10. 15. Cogitet pœnas sceleratis sine justa causa & lege prohibente, remittendo, se de alieno jure, Dei scilicet, esse liberalem. Est enim pœna Dei ius, quod ipsi debetur. 2. Chro. c. 19. 6. & seqq. cujus juris administratores sunt magistratus. Rom. c. 13. nõ domini.* Affectibus suis non indulgeat. *1. Sam. c. 22. 17. & seqq.* in cognoscẽdo non excandescat adversus eos, quos malos putat, neq; illachrymetur precibus ejusmodi reorum *l. observandum. 19. §. 1. de off. præsid. Novell. 17. c. 2 Exod. c. 23. 3. 4. Levit. c. 19. 15.* neque respectum personarũ habeat, neque munera accipiat. *Deut. c. 16. 19. c. 27. 25. Psalm. 82. & 58. 2. Chron. c. 19. 5. 6. & seqq. Esa. c. 1. 23. Mich. c. 3. 10. Proverb. c. 24. 24. Levit. c. 19. 15. quæ eversionem regni parunt. 1. Sã. c. 8. 4. 5. Novell. 9.* neque in gratiam cujusque contra conscientiam judicet. *uti Darius fecit, Danielem in leonũ foveam conjici jubens. Dan. c. 6. & Zedechias Jeremiam. Jere. c. 38. 5. & Pilatus Christum condẽnans. Marc. c. 15. 14.* Judicia verò illa sunt civilia, vel criminalia. *Deut. c. 17. 8. & seqq. 2. Chro. c. 19. 8. 10. 11.* Civilia dicuntur, in quibus de cõtroversiis civilibus, ex conventionibus, ultimis voluntatibus, & rerũ dominiis provenientibus, agitur à litigantib. Atq; hæc rursum distinguũtur in matrimonialia, & ecclesiastica judicia, vel seculuria, ita dicta à rebus quæ in illa deducuntur & à litigantib. à disceptantur. Criminalia appellantur, in quibus de crimine perpetrato ejusque pœna agitur, quæ rursum sunt capitalia, in quibus de vita hominis tractatur, vel injuriarum, in quib. de fama, quæ est altera hominis vita, agitur. *Judicabat verò summus in politia Judaica magistratu solus, ut 1. Reg. c. 3. 16. c. 15. vel in cõcilio, cum principib. tribuũ familiarũ & civitatis, & seniorib. 70. populi Jer. c. 26. Num. c. 36. 2. Chr. c. 19. & aliis in locis. vid. sup. c. 8. de prov.*

Alios judices, in juſtitiæ adminiſtratione cum jurisdictione & poteſtate neceſſaria ad muneris ſui expeditionem. *l.ult.l. 1.§.1.de offic.eius cui eſt mandat.juriſd.l.2.de juriſd.* conſtituet ſummus magiſtratus, in cauſis levioribus ſed tales, qualis ipſe eſſe tenetur, alioquin culpa in conſtituentem reijcitur. *Exod.c. 18.19.& ſeqq.c.23.2.3.6.7.8. Deut c.1.17.2.Chron.c.19.4.5.conſtituiſſetque Ioſaphat iudices in ea regione per omnes civitates Iudæ munitas, cuiq; civitati.6.edicens iudicibus, videte quid ſitis facturi. non n: pro homine judicaturi eſtis, ſed pro Iehova: qui vobiſcum futurus eſt in rebus judiciariis.7.Quare nunc inſit pavor Iehovæ vobis: obſervate & facite, non enim eſt apud Iehovam Deum noſtrum iniquitas, aut acceptio perſonarum, aut ſumptio muneris.9.Et præcepit eis dicendo, ſic facitote cum timore Iehovæ, cum fide & cum animo integro.10. ut quæcunque lis pervenerit ad vos à fratribus veſtris reſidentibus in civitatibus ſuis de diſcrimine inter cædem & cædem, inter legem & præceptum, ſtatuta & iudicia admoneatis eos, ne rei fiant Iehovæ, & incumbat fervens ira vobis & fratribus veſtris, ſic facitote ut non ſitis rei. Ierem.c. 45.9.10. Iudices hi ex tribu Levi eligebantur, 1.Chron.c.23.5.et c.26. 29.30. Deut.c.17.9.10.*

Plures verò judices conſtituet in gravioribus. Nam certum eſt, plures communicato conſilio, melius & certius quam ſingulos iudicare. Ita enim error, vel ignorantia unius, ab altero corrigi poteſt, & minus corruptio & ſordes, vel gratia animos ſeducent. *ut dixi ſupra de conſiliariis c.27.*

Ordinandi autem tales intermedii & inferiores iudices in ſingulis civitatibus regni. *Deut.c.16. 18. Iudices ac moderatores conſtituito tibi in ſingulis portis tuis, quas Iehova Deus tuus dat tibi per tribus tuas, qui iudicent populum judicio juſto.*

Auditorium juridicum unum, vel plura in regno ædificabit & in ſingulis regionibus unum, pro populi conventuri amplitudine. *1.Reg.c.7.7. Ita paralementa hodie in regno Galliæ conſtituta: ita et in aliis regnis benè conſtitutis ſunt curiæ ſuperiores cujuſque provinciæ, eaque ſtatæ et ordinariæ ad lites cuiuſque provinciæ decidendas*

cidendas, à quibus appellatio conceditur ad ſupremum regni tribunal et conſiſtorium.

Eiuſmodi intermedii magiſtratus, vel provinciarum præfecti & præſides curiarum, curent omninò, ut nullum crimen maneat impunitum, & ſeverè, exactè & diligenter iuſtitiam omnibus adminiſtrent nomine ſuperioris, & negotia ardua difficiliaque ad ſuum principem ſuperiorem referant. *Exod c. 18. in fin. 1. Sam. c. 15. 33. Nehem. c. 13. 25. 2. Coron. c. 19. 5. Pſalm. 82. 2. 3. Pſal. 72. 1. 2. 3. 4. 12. 13. 14. Pſalm. 101. 8. Proverb. c. 20. 8. 26. Greg lib. 4. c. 5. cap. 6. de Repub. Ratio horum mediatorum judicum et adminiſtratorum juſtitiæ conſtituendorum eſt, ne deficiant, qui lites decidant et res controverſas derimant, ne injuſtitiæ, calumniæ, aut impunitatis occaſio detur, et omnibus paratiſſimis et oblatis remediis quies ſocietatis humanæ et Reipub. retineatur. Hinc diſtincta judicia et ſubſellia judicum majorum et minorum. vide Greg. lib. 2. c. 6. ubi exemplis variarum Rerumpub. illuſt. & Danæ, lib. 6. c. 2. polit. Antimach. lib. 3. the rem. 35.*

His juſtitiæ adminiſtratoribus mediatis, ſummi magiſtratus, autoritas & poteſtas non minuitur, ſed potius in ſuo vigore conſervatur. Nam quemadmodum non infirmior eſt manus, quod ſit in digitos diſſecta, ſed eſt ad agendum agilior: ita nec imminuitur ſumma poteſtas à pluribus explicata, & negotia multis communicata in Repub. facilius expediuntur. Exod. c. 18. 19. & ſeqq. Deut. cap. 16. 18. Et quemadmodum virtus animæ per totum corpus & membra diffuſa, ſua per inſtrumenta exſequitur mandata: Sic ſumma poteſtas per miniſteria præpoſitorum ſuam exercet autoritatem. Itaque ſubordinatæ poteſtates & magiſtratus, non utuntur ſumma poteſtate, quæ communicari non minus poteſt, quam unitas, ſed autoritate habentis eam, cum effectu utuntur: Sic ab unitate ſumuntur numeri alii, duo, tres, quatuor & ſequentes ut tamen unitas ideò non ſit numerus, ſed principium numeri, ut punctus non linea, ſed principium lineæ, quæ ex punctis conſequentibus oritur, Petr. Greg. l. b. 1. c. 1. num. 9. de Repub.

Apud Romanos, judices alii rerum privatarum, alii publicarum

conſtituti erant. Illorum judicia privata, horum publica dicebantur. illi vocabantur judices, arbitri, centumviri, decemviri litibus judicandis & recuperatores; Hi duumviri perduellionis. Populus Romanus in comitiis centuriatis, curiatis, & tributis judicabat de graviſſimis negotiis. Rēpub. & regnum totum concernentibus. vide Gregor. lib. 4. c. 5. num. 8. & ſeqq. de Repub. Quales judices fuerint apud Iudæos ſupremi & intermedii; & quales apud Athenienſes refert, Pet. Greg. lib. 4. c. 5. num. 29. 34. de Repub & latè Carolus Sigon. de Rep. Hebræor. & lib. de Repub. Athenienſium. & Danæ. lib. 6. c. 2. politic.

Hodiè quidam diſtinguunt hoſce judices in regios, immediatè ſcil'cet à rege conſtitutos: & municipales, ex permiſſione ſuperioris à municipibus, vel aliis intermediis magiſtratibus præpoſitos. Sic & Octavius Cæſar magiſtratus partim ipſe deſignabat, partim populo plebiq; creandos permittebat. Dio. Caſſand. lib. 53. hiſtor. Eiuſmodi juſtitiæ adminiſtratores cauſſas dubias & controverſias in judiciis cognoſcent, & ſine ullo affectu, aut præjudicio decident, remotiq; omnibus litigātium ſubterfugiis, inutilib. dilationibus, fraudibus, & circumvēntionibus, quibus juſtitiæ curſus impeditur & judiciorum exitus cluditur, lites definient: deniq; ſummo ſtudio abuſus in hac re ſanctiſsima corrigere & declinare laborabunt. *vid Iere. c. 5. 26. 27. 28. ibi cauſſā non judicāt, cauſſam pupilli, tamē proſperantur: jus egentium non judicant. & c. 22. 15. 16. 17. Eze. c. 45. 9. 10. 11. 12. Tzeph. c. 3. 3. principes ejus in medio ejus ſunt leones rugiētes, judices ejus lupi veſpertini, &c Eccleſ. c. 3. 16. loco juris, ibi improbitatem, loco juſtitiæ improbitatem eſſe. Amos. c. 5. 7. mutantes in abſinthium ius & iuſtitiā, humi collocantes. & verſ. ſeqq. Michæ c. 3. 9. audite iam primores domus Iſraelis, domus Iacobi, & duſtores domus Iſraelis, qui abominantur jus, & quidquid eſt rectum, pervertunt. 10. quiſquis ædificat Zyonem cædibus & Ieruſalem iniquitate. 11. Quorum primores munere judicāt, & quorum ſacerdotes pretio docent, & quorum prophetæ pecunia divinant: interea Iehova nituntur, dicendo, an non Iehova in medio noſtri eſt? non ſuperveniet nobis malū. 12. Idcircò veſtra cauſſa Zyon ut ager arabitur, & Ieruſalem in acervos abibunt & mons ipſius*

domus

domus silvestris in exc. 1. Ha c. 1. 4. idcirco intermittitur lex & non procedit unquã ius, quia improbus circũsidet justũ, idcirco prodit jus perversum. Tzephan. c. 3. 3. Psalm. 82. & 72. Abulus justitiæ reddendæ magnus & noxius est in eo, quod dilationibus & actis inutilibus litis definitio & decisio prolongatur, ut sæpius fuerit satius, recaruisse, quã victoriam in judicio reportasse. Plus enim impensum invenitur in lite persequenda, quam sit principale negotium. Et judices imperiti, vel negligẽtes & avari comperendinationibus judicia differunt, ut hoc modo litigantes expilent, & ipsorum patrimonia abliguriant. *Talis judex fuit Felix, qui Paulũ ob spẽ lucri vinctum reliquit, Act. c. 24. & judex iniquus, de quo Christus, Luc. c. 18. & tales sunt plerique in locis, Scabini analphabeti, rustici ex arbitrio judicantes, cõpotationib. litigãtium patrimonia devorantes, confusè oĩa, sine certa cõsuetudine, sine ordine & stilo, aut ulla scriptura trãsigentes, mutãtes, alterantes, sordidãtes, Eccl. c. 38. 35. & seqq. Huic malo remediũ adferendum est, & judices periti, docti & pii cõstituendi, Exod. c. 18. 19. & seqq. Deut. c. 1. 17. 2. Chro. c. 19. 5. & seqq. Pet. Greg. li. 4. c. 8. nu. 10. 11. Boter. lib. 1. de polit. benè const.* Sed & nimia festinatio, iudiciorum noverca & labes dicitur, in qua scilicet legitimus cognitionis ordo & processus est prætermissus. *Plato lib. 6. de legib. & lib. 9. & Icti latius. Qua in re peccavit etiam David ad accusationẽ Sibæ cõdẽnans statim Mephiboset. 1. Sam. c. 19. 29. Atq; hoc morbo & vitio tribunalia illa scabinalia, quæ vocamus, plerunq; laborãt.*

Abusus itaque hi iudiciorum præcavendi, quibus sæpè malè audiunt tribunalia, tanquam prædonũ & latronum cõciliabula; ut plerunq; satius esset, incidere in viarũ grassatores, quam in forẽses ejusmodi harpiias, procuratores. rabulasq; avaros, sycophãtas, accipitres pecuniæ, devoratores, vultures, canes & corvos fori, qui paulatim sugunt litigantium facultates, usq; ad sanguinem, et extremã desperationẽ sæpissimè producunt, ut illis satius dulciusq; sit mori potius, quã vivere. Itaq; rectè dicitur, comitẽ æris alieni & litis esse miseriã. vid. Pet. Gre. l. 2. c. 6. nũ. 14. de Rep. Rhodig. li. 28. c. 9. Geil li. 1. c. 18. Quamobrem boni magistratus est, malis quæ oriuntur ex abusu rabularũ & iudicũ corruptorũ, remediis & pœnis occurrere, & fori necessitatẽ rectis legibus reformare, et abusus emendare.

De hiſce rabulis & corvis vide Hering. de fidejuſ. c.7. num. 590. & ſeqq. & latius Tiraquell. de nobilit. c.29.

Iudicia etiam publicè habere expedit, quia magna autoritas judicatis; & ab illis dicunt, qui ſimilia habent negotia, litem non movere; & exemplo edocti, metuunt: & judices corruptè judicare reformidant, dum cenſuram publicam adhibendam ſciant, *Greg. d. loco. lib. 11. c. 18. de Repub.*

Pragmaticorum quoque numerus in quavis Repub. certus conſtituendus eſt, ne effrenis numerus, velut hirudo; privatorum opes exugat & omnia litibus impleat.

Ars Rabularia & Rabulæ ipſi ex Repub. vel tollantur, vel coerceantur: conſcientias enim hominum pervertunt & judiciorum ſanctitatem in cautelas, technas atque perjuria commutant. *Plato lib. 11. de legib. Sed hodie, ut vis morborum, pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam advocatis ferre ſolet. Unde publica mercis nihil tam venale, quam hodie advocatorum præſidia, ut ex Tacito refert Lipſius, addens ex Columella caninum hoc ſtudium, conceſſum latrocinium dici. Ideo principi providendum, ne legibus fundata civitas legibus evertatur. Remedia itaque princeps quærat, quibus multitudo litium aut impediri, aut minui poſſit, atque lites ſerentes & foventes expellantur, vel reprimantur: Privatas litium, vel controverſiarum compoſitiones, probet & commendet.*

Iudicum quoque & judiciorum ſubalternorum multitudinem Reip. perniciosam eſſe experientia teſtatur. Hinc enim judicia ſlõgiora & perturbatiora erũt cum periculo & damno litigantium, quibus turbatius & tardius magnoq́; cum ſumptu jus redditur. *Antimachiav. lib. 3. theor. 35.*

Modus impenſarum conſtituendus judicibus & advocatis procuratoribus & aliis perſonis iudicialibus, cum pœna in eos qui ultra ſalaria & ſportulas definitas, aliquid etiam à volentibus litigantibus, accipiunt, alioqum non parcit litigator ſũptibus inanibus, dũ viderit perſonas illas accipere, ſine metu reſtitutionis & caſtigationis. *adde Deut. c. 16. 19. Pro. c. 17. 23.*

Avari-

Avaritia itaque et sordes personarum publicarum coercendæ. Nam munus excæcat oculos sapientum et pervertit verba iustorum, Deut. cap. 16. 19. quæ reddunt magistratum odiosum et mutationē status inducunt. 1. Sam. c. 8. 2. 3. 4. 5. ideò istæ harpyiæ foreviles puniendæ. vid. Novell. 17. et 25. de mandat. princ. c. 1. et l. fin. C. ad l. Iul. repet.

Iudicibus, advocatis & procuratoribus, qui crassa ignorantia in iure offenderunt, aut qui negligenter inspectis causis in facto lapsi sunt, dies dicendus, & pœna irroganda est ab illis, qui constituti sunt censores & errorum castigatores.

Libera quoque ad superiorem magistratum provocandi potestas, ab hisce intermediis, seu inferioribus iudicibus concedenda illis, qui se iniquè contra ius horum sententia gravatos esse existimant.

Ideò magistratus supremus, supremum tribunal & consistorium in causis appellationum constituet, in quo causæ quævis, de quibus malè iudicatum dicitur, recipiuntur, examinantur & discutiuntur à pluribus judicibus ex omnibus statibus & ordinibus Reipub. sine potestate provocandi, vel appellandi. 2. *Sam. c.* 15. *v.* 2. *Exod. c.* 18. 19. *Deut. cap.* 1. 17. *De apellationibus verò late Iurisc.*

Sed hoc tribunal superius, non tam summi magistratus, quam totius regni esse dicitur. In hoc enim nomine regni judicant rex & ephori, seu status & ordines totuis regni, vel viri docti & pii illorum nomine. *vide supra cap.* 17. *de bonis Reipub. & comitiis ubi diximus. de ultima provocatione, et comitiis, quæ inter majestatis jura retuli. vide et sup. ca.* 27. *de modo consultandi. & ca.* 18. *ubi sine consilio Ephororum in arduis magistratum summum nihil constituere debere dixi et c.* 32.

Apud Iudæos de causis levioribus cognoscebant primum Chiliarchi, Centuriones, Quinquagenarii et Decuriones, unà cum suis præfectis, quisque in sua Chiliade, centuria, Quinquagenaria et Decuria. Deinde si quid gravioris negotii suboriretur, res tota ad Septuaginta eorumque præfectos referebatur. Hi ut plurimum præsente Mose, de rebus decernebant,

Imò et ipſe Moſes aliquando ſolus de rebus graviſſimis ex Dei reſponſis ſtatuebat.

In Imperio Germanico ſummum tribunal, ſeu prætorium totius politiæ, eſt Camera imperialis, quæ locum & ſedem ordinariam Spiræ Nemetum habet. In hac camera imperiali Iudices & adſeſſores à ſtatibus & ordinibus certis imperii nominantur, qui conſtituunt ſenatum imperii, uti vocãtur in viſitat. de ann. 70. §. Dan ob wol/ &c. qui ſtatus imperii et Cæſarem repræſentare dicuntur in ordinat. Cameræ tit. 8. ubi Ciſner. part. 1. Pet Heigius. lib. 1. quæſt. 9. vid. Guid. Pap. quæſt. 29. et. 423. In regno Galliæ et Angliæ ſunt parlamenta, quæ vocant. vid. Iohan. Montaigne. de parlament. Thom. Smit. lib. 2. c. 2. de Rep. Anglor. Pet. Greg. lib. 47. c. 27. Syntagm.

CAPUT XXX.

De cenſura.

DE juſtitiæ adminiſtratione, prima legum exſecutionis ſpecie, capite præcedenti ſatis eſt dictum. Sequitur de cenſura, altera illius ſpecie.

Cenſura, eſt inquiſitio & animadverſio in mores & luxus eos, qui legibus non arcentur & puniuntur, quibus tamen ſub litorum animi corrumpuntur, & bona illorum inutiliter conſumuntur.

Cenſura igitur corrigit illa, quæ pœna quidem nondum digna ſunt; neglecta tamen aut contemptui habita, multorum magnorumque malorum cauſſam præbent. ut ex Dionæ Lipſius dicit. imò paulatim omiſſa, funditùs Rempub. trahunt. Cicer. in Piſon. Cenſuram magiſtram pudoris & modeſtiæ vocat, Greg. lib. 4. c. 12. Danæ lib. 6. c. 4. & Bodinus eam valde commendant.

Cenſurę præfecti à ſummo magiſtratu cenſores, morum magiſtri, diſciplinę obſervatores & inſpectores, inquiſitores, vocantur ζήτης, & νομοφύλακες *Sigon. de Repub. Athen. lib. 4. c. 3.*

Hodie apud nos morum cenſura & inquiſitio collegio ſa-

cro

cro, seu presbyterio demandari solet, qui huic non obtemperat, illi sacris interdicitur, ut erubescat exclusionis ignominiâ 1. *Corin.c.5.* Quod si contemnat hanc exclusionem & excommunicationem, tum ob maleficium huius contemptus à fiscali accusatur apud magistratum, à quo pœnâ merita punitur. *vide Matth cap.18.*

Apud Iudæos videtur prophetis jus censuræ demandatum fuisse etiã in reges, uti apparet ex exẽplo Samu. Sam.1.c.12. per tot.c.13.14. nec non Esaiæ, Ieremiæ & aliorũ. Ier.c.1.10.c.20. 1.Reg.c.17.1. 2.Reg.c.3.13. & acri censura Ieroboam fuit a propheta reprehensus. 1.Reg.c.13.4. Asa à Hanano, 2.Chron.c.16.10. David à Nathan. 2.Sam.c.12. & Ieremias populum & regem, Ierem.c.17.20. & Elias Achab, 1.Reg.c.18.19. verbis reprehendisse legitur, & Iohannes Herodem. Matth.c.14.3.4. Eliſa regem Israel. 2.Reg.c.3.13. vide exempla plura si libet. 2.Reg.c.3.13. 1.Reg.c.14.9.c.16. 2.3.c.18.21.22.c.19.10, cap.21.19. 2.Chron.c.16.7.8.c.19.2. & c.20.37.c.23. Sic & Iehojadah Ioas sum informavit. 2.Chronic.c.24. 2.Reg.cap.12. Zacharias Huziam. 2.Chron.c.26.v.5.6.19. 1.Reg.ca.18.18. & seqq. Zepper. de polit.eccles. li.2.c.15.c.17. Non enim vitia regum, vel principũ sunt dissimulanda. 1.Reg.c.18.18. 2.Reg.c.13.13. Mat.c.14.3.4. Romani quoq; semper suos morũ censores habuisse leguntur. Lacedæmonii suos ephoros, regum cẽsores habebant. Atq; his ephoris; optimatib. & ordinib. regni censuræ jus & potestas in ipsum summum magistratũ est data, prout dixi sup.c.9. & c.37.

Praxis censuræ consistit in inquisitione & notatione.

Inquisitio censuræ fit in vitia illa, quæ in judiciũ defectu accusatoris, vel denunciatoris non veniunt, & tamen oculos piorum & bonorum civium, offendunt, & merentur, propter exemplum, maximè seriam reprehensionem & notationem, quamvis à pœna abstineri possit.

Vitia eiusmodi sunt duo, mores mali & luxus, secundum Lipsium.

Mores malos intelligo hîc pravas artes lascivias, libidines, ebrietates, jurgia, errores, schismata, hæreses,

periuria, & quidquid tale prohibitas & modestia damnant in omni ætate & sexu, quo subditi abusu bonorum suorum depauperantur, vel vitiis depravantur & corrumpuntur.

Bonorum itaque & sanctorum morum Reipub. duæ sunt deterrimæ pestes & corruptelæ, nimirum publica luxus, voluptariſque immoderatæ licentia, & pecuniæ quocunque pacto congerendæ laudatum, tanquam rei honestæ, studium. *Xenophon, 8. lib. de pædia Cyri, ait, impietatem et perfidiam regnũ Persarum ditissimum et florentissimum perdidisse.*

Pravas malásque libidines ab iuventute prohibebit & castigabit censor, & notabit luxuriosos, lascivos, prodigos, decoctores, helluones, comessatores, ganearum popinarumq; frequentatores, ebrios, temulentos, molles, delicatos nimium, sumptuosos pompososque & similes. *de quib. Greg. Tolos. lib. 39. syntag. c. 7.*

Sed & cantus, ludi, saltationes, convivia, exercitationes publicæ & privatæ legibus certis ab illo sunt definiendæ, ut cives voluptati modum ponere adsuescant, & honestis exercitiis delectentur, non occasio illis ad delinquendum præbeatur.

A senibus eas voluptates, quas eorum ætas sine dedecore non attingit, arcebit & prohibebit.

Ab universa plebe otium, *(quod est ἀταξία introducta contra legem Dei de victu comparando et honestis occupationibus)* tanquam omnium vitiorum & malorum caussã & pestem Reipub. prohibebit, 2. *Thessal. cap.* 3 6. 7. 8. 9. *et seqq. Ezech. c.* 17, 49. & curabit, ut habeat negotia tua, quibus à malo publico retineatur. *Gregor. lib. 22. c. 7. de Repub. ubi honestæ occupationes, quæ otiosis demandari possunt, describuntur. vid. Bened. Aret. tom. 2. problem. loc. 140. Camerar. lib. 1 cap. 16 med. hist.*

Itaque consultum, ut subditi & cives doceant apud censorem, quâ ratione sibi victum inter suos concives comparent, & mendicitas omnis in Repub. tollatur; *Plato. lib. 11. de legib. et m nis ἀπραγμοσύνη Bodin. lib. 5. c. 2. de Repub. Deut. c. 15. 4. et seqq.*

Valer.

Valer. Maxim. lib. 2. *c.* 1. Nam qui nihil habent unde vivant & otiari volunt, fucis sunt similes, & inutiles societati humanæ, unde fiunt, vel mendicantes, vel latrones & fures. *vide Scipio. lib.* 17. *discurs.* 6.

Πολυπραγμοσύνην & curiositatem prohibebit, & monebit censor, ut quilibet necessaria & propria vocationis officia diligenter faciat, non necessaria omittat. 1. *Cor. c.* 7. *in quâ quisq; vocatione vocatus est, in hac ambulet. Sira. quæ sunt tibi mãdata, cogita sanctè.* 1. *Thes. c.* 4. *Sitis quieti & agite propria. vide Georg. Richt. axio.* 24. *Camer. li.* 1. *c.* 16. *medit.* Constitutum quoq;, ut censores hi in validos & sanos mendicantes, vagos animadvertant, eosque cogant ad honestos labores, vel ejiciant ex politia & consortio hominum, ne diligentum operas devorent, & consumant quæ laboribus aliorum sunt adquisita. *vid. tit. C. de valid. mendic. uti fit Argentinæ, Basileæ & aliis in locis.*

Præpositos quoque horce esse inspectores prochotrophiis, gerontocomiis & nosocomiis, utile esse judico. *vide Camerar.* 1. *medit. histor. c.* 16. *& cent.* 2. *c.* 64.

Dabit etiam operam censor, ut omnes probitati, atque industriæ studeant, in primis verò observabit, an singuli conciones sacras frequentent, sacra synaxi utantur & pietati studeant, cultui atque religioni sacræ vacent in diebus sacris & festis solemnibus; an in hæresin, vel errorem quis lapsus sit, vel à professione sua alienam vitam agat.

Curabit similiter, ut qui alieni sunt à religione approbata & recepta, quive in alieno territorio utuntur sacramentis, tales in consistorium ecclesiasticum vocentur, & melius ibi instruantur. *arg.* 1. *Corinth. c.* 5. *Galat. c.* 6.

Luxus, autore Lipsio, in quatuor consistit, nimirum in pecuniâ, domo, conviviis, vestibus.

Luxus & voluptates multa & magna imperia perdidêre, uti Romanum, Græcum, Babylonicum. Nam luxus animos hominum effæminat, fortitudinẽ tollit, mentes consopit, casq;

cæno & ſordibus voluptatum ſuffocat, & quaſi dulci veneno inficit & ad virtutes inutiles reddit. *Luxu Romani ineſcati & evirati, pertulerunt tyrannos immaniſſimos, Tyberium, Caligulam, Neronem, Heliogabalum, hominum portenta. Luxu Romanorum virtus extincta fuit, horumq; fortitudo in theatralibus ludis evanuit, in Lucullihortis reddita languida, in Meſſalæ piſcinis immerſa, & otio ſepulta fuit. Eſt en. hæc luxuriæ & voluptatum natura & conditio, ut in ſupremo gradu exiſtens, vermibus voluptatū corrumpatur & rubigine indomitæ & effrenis petulātiæ & inſolentiæ conſumatur. Quomodo. n. Romana priſca virtus locum habere potuit, ibi, ut piſcis majoris quā taurus vendebatur? Zepha. c. 3. 1. væ inquinatæ & contaminatæ civitati huic opprimenti &c. Curādum itaque magiſtratui eſt legibus conſtitutis, ne ſubditi bonis ſuis abutantur, atque coercenda luxuria in cultu, victu, cōviviis & cæteris reb; cupiditatib. & ſumptib. faciendis modus cōſtituēdus, ne homines ſemetipſos ad inopiam redigant. Atque talis parſimonia, paupertatem & rei familiaris anguſtias tollerabiles reddet.*

Pecuniæ, quę nutrix & mater omnis luxus eſt & maxima pernicies, verum uſum inter cives conſervabit, in mediocritate conſiſtentem.

Deinde etiam ę re ſubditorum eſt, deſiderium divitiarum minui. *Nam ubi illarum cupido invaſit, ibi neque diſciplina, neque bonæ artes ſatis pollent, & omnia bona vilia ſunt: fides, probitas, pudor, pudicitia. Nam ubi divitiæ, ibi pleruq; vitia; ideò Deo non carus, cui caræ ſunt opes. Itaque cenſor nimium pecuniæ ſtudium tollet, aut quoad res ferret, minuet, avaritiam coercebit, & fœnus & uſuras rodentes & quæſtus ſordidos, & denique profuſiones vetabit & finem atque modum ſumptuū ſtatuet. Vnde leges ſumptuariæ apud Romanos. Nam bene reſcripſit Hadrianus, ſe malle hominum adiectione quam pecuniarum copia, imperium ampliari. l. cum ratio. de bon. damnat. Bodin. lib. 6. c. 2. de Repub.*

Divites tamen habere ſubditos, copiáque rerum mediocri abundantes, utiliſſimum Reipublicæ & magiſtratui. *vide exempla & rationes referentem Antimachiavell. lib. 3. theorem. 32. ubi refutatur Machiavellus. Sanè theſaurus principis certiſſimus,*

in

in ſubditorum loculis, qui neque certiores quæſtores æriarios, quàm ſubditos habebit.

Vt igitur nimia paupertas Reipub. noxia eſt, ſic & nimiæ divitiæ, utraq; ſolent ad mutationē ſtatus publici homines impellere: utriq; modum ponet cenſor. *Scipio Amirat. lib. 17. diſcurſ. 6.* ita tamen ne fiat exæquatio pauperum & divitum, & ignavia in pauperibus, & in divitibus induſtria exaſperetur. Nam omnes ſumptuariæ leges quibus gulæ, veſtibus, & ſervitiis, cæteriſque pompis modus imponitur, nihil aliud ſpectant niſi ut ſubditi non depauperentur, & moribus corrumpantur.

Sumptus circa ædificia, etiam cenſor obſervabit, ne quis nimis ſtruat, vel inſtruat ædes ſignis, aulæis, aliiſq; operibus exornet. Et in iiſdem modum poſſet argēto, ſupellectili, familiæ. *Auguſtus Imperator ſumptus immoderatos ædificantium voluit temperare & moderari edicto propoſito. Tiberius ſumptus conviviorum: Veſpaſianus & alii idem tentarunt.*

In conviviis damnabit exquiſita ingenia cœnarum, & helluones iſtos, quibus mos veſcendi cauſsâ, terrâ mariq; omnia exquirere; & uno verbo videbit, ne luxus menſæ profuſis ſumptibus exerceantur.

Nam magnificus apparatus conviviorum & ſumptuoſa largitio ab opulentia parit mox egeſtatem & æs alienum, à quo ſpes nova & cauſſa civilis belli. Quippe publicam ruinam quiſq; mavult, quam ſua proteri: & privatam calamitatem & miſerias Reipub. malis operire: & rapaciſſimo cuiq; ac perdidiſſimo, non agri, vel pecunia, ſed ſola vitiorum inſtrumenta remanent. Vide Polyb. lib. 6. rectè dixit victus frugalitatem & temperantiam publicam à multis malis & vitiis Rempub. liberare. De legibus ſumptuariis Romanorum vide Roſin. lib. 8. antiq. ca. 13.

In veſtitu providebit cenſor, ne is ſit luxurioſus, promiſcuus, viris & fœminis, nobilibus & plebeis, utque ſui & certi quidam cultus ſint, hi qui ordinibus & dignatione antiſtant, ita ut nec in materia & forma ſit luxus, laſcivia, vel affectata novitas & varietas inuſitata. *Toloſan. lib. 4. c. 11. de Repub.*

Nam

Nam rectè Seneca in epist. conviviorum luxuria & vestium, ægræ civitatis indicia sunt, imò morituræ. Nam hæc novitatem, vel mutationem in Repub. inducunt; Nobilitatem, quod juventutem, ubi familiares opes defecerunt, ad facinora incendant. Res abit, fides perit, eadem tamen illa quæ erat in abundantia libido permanet. Itaque hæc in Repub. seminarium Catilinarum est, & rectè Aristot. 5. Politic. mutationes in Repub. fieri, cum homines sua consumunt prodige viventes. Hi enim, tales res novas quærunt, aut ipsi tyrannidi imminent, aut ad eam alios volant. vid. Greg. lib 4. c. 11. ubi exempla & pœnas refert. & Richter. axiom. 295. Accedit ex delicato & luxurioso ornatu pernicies adolescentum, qui mulierum perditis ornamentis, ad voluptates noxias, velut per aucupium pertrahuntur, quorum reatum incurrunt fœminæ, quæ se ornãt, & comunt, ut in se irritent omnium oculos. Decipiuntur etiam improvidi superfluo & splendido illo ornatu, ob quẽ omnes, illos ditiores & honestiores, quam sunt existimãtes, inescantur. Itaque mulieres ejusmodi comtæ, fucatæ & ornatæ crispatis capillis, tinctis oculis, unctis genis, pilis iunctis, flixâ togâ, catenis & gemmis, aliisque ornatibus compositæ, quibus homines decipiunt, sunt similes templis Ægyptiorum, uti ex Clemente Alexandr. retulit Gregorius.

Notatio censuræ, est pudefactionis & ignominiæ vel mulctæ alicuius, ob vitã minus decẽtem indictio à censore facta. 2. Thess. c. 3. 14. *Quod si quis non auscultat nostro per epistolam sermõi, hunc notate, & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.*

Ignomina & pudefactio propria est censura. *Nam censoris judicium, ait Cicero lib. 4. de Repub. nihil ferè adfert damnato, nisi ruborem. Nam quemadmodum censores in ordines, honoris caussa, tribus referre poterant, vel in senatorum, vel equitum ordinem, sic ab iisdem censoria nota pellebantur & ejiciebantur: plebeium tribu movendo, equum equiti adimendo, senatorem senatu ejiciendo notabant & ordine ejiciebant. Gregor. lib. 4 c. 12. Ideoq; Dio Cassius censoris, ait potestas erat, quâ privatim quoq; in cujusq; vitam inquirendi, meritoq; infamandi jus habeat: Et timoris caussam, non vitæ pœnam, in illius potestate, esse voluerunt. vide Bodin. lib. 6. de Repub.*

Mulcta

Mulcta ſtatuitur in perſeverantes in malis moribus, nec ignominiam curantes, qui depudére dedicêrunt, & voluptatũ non illecebris tantum, ſed ipsâ infamiâ gaudent, *ut dicit Valer. Maxim. lib. 6. c. 9.* Atque ita non ſolum à magiſtratu, ſed etiam à cenſore idem delictum puniri poteſt, *Eſd. c. 10. 8. De morum judicio Gell. lib. 5. c. 20. l. 11. in fine. C. de repud. l. 5. illud. de pact. dotal.*

Hodiè in quibuſdam locis etiam ergaſteria, ſeu domus certæ deſtinatæ ſunt, quas Germani Zuchtheuſer vocant, quibus incluſi ejuſmodi indomiti, effrenes & petulãtes homines, jejunio macerantur, vel laboribus exercentur tandiu, donec pœnitentiam egerint, vel ſpes melior de eorum vita appareat. *Talis domus eſt in civitate Amſtelrodamo & pleriſq; urbibus Hollandiæ, & pluribus aliis in locis, atque alia pro maſculis & alia pro fœminis, quem morem valdè laudo.*

Noſtrarium cenſorum, presbyterorum ſcilicet animadverſio & nota conſiſtit in ſuſpenſione ab uſu ſacramentorum, ſeu interdictione & excommunicatione & commercio piorum. *2. Theſſ. c. 3. 6. 14. ibi, ut ſubducatis vos ab omni, &c. & ibi, & ne cõmercium habete cum eo, ut erubeſcat, Ezec. c. 3. 17. 1. Cor. c. 5. 6. c. 15. 33. vide Zepper. de polit. eccleſi. lib. 1. c. 14. & ſeqq. Atq; hic dicitur gladius ſpiritualis, ſeu poteſtas clavium Aret. tom. 2. loc. 140. in probl. Zepp. d. loc.*

Sunt tamen hic gradus obſervandi à cenſoribus. Nam primò admonitio, poſtea correptio, mulctáve, & deniq; poſt cõtẽptũ horum, excõmunicatio locũ habet. *Matt. c. 18. Lev. 19. Gal. c. 6.*

Atque talis diſciplina eccleſiaſtica vocatur merito magiſtra virtutis, fidei cuſtos, ſepes & munimentum pietatis, nervus & vinculum eccleſiæ, *de qua re latius theologi.*

Cenſorum Iudaicorum cenſura & animadverſio erat triplex. Suſpẽſio, averſatio & amãlatio ſeu exiliũ temporale: Devotio ſeu excõmunicatio & deniq; adjudicatio ſeu anathema. vid. Bonav. Cornel. de polit. Iudai. c. 7. de quib. vid. 2. Timot. c. 4. 14. Galat. c. 5. 12. 1. Corin. c. 5. 3.

Vbi talis cenſura non eſt, commodè inſtitui & introduci poteſt vitâ principis, ſecundum honeſtatem & pieta-

tem conformatâ. Nam rectè dixit Plin. in panegyr. vita principis, civium censura est, eaque perpetua, ad quam dirigimur & convertimur.

Deinde consultum est, ut non omnia simul emendentur, sed paulatim. *Neque enim, ut Cicero dicit, potest quisquam nostrum subitò fingi, ne cuiusquam repentè vita mutari, aut naturâ cõverti, tempore opus est. Et vitia quædam tollit facilius princeps, si patiens eorum est. Quosdam pudor, alios necessitas, nonnullos satietas in melius mutat. Nam peregrinatur quorundam animus in nequitia, non habitat*, uti ex Seneca & aliis Lipsius docet. Greg. lib. 4. c. 12. Danæ. lib. 6. c. 4.

Censoribus adfines iunt delatores & exploratores, qui clam illicita dicta, factáve aliorum, magistratui patefaciunt.

Exempla delationis huius ex sacra scriptura occurrunt, Genes. c. 37. 2. Ioseph, Iacobo primum detulit delicta fratrum suorum, Levit. c. 5. 1. c. 19. 17. præcipitur illa & approbatur, Act. c. 23. ubi nepos Pauli, conjurationem Iudæorum defert, 2. Sam. c. 16. David fugiens reliquit Exploratores, Chusai, Zadoch & Abiatar, qui negotia Absolonis ad Davidem deferunt. 1. Sam. c. 19. Ionathan defert consilia Saulis ad Davidem, 1. Sam. c. 2. Heli audit scelera filiorum suorum à delatoribus. 1. Corinth. cap. 1. Paulus per domesticos Chloes ad se delata fuisse dicit peccata Corinthiorum. Iosua quoque exploratores misit Iericbuntẽ, quos juvit Rachab. Et domus Ioseph similes misit ad Luzam urbem. adde tit. C. de delatorib. l. 28. C. de Episc. & cleric. Exempla plura extant apud Bened. Aretium tom. 2. loco 106. in problemat. Ratio est, quod qui dissimulat aliena maleficia peccatis alienis communicare dicitur. Ephe. c. 5. 7. 1. Tim. c. 5. 22. & ad peccandum alios invitare. Proverb. ca. 13 24. De illicitâ delatione ob scopum impium accipienda sunt dicta. Psalm. 101. v. 5. & Psalm. 140. v. 12. Proverbior. ca. 20. v. 19. & c. 11.

Proditio quoque licita esse dicitur, quando proditor certò scit, se bonam causam promovere: deinde prodit amore justitiæ & honestatis, non verò mercedis ac præmii spe, vel timore alicujus infortunii, vel odio, vel cupiditate inimicitiæ privatæ satisfaciendæ, & denique, quando alia remedia illi desunt, atq;

men-

mendacium nullum miscetur. *vide exempla Rachab. Iosu. c. 2. collatione facta cum Heb. c. 2. Iosephi. Genes. cap. 37. Ionathanis prodentis David patris facta, 1. Sam. c. 20. Chusai Absolonis. 2. Sam. c. 15. 33. & seqq. c 17. Aliæ proditiones sunt prohibitæ. 1. Timot. c. 2. & 1. 1. Sam. c. 23, c. 26. Petr. Martyr. Iudic. c. 1. An revelare verò maleficium alienum quis teneatur, tractant latiùs Iurisc. in primis verò Menoch. & Farinacius.*

CAPUT XXXI.

De studio concordiæ conservandæ.

TAntùm de justitiæ administratione & censura: sequitur de studio concordiæ & tranquillitatis publicæ conservandæ. *vide exempla & rationes apud Antimachiavell. lib. 3. theorem. 30. & 31. Boter. lib. 1. c. 8. Bodin. lib. 4. c. 5.*

Concordia & tranquillitas inter subditos, est eorundem mutua inter se & cum suo magistratu consensio, pax & benevolentia, sine simultatibus & odiis mutuis ad status publici conservationem.

Hæc summè in Repub. est necessaria. *Nihil enim melius Reipubl. quàm unio, nihil pernicioſiùs, quàm diviſio. Patricius de Republ. lib. 6. tit. 6. ostendit id Agrippa legatus ad plebem Romanam dissidentem à patribus, missus, fabulâ de membris corporis inter se cum ventre dissidentibus. Nisi enim membra corporis, mutuis præsidiis & auxiliis ad universi corporis salutem procurandam consensu & concordiâ conspirent, necesse est ut corpus pereat. Antimachiavell. theor. 3. & 31. Concordiâ enim res parvæ crescunt, discordiâ magnæ dilabuntur. & civiles discordiæ publicas & privatas opes exhauriunt, agriculturæ, commerciorumque usu sublato & Rempubl. benè constitutam subvertunt, dum altera pars, vel tertius libertati & privilegiis Reipub. insidiantes, se ipsos dominos faciunt, Agesilaus Lacedæmoniorum dux & rex olim percunctanti, quare Sparta non cingeretur mœnibus: ille ostendens cives armatos, hi, respondit, sunt Spartanæ civitatis mœnia. Christum Matth. ca-*

12,25. *Omne, inquit, regnũ diſſidens adverſus ſe ipſum, vaſtatur: & concordia nihil jucundius & firmius, Sirac. c. 28. Pſal. 133. ut etiam oſtẽdere voluit Scilurus olim, ſagittis diviſim facillimè confractis: collectim verò validiſſimis & infractis manentib. Tales factiones nobiles Reſp. perdiderunt, vel maximè læſerũt. uti in urbe Cõſtantinopolitana factio Veneta & Praſina. Apud Piſtorienſes alborum & nigrorũ. In Athenienſi Rep. Alcmeonidarũ & Calliarum. In Romana, Vrſinorũ & Columniorũ. In Mediolanẽſi vicecomitum & Turrianorum, In Gallia factio inter domũ Aurelianenſem & Burgundicã. Plura exẽpla vid. apud Greg. li. 23. c. 3. de Rep. Antimac. li. 3. theor. 30. & ſeqq. Ita nimia ſubditorum inter ſe contentio, æmulatio & ardor, penè ipſum Davidẽ & totum Iſraelis regnum perdidit, dum certãt reliquæ tribus adverſus unã Iudaicã: 1. Reg. c. 12. c. 16. 2. Sam. c. 19. 41. ſic Gibelleni & Guelphi mutuis diſcordiis & odiis ſuis Remp in ſumma pericula adduxerunt. Diſcordiæ en. fructus ſunt lites, æmulationes, excãdeſcentiæ, rixæ, obtrectationes, ſuſurri ſimultates, rumores, tumultuationes, 2. Corin. c. 12. 20. Gal. c. 5. & everſio Reip. Luc. c. 11. 17. Eph. c. 4. 3. ſtudentes conſervare unitatẽ ſpiritus per connexum pacis. 4. unum eſt corpus, & unus eſt ſpiritus, ſicut & vos vocati eſtis in unam ſpem vocationis veſtræ.*

Concordiæ huius cura magiſtratui eſt cõmendata, quam inter ſubditos conſervabit, removendo & tollendo oẽs cauſsas factionis & ſeditionis. *arg. & exemplo Abrahami. Gen. c. 13. 7.* & cõfœderationes ineundo cum vicinis. *Civitas, vel Reſp. corpori ſimile eſt: motus civiles, morbis: Medico rex ſeu magiſtratus; cujus officiũ primus eſt in tuenda valetudine bona; alterum in reſtituenda. ſi morbo fuerit labefactata. ideò etiam cuſtos communis ſocietatis dicitur magiſtratus.*

In omni autem animorum diſtractione, factione & ſeditione, ſemper duæ ſunt partes diſſidentes. una, quæ leges & jura Reipub. defendit contra iniquè agentes, quæ optima.

Altera pars eſt, quæ non juſtis de cauſsis ad vim concurrit. Hæc factio & ſeditio, quando juramento partis confirmatur, vocatur conjuratio, ſi pacto initur, dicitur conſpiratio.

Factio eſt paucorum, vel plurium inter ſe conſpiratio & coitio,

coitio, & cum reliquis civibus dissensio.

Quod si in plures, quàm duas factiones, populus abit, tertia, quarta, vel quinta factio, duas amicitiâ copulabit, aut cũ alterâ conjuncta, alterã franget & superabit. *Bodi. li. 4. c. 1. de Rep.*

Hæc oritur ex privatis, vel publicis familiarum diversarum odiis, vel ambitione, dissidiis, discordiis, inimicitiis, simultatibus, suspicionibùsve sinistris.

Talis olim fuit inter Guelphos & Gibellinos. Item inter Samaritanos & Iudæos, Israelitas & Iudæos, 2. Sam. c. 19, 43. 44. eosdem & Ægyptios & plures alios. vide Pet. Greg. lib. 23. cap. 3. de Repub. ubi historicis exemplis illustrat, & Antimachiavel. theor. 30. Propter odium igitur, vel ambitionem, dissidium fit, ut familiæ se trudant, ut fluctus fluctum, unde contentio & bellum civile. Nam pars, quæ viribus superior sibi videtur, statim ad manus & arma tendit: illa verò, quæ inferior, alios potentes ad se trahit. Exitus harum discordiarum est, aut universorum interitus, aut victoris dominatus & regnũ. vide Bodin. lib. 4. c. 1. & c. 5.

Factiones tollit magistratus, quando semina earundẽ sustulit, odiũ, ambitionẽ, dissidia, simultates, contẽtiones, quę sunt causę natũ, & dissidẽtes partes cõciliavit, *vide 2. Sam. c. 19. 43. c. 13. 22. Gen. c. 16. 2. c. 21. 30.* & præcaver, ne altera pars, in alteram sit contumeliosa eàmq; verbis irriter. *2. Sam. c. 19. 43.* & quãdo nõ patitur intermedios magistratus & regẽtes odia & factiones inter se nutrire. *vid. exẽplum apud Val. Max. quod extat, lib. 4. c. 2.* & invidiam, quæ oritur ex virtute & gloria, justis rationibus, anteverrit, & bonos viros à calumnia & injuriis invidorum defendit. *Nam parva sæpè scintilla neglecta, magnum incitavit incendium.*

Deinde etiam nomina & insignia factionum abolebit.

Tertiò secretas consultationes & convẽtus non permittet.

Quartò sub pœna gravi ἀμνηστίαν & ἀμνησικακίαν, sancire debet & promulgare, *dè qua amnestia Sicip. Amirat. lib. 20. discurs. 8.*

Quintò non magis, vel plus uni, quàm alteri parti favebit. *2. Sam. c. 19. 42, 43, 44. Antim. li. 3. theor. 15. nõ unã curet alterã neg-*

ligat, vel alteram minus sibi fidem credat, vel contemnat. 2. Sam. c. 19. 43. & 44.

Seditio est discordia unitæ multitudinis in magistratu; vel subitus & violentus motus contra magistratum. *Virgil lib. 1. Æneid. Ac veluti magno in populo cum sæpe orta est seditio, sevitque animus ignobile vulgus, jamq; faces & saxa volant furor arma ministrat.*

Tumultus ejusmodi describitur in Actis c. 19. 24. 25. 26. 32. Salomo. Proverb. c. 24. Time Dominum fili mi & regem, & cum seditiosis ne commiscearis, quia subitò venit exitium eorum, & ruinam seditiosorum quis novit? Talis fuit Absolon, Cassius Brutus & similes.

Hujus variæ sunt causæ. *1.* Nimia, vel insolita exactio & oppressio, præsertim ad sumptus non necessarios imposita, qua subditos exhaurit magistratus. *Proverb. c. 28. 15. ut leo rugiens & ursus discursans, est dominator improbus in populum tenuem, 16. Antecessor carens omni intelligentia & multis oppressionibus, decurtabit, qui autem odit quæstum, prolongabit dies. & c. 29. 4. exemplum Salomonis et Rechabeam. 1. Reg. c. 11 et c. 12. Pharaonis. Exod. c. 2. et seqq. 2. Reg. c. 12. 20. Ioas rex Iudæ dicitur trucidatus à servis suis, per seditionem. Sic Galli, Hispani & Frisii rebellarunt sub imperio Romano ob nimium tributum impositum. Sic Belgium hodie imperium Ducis de Alba ob eandem causam à se rejecit.*

Quanto quoq; magis magistratus reluctatur, justæ postulationi populi, tanto magis populum in se concitat, & acuit. *exemplum extat in Pharaone Exod. c. 5. & Rhehabeamo. 1. Reg. c. 12.*

Secunda causa seditionis, est metus eorum, qui fecerunt injuriam & pœnas metuunt, vel eorum qui exspectant & metuunt injuriam, aut oppressionem, quam prævenire volunt prius, quam opprimantur. Idem clades magna accepta, vel gravis periculi alicujus metus. *1. Sam. c. 30. 4. 5. 6. Exod. c. 16. c. 17, vide Pet. Grego. lib. 23. cap. 5. de Repub. ubi exempla recenset Aret. tom. 2. probl. loc. 156. Bodin. lib. 4. c. 1. Scipio Amirat. lib. 17. discurs. 5.*

Tertia causa est indulgentia & laxitas nimia; vel angustia & inopia egentium, vel divitiæ nimiæ. Multæ divitiæ luxuriam, segni-

segnitiem, rerum novarum desiderium, turbas pariunt: paupertas eandem rerum novarum cupiditatem multa scelra & inhonesta gignit. Pauperes, inopes, egeni audaces sunt, & odio rerum suarum, mutare omnia student, & privata incommoda & mala, Reipub. malis tegere cupiunt, & publica ruina potius quàm sua perire malunt.

Hinc usura vorax, avidumq; in tempora fœnus,
Et concussa fides & multis utile bellum.

Solent quoque illi quibus opes nullæ sunt, bonis invidere, malos extollere, vetera odisse, nova exoptare. vide Antimach. lib. 3. theor. 32. d. 1. Sam. c. 30. & Exod. c. 16. c. 17. Bodin. de Repub. lib. 5. c. 2. Divites verò multarum divitiarum auxilio ad imperia adspirant, dignos se alios que indignos existimant. & facile corruptionibus & largitionibus alios plures sibi devinciunt. *vide Scip. Amirat. lib. 17. disc. 6. & de regni regisq; institut. lib. 2.*

Quarta causa est scelerum impunitas, & præmiorum iniqua distributio, negligentia, vecordia, ebrietas, & luxuria magistratus, & injustitia, cum vulgus injustè fieri multa cernit, cum leges negliguntur, civitatis jura & privilegia vilescunt, studio, ambitu & largitione, aut demum civium ipsorum dissimilitudine. *Scipio Amirat. de regni & reg. inst. lib. 2. Bodin. lib. 4. c. 7 in fine. 1. Reg. c. 16. 11.*

Quinta causa est spiritus tribunitius eorum, quos ambitio impellit, quò potestatem & honores, quos quietà Repub. desperant, ea perturbata, consequantur, vel quos æs alienum cogit, ideò quod iis afflicta fides in pace, & spes in turbata pace; ideò turbata aqua, melius pisces capi posse existimant: vel quos vanitas incitat & exagitat. *Exempla vide 2. Reg. c. 12. 21. de conjuratione contra Ioas. & 1. Sam. c. 30. 6. Iudic. c. 8. 2. Iudic. c. 11. & c. 12. 1. 2. Exod. c. 15. 24. c. 16. 3 4. 2. Sam. c. 15. c. 16. 1. Reg. c. 11. 26. c. 12. 11. 2. Sam. c. 20. 1. Reg. c. 1. 5. 6. 7. c. 2. 22. c. 16. 11. Num. c. 16. c. 17. Valer. Max. lib. 9. c. 7. Danæ. lib. 3. c. 5. polit. Bodin. d. lib. 5. c. 2. Richt. axiom. 299.*

Plebs

Plebs quoque, quando ab honoribus arcetur, contumeliosè tractatur, spernitur & vexatur, indignatur se contemni, & res novas molitur. *Bodin. lib. 4 c. 1.* ut populus Roman. olim à patribus dissidens gravissimas seditiones concitavit. & fieri solet, imprimis quando videt, honores turpissimis hominibus deferri, & benè meritos viros submoveri. *Exempla recenset Bodin. d. loc. in Nerone, Heliogabalo & aliis.*

Sexta causa est negotium religionis, sententiarum & opinionum discrepantia in religionis professione. Vnde schisma, secta vel sectio. *Exemplum Act. c. 21. in Iudæis Asianis contra Paulum. Item in Core, Datham, Abiram, contra Mosen. Num. c. 16. Hodie exemplum præbent Papistæ in Belgio, Hungaria, Polonia, & olim in Germania, Gallia & Anglia.*

Vnde Apostasia, qua veram religionem consensu procerum constitutam, ipsis invitis mutat & deserit magistratus, seditionis causa dicitur. 2. *Reg. c. 8. 22. cap. 12. 19. 20. 21. c. 15. 10. c. 16. 5. 2. Chron. c. 21. 10. c. 28. 33. Act. c. 19.*

Septima causa seditionis est extraneorum admissio in consortium civitatis, ex diversitate morum, odio & invidia felicitatis advenarum, & contemptu illorum. *Pet. Greg. lib. 23. c. 6. ubi exemplis illustrat. Aristot. lib. 5. c. 3. politic.*

Causa octava est odii, discordia, dissidium, cõtentio, item simultas, suspiciones & inimicitiæ inter diversas partes excitatæ *de quibus vide Bodin. lib. 4. c. 1. Dan. politic. lib. 3. c. 5.* Quo refero etiam famosos libellos, convicia, contumelias, diffamationes publicas & privatas injurias plurium. *Hisce enim concordia turbatur & facilè seditio excitatur, ut ait Plutarch. in liboll. de civili administrat.*

Nona causa est otium subditorum, ex nimia felicitate, satietate, indulgentia, quæ sæpe turbant Rempub. 1. *Reg. c. 20. 10. 2. Reg. c. 14. 8. Lipsius lib. 6. c. 2. Greg lib. 23. c. 7. Valer. Maxim. lib. 7. c. 2. Ezech c. 17. 49. Similiter ex nimia copia, vel inopia seditiones oriri putat. Plato lib. 3 5. Dialog. 4. de Republica. Nam rapacissimo*

cuique

cuique ac perditiſſimo, non agri, aut fœnus, ſed ſola inſtrumenta vitiorum manebunt. Atque tales miſcêre tanta & privata vulnera, Reipub. malis operire ſtatuunt. vide Petrum. Gregor. lib. 23. c. 1. num. 2. 3. & ſeqq. ubi hiſtoricis exemplis illuſtrat Alex ab Alex. lib. 3. c. 20. Valer. Max. lib. 1. cap. 5. Ples in periculo conſtituta, citius & facilius facit ſuum officium, quàm ſi fœliciter omnia eunt, ſecundæ res, motus urbanos ſæpè excitarũt: bella verò coercuerunt Bodin. lib. 4. c. 1. Ideòque τὸ μεσότητα mediocritas & moderatio obſervata in divitiis, honoribus & amicitiis parandis, optanda in Repub. & ideò oſtraciſmus nec non petaliſmus à quibuſdam inventus.

Denique quidam, ut imperium evertant, libertatem præferunt, ſi perverterint, ipſam aggrediuntur, *ut ait Tacitus lib. 16. Scip. Amir. lib. 29. diſcurſ. 10.*

Remedia ſeditionum, tollendarum ſunt generalia, vel ſpecialia.

Generalia remedia, *Petrus Gregor. lib. 23. cap. 9.* tria ponit.

Primum eſt in præcautione & providentia ne accidant ſeditiones,

Secundum eſt in emendatione oportuna.

Tertium eſt in pœnis & ſupplicio exemplari ſeditioſorum.

In præcautione, ſunt προφυλακτικὰ uti eſt virtus, vigilantia & ſapientia magiſtratus moderatoris, qui, exemplo nautarum, pacato mari de ſubirâ tempeſtate cogitantium, providè & ſemper, ut ſocietas humana lapidum fornicationi ſit ſimilis, quæ caſura eſſet niſi invicem ſibi obſtarent. *ut dicit Seneca epiſt. 97.*

Qua in re ſtudebit & operam ſedulò dabit, ut ſeditionis movendæ voluntatem & facultatem omnibus tollatur neque velint, neque poſſint ſubditi eſſe rebelles, *ut dicit Boter. lib. 4. c. 1. & ſeqq. & lib. 5. c. 4.* Animus & voluntas adimitur ſubditis, quando audacia omni ſublata, reddunturtimidi, omniaque quæ animos & audaciam pariunt, adimuntur. uti ſunt magiſtratus, munera, nobilitas, uſus equorum & armorum, propugnacula, munitiones, veſtitus ſplendidus, nimia penuria

& potentia. *Vnde fit, ut divites, & pauperes facilè moveantur & impellantur ad seditionem. Illi ob potentiam & arrogantiam. Hi ob penuriam & inopiam.*

Voluntatem quoque & facultatem movendarum seditionum, adimunt onera & gravamina imposita, servitia, angariæ, agricultura, operæ quibus occupati subditi detinentur. *Vsus hisce est Pharao & alii.*

Opificia etiam hominem domi detinent in officina, ex qua se & suos alere cogitur. *unde fit, ut pacem & tranquillitatem amet.*

Studia liberalium artium animos hominum occupant, detinent & sibi addicunt, & à cura aliarum rerum avocant, *ut ostendit exemplum Archimedis.* Hæc etiam homines melancholicos reddunt, & inutiles ad bella & arma.

Educatio mollis & delicata, animos hominem effæminatos reddit & à studio aliarum rerum abstrahit. *ut dicit Boterus lib. 5. c. 4. de polit. const.*

Facultas seditionem movendi, tollitur & adimitur subtractione & privatione eorum, quæ conferunt facultatem, aut vires & audaciam pariunt, uti est potestas, imperium, inventus, arma, equi, elephanti, tormenta militaria, propugnacula, munitiones, loci oportunitas, pecunia, divitiæ, conventicula privata.

Potestatem & potentiam conferunt cognationes amplæ, vel familiæ amplitudo: Item benevolentia, & favor populi: feuda possessa. *Vnde Turcarum Impp. fratres consanguineos & quosvis potentiores tollunt quam primum ad imperium evehuntur. Quidam verò cognatos regis mancipant carceri, vel certo loco detinent, unde exire non possint. Boter. lib. 4. c. 2. Possunt etiam quodam ostracismo sub specie & titulo honoris, legationis, vel aliorum ministeriorum ablegari ne nolentes etiam præsentem dominationem plebi invisam faciant. Clapmar. lib. 4. c. 11 de arcan. Rerumpub. Sed periculosum tamen est potentiores urbe eiicere & in exilium agere, qui exulos non cessabunt quovis modo*

Rempub.

Rempub. evertere, ut dicit Bodin. lib. 4. c. 1. et exemplis probat. Sunt igitur tales, vel tollendi vel ingentibus beneficiis & gratiâ obligandi, exemplo Augusti. Dio. lib. 55.

Optimi & excellentissimi juventutis sunt subtrahendi & aliò transferendi, promovendi, aut eorum opera ad alios usus adhibenda. *uti hodie facit Turcarum imperator Christianis: & olim Ludius Cæsar & Heraclius impp.*

Arma adimuntur, quando ab illis auferuntur, vel usus eorum illis interdicitur, aut materia armorum subtrahitur, *quod à Romanis & Hispanis & Belgis sæpius factum legitur.*

Munitiones & locorum oportunitas adimuntur, quando mutantur, destruuntúrve loca munita, homines, vel incolæ transferuntur. *quod Romanos feciße sæpius, historiæ testantur. Cæsar Probus, Isauros & Palfurios ex sedibus suis transtulit in alium locum: Aurelianus Dacos: Carolus magnus Saxones: Turca Christianos. vide Gregor. lib. 23. c. 7. de Repub.*

Pecunia & divitiæ adimuntur subditis impositione collectarum, contributionum, vel mulctarum exactione, commerciorum usu adempto, monopoliis, & pluribus aliis illicitis modis, *quos harpyiæ illæ & hirudines populi optimè norunt.*

Conventicula audaciam & animos augent & cordatos efficiunt, *ut exemplum sub Tiberio, Duce Sejano, docet. Ne igitur talia conventicula habeantur, curandum est magistratui, & voluntas & occasio habendorum horum subditis adimendæ.*

Voluntas illis adimitur, quando inter illos discordiæ diffidentia, aliæque suspiciones per exploratores disseminantur, ita ut nullus sine periculo alteri se patefacere, vel fidere audeat.

Occasio habendorum conventiculorum tollitur variis modis. *I.* Edictis & interdictis pœnalibus. *II.* prohibitione matrimonii inter suspectos, *ut a Romanis factum Latinis. III.* Conviviorum inter se habendorum prohibitione. *IIII.* Consultum est, ut antesignani &

duces seditiosorum transferantur, vel tollantur. *Ita Carolus magnus nobilitatem Saxoniæ in Galliam transtulit. V.* ut talibus nō concedatur jus collegii, Senatus, corporis, aut potestatis. *Ita Romani Capuam debilitarunt, sublatis omnibus eorum collegiis. VI.* ut illis campanæ & nolæ adimantur. *VII.* Non ad custodiam urbis, vel propugnaculorum admittantur. *VIII.* Vrbs in locis diversis, per fossas, canales, munitionésve distinguatur, quasi in pagos diversos. *IX.* Castella & munita loca, quibus cohiberi facillimè possint, erigantur. *X.* Custodia militaris, qua tumultuantes reprimantur in urbe ponatur & conservetur. *Quæ duo media hodie in Belgio & Turcia usitata. XI.* Relegatio & dissipatio tumultuantium & sup ectorum in loca diversa fiat, *ut Iudæis ab & Assyrius & Babylonien sibus accidit. XII.* Librorum malorum usus & lectio prohibeatur.

Paupertas etiam voluntatem seditionem movendi præbet, quamvis facultate destituatur. *Ita n. Salustius. Semper in civitate quibus opes nullæ sunt, bonis invident, malos extollunt: vetera odere, nova exoptant, odio rerum suarum omnia mutari student. Sunt igitur egeni & pauperes tempore periculoso seditionis, ex regno, vel abiegandi, sub prætextu causæ justæ: vel ipsorum ministerio est nobis utendum: Illud fieri potest per colonias, vel bellum, vel legationem: Hoc, quando magistratus eorum opera utitur in agrorum cultura, opificiis, vel aliis ministeriis, ex quibus se alere possunt, vel largitione illorum necessitatib. subveniendum.*

In seditionum & coniurationum metu ac suspicione justa, metropolis nunquam est deserenda, sed occupanda, vel conservanda. *Sic Tiberius imp. in Germanicarum legionum seditione fecit.*

Ad præcautionem etiam inservire potest coactio comitiorum & statuum regni, ut cognoscat & intelligat magistratus, inquisitione habita, quid novi quisq; in provincia quavis moliatur. *vid. Gregor. lib. 13. c. 12. num. 13. 4. 5. & seqq.* deinde ut intelligat necessitates provinciarum, & de remediis adhibendis

cogitare

cogitare & liberare posſit.

Deinde curet magiſtratus, ut leges religionis ſint inviolabiles,& ut quæ inter eccleſias controvertuntur,ea in concilio liberè diſcutiantur,errores tollantur,diſsidia mutua συζητήσει componantur.

Tertiò,ut cauſſas diſcordiarum tollat,rixas,diſsidia,ſimultates,ſuſpiciones,odia,diſcordias, diffidentiam, otiũ,metum, ignominiam,contemtum,injuriam,calumnias, annonæ caritatem,uſuras & ſimilia incommoda,ex quibus ſeditiones excitari ſolent.Contrà neceſsitas oſtendenda cõcordiæ ſuadẽdæ, ut amore patriæ, privatas inimicitias oblivioni tradamus,cui patriæ,vitam,bona&exiſtimationẽ,aliaq; cariſſimas,debemus.

Quartò, ut arma privatis adimat, quæ aliàs animos dant, *arg. l.Sam.c.13.19.20.21. ut ſæpe factum in Italia & Gallia. Gregor. dicit d.c.9.lib.23 de Repub.*

Quintò,ut ſeditionis autores,beneficiis, largitionibus, favore in partes ſuas magiſtratus ducat, vel ineſcet contrariis mediis, quibus mori ſeditionem excitarunt, *exemplis illuſtrat Greg.d.c.9.Bodin.c.7.lib.4.*

Populo etiam aliquid dandum eſt,& interdum ea, quę cum iniquitate conjuncta ſunt, permittenda, maximè verò in popularibus & optimatum imperiis, ad ſeceſſiones & ſeditiones cohibendas,ſedita tamen,ut libertatis frena nec conſtringi,nec omninò laxari videantur. *vid.Bodin.lib.4.c.7.ubi exempla recenſet. Nec ſi poſsit princeps,univerſum populum ſuo arbitrio togere, vim adhibere debet,ſed moderatis imperiis ac juſtis utimetur eſt.*

Si inopia cauſſa ſeditionis eſt, quædam tritici largitiones ſunt faciendę, & tolerabile pretium annonę ſtatuendum & quandoque ſancienda σειτάρχειαι & ἀμπελία, *Nehem.c.5.per totum.Greg.d.loc.c.5.lib.23.Bodin.lib.5.c.2. lib.4.c.7.*

Ad otia tollẽda & deſidiam, labores in ingẽdi honeſti, vel bibellum otioſi mittendi, *Greg.d.loc.c.7.Bodin li.4.c.1.de Rep.& lib.5.c.5.* vel metu hoſtis adventãtis tumultuãtes coercẽdi. *d.c.7.*

Sextò, ut magiſtratus, non pro quibuſvis exiguis & parvi momenti rebus, imò rationes & mutationes inſtituat, ſed tantũ pro neceſſariis, quæ moram non patiuntur. *Idèòque rerum novarum ſtudioſi puniendi. Gregor. dict. lib. 23. c. 9. nu. 9.*

Secundum remedium eſt in emendatione oportuna, dum vel incipit ſeditio, vel dum vires accepit, adhibenda. *Bodin. lib. 4. c. 7. de Repub.*

Incipiens ſeditio, eiúſque initia ſtatim ſunt comprimenda. *2. Sam. c. 15. 2. 3. 4. 31. c. 20. 6. Siquidem naſcens malum facilius, quàm inveteratum, opprimitur. Nam ex feſtuca intenſa, vel ignis ſcintilla neglecta, ſæpè tota urbs conflagrat: ſic ex domeſticis odiis neglectis, publica pernicies ſæpè oritur. vide exemplum. 2. Sam. c. 15. 10. 11. & ſeqq. c. 20. 6. In ſeditione, niſi prima & tentata rerum initia, ſtatim feliciter ſuccedant? facilè poſteà tota conjuratio elangueſcit ac diſſipatur. 2. Sam. cap. 17. 1. 2. 3. cap. 19. 2. Reg. c. 10. 4 & ſeqq.*

Ad quem uſum inſerviunt delatores & exploratores, qui incogniti, ſe cætibus hominum clàm immiſcent, & collecta dicta, facta, aut intellecta, magiſtratui referunt. *uti & Chuſai amicus Davidis fecit. 2. Sam. c. 16. 17. vide Patricium de Repub. lib. 4. tit. 4. 5. 6.*

Inquiſitio per quæſtionem & tormenta in uno conjuratorum facta, reliquos complices manifeſtat.

Laborandum magiſtratui quoque, ut partes divellat, & diſiungat ſeditioſos, & ſibi quoſdam imprimis proceres adjungat. 1. *Sam. c. 15. 34. 1. Reg. c. 1. 10.* & cum populi magiſtratibus rem tractet. *Exod. c. 3. 10. c. 4. 29. Deut. c. 1. 15.* Deinde etiam occultis præmiis, vel promiſsi ambiguis, nec non verbis demulceat & inducat, ſeducat, perſuadeat, non dicto factóve aliquo aſpero exacerbet, ſed omnibus modis leniat & mitiget animos ſeditioſorum. *Iudic. c. 8. 1. 2. 3. & ſeqq. vid. 2. Sã. c. 15. 34. & ſeqq. c. 17. & c. 2. 6. 7. c. 3. 7. 12. 13. c. 19. 23.* imprimis conjuratorum conſiliarios ſibi conciliabit princeps, ut diſturbet conjurationem. *2. Sam. c. 15. 31. 32.* & ad partem cum quibuſdam

aga-

agat, ut facilius vinculum conjurationis dissolvat, & deinde potentiores, vel tollat, vel sejungat. 2. *Sã c.* 15. 31. 32. *cap.* 16. & *c.* 3. *c.* 4. *c.* 18. 15. 16 *c.* 20. 21. 22. *c.* 19. 14. 15 *c.* 20. 4. 5. 20. 21. 22. *Vid. Lipsi. lib.* 6 *. politic. cap.* 4. & arma subditis ad tempus adimat. *arg.* 1. *Sam. c.* 13. 19. 20. 21. imò & propugnacula validiora occuper. 2. *Reg. c.* 9. 32. *c.* 10. & nolas ac tintinabula, quibus convocantur & inflammantur seditiosi, ut suadet. *Bodin. lib.* 4. *c.* 7. *de Repub.*

Vtile similiter est, ut nocturnos conventus & colloquia, coitiones & conventicula magistratus impediat, nec non commercia cum extraneis inimicis, vel hostibus. *Greg. lib.* 23. *c.* 4. *de Repub.*

In conjurationibus etiam non facilè à principe calumniæ adversus absentes sunt admittendæ. Nam eo tempore conantur aulici astuti privatas injurias, vel odia ulciscì, prætextu neglecti ab absentibus in regem officii. Solent etiam de absentium bonis rapinam facere. Offeruntur enim illis plausibiles occasiones calumniandi, qui alienis bonis & dignitatibus inhiant. 2. *Sam. c.* 16. 1. 2.

Querelæ & ambigui de magistratu sermones, quibus vitia præsidentium, oppressio tyrannis, exactio, luxuria, exagitatur, libertas prętenditur, ut imperium evertatur, quod iidem postea invadunt, inhibeantur & comprimantur.

Flabella quoque seditionum & zizaniorum seminatores, removendi & arcendi, qui spes vanas libertatis, mitioris & æquioris gubernationis, publicæ tutelæ & majoris commoditatis, apud vulgus leve & credulum faciunt quales sunt fervidi, procaces & audaculi quidam, qui præmia promittunt juvantibus, qui deterrimum quemque scelestum, temerarium, criminibus oneratum, ære alieno onustum, ob crimina sibi metuentem, ambitiosum, imperitos, simplices, leves, credelos & similis farinę homines ex tæce populi congregant, & in ministerium adhibent & eligunt.

Vide

vide exemplum. 2. Sam. c. 15. 1. 2. 3. 1. Reg. c. 1. 5. 6. 1. Reg. c. 13. 13. 2. Reg. c. 17. 20. 21. Num. c. 16. Iudic. c. 9. 3. 4. & seqq. Gregor. lib. 23. c. 3. 1. 8. Danæ. lib. 3. polit. c. 5. & in aphorism. conjuratio subditorum evertit Rempubl.

Consultum quoque ut auctoritate præditos fidissimos & facundia excellentes mittat magistratus, qui moneant seditiosos & suadeant utilia, & qui artem demulcendi tenent. *2. Sam. c. 15. 19. 34. Greg lib. 23. c. 9. num. 12. 14. Bodin. lib. 4. c. 7. qui exempla referunt. & Virgil. 1 Æneid.*

Ac veluti magno in populo cum sæpe coorta est
Seditio, sævitque animis ignobile vulgus.
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat,
Tum pietate gravem ac meritis, si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant,
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Quod si non acris est seditio, ipse magistratus seditiosos dehortetur & deterreat, vel placet populum, vel sua auctoritate vi compescat. *2. Sam. c. 14. 31. c. 15. 34. & seqq. c. 20. 21. 22. 23. Act. c. 19. ubi scriba populum seditiosum mitigat. vide Lipsi. lib. 9. c. 4. politic.*

Prodest hic etiam principis patientia moderata & prudens. *vid. 1. Sam. c. 10. in fine*, nec nõ auctoritas inflexibilis. *Greg. d. lib. 23. c. 9. Sueton. in Iulio cæsare c. 69. Lipsi. lib. 6. cap. 4.*

Hoc tempore etiam non irritandi potentiores, vel iniuriis provocandi, sed tempori cedendum. *2. Sam. c. 3. 7. 8. 9. 10. 29. 30. c. 19. 6. 7. 8.* & multa dissimulanda & toleranda. *2. Sam. c. 3. 7. 8. 13. 27.* & sedes imperii non deserenda, & instar prudentis naucleri, sævis Reipub. tempestatibus sese submittendum, *ut fecit David & Ezechias 1. Sam. c. 22. 2. Sam c. 18. 3. 2. Reg. c. 18. 14. vide Cominæum lib. 2. histor. c. 44. c. 47. & 93. Non enim summa rerum temerè in discrimen adducenda, aut si in periculum venerit, statim subvertenda: præsertim verò urgente hoste externo, nequaquam temerè res certamini committenda, sed conditionibus quantum fieri potest, æquioribus, aut quæ tolerari poterunt nubes illæ tempestatesque periculosæ*

sunt

sant discutiendæ & cum hostibus paciscendum; imò dissimulanda multa & applausu quodam consentiendum, donec ira efferbuerit, ne ponamus populi rumores ante salutem Reipub. vide exemplum. 2. Reg. c. 23. & 1. Reg. c. 20. 31. & 2. Sam. c. 19. 22. 23. 24. cap. 3. 38. 39. c. 16. 10. cap. 19. 23.

Formidolosæ verò imprimis sunt, & periculosæ conjurationes, quæ moventur à regni proceribus, aut consanguineis magistratus. 2. Sam. c. 20. 12. vel à potentior. b. magnatib. præsidibus provinciarum, vel magistratib. aut urbibus oppidisve, vel à populo. Bodin. lib. 4. c. 7. de Repub.

Blandis insuper verbis rixa, contentio & seditio est leniendi & dissipanda. *Iud. c. 8. 2. 1. Sam. c. 30. 6. Num. c. 14. 6. 7. 8. c. 16. Iudic. c. 8. 2. Sam. c. 20. Nehem c. 9. Iudith. c. 7. Act. c. 19. nec omnium quæ in seditione sunt facta, ratio exigenda, ut pax facilius coeat. 2. Sam. c. 16. 9. 10. 11. c. 3. c. 19. 23.* & plebi arma deponenti, ignoscendum. 2. *Sam. c. 18. 16. c. 19. 14. c. 20. 22. & seqq. 1. Reg. c. 4.* & curandum, ut clades prior sit apud seditiosos, qui tum facilè elanguescent. 2. *Sam. c. 1. 9. c. 17. 1. 2. & seqq. Pet. Greg. li. 23. c. 4. c. 5. c. 9. de Repub.* Et autores seditionis tollendi. *Iudic. c. 8. 2. Sam. c. 20 c. 15. Luc. c. 23. 19. 2. Chron. c. 25.* quibus sublatis dilabuntur cæteri. 2. *Sam. c. 19. 4. 1. Reg. c. 1. 49. 50. Act. c. 5. 2. Sam. c. 4. 1.*

Est etiam remedium motarum seditionum in pœna, quæ exacerbanda & temperanda secundum qualitatem & speciem seditionis.

Aliquando in multos, aliquando in paucos animadversione utendum, ubi periculum magnum imminet.

Præcipuè autem puniendi sunt autores seditionum & factionũ. 2. *Reg. c. 3. 19. Num. c. 16. c. 17. Iudic. c. 8. 2. Sam. c. 15. c. 20.*

Severitas exercenda in peccata paucorum: ubi autem imminet populorum strages, detrahendum aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis, caritas sincera subveniat. *vide exempla apud Greg. d. lib. 23. c. 9. num. 15. Bodin. lib. 4. cap. 7. de Repub.*

Quando ad majorem ineritum res spectare videtur, ad lenitatem declinandum, cum ἀμνηστίας decreto, quamvis hîc

decimatio, viceſimatio, trigeſimatio, locũ habere poterit. *vide Greg. d. loc. num. 16. 17. Planè convictis de crimine læſæ majeſtatis, etiã cognatis principis, non parcendũ. vid. Greg. lib. 22. c. 11. nu. 9. 10. 11. Val. Max. l. 6. c. 3. vi. tit. C. de ſeditioſ. 2. Sã. c. 20. 21. 22. 2. Reg. c. 3. 19.* quamvis, quando multitudo deliquit, in ſingulos non ſit inquirendum, *Scip. Amirat. diſcurſ. 9. lib. 2.*

Specialia remedia tollendarum ſeditionum ſunt duo; Prius conſiſtit in pactione & compromiſſo, poſterius in bello civili.

Prius eſt utilius & melius. Quod ſi igitur pactione & arbitrio bonorum virorum, vel aliorum ſociorum, vicinorum judicio tolli & componi poteſt ſeditio, ad arma civilia non eſt deveniendum, etiam ſi pax illa temporaria & parum firma eſſet: Animi enim diſſidentes intereà coaleſcunt, nec quævis ſtatim exacta eſſe poſſunt. *vide Bodin. lib. 4. c. 7. de Rep.*

Alterum ſpeciale remedium tollendarum ſeditionum eſt bellum civile, quo certandum eſt, quando coaluit, & jam fortis eſt ſedirio & imperium detractatur, ſed tamen, ut ſemper locus pœnitentiæ detur & ſpes & metus intendatur. *ut dicit Lipſ. Sic Iphtach, Ephraimitas ſeditioſos, quos oratione non poterat, ferro & vi compeſcit. David Abſalonem & Schebaum bello perſequitur. 2. Sam c. 18. & c. 20. Et centurio in Act. c. 21. armata manu furori Iudæorum eripit Paulum. Act. c. 21. Iudic. c. 12. 2. Reg c. 17. c. 24. 25. Geneſ. c. 14. 4.*

Hoc bello civili nihil miſerius, nihil fœdius, quod meritò mare calamitatum dixeris. Caſtra ex una parte contraria, parentum liberorumque ſacramenta diverſa: Proſcriptiones innoxiorum ob divitias, cruciatus virorum illuſtrium, vaſtæ urbes, fugâ & cædibus; civium miſerorum bona, quaſi hoſtilis præda, vænum, aut dono data: In eo nulla diſciplina, aut obedientia, in eo plus militibus, quam Ducibus licet, & victoria aſpera & miſera.

Olim apud quoſdam etiam monomachia obtinuit, quæ tamen rectè improbatur cõmuni rectè ſentientium judicio. vide Bodin. lib. 4. c. 7. quamvis

bell

bello ciuili illam præferendam existimet.

In hoc bello ciuili consultum est, ut non sit præsens magistratus, sed suis ducibus auxilia & necessaria procuret. 2. *Sam. cap.* 18. 3. 4. 5. Hoc bello finito, plebs leniter est tractanda. 2. *Sam.* c. 18. 16. 17. c. 19. 10. 11. 14. *& seqq.* in nò etiam conjurati superstites, non obstinati, sibi conciliandi sunt. 2. *Sã.* c. 19, 14. c. 3. *vide infra cap.* 34.

Confœderatio cum vicinis contrahitur pacis, tranquillitatis atq; concordiæ, vel auxilii contrà hostes causâ. 1. *Reg.* c. 15. 15. 16. 17. 18. 2. *Reg.* c. 16, 6. 7. *Nam facilè vincuntur, qui non habent vicinos confœderatos. Iudic. cap.* 18. 7. 10. 27. *ubi Piscator. Act.* c. 12. 20. Ob pacem & tranquillitatem regnum Salomonis floruit. 2. *Chrõ* c. 1. 15. 1. *Reg.* c. 16. c. 4. 24. *Quamobrẽ magistratus ab injuriis abstinere debẽt, & suis vicinis infirmioribus nõ injuriã inferre, aut metũ, vel terrorem, ne cogantur quærere auxilia & confœderationes contra eos.* 1. *Reg.* c. 15. 17. c. 18. 2. *Reg.* c. 26. 7. 7. *Nã qui societatibus & fœderibus magnorũ nituntur, facilè solẽt esse injurii in vicinos,* 2. *Reg.* c. 15. 37.

Tranquillitatis & concordiæ causâ, Abraham cum rege Abimeleco, Dauid cum rege Syriæ: Salomo cum Hiramo rege Tyri, fœdus & pacem coluerunt, uti constat ex Genes. c. 21. 21. 2. *Sam.* c. 8. 9. 1. *Reg.* c. 5. 12. 1. *Chro.* c. 18. 10. *Sic etiã Achab. ex Israel, cum Iosaphato.* 1. *Reg.* c. 22. 4. *Sic Latini cum Romanis, & Carthaginenses cum Romanis, & alii cũ aliis pacis & concordiæ caussa fœdera habuerunt; de quibus latè Vvareo mũdus ab Erenberg. in meditamentis suis. Sed tamẽ hîc cavendũ, ne novis fœderibus, vel eorũ occasione bello aliorũ nos implicemus & cũ potentiori collidentes, ruinã nobis acceleremus. Scipio Amirat. lib.* 20. *discurs.* 11.

Pacis verò cum exteris diuturnæ, magnam esse fælicitatem, apparet ex Salomonis regno pacato & tranquillo, 2. *Chron.* c. 1. 15. 1. *Reg* c. 16. c. 4. 24. Quapropter decet, magistratum maturè & studiosè hanc pacem quærere & sancire cum vicinis, *Gen.* c. 21. 27. 2. *Sam.* c. 3. 37. *&* c. 14. 3. *Act.* c. 12. 20. c. 11. 40. & antiqua fœdera renovare & fovere. 1. *Reg.* c. 5. 1. 2. cum impiis tamen fœdus semper solet esse periculosum & dubiũ. 1. *Sã.* c. 29. neq;

decimatio, vicesimatio, trigesimatio, locũ habere poterit. *vide Greg. d. loc. num. 16. 17. Planè convictis de crimine læsæ majestatis, etiã cognatis principis, non parcendũ. vid. Greg. lib. 22. c. 11. nu. 9. 10. 11. Val. Max. l. 6. c. 3. vi. tit. C. de seditios. 2. Sã. c. 20. 21. 22. 2. Reg. c. 3. 19.* quamvis, quando multitudo deliquit, in singulos non sit inquirendum, *Scip. Amirat. discurs. 9. lib. 2.*

Specialia remedia tollendarum seditionum sunt duo; Prius consistit in pactione & compromisso, posterius in bello civili.

Prius est utilius & melius. Quod si igitur pactione & arbitrio bonorum virorum, vel aliorum sociorum, vicinorum judicio tolli & componi potest seditio, ad arma civilia non est deveniendum, etiam si pax illa temporaria & parum firma esset: Animi enim dissidentes intereà coalescunt, nec quævis statim exacta esse possunt. *vide Bodin. lib. 4. c. 7. de Rep.*

Alterum speciale remedium tollendarum seditionum est bellum civile, quo certandum est, quando coaluit, & jam fortis est sedirio & imperium detractatur, sed tamen, ut semper locus pœnitentiæ detur & spes & metus intendatur. *ut dicit Lipsius. Sic Iphtach, Ephraimitas seditiosos, quos oratione non poterat, ferro & vi compescit. David Absalonem & Schebaum bello persequitur. 2. Sam. c. 18. & c. 20. Et centurio in Act. c. 21. armata manu furori Iudæorum eripit Paulum. Act. c. 21. Iudic. c. 12. 2. Reg. c. 17. c. 24. 25. Genes. c. 14. 4.*

Hoc bello civili nihil miserius, nihil fædius, quod meritò mare calamitatum dixeris. Castra ex una parte contraria, parentum liberorumque sacramenta diversa: Proscriptiones innoxiorum ob divitias, cruciatus virorum illustrium, vastæ urbes, fugà & cædibus; civium miserorum bona, quasi hostilis præda, venum, aut dono data: In eo nulla disciplina, aut obedientia, in eo plus militibus, quam Ducibus licet, & victoria aspera & misera.

Olim apud quosdam etiam monomachia obtinuit, quæ tamen rectè improbatur cõmuni rectè sentientium judicio. vide Bodin. lib. 4. c. 7. quamvis

bell

bello civili illam præferendam existimet.

In hoc bello civili consultum est, ut non sit præsens magistratus, sed suis ducibus auxilia & necessaria procuret. 2. *Sam. cap.* 18. 3. 4. 5. Hoc bello finito, plebs leniter est tractanda. 2. *Sam.* c. 18. 16. 17. c. 19. 10. 11. 14. *& seqq.* in nò etiam conjurati superstites, non obstinati, sibi conciliandi sunt. 2. *Sã.* c. 19, 14. c. 3. *vide infra cap.* 34.

Confœderatio cum vicinis contrahitur pacis, tranquillitatis atq; concordiæ, vel auxilii contrà hostes caussâ. 1. *Reg.* c. 15. 15. 16. 17. 18. 2. *Reg.* c. 16, 6. 7. *Nam facilè vincuntur, qui non habent vicinos confœderatos. Iudic. cap.* 18. 7. 10. 27. *ubi Piscator. Act.* c. 12. 20. Ob pacem & tranquillitatem regnum Salomonis floruit. 2. *Chrõ* c. 1. 15. 1. *Reg.* c. 16. c. 4. 24. *Quamobrẽ magistratus ab injuriis abstinere debẽt, & suis vicinis infirmioribus nõ injuriã inferre, aut metũ, vel terrorem, ne cogantur quærere auxilia & confœderationes contra eos.* 1. *Reg.* c. 15. 17. c. 18. 2. *Reg.* c. 26. 7. 7. *Nã qui societatibus & fœderibus magnorũ nituntur, facilè solẽt esse injurii in vicinos,* 2. *Reg.* c. 15. 37.

Tranquillitatis & concordiæ caussâ, Abraham cum rege Abimeleco, Dauid cum rege Syriæ: Salomo cum Hiramo rege Tyri, fœdus & pacem coluerunt, uti constat ex Genes. c. 21. 21. 2. *Sam.* c. 8. 9. 1. *Reg.* c. 5. 12. 1. *Chro.* c. 18. 10. *Sic etiã Achab. ex Israel, cum Iosaphato.* 1. *Reg.* c. 22. 4. *Sic Latini cum Romanis, & Carthaginenses cum Romanis, & alii cũ aliis pacis & concordiæ caussa fœdera habuerunt; de quibus latè VVareemũdus ab Erenberg. in meditamentis suis. Sed tamẽ hîc cavendũ, ne novis fœderibus, vel eorũ occasione bello aliorũ nos implicemus & cũ potentiori collidentes, ruinã nobis acceleremus. Scipio Amirat. lib.* 20. *discurs.* 11.

Pacis verò cum exteris diuturnæ, magnam esse fælicitatem, apparet ex Salomonis regno pacato & tranquillo, 2. *Chron.* c. 1. 15. 1. *Reg* c. 16. c. 4. 24. Quapropter decet, magistratum maturè & studiosè hanc pacem quærere & sancire cum vicinis, *Gen.* c. 21. 27. 2. *Sam.* c. 3. 37. *&* c. 14. 3. *Act.* c. 12. 20. c. 11. 40. & antiqua fœdera renovare & fovere. 1. *Reg.* c. 5. 1. 2. cum impiis tamen fœdus semper solet esse periculosum & dubiũ. 1. *Sã.* c. 29. neq;

horum auxilia fausta piis. 2. *Reg. cap.* 8. 29. *cap.* 9. 16. 2. *Chron. cap.* 28. 2.

Fœdera autem facienda imprimis cum iis, qui eâdem nobiscum politiâ utuntur. Ea enim firmiora: Item cum fidis & iis maximè, qui ad claustra & aditus nostræ regionis obiecti sunt hosti, quibus maturè totisq; viribus est succurrendum. Item cum iis qui nobis plurimum prodesse possunt, si amici, vel obesse, si sunt hostes. Quæ civitates imperant mari, sunt amicæ & sociæ habendæ, præsertim vicinę, ne nos commeatu prohibeant, vel ex improviso adoriantur imparatos. *Xenoph. in lib. de Repub. Athenienſ. calamitas communis facilè diſcidentes principes conciliat inter ſe & conjungit. Mutuus metus, vel mutua æquitas, fœdus inter vicinos principes conſervat firmum & diuturnum.*

Initiis vicinæ potentiæ nimium ac manifestè crescentis, à vicinis maturè occurrendum & syncretismo resistendum est. Neq; hîc pars neutra fovenda est duobus dissidentibus, neque ex eventu electio facienda. *Scipio Amirat. lib.* 18. *discurs.* 7. & obsistendum, ne cujusquam potentia eo magnitudinis perveniat, ut vicinos opprimere possit, *ut exemplis adductis probat Scip. Amirat. lib.* 20. *discurs.* 10.

Est quoque boni principis, vicinorum populorum discordias statim sedare, seque interponere & bella vicinorum potentum incendiáque extinguere statim, ne & ille in idem malum & incendium trahatur, præsertim verò ubi vicini populi ruina & funus ad nos usque pertingere potest.

CAPUT XXXII.

De administratione mediorum ad vitæ ſocialis commoditates neceſſariorum.

ATque hæc sunt de officio magistratus in administrandis mediis, servientibus ad justitiam, pacem, concordiam & disciplinam inter subditos & regnicolas conservandam. Sequitur

quitur de jure ſpeciali & mediis illis, quæ pertinent ad commoditates vitæ ſocialis procurandas, vel incommoditates illius avertendas & declinandas.

Horum ſpecialium jurium adminiſtratio continet inſpectionem & curã. *I.* Cõmerciorum, *II.* Monetæ: *III.* Linguæ; *IV.* Munerum & privilegiorum; *V.* Securitatis publicæ; *VI.* comitiorum; *VII.* Armorum.

Inſpectio & cura commerciorum regni verſatur circa coruunden res, perſonas, locum, tempus, modum, & formam commerciorum agitãdorum, ro utilitate, neceſsitate & honeſtate regni. *Nam divitiæ principis, conſiſtunt in bonis ſubditorum. Bona verò & facultates ſubditorum in negotiationibus & commerciis, quibus adquiruntur, conſervantur & augentur. Commerciis ſublatis, minuuntur paulatim bona, & omnium rerum penuria ſequitur. Hinc Venetorum Reſpubl. ob commercia ditiſſima. Genuenſium verò & aliorum Reſp. egenæ, Boter. lib. 1. c. 14. de polit. conſtit.*

De rebus illis commercium & negotiationem permittet magiſtratus, quæ ſine læſione animæ, aut corporis exerceri poteſt.

Curabit autem magiſtratus, ut illarum rerum, quæ ad quotidianum victum & viram neceſſariæ ſunt, importatio, comparatio & negotiatio ſit facilis & expedita, & ob hanc nundinæ, ſeu mercatus ſolemnes & frequentes. Idcóque providendum, ne neceſſaria ejuſmodi à mercatoribus anticipentur, ne cariora fiant.

Itinera publica portus, & commercia in toto regno tuta, libera & facilia reddenda, & aditus liber ad commercia agitanda, etiam Turcis aliiſque infidelibus concedendus, ut pace & otio fruentes ſubditi diteſcant. *Dana. lib. 4. c. 2. per Nehem. c. 13. 21. adde exempla. 2. Chron. c. 1. 16. c. 8. 20. c. 9. 21. Antimachi. lib. 3. theorem. 24.*

Nautica vero mercatura & peregrinatio imprimis mercatores ſolet ditare & regiones eorum. Quamobrem illa eſt in-

ſtituenda & retinenda. 2. *Chron.c.*8.20.c.9.21.1.*Reg.c.*9.26. Sed quibus in locis mercatura, artes nauticæ & mechanicæ maximè vigent & ſunt lucroſæ, ibi quoq; eſt magna ſervorum, inquilinorum & opificum licentia & petulantia, cui leges ponendæ ſunt & occaſiones peccandi tollendæ. *vide Scipion. Amirat. lib.* 12. *diſcurſ. ult.*

Impedienda eſt importario rerum, quarum uſus, tractatio, vel imitatio eſt noxia & bonos civium mores corrumpit, quales ſunt res ſeplaſiariorum, pigmentariorum, cupedinariorum & omnium denique, qui corpora & animos hominum effæminare & rem publicam & privatam exhaurire ſolent cum omnium pernicie.

Impedienda ſimiliter exportatio rerum ad victum neceſſariarum in regno, ne penuria regnicolæ laborent, maximè tempore oportuno, aut caritate imminente.

Cavendum quoque eſt, ne ex regno tranſportentur res ad barbaros hoſtéſve, quibus illi contra nos juvari poſsint. *tit. C. quæ res export. deb.*

Exportatio & diſtractio rerum non neceſſariarum, inutilium, ſuperfluarum, vel abundantium, ut facilior ſit, providendum eſt, ne quandoque poſt certum tempus aliundè merces importentur ejuſmodi, quibus illarum, quæ in noſtra Repub. ſunt, vilis poſsit eſſe uſus, vel inutilis, aut impenſæ in eas inanes reddi. *Pet. Greg. lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 8. 9. *de Repub.*

Siqua regio regni, inopia frumenti premitur, vel annonæ caritate, vel alia re, ea aliundè ſublevanda à magiſtratu in tempore. *vid.* 2. *Chronic. cap.* 2. 6. *& ſeqq. Act. cap.* 12. 20. unde facilè pax inter diverſos populos, ob commercia conciliatur & conſervatur. *Act. d. loco.*

Perſonæ

Perſonæ commercia exercentes tales ſint, quibus jure permiſſum eſt negotiari, non proditores, vel exploratores regni, & corruptores civium, *Gen.c.42. 9.* non clerici, non nobiles, & alii qui ſubditis occaſionem adquirendi & commerciorum uſum, qui debet eſſe communis & publicus, intercipiunt, & monopolium introducunt, ut ſunt uſurarii, propolæ, Vardanarii, annonæ flagellatores, & ſimiles.

Magiſtratus quoque & magnates regni, non debent ex mercaturis & negotiationibus ſuas augere facultates, & privatorum lucra impedire, vel intercipere, aut vitæ tolerandæ occaſionem aliis præripere, *l. nobiliores. 3. C. de commer. & mercat. l. milites. C. de re milit. Pet. Greg. lib. 4. cap. 7. num. 5. 6. de Repub. Bodin. lib. 3. c. 8. Antimachiavell. theor. 32. lib. 3. late. Tiraquell. de nobilitat.*

Quo in loco regni commercia inſtituenda & habenda ſint, magiſtratus providebit: nimirum ut locus certus, aptus & idoneus eligatur, ad quem facilis eſt acceſſus & commodior commerciorum tractatio, & ubi forum extrancorum mercatorum cum civibus ſit extra civitatem, ubi hoſpitia ſua illi commodè diſpoſita habent, non in templo locíſve aliis ſacris, vel religioſis, *Matth. c. 21. Zach. c. 12.*

Forum civium inter ſe ſit, in ipſo oppido & intra mænia civitatis.

Certus autem locus commerciis ideò deſtinatus eſſe debet, ne per totam regionem extranei vagentur liberè, & pro mercatoribus fiant exploratores.

Mercium extranearum cuique generi ſuus locus, ad majorem, faciliorem & certiorem civium & extrancorum mercatorum conventum, deſtinatus eſſe debet, ut alius locus, vini, cereviſiæ, frumenti, panni, aliarúmve mercium vendendarum & emendarũ deſignetur & habeatur. *Sic Dantiſcum frumenti emẽdi facultatem præbet. Utraque Friſia butyri & caſei emẽdi.*

Sic

Sic Middelburgum in Zelandia est mercatus & emporium vini Gallici importandi. Dordracum verò in Hollandia, vini Rhenani ad vehendi.

Tempus commerciorum relinquitur in arbitrio negotiantium. Panegyris, seu nundinarum, sive mercatuum tempus, commodius esse videtur, quod in illud anni tempus est reiectum, quod solet esse serenum, tranquillum, sine pluviis, frigore, vel nive magna.

Providendum tamen hîc erit, ne dies cultui divino destinatus, mercatibus illis tribuatur, & negotiis hisce profanis profanetur. *Esa.* 17.23. *& seqq.* 1. *Esd. cap. ult. Nehem.* c. 13.15.16.17. 18.19.20.21.22. *Exod.* 20. 8.9.10.

Summa est, ut magistratus, quantum potest, curet, ut omnes illius ditionis partes, divitiis abundent, sintque quam plurimę locupletes & opulentę domus.

Nullos enim certiores habebit quæstores ærarios quàm subditos, nec qui pecunias ei liberalius, quoties necesse erit, suppeditent. Nobilitas egregiè armis quisq; instructa, suo etiam sumptu, si res ita feret, altrò ad bellum ibit. Mercatores & plebei homines pecuniam & milites conferent. Ecclesiasticus ordo decimas ad militiæ impensam volens dabit. Denique omnes pro suis quisq; facultatibus magistratum adjuvabunt, eosque habebit locupletissimos & certissimos thesauros, quos in loculis subditorum consederit. Paupertas ad res novas moliendas impellit. Tempore Salomonis infelicissimo & florentissimo Reipub. statu subditi locupletes & divites fuisse leguntur. Atque has divitias in regno potissimum suppeditat mercatura summaria major, quæ majoribus summis absque parvis mensuris ponderum, vel ulnarum exercetur.

Forma & modus commerciorum exercendorum certis legibus & regulis à magistratu præscribendus est. nimirum certi & iusti ad quirendi dominii modi & caussæ, quas titulos Iurisconsulti vocant, certæ obligationum species, quas conventiones, contractus & pacta vocant, quibus res inter homines permutantur: Sed absque fraude, dolo, circumventione & fallacia, usuris quoque prohibitis, monopolio, aliisque artibus malis

malis. *vid Iurisc. sed hæc vitia tamen in locis, in quib. cõmercia agitãtur plerumque grassãtur. Ionæ c. 1. 2. Nahũ. c. 3. 1. 2. 3. quib. quasi cuniculis quibusdam publica pax & tranquillitas evertitur & usus commerciorum minuitur & sistitur. Michæ. c. 2. væ cogitantibus iniquitatem & dantibus operam malo in cubilibus suis, quod illucescente mane faciant, quum est in potestate manus ipsorum. 2. Qui concupiscunt agros quos rapiant, & domos quas adimant: opprimentes virum, cum domo ejus, quemque cum possessione sua. & & Atque heri populus meus quasi hostis insurgebat, cum adest vestis detrahitis togam à transeuntibus securè, quietis à bello. & vers. 11. Atq; ideò Iurisconsulti dicunt, interesse Reip. ne cuiquam jus suum detrahatur. l. 2 de his qui sunt sui vel alien. jur. Item interesse Reip. ne quis re sua malè utatur. §. pen. just. de his qui sunt sui vel alieni jur. & ut delicta puniantur. l. ita vulneratus. ad L. Aquil. ut suprema judicia exitum sortiantur. l. vel negare. quem. test. aperiantur.*

Huc quoque pertinent mensuræ, pondera, statera publica & moneta à magistratu approbata, sine quibus commercia commodè tractari & agitari non possunt.

Mensura, statera, & moneta, quantum fieri potest, sit una. *Deut. c. 25. 13. Amos. c. 8. 5. 6. 7.* & ad vicinorum, quibus cum cõmercia agitamus, rationem & usum accommodata, ut commerciorum expediendorum facilior sit ratio. *Levit. c. 19. Prov. c. 20. Mich. c. 6.*

Causæ dominii adquirẽdi utilitatæ in permutationibus & commerciis sunt traditio & acceptatio, quæ proveniunt, vel ex mutuo, commodato, deposito, pignore, stipulatione, vel literarum & verborum obligatione, aut ex emptione, venditione, locatione & conductione, mandato, vel societate, negotiorum gestione transactione, apocha, antapocha, solutione, compensatione, retentione & pluribus aliis, de quibus latius Iurisconsulti.

Sed in hisce, omnes deceptiones, fraudes & circumventiones tollendæ & puniendæ; imprimis verò usuris & fœnori illicito, monopoliis & annonæ difficultatibus, remedia adferendi sunt. *adde Michæ. 6. 9. 10. 11. & seqq. Boter. lib. 1. c. 14. de polit. const.*

Monopolium est commercium emendi, vendendi, permutandíve à paucis, vel uno etiam usurpatum, reliquis civibus præreptum, quo precia augentur, cum lucro negotiantis & reliquorum damno. *tit. C. de monopol.* Hoc, uno casu licitum esse potest, alias semper prohibitum.

Licitum est: potest, quando superior illud tempore necessitatis, ob publicam utilitatem & summam necessitatem ad pecuniam & nervum Reipub. comparandum, exercet, idq; eadem ratione, qua vectigalia instituit; vel tum, quando ex privatorum & suis bonis, reditus ad usus publicos imperii & necessitates incidentes non sufficiunt: vel quando cõmerciorum usus ob hostiũ imperũ & pericula, vel itinera non tuta, habere nõ potest, *Pet. Martyr. 1. Reg. c. 10. ubi etiã monopoliũ Salomonis in d. c. 10. non illicitũ fuisse defendit, quod equos in Ægypto extraneis, sine Salomonis ipsíusve institutorum potestate & concessione emere, vel educere non licuerit. Sic & Ioseph in Ægypto monopolium in frumento vẽdendo exercuit, non ad quæstum, sed ad populi & Reipub. utilitatem & necessitatem, tempore famis ex jussu regis. Gen. c. 41. 34. 35. 37. & seqq. Et negotiatio nautica magistratui concedenda, quâ maris imperium & retineat & Rempub. ditet. 1. Reg. c. 9. 26. 27. 28. Sic rex Portugaliæ commercia & negotiationes in Æthiopiam vi armata aperuit & conservavit.*

Quando etiam negotiatio est nimis ampla, ita ut negotiatores ex ea ingentem divitiarum vim adquirerent, tum eam magistratus exercendam sibi sumere potest: ut hodiè Venetiani faciunt in usu commerciorum, in Flandria, Anglia & aliis locis.

Denique quando negotiationes eiusmodi inserviunt usui publico, & fructus ferunt toti Reipub. uti quando ad annonæ caritatem sublevandam, frumentum emitur & venditur subditis. in quibus omnibus casibus, monopolium & negotiatio magistratui rectè conceditur.

In cæteris casibus monopolium omninò est prohibitum ideò, quod via compendiaria existimetur ad quæstum faciendum & ad plebem evertendam

Deinde,

Deinde, quod commerciorum promiscuus sit usus, eaque juris publici. *l. siquis. 17. §. si impubes. de instit. act.* quo cuivis cōceditur licitis modis & titulis, alienare, vel adquirere, pro utilitate & necessitate vitæ suæ, & conti à nemini interdictum est adquirere, emere, vendere, distrahere, alienare. *per l. 24. §. 1. de minorib. l. 5 ex hoc jure. de just. & jur. l. 1. de cont. empt.*

Tertiò, cautæ adquirendi, alienandi, seu commerciorum jus, introductum est, ut essent licita media, quibus homines ultrò citroque communicarēt necessaria vitæ subsidia. *Arg. d. l. 5.* quorum usum auferre hominibus, quid aliud, quam vitam ipsam adimere? *Vnde & commerciorum privationem propheta inter calamitates & pœnas ponit. Ezech. c. 27. per tot. Nam hinc subditorum egestas & paupertas, quos divitius abundare & ditescere interest principis. Hi enim tempore necessitatis certius & liberalius ad regni incidentes necessitates* conferre & suppeditare possunt arma, pecuniā, milites. *vide eleganter differentiem Animachiæ vell. lib. 3. theorem. 32.*

Sunt autem variæ & multiplices technæ monopolii prohibiti, quibus damnum publicum, ob privatum unius, vel paucorum quorundā quæstū infertur. *de quibus Tiberius Deciā. lib. 7 tractat crim. cap. 21. & Menoch. lib. 2. cas. 569. arbit. Iudic. quæstion.*

Nam primò exercent monopolium, qui emunt vestes, pisces, aut aliam quampiam speciem, ut soli vendant.

Deinde, qui illicitis conventionibus coniurant, vel paciscuntur, ut species diversorum corporum negotiationis, non minoris quam inter se convenerint, vendant.

Tertiò, ædificiorum artifices, vel ergolabi, laborum susceptores, aliique artifices omnes, monopolium exercent, quādo paciscuntur inter se, ne quis artifex, quod alteri commissum est opus, implear, perficiat, aut iniunctam alteri solicitudinem incipiat.

Quartò, qui actu quodam perficiunt, ut agricolæ victualia necessaria ad forum non deferant, ut ipsi in villis omnia ab illis coemant, & postea pro arbitrio vendant.

Quintò, qui dolo malo efficiunt, ne ullæ merces usui nostro necessariæ, ad forum deferantur, quo dominus illius loci, vel civis eiusdem, sua carius vendant, cum aliàs abundantia pretium imminueret.

Sextò, committunt monopolium artifices inter sese pacisscentes, ut carius operas suas locent, vel non perficiant minori pretio, quam inter eos est conventum, vel cives conveniunt inter se, ne quis eorum domos, vel habitationes locet, nisi pretio tanto.

Septimò, illi artifices, qui inter se pacisscuntur, ne quisquam eorum in illa arte alios instruat, præter filios, vel nepotes eorum, vel ne quis eorum artem, seu artificium doceat, nisi tanto pretio, vel tempore minori.

Octavò, monopolium committunt laniones, qui conjunctis bursis & crumenis, omnia circum emunt, apud se servant, & certam tantum quantitatem ad macellum deferunt, ut carius vendant.

Nonò, qui præsciens magnam rerum penuriam, datâ pecuniâ comparat illas res, quarum penuriam prævidet.

Decimò, qui certas leges inter se constituunt, ut omnẽ carnem inflent, ut frustra graviora, majora & elegantiora appareant, idq; ea de caussa, ut carius distrahant.

Undecimò, pistores, coctores, caupones & similes negotiatores, qui clam inter se collatis ad hoc consiliis procurant, & statuunt aliquid, quod ad proprium commodum spectare videtur, in detrimentum & perniciem Reipub.

Duodecimò, quando artifices, vel rustici pacisscuntur inter se, ne quis eorum operas civi habitanti in urbe, vel in villa ipsa præstet.

Decimotertiò, quando aromatarii conveniunt, vel statuta cavent, ne pro exequiis defuncti, eorũ quis possit vendere aromata, vel ceram, heredibus, nisi prius solverint heredes, quod aliis aromatariis defunctus debebat.

Decimo

Decimoquarto, monopolium sapit statutum, quo cavetur, ut nullus possit ire ad aliud molendinum quam tale, talis domini: quia tollit libertatem publicam.

Decimoquintò, monopolium sapit, quando cives statuto cavent ut factiones & partialitates foveantur: sicuti & quando nobiles civitatis per se & plebeii separatim faciunt aliquod statutum.

Decimosextò, committitur monopolium, quando cavetur statuto, ut nullus in collegium cooptetur, nisi sit ortus ex familia tali, vel tali civitate.

Decimoseptimò, quando inter Notarios conventum est, ut nullus possit scribere, nisi ex tali factione ortus,

Decimooctavo, omnis conventio & statutum fovens partialitates, ut loquuntur, & factiones, sapit monopolium. *Latius Menoch. & Decianus de speciebus monopolii in dictis locis.*

Quibus addo decimononò, monopolium quoq; committere sortiarios, sive sortilegos, ex quorum sortilegio ipsimet commodum & lucrum ex cara rerum suarum distractione, plures verò alii pecuniam inferentes, damnum sentiunt, lucrandi spe illecti. *Keckerm. in politico system. lib. 1. cap. 22, ubi & plures alias rationes adfert de prohibito sortilegio.* Hujus generis sūt quoque annonæ traudatores & flagellatores, qui faciunt, ut annona carior & gravior fiat ad privatam ipsorum utilitatem. *Amos. c. 8. 4. audite qui anhelatis, deicturi egentem & deleturi pauperes terræ. 5. dicendo, quando transiverit hoc novilunium, ut vendamus commeatum, & sabbathum, ut aperiamus frumenti horrea, minuendo ephan & maius faciendo pondus ac pervertendo lancibus dolosis. 6. Comparando pecunia tenues, & egentem pari calceorū, ut denique quisquilias frumenti vendamus, &c. & Amos. c. 2. 3. ibi, non avertam malum, eò quod vendunt pecuniâ justum & egentem pro pari calceorum. v. 5. c. 3. 10. 11. & c. 5. 11. 12. Zephan. c. 1. 11. ibi succidetur totus populus mercaturam faciens excindentur omnes argentarii. 12. 13.*

Annonæ autem appellatione hîc continetur frumentum

panis, caro, acetum, vinum, lardum, fænum, vestes, lingna, oleum, legumina. & si quæ sunt alia ad vitam sustentandam necessaria.

Ad annonæ flagellatores refero etiam Dardanarios, annonam attemptantes, vexantes, onerantes. *vid. Decian. in crim. tract. lib. 7. c. 22.*

Curam verò rei frumentariæ & aliarum rerum necessariarum diligentissimam habebit magistratus; Neque enim saturo populo, *ut dixit olim Aurelianus*, quidquam potest esse lætius. *Ideóque frumenti copiam conquirere debet, quò subveniat subditis tempore annonæ caritatis, quo beneficum se illis gratissimum reddet.* Hic prima cura erit de emptione, altera de importatione, & tertia de dispensatione annonæ, quæ citò emenda, cautè importanda & bona æconomia dispensanda est. *de quare vide prudentiam oeconomicam Iosephi, Genes. cap. 41. & seqq. vide Petrarcham de Repub. optimè administranda. Romani præsides sæpè tempore caritatis frumentum populo dederunt, uti Cassii, Melii, Manlii, Gracchi & Cæsares plures. Vespasianus operam dedit, ut semper omnium rerum copia in Repu. esset. Severus Imp. hac in re adeò diligens fuit, ut post mortem ipsius tanta frumenti copia reperta fuerit, ut eâ populus per septennium ali potuerit. Aurelianus, ut minoris prætii essent victualia, pondera graviora esse voluit. Nihil n. saturitate gratius & jucundius putavit esse populo: contra odiosa caritas, vel victus inopia.*

Constituenda igitur horrea & granaria, ex quibus tempore necessitatis ad sublevandos egenos & pauperes, annona haberi possit. His præsunt inspectores, curatores, visitatores & erogatores annonæ. *tit. C. de condit. in horre. lib. 12. Franciſ. Ripa in tract. C. de peste. c. 4. Genes. c. 41. 33. & seqq. Scip. Amirat. lib. 12. discurs. 3. 30.*

Deinde cura monetæ, seu numismatis cudendi & signandi ad magistratum pertinet, quod summus ejusmodi magistratus in materia publicè electa statuit *l. 1. de cont. empt. tit. C. de veter. numiſ. pot.* Cum certo pondere, *Genes. c. 23.* Charactere

&

& forma publica, ac magiſtratus inſcriptione, & imagine. *Mat.* 22. 17. 18. 20. valore quoque & functione decreta & adſignata. *vide Pet. Greg. lib.* 36 *c.* 2. *Syntagm.* ut hoc medio hominum commerciis & neceſsitati ſubveniat. *d. l.* 1. *de cont. empt. vide Bodin. lib. c.* 3. *de Repub.*

Mutatio quoq; monetæ ad ſolum magiſtratum pertinet. *tit C. de vet. numiſ. poteſt. toll. Greg. lib.* 9 *c.* 1. *num.* 31. *de Repub.*

Adulteratores monetæ, falſarii, monetarii, & ſimiles coercendi pœnis ſeveris.

Ratio cudendæ monetæ, miſcendæ materiæ & taxandæ, à magiſtratu pendet. *vide de hac re conſtitutiones imperii Germanici, quas alii populi hac in re imitantur.*

Linguæ etiam uſus & dialectus, ex præſcripto ſuperioris magiſtratus pendet, qui in toto regno unam cultam, decoram & facundam, vel cuique regioni diverſas linguas præſcribere & imperare poteſt.

Quò facilius autem magiſtratus linguæ uſum introducat, conſultum eſt, ut leges & ſtatuta regni eadem lingua promulget. Deinde ut judiciorum, proceſſus & ſententiæ promulgatio in eadem lingua ubique in toto regno celebrentur & peragantur: Item inſtrumenta publica, legationes, commiſsiones & negotia publica eodem idiomate & dialecto peragantur. *Romanorũ exemplo. qua de re vide l* 48. *de re iudicat. Eſd. c.* 17. 23. *& ſeqq. Nehem. c.* 13. 23. 24. *Refert quoque ut magiſtratus hiſtorias rerum geſtarum & memorabilium lingua uſitata ſcribi curet à docto & idoneo hiſtorico, cui ipſe, qui omnia melius habet cognita, materiam ſuppeditare debet. uti fecit Carolus magnus & Iulius Cæſar & Alexander magnus, adde Eſræ. c* 4. *c.* 5. *c.* 6.

Ad autoritatem Reipub. conſervandam permagni intereſt, ut ſanctè obſervetur & uſurpetur lingua vernacula. *vide Valerium Maximum lib.* 2. *cap.* 2, *Magiſtratus, inquit, priſci, quantoperè*

ſuam

ſuam populiq; Romani majeſtatem retinentes ſe geſſerint, hinc cognoſci poteſt, quod inter cætera, obtinendæ gravitatis judicia, illud quoque magna cum perſeverantia cuſtodiebant, ne Græcis unquam niſi latine reſponſa darent: quin etiam ipſa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excuſſa per interpretem loqui cogebant: non in urbe tantum noſtra, ſed etiam in Græcia & Aſia: quò ſcilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. Nec illis deerant ſtudia doctrinæ, ſed nulla non in re pallium togæ ſubiici debere arbitrabantur: indignum eſſe exiſtimantes illecebris & ſuavitati literarum imperii pondus & auctoritatem donari. adde Nehemiæ c. 13. 23. 24.

De propria cujusque regionis lingua, vide. 2. Reg. c. 19. 26. 27. Iudic. c. 12. 5. 6. Matth. c. 26. 73. Actor. c. 2. 6. & ſeqq. Marc. c. 14. 70. 1. Corinth. c. 14. 11. Eſter. c. 1. 22. c. 3. 12. In bulla aurea Caroli 4. de electione imperatoris edita, mandatum eſt, ut filii electorum à primis annis Italicam, Latinam & Illyricam linguam addiſcant, ut cum multis gentibus loqui poſſint. Mythridates rex Ponti, 22. gentium linguas calluit. Latina lingua hodie in omnibus ferè nationibus eſt uſitata. In ſcholis hæc cum Græca & Hebræa docetur & diſcitur. Varia variorum principum & regum edicta de lingua excolenda & introducenda refert Greg. lib. 15. c. 3. c. 4. et Zuingerus in theatro, Clapmarius li. 3. cap. 22. de arcan. Rerumpub.

Officium magiſtratus circa munera eſt, ut curet, quò idoneis & aptis perſonis hæc demandentur, & quo diſtincta munera in regno ſerventur, & gravamina munerum tollantur, *Exempla vide. 1. Reg. c 4. 1. Chron. c. 23. c. 24. & 25. c. 18. 15. 16. 17.*

Nam cum ipſe magiſtratus non poſſit ſufficere adminiſtrationi, utetur aliorum bonorum operâ. *Exod. c. 18. 18. 22. Num. c. 11. 14. Deut. c. 1. 9. 12. 1. Reg. c. 3. 2. Chron. c. 19.*

Munera publica, munera ſine imperio, ſed cum dignitate & honore eximio conſtituat: munera, vel mediocria cum jurisdictione & imperio. *Bodin. lib. 3. de Rep.* nulla verò demandentur ambitioſis, levibus mē dacibus, inſolentibus, ſuperbis hominibus, vel iis, qui gratiâ apud populum valent. Nihil enim

pericu-

periculosius & pernicioſius in imperio hiſce, in quibus concurrit potentia & ſuperbia, item levitas, inconſtantia, & fraudandi decipiendíve cupiditas. *ut ait Bote. lib. 4. c. 4. Melc. Iu. li. 1. quæſt. pol. quæſt. 14.* Nec etiam tutum, vel conſultum uti miniſterio & opera eorum, qui propriam habent poteſtatem, ne propria & aliena potentia concurrant.

Illis verò poteſtas & munera tutius committuntur, quorum maximè intereſt pacem & tranquillitatem conſervari, atque quibus nocet novatio & mutatio.

Operam dabit magiſtratus, ut in Repub. ſapientum multitudinem habeat, quæ ſecundum Salomonem eſt ſalus & firmamentum politiç, ſicuti inopia horum illius detrinemtum: deinde curabit, ut virtutes excellētium virorum in regno ſuo cognitas & exploratas habeat, ut iis uti poſsit ad officia & munera publica. Qua in re, ſi ecus eſt, ſimilis habetur ruſtico, qui pretioſiſsimos lapides, margaritáſve ignorans poſsideret, neque illis uteretur, unde fit, ut virorum præſtantium & excellentium, ob principis ignorantiam, nulla habeatur ratio. *Auguſtus Cæſar præcipuos et egregios viros omnes Romæ viventes cognitos habuit. Ludovicus, 11. Galliæ rex virtutes & egregia dona ſibi ſubjectorū imò & hoſtium cognita habuit, & iis uti ſcivit, ut refert Comminæus. vide. Richter axiom. 97. Scipio. Amir. lib. 1. diſc. 5. & lib. 13. diſcurſ. 9.*

Diſtinctio inter officiales obſervanda eſt & conſervanda, ut nimirum officiales ſuos proprios ſummus magiſtratus habeat, iiſque utatur. Reſpub. ſeu corpus univerſalis conſociationis, vel regnum, ſeu illius nomine proceres & ephori regni ſui etiam officiales habeant. *vid. 1. Chron. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26.* Illi à ſummo magiſtratu eliguntur & conſtituuntur, hi verò à corpore conſociato, ſeu ephoris.

In politia Iudaica, officiales, seu magistratus regni & Reipub. erant Seniores ex toto populo electi, qui capita populi vocabãtur, qui convocati in rebus negotiisque publicis graviorib̃ definiendis conveniebant & de illis statuebant, uti ex 1. Chron. cap. 7. 1. 2. c. 27. 1. Reg c. 3. Esdr. c. 9. Nehem. c. 5. & 8. 2. Sam c. 9. 2 c. 20. 24. 2. Reg. c. 18. 37. 1. Reg. c. 4. 1. adeò ut contemptis & neglectis hisce, tribus Israelitæ seditionem movere solerent, utpote ad quos publicorũ negotiorum inspectio pertineret, vide exemplum in. 2. Sam. c. 19. 43. 44. ubi contra Davidem se commoverunt. & in 1. Reg. c. 12. 15. ubi adversus Rhebabeam convenerunt & contenderunt, adde 1. Chro. c. 26. 29. 2. Chron. c. 29.

Magistratus summi officiales in politia Iudaica erant Scriba regis, magister militiæ, 2. Sam. c. 9. 2. c. 20. 24. de Davidis officiariis super negotiis regis extat. 1. Chro. c. 27. 25. & seqq. 2. Chr. c. 19. 11. c. 28. de Salomonis. 1. Reg. c. 4. 1. Reg. c. 9. 2. Chro. c. 8. Ahasueri, Esth. c. 1. Iosaphati. 1. Chr c. 17. Darii. Dan. c. 6. Nehemiæ, Nehem. c. 11.

In politia Romana, olim alii fuerunt privatarum rerum principis officiales & magistratus, veluti comites stabuli principis, & palatini sacrarum largitionum & rerum privatarum, procuratores Cæsaris, magistri sacrorum scriniorum & similes, de quibus in lib. 12. C. Iustiniani & lib. 1. tit. 26. 27. & seqq.

Alii verò erant officiales ipsius Reipub. Romanæ, veluti consules, prætores, præsides & rectores provinciarum, præfectus urbi, quæstores ærarii, proconsules, & similes, de quib. tit. 9. 10. 11. & seqq. d. lib. 1.

Ab initio quoque istius Reipu. aliæ provinciæ fuerunt, quas Cæsares, seu Imperatores sibi peculiariter retinuerunt; aliæ verò, quæ à populo vel senatu retinebantur & dermandabantur. De quibus prolixè scribo in Dicæologia cap. 5. de generib. magistr. Romanorum.

In politia Germanorum qui sint imperii officiarii, consiliarii & ministri, & quot, latè describitur in constitut. Imperii Augustæ habitis anno 1500. & in aurea bulla Caroli quarti imp. in qua Moguntinus elector imperii archicancellarius per Germaniam, Colonienſis per Italiam, & Trevirensis per Galliam dicitur. Elector Palatinus verò imperii archidapifer, Saxo Archimareſcallus, Brandeburgensis camerarius imperii,

dicitur.

dicitur Cæsaris verò & Imperatoris Germanici officiarii & ministri alij.

Sic etiam in Gallia, alij sunt officiales regis, & alii officiales regni. Regis officiari sunt ipsius cubicularius, præfectus domi regiæ, quos magistros domicilii regii vocant, Equiso magnus, qui stabulo principis præest & alii plures. Regni verò Gallici officiales sunt, Cancellarius Franciæ, Comestablius, Marescallus, Hamyralus magnus, magister Franciæ, Thesaurarii, quique hos omnes ordine & dignitate præcedunt principes ipsi Franciæ, qui è sanguine regio ex patribus, non aũt ex matrib. sunt orti.

Consultum autem est, ut & solet fieri, ut officiales regni, seu coronæ eligantur à populo ex iis qui sunt indigenæ regni & ius civitatis à nativitate habẽt, *vide rationes quas dixi sub. ca. 8.* Regii officiales, seu sũmi magistratus ministri ab eodem quivis etiam extranei eligũtur. Unde fit, ut illi priores officiales soleant plerunq; esse hereditarii: hi verò posteriores temporales, ex prima eorum institutione & natura sua, licet quandoque pro arbitrio principis fiant hereditarii ex peculiari gratia & beneficio illius.

Officiales regni, seu coronæ, commodis regni ejusque salutiinserviunt, ad quos cura & tutela totius regni pertinet, quique in commune consulunt.

Officiales regis, hominis unius regis commodis inserviunt, & in negotiis concernentibus regnum publicis, pro privatis habentur. 2 *Sam c. 9.*

Regii hi officiales varii esse solent, pro cuiusque principis amplitudine & potentiâ; summa illorum distinctio est, quod quidam eorum constituti sint cum imperio & jurisdictione data, vel mandata: quidam verò sine iurisdictione. *De quibus agunt latè jurisconsulti.*

Officiales illi, qui sunt sine iurisdictione & magistratu, seu potestate, sũt duorum generum, sunt enim ecclesiastici, vel seculares politici. 1. *Chron. c. 26. 32. c. 18. 14. & seq.* 2. *Chron c. 19.*

Ecclesiastici sunt qui negotiis sacris & divinis vacant. 1. *Chron c. 25. c. 26. c. 27.* 2. *Sam. c. 9. de quibus dixi supra cap. 8.* qui po-

testatē seculārē sibi usurpare prohibētur. *Lu.c.22.25. Mat.c.20. 25. & seqq. Ioh.c.8.7.8.10.c.18.30. 1. Pet.c.5.3. 1. Cor.c.12.12.28.*

Seculares, seu politici officiales sunt, qui negotiis secularibus ad hanc vitam pertinentibus inserviunt. 1. *Chron.c.25. & seqq capitib.* & sunt togati, vel armati. Togati sunt senatores, decuriones, legati, patricii, palatini, & similes, *de quibus sup.c.8.*

Senatores in summis curiis & tribunalibus regni constituet & eliget ex diversorum ordinum & regionum personis, ut ex temperamento diversarum personarum, corpus Senatus constet. *Erunt igitur in iudiciali hoc consessu nobiles, clerici & plebei. vid. Antimach. lib. 3. theor. 35. 2. Chron. cap. 19. Deut.c.16.18. cap. 17. Et Iudæorum Synedrium talibus constabat. Num.c.11.*

Armati officiales sunt, qui armis, ad defensionē Reip. cōtra vim & iniuriā illatā inserviūt Reip. *de quib. latius infr. c.33. & 34.*

Distincta verò manent munera, quando omnis confusio & ἀταξία in officiis, ordine dignitatum, & vestimentis præcavetur, vel tollitur. *vide Esaiæ cap.3.c.24. Nam sicut in corpore humano oculus non potest neque debet simul esse os, auris vel caput, aut pes, horúmq; membrorum munera & functiones obire, & contrà, sic nec in Repub. unum membrū plura & diversa tractabit munera. arg. 1. Cor.c.14. & ut deforme spectaculum esset, si fœmina virilibus vestibus, manus calceis, pedes pileo, uterentur, sic & si privati publicarum personarū vestitu utuntur, vel persona honorabilis publica vestitu vulgari, militari ve.*

Ergò in officiis de mandatis curabit magistratus, ut quilibet status ordó se intra limites suos contineat, seculares non immisceāt se ecclesiasticis, & contrà ecclesiastici secularib. negotiis abstineant, & quilibet sibi demandata & adsignata negotia vocationis suæ agat & tractet diligenter & fideliter. 1. *Reg.c.4. & c.10.4. 1. Chro.c.23. & capitib. seqq. Ier.c.5.31. Ezec.c.13.6. Seduli.n. vigilantes & industrii magistratus tum hostibus, tum civib. sunt terrori grati bonis & sibi ipsis & Reip utiles. Autoritatē & jus quod ratione vocationis suæ quilibet in fidei suæ commissos homines habet, salvum sarctum et tectum contra violatores servabit. argum. Deut.c.21.19.20.21.*

Deinde

Deinde princeps curabit, ut ſanctè & innocenter intermedii magiſtratus ſe gerāt, & maturè obviam ibit ipſorum vitiis, primò delinquentibus officium adimendo & pœnas irrogando, deinde fideliter & ſeduló obeuntib. præmia digna perſolvēdo;

Πολυπραγμοσύνη mulierum, immiſcentium ſe negotiis eccleſiaſticis, aut politicis, ſemper eſt infælix & turbat regna & Reſp. *Vid. Georg. Richt. axi. pol. 75. arg. Eſa. c. 8.* πολυπραγμοσύνη *quævis cujuſvis improbanda & tollenda. 1. Theſſ. c. 4. 11. ſitis quieti et agite propria. Georg. Richt. axio. 24.* Ordo dignitatum, honorum diſtinctio, & gradus variorum officiorum & ſubditorū in Rep. ſcilicet dignorum, præſtantium, vilium & intermediorū obſervandus, ne confuſio fiat. *vid. tit. C. ut ordo dign. ſervet: Eſaiæ. c. 3. et c. 24. ubi indictū corruptæ politiæ hanc confuſionē ponit: contrà bene conſtitutæ politiæ, ubi εὐταξία iſta obſervatur. vid. 1. Reg. c. 10. Inferiores igitur et minus digni cedant dignioribus, præſtantioribus. vid. Gregor. lib. 4. c. 10. Bodin. lib. 3. c. 8. de Repub. & ſup. c. 13. in fin. & medio. & dixi in Ethic. lib. 2. c. 1. & ſeqq.*

Ad popularem libertatem & cōcordiam tuendam, ordines ita collocari oportet, ut omnes omnibus ſocietatis & cōmunionis jure facilius conciliari poſsint.

Quo verò ordine cives Reipub. ſint collocandi, arbitrio cujuſque Reipub. & magiſtratus relinquendum cenſet *Bodinus. lib. 3. c. ult.* Solet tamen plerunque primū locum obtinere poſt ſummum magiſtratum, ordo eccleſiaſticus ſacer, qui vitā contemplativam agit: Secundum ſenatus. Tertium, ordo militaris Quartum, ordo togatorum. in collegiis magiſtratuum iudicū, juriſconſultorum & forenſium: Quintum ordo ſcholaſticorum; Sextum, ordo mercatorum negotiatorúmq;. Septimum opificum ordo agricolarum & paſtorum. Vltimum ordo tibicinū, hiſtrionū, ſaltatorū, agitatorū, ludionū, pigmētariorum ſcenicorum & ſimilium voluptatum artificum. Omnes hi ordines in tres facilè cōferri poſsunt: ut ſit primus ordo nobilitatis. Alter eccleſiaſticorum: Tertius, plebejorum, ſeu populi-

Quorum ſinguli rurſus ſuos habent gradus, & ejuſdem ordinis homines, alii aliis in dignitate & excellentia præferuntur. *vide Toloſan. lib. 4. cap 6. num. 9 & ſeqq. de Repub. & lib. 4. cap. 10. de Rep. per l. 1. & ſeqq. de albo ſcrib. l. 2. C. ut dign. ord ſerv. lib. 12. de quare in Ethic. lib. 2. c. 2. & ſeqq. tractavimus, & Chaſſan. in gloria mundi conſider. 25. part. 4. Romæ ordo patriciorum primum, ordo equeſtris ſecundum, & ordo plebejus ultimum locum obtinebat. vid. Bodin. d. c. 8. lib. 3. de Repub.*

Ordo & diſtinctio civium in certas claſſes facit non ſolum, ut adminiſtratio ſit facilior, commodior, ſed etiam ut illa ſit firmior & robuſtior. Civitates igitur in claſſes, centurias pareciaſque ſuas diſtinguere neceſſe eſt. *vide Scipio. lib. 2. de regni regiſq; inſt.*

Singularis Dei benedictio eſt habere in Repub. plurimos fortiſſimos & optimos viros, uti David enumerat. 1. Chron. c. 11. 10. & ſeqq. c. 20. 1. 2. & ſeqq. & Salomo 1. Reg c. 10. Ioſaphat. 2. Chron. c. 17. 7. 13. 14. & ſeqq. qui ſunt decus & ornamentum Reipub. Heſræ. c. 8. 18. 1. Reg c. 10. Contra pernicies, quando impii & non idonei ad officia publica promoventur. Pſalm. 12. 9. Eſa. c. 3. 3. 4. Virtute ergò viros ſpectabiles magiſtratus amabit & fovebit. Nam præterquam quod virtutis alienæ laus & rerum ab eius miniſtris benè geſtarum gloria, ipſi principi adſignari ſoleat; exiguæ virtutis hominum opera in rebus magnis uti non poteſt. Quippe egregia facta virtutis effecta ſunt, & quemadmodum ex rubis uvæ, aut poma decerpi nequeunt, ita princeps à vitioſis, aut modicæ virtutis hominibus, ſumma laude digna officia fruſtra expectabit. Neque tales virtute præditi homines facilè adducuntur, ut aliquid ſe indignum aggrediantur. De quare latius Antimach lib 3. theorem. 16. Scipio Amirat. lib. 2. diſcurſ. 8. Exemplum habes in Iuſtiniano Imp. qui egregiis ſuorum miniſtrorum factis, celebris factus: in Davide rege: in Ioas: in Antonino Imp. & aliis, qui & ipſi boni, egregiis egregiorum miniſtrorum facinoribus illuſtriores ſunt redditi.

Ordini & diſtinctioni honorum & dignitatum inſervit etiam diſtinctio veſtitus, cuiq; hominū generi, ordini, ſtatui cōveniens,

veniẽs, juxta muneris, vel officii ſuſcepti qualitatẽ & cõditionem *Greg. lib. 4. c. 11. de Rep. ut provinciæ etiam à provinciis, & regnicolæ à peregrinis deſtinguantur. Sophon. c. 1. 8. Sic alia veſtimenta Germanorum, alia Romanorum, alia Gallorum, alia Turcarum, aliæ aliarum gentium, vid. Iſidor. in etymol. & Gregor. d. c. 11, & alia olim, alia hodie.*

Alia veſtimenta ſecularibus, alia eccleſiaſticis perſonis: alia militibus, alia plebeiis, alia illuſtribus, alia nobilibus conveniunt.

In ſumma curandum eſt, ut diſtincta ſint veſtimenta, quibus ſexus, qualitas, ſtatus & conditio perſonarum agnoſcatur. vid. Deut. c. 22. 5. 11. 12. Num. c. 15. 38. Exod. c. 28. c. 29. Geneſ. c. 27. 15. Matth. c. 22. Sirac. c. 40. 1. Tim. c. 2. Proverb. c. 7. l. 1. & ſeqq. C. de veſtib. holoſer. & aurat. lib. 11 adde Toloſan. d. lib. 4. c. 11. & quæ diximus in lib. de civili converſat.

Mutatio veſtitus & conſuetorum veſtimentorum, atque imitatio externi veſtitus prohibenda. Tzephan c. 1. 8. Cujus rei exempla & rationes vide apud Pet Greg. lib. 4. cap. 11. & lib. 9. Syntag. c. 19.

Gravamina officiorum & munerũ tollet magiſtratus, quibuſcunque interdictis & pœnis, & ut bona fide opificia fiant, conſtituet præfectos artificiis ſingulis, quibus injunctum ſit munus & neceſsitas ſpeculandi, inquirendi, inſpiciendi, ut rectè & benè omnia fiiant. *Gen. c. 40. 2. 3. 4. Greg. lib. 4. c. 9. in fin. Sunt enim opificia reditus & divitiæ plebis; unde vivere coguntur & familiam ſuam alere. Eccleſ. c. 5. 8. & ſeqq.*

Curabit quoq;, ut neceſſaria, & utilia ac varia artificia Reipub. non deſint, atque ut ſingula opificia & artificia, ſuas habeant leges & ſtatuta à ſe confirmata, ſecundum quæ opificia ſua exerecant, quibuſque inter ſe utantur; contrà quæ, ſi quid ab aliquo contribulium ejuſdem collegii committatur, illud etiam puniatur; unde libri ſtatutorum & privilegiorum, curiarum, collegiorum, contribulium, in quibus ſcripta ſunt illa jura *Germanicè vocantur* Rollen der handtwercker oder Gilden rechts

rechte vnd geſetz der Zunfften.

Non patietur multos ad unicũ & idem vitæ genus ſe conferre, ſed pro Reip. neceſsitate & hominum multitudine officia variam diſtribuet.

Imprimis verò providebit magiſtratus diligenter, ne ruſticationes & opera ruſtica impediantur.

Hinc enim annonæ caritas & fames, & neceſſariorũ inopia. *vide tit. c. ut. ruſtic. ad nullius obſequi advocents l. 1. C. de colon. fund. patrim. Ierem. c. 52. 16. Ideoque ſanctos et inviolabiles ruſticos veteres dixerunt, et plurima privilegia iiſdem conceſſerunt. vid. Gregor. lib. 4. c. 8. n. 5. 6. 7.*

Nam agriculturâ et paſtoritiâ vitâ augemus patrimonium noſtrum ſine alterius læſione & damno. Sunt etiam agricolæ & paſtores nervi Reipub. Ideoque horum curam diligentem habebit magiſtratus, & omnia quæ faciunt ad rem agrariam & prædiorũ utilitatẽ, ordinabit, imirum de paludoſis & aquoſis agris ſiccandis, perſulcos, vel rigandis aridis, foſſis ductis, de arboribus plantandis, inutilibus ſuccidendis. Providebit, ut locus nullus ſterilis, vel inutilis, uſpiam relinquatur, exemplo Tyberii Cæſaris, Regis Maſſiniſſe & aliorum de quibus Boter. lib. 8.

Curabit ergo imprimis magiſtratus ut pagis, oppidis & urbibus pluribus exornata & culta ſit quælibet provincia: Deinde ut ſit fertilis, frugifera. & in omnibus locis excolatur, etiam exoticis alicuiſve plantis, arboribus, ſeminibus aliunde allatis item beſtiis utilibus, & opificiis neceſſariis utilibus & variis non careat. *vid. 2. Chron. c. 27. 3. 4. & 1. Chron. c. 27. 26. & ſeqq. c. 4. 39. 40. & ſeqq. c. 27. 29. & ſeqq.* Ad quas operas et labores miniſteriis ſervorum, vel damnatorũ, validorũ mendicantiũ, aut militum aliorumve otioſorum, inutilium alias terræ ponderum operâ uti licet, ne audiant illud Apoſtoli, qui non laborat, nec manducabit, et ne nihil agendo, malè agere diſcant. *Vtn. avis ad volandum ſic homo ad laborem naſcitur.*

Opificum quoque & artificum curam habebit magiſtratus. ſunt n. & illorum quidam neceſſarii ad vitam ſocialem: quidam

dam inserviunt voluptati & jucunditati hominum. Hinc hominum concursus & divitiarum variarum copia, quæ provinciæ magnum commodum afferunt. *Nam artifices materiam præbent, important, vel exportant, vendunt emunt ve res industriâ, labore artificio ve opificum factas. Hinc Turcarum rex Selimus Constantinopolim divitem redditurus, aliquot millia artificum peritorum illuc vocavit & transtulit. Nam exempla & historiæ testantur, artem, industriam ve hominis & laborem prævalere naturæ, ejúsque vires superare, iusque præstare, quàm naturalis loci fertilitas producere & gignere potest. Elaboratâ quoque arte & industriâ hominis, meliora & præstantiora sunt iis, quæ natura producit. Hæc enim exhibet materiam inutilem & rudem, illa formam induit variam & diversam, qua res carior præstantiorque redditur & utilior. Exemplum præbet lana ex qua industria & ars hominis varia eaq; eximia producit, quorum usus omnino necessarius est in humana vita. Ars facit, ut excrementum vermiculi Bombycis deformis producat sericum, quo tamen utuntur magnates & divites. In ferri fodina ferri materia effoditur, ex ferro verò innumerabilia alia fiunt, & parantur. Quam varia & diversa industria hominis ex rudi materia ligni producit & efformat. Ad hoc ipsum verò, ut ex rudi quavis materia aliæ res fiant, plurium hominum opera requiritur. Vnde fit, ut arte, operâ, industriâ, labore suo plures homines alamtur, quam reditu, vel fructu rerum quovis naturali, qui sine hominis labore ovre producitur. Exemplum exhibent Italiæ civitates plurimæ, imprimis Florentia, Genua, Veneti, in quibus tot hominum millia solo suo artificio & arte aluntur. Sola provincia Flandriæ, ob multitudinem & varietatem opificum & artificum plurimas totius Europæ regiones superat. Quicunq; igitur magistratus vult suam provinciam populosam & divitem facere, is varios & diversos opifices & artifices in eam introducat, alat, vel ut tales habitent & vivant in provincia sua, curet.*

Ante omnia & imprimis curet magistratus, ne materia rudis, inelaborata & impolita, quam provincia præbet, vel propria terra gignit, exportetur rudis & informis, sed prius, ab opifi-

cibus variis elaboretur & efformetur, variis artibus ad varios usus necessarios. *Non igitur permittet, ut lana, ligna, ferrum metalla, lapides, corium, & ejusmodi alia, quæ in terra sua gignuntur, ita rudia ad alios exportentur. Nam translatam materiam sequuntur plerunque, & commoda quæ haberi possunt ex artificiis, nimirum subsidia vitæ, quibus sustentantur artifices, & vectigalia, quibus crescunt & augentur reditus publici. Magistratus igitur commoditates & necessitates suæ regionis cognitas habere easque augere & fructuosiores reddere debet. Aditus itinera, viasque regias publicas ad provinciam suam tutas faciles & per vias quovis tempore facere debet, quò omnia importari & exportari possint facilè & minoribus sumptibus.*

Αὐτάρκειαν princeps in omnib. in regno suo procurabit, ut id rebus suis possit esse contentum & exterorum opera atq; importatione non indigeat.

Matrimoniorũ quoq; curam diligentẽ magistratus habebit. *Ex his enim augetur provincia & populosa redditur. Ideo apud quosdam calibem vitam agentes, sunt subjecti quibusdam oneribus & incommodis, nec non spurii & naturales liberi à successione excluduntur. Deut. c. 23. Iudic. c 11. Hinc edicta de matrimonio contrahendo orta, ut liberis gignendis subditi operam darent; Hinc privilegiis et beneficiis matrimonia ornata. vide L. Papiã Poppæam. Hinc de educatione leges et subsidia constituta. Nam nisi benè educentur liberi, frustra suscipitur omnis labor de matrimonio, et Respub. malè habitura est apud posteros. Scipio Amiat. lib. 2. discurs. 12.*

Ratio igitur personarum matrimonio jungẽdarum habẽda *Nehem. c. 13.* si militer gravidarum, obstetricum, neque terendum, vel permittendum, ut Resp. Spuriis, nothis adulterinis ve liberis repleatur. *Deut. c. 23. non feres spurium in populo tuo usq; ad 10. generationem. Toloss. lib. 1. § 2. & lib. 14. c. 1. Chassan. gl. r. mundi parte 2. consid. 15. Ratio quoq; educandorum liberorum habenda. Nam quales liberi educantur tales Resp. cives & ministros publicos est habitura. vide Boter. lib. 8 de polit. benè instit.*

Curabit quoq; ne nobiliores, ditiores, vel potentiores, plebeiis

becula abutantur ad avaritiam, ambitiones & cupiditates suas, plebeiorum commercia gravando, intercipiendo, duriora & difficiliora reddendo. *Vide Amos c.8. c. 2. c. 3. Nehem c 5. Ezech. c. 22. Mich c. 2. 2. ibi, qui concupiscunt agros, quos rapiunt, & domos, quas adimunt, opprimentes virum in domo ejus quem cum possessione sua.*

Numerum Advocatorum & medicorum excrescentem refrenabit, ne sit copia, quæ disciplinæ profligatę indicium.

Operam dabit ut hospitia diversoria & tabernæ præsertim pro peregrinis rectè & commode instituantur & hospites decenter excipiantur & tractentur & ne ex tabernis & hospitiis fiant lupanaria, cauponæ & lustra illicita, popinæ, ganeę, aliæq; probibitæ congregationes & conventus.

Curabit similiter, ut omnes præsertim verò potentiores & autoritate præditi, summo magistratui pareant & reddant quę illi debentur. Neminem ex his immunem à reddendis rationibus patiatur, sed quorannis rationes sibi reddi iubeat.

Collegiorum & familiarum illustrium opes & potentia refrenanda iustis modis & rationibus, ne noceant.

Apud Romanos contrà optimetum, nobilium & patriciorum injurias creati erant Tribuni plebis, qui auxilio plebi etiam adversus cõules intercessione sua essent. Qui Tribuni ideò sacrosancti erant Gellius lib. 13. cap. 12. Halicarn lib. 6. Romulus, ut invidiam præcaveret inter utrumque Patrum sanctissimo vinculo clientelæ patricios & plebejos conjunxit & patritiis plebejos, & contrà plebejis patricios commendavit, & ex illis plebi patronos sibi eligere concessit lege sanctissimi, huius fœderis fuit de mutua defensione, auxilio, protexione contrà aliorum injurias, & de obsequiis, pecunia, & operis communicandis. Vid. Gell. lib 5. c. 13. Bodin d. c. 8. Hinc apud Athenienses ostracismus fuit inventus & apud Syracusanos petalismus. Alex. ab. Alex. lib. 3. c. 20. Plutarch. in Aristide Providendum tamen, ne devinciant sibi potentiores plures ex populo.

Nunquam collationes & indictiones, seu contributiones neque ordinarias, neque extraordinarias, aut vectigalia regnicolis sine statuum vel ordinum regni consensu vel conventus publici, aut comitiorum autoritate imponet, nisi

indicet, *de quare graviter Comineus lib. 10. histor. Heigius lib. 2. quæst. 18. Vasq. lib. 1. c. 6. & c. 7. num. 3. c. 8. Hotom. de jure regni Gallici c. 12. c. 25. Rol. à Valle cons. 1. n. 62. & seqq. vol. 2. Schurf. cons. 59. li. 1.*

In imponendis verò tributis & contributionibus, diligenter observabit collationis requisita tria, de quibus *supra cap. 11. 12. dictum.* In primis verò in illis abulus licentiæ, avaritiæ & superbiæ exempla tollet, quæ in exigendis à populo ordinariis tributis, edi solent, *vid. Antimach. lib. 3. theor. 32. Tzephan. c. 1. 9. animadvertam in omnem qui insilit in limen, die illa, qui implent domum dominorum suorum violentiâ & dolo. & Ezech. c. 45. 9. Sic ait Dominus Iehova: satis esto vobis principes Israelis, violentiam & vastationem movere, júsque & justitiam exercere: tollite depulsiones vestras à populo meo &c. Esa. c. 5. 1. 8. 9. 10. 18. 20. Ezech. c. 34. Hos. c. 5. 2. 10. Mich. c. 3. 1. audite primores & ductores domus Israelis, an non vestrum est scire ius. 2. osores sunt boni & amantes mali, rapientes cutem istorum ab eis & carnem eorum ab ossibus ipsorum. 3. & quod comedunt, est caro populi mei, excutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt dividúntque, ut quod est in olla & veluti carnum quæ est in lebete.*

Collectores contributionum non patiatur esse ἀντιλήψεις. *Heigius quæst. 20. lib. 1. Roland. à Vall consil. 49. vol. 1. Natta. consil. 159. lib. 2. Menoch. lib. 2. cas. 209. arb. jud.* quibus præficiat probatæ fidei & pios viros, exemplo Darii, Danielem rationariis talibus præficientis. *Dan. c. 6.* & aliorum piorum regum. *2. Sam. c. 9. c. 20. 1. Reg. c. 4. 2. Reg. c. 18. 17. 1. Chron. c. 18.*

Thesauros repositos habebit in omnes Reipub. necessitates, quibus in omnem eventum uti possit, quando deficiunt ordinarii reditus, vel statim ex mediis ordinariis, aut extraordinariis subsidia colligi nequeunt. *Boter. lib. 7. c. 1. & 2. de polit. 1. instit.*

In contributionibus, populus de necessitate earundum est, docẽdus deinde ut cõtributio sit moderata & modica pro copia scilicet, aut angustia rerum, item æqualis iusta; sine personarũ respectu; tertiò, ne sit sordida, *siquidem odiosum ex qualibet re lucrum*

odoranciam delatio; Quartò ne sinuerbra & subinde nova, & avaritia & crudelitas ministrorum in collectione tributorum & expilandis subditis absit, & si quæ fuit punienda & spongia exprimenda: *VI.* violentia in exigendo coercenda. *VII.* paulatim per partes colligenda. *VIII.* libera, nec solicita rei suæ cuiq; custodia concedatur post contributionem. *IX.* dispensatio stricta & utilis rerum ex contributione collectarum innotescat. *X.* Censorum verò bonorum & patrimonii cuiusque electio populo permittatur, *XI.* Cessante causa exactionis tributa quoque cessent. *Nequaquam igitur immoderatis exactionib. & oneribus atque servitiis gravabit subditos suos, uti Pharao, Roboam, Achab & Iesebel. Deus talib. pœnas comminatur. Iob. c. 24. 2. 3. 4. 21. 22. 23. 24. Amos. c. 5. 11. 12. Mich. c. 3. 1. 2. 3. 4. sed insistet potius vestigiis Mosis. Num. c. 16. 15. Samuelis, 1. Sam. c. 12. 3. Iobi. Iob. c. 31. 38. 39. 40. Salomonis. 1. Reg. c. 4. 25. Nehemiæ. Nehem. c. 5. 14. & seqq. Heigius quæst. 18. lib. 1.*

Privilegia & immunitates sine justa & probabili causa magistratus nulli concedet.

Quædam etiam privilegia nequaquam concedenda, uti inprimis, ne magistratus aliquis intermedius sit immunis à reddenda ratione officii sui. *ut voluit Plato lib. 6. de legib. Heigius lib. 1. quæstion. 20.*

Deinde immunitatem non ita conceder, ut illâ cum aliorum injuria quidam relevetur, & immunitas vel vocatio unius alterius sit afflictio.

Tertiò, extremâ Reipub. necessitate, omnia privilegia concessa, ob Reipub. salutem cessabunt. *Rosenthal lib. 1. de feud. cap. 5. Roland. consil. 1. num. 76. & seq. vol. 2. Tessaur. decis. 134. num. 10. Modestin. Pistoris consil. 4. num. 24. & seqq. vol. 1. Gail lib. 2. obs. 52. num. 26. Heigius lib. 1. quæst. 18. num. 25. & seqq. Bodin lib. 1. cap. 6. 1. Reg. c. 15. 22. Tum enim publica utilitas privatæ præferetur, & omnia privilegia sub tacita illa conditione, si iis ius publicum non lædatur, concessa esse videntur. tit. C. si contra utilit. publicam. aliâs privilegia*

regioni vel provinciæ, aut municipio cuidam, vel collegio concessa, sine justa & gravi causa illi adimenda non sunt. Sunt quoq; quædam urbium privilegia & beneficia, quæ cũ suburbiis non communicantur, & contrà. Privilegia mercatorum tempore nundinarum tutpenda quiescant, ut sit illo tempore tutus accessus, recessus & commoratio commoda, fides publica & protectio. vid. Greg. lib. 4. c. 3 de Repub.

Omnium ordinum & generum collegia licita honesta, vel necessaria princeps conservabit, & defendet. Hisce enim concordia amicitia & conspiratio civium continetur & fovetur, & in his Reipub. contra vim, injuriam & omnem necessitatẽ incidentem firmum præsidium est, sive pecunia, sive milite opus est. *Bodin. lib. 3 cap. 7. de Repub.*

His etiam sua convivia & conventus statis temporibus ad fovendam, conciliandam & conservandam, concordiam, caritatem & amicitiam concedere debet. *arg. Num. c. 9. Levit c. 23. Bodin. d. loco.* neq; aquã verò exercitium religionis vertere, nisi tum, quando sine exitio Reipub. prohibere non potest. *tum enim commodiores occasiones exspectabit.*

Securitas publica ita præstanda in regno, ut tuta sint itinera publica, maria, silvæ & alia loca, & commercia publica provincia, & totũ regnum sit tutum, pacatum & liberum & cum vicinis pax colatur. *Rosenth. de feud. li. 1. c. 5. conc. 2. 0. & seqq. Ita pios reges fecisse, patet 1. Reg. c. 4. 24. Et pax erat et circumquaq; ab omnibus latoribus suis 25. adeo ut conside ret Iehuda & Israel secure quisque sub vite sua et sub ficu sua à Dane Berſebaum usque omnibus diebus Salomonis. Exempla vide 2. Sam. c. 4. 11. c. 8. 9. 10. 1. Reg. c. 5. 1. & seqq. Esaiæ. c. 32. 16. 17. 18. 19. 20. Actor. c. 12. 20. c. 19. 40. Hujus igitur necessitas requirit, ut contra omnem vim læsionem & injuriam, omnibus parata à magistratu sit defensio & protectio. Vide quæ supra de publica securitate dixi. Quanta sit publica calamitatis, hac securitate publica sublata, apparet ex 2 Chron. c. 15. 5. sed tẽporibus istis non erat pax exeunti & redeunti, verũ vexationes magnæ super omnes habitatores regionũ illarũ.*

Apparet

Apparet quoq; quod tempore belli, quo adeptâ publicâ ſecuritate, queiſcunt omnes artes, commercia & agricultura, & terra pro deſerta habetur Act. c. 12. 20.

Officia & munera publica, pro merito & virtute cuiuſq; diſtribuet, non præcio vendet. *Saluſt. rectè magiſtratus, ait, ex virtute non ex pecunia creentur. Nam illis ſuam autoritatem tueri poteſt. hiſce verò alierum odia in ſe concitat. Boter. lib. 1. c. 15 Antimach lib. 1. theor. 35. Et poteſtas conjuncta malitiæ, nervos & robur malis affectibus addit, & ſuperiori imputatur id, quod ab illis quibus adminiſtrandam Remp. commiſit, factum eſt. Munera igitur iſta, non ex gratia, amore, vel ex ratione remunerationis, ſed virtutum neceſſariarum, quibus quis ornatus eſt, ſunt conferenda. Exod. c. 18. 18. & ſeqq. ut appareat nullam amicitiæ, pecuniæ gratiæve, ſed ſolius Reip. rationem habitam fuiſſe, Iugurtha de Romanis dixit: O venale imperium, ſi emptorem invenerit. Nã qui magiſtratus ſacerdotia, imperia venalia habent, etiam iura, judicia, leges, ſanguinem innocentium hominum & omnia in ſediſſimum commercium deducunt. Et pietatis & virtutum omnium præmiis ſublatis, ad furta, rapinas, ſordes, injuriam & inſciciam, ad omnia denique vitia aditum aperire non dubitant. Exſecranda igitur Simonia Romani Pontificis qui ſacerdotia & munera eccleſiaſtica vendere certoq; præcio addicere ſolet.*

In hac munerum diſtributione prudentiam adhibebit magiſtratus in electione & conſervatione eorundem.

In electione curabit, ut munera & dignitates, ſeu honores, immediatè à ſe, non ab aliis pendeant, ut habeat officiarios liberos & nulli alii quam ſibi obligatos.

Deinde in electione habebit rationem eorum, qui idonei & pares ſunt, fidi diligentes, quique integri & probi. *Alexander Severus ut has virtutes & qualitates promovendorum ad publica munera cognoſceret, ſolebat nomen ejus, quem ad munus publicum vocare volebat, publicare, ut populi famam de eo cognoſcere poſſet. Reges Chinæ per gradus ſuos miniſtros explorant; primo ſcilicet in minimis, poſtea in mediis & ita ſucceſſivè in gravioribus*

sunt bonis. E re bus gestis, vita præcedenti eorum, quorum opera uti constituit, judicium sum informabit. Nam qui benè præest, gradum sibi ad altiora aquirit, ut Apostolus dicit. & ex aliis quoque hominis ingenium & virtus cognoscitur. Experientiâ homo in arduis negotiis explo-ratur. Opinio, existimatio, & fama multum valet. Atq; judicium pauperum de hominis virtute pluris, quam divitum faciendum est; Ætatis quoq; ratio habenda. Nam juventus plerumq; calore ætatis rapitur & affectibus indomitis & impotentiâ ducitur, ut eam sibi ipsi imperare nequeat. Contra virilis & senilis ætas, consilio prudentiâ & rerum experientia valet, ut Siracid. ait c. 8. & Iob. c. 12. 12. c. 32. 7. De hisce officiariorum qualitatib. vide Exod. c. 18. 21. 22. 2. Chron. c. 19. 6. 7. Psalm. 101. 3. 4. 5. 6. Sors & urna hos mores & qualitates non discernit. Tacit. lib. 20. Inter plures nominatim secundum virtutem electo, tors postea discernere potest.

Vt verò hæc electio suorum magistratuum penes unamquamque civitatem relinquatur tutius est.

Conservatio officiariorum est, quâ bonos in fide, integritate, diligentiaque conservat, ne declinent corrumpantur, vel deteriores in officio reddantur, quod fit pœnis & præmiis.

Media verò quibus magistratus certus redditur de fide, candore, integritate & diligentia ministrorum sunt. *I.* Stipendia & salaria honesta, sufficientia, prohibitio & interdictum pœnale, atque exempla punitorum. *II.* Non constituantur cum plena potestate, sed limitata reservata, inspectione & libera exauctorandi & disponendi potestate retenta. *III.* Continentur sub metu accusationis, & necessitate reddendarum rationum, ne sint *ἀνεύθυνοι*. *vid. tit. Cut. omnes judic tam civil. quam crim post. depos. administ. Alex. ab Alex lib. 4. cap. 6.* *IV.* Detur potestas deferendi & prodendi, ita tamen, ut delatores illi sint incogniti. *Tales enim sunt tuti & corrumpi nequeunt & facilius cuncta explorare possunt.* *V.* Visitatio & inquisitio fiat, in qua quæ læsæ audiantur quæstiones, examinentur subditi, vicini, domestici, & vita eorundem, *ita fecit Trajanus Cæsar, Samuel, Iosephus, &*

alii

alii vigilantes magiſtratus. Vide Sueton. in Veſpa. c. 9. & in Domit. c. 8.

VI. Non permittat facilè per Vicarios & ſubſtitutos Reipub. negotia adminiſtrari. *VII.* Neque permittet, aut demandabit uni plura officia, quę ſingula totum hominem requirunt, & pluribus aliis dignis conferenda ſunt. *l. honorem. 10. de mun. & hõ. l. 10. C. de prox. ſacro. ſcrin. l. unic. C. de reis poſtul. VIII.* ſuperfluos, non neceſſarios officiales, non conſtituat. *Ita enim ſumptus augentur, et populus concuſſionibus excogitatis variis expilatur. Salomõ in ampliſſimo regno 7. vel. 8. intermedios habuit magiſtratus. 1. Reg. c. 4. minutuli iudices in ſingulis oppidis plures fuerunt. 1. Chron. c. 27. 2. Chro. c. 19. Deut. c. 16. 18. plures n. conſilio communicato melius & certius, quam ſingu'i iudicant, iudices verò ac præfectos ex tribu Levi quæ ſtudiis vaca bat, Iudæi eligeba t. 1. Chron. c. 23. 5.*

Tres ſunt inquit Bodinus, in omni Republica magiſtratuũ ordines. Supremi, qui ſummi tantum magiſtratus imperio tenentur: medii qui ſuperiorum quidem iuſsis obligantur, inferioribus tamen ordine imperant: Infimi qui ſuperiorũ magiſtratuum legibus coercentur, nec ullum præterquam, in privatos imperium habent.

Eorũ, qui ſupremo ordine collocantur, duo ſunt genera: unũ eorũ, qui magiſtratibus omnibus imperare poſſunt, ac ſolius majeſtatis imperiũ agnoſcunt: Alterũ eorũ, qui maieſtatis quidẽ ſolius imperio obligantur, nec cæteris omnibus, qui in medijs & extremis ordinib. collocantur, imperare poſſunt, ſed ijs tantũ, qui ſuæ iuriſdictionis ac poteſtatis finib. cõtinentur.

Primi generis pauciſsimi ſunt, quippe diuturno rerũ gerendarum uſu compertum eſt, nihil periculoſius eſſe, quam è magiſtratibus eminere aliquem unum, qui cęteris omnibus, tum privatis, tum etiam magiſtratibus imperare jure poſsit, quique uno tantum gradu abſit à majeſtate. *Talis apud Romanos erat præfectus prætorio. l. 1. tit. tot de offic. præfect. præt.*

An verò conducat perpetuos, an temporales habere magiſtratus intermedios, latè diſputat *Bodinus lib. 4. cap. 4.*

& perpetuos quandoq; præfert temporalibus distinguendo inter monarchiam & polyarchiam. In illa perpetuos, in hac temporales admittit. *argumenta adscribere hic non opus est. Prudenti arbitrio & judicio magistratus summi, id ex variis circumstantiis personarum & potestatis, seu muneris, temporis & loci perpendenti, relinquendum esse ego arbitror, ita tamen officiarios removendos esse, ut id cum bonâ gratiâ & sine contumeliâ fiat, & si contumeliam abrogatio videatur habere, illos honoribus & immunitatibus quibusdam frui permittat.*

Senatum tamen judicum, constantem & immobilem esse consultum est, ut in hoc cætera imperia mutabilia conquiescant, & prudentiam senatores usu diuturno comparent. Mutatio crebra in senatu perniciosa Reipub. & variam eamque mutabilem inducit administrationem & ad anarchiam tandē & rerum confusionem tendit & seditionibus obnoxia est.

Ita Venetiis nulla imperia & magistratus, nulla judicum collegia sunt perpetua, solus princeps est perpetuus. Vid. Bodin. d. lib. 4. cap. 4. de Repub.

Optimum Reipub. genus esse existimabit, in quo senatus consilio & magistratuum imperiis, salva majestate & superiori administratione, summo magistratui commissa, omnia gubernantur. Nam hisce tanquam sustentaculis firmissimis & validissimis fundamentis nititur omnis suprema Reipub. administratio. *ita monuit Iethro Mosen. Exod cap. 18. 21. 22. & ita ipse quoque Reipub. administrationem instituit, ut ferendo oneri par esse posset. Deut c. 1 ita & Iosaphat fecisse legitur 2. Chron. c. 19. ita Venetorum politia qui jura majestatis habent, & supremam in Repub. potestatem, nulla judicia disceptant & nihil eorum tractant, quod à magistratibus & senatu explicari potest. vide Bodin. lib. 4. c. 6. in fine de Repub.*

Consultum est, in regno paucos & necessarios habere intermedios magistratus. *Dana. lib. 6. c. 5.* non tamen, ut unus πολυαρχίαν præficiatur pluribus muneribus, sed singuli singulis muneribus diversis. *l. 10. honorem, de mun. & honor. l. hac parte. 10. C. de*

C. de proxim. sacror. scrin. Nam quando uni plura officia demandantur, iudiciũ id est penuriæ hominũ idoneorum, & nihil aliud esse existimatur, quam in unam omnes honores & dignitates conferre, & alios à virtutis amore alienos reddere, & viam ad virtutes & honores aliis præcludere. adde 1. Reg. c. 4. 1. 2. 3. & seqq. Melch. Iun. lib. 1. politic. quæst. 22. Plutarch. de gerend. Repub. Gregor. lib. 4. c. 6.

Compertum quoque ex multitudine & multiplicatione iudicum, iuris & iudiciorum corruptionem ortam, *ut testatur Antimach. lib. 3. theor. 35. unde proverbium: multitudo imperatorum Cariam perdidit.*

CAPUT XXXIII.

De conciliis universalibus, universalis consociationis.

ATque ita se habet ratio administrandorum quinque iuris symbioticorum universalis consociationis, sequitur nunc de concilio universali. Concilium universale est conventus omnium & singulorum membrorum & statuum regni, ad consultandum & decernendũ de caussa & salute communi consociationis universalis, ad avertenda illius incommoda & curanda & promovenda illius commoda, indictus. Vocantur etiam comitia, conventus universalis, senatus imperii, seu regni.

Concilii legitimi requisita sunt. 1. caussa, seu res, de qua agitur in concilio. 2. personæ concilii. 3. locus & empus. 4. ratio & forma habendi concilii.

Caussa & res ob quam comitiæ habentur, sunt quæ concernunt totum regnum, vel corpus consociatum, vel unum, aut plures status, vel subditos regni. Caussarum harum quædam sunt graves & arduæ, de religione & cultu divino, de bello, de pace, de contributionibus, collectis, de moneta, de ordinationibus politicis, vel ecclesiasticis, de commerciis, de salvo conductu & commeatu, de regni summo consistorio, de

tyrannide, de bonis publicis & reliquis regni juribus. Quædam cauſſæ privatos reſpiciunt potiſsimum, quæ ſcilicet ſunt de iure ſeſsionis, de poſſeſsione caſtri, de vi publica, de quorundam ſtatuum inter ſe diſsidiis, de privilegiis, & ſimilib.

Perſonæ, quæ habent comitia, & in concilio comparent, ſunt duplices, nimirum ſupremus regni adminiſtrator, aut magiſtratus, & omnes regnicolæ.

Supremus magiſtratus regni præſidet conciliis univerſalibus; unde habet jus comitiorum œcumenicorum univerſaliumindicendorum: jus proponendi ea, de quibus in comitiis eſt tractandum: jus rogandi ſententias: jus promulgandi ea, quæ in comitiis ſunt conſtituta. jus finem imponendi comitiis, *In quibus directio conciliorum conſiſtit, quæq; magiſtratus ſummus, vel per ſe, vel per alios peragit.*

Ius comitiorum indicendorum & ſtatuum, ſeu ordinum convocandorum, literis denunciatoriis & evocatoriis ad ſingulos regni ſtatus miſsis, peragitur.

In literis hiſce, cauſſa comitiorũ, locus & tẽpus exprimitur, ut vocati inſtructi & informati, venire poſsint, atq; cauſſam examinare, & locũ atq; tẽpus, quo & quãdo veniãt, ſcire poſsint.

Propoſitio eſt cauſſæ illius, ob quam comitia ſunt indicta, publicè in conſeſſu omniũ ordinũ, viva voce facta reperitio.

Rogatio eſt de conſultantium & conſulentium ordinum ſententia percunctatio.

Promulgatio conſtitutorum in comitiis eſt eorundem literis, ſigillis, & ſubſcriptionibus ſuperioris confirmatorum, in conſeſſu omnium ordinum prælectio & in toto poſtea regno publicatio.

Regnicolæ ad comitia vocati partim ſunt conſulentes, aut deliberantes; partim ſupplicantes, conquerentes, aut rei cauſam ſuam defendentes.

Cõſultãtes & ſentẽtiã dicẽtes perſonæ, ſunt oĩa regni mẽbra, ſeu ſtat⁹ & ordines, *l. human. C. de leg.* collegiis ſuis diſtincti,

Expe-

Expedit autem, ut collegia ordinum, quo discrepantibus eorum sententiis ex majore numero dissensio dirimi, & certi aliquid statui possit, sint numero impari: aut si paria sint, res cogit, ut summi magistratus sententia accidente parti alteri controversia dirimatur, conclusioq; certa fiat.

Consultum etiam est, ut in singulis ordinum, seu statuum collegiis sint ecclesiastici & seculares & quodlibet collegium, suum habeat buleuterium proprium: & omnia collegia, unum commune.

Ex ordinibus vocati non venientes jus suffragij pro illo tẽpore amittunt, & præsentes unanimi consensu, vel per majora suffragia in singulis suis collegiis concludunt. *vide bullam auream Caroli IV. cap. 2. c. 3.*

Conquerentes & supplicantes, sunt omnes subditi regnicolæ. Nam omnibus apud suũ statum, sub quo domicilium habent, liberè conqueri permittitur, & quilibet, qui velit denũciare, quæ remedio opus habeant in Rep. patienter auditur, ut sic superior ex quavis denunciatione, de statu Reip. & regni informatus, cum ordinibus convocatis possit tractare de mediis, quibus Reip. necessitatibus subveniatur, quibus incommoda & pericula ipsius avertantur atque removeantur & quibus commoda ipsius promoveantur, ac quibus ope auxilioq; communi sit subveniendum.

Rei se defendentes in hisce audiuntur, ne in innocentes quid iniqui statuatur.

Locus comitiorum pro arbitrio indicentis & convocantis eligitur, quo commode & tuto vocati venire & hospitia habere possint: vel ubi laboranti parti, seu statui Reip. melius remedium adhiberi queat. Vnde locus solet esse ordinarius, vel arbitrarius. Tempus comitiorum habendorum simili er solet esse ordinarium, statum, vel arbitrarium.

Ratio & forma comitiorum habendorum generalis est, quâ peractis præcibus, & oratione de re consultanda habita,

singulorum ordinum in suis collegiis, & collegiorum postea singulorū suffragia in consessu publico rogantur, audiuntur, conferuntur, ponderantur, examinantur, & ex iisdem unanimiter, vel majori ex parte consentientibus, sententia communis, qua etiam minor pars, aliud sentiens teneatur, statuitur. arg. l. 8. humanum. C. de legib. 1. Reg. c. 18. Ier. c. 26. c. 36.

Vt igitur omnis confusio in multitudine consultantium evitetur, & causa exactius ponderetur, status imperii, seu regni collegialiter & separatim consultationes suas in separatis buleuteriis suis instituunt, atque postea ea, quæ in singulis collegiis sunt placita, communicantur cum omnibus & sententiæ conferuntur, donec ex consensu unanimi omnium collegiorum, vel maioris partis constitutio certa, quæ omnes ordines obliget, sanciatur & promulgetur.

Sententia igitur universorum statuum & ordinum prævalet præsidis seu summi magistratus sententiæ. Nam major autoritas & potestas in multis, quàm in uno, qui à multis illis est constitutus, isque minor: & plus meliusque plures, quam unus, intelligere, videre & judicare possunt; facilius unus, quam plures errare & decipi possunt, vel affectibus suis abripi, ad quæ non decet; Quod verò à pluribus quæritur, facilius invenitur, & quod plurium autoritate placuit, maiori concordia, autoritate & fide custoditur & observatur. Deinde si summi magistratus sententia sola, ordinum & statuum singulorum & universorum sententiæ contraria, pro concilii universalis sententia promulganda esset, frustra cogeretur concilium. Exemplum Theodosii extat in l. 8. humanum. C. de legib. ubi Pius imperator ait, illam legem universalem esse habendam, quæ communi omnium consensu & consilio statuum universorum est approbata, & auctoritate imperatoris promulgata facit. l. 2. de decret. ab ordin. fac. qua lege etiam imperator tenetur. l. 4. digna vox. C. de legib. eique principatum suum submittit. d. l. 4. Et æquius est, ut summus magistratus tot taliúmq; amicorum consilium sequatur, quam ut tot talesque amici unius voluntatem sequantur, ut olim de se M. Antoninus philosophus dicebat. Sic David, & alii pii reges se sententiæ conciliorum horum subiecerunt. His, tyrannos è solio regio deturbatos sapissime historiæ testantur.

testantur; vide infra cap. 48. & sup. cap. 18. De autoritate conciliorum multa Hotomannus lib. 1. de antiq. iure regni Gallici. c. 18. 39. 21. 12. 23. & Antimachia vellus. lib. 1. theorem. 1. Bodin. lib. 3. c. 7. qui tamen lib. 1. c. 8. comitiorum decreta non valida & firma existimat, nisi sint à rege approbata. Apud Romanos à summo magistratu ad talle concilium fuit provocatio. Clapmar. lib. 1. c. 19. de arcan. Rerumpubl. Apud Spartanos à rege ad ephoros erat provocatio. Apud Germanos imp. coram Palatino recte convenitur secundum auream bullam Caroli. 4. Apud Iudæos regis iniquæ actiones, hujus concilii authoritate comprimebantur. vid. 1. Sam c. 14. 45. 1. Reg. c. 18. 19. 20. & seqq. & Ierem. c. 26. 9. c. 37. c. 38. Memorabile est illud Plinii ad Trajanum: Tyrannorum est, publica negotia majoris momenti ad se solos revocare; Senatum autem, seu concilia publica de his rebus consuli solitum, & alioquin consulturum, in frivolis quibusdam quæstionibus, & nullius momenti rebus detinere, & consulere.

Species comitiorum sunt duæ. Sunt enim quædam ordinaria: quædam extraordinaria.

Ordinaria sunt, quæ statis temporibus & locis certis de omnibus Reipub. negotiis habentur.

Extraordinaria comitia sunt, quæ incerto tempore & loco pro re natâ, ob necessitatem incidentem & causam, quæ præsens remedium citra moram postulat, habentur.

Huc etiam refero comitia, quæ à principe indicuntur statim, postquam administrationem suscepit, ut intelligat ex ordinibus, quid sit reformandum, corrigendum, mutandum, aut de novo instituendum. 1. Reg. cap. 12.

Ad extraordinaria concilia refero quoque ecclesiastica, de causis & rebus ecclesiasticis indicta, ut doctrina & cultus divinus sincerus & incorruptus servetur.

Causæ igitur horum cõciliorum universalium ecclesiasticorum sunt plures. I. quæstio difficilis excitata in ecclesia, de doctrina cultúve Dei, 1. Reg. c. 18. 19. & seq. Deut. c. 13. Iosuæ c. 22, & c. 23. II. abusus & vita in ecclesia. III. εὐταξία & disciplinæ constitutio

constitutio. IIII. ut paci ecclesiæ consulatur & unitas conservetur. V. ut consolatio & fructus ex mutuo colloquio percipiãtur. VI. ut infirmi in fide confirmentur per cõcilii sententiam. Act. c. 15. VII ut audacia malorum cohibeatur, & laborantibus succurratur. VIII. ut hæretici publico judicio condemnentur: de quibus VVitthakerus in lib. de conciliis.

Hæc similiter imperator, vel summus magistratus indicit *exemplo Davidis. 1. Chronic. c. 13. 1. 2. & c. 23. 1. Salomonis 1. Reg. c. 8. 1. Ezechiæ. 2. Chron. c. 29. 4. Iosiæ. 2. Reg. c. 21. 1. 2. exemplo piorum Imperatorum Constantini, Theodosii, Caroli magni, & aliorum vide l. 4. C. de sum. trin. & fide cathol. Novell. 137. & 123. c. 10.*

Ius proponendi & præsidendi in his ecclesiasticis comitiis idem summus magistratus habet, aut ille, qui ex consentu eiusdem à concilio eligitur. *exempla veterum conciliorum plura refert VVitthakerus. d. loc.*

Ius sententiã dicendi, ad sacræ scripturæ non plurimorum. *Exod. c. 23. 2. Deut. c. 5. 32. c. 6. Iudic. c. 17. 1. Chron. c. 23. 24. 25.* sensum, habent homines quivis idonei, pii, graves, cordati, *Act. c. 15. 6. 22. c. 16. 4.*

Concilii universalis sententia etiam præsidem ipsius obligat eiusque maior est autoritas. *arg. Matth. c. 18. 17. Galat. c. 4. 26. Exempla veteris ecclesiæ refert VVitthakerus d. loc.*

Ex his omnibus liquet, iustissimis & maximè necessariis de caussis Comitiorum usum introductum. Nam in magno prudentum numero, magnitudo consilii & salus populi versatur, ut Salomo ait. Deinde libertatis pars est quorum periculo facultatibus, auxilio, bonis atque sanguine res geritur, illa eorum quoque consilio & autoritate administretur. Accedit quod singulorum voces minus exaudiantur, totius verò provinciæ, imò regni clarissima vox est, & rogatio efficax, quam ne princeps quidem ipse, si velit, repudiare possit. Sunt etiam quædam negotia publica, quæ nulla ratione à singulis, optimè verò ab universis confici possunt, deliberaríque & examinari, quibus nimirum res & caussa est notior, quam uni, vel paucis quibusdam. Præterea princeps, vel magistratus supremus per usum comitiorum favorem subditorum retinet quod videant se etiam

à

à cura & administratione Reip. non arceri, & à suspicione mali consilii, si fortasse eventus non respondeat, sese vindicat. Nam si nemo consiliis principis interfit in arduis negotiis, subditi existimant, se contemni, & odium in principem concipiunt. Denique qui apud regem in magna potentia sunt & magnis imperiis præsunt, ejus concilii metu, in quo ci vitatum, & omnium aliorum postulata liberè audiuntur, in officio continentur. Vnde libertatis imago in hoc comitiorum habendorum jure retinetur, & potentiorum, adulatorum, iniustorum & avarorum conatibus remedium ponitur. Exempla plura refert Hotomannus lib. 1. de antiqu. jure regni Gallici cap. 14.

Sed videamus nunc plurium & diversarum politiarum exempla comitiorum habendorum, ut res fiat magis perspicua.

In politia Hebræorum, concilia cogebat, & convocabat superior magistratus, uti constat exemplis Iosu. c. 23. 1. c. 24. 1. Sam. c. 7. 2. Reg. c. 23. 2. Chron. c. 15. 9. c. 29. 4. 2. Sam. c. 3. 21. 1. Reg. c. 11. c. 18. 19. 20. & c. 22. 1. Chron. c. 13. 1. 2. c. 23. 1. 1. Reg c. 8. 1. in caussis arduis, gravioribus, concernentibus jura regni, uti patet ex exemplis. Iudic. c. 20. Iosu. c. 8. 33. 34. c. 23. & 24. 1. Sam. c. 7. c. 10. 17. 2. Chron. c. 15. 1. Reg. c. 8. 1. Macch. cap. 1. vid. Sigon. lib. 7. c. 5. 6. 7. de Rep. Hebræ. & lib. 6. cap. 3. & seqq.

Agebatur verò in conciliis Hebræorum de cultu divino constituendo, vel lapso, aut corrupto restituendo, [illegible] c. 4. 2. Chron. c. 15. Iosu. c. 24. 1. Reg. c. 18. 19. 20. 21. & c. 8. 1. Sam. c. 7. 2. Reg c. 23. 2. Chron. c. 15. 9. & seqq. De fœdere cum Deo contrahendo, vel renovando. 2. Chron. c. 15. 12. & seqq. Iosu. cap. 8. 33. 34. 1. Reg. c. 8. Iudic c. 2. vid. sup. cap. 28. De rege constituendo. Iudic. c. 8. 1. Reg. c. 12. 1. Sam. c. 10. 17. 18. & seqq. Psalm. 71. 3. 4. 2. Sam. c. 3. 21. c. 5. De bello suscipiendo, vel de pace. Iosu. c. 24. c. 23. Iudic. c. 11. c. 20, cap. 21. c. 22. 1. Sam. c. 7. De judiciis capitalibus delinquentiũ, Iudic. c. 12. c. 20. Deut. c. 13. Iosu. c. 7. Iudic. c. 2. Matth. c. 5. 21. 22. c. 26. c. 27. Ierem. c. 26. Act. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 23. 1. Reg. c. 21. 10. 11. Dan. c. 6. De precibus ad Deum fundendis. Iudic. c. 11. 1. Sam. c. 7. Iud. c. 20. 1. Reg. c. 8. 2. Chron. c. 5. 2. 3. 4. De contributionibus & collectis. 1. Reg. c. 12. Exod. c. 30. Nehem.

c.10.1.Chron.c.29.vid.sup.c.12.& c.13.

Proponebat in comitiis caussam magistratus summus. Iosu.c.24.2.& seqq.c.23.2.& seqq.2.Reg.c.23.Num.c.27.1.Reg.c.18.19.1.Sam.c. 10.17.18.1.Reg.c.8.& 2.Sam.c.23.

Ius suffragii in comitiis Iudaicis, politiâ nondum divisa, hâbebant 12. tribus Israel: Iudic.c.20.8.& seqq.c.21.Ios.c.23.& c.24.Ierem.c.26. 16.& seqq.Psalm.122.3.& seqq.2.Chron.c.5.2.& seqq.2.Reg.c.21.7. Iud.c.22.In divisa Rep.verò, tribus quælibet coniunctæ. Tribus has repræsentabant principes populi 12.tribuum, 70. Seniores, principes sacerdotum & scribæ, qui in sua collegia distributi erant.

Principes 12.tribuum 12.summo magistratui in concilijs assidebant. Ierem.c.26.Iosu.c.23.c.24.& c.8.33.34. Seniores 70.populi, regni senatores erant.Num.c.11.Act.c.3.c.4.c.5.Ios.c.23.c.24. Matth.c. 27. Principes sacerdotum erant præfecti classib.sacerdotum.1.Chron.c. 23.cap.24.quibus præerat summus pontifex, Act cap.3.cap.4.& cap. 5.cap.6.cap.23.1.Chron.dict.locis. Scribæ erant legis Doctores.Matth. c.23.Act.c.4.c.5.

Suffragia singulorum collegiorum rogabantur & dabantur ad ea, quæ in consiliis proponebantur: uti patet ex Iere.c.26. c.36.Matt. c.26.c.27.1.Reg.c.18.19.& seqq.

Locus consilii primo erat Silo, postea verò Ierusalem. Psalm. 122. 3.4.5.& seqq.Psalm.87.& 78.67.68.Deut.c.12.5.c.6.7.& seqq. & c.17.Iudic.c.22.2.Chron.c.6.5.6.c.15.10.2.Reg.c.21.7.8.Aliquando etiam alius necessitate incidente. 1.Sam.c.7.4.5.Iudic.c.20. 1.3.c.10.1.3.c.10.1.Sam.c.10.17.Iud.c.11.

Tempus conciliorum habendorum arbitrarium erat.

In politia Romanorum comitia erant triplicia: curiata, centuriata, & tributa, quæ ita à suis collegiis, in quæ populus divisus erat, vocabantur.

Curiata vocabantur, in quibus populus curiatim suffragia dicebat. hoc est in quibus populi per curias (quæ erant triginta) divisi, sententia rogabatur, ut, quod plures curiæ statuissent, id jussum populi diceretur.

Curiæ

Curiæ Romæ id fuerunt, quod apud nos paræciæ, quarum singulæ suas ædes ad usus publicos paræciæ destinatas habebant.

In his comitiis curiatis primis temporibus omnia Reipublica negocia tractabantur. Verum post classes & centurias à Servio Tullio rege institutas usus eorum sensim excolevit, tantúmque tribus Flaminibus crendis usque ad tertium C. Marii consulatum ac legibus de imperio militari, deque adoptione ferendis ad ultima libertatis tempora retentus fuit.

Ius convocandi & habendi curiata Comitia primò in Monarchia reges, posteà verò in Aristocratia patricii, consules, prætores interreges, Dictatores habuerunt.

Ius suffragii in his comitiis habebant cives Romani in curiis biscè descripti. Sigon. lib. 1. de jure civ. Roman. cap. 5. Nicol. Gruch. lib. 3. cap. 3. de comit.

Locus horum comitiorum curiatorum erat in foro, Comitio urbis Romæ, quo convocabantur curiæ per lictores auspicató.

Suffragia ferebantur quondam viva voce, deinde per tabellas. Vnde suffragia vel vocalia, vel tabellaria.

Lex in hiscè comitiis sancienda trinundino ante proponebatur, quam comitia haberentur, ut ejus inspiciendæ, legendæ & examinandæ cuilibet potestas esset.

Centuriata comitia erant, in quibus per centurias populus divisus, suffragia ferebat; ita ut suffragia centuriatim colligerentur, & quod plures centuriæ iussissent, id ratum haberetur.

Centuriæ hæ classiũ partes erant, in quas classes certa ratione dividebãtur. Classes verò toto in populo erãt sex, secundum opes inter se distinctæ eo modo, ut ditissimi quiq; cives in classe prima, proximi in secunda, ac sic deinceps gradatim censerentur, ad tenuissimos usq; qui in imam prolotariorum ac capite censorium classem, quæ nullius penè in comitiis momenti erat, conjiciebantur.

In his comitiis centuriatis à tempore Servii regis, qui horum autor fuit, magistratus Reip. creabãtur, leges ferebãtur, & bellum indicebatur. Magistratus creabãtur, cõjules, cẽsores, tribuni milit. cõs. potestate, ptores

& alii. Leges ferebantur maximi momenti, quæ centuriatæ appellabantur. Interdum quoq; de capite civis Romani in his judiciũ exercebatur.

Indicebantur hæc comitia à magistratibus majoribus tantùm, scilicet à consulibus, prætoribus, censoribus, dictatoribus, decemviris, tribunis militaribus consulari potest.

Suffragia in hisce ferebant cives in centurias descripti etiam extra urbem habitantes in provincijs.

Locus comitiorũ centuriatorum destinatus erat in cãpo Martio: Tempus ad creãdos magistratus ferè in ẽsis Junius, interdũ & Iulius: ad leges verò ferendas, aliaq; jubenda, quilibet dies quacũq; anni parte comitialis.

Horum Comitiorum autores patres fiebant, atque illa edicebant, Senatusconsulto, quod publicè per trinundinum extabat conspiciendum, ut legendi potestas omnibus fieret.

Id verò de quo in his comitiis erat agendum, totum trinundinum, ut legi & expendi ab omnib. posset, loco publico ab eo, qui comitia habiturus erat proponebatur. Quo trinundino finito, populus rite in campũ Martiũ, comitiorum locum, convocabatur. Et, si de lege ageretur, prius suadendi dissuadendique copia quibúsvis, etiam privatis ex consensu magistratus, fiebat: sin de capite civis judicium constitutum esset, id quod accidebat rarius, actori & reo dicendi potestas dabatur. Post quæ demum in hisce negociis, at statim ubi convênit, quando creandi magistratus erant, procuratis ritè auspiciis, populus in centurias suas discedebat, & de eo qui in manibus erat, rogante eodem illo, qui comitia habebat, suffragia centuriatim ferebat. Et hoc fiebat, ut diximus, auspiciis ritè captis & sacris peractis, relicto in urbe custodiæ causâ idoneo præsidio.

Et olim quidẽ sic mos habebat, ut primæ classis centuriæ, quæ maximi cẽsus erãt, primæ quoq; ad suffragia vocarẽtur. Quæ, quia plures numero erant quam cæteræ omnes, (nam in 98. centurias primam classẽ quanquã frequentia hominum inferioribus cedentẽ Servius rex diviserat, cum cæteris omnibus 95. tantum centurias tribuisset) si inter se consentirent, rem definiebant: Sin minus, secundæ classis centuriæ inibant suffragia.

Quod si ne tum quidem convenirent calculi, tertia classis vocabatur, & deinceps quarta, idque tandiu fiebat, donec nonaginta septem centuriarum

riarũ ſuffragia conſentirent. Id ſi ne poſt quintam quidem vocationẽ contingeret, centum nonaginta duabus centuriis pari utrinque numero diviſis in duas ſententias, tum demum vocabatur ultima inopum centuria, immunis à tributis atque militia, & utricunque parti accederet, eam reddebat altera potiorem. Sed plerunque prima vocatione abſolvebantur comitia, rarò ad quartam veniebatur, & quinta ac ſexta erant ſupervacaneæ. Sed poſteà omnes centuriæ in ſortem coniiciebantur & quæ prima ſorte educebatur, prima ſuffragium ferebat & prærogativa dicebatur. Deinde reliquæ ut ſors ſingulis dederat, vocabantur, jure vocatæ dictæ.

Suffragia ferebantur tabella duplici, quarum una notata erat elementis V & R. VTI ROGAS, ſignificantibus: altera elemento A. ANTIQVO illa affirmativum, hæc negativum ſuffragium notabat. In quam verò partem plures ejuſdem centuriæ homines inclinaſſent, ejus tota centuria ſententiæ eſſe cẽſebatur. Tabella utraque in urna à diribitore ingreſſuris in locum cancellis ſeptum & circumcluſum dabatur, ex quibus utram vellet accipiebat ingrediens, quam egreſſurus in alia urna reponebat, retenta contrariæ ſententiæ tabella. Poſtquam omnes tranſiiſſent, numerabantur tabellæ, & inde renunciatio ſuffragii illius centuriæ fiebat. Quod ſi pares numero eſſent tabellæ, ſententia centuriæ illius nulla renunciabatur. Hoc autem modo, quod plures centuriæ probaſſent, id ratum habebatur. Vnde manifeſtum eſt, in his comitiis, (quod ſanè æquum & rectum eſt,) eos, qui opibus potiores erant, quorum magis intererat rempubl. eſſe ſalvam, quàm cæterorum, plus quoque cæteris in definiendis publicis negotiis, aut creandis magiſtratibus potuiſſe.

Tributa comitia erant, in quibus per tribus ſuffragia ferebantur, concilium plebis propriè quondam nuncupata.

Tribus olim erat pars civium Romanorum certo loco urbis, aut agri Romani circumſcripta, & ab aliis diſtincta. Poſteà tribus pars civium Romanorum facta eſt jure, non loco definita, ab aliiſque diſtincta, ſic ut ejuſdem tribus conſortes in diverſis urbis, agriſque regionibus, & alii in urbe, alii rure, ac denique mixtim cum tribulibus aliarum tribuum habitarent. Fueruntque tribus poſt annos circiter DXII. ab urbe condita, CCLXVIII ab exactis regibus numero XXXV; atque ita ſuffragia in

his tributis comitiis totidem existebant? Quolibet enim tribus in hîs comitiis suffragium unum habebat. Sed erant tribus rusticæ urbanis multò honoratiores, ut ex tribu urbanâ in rusticam moveri, quod censoriæ potestatis erat, honorificum, & cum laude conjunctum. ex rustica autem in urbanam ignominiosum existimabatur. Nec solum jure honoratiores rusticæ erant, sed numero quoque longo plures: quippe cum harum XXXI. *numerarentur, urbanæ verò tantum* IIII.

His tributis comitiis magistratus omnes plebei, & è curulibus quoque minores creabantur, scilicet tribuni plebis post latam legem Publiliam Lætoriam, paucis annis post initium hujus magistratus in civitate, ædiles plebis, ædiles curules, quæstores, annonæ præfecti, III. *viri rerum capitalium,* III. *viri cudendæ monetæ, sæpe etiam provinciarum præsides, & bellorum imperatores, coloniarum deductores. Deinde in sacro ordine Pontifex maximus primum, post lata lege Domitia anno urbis conditæ* DCLI. *reliqui quoque pontifices, Flamines cæteríque sacerdotes eligebantur. Tum judicia quoque, non de capite, sed de fortunis ac honore civium Romanorum exercebantur, multaque damnatis irrogabantur. Postremò, quod præcipuum erat, leges frequentissimæ ferebantur, quæ primitùs plebiscita vocabantur usque ad legem Valeriam Horatiam statim post abdicatos Decemviros latam: posteà verò cum legum potestate & vi, quæ lege Valeriâ Horatiâ jam memoratâ consulari, & rursum Publilia ac Hortensia, utraque dictatoria, iis tributa est, ut omnes Quirites obligarent, nomen quoque legum sortitæ fuerunt. Atque has sanè leges multò plurimas in civitate Romana fuisse inveni-mus, ut numerum earum, quæ curiatis & centuriatis comitiis latæ sunt, sine dubio superaverint: cognoscimusque alias ex autoritate senatus, alias sine autoritate ejus rogatas esse.*

Hæc porrò comitia à tribunis plebis fere convocata & habita legi-

legimus, quanquam & alios magiſtratus majores, & minores in his cum populo egiſſe, leges rogaſſe, reos poſtulaſſe ex legum fragmentis, & autorum veterum monumentis fiat manifeſtum. Nam præter tribunos etiam conſules & prætores interdum leges hic tuliſſe, ædiles curules, & ædiles plebei mulctam reis dixiſſe deprehendimus. Sed tamen tribunorum, quos diximus, hæc quaſi propria erat area, præſertim cum de ferendis legibus, creandis tribunis, eligendis Pontificibus, deſignandis imperatoribus, dandis pro[illegible]nciis, judicandis civibus ageretur. Et quoniam tribuni hi auſpicia illa præcipua, quæ propriè ſic dicta fuere; non habebant, ut nec ædiles utrique, etiam comitia tributa, quoties habebantur ab his, cum populóve in iis agebatur, minus auſpicata cenſebantur. Alioquin cætera hic eadem cum comitiis centuriatis in trinundino ſervando, ſuadendo & diſſuadendo, ſacris faciendis, ſuffragiis ferendis. Sed ſuffragia hic tributim ferebantur, populo in tribus diviſo, tribuſque ſorte ducebantur, ut centuriæ in prioribus; quæque prima tribus exibat, prima quoque ſuffragium ferebat, & prærogotiva item dicebatur; in qua non parvum erat momentum, cum ferè præjudicium eius cæteræ, quæ deinde educebantur ordine, ac jure vocatæ nuncupabantur, ſequerentur. Et quod hoc modo major numerus tribuum ſciviſſet, juſſiſſetve, id ratum habebatur. Atque ita fiebat, ut, cum tenuiorum civium numerus in omnibus tribubus abundaret, & cujuſlibet tribus ſuffragium ex majore numero conſentientium ſingulorum tribulium cenſeretur, promiſcua & tenuis plebs in hoc comitiorum genere plus quam locupletes, & civitatis primores valerent.

In [illegible]horum comitiorum tributorum non erat unus aut certu[illegible] erat arbitrarius. Ut plurimum tam hæc in foro habebantur, aut in comitio: interdum vero etiam in

vero

verò etiam in campo Martio, aut in circo Flaminio, aut in capitolio: aut in templo alio: Temporis autem eadem hic ratio servabatur, quæ in comitiis superius explicatis.

Omnib. verò his comitiis Romanis hoc commune erat, ut spectione, quæ erat magistratuum, aut obnunciatione, quæ augurum, impedirentur. Nã si quid obveniret tale, eo die non licebat progredi: obnunciatio fiebat, cum ex avib. aliquid animadversum esset, aut cum tonuisset vel fulgur apparuisset: Spectio erat cum de cælo servabatur, sive quod infausti comperiret, sive non in qua ne nunciatione quidem erat opus. Idemque accidebat, quando decernendis supplicationib. vel indicẽdis feriis cõsul aut prætor in hunc finem dies comitiales extrahebant, ut cum populo agi non posset. Denique in legib. ferendis tribunus pl. aliquis intercedens, & suum illud VETO pronuncians, totum actionem pro jure suo tollebat.

Et hactenus de comitiis Romanis: de quibus prolixè Sigonius, Gruchius, Rosinus, Paulus Manutius.

Apud Græcos hujusmodi comitia erant in singulis civitatibus majoribus, quæ αὐτονομίᾳ & libertate gaudebant, ut Athenæ, Lacedæmon, Thebæ, Argi, Corinthus: item extra veteris Græciæ solum in insulis Rhodus, Samus, Chius Cos, Mitylenæ: & in Asiæ continenti, Ephesus, Miletus, Smyrna, Colophon, Clazomenæ, & in Thracia Byzantium. Erant etiam in gentibus Græcis plures urbes amplexis, ut in Achaia, Ætolia, Bœotia, Arcadia, Elide, Phocide, Thessalia, & trans mare Ægæum in Ionia, cujus conventus universalis dicebatur, Panionium. In quibus comitiis de similibus negotiis cum iis, quæ in comitiis Romanis agi solere diximus, agitabatur. Sed maximè illustria in his fuere Attica & Romanis simillima, quæ ἐκκλησίαι dicebantur: in quibus leges ferebantur abrogabanturq, magistratus creabantur, de bello & pace, de fœderibus, de præmiis ob merita deliberabatur & statuebatur, legati decernebantur, civitas donabatur, senatus scita, προβουλεύματα dicta, quæ alioquin annuam tantum vim habebant, si probarentur, sanciebantur δόγματα fierent, quæ vim perpetuam obtinebant, δοκιμασία magistratuum fiebant, deniq, judicia quoq, quædam exercebantur, ut εἰσαγγελίας & προβολῆς. Hæ ἐκκλησίαι quatuor ordinariæ in singulis Prytaneis, id est,

id eſt, dieb. XXXV, extraordinaria quoties res poſcebat, habebantur. In has convenire cogebantur omnes cives, & praeter eos admittebatur nemo. Convocabant ordinarias, & in iis praeſidebant Prytanes L. proedri IX, & epiſtata unus: Extraordinarias iidem Prytanes, & archontes, qui etiam numero erant IX, & vocabant & regebant, iique in primis ſubſelliis conſidebant.

Locus ἐκκλησιῶν, id eſt, concionum erat vel in Pnyce, vel in theatro Dionyſiaco. Suffragium erat χειροτονία niſi quando aut de imperio duce abrogando, aut de decenni exilio viri illuſtris (nam & hoc concionis erat) agebatur: tum enim occultis tabellis, aut teſtulis ſuffragia ferebantur. De pſephiſmate autem, aut lege nemini omninò ad populum ferre in concione, hoc eſt, cum populo agere licebat, niſi ex ſenatus probuleumate. Quicquid verò in concione ſeu comitiis his agendum erat, id programmate in publico prius proponebatur, ut expendi ab omnib. ante concionem poſſet, omneſq; bene moderati ad concionem venirent. Legum recenſio, examinatio, rogatio, abrogatio plerunq; delectis prudentiſſimis ex tota concione quos νουθέτας vocabatur, demandabatur, deq; iis antequã in ſuffragia iretur, in utramque partem ab oratoribus, quib. hoc injunctũ erat, diſputabatur, ne quid ſtatueretur temerè. In exterminatione etiam decenni ad ſuffragium non niſi ſexagenarii admittebantur. Atque hujus concionis ob multitudinem promiſcuam fluctantis duæ velut ancoræ in repub. Atticæ erant additæ ad eam firmandam, βουλὴ, id eſt, ſenatus quingentûm virûm annuus, præcipuum civitatis concilium, & Arcopagus certo numero non circumſcriptus, perpetuuſque, complexus ſapientiſſimos quoſq; totius civitatis. Senatus negocia reip. tractabat, conſulebatque, in quo Prytanes præſidebant: Arcopagus partim reip. conſulebat, partim cauſas capitis judicabat, eumque IX. archontes animi regebant.

Sic Athenis in ſtatu populari: de quib. optimè & pleniſſimè inter omnes Carolus Sigonius in libro de rep. Attica. At Lacedemone in rep. Ariſtocratica quoties de rebus ſummis agendarum, comitia quoq; coibant totius populi, quæ ſimiliter ἐκκλησίαι illic nominabãtur, quarum ineundarum ius patebat omnibus. Laconib. liberis iuſtam ætatem habentibus. Reges quondam duo reges, & reliquus ſenatus perpetuus virorum XXVIII.

convocabant in campum apertum ad Oonuntem amnem juxta ponẽ Babycam, iisq; præsidebant, atque ad eas referebant: post v. ephori custodes libertatis, tribunis Romanorum simules, jus illud convocandi, præsidendi, referendi ad se traduxerũt. Erantq; ἐκκλησίαι aliæ ordinariæ ac statæ; aliæ pro re nata indicebantur. In illis magistratus annui in quibus ipsi ephori erant, legebantur, aliàque ordinaria constituebantur. in his de sublegendis senatoribus perpetuis, de bello & pace, de fœderibus agebatur: leges ferebantur, reges ipsi censebantur, deque his, atque aliis civibus in maximis caussis judicia exercebantur, damnatisque pœnæ irrogabantur. In omnib. suffragia simplicissimè acclamationibus ferebantur: quæ si ambigui aliquid habere viderentur, discessione probantium & improbantium in partes diversas, ut utra pars major esset, intelligi posset, ambiguitas dirimebatur. Quod majori parti placere deprehendebatur, id perinde ac si omnibus placeret, ratum erat. Et hæc se è manssere ad ultima libertatis tempora, præterquam quod in loco aliquid variatum fuit. De quibus omnibus latè Sigonius in libro de re Repub. Laced. & post eum Nicolaus Cragius Danus: atque è veteribus Plutarchus in vita Lycurgi, Lysandri Agesilai, Cleomenis, Agidis, & ante hunc Xenophon de rep. Lacedem.

Et hæc comitia singularum civitatum apud veteres. Similia etiam in rebuspub. quæ pluribus civitatibus sociis continebantur: ut in Italia Hetruscorum, Latinorum, Campanorum, Samnitium, magnæ Græciæ, ante imperium Romanum in Italia constitutum: in Græcia, Arcadum, Beotorum, Thessalorum, Achæorum, Ætolorum, & plurium aliorum: in Asia cum vicinis insulis Ionum: & alibi aliorum. In quibus rebusp. quamquã singulæ civitates suum ordinem civilem, suos magistratus ac leges, suum senatum, suam gubernationem ac libertatem domi tenerent, suisq; convẽtibus uterentur, tamen communem quoque senatum, & concilium commune habebant, quib. in unam remp. redigebantur. Et ut in communẽ senatum sic quoq; in concilium à singulis civitatibus aut populis delecti viri mittebantur cum mandatis ac potestate, qui prætores alibi singulos, alibi binos, alibi annuos, alibi perpetuos, à quibus resp. pace belloque gereretur, designabant, & de negotiis maximis ad totam remp. pertinentibus deliberabant,

rabant, statuebántque. Ita Latini ad lucum Ferentinæ, Hetrusci ad fanum Volturnæ, Ætoli Ambraciæ, Achæi Ægii oppido Achaiæ maritimo, Iones Asiatici in Panionio conveniebant; idq; faciebant aut statis temporibus, aut re poscente: apud omnes aũt quod major suffragiorum aut sententiarum numerus probasset, hoc pro decreto cõmuni valebat. In Græcia verò aliud quoque concilium generale quondam fuit Amphictyonicum nuncupatum de nomine Amphictyonis primi autoris à parvis initiis profectum, sed incremẽto maximo auctum, quo tota penè Græcia in unã quadammodo reip. videri poterat coaluisse. Nam temporibus statis in id consilium præcipui Græciæ populi, qui in ea societate erant, atque hoc jus habebãt, delectos suos viros primarios mittebant cum perampla potestate, quos Pylagoras ex eo, quod ad Pylas forum agerent, vocitabant. Hi primum templi Delphici, quod ditissimum erat, & toti Græciæ commune, patroni & protectores audiebant eiusque curam gerebant, & ne injuria aut jus ei fieret, thesauríve ejus dissiparentur, aut religio violaretur operam dabant: deinde societati universæ consulebant, cõcordiæ custodiã inter socios curæ suæ commissam habebant, atq; ideò controversias quatunq; de re inter eos ortas cognoscebãt, de iis judicium ferebant, judicato non parentibus graves mulctas irrogabant, in contumacia persistentes proscribebant: erátque tanta hujus consilii autoritas, ut quod id judicasset, populi socii exequerentur, ac si res poscceret, coniunctis armis damnatos peterent. Vnde in Lacones ob Cadmæam arcem occupatam, & paulò post in Phocenses ob religionem violatam gravissima bella sunt mota, & cum magno eorum detrimento & cladibus gesta. Coibat concilium Amphictyonicum quotannis bis, scilicet vere ac autumno: & loca conventus duo, Delphis in Phocide, & ad Thermopylas, ut cum aliis prodit Pausanias. Sed an veris comitiis annumerandum sit hoc concilium, an dicasterium censendum, collegiúmve pacis tenendæ & religionis tuendæ caussa institutum, dubitari potest. Ego in medio hoc relinquo.

Hucusque de comitiis illustrium populorum ævi veteris: nunc de Asiaticis, quæ nostri ævi. Et primum quidem de comitiis Germanicis, quæ præ cæteris in Europa sunt insignia.

Comitiorum Germanicorum duæ ſunt ſpecies. Sunt enim quædam ordinaria: quædam extraordinaria.

Ordinaria comitia ſunt, quæ ob ordinarias, vel graves alias incidentes imperii Germanici neceſſitates, totum ſtatum illius concernentes, certis temporibus, ordinario proceſſu ſolemni, inſtituuntur.

Proceſſus Comitiorum ſolemnis eſt, quo certo ordine, cauſſæ imperii in conventu & conſeſſu omnium ſtatuum imperii, proponuntur, examinantur, & diciſæ finiuntur.

Membra comitiorum horum ſunt indictio illorum, propoſitio cauſſæ, & ejus tractatio.

Indictio comitiorum horum eſt omnium & ſingulorum ſtatuum, ſeu ordinum Imperii, à Cæſare ex principum electorum conſenſu & conſilio, literis ad locum & tempus certum facta convocatio, ad conſultandum quid ſit ſtatuendum de cauſſis (quæ hic ſunt exprimendæ) Imperii ſalutem concernentibus.

Prima imperatoris comitia ex aureæ bullæ conſtitutione indicuntur Norimbergæ, vel ob peſtem, bellum, aliámve cauſſam probabilem, ex conſilio electorum, alio in loco. vid. receſſ. de anno 21. & 66.

In termino conſtituto, ordines convocati, in loco comparentes præſentiam ſuam Cæſari, vel eius commiſſario indicant, illíque ſua obſequia, ſtudia & officia ad illa, quæ in comitiis ſecundum literas evocatorias Cæſaris, ſunt agenda offerunt, & tarditatem adventus, ſi opus eſt, excuſant.

Venientes ordines etiam apud Cancellarium electoris Moguntini archicancellarii imperii & apud Mareſchallum imperii Pappenhemium nomina ſua profitentur, quò hic petentibus commoda hoſpitia aſſignet, ille verò ſciat locum, ex quo ad ſenatum & conſilia pro re nata evocari poſſint.

Pappenhemii imperii Mareſchalli officium, in comitiis eſt hoſpitia ordinibus eorumque legatis procurare, injuſtè læſos & offenſos defendere, vocare ad conſultationes, ſingulos in jure ſeſſionis & voti ſui defendere, arcere à conſultationibus peregrinos, jubere ordines ex quocunque in conſeſſu ordinum agentes, accedere & recedere.

Ordinum abſentium commiſſarii, commiſſionis & mandati ſui, ex literis

teris denunciatoriis comitiorum formati, documentum cancellario Moguntino exhibent, atque eius exemplum recognitum relinquunt apud acta Imperii. Legati civitatum imperialium, talibus mandatis opus non habent.

Privatæ alicuius ordinis petitiones, vel supplicationes ad status omnes, vel comitia directè cancellario Moguntino, ut is eas data occasione in consilio proponat, ordinúmque resolutionem ad eas roget, exhibentur, vel etiam pro arbitrio supplicantis, Cæsari qui supplicationem ad status remittit, eámque illis commendat.

Propositio causæ est negotii, cujus rei tractanda, consultandæ & decernendæ in conventu & consessu omnium ordinum, die & hora à Mareschallo imperii prædictis, à Cæsare, ejusque commissario facta expositio.

Hîc igitur Cæsar, vel ejus commissarius, pro obsequio præfatis gratiis actis, jubet propositionis capita scripto comprehensa ordinibus prælegi, monetque ut illi ea diligenter expendant, & de iis, quid è salute & re Imperii esse judicent, ad se referant, ut ex eo, quod facto opus sit, statuatur.

Post propositionem hanc & postulata Cæsaris, ordines de responso Cæsari dando deliberaturi, ex buleuterio commeant petuntque in aula collegia separata.

Primum collegium est electorum quod auctoritate, præeminentia, & potestate reliqua duo longè superat, & constat sex imperii electoribus, quorum tres, nimirum archiepiscopus Moguntinus, Treverensis, & Colonien sis sunt ecclesiastici, & totidem seculares, nimirum Palatinus Rheni, Saxoniæ Dux, & Brandeburgensis. Quibus septimus accenseri atque addi solet Bohemiæ rex, qui cæteris pari numero inter se dissentientibus sententiâ suâ alteris adjecta controversiam tollebat. Hunc Senatum electorum, Churfurstē Rath vocant.

Sessio horum talis est. Primam habet Moguntinus qui Imperii Germanici archicancellarius est. Ad sinistram hujus Treverensis, vel colonien sis, alterius vicibus, secundum habet, quamvis Treverensis semper primus rogetur sententiam. Ad dextram Moguntini sedet Palatinus Rheni, archidapifer. Post Colonien sem verò Saxo archimareschalus Im-

perii; & post hunc Brandeburgensis archicamerarius imperii sedendi jus habet.

Cõmissarii electorum absentium dominorum suorum principalium locum & sessionem non possunt occupare, nisi sint duorum infimorum electorum, nimirum à dextris Palatini, & à sinistris Brandeburgensis commissarii, ex quibus unus, locum & sessionem Domini sui repræsentans, admittitur.

In hoc primo collegio Moguntinus habet jus proponendi, rogandi, secundum sessionis ordinem, & de sententia collegii ad alios referendi, vel communicandi. Ius sententiam dicendi primò Trevirensi, deinde Coloniensi, tertiò Palatino, quartò Saxoni, quintò Brandeburgensi, & sext. Moguntino, qui à Saxone rogatur, competit. Pro singulis rogatis, solent præsentes ipsorum consiliarii respondere.

Alterum collegium, constat ex imperii principibus, archiepiscopis, magistris ordinis Teutonici, Abbatibus principali dignitate præeminentibus, prælatis & comitibus imperii, & vocatur Senatus principum der Fürsten Rath.

Ius sessionis in hoc collegio primum habent ecclesiastici: alterum verò seculares. Inter ecclesiasticos verò quos diximus, primam sessionem habet Austriacus princeps, alteram Burgundus, tertiam Salisburgensis, Magdeburgensis & reliqui archiepiscopi, & episcopi: quartam magistri Teutonici ordinis, quintam Abbates principali dignitate eminentes, Sextam Prælati & prælatarum Abbatissarum legati.

Alterum jus sessionis habent seculares principes, uti primò Bavarus. 2. Saxo. 3. Bruinsuicensis, 4. Pomeranus. 5. Brandeburgensis. 6. Megapolitanus. 7. Badensis, 8. Iuliacensis. 9. VVirtembergicus & reliqui seculares principes.

Vltimam sessionem in hoc collegio obtinent Comites imperii omnes, qui in duos ordines, seu classes distribuuntur, in comites nimirum VVetteravicos & Suevicos, jus sessionis prioris, alternis vicibus inter se habentes.

Ius proponendi: hoc secundo collegio inter Ecclesiasticos, hodie habet

alternis

alternis vicibus Auſtriacus, vel Salisburgenſis Archiepiſcopus: olim verò Magdeburgenſis & Salisburgenſis, qui Germaniæ primates dicuntur. Magdeburgenſis epiſcopatus, quia poſt mutatam religionem papiſticam, epiſcopo tali caruit hoc iure proponendi & rogandi non eſt uſus, quod ſibi Auſtriacus uſurpavit.

Ius rogandi ſententias, & placita collegii hujus aliis communicandi & referendi habent, qui in ſeſſione ſunt primi.

Ius ſententiam dicendi, ſeu ſuffragii in hoc collegio non eſt idem. Nam ſinguli principes ius hoc habent. Plures ex una familia nati, ditionum diviſarum rectores, per unum commiſſarium iure ſeſſionis & ſuffragii uti poſſunt; vel ſinguli per peculiarem commiſſarium. Illi verò qui ditiones nullas obtinent regendas, iure ſeſſionis & voti carent. At Prælati omnes ius duorum ſuffragiorum, ex quibus unum prælati Suevici, alterum prælati Rhenani habent. Comites & Barones imperii omnes, ſimiliter duorum ſuffragiorum ius habent; nimirum omnes comites Suevici unum, & Wetteravici unum: quæ rogantur & referuntur à cuiuſque ordinis & claſſis commiſſario.

Tertium collegium eſt legatorum à civitatibus imperialibus miſſorum, quorum duo ſunt ordines, ſeu claſſes; Una Rhenanarum civitatum imp. ſub qua & Colonia, Aquisgranum, & aliæ præcipuæ civitates imperii. Altera Suevicarum, ſub qua Vratislavia, Vlma, Norimberga, Auguſta, & complures aliæ.

Hoc ultimum collegium vocatur Senatus civitatum imperialium, der Reichsſtedten Rath/ & habet ius duorum ſuffragiorum, quamvis in collegio ſuo quælibet civitas ſuam dicat ſententiam.

Ius rogandi & referendi ſententias in hoc collegio habet ſyndicus ipſarum communis, qui conſtituitur & eligitur à civitate imp. illa, in qua comitia celebrantur.

Ratio diverſitatis in jure ſuffragii & authoritatis quod impar collegiis hiſce tribuitur, eſt, quod illorum ſtatuum, qui plus ad ſalutem & conſervationem Reip. quam alii ſtatus Imperii minores conferunt, aut contribuunt, maior quoq; ratio in iure ſuffragii & authoritate habēda ſit.

Singulorum trium horum collegiorum ſententiæ de poſtulatis

Caſa-

Cæsaris, post propositionem rogantur in singulis collegiis, & collectæ referuntur & communicantur inter collegia, ita ut ex primo collegio Moguntinus ex secundo Austriacus, vel Salisburgensis referat, quorum sententia consentiens de consultandis propositis legatis civitatum indicatur, qui & suam sententiam tum aperiunt. Quæ vero ita conclusæ sunt, à Cancellario Moguntino postea ad Cæsarem, seu Imperatorem referuntur, in qua relatione primo testatum ille facit, & offert obsequiũ & studium promptum ordinum in deliberatione et consultatione postulata à Cæsare, postea propositionis capita repetit, & tertiò Cæsari pro Reipub. cura gratias agit, & ordinum absentium excusationes adfert, & denique exemplum capitum propositionis Cæsareæ, (quod à Moguntino præsule datur) petit, & ordinum officia Cæsari submisse defert. His dictis Cæsar surgit è solio, & ab ordinibus comitatus in palatium suum deducitur.

Tractatio causſæ, seu propositionis Cæsareæ est, qua ea accuratè in collegiis illis ordinum tribus, quæ diximus, perpenditur & de ea sententia concipitur, & tandem quid certi statuitur.

Tractatio itaque causſæ constat I. propositione. II. disceptatione. III. consensu in idem placitum. IIII. relatione ad Cæsarem. IIIII. cõfirmatione eiusdem & promulgatione. Ad quos actus singulos Moguntinus cancellarius ordines singulos vocat, schedulâ, in qua hora & locus comparitionis continetur, quæque subscriptione sua est confirmata, missa ad imperii archimareschallum Ducem Saxoniæ, si ipse est præsens, vel eo absente, ad Pappenhemium imperii Mareschallum, quam hic ea singulis insinuat. Atque hoc ius vocandi Moguntino, irrequisito Cæsare competit, & quandoque sine schedulâ, per Pappenhemium Mareschallum peragitur.

Propositio hic est repetitio propositionis Cæsareæ, in electorum collegio facta, ut ex collegii hujus dispectione & judicio constet de processu consultationis & quænam capita propositionis, tanquam magis necessaria, prius in singulis collegiis sint examinanda & concludenda, & quæ loco & tempore posterioribus, quò concordia et ordo idem in consultationibus à singulis collegiis servetur, & discordia in relationibus & communica-

municationibus ſententiarum, evitetur, & res maximè neceſſariæ, aliis in conſultationib. præferantur.

Ius ergo προβουλεύματα ſtatuendi ad ſolum collegium electorum ſpectat, quæ ab illo conſtituta, ſeparatim vel, coniunctim à Moguntino reliquis duobus collegiis, ut illa in conſultando ſequantur, indicantur.

Poſt conſtituta, & ſingulis collegiis indicata probuleumata & præconſultanda; ſequuntur in ſingulis collegiis de iiſdem diſquiſitiones & diſceptationes per rogationes ſententiarum, & ad eaſdem reſponſiones ordinum rogatorum, quæ à protocolliſtis ſingulis in ſingulis collegiis excipiuntur & notantur, ut exactius ſingula ponderari poſſint, quamvis tantum protocollo Moguntinenſi ſtetur, & reliquis, non niſi cum illo collatis, credatur.

Conſenſus ordinum in idem placitum eſt duplex. Prior, qui fit in ſingulis collegiis ſeparatim inter ejuſdem collegii membra & ordines. Alter, qui fit inter collegia illa tria.

Ille, qui fit inter collegas ejuſdem collegii, duplici modo contingit. Primò quando una & eadem omnium & ſingulorum ordinum collegii cujuſque eſt ſententia, & placitum de rogatis. Deinde, quando diſcrepantes & diverſæ ſententiæ collegarum conciliantur, & in concordiam rediguntur; quod fit ſententiarum collatione & conſultatione eo uſque inſtituta, donec, vel omnes collegæ inter ſe cõſentiant, vel major pars, quib. numero pauciores cedunt, in unam eandemq; ſententiam diſcedat.

Alter poſterior trium collegiorum inter ſe conſenſus & collatio fit per relationes & communicationes ſententiarum mutuas, nudis verbis inter ſe invicem factas.

In collegio electorum illa, quæ de quæſtione & cauſſa unanimiter, vel per maiora vota placuerunt, inſcriptis concipiuntur, quæ collegio prælecta ab eõque approbata poſtea collegio ſecundo principum referuntur, & communicantur.

Ad audiendam hanc relationem & communicationem collegium principum ad electorum collegium vocatur, ubi in conſeſſu utriuſque collegii, Moguntinus cancellarius, juſſu primi collegii, ex breviculo, ſeu memoriali, ſententiam collegii electorum, cum rationibus additis, refert, atque

in fine collegium principum, ut vicissim de eadem caussa & questione sententiam suam aperiat, & secum de ea conferat, rogat.

Collegium principum ad hoc in continenti per archiepiscopum Salisburgensem, vel principem Austriacum collegii sui sententiam de caussâ eâdem in scriptis similiter conceptam, & secum allatam, aperit & collegio electorum communicat.

Si quid in hac relatione sententiæ collegii electorum est contrarium, vel ab ea discrepans, tum collegium principum studium suum in componendis controversiis ex collatione mutuâ offert.

Si quid ab altero utro collegio refertur, quod in altero fortè nondum fuit perpensum, ad huius consultationem sententiæ suæ communicationem, relationemq; ad alterum collegium, id, quod de omissis nihil adhuc statuit, se offert.

Collatio & disceptatio sententiarum discrepantium utriusque collegii quando fit, collegium principum ex buleuterio communi, ulterioris deliberationis & consultationis instituendæ caussa, secedit in suum proprium buleuterium, relicto electorum collegio in suo buleuterio.

Sic itaq; in utroq; collegio caussa eadem de novo consultatur, examinatur, rationesq; sententiarum diversarum conferuntur, & communicantur, rogante Moguntino, initio dicendæ sententiæ facto à secundo collegio, & posteà priore de sua sententia respondente.

Ex hac sententiarum rogatione, responsione, relatione, collatione & disceptatione utriusq; collegii bis terve facta: tandem altero alteri cedente & se adcommodante, emergit & provenit utriusque in unum idemque placitum consensus, & tum tertii collegii relatio auditur. Duobus verò prioribus collegiis in suis sententiis diversis, contrariisve persistentibus, vocatur collegium tertium imperialium civitatum, ut suam, de controversa caussâ, sententiam interponat, & aperiat; quo facto, legati civitatum imperialiũ, post Moguntini cancellarii de discrepantibus duorum collegiorum sententiis relationem, & tertii collegii de dicenda sententia rogationem suam quoque aperiunt mentem, atque vel alterius collegii sententiam amplectuntur, vel tertiam suam de caussâ controversa declarant, quam suam sententiam stantes in collegiorum duorum priorum conventu, non

 sedentes,

ſedentes, dicunt. Sententia collegii alicujus indifferens, non aperte contraria aliis, habetur pro conſentiente cum pluribus. Unde liquet, hoc collegium tertium, non tam ferre hîc ſuffragia, quàm alterius collegii ex duobus prioribus ſententiam approbare, ut videatur id potius jus approbandi, quam ſententiæ dicendæ habere.

Poſt baſce trium horum collegiorum conſultationes, relationes, & mutuas collationes, placita ſingulorum per Moguntinum cancellarium in chartam conjiciuntur, & ſimul diſcrepantes ſententiæ annotantur. Scriptum hoc primò collegio electorum, deinde principum, & denique civitatum collegio præleguur, ut præfectum poſteà Cæſari, loco relationis de ordinum ſententia offeratur. Contenta ſcripti hujus ex omnium collegiorum, vel majoris partis ordinum conſenſu concluſa pro illorum reſolutione habentur.

Ad relationem & oblationem ejuſmodi Cæſari faciendam, deputantur duo ex conſiliariis Moguntinis & Palatinis; ex collegio vero principum, conſiliariis ſcilicet Salisburgicis, vel Auſtriacis, unus: ex numero comitum alternis vicibus ex Wetteravicis, vel Francicis unus: & ex tertio collegio duo, nimirum unus ex Rhenanis, & unus ex Suevicis imperii civitatibus. Hi ſex ex ordinibus deputati cum ordinum ſcripto ſupra dicto ad Cæſarem mittuntur, cui, impetratâ audientiâ, per Moguntinum cancellarium ea, quæ in mandatis habent, aperiunt, ſcriptum illud ſimul offerentes. Poſteà de ſupplicationibus ordinibus exhibitis eorundem ſententia Cæſari ſubmiſsè explicatur. Cæſar ad hæc per cancellarium ſuum brevibus reſpondet, ſibi ordinum relationem eſſe gratam, atque eâ lectâ & examinata, reſolutionem & reſponſum pollicetur: quod in ſcripturam relatum Cæſar poſteà ordinum deputatis, ad ſe per Moguntinum convocatis, exhibet, ordinibus pro reſolutione tradendum. Reſolutio hæc Cæſarea ſententiæ majoris partis ordinum non debet eſſe contraria, ut colligitur ex denunciatione comitiorum facta à Carolo V. anno 30. 31. 32. 51. & 59.

Confirmatio & promulgatio eorum, quæ à Cæſare ſunt approbata, ſequitur. Nam hiſce præcedentibus omnibus peractis, Moguntinus cancellarius,

approbata à Cæsare in formam recessus, & constitutionis imperii sub nomine Cæsaris refert.

Exordium hujus recessus concipitur ex literis Cæsaris, quibus comitia indixit: Narrata ex propositione Cæsaris: sententia ordinum ad propositionem sumitur ex relatione eorundem ad Cæsarem factâ, & eam subsequuta Cæsaris resolutione, & approbatione, in quibus additur ordinum voluntas, & pactum de servando re ejusmodi subscriptione & subsigillatione ordinum confirmatum. Recessus ejusmodi à Moguntino conceptus, vocatis deputatis ordinum, in collegio electorum prælegitur, ut ab iisdem, si opus sit, emendetur, vel mutetur. Deputati hi sunt duo, vel unus ex Cæsareis commissarijs: ex collegio electorum similiter duo, vel unus: ex collegio principum ex ecclesiasticis duo, & totidem ex secularibus: & ex collegio imp. civitatum, similiter duo.

Deputatis hisce præsentibus prælegitur recessus exordium propositio, denique conclusa & decreta. Ad singula hæc, deputatorum sententiæ, uti in consilio supplicationum fieri solet, rogantur, eo solo excepto, quod Cæsarei deputati hic votum consultivum non habeant.

Concertum recessus à deputatis hoc modo emendatum in pergameno seu membrana describitur, & sigillorum appensione atque subscriptione Cæsaris & ordinum confirmatur.

Sigillorum appensio hoc ordine fit: Funiculus duplex pergameni parte infimæ transfixus est: in parte superiori funiculus ille duplex conjunctus est sigillo Cæsaris, qui funiculus infra sigillum Cæsaris, in duos dividitur: in illo, qui est à dextro latere sigilli Cæsarei nomine electorum ecclesiasticorum annectitur sigillum Moguntini electoris, aut, illius absentis nomine, consiliarii ejusdem, vel alterius electoris ecclesiastici præsentis, quod primum locum à dextris obtinet. Secundum locum tenet sigillum ecclesiastici principis, in sessione præcedentis in collegio secundo, aut absente illo, alterius præsentis. Tertio loco unus ex prælatis sigillum appendit. A parte sinistra sigilli Cæsarei, è regione Moguntini, in altero funiculo elector Palatinus primo loco sigillum apponit, aut nomine hujus absentis, alius elector princeps secularis præsens, vel illius consiliarius: Secundo loco Bavarus, aut eo absente alius secularis princeps, vel illius

consiliarius. Tertio loco, unus ex ordine comitum Vvetteraviorum, vel Suevicorũ, alternis vicibus, sigillum subjungit. Vltimo loco, funiculus divisus, in infima parte sigillo civitatis Imperialis illius, in qua comitia celebrantur, conjungitur.

Subscriptis statuum fit, secundum collegiorũ ordinem. 1. ab electoribus 2. à principibus ecclesiasticis. 3. à principib secularibus. 4. à prælatis & legatis prælatarum. 5. à Comitibus. 6. à legatis civitatum imperialium.

Sigillatione & subscriptione peractis, Cæsar omnes status in curiam convocat, atque in conspectu omnium statuum publice, brevi oratione habita, repetit acta, atque recessum ex quo dictum est, modo consignatum. Postea iussu Cæsaris Moguntinus cancellarius clara voce publicè eum prælegit. Quo prælecto, Cæsar omnes status ad eius observantiam hortatur, & de sua cura & sollicitudine paterna pro imperio contestatus finem comitiis imponit, & surgit, atque comitatus ab ordinibus in Palatium suum deducitur.

Atque ita se habent Germanorum comitia ordinaria & solemnia: Extraordinaria comitia sunt conventus ordinum, pro re natâ, & necessitate postulante, instituti, quæ secundum naturam suam non possunt commodè & amicè in comitiis ordinariis in tribus illis, quæ diximus, collegiis tractari, quæ celeriorem ẽxecutionem requirunt, aut quæ ad sui ẽxpeditionem & tractationem singulares eosq; experientia & usu rerum præstantes homines requirunt: uti causæ religionis, monetarum, vectigalium justitiæ administrandæ, ordinationum politicarum, & aliarum similium. Aut, quando causæ sunt ejusmodi, quæ privatos concernunt, aut non magni momẽti causæ quæ in ordinariis comitiis incidenter tractantur, ad separatos conventus in iisdem comitiis reservantur, ne graviorum negotiorum ẽxpeditionem impediant, vel retardent, quæ ideò ab ordinibus ad certos quosdam deputatos tractandæ remittuntur.

Deputati igitur ordinum hîc sunt certi quidam, ẽx tribus collegiis imperii delecti quibus coniunctim causæ imperii, quæ celeriorum & facilioremadministrationem postulant, demandantur, de uno, aut altero articulo propositionis, de relatione, collatione, communicatione instituendi: de supplicationibus privatorum à Cæsare ad unum collegium, vel

omnia remissis, vel à partibus omnibus ordinibus exhibitis.

Hi deputati, tempore comitiorum ordinariorum, in proponendo, rogando, referendo, processum ordinarium observant, & jure suarum principalium utuntur.

Sunt etiam deputati singulorum collegiorum in suis negotiis, quibus collegium quædam tractanda committit, ad referendum de iis suam sententiam.

In extraordinariis hisce comitiis, quæ non tempore ordinariorum comitiorum, sed alio loco & tempore, re postulante, celebrantur, nonnihil variat jus proponendi, rogandi, dicendi sententiam & jus sessionis.

Jus proponendi, & rogandi, ultimoq; sententiam dicendi, concludendi & referendi Moguntinus commissarius hîc similiter habet.

In sessionibus ordinum deputatorum nulla hîc inter ipsos præeminentia observatur, neque in dicendis sententiis atque authoritate suffragiorum cujusque ordinis, quod secus in ordinariis comitiis observatur. Nam primo quidem sex ab electoribus deputatorum sententiæ rogantur & audiuntur; reliquorum verò deputatorum ex duobus reliquis collegiis sunt octo, quorum sententiæ rogantur: nimirum ex principibus duo, unus ex ecclesiasticis, alter ex secularibus: ex prælatis duo: ex comitibus duo: ex civitatibus duo, nimirum ex singulis classibus earum electus unus. Unde fit, ut electorum deputati sententiarum multitudine hîc ab aliis sæpè vincantur. Quam ob caussam electores jus suffragii, quod in ordinariis comitiis habent, in hisce conventibus suis deputatis reservarunt, in recess. Wormat. de anno 64. Francof. de anno 67. & de anno 71. vel hosce conventus in ordinariis comitiis, quantum possunt, fugerunt, vel in certos deputatos omnium & singulorum nomine selectos consenserunt, qui non per jura suffragiorum suorum principalium, sed per se, caussam sibi demandatam tractent & consultata ad ordines referant, qui illa pro arbitrio suo approbent, corrigant, vel mutent.

Ad supplicationes tempore comitiorum ordinariorum exhibitas, si plures cumulantur, post instantiam Moguntini, qui de illis summarie refert in consessu omnium ordinum, deputantur ex collegio

electorum, 6. nimirum à singulis unus, ex collegio principum, ex numero ecclesiasticorum tres, & secularium totidem. Ex numero prælatorum unus, alternativè modò ex classe Rhenanorum, modo ex classe Suevicorum: ex comitum similiter alternativè unus: ex collegio civitatum imp. alternative duo. His Moguntinus addit Secretarium, qui inventarium supplicationum, & ad eas deputatorum resolutiones ad referendum conclusas conscribit.

Ad comitia extraordinaria Cæsar commissarium unum, vel plures mittere potest, qui jus proponendi, rogandi, & referendi habet, quamvis recessus & relationes, sub nomine omnium deputatorum, per Moguntinum expediantur. Absente commissario Cæsareo, deputatis Moguntinus proponit, rogat, & ultimo sententiam dicit, communicat, in scripta placita refert. quamvis Saxonicus, post rogatum Moguntinum, in rogandis reliquis pergat.

Porrò comitia extraordinaria non in loco & tempore ordinariorum indicta, sunt comitia circuli unius, vel plurium: Comitia deputatorum: comitia visitatorum.

Circulus politiæ Germanicæ nobis hic est magna regio, ex provinciarum diversarum vicinarum conjunctione constituta, sub se plures status & ordines imperii comprehendens.

In tales regiones, seu circulos decem, Germania est distributa. Primus circulus est Austriacus: secundus Burgundicus: tertius electorius Rhenanus: Quartus Saxonicus: Quintus Francicus: Sextus Bavaricus; Septimus Suevicus: Octavus Rhenanus superior: Nonus Westphalicus: decimus Saxonicus. Nomina statuum sub singulis circulis compræhensorum vide in recess. imp. annorum 1512. & 1522.

Unicuique circulo demandata est in regione sua. I. cura & defensio pacis publicæ. II. Executio justitiæ. III. Cura monetæ publicæ. IIII. Contributionum moderatio. V. Inquisitio de vectigalibus. vide recessum annorum 1555. & 1566. Hæ quinque curæ, circulis singulis demandatæ sunt cum suis annexis. Quibus adduntur negotia publica regionis cuiusque. Defensio pacis & tranquillitatis publicæ consistit in comprimendis, sedandis, vel impe-

dien-

diendis motibus, & armis, & vi publica, nec non in militum cohortionibus profligandis, conscriptione & dilectu principum exterorũ in regione impediendis. vide recess. annorum 1555. & 1559. & 1564. ordin Camer. imp. part. 2. tit. 15.

Iustitiæ exsecutio hîc illa intelligitur, quæ ob causam proscriptionis & banni, à Cæsare, vel camera Imperiali, circulo viciniori uni, vel pluribus, contra proscriptum est demandata. Recess. an. 1555. & 1566. ord. Cam part. 3. tit. 48. 49.

Ad utramque hanc curam quilibet circulus sibi ducem eligit, & alios ad muneris expeditionem necessarios officiarios. Recess. annorũ 1555. et 1566. Si unus circulus viribus est impar, alius vicinus adjungitur. Inter plurium circulorum Ducis, qui cæteros evocavit, præsidet, de rebus agendis refert, sententias rogat, et suam ultimus dicit. In bello, imperatoris partes obit, & reliquorum consilio utitur. Recess. anni 1555.

Quicquid verò in Ductores, Duces conventus, & alias circulorum necessitates erogatur, statuum contributionibus imputatur d. recess. 55. circuli vicini expeditio privatis ordinum in illo circulo compræhensorum opibus: plurium verò imperij collatione sustentatur. d. recess. 1555. Cura monetæ publicæ explorandæ cuique circulo in regione sua est demandata. Ab hoc Domini monetarij constituuntur, & ejus rei causa conventus quotannis semel, vel bis habetur in loco, quem circuli præfectus designaverit. Recess. ann. 1559.

Quibus jus monetæ cudendæ est, illi hoc iure utuntur in locis à circulo designatis. recess. anni 1570.

Monetarii et inspectores circulorum inquisitione approbantur, et toti circulo obstringuntur. recess. 1570.

Conventus exploratorii per circulos duo quotannis habentur. d. 1570.

Magistratus parum acres ultores fraudum monetariarum circuli ad fiscalem Cameræ imperialis adferuntur. Recess. annorum 1566. & 1555. edicto monetario vid. in recessu anni 1559.

Contributionum moderatio ad illum circulum pertinet, in quo gravatus, ordo seu status domicilium habet. Hic igitur circulus, per delegatos inquirit de causis gravaminum, iisq; auditis, per deputatos alios

causam

cauſſam decidit. Dubia moderatores, poſt relationem Cæſari factam decidunt. receſ. annorum 1548. & 1555. A ſententia horum moderatorum ad comitia deputatorum eſt provocatio. receſ. anni 1594.

Inquiſitio in nova vectigalia inſtituta, vel vetera aucta circulo cuiq; in regione eadem incumbit, qui hac facta ad deputatorum comitia ſententiam ſuam referre tenetur. receſ. anni 1576.

De nominatione adſeſſoris cameralis circulis competente, vid. rec. 66. ord. cam. part. 1. tit. 1. 1. Porrò cõventũ circuli indicit ille, qui circuli iſtius præfectus & dux à cæteris ſtatibus circuli eſt electus, qui ſententias cæterorum rogat, & ſuam ultimus dicit. Major verò pars circuli concludit, & decretum facit, quod præſentium quorundam ordinum ſigillis confirmatur; poſtea abſentibus denunciatur, & ſingulos iſtius circuli ſtatus obligat. receſ. ann. 1564. & 1566. In paritate ſuffragiorum Cæſar ſuâ ſententiâ interpoſitâ litem dirimit. receſs. 1594.

Comitia deputatorum conſtituunt ex ordinibus imperii ſex electores, ſex principes, unus ex prælatis, unus ex comitum ordine, & duæ ex civitatibus imperialib. receſſ. ann. 1555.

Horum deputatorum officium eſt, ut circulo laboranti auxilia ſubminiſtrent, quando pacem publicam turbantes præpotentes, vel ab imperio extranei ſunt, aut quando plurium circulorum vires ſunt neceſſariæ, vel periculum in mora receſſ. anni 1555. & 1570. & 1564. Tum enim res per actorem, vel cameram imperialem ad electorem Moguntinum defertur, atque is deputatorum comitia Francofurti habet, Cæſarique pro mittendis commiſſariis denunciat, & ab illis de rei ſumma deliberatur. receſ. de ann. 1555.

Commiſſariis Cæſareis, ſi qui mittuntur, electores, deputatique ſua referunt placita, deque his utrique, more maiorum, inter ſeſe conferunt & concludunt, & poſtea exſequuntur. Ord. cam. part. 2. tit. 17. reces. ann. 1555.

Ob majores motus, & quando circuli ſe impares judicant, convocantur deputati ad petitionem circulorum à Moguntino electore, qui cæteros electores, cumque his Archiducem Auſtriæ, epiſcopos Virciburgenſem, & Monaſterienſem, Duces Bavariæ & Juliacenſem, Haſſiaq; Landt-

gravium, Abbatem VVeingartensem, comitem Furstembergensem, Coloniam & Noribergam civitates, convocat, in medium consulturos. recess. ann. 1559. Hisce accessit episcopus Constantiensis, Burgundia provincia. Duces Brunsuicensis & Pomeranus. recess. ann. 1570.

Comitia visitatorum sunt conventus delegatorum ab ordinibus: delegatorum nimirum Cæsaris & ordinum, qui Spiram mittuntur ad judices idoneos constituendos in causis revisionum petitarum, similiter ad cognoscendas corrigendas, & tollendas corruptelas cameræ, & ad statuum querelas de Camera imperiali decidendas, & finiendas. ord. cam. part. 1. tit. 50.

Quæ emendanda in ordinatione cameræ videbuntur, revisores, seu visitatores dispiciunt, & in comitiis universalibus imperii proponenda ad Cæsarem deferunt. rec. anni. 1576. ordinat. part. 2. tit. 36.

Moguntinus semper, reliqui electores per vices, suos visitatores mittunt. Principes bini, alter sacri, & alter secularis ordinis, eo ordine, quo in senatu imperii sedent: Prælatorum, Comitum, & civitatum nomine singuli consiliarii mittuntur.

In visitatorum collegio in sessione primus sententias cæterorum rogat, & ipse ab uno ex collegis interrogatur.

Quæ in hisce specialibus tribus comitiis decidi, vel peragi nequeunt, illa referuntur ad solemnia ordinaria illa universalia comitia ab imperatore indicta omnibus & singulis statibus imperii, in quibus decidentur & finientur.

In Galliæ regno, quod post imperium Germanicum in Europa nobilissimum putatur, sic ratio comitiorum habet. Rex edicto statibus tribus regni, ecclesiastico scilicet, nobilitatis, & plebis, denunciat quod habiturus sit Comitia generalia, tempore & loco certis nominatis. Status autem & primates singuli rursum senarchis, seu baillivis suæ provinciæ id significant. Hi rursũ singulis civitatibus & pagis provinciæ suæ. Posteà singuli pagi & civitates inter se conferunt, convocatis municipibus & personis ecclesiasticis atq; hîc, quilibet ex illis indicat gravamina loci, quæ articulatim ea

describuntur,

describuntur, & ad senarchi curiam mittuntur. In senarchia, collectis articulis pagorum, unum fit volumen ex pluribus pagorum articulis. Item inter nobiles vnum: nec non inter ecclesiasticos unum. Hæc volumina triũ illorum ordinum, plebejorum, nobilium & ecclesiasticorum, deferuntur ad provinciæ caput, ubi rursum volumen omnium popularium fit unum volumen, omniumque nobilium eius provinciæ aliud, & ecclesiasticorum apud ecclesiasticos aliud. Sic demum omnes syndici omniũ provinciarum, nobilium, plebis & ecclesiasticorum, die à rege constituto, in loco statu comparent, iblque ex omnibus totius regni voluminibus trium statuum tria tantum conficiuntur volumina generalia, quæ articulos repetitos in singulis semel notant; singulares cum nominibus provinciarum & locorum, si quid singulare pro illis statuendum sit, retinent, & describunt. Vnum volumen dicitur ecclesiæ: Alterum nobilitatis: Tertium populi. Sicque in compendium omnes articuli separatim proponuntur. Rex, vel eius nomine cãcellarius die constituto incipit in auditorio exponere causas comitiorum indictorum, posteà die sequenti tres syndici trium, quos dixi, statuum, quilibet nomine sui status, exponunt suas legationes, articulósque sibi præscriptos. Rex verò illis renunciat, ut volumina & articulos producant, & opem atq; remedium pollicetur. Ita. Pet Gregor. lib. 24. c. 4. nu. 8. de Repnbl. & lib. 47. syntag. c. 27. Paulo aliter Hotom. c. 12. & seqq. de antiquo jure regni Gallici. Causæ Comitiorum Gallicorum potissimum sunt constitutio gubernatoris & rectoris rege minorenne, furioso, aut alijs modis ad regni administrationem inepto existente, vel capto, reformatio Reip. corruptæ, correctio abutentium potestate regia nobilium, contributio, collectæ, bellum, pax, & similes.

In Anglicano regno (in quo permagna regis potestas fuit à temporibus Gulhelmi primi è gente Normannica, qui vi et armis regnũ sibi subiecit, & vitis parendi leges, quales voluit, dedit) comitia quæ parlamenta vocant, indicuntur à rege, qui per literas, certo die, ad locum certum, e vocat Duces, Marchiones, Barones, episcopos, nec non provincias & civitates regni, ad consultandum in commune de caussis, & salute regni.

Ius præsidendi in Comitijs hisce habet rex, ejusve Commissarius

Hic etiam ius proponendi, confirmandi & promulgandi ea, quæ ab ordinibus regni constituta sunt, habet.

Propositio eorum, quæ sunt deliberanda, fit ab oratore regio, qui à rege constitutus, & à primo buleuterio approbatus in schedula deliberationis & consultationis futuræ capita scripta in conseſſu omnium ordinum legit, & proponit.

Ius suffragii ferendi in hoc regno habent Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Episcopi, Abbates privilegiati, provinciæ regni, & civitates ejusdem privilegiatæ, quibus inserviunt scribæ & arbitri cujusque.

Omnes hi, in Senatum duplicem distinguuntur, seu in duo buleuteria, & majora collegia. Primum buleuterium, seu domus ac senaculum est secularium, vel ecclesiasticorum.

Secularium scilicet nobilium, in quo sunt Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones.

Ecclesiastici sunt Episcopi, & Abbates privilegiati.

In hoc buleuterio singuli sua suffragia per se habent, & absentes jus suffragii sui uni ex præsentibus demandare & conferre possunt.

Inferius buleuterium, seu Senatus constat ex procuratoribus parlamentariis duorum generum, nimirum duobus procuratoribus cuiusque provinciæ regni, & procuratoribus singularum civitatum privilegiatarum, qui municipes parlamentarii vocantur.

Procuratores parlamentarii cuiusq; provinciæ ex ordine equestri, à nobilibus & à plebe per majora suffragia eorundem eliguntur, & constituuntur, ut provinciarum nomine causſas earundem in comitiis agant.

Municipes parlamentarii à civitatib. singulis privilegiatis per majora suffragia ex ordine plebeio eliguntur, qui causſam earundem in comitiis tractent, & agant.

In buleuterio, seu senatu inferiori, nulli equiti, sive municipali electo suffragium suum alteri conferendi jus est, aiq; eorum, qui præsentes adfuerunt summa ratio habetur apud quos major pars in calculis & suffragiis iisdem semper obtinet, quibus numero minores cedunt.

Sessio regis & statuum in supremo buleuterio talis est, Rex in solio

regio

regio, loco editiore in medio buleuterii, considet. A rege, in loco demissiore, proximus sedet regis cancellarius, eiusdem orator & interpretes: Dextrum latus regis occupant archiepiscopi, episcopi: Sinistrum Duces, Principes, Comites & Barones tenent. Inter utrumq; ordinem medii sunt consessus judicum, quiq; regi sunt ab epistolis, & cancellario ab archivis, suis dominis ad imperata inservientes.

Ratio & forma consultandi & decernendi in parlamentis talis observatur. Schedula in qua propositionis & rerum deliberandarum capita continentur, publicé per triduum, & singulis diebus ter, in utroque buleuterio, seu senatu prælegitur. Post prælectionem cuivis volenti de rebus propositis dicendi, orandi, suadendi, vel dissuadendi potestas datur. Inter disserendum ratio hæc observatur, ut surgens aperto capite intelligatur aliquid dicturus. Inter plures surgentes & stantes ille, qui primus surrexit, prius auditur, qui ad oratorem sermonẽ dirigit. Qui semel orationem habuit eodem die amplius non auditur. Ideóque bis in die sententiam dicere nemini permissum est. A meridie consultationes non habentur.

Finita hac triduana prælectione, & dicendi potestate, in utroque buleuterio consultationes instituuntur. In supremo senatu, vel buleuterio, rogante cancellario, prius suam quilibet status posteà absentium, quorum vices gerunt, dicunt sententiam verbis paucissimis, placet, vel non placet. In buleuterio inferiore eligitur unus, qui rogator Comitiorum dicitur, cui in scriptis traduntur, de quibus est consultandum; qui electus regi sistitur, & ab eodem confirmatur. Rogator hic primo supplicat pro inferioris Senatus privilegiis confirmandis, deinde, ne rex libertatem suffragiorum molestè ferat, & denique, ut communicatio sententiarum in deliberationibus cum buleuterio superiori concedatur, rogat. Hic consultationis in hoc senatu est director in proponendo, rogando & referendo.

Itaq; re consultatâ, rogat senatores sui collegii, an in suffragia ire cupiant, ubi animaduerint aut ire quot, quot petitioni & propositioni adquiescitis abnuitisve, clarè id affirmatote. Tum quibus placet illud, quod est propositum etiam, quibus verò displicet, non, vociferantibus, è majori numero identitatum, res approbata, vel improbata cognoscitur. Quod si adhuc non satis liqueat, orator interloquitur, qui legem scisciendam cen-

setis, descenditote, & qui non ferendam, accumbitote. Vnde certius de numero suffragiorum constat. Tum Deputatos ad consultationem controversorum capitum senatus inferior quandoq; constituit, ut illa rem exactè examinent, omnibusq; difficultatibus remotis ad principales referant, qui id ratum, vel minus habeant.

Si inferius collegium, seu senatus, ratum id habet, cujus autores fuerunt nobiles, tum parlamentarius illius schedulæ subscribit. Si senatus superior ratum habet id, cujus populus auctor fuit, id communi calculo testatur. Quod si non idem inter utrumque senatum conveniat, ex utroq; eliguntur deputati, qui de causa controversa tandiu conferunt, & disceptant, donec inter se conveniant. Postquam in unam eandémque sententiam convenerunt, eandem ad regem referunt. Rex approbat & confirmat, vel improbat & rejicit sententiam buleuteriorum, seu utriusque senatus; Approbatio & confirmatio regis vim legis & decreti generalis infundit sententiæ, & placitis buleuteriorum, Improbatio regis illa invalida & infirma reddit. Rex ipse, per se, absque duorum buleuteriorum consensu non potest constitutionem vel decretum generale promulgare.

Tandem ab oratore utriusque senatus regi pro cura Reip. gratiis actis, & vicissim à rege populo ob fidem & obsequia gratiis actis, prælegitur constitutio & decretum comitiorum à rege confirmatum, quod posteà typis excuditur. Autoritas & potestas horum parlamentorum & comitiorum Britannicorum maxima est, ut dicit Thomas Smithus, in libro de Rep. Anglo. lib. 2. c. 2. & 3. & Meteran. lib. 13. histor. Nam decreta promulgata omnes obligant, & his veteres leges irritæ fiunt, novæ sanciuntur, & præsentibus ac futuris modus constituitur, jura & possessiones hominum commutantur, pondera & mensuræ variantur, jus in regno succedendi præscribitur, incerti iuris controversiæ dirimuntur, census agitur, & vectigalia indicuntur, delictorum gratia fit, afflictæ, & maiorum sceleribus perditæ familiæ, eriguntur, vitæ his necisque potestas, belli indicendi, pacis ineundæ datur.

Præclara quoque sunt regni Poloniæ comitia: ubi rex ex consilio se-

natus

natus regni per nuncios & literas ſuas in omnes regni partes aut ſatrapias emiſſas comitia indicit, locum tempuſque conſtituit, quo nobilitas in ſuis quæque ſatrapiis unâ cum regni ſenatoribus magiſtratibuſq;, qui ad ſatrapias iſtas pertinent, conveniat, legationemq; regiam expoſituram, ubi, quando, quibus de cauſſis comitia habenda ſint, audiat. Eo facto, legati regii in ſingulis ſatrapiarum conventibus particularibus loco publico poſt ſacra peracta exponunt, quæ in mandatis habent. Quibus intellectis frequens nobilitas præſens ex ſuo ordine certũ numerũ pro ſatrapiarum amplitudine & dignitate deligit, qui ad comitia eant, & hos mandatis aut arctioribus aut ampliоribus, pro ut expedire aut res poſcere videtur inſtruit. Delectos, terrarum nuncios, id eſt, ſatrapiarum deputatos, ut nos loquimur, nuncupant, in quibus ex lege nemini eſſe licet, qui privatum negocium in comitiis agendum, litémve diſceptandam habet: eorúmque poteſtas cum comitiis expirat. Tum ab his, & proceribus cæteris ad alios conventus maiores duos in toto regno, alterum in maiore, alterum in minore Polonia, quorum loca & tempus ſimiliter rex denunciat, itur; eodemq; ſe conferunt è tota nobilitate quicunque volunt, ſed ſine mandatis publicis. Atq; illic denuò mandatis regiis in conventu publico auditis, mandata nobilitatis etiam audiuntur, & præconſultationes de negociis reipub. quæ aut à rege propoſita ſunt, aut ab aliis in medium adducuntur, inſtituuntur. Inde ad ipſa comitia omnes tendunt, quæ hodie VVarciſlaviæ ferè celebrantur in regni medio. Poloniæ verò inſtitutum ſic habet, ut comitiorum jus habeant regni conſiliarii, terrarum nuncii, & una civitas Cracovia. Conſiliarii regni ſunt Archiepiſcopi, Epiſcopi, Palatini, quos VVaivodas dicunt, caſtellani majores & minores, capitaneus Samogitiæ, denique officiales quidam regni: ut Marſchalli, cancellarii, vicecancellarii, theſaurarii, quondam omnes numero XCVI, ut verò hodiè res habent, & proximo hoc ſeculo habuerunt, accenſis quoque Lithuanis, CXXXIX. è quibus archiepiſcopi, epiſcopi, Palatini, & pauci caſtellani, majores vocentur, cæteri omnes minores, qui & poſterius concilijs publicis regni adhiberi cæpêre, & nonnunquam etiam hoc tempore à ſecretioribus excluduntur. Hoc totum collegium ſenatus regni, & conſi-

consiliarii, senatores nuncupantur ab eruditis. Archiepiscopi, qui duo sunt, & episcopi, qui XIII, à rege eduntur, & à pontifice Romano confirmantur: Palatini, qui sunt satrapiarũ præfecti supremi, numero XXXI, & castellani, qui sunt satrapiarum præfecti inferiores, Palatinis proximi, plures in satrapijs singulis cum capitaneo Samogitiæ, à rege quoque secundũ iura ac morem regni eliguntur, habéntque omnes munus perpetuum: Officiales autem non creantur, nisi in regni comitiis. Quotquot verò huius senatus participes fiunt, coguntur regno & regi iusiurandum dare: omninoq; est hic senatus universus, qui & ius eligendi regis habet, rege maior: nec quicquã sine hoc in reb. maioris momẽti rex potest. Terrarum nuncii, altera pars comitiorum, sunt, ut diximus supra, nobilitatis delecti aut deputati, à reliquis iusdem ordinis in singulis satrapiis designati, & potestate instructi in comitiorum usum.

Igitur cum ad locum comitiorum ventum, sacris peractis, itur ad aulam regis: atque ibi sedente rege cum toto senatu, adstantibus terrarum nunciis, & regni secretariis, qui seminarium senatus sunt, cancellarius, aut procancellarius regis nomine deliberanda proponit. Deinde senatores ordine, initio ab archiepiscopis & episcopis facto, sententias dicunt. Dehinc terrarum nuncii, petitâ à rege copiâ secedunt in conclave aliud, iisdem de rebus inter se consultaturi: reversíque vel eâdem vel aliâ die exponunt de omnibus sententiam suam, & simul, si ipsis sic videatur, de aliis etiam, quæ in propositione regiâ non fuêre pro jure suo monita aut postulata sua in medium adferunt, de quibus mox, si operæ pretium sit, interdum ipsis digressis, interdum manentibus & præsentibus senatores deliberant, mentémque suam exponunt. Postremus omnium rex quid sibi videatur, pronunciat. Quod si legibus prioribus & privilegiis ordinum regni congruum sit, pro decreto comitiali promulgatur: si secus, consensus plurium vim decreti tenet. Vide de his Martinum Cromerum Polonum libro secundo de rep. Polon.

Et habent huiusmodi comitiorum morem ac ius etiam alia regna per Europam, Hungaricum in Pannonia, Castilianum, Aragonense, Valentinum, Granatense, Portugalense, Navarrænum in Hispania, Danicum, Norwegicum, Suedicum in Scandia, Scoticum in Britannia maiore, quod

jam

jam cum Anglicano in unum regnum coaluit, Hibernicum in insula cognomine, quæ Ptolomæo minor Britannia dicta. De quib. singulorum illorum populorum, aut regnorum scriptores consulantur.

Comitiorum in liberâ civitate hoc nostro seculo ratio ac forma ante omnes insignis est apud Venetos. In ea omnes genere nobiles, quibus justa ætas est, (nam plebeii illic ex sortes gerendæ Reipub. sunt,) magno numero interdum 300 interdũ 500. interdum 600. 800 interdũ quoq; multo plures convenire solent certis temporibus. Locus conventus est peramplum ædificium, in quo atrium spatiosum, & magnæ multitudinis capax, distinctum x longis sediliũ ordinibus, & in latere atrii intimo suggestus sublimior, in cuius medio sede illustri considet DVX, si adest, & à dextra lævâque ejus consiliarii Reipub. qui sunt numero sex, omnes semestre munus habentes, & XL virorũ præsides tres: quorũ primigna potestas est: & in duob. lateribus aliis longioribus (atriũ enim longius quã latius) ad parietes sedilia etiã reliquis atriũ percurrentibus paulo editiora, in quibus ferè mediis utrimq; sessiones habẽt ex Advocatoribus tribus duo, & totidem ex tribus x virûm præsidibus, qui magistratus sunt in rep primarii; & in eadem remotissimo à sede Ducis loco, sedent auditores veteres, & recẽtes; & in quarto latere, in quo fores sũt atrii, quodq; ex adverso respondet lateri, in quo suggestus ducis est, tertius x virũ præses & item tertius ex Advocatoribus considunt. Reliqua sedilia per atrium totum porrecta nobilitas promiscuè, ut quisq; prior aut posterior in atrium venit, & quem quisque ordinem sedilium eligit, occupat.

In his comitiis magistratus omnes qui plurimi sunt in reipub. Venetæ, nõ solum urbani, sed etiam provinciales, ii qui in collegiis sedẽt, eliguntur quotannis, & leges maximi momenti ad statum Reipub. pertinentes feruntur, aut in senatu, collegióve x virum latæ confirmãtur. Ius referẽdi hic habeat ipse Dux, cõsiliarii, & tres x virũ præsides. Cuncta in his ita cõparata sunt, ut ambitus omnis, & fraus excludatur, nec gratiæ locus esse possit. In quem finẽ magistratus, quos diximus, in lateribus sublimiores cathedras tenentes ita sedent, ut totum comitium, & quicquid in eo agitur, sub conspectum suum habeant; iidemq; in actionis initio ad sedem ducis & consiliariorum accedentes solemni juramento se reip. obligãt,

promittuntq́ in avertendis fraudibus cum fide officium se facturos. Iisdemque finem in eligendis magistratibus multiplici sortitione res agitur, & tum in his eligendis, tum & in ferendis legib. occultissimorum suffragiorum usus est, in quo ne proximus quidem quisque animadvertere potest, cujusmodi suffragium alter tulerit. Suffragia verò coram duce aut consiliariis numerantur, & id, quod suffragiorum numerus maior probat, ratum habetur. Nec dissimilis suffragiorum ratio est in Senatu ejusdem reip. penes quem potissima reip. universæ administratio est. Hic enim leges quoque fert, de bello & pace decernit, legatos ad civitatem missos audit, & expedit, & civitatis nomine legatos ad exteros mittit, fœdera & amicitiam sancit. Sunt in eo senatores ordinarii CXX: sed præter eos ingens numerus est aliorum, qui ius & morem ingrediundi senatum, & cum cæteris de Rep. deliberandi & statuendi habent. Ita amplissimus existit cõcessus, in quo præsidet dux cũ VI viris cõsiliariis, & XL virum præfectis tribus & XVI Sapientibus, & in horũ collegio præconsultata proponit. Quo facto, sententiæ dicuntur, varieq́ in omnem partem de propositis disseritur, demum occulta suffragia ferũtur, vincitq́ suffragiorum numerus, qui dimidio omnium totius maior est. Senatui succedit potestate proximum X virum collegium, cui se ex more alii plures adjungunt, atq́ ita vitæ necisque civium, & scribendarum legum ius tenet. Eadem & hic dicendæ sententiæ, & ferendorum suffragiorum consuetudo. De quibus omnibus latè scribit Caspar Contarenus, & item Donatus Giannottus in libris suis, quos de Repub. Venetorum ediderunt, & ante hos M. Antonius Sabellicus.

Apud Helvetios cujusmodi comitiorum sit ratio in singulis pagis, quam optime exponit Iosias Simlerus, in libro de repub. Helvetiorum.

Superest, ut nunc etiam quædam dicamus de conventibus, conciliis & comitiis confœderatorum sociorum, qui singuli separata maiestatis iura habent, & usurpant, atque ita diversas Respublicas & politias constituunt.

Ius igitur convocandi confœderatos socios, & conventus publici indicendi ex communi sociorum consensu constituitur, & plerunque est ambulatorium à principe, vel primo so-

cio confœderato progredicus usq; ad ultimũ, *ut à confœderatis sociis Belgicis fieri solet*: vel uni ex sociis cõmuni consensu conceditur, *ut Ligurini inter socios confœderatos Helvetiorũ jus hoc convocandi, rogandi, proponendi, legatis exteris respondẽdi, & conventũ dimittẽdi in Helvetiorũ conventu habent*. Atq; cõvocatio illa fieri solet certis & statis temporib. ordinariè, vel inciděte necessitate extraordinariè. Ad diẽ condictũ quilibet socius cõfœderatus suos legatos cum mãdatis probè instructos, ad cõventũ mittit.

In cõventib. hisce quod cõmuni sociorũ consensu & approbatione est decretũ, vel quod maior pars, de reb. ad universitatẽ & cõmunes socios vi fœderis pertinẽtib. statuit, hoc singulos & universos tenet & obligat. *Bodin. l. 1. c. 7. exemplis illustrat.*

Quilibet socius confœderatus in hisce conventibus ius suffragii habet. Quandoq; etiam uni sociorum confœderatorum ob potentiã, vel excellentiã, duo, tria, vel plura suffragia cõceduntur. & quandoq; uni suffragium minimum. *Bodi lib. 1. c. 7.*

Causæ & negotia, de quibus in his comitiis agitur, sunt, quæ ad omnes socios confœderatos principaliter, vel per consequentiam, ex natura fœderis, pertinent.

Quoties verò confœderati tales interse dissident, controversia ad communium & omnium sociorum iudicium & arbitrium dirimenda defertur, etiamsi hoc fœdere compræhensum non sit. Arbitrio horum non acquiescens eorundem iudicio constringitur.

In hisce comitiis ad bellum communi decreto à sociis inferendum vel suscipiendum dux vel imperator temporalis, vel perpetuus eligitur, qui nomine fœderatorum bellum contra cõmunem hostem gerat. *Exempla præbent Belgici confœderati, & Helvetii de quibus vide Emanuelem Meteranum, in historiarum Belgicarum, & Iosiam Simlerum in libro de Helvetiorum Republ.*

Quando unius socii confœderati opibus & armis fines agrorum propagati sunt, id proprium est eius socii,

cuius auspiciis parta est victoria. Quod si communibus omnium auspiciis & auxiliis provinciam, civitatem, pagos, agrósve in deditionem acceperunt socii confœderati, tum singuli socii prætorem aditus dicendum in communi provincia, agróve mittere possunt, ut iura cuique socio iuris & obsequia tribuantur. *Exemplis Helvetiorum illustrat Bodin. lib. 1. c. 7. de Repub. vide quæ diximus supra cap. 16. ubi hæc latius & distinctius continentur.*

Belgicarum confœderatarum provinciarum, munera & collegia, clarissimus vir Vbbo Emmius amicus meus, in libro de agro Frisiæ inter Amasum ac Lavicam & civitate Groningana, describit hoc modo. Collegia & munera, inquit, sunt duplicia: quorum alia foris, alia domi geruntur & habentur. Quæ foris, sessiones sunt in collegiis amplissimis, quæ communia sunt omnibus in fœdere comprehensis: eaque sunt tria. Primum est id, quod generalium ordinum nomen habet, honore & potestate summum, totius fœderis & Reipub. communis caput à quo cætera pendent, & leges accipiunt, longè latéque inclytum, haud dissimile concilio Achaico veteri, aut Ætolico in Græcia, aut Panionio in Asia, sed perpetuũ. Sedes est Hagæ in Hollandia, in quod mittuntur ex omnib. provinciis socius viri summi. Alterũ dignitate & potestate proximũ huic, bellica potissimũ & ærarii negocia curant: senatus ordinum nuncupatur: quod quoties res ardua & magna incidit, quæ consilio decretóque habet opus, in partem curæ & consilii vocatur, & nunc seorsim deliberat de ea sententiamque ad collegiũ superius refert, nunc cum eodem in deliberando conjungitur. Eodem quippe loco, eadem in arce sedem habet, quò expeditior fit coniunctio. Tertium & ipsum illustre & magnarum virium est, maritimis rebus, quæ maximæ in Belgio sunt, præfectum, distinctum in collegia minora, velut membra totius, quorum unum in Selandia Middelburgi: alterum Roterodami: tertium Amstelredami; quartum Hornæ, vel Enchusæ in Hollandia; quintũ in Frisia Dockumi sedem nunc tenet. In collegium ordinum generalium civitas Groninga è suis, agérque item è suis mittunt assessorem spectatissimum ac prudentissimum quemque in toto utroque corpore: eisque vel prorogant honorem, quoties & quandiu volunt, vel successores dant. Plerunque verò in complures annos in munere

relinquunt

relinquunt. Et sunt hi duo munere & honore pares, nec alter alterο plus potest. Sic tamen observatur, cum præsentes pariter sunt in collegio, ubi præsidēdi vices ad hanc provinciam venêre (per hebdomades enim vicissim provinciæ ius habent:) ut urbanus eum locum teneat, verbaque faciat, agrarius nunquam, nisi urbano absente. uterq; non solum deliberat cum cæteris de tota Repub. sociorum, & decernit, sed à suis accipit, quæ res poscit, eáque ad collegium refert. Quæ si ad totam provinciam pertinent, conjunctim hoc faciunt, eáque à collegio accipiunt provinciales: si solius civitatis sunt, à senatu certior fit urbanus, & solus collegio generali exponit. Idemq; sæpè, aut solus, aut cum collega, vel præsens, vel per literas ex ordinum generalium voluntate ad suos, quæ sunt opus, refert. uterque à collegio provinciali, per literas publicas in possessionem muneris mittitur. De eo, qui in senatu ordinum sessurus est, (unus quippe hîc tantummodo è provinciâ nostrâ locus) sic nunc inter oppidanos & agrarios est comparatum, ut illi in biennium, quem velint, suorum designent, idemque in alterum biennium faciant agrarii. Sed in collegium rerum maritimarum, quod Doccumi nunc est, utraque pars è suis unum legat. Et tres hi nimirum, qui in senatu ordinum futurus est, & qui in collegio Doccumano, literis collegii provinciæ huius instruuntur ad sedendi, remq; publicam gerendi potestatem à summo generalium ordinum collegio accipiunt, ac in munus suum immittuntur; eique jurejurando se obstringunt. omnes spectatæ dignitatis virtutisque inter suos, & è civitate, non nisi consulares, aut senatorii. Atque omnia hæc non honorata solum, sed lauta quoque munera sunt, & opima. De cæteris, quæ collegio Doccumano cohærent, ut scribæ & fisci præfecti, quæ provinciæ huic cum Translavicanis sunt communia, & quæ his similia alia dicere non licet, ne prolixior fiam. Et hæc quidem foris: reliqua domi. Horum primum & præcipuum provinciale collegium, ut initio institutum fuit, collegas octo habet, pari numero hinc inde lectos: de quorum munere amplissimo ante à nobis dictum; oppidanos senatus edit, & fere ex his, qui in consulatu, aut senatu fuêre eosque pro arbitrio suo aut mutat anno exacto, aut in munere manere patitur. Nec alius agrariorum mos, qui reliquos designant. Collegæ, ut ante ostendi, per vices, atque in orbē præsident, alter ac

timque oppidanus & agrarius : vices ſeptimana finiuntur. Quæſtor autem collegii, cui ampliſſima pecunia tractanda committitur, item ſcriba à ſecretis, coniunctim ab oppidanis & agrariis eliguntur in conventu communi, ab iiſdémque pendent, munúſque habent perpetuum, ſicum fide in eo verſantur. Reliqua inferioris notæ miniſteria oſtiariorum, ſcribarum, amanuenſium, tabellariorum in poteſtate collegii ſunt ; Eiſdem Quatuorviri ſunt, ab iiſdem utriſque pari numero electi, quos rationum magiſtros appellant, & his ſcriba adiunctus chartarum cuſtos. Horum officium eſt ; indices cenſuum ac redituum omnium provinciæ in promptu habere, & hos nervos Reipub. ad unguem noſſe : largitiones, quæ ex publico fiunt ab Octoviris, aliaſque item pecuniæ aſſignationes, cenſuiæ ſubiicere ſuæ, eaſque vel calculo ſuo facere ratas, vel ſi iniquas, aut decretis ordinum nõ congruas putent, ſuſpendere, ac de ſuſpenſis Octoviros monere & ſi ſit opus, ad conventum ordinum referre : rationes quoque quoties libet, quæſtores poſcere, deniq; curare, ne tardatis ſolutionib. fraus ærario fiat, néve pecuniaria res provinciæ quoquo modo detrimentum patiatur. Vtiliſſimum inſtitutum, ſi acribus hominibus atque integris, et boni publici ſtudioſis, contráque gratiam & offenſam infractis, fuerit commiſſum. Vtrumq; hoc collegium in urbe ſedem tenet, urbémque frequentiâ auget. Demum præter eum, quem iam dixi, quæſtores duos habet provincia, rebus monaſticis præfectos : quorũ alterum civitas, alterũ agrarii ordines deſignant. Hi monaſticas res univerſas, quas ampliſſimas quondã fuiſſe in hac regione Groningenſi oſtendi, arbitrio ordinũ partiti inter ſeſe, ſeorſimq; curantes partẽ ſuam à conductorib. locaria annua, cenſus, canones & quicquid huius generis exigunt, capiuntq; ; ex his onera primũ, quæ rebus incumbunt, expediunt, quæ cui in alimenta, aut aliam ob rem à collegio, ordinibúſve aſſignata pecunia eſt, numerãt, omniumq; horum rationes apud rationũ magiſtros, & quos ordines provinciæ his ſolent adiungere, reddunt munus minime dãnoſum. Poſtremò publicanorum ordo in repub. provinciali eſt, in urbe & agro degens, in viſus hominũ vulgo, ſed in hoc ſtatu & fortuna Reip. planè neceſſarius. Hi vectigalia portoria, tributa, & ſiquid aliud cenſus huiuſmodi eſt, conducũt in ſemeſtre, locante collegio provinciali, certámque Reipub. ſummam promittunt, prædeſque dant : ipſi ſuo periculo colligunt, atq; interdum acerbius, quũ gratum provincialibus, exi-

gunt, ut indemnes se præstent: quos fraudis compertos habent, ex legibus gravissimè mulctant; interdumque fit, ut si immis magno conduxerint, cedere foro & facultatibus, aut cum Repub. transigere cogantur. Ministris utuntur compluribus, & in omnes res, omniaq; loca intentos oculos habent, nequid per fraudem sibi decedat. Deniq; totum hoc genus à Romano more illo vetere non multum discedere videtur.

In omnia autem hæc, quæ provinciæ totius sunt, conventus provincialis potestatem possidet, omnibusq; leges dat, mutat in iis, & statuit pro arbitrio, si consentiat, modo ne quid contra leges fœderis communis, & conditiones, quæ in deditione urbis, & conjunctione cum reliquis fœderatis præscriptæ sunt. Conventus huius sedes antiquissimo more Groningæ est, convocaturque, quoties res postulat. Constat duobus membris, uti tota provincia, quam civitas agrique ordines cõstituunt; civitatis locum in conventu senatus tenet. Agri ordines quondam antistibus cœnobiorum, nobilitate agraria, & plebe rustica censebãtur, antistiteque & præcipua nobilitas nominatim vocabantur: plebs reliqua vicatim plerunq; suos cum potestate potestate & mandatis ad conventus mittebat. Nunc antistites dispũcti sunt, reliq; ad solam nobilitatẽ, et delectos plebis cum mãdatis suorũ instructos rediit. Conventui ædificiũ in urbe perampli & spectosum destinatum est, in usum scholæ quondã exstructum, distinctũ conclavib. diversis. In eorũ maximo cõveniunt oẽs. Et si præsens gubernator est, in capite conclavis loco sũmo considet ad mẽsam, juxtaq; eum qui in collegio sunt provinciali. Deinde ad dextrã gubernatoris, atq; in latere conclavis dextro consules & reliquus senatus sedẽ tenent, alterũ latus ordines agri occupant. Proponit in cõsessu gubernator, quæ agenda, aut collegii præses. Eo facto interdum manet collegium loco suo, interdũ si causſa requirit, discedit: Re deliberatâ senatus priore loco sententiam dicit per Syndicũ suum, si adest, aut per consulem. Sequuntur agrarii. Quibus si inter se convenire nequit, secedentes deliberãt, & suffragiis inter se certant, nonnunquã etiã tripartitò dividũt sese, ut supra ostendi, cũ de agro agerẽ seorsim. Atq; ita si duæ partes in unam sententiam eant, tertiam quoq; trahunt. Tũ, quod sentiunt, per syndicum quoque suum quem habent, senatui exponunt post disputationes ubi consensêre, senatus agrariorumque decretum conficitur, atq; in publicũ librum refertur. Decretum totam obliga-

provinciam Groningensem. Hæc ex Vbbone Emmio. Similiter ferè res habet in cæteris provinciis confœderatis in Belgio. In Frisia vicina inter Lavicam & Flevum, quatuor sunt provinciæ membra, quæ ad comitia ordinaria & extraordinaria delectos suos mittunt potestate instructos in urbem primariam Leowerdiam propemodum in regionis medio, nimirum ager Ostergous, ager VVestergous, ager qui septem sylvarum dicitur, & oppida numero XI. Hi delecti secundum membra provinciæ velut in classes quatuor distincti, de reb. omnibus quæ quæstionem habent, proponente collegio IX virorum annuorum deliberant & coniunctim & separatim, concludendique ac decernendi potestatem plenam habent. Sed potestas cum comitiis finitur. Penes hæc comitia rerum summa est in legibus ferendis & abrogandis, magistratibus provincialibus creandis, tributis decernendis, ac similibus rebus: verùm iurisdictionem non attingunt.

In Hollandia quæ provinciarum sociarum potentissima est, duo sunt ordines, penes quos est omnis reip. potestas, nobilitas, & civitates.

Ipsa propter amplitudinem suam, & jura institutaq; diversa ab aliquot iam seculis in regiones divisa duas, Hollandiam proprio vocabulo sic dictam, & VVestfrisiam, quæ Frisiæ quondam pars fuit, duo quoque collegia provincialia, quæ deputatorum nominantur, habet: in quorum altero Hollādico IX collegæ sunt, VIII ex totidem primariis civitatibus, unus ex nobilitate; in altero VVestfrisico VII ex solis civitatibus eius regionis, quæ totidem quoq; numero sunt, delecti. Civitatum in universa provincia permagnus est numerus, maior certè quàm pro finium modo. Nam XXXIII numerantur hodie mœnibus cinctæ, præter fora egregia, civitatum instar, sed mœnibus carentia. Atque ex his civitatibus olim sub imperio principum paucæ numero, quæ opibus & iure eminebant, ad comitia vocabantur. Verum postquam contra Hispanos pro libertate bellum enatum, plures vocari cœpêre, ut essent omnes XVIIII, quarum XI in Hollandia vetere, VIII in VVestfrisia. Quin imò cæteræ quoque his minores ad minimas usq; frid petant, ad comitia admittuntur non solum ad audiendas deliberationes, sed etiam ad dicendas sententias, quanquam suffragia non ferāt. Et hi quidem ordines duo, nobilitas & civitates etiam olim à Comitibus Hollandiæ, & eorum successoribus convocabantur,

bantur, quoties res magna agenda erat, nec quicquam maiorũ negociorum sine consilio & consensu horum abillis suscipiebatur aut agebatur. Hodie ad comitia huiusmodi, quæ toti provinciæ communia sunt, à provinciæ Advocato, qui & magni sigilli custos est, ex voluntate collegii alterius convocantur quotannis, quater, quinquies, sexies, pro ut res poscunt. Id fit hoc modo. Advocatus capita rerum, de quibus in comitiis agendum, scripto concepta mittit ad deputatos nobilitatis, (ii numero XII sunt. quib. totus ille ordo universam comitiorũ curam cõmisit) & ad omnes civitates, quæ suffragii ius in comitiis habent. Deputati nobilitatis congressi, præconsultatione institutâ, plerunque ex sui medio designant aliquot, qui comitia obeant mandatis instructi; rarò omnes ipsi comitiis intersunt. In civitatibus verò singulis non solum senatus omnis, sed & concilium delectorum civium qui alibi XX, alibi XXIIII, alibi XXVIII, alibi XXXII, alibi XL sunt & munus habent perpetuum, coeunt, & capita illa eadem rerum consultandarum examinant, sententiisque omnium auditis, cum inter ipsos convenit, itidem ex suorum numero deligunt quaternos, quinos, senos, interdum & octonos, qui ad comitia eant, & eos mandatis instruunt. Cumque omnes loco dieque dicto adsunt, Advocatus idem rem inchoans, paucis cum nobilitate verbis commutatis, sententiam ejus pronunciat, deinde reliquos ordine rogat, ubi disputatum satis, suffragia colligit, & secundum suffragiorum majorem numerum cõcludit, decretúmque concipit, ac publicat. Ex civitatibus autem in sedendo, dicendáque sententiâ primum à multis retrò sæculis locum tenuit, & adhuc hodiè tenet Dordracum, secundum Harlemum, tertium Delphi, quartum Leida seu Lugdunum, quintum, quæ amplitudine, splendore, opibus cæteras omnes multum superat, plurimumque ad sustinenda reipub. onera confert, Amstelrodamum, sextum Gouda, septimum Roterodamum: deinde reliquæ suo ordine. Sed in ferendis suffragiis ea ratio valet, ut unum modo suffragium tota nobilitas conficiat, quanquam id plerunque magni ponderis sit, reliqua numero XVIII conficiant civitates. Et in universa hac re sic agitur, ut ex suffragiorum discrepantia ad hoc usque tempus discordia nulla extiterit, aut, schisma eruperit, plurimis semper æquum, bonumá; publicũ in dicendis sententiis spectantibus, quorum minores opes sunt, sen-

tentiis aliorum, qui plus possunt, & in usum publicum plus conferunt, cedentibus. Locus comitiorum Hagæ ferè placet: quanquam status non sit. Decreti executio collegiis deputatorum duobus, de quibus ante dictum, committitur: quorum alterum Hagæ, in quo frequens adest Advocatus, & quando adest, præsidet, alterum Hornæ sedem tenet. Ea collegia, ut in cæteris provinciis, ab iisdem provinciæ ordinibus, quæ comitiorum ius habent, potestate instructa sunt, legésque accipiunt: & qui in iis sedent deputati, præter unum, quem nobilitas ex suo ordine designat, à singulis quidem, quibus id ius est, civitatibus domi eduntur, sed provinciæ, collegiisq; in collegiorum loco iusjurãdum dant, sunt in altero collegio biennales, in altero annui, hoc tamen modo, ut in annos sæpe plures munus ipsis cõtinuetur. Eorum autẽ, qui comitia obeunt, potestas cũ ipsis comitiis finitur.

Eadem penè ratio in Selandia valet, cui multa antiquitus cũ Hollãdia communia. nec multò secius habet in reliquis confœderatis provinciis. Interea in unaquaque provincia quælibet civitas αὐτονόμιαν quadã suâ gaudet à maioribus accepta, ac per manus traditâ, certis terminis circũscriptâ, cui comitia derogare non possunt. Quemadmodum nec eadem derogare possunt aliorum juri, quod ad quosq; à maioribus devolutum est, sive nobiles, sive vicanos. Ab omnibus autem tribunalibus tum oppidanis tum vicinis per Hollandiam & Selandiam ex instituto majorum appellatio patet ad commune tribunal superius, quod Hagæ sedem habet, non solũ in civilib. causis, sed etiam criminalib, exceptis iis, quæ criminis confessi sunt, & pœna certa. Ab isto verò tribunali ad aliud summũ provocatio est, quod Hagæ similiter sedem tenet: à quo provocare non licet, quanquã revisionem, ut vocant, petere liceat. In illo x, in hoc xi viri iudicant doctrina & prudentia præstantes.

Et sic quidẽ in provinciis his singulis Provinciæ ãũt oẽs, quæ numero septẽ nunc sunt, cõcilio generaliũ ordinum, & collegio, quod senatũ ordinũ vocãt, querũ supra facta mẽtio est, ubi de provincia Groningana est dictum & fœdere inter se colligãtur. Quibus accessit iã ãte annum cõmunis camera rationũ. Ex his caput totius societatis esse iã ãte demõstratũ est concilium generale, à quo & senatus ordinum, & camera rationum, & collegia cõmunia rerum maritimarũ, de quibus etiam prius dictũ, & ipsi

belli

belli duces potestatem & imperium accipiunt. Cuius officium est, belli & pacis consilia tractare legationes societatis nomine decernere, literas & legatos regum, principum, civitatum accipere & audire, iisque respondere, cum exteris fœdera ferire, controversias inter socios cognoscere & componere, tributi modũ in usum belli, & rerum aliarum communium definire, rem monetariam statuto numorum pretio ordinare, denique curare omnia, quæ ad conservandam & tuendam totam societatem, & singulas eius partes pertinent. Nec tamen iurisdictionem aut prætorium imperium ullam habet, nisi ex compromisso, aut voluntate litigantium mutuâ: nec iuri singularum provinciarum, quod absolutam potestatem secundũ leges patrias complectitur, quicquam derogat. In hoc concilium singulæ provinciæ mittunt adsessores, quos & quot volunt: mittunt autem prudentissimos & spectatissimos quosq; Suffragia vero feruntur non secundum adsessorum capita, sed ita, ut singulæ provinciæ unum solumodo habeant suffragium tam maiores quam minores. Sessiones servantur secundum dignitatem provinciarum, itemq; dicendæ sententiæ ordo. Præsidendi, id est, proponendi, sententias rogandi, suffragia colligendi, concludendi, & similia agendi ius omnibus provinciis par est, eo modo, ut vicissim per singulas septimanas sibi mutuò provinciæ in hoc munere succedant.

CAPUT XXXIIII.

De curâ, & tractatione armorum tempore pacis.

HActenus de administrationis specialium publicorum negotiorum civilium specie sexta. Sequitur septima, de cura armorum.

Cura armorum est, qua magistratus summus, arma parata & expedita semper habet, ut si quæ vel repentina necessitas, vel improvisa vis hostilis ingruat, Rempub. & regnum suum à ruina & exitio defendere possit.

Cura & tractatio armorum est duplex. una tempore pacis: altera tempore belli

Tractatio & cura armorum tempore pacis est, qua tempore, quo bellum non est, cives in peritia bellandi instituuntur, vel qua scientia belligerandi subditis demonstratur & illi militaribus exercitiis exercentur.

Nam facilè, ait Plato, eæ civitates ab extraneis evertũtur, quæ prorsus arma deseruerunt seque totas paci & otio tradiderunt abjecto omni rei bellicæ exercitio, rerúmque militarium studio. Et ut Tacit. lib. 4. annal. dicit, voluntarius miles sæpè deest, ac si suppeditet, non eadem virtute, ac modestia agit, quia plerunque inopes ac vagi sponte militiam suscipiunt. Sic sapientissimus rex Salomo tempore pacis arma, currus militares, equos, equites, legiones peditum, certis in oppidis descriptas & constitutas habuit, & in media pace arma tractavit, 1. Reg. c. 4. 25. & seqq. 2. Chron. c. 1. 14. c. 9. 25. 26. Sic David constituit, qui docerent Iudæos arcum, seu modum bellandi, 2. Sam. c. 1. 18. Tacit. lib. 15. annal. Non ignaviâ, inquit, magna imperia continentur, sed virorum armorumque faciendum certamen. Populum Romanum nulla re magis floruisse, quàm arte militari, historiæ tradunt, sine quâ non modò imperii fines augeri, sed ne stare quidem potuissent. Sic rectè Xenophon in Agesilao ait, ubi Deum colunt homines, arma tractant, disciplinam meditantur & exercent, quomodo probabile non est, illis omnia plena esse bonæ spei? Et quæ res vitam, aut tranquillum usum habent, sine armorum cura? jura, judicia, leges, religio omniumque rerum publicarum opes & potentia sub militaris disciplinæ clypeo continentur. Patria, libertas, cives atque adeò ipsi reges latent in tutela, ac præsidio bellicæ virtutis.

Neque ab ullis magistris, inquit Bodinus, accepimus, aut didicimus, sed ab ipsa natura hausimus & expressimus, ut cædes, incendia, rapinas, libidinem à vita, fortunis, corporibus, arceamus, ac Deus ipse jubet à templis sacrilegia, ab oppidis direptionem, ab agris vastitatem, depelli & omni ratione salutem expediri, neq; id tantùm, sed etiam hostes ac latrones consectari ac berdere, quæ naturæ disciplina omnibus divinis & humanis legibus confirmatur. Hoc verò fieri non potest, nisi armis & militibus & absque disciplina militari quæ ideò excolenda est, non solum ad tutelam rerum fortunarum, liberorum, cognatorum, parentúmque nostro-

nostrorum, sed etiam ad improborum et latronum offensionem et exitium; utrumque periculum tempore pacis & belli expectandum est, quamvis certius hoc, quam illo, quo contra improborum civium conjurationes & cœtus seditiosos armis opus est.

Præterea si disciplina militaris exercetur, commodum hoc sequetur, ut ex ignavo cive fortem, ex intemperanti moderatum, è desidioso strenuum, è luxurioso frugalem, è libidinoso continentem efficiamus. Ibi enim labor in negotiis, fortitudo in periculis exercetur, temperantia in cupiditatibus, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in providendo.

In bello etiam domesticus miles, externo mercenario præferendus est, ut non committendum, ut non plus roboris sui & suarum propriè virium, quam externarum habeat magistratus, ut ex Livio, Scip. Amirat. lib. 20. discurs. 9. refert. Necesse igitur est, ut tempore pacis, in medio illo regni, domestici milites præparentur & peritiâ belli gerendi instruantur. Nam etiam in media pace, nunquam desunt bella, quando utimur extraneo milite. Misera quoque Respub. quæ tota auxiliis alienis inhæret, nullas autem ad se tuendum vires ipsa per se habere potest, quæ suam salutem extraneis hominibus, non suis civibus commisit, quæ tota ex alieno nutu & fide pendet, non ex storga & naturali affectu suorum civium. Dana lib. 7. c. 1. Lipsius lib. 5. c. 9. & seq: politic. Nam apud mercenarios externos, fides exigua, vix patientia: hi pugnæ frigidi, pavidi, civibus pernicioſi, graves ærario, cum contrà domestici fidi, obedientes, acres in pugnam, re verentia amore, & pacta magistratui obligati, amantiores patriæ, uti Lipsius latè ex historiis probat, & Georg. li. 11. c. 3. nu. 6. 7. de Rep. eleganter & graviter asserunt. Nam id cavendum providis Ducibus, exemplaq; vetera pro documentis habenda, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus sui roboris suarumq; propriè virium in castris habeant. Fit verò quævis gens in Europa apta ad bellum & pugnam ex institutione & usu, quæ omni armorum disciplina, vel arte bellandi veteres illos milites, qui orbem terræ subegerunt, facilè coæquabit, ut Lipsius ex Vegetio refert cap. 10. lib. 5. Et spreta enim armorum administratione omnino imbelles & infirmi cives evadunt, ut se posteà tueri adversus ex-

raneos hostes nequaquã possunt. Nunquam verò deerunt raptores alienæ libertatis, lupi. Imò nec ipsi cives otiõsi diu conquiescere possunt. Nemo præterea provocare audet, aut facere iniuriam ei regno, aut populo, quem intelligit expeditum atque promptum ad vindicandum. Quicunq; igitur pacem desiderat, præparet bellum. Subditi quoque rebelles & discedentes vi & armis ad subjectionem sunt revocandi. Genes. c. 14. 4. 5. Iudic cap. 20. c. 20. c. 21. 2. Sam. c. 2, c. 3. & 4. c. 18. c. 19. c. 20. vide constit. Imperii de pace publica, de anno 1548. & ordinat. Camer. part. 2. tit. 2. Bocer. de iure belli lib. 1. c. 29. Covarruv. in cap. peccatum. de R. I in 6. part. 2. §. 9. Pet. Greg. lib. 11, c. 1. & seqq. de Repub. & c. 3. Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub. Camerar. lib. 2. oper. succis. c. 22. & seqq. Consultum denique est homines in otio viventes & in turpi inertiâ & voluptatibus diffluentes è civitate ad bellum emittere, & veluti pravis & corruptis humoribus plenum corpus vacuare. Ideò bella scopas regionum asperrimas, quibus sentina hominum malorum expurgatur, quidam dixerunt.

Armorum igitur curã in Rep. summus magistratus minimè negligere debet, si vult pacem, concordiam, trãquillitatẽ, imò Remp. conservare, ne illa civili dissensione turbetur, vel irruptione ab extraneis hostib. invadatur, & subiugũ alienũ redigatur. Scip. Amir. li. 20. disc. 9. Sunt deniq; tales milites in pace decus, & in bello præsidium uti ex Tacit. refert Lips.

Arma porrò hîc nobis vocantur, omnia instrumenta, quib. ad vim inferendam, vel illatam propulsandam, cominus vel eminus, offensivè, vel defensivè uti possumus.

Eiusmodi, pro usu & more cuiusque gentis, varia sunt; Vsitatissima verò sunt sequentia arma; gladius, pugio, sica, hasta, bombarda, thoraces, militares fustes, scuta, galea, & eiusmodi plura alia. *l. 1. armorum. 41 ubi Goedæ. de V. S. l 3 §. armis. de vi & vi armatâ. ubi dicitur generalis appellatio armorum, sicuti voluit & Varro libr. 4. de Latin. ling. qui hinc arma, quib. arceamus hostem, appellata esse voluit. Sext. Pompeius verò arma ab armo, id est humero quod ex humeris dependeant, nominata mavult.*

Cura, & administratio armorum tempore pacis consistit *I.* in militũ delectu. *II.* in præfectis militũ cõstituendis, eorũque

offi-

officiis. *III.* in apparatu cõparando. *Dion. lib. 42. duo esse dicit, quæ principatus conservent, augeant & cõparent, milites & pecuniam.*

Militum delectus tẽpore pacis est, quo ex subditis in toto regno apti & idonei viri ad bellũ eliguntur, qui incidente necessitate manu expediti, prompti & semper parati sint ad vim quamvis illatã, armis propulsandã & avertendã, vel vim quãvis aliis armis inferendã. *Sic David suos milites tẽpore pacis habuit, 1. Chron c. 28. & Salomo. 1. Reg c. 4. cap. 10. & Iosaphat. 2. Chron. c. 17. & alii. 2 Chronic. c. 14. 7. 8. & ca. 17. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. Sed locus ille. 2. Chron. c. 17. elegans est, quem referã à v. 12. ita Iosaphat pergebat crescere usq; ad summũ, & ædificavit in Iuda arces & civitates armamentariorũ. 13 Et res multæ erant ei per civitates Iehudæ ac homines bellatores valentes robore Ierusalaimis. 14. Quorum numeratio per paternas familias eorũ ex Iehuda Chiliarchorũ, Haana princeps, qui cũ erãt valentiũ robore trecenta millia. 15. Et secundũ hunc Iehochanan princeps, qui cum erant ducenta octoginta millia. 19. Et secundũ hunt Hamasia filius Zicri sponte se offerens Iehovæ, qui cũ erant ducenta millia valuntiũ robore. 17. Ex Binjamine verò valens robore Eliadab, qui cũ erãt armati arcu aut scuto ducenties mille. 18. Et secundum hunc Iehu Zabad, qui cũ erant centum octoginta millia expeditorum ad militiam.*

Idonei milites ẽligentur, qui sunt exercitati, robusti, animosi, deliciarũ ignari, parvo cõtenti, solis laborisque & frigoris patientes, vigiles & tẽperantes. *Deut. c. 20. 2. Chrõ. c. 17. 13. ac homines bellatores valentes robore, & c. 14. 15. 16 17. 18. 19. 1. Sam c. 14. 53. Prospiciebat sibi Saul de omni viro forti, & omni strenuo, quẽ recipiebat ad se. Ejusmodi milites celebrantur 2. Sam c. 23. c. 3. 34. & seqq. 1. Chrõ. c. 11. c. 12. per tot. vide Boter. lib 9. c. 3. de polit.*

Numerus militum, pro regni naturâ, qualitate, & circũstantiis temporis, modò maior, modò minor esse potest.

Eiusmodi milites sunt pedites, vel equites.

Pedites dicuntur, qui sine equo pedibus militant. Et sunt sclopetarii, hastarii, scutarii. 2. *Chron. c. 11. 11. c. 14. 8.*

Equites sunt, qui equo militant, quẽ eius rei causa Reipub. alunt. *De quib. in Repub. Iudaorũ vide. 1. Reg. c. 4. 26. Erãt Salomoni*

quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitatum ejus & ad duodecies mille equites. 2. Chron c. 9. 25. ita ut essent Salomoni quater mille equites, quos collocavit in civitatibus curruum & apud regem Ierusalaimis; adde Est. c. 8. 10. 14. 2. Chron. c. 17. & c. 1. 14.

Milites ciusmodi electi sunt ordinarii, vel subsidiarii.

Ordinarii sunt perpetui milites, qui sunt ex civibus electi, ut ex munere & arte militent, semperque parati sint, prompti manu, armis & experientia rei militaris, ad subita casuum, aut bellorum. *vide. Lipsi. lib. 5. c. 11. politic.*

Ex munere dico, quia sub quodam stipendio magistratus conducti, hodie, ut plurimum immunitatum quarundam concessione, ad incidentes necessitates Reipub. patriæ, ex locis provinciæ variis, à magistratu evocantur.

Arte dico, quia informati peritia bellandi, instructi sunt omni armorum exercitio, disciplina castrorum, usuq; militiæ.

Præstat enim & vilius constat armis erudire suos, quam alienos mercede conducere. Nam ut ait Lipsius, quod exteri in itu & reditu consumunt, hoc si in armandis domesticis & exercendis, impendis, egregiam habes & ad manum tibi semper militarem manum. Et illi longinquo accersendi & cum dispendio sæpè expectandi sunt: domestici in tua sede uno edicto evocantur & adsunt.

Ordinarii hi milites sunt duplicis generis. vel enim sunt certis locis regni adscripti: vel in domicilius suis relicti. Certis locis regni adscripti, sunt stationarii, qui rursus sunt limitanei, vel præsidiarii, vel prætoriani & σωματοφύλακες magistratus summi, quibus quandoque extranei miscentur.

Limitanei sunt, qui limitibus regni tuendis præsunt & ripis fluminum, quib. diversorum regnorum fines distinguuntur. *2. Chronic. c. 17. 2. Disposuit copias per omnes civitates Iudæ, quæ munitæ erant, & disposuit stationarios per regionem Iudæ, & c. & vers. 19. 2. Sam c. 8. 6. 14.*

Præsidiarii sunt, qui alibi quàm in regni finibus, ad locum aliquem tuendum & servandum, à summo magistratu collocantur,

cantur, in meditullio regni, vel metropoli, vel aliqua eius provincia.

Prætoriani & σωματοφύλακες summi magistratus sunt, quos ille semper habet ad manum & circa se paratos, si quid sibi, vel Reipub. ingruat, quod prompto auxilio opus habeat. *Vocantur satellites illius, perpetuò ipsum comitantes & contra vim & insidias incidentes, defendentes.*

Officium ergò horum erat, corpus & vitam summi magistratus contra pericula & iniurias aliorum defendere, viqueque arcnata propulsare illata n violentiam, vel inferre aliis. Deinde neminem ad magistratum admittere sine eiusdem venia & mandato.

Exempla ejusmodi satellitum passim videre licet in Saule, 1. Sam. c. 16. 17. in Davide, 2. Sam. c. 8. in fin. ubi Pet. Martyr. & c 19. 33. & seqq. c. 12. 17. 18. 19. 20. 21. c. 15. 14. 16 & seqq c. 9. 4. ubi Iun. 1. Sam. c. 22. 6 7. c. 26. 15. 16 in Salomone. 1. Reg. c. 10. 5. 6. 8. ubi Iun. & c. 4. 1. Reg. c. 14. 28. 1. Chronic. c. 18. 17. cap. 29. 1. 2. 3. 4. 2. Chron. c. 17. 14. usq; ad finem & numerantur, 1. Chron. c. 27. c. 28. c. 29. 2. Reg. c. 11. cap. 24. & in pluribus aliis magistratibus tam piis, quàm impiis. Esth. ca. 1. 13. 14. Dan. c. 1. 4. 19. 20. Exod c. 11. 8. c. 8. 3. 31. c. 7. 13. 23. Ierem. c. 22. 5. 6. 7. c. 17. 25. c. 34. 19. 2. Chron. c. 9. 25. Iud. c. 24. 25. vid. Petr. Greg. lib. 22. de Repub. c. 11. vide tit. C. de apparitor. præfect. prætor. tit. C. de offic. magistr. offic. ubi Cuiac. tit. C. de domest. & protect. ubi Cuiac. Lipsius. lib. 4. politic. c. 6. & 7.

Tales satellites tempore regum Iudaicorum, sumebantur ut plurimùm ad latera regis ex Cheretis & Pelethis, & filiis, vel cognatis regis. 2. Sam. c. 15. 18. 19. 20. c. 9. 4. ubi Iun. aliis est c. 8, in fine ubi & Pet. Martyr. 1. Chron. c. 18. 19. Genes. c. 41. 45. ubi Iunius. Senec. 1. de clement. Somnum ejus nocturnis excubiis muniant hi custodes, latera objecti circumfusique defendant, in currentibus periculis se opponant. & Tacit. 1. annal. miles in forum, miles in curiam comitabatur. & Senec. d. lib. 1. de clement. Quanquam in nullo metu, decori tamen eos ornamenti caussâ habeat magistratus.

Milites ordinarii in domiciliis ſuis relicti, ſunt qui muneri artificio, vel opificio ſuo vacantes, ſemper ad poſtulationem ſuperioris præſtò ſunt armis expediti, ad mandata evocantis exſequenda, armis pugnaturi.

Itaque certo numero in quovis pago oppido, urbéve ſunt deſcripti, & ſpecialibus ſuis præfectis parent, à quibus cum evocantur, colliguntur. *vocentur tales milites legionarii.*

Ad ejuſmodi ordinarios refero quoque quovis regno & provincia, quos vaſallos vocant, qui ideo feuda à ſuperiore acceperũt pro ſtipendio militari, quo fruuntur eam ob cauſſam; cum reliqui ea de cauſſà vectigalia & indictiones ſolvant quos magiſtratus ideo defendere tenetur, & à belli laboribus immunes ſervare. *Pet. Greg. lib. 11. de Repub. c. 3. n. 12.*

Subſidiarii ſunt milites auxiliares, ordinariis, tempore neceſsitatis ſuccurrẽtes. Ejuſmodi auxiliares ſunt reliqui domeſtici & cives oẽs: vel ſocii & confœderati ex alio regno acciti.

Reliqui oẽs cives ad bellũ arméve idonei, nemine excepto, tẽpore neceſsitatis ad vim illatã propulſandã, vel inferendã evocati, parati eſſe debẽt. Hoc en. requirit ab ipſis amor patriæ, cõmune periculũ & fides quã magiſtratui pſtiterũt. *vid. ſup. c. 20*

Socii & confœderati tales eligendi ſunt, qui potentia valent, & in proximo habitant, non remotius. *Hi enim & viribus & loci oportunitate, auxilia præſtare poſſunt infirmi & miſeri ipſi opus habent auxilio. Niſi vicinus talis ſit, cujus ruina te poſſit ſecum trahere, quoq; periclitante, tu periclitaberis. Videmus enim, eos quos ignavia, aut prava calliditas, ut alienis laboribus tuti eſſent, armis abſtinuit, acerbiſſimas pœnas ſolviſſe, & victoris prædam fuiſſe.* Pet. Greg. lib. 11 c. 3 *ubi exempla recenſet, & de mercenariis militibus agit. Abraham tale fœdus pepigit cum Amorrhæis. Geneſ. cap. 14. & Macchabæi cum Romanis 1. Macchab. c. 8. David cum Tyri rege. 2. Sam. c. 5. & Salomo, 1. Reg. c. 5. vide Boter. de jure belli lib. 1. cap. 7. & 2. Chron. c. 19. ſed tamen impiorum auxilia rarò prius fauſta in bello gerendo. 2. Reg. c. 8. 28. c. 9. 16. 2. Chron. c. 28. 2. & 19. c. 23. 8. c. 20. 37. & 25.*

Sequitur

Sequitur de militum præfectis constituendis à magistratu summo. Eiusmodi sunt, qui tempore pacis militibus domesticis ordinariis & subsidiariis præsunt, eósque gubernant.

Præfecti hi sunt generalis unus & alii speciales.

Generalis ille unus præfectus à sūmo magistratu cōstitutus est, cui omnes reliqui speciales sunt subiecti. Consultum est, hunc generalē præfectum ex ephoris regni constituere, vel ex filiis sūmi magistratus maximè idoneis. 2. *Chro. c. 11. 11, 23. 2 Sam. c. 9. 2. 4. c. 20. 23, add. 1. Sam. c. 18, 1. Chro c. 12 c. 13. c. 14. 2. Chro. c. 17.*

Officium huius præfecti generalis est, videre & curare, ut speciales inferiores officiū iniunctū faciant, ideó; veluti inspector reliquorum est, 2. *Sam. c. 9. 4. Et Benaia præerat Cerethæis & Pelethæis, filii denique Davidis præsideserant, ubi Iunius notat.*

Requisita huius sunt, scientia rei militaris, virtus, fælicitas, autoritas, liberalitas.

Scientia rei militaris in Duce omninò necessaria, in qua sunt præcipua, ut hostem fame magis, quam ferro urgeat. deinde ex occulto hostes semper attentet. Tertiò, inter hostes discordiarum præcuret causas, Quartò, aciem bene ordinare possit, ne sol, pulvis, ventúsve pugnantiū molestus sit. Quintò, non expectet dum hostium copię augeantur. Sextò, non noctu, sed die militet. Septimò, sciat etiam suos milites exhortari & animare. *Sed de scientia rei militaris dico infra cap. sex.*

Huic scientiæ rei militaris, si accedit virtus, fælicitas, autoritas & liberalitas præfecti, dici non potest, quantum ad bellum conferant.

Præfectus specialis est, qui generali subiectus præest, certæ alicui provinciæ, paræciæ, urbi, vel oppido.

Officium huius est in ratione informandorum & instituendorum militum sibi commissorū & exercendorum & regēdorū, ducendorū, collocandorū, ordinandorū, & reducendorū.

Institutio & informatio in re militari constat præceptis & exercitatione.

præcepta sunt de peritia & scięntia utēdi armis, vim inferēdi,

depellendi, ictus declinandi, cedendi, insequendi, urgendi, adoriendi hostem, pugnandi, obsidendi, impetum faciendi, expugnandi mœnia, depellendi obsidentes, vel expugnantes, solvendi obsidionem, utendi stratagemate & insidiis, quovis armorum genere scitè in pugna utendi, castra metandi, servandi ordinem militarem, aciei instruendæ, actiones belli instituendi. *vide Psalm.* 18. 35. *& Psal.* 144. 1. 1. *Chronic cap.* 12. 33. *instructi omnibus armis bellicis, &c. v.* 35. *& seqq. ubi peritia & exercitatio in bello gerendo commendatur per tot. cap.* 12. *& c.* 11. *& 2. Sam. c.* 1. 18. *ubi David constituit, qui docerent Iudæos arcum, seu modum bellandi.*

Exercitatio, est actionum illarum bellicarum, quarum demonstratio facta est, usus in quolibet armorum genere, inter milites, hostiles partes, dicis caussâ agentes, in quibusvis belli actionibus.

Exercitatio ad pedites pertinens, est de militari gressu & incessu servando, de cursu tardiore, vel celeriore, de saltu, natatione, castrorum constitutione & munitione, intervallorum observatione, ordinum dispositione, conglobatione & laxatione agminis.

Exercitatio equitum est, de ascensu & descensu equorum à dexteris & sinistris de concitando equo & regendo, cohibendo, agmine & ordine servando, & similibus.

Atque eiusmodi exercitatio singulis trimestribus, certis in locis diligenter fieri debet, ubi milites hi domestici conveniant, postea recēsentur & à præside lustrentur, ignavi deiiciantur, strenui laudētur, & ad maiores ordines promovēatur.

Quilibet miles habeat propria arma, eáque bona, quilibet eques suum, non mutuatitium equum, non strigosum, malè curatum, peritè equum regere sciat, decurrere celeriter in equo, armisque necessariis uti, *&c. vid.* 1. *Chron. c.* 12.

Exercitatione corporis & animi vires præparantur ad bellum etiam in prancratio, hastiludiis, pugillaribus, torneamentis, cursitationibus, portatione, festinatione. *vide Alciat. in lib.*

de

de singulari certamine. c. 2. in fin. per l. qua actione. 7. §. si quis in colluctatione ad l. Aquil. l. milites. 15. ibi, ut armorum quotidiano usu ad bella se præparent. C. de re milit. lib. 12. Sic Cyrus major Persas exercuit. Xenoph. lib. 6. de pædia Cyri.

Vtinam magistratus nostri hac in re Romanos imitarentur & tyrocinia ejusmodi instituerent, studioséque conservarent, quò necessitatis tempore rei militaris & pugnæ peritos in promptu habere possent. De quo tyrocinio ago latiùs infra cap. seq.

Huc puto respicere duella illa, quæ virtutis & honestæ gloriæ causâ committi solent, præmio, vel sola gloria, veluti pugilatus die fecht schulen, item hastiludia & torneamenta principum, comitum, baronum nobiliũ; qualia duella jure, *l. 2. l. 3. de aleator. l. 3. §. pen. de injur. l. qua actione. 7. §. si quis. ad l. Aquil. l. sp̃e. 5. C. quæres pign. oblig. l. si duas. 6. §. athletæ; de excusat. tut. l. unic. C. de athlet. lib. 10.* & consuetudine permissa sunt. *Monomachias alias non permittendas rectè asserit Petrus Martyr, & Bodinus. lib. 4. c. 7. Camerarius part. 2. medit. c. 19.*

Sed institutio & informatio in re militari, hodiè ferè quibusdam inutilis visa est. de quibus Lips. lib. 5. de milit. Roman. dialog. 20. Concurrunt, ait, nomen apud scribam professi sunt, in veste aliquid mutant, ferocius incedunt, bacchantur, potitant. Ecce jam miles. Et cum nemo artem profiteatur, quam non didicerit, sola hæc militaris est, quam omnes scire se arbitrantur; mutabitísne Germani perversam opinionem intra paucos annos toties multati? Inde hoc oritur, ut militari scientia non instructi, in acie & conflictu statim concidant & occumbant.

Specialis ejusmodi præfectus est vel provinciæ, vel civitatis, oppidi, paræciæ, vel præfectus prætorianorum. *2. Chronic. c. 32. 6. cap. 33, 14. 2. Sam. c. 23. 1. Chron. c. 12.*

Provinciæ præfectus est, qui aliquot civitatum, oppidorum pagorúmve militibus præest, ut milites oriundos ex illis regat & ad bellum instruat & exerceat.

Civitatis præfectus est, cui milites ex civitate oriundi seu ordinati, sunt commissi.

Oppidi prefectus, cui milites ordinarii oppidani sunt commissi; sic & pagi prefectus.

Paræcię præfectus est, cui milites ordinarii electi in paræcia habitantes, sunt commendati.

Prefectus pretorianorum militum est, cui cura & gubernatio prætorianorum militum est commissa, *vid. 2. Chronic. cap. 17. vers. 14. & seqq. 2. Samuel. cap. 23. vers. 23. cap. 9. vers. 3. 4. 1. Chron. cap. 18. 17.*

Præfectus præsidiariorum militum est, cui horum cura & inspectio est data.

Præfectus limitaneorum militum: & prefectus classiariorum militum: prefectus subsidiariorum, quis dicatur satis ex precedentibus liquet.

Apud Turcas quoque, ut refert Zuinger. vol. 28. lib. 3. varia sunt militum genera, Thimarci, Ianizari, Aßapii & Allangi. Quorum hæc est ferè diversitas. Thimarci sunt milites equites omnes, quibus ager ab imperatore est attributus, unde unus cum quatuor militibus loricatis vivere possit. Quandoquidem Thimar, apud eos intelligitur ager unus, de quo quandoque milites vivunt ex decimis per subditos provinciarum, de domibus & omnibus terræ nascentibus, frugibus datis, quamvis agri æquales non sunt: Est enim aliquis qui in viginti, alter in triginta, aut quadraginta thimar dividi possit, ab uno tamen possessus. Sed pro magnitudine agrorum, agri, ac proventuum, talis possessor equites, sive milites tenet. Sic computatis agris militaribus, majoribus & minoribus, qui habentur in Romania, numero sunt quatuor millia & quingenti. In Natolia verò cum numero sit quinquies mille & quingenti thimar, fiunt viginti septem millia & quingenti milites. Ex quibus omnibus thimar in Natolia & Romania resultant, quinquaginta millia equitum, qui omnes obediunt suis præsidibus, & semper stant parati ad bellum. Nec aliud alimentum habent quam ex agris illis. Tam præclarè homines barbari imperio consulere norunt.

Alterũ militũ genus est, qui Ianizari dicuntur. Omnes (n. pedites sunt, & ex stipendio imperatoris vivũt, & imperatori semper adstant. Major

pars

pars horum est ex Romania & ab origine Christiani, &c

Assapii sunt milites gregarii minus exercitati, ac pretio conducti, habentes pro stipendio viritim aspera quiná per diem, quorum quinquaginta ducatum aureum faciunt.

Allanzi voluntarii milites, militant ad fortunam, sine agris & sine stipendiis, quintam partem prædæ imperatori dantes.

Ianizari impuberes adhuc ex toto imperio leguntur à conquisitoribus, & aliquamdiu militari disciplina instituuntur sub magistro in publicis gymnasiis, mox militiæ adscripti, amiciuntur. breviore veste & pileo albo & sursum versus erecto: arma his scutum, ensis, & arcus, hi castra muniunt, urbes oppugnant.

Assapii levis armaturæ pedites, ense, scuto et longiore hasta instruuntur, rubro pileo, à Ianizaris discreti, hostium equos in prælio confodiunt, etc. latè Zuinger. d. loc.

Sequitur tertium requisitum curæ militaris tempore pacis, quod est in comparando adparatu ad bellum necessario, qui est. *I.* in pecunia. *II.* armis: *III.* annona: *IV.* munitionibus, *V.* fœderibus.

Pecunia ad bellum gerendum, tam necessaria est, ut nervus illis rectè dicatur & spiritus vitalis. *Nam sine hac miles extraneus haberi & conduci non potest, neque domesticus stipendia sua annua retinere, & omnia venalia pecuniâ & nihil tam munitum, quod eâ non possit expugnari. Huc referuntur thesauri magistratus, de quibus dixi supra.*

Arma etiam, quia sunt instrumenta, quibus bellum geritur, vis infertur & propulsatur, quàm maximè necessaria; Hęc durabilia, levia, & apta esse debent. quibus etiàm uti possis, priusquam ad manum & jactum perveniri possit. Ideóque tempore pacis magistratus armorum copiam, seu armamentarium instructissimum procurabit, in quo omnis generis arma, quibus in bello milites pedites, vel equites uti solent, in quavis belli actione, ad quamvis necessitatem incidentem, sunt in promptu & ad manum.

Eiusmodi

Ejuſmodi arma ſunt bombardæ, quas vocamus, minores & maiores, cum caterva magna globorum & pulveris bombardici, carri, currus, quadrigæ, ligones, ſecures, haſtæ, gladii, thoraces, & ſi quæ aliæ armorum ſpecies, quibus utimur in obſidionibus, vel defenſione munitionum, ſeu fortalitiorum 2. *Chron. c.* 11. 12.

Et in unaquaque civitate clypeos & ſpicula, hoc eſt, omnia armorum genera, tam ad defenſionem, quàm offenſionem, diſpoſuit, & 2. *Chron. cap.* 17. 12. *ita Ioſaphat pergebat creſcere uſque ad ſummum, & in Iehuda ædificavit arces & civitates armamentariorum, cap.* 32. 5. *paravitque miſſilia copioſè & ſcuta,* 2. *Chron. c.* 16. 4. *Philiſtæi Iudæis arma, ne rebellare poſſent, certo conſilio ademerunt.* 1. *Sam. cap.* 13. 19. 20. 21. 22. *vid.* 2. *Chroni. c.* 8. 4. 5. *c.* 11. 12. *c.* 26. 11. 12. *& ſeqq. c.* 32. 1. *& ſeqq.* De bellicis tormentis veterum & recentiorum *vide Scipio. Ammat. lib.* 19 *diſcurſ.* 3.

Arma alia tuendi noſtri gratia, alia ad offendendum, alia ad utrumq; uſum ſunt comparata.

Ea quibus tuendi noſtri gratiâ utimur, ſunt galeę, caſſides, thoraces, ſeu loricæ, quarum altera pars pectus & totum epigaſtrion, altera verò dorſum ac partes corporis poſteriores munit.

Quibus præcipuè utimur ad alium offendendum & *lædendum*, ſunt gladius, machæra, romphæa, enſis falcatus, haſta, bipennis, jacula, ſagittę, baliſta, aries, ſcorpius, ſeu onager, malleoli, falces murales, muricęs, teſtudo, muſculi, vineę, plutei, & alia bellica inſtrumenta, *de quibus Vegèt. & alii.*

Hodie in militari uſu ſunt galeę, caſſides, thoraces ſeu loricę, quarum duo ſunt genera, unum fibulis conſertum, veluti maculis variis: Alterum eſt, quod ſolidis laminis ferri benè compactum eſt ſquamarum modo, aut cum de ſolido ferro tota thoracis forma ducitur.

Sunt quoque in uſu hodie haſtę, bipennes, machęrę, comphææ, bombardę, ſeu machinę fulminales, varii generis. Habemus

bemus etiam armatos pedites & velites peltatos. Item equites cataphractos, aut haſtatos, aut leviter armatos. at hi omnes melius hodie inſtructi ſunt, quàm olim.

Ad arma quoque pertinere dicimus, ſine quibus, vel arma non habere, vel iis uti non poſſumus, uti ſunt eorum artifices, pulvis bombardicus, globi, currus, quadrigæ, iumenta, naves; *De variis armorum generibus, vide Zuinger. vol. 2 8, lib. 3. Alex. ab Alex. lib. 1. c. 20. 8. gen. dier.*

Annona etiam omninò neceſſaria; ſi quidem nemo poteſt cum hoſte ſimul & natura pugnare. Hanc igitur tempore pacis, magiſtratus copiâ magnâ colligere & in uſum belli reponere debet.

Annona autem nobis hîc eſt, quicquid ad vitam humanam ſuſtentandam, eſt neceſſarium, vel utile, uti panis, frumentum, caro, vinum, cereviſia, veſtes & ſimilia alia. 2. *Chronic. c. 11. 11. diſponens in eis anteceſſores & apotheeas cibi & olei & vini. & verſ. 23. & cap. 17. 13.*

Solet verò commeatus eiuſmodi & annona reponi in munitis locis. 2. *Chron. c. 11. 23. & c. 17. 13. & res multæ erant ei per civitates Iudæ ad commeatum pertinentes. uti ibidem Iun. 2. Reg. cap. 20. 13. & ſeqq.*

Romani cõmeatum totius anni adveſcam & cibum militarem in aceto, frumento, larido atque hordeo & paleis ad uſum equorum conditum habebant, & Iudæi diſpenſatores annonæ militaris etiam tempore pacis habebant. 1. Reg. c. 4. 27. 28. Iudic. c. 20. 10. vid. Pet. Greg. lib. 11. cap. 3. de Repub.

Munimenta, ſeu munitiones, ſunt loca munita, propugnacula & fortalitia, ut vocant arces, caſtella, civitates, oppidave vallo, foſſa, aqua, muris, vel aliis propugnaculis, contra omnem vim externam munita, quibus provincia defenditur quovis tempore pacis & belli, quæque receptaculum & refugium tutum præbent militibus, aliiſque civibus, & quibus civium & ſubditorum ſaluti & ſecuritati conſulitur, & in futurum & in

prę̃s tempus prospiciatur, ne nudata propugnaculis regio invadentę ac diripiendę illecebra quædam sit. *Pet. reg. lib. 2. cap. 1. & c. 3. Iunius part. 2. politic. quæst. 64. Bodin. lib. 5. c. 5. Scip. Amirat. lib. 19. discurs. 4.*

Ejusmodi propugnacula in limitibus intra regnum & ditionem habere est consultum, tam contra subditorum rebellionem, quam hostium incursionem. *1. Reg. 13. 15. 19. 2. Chron. c. 11. 5. 6. 1. Sam. c. 30. 6 vid. Greg. lib. 2. c. 3. 4. & seqq. & portus maris ab iq; præsidio iusto nunquã relinquẽdus est; similiter civitates maritimæ.*

Quandoque etiam hæc invitant populum ad rebellionem & defectionem & hostes ad invasionem & obsidionem, vel ipsos cives faciunt confidentes, ignavos & imbelles & principes tyrannos quæ illis adversus populum ac vicissim propugnacula populo arga principẽ suspicionẽ et diffidentiã ingenerare solent. Ideò arces & propugnacula subditi tyrãnidis nidos & tyranni iuga subditorum vocant Bodin lib. 5. c. 5. de Rep.

Aliquando status Reipub. scilicet popularis, non patitur præter metropolin munitam, ne nobiliores, vel alii ambiẽtes imperium, statum Reipub. subvertant.

Principes quandoque imperant populis pervicacibus, qui domari sine talibus non possunt. *Bodin. d. c. 5. Greg d. loc.*

In limitibus regnorum, subditi hostium excursionibus sunt exposiri, in civitatibus sunt status Reipub. inimici, ubique præsidium præbent propugnacula. Nam ingressu in regiones, quæ carent propugnaculis, vel munitionibus, obtẽto, facilè omnes vincuntur. Imò neq; cum munitionibus, neque sine illis tuta potest esse Respub. *Bodin. lib. 5. ca. 5. de Repub. ubi iuga subditorum & flagella principum propugnacula vocat.*

Propugnacula quædam utilia: quędam etiam necessaria: utilia illa, quibus civitas defenditur, aut in quibus populus suum potest habere refugium. Necessaria illa, sine quibus regio, vel provincia patet hosti. *Boter. lib. 6. cap. 3. de polit. constit.*

Plura propugnacula habere, quę custodiri non possunt, nõ prodest.

Munita

Munita propugnacula dicuntur natura loci, vel arte. Loci natura aspreitate, aquæ copia, vel alia incommoditate accessus. *Eiusmodi in Belgio plurima sãt.* Arte munita dicuntur, quæ aggeribus, fossis profundis, murisve altissimis defenduntur. *vid. Bodin. d. lib. 5. c. 5. Gregor. lib. 2. c. 1. Machiavell. disput. polit. c. 24. lib. 2. Melch. Iun. lib. 2. quæst. polit. 64.*

Ejusmodi propugnacula expedit habere extrema, in finibus regionis, & mediterranea in medio regionis, quo extremo aliquo occupato, hostis nihil ominus ab aditu & interiorib. regionis arceatur. *vid. Sc. Amir. li. 2. de regni regisq; instit. ubi exẽplis illust.*

Sunt verò munitiones fidis hominib. cõmittendæ. Facilè fiet, ut insidiæ evitentur, si sæpè præsides munitionum mutentur.

Consultum ergo est tempore pacis, ut magistratus propugnacula & munitiones veteres reparet & conservet. *videre licet exempla Esa. c. 17. 3. c. 23. 13. c. 27. 10. 11. c. 45. 1. 2. Ierem. ca. 7. 14. Hose. 1. 8. 14. 2. Chronic. c. 11. 5. Iuaq; resedit Rechabeã Ieruschalaimis, & ædificavit civitates ad munitionem in Iehuda. 6. ædificavit, inquam, Bethelechemum & Hetamam & Thecoham. & seqq. & vers. 6. Et Tzotham & Aialonem & Chebronem, quæ sunt in Iehuda & in Biniamine. civitates munitionum. 11. confirmavitque has munitiones, disponẽs in eis antecessores & apothecas cibi & olei & vini. 12. Et in una quaque civitate clypeos & spicula, denique confirmavit eas quam plurimum. & vers. 23. 2. Citron. c. 12. 4. civitates ipsas munitionum. & c. 14. 6. ædificavit quoque civitates munitionis in Iehuda, cum quiesceret ea terra & nullũ gereretur secum bellum annis illis, nam quietem ei dederat Iehova. 7. Dicebat enim Iudæis, ædificemus civitates has & circũdemus muro & turribus, valvis & vectibus, tantisper dũ hæc terra nobis est exposita, quandoquidem requisivimus Iehovam Deum nostrũ, requirentibus dedit quietem nobis circumquaq;. Quapropter ædificarunt & prosperati sunt. 8. Fuerunt autem Asæ copiæ ferentes clypeum & spiculum, & Iehuda trecentorum millium, è Beniamine autem ferentium scutum & tendentium arcum ducentorum octoginta millium, omnes hi valentes roborq;. Citron. cap. 17. 2. Iam disposuit copias per omnes civitates*

Iehudæ, quæ munita erant, & vers. 12. ita Iehosaphat pergebat crescere usque ad summum, & ædificavit in Iehuda arces & civitates armamentariorum, & vers. 13. 19. & 2. Chron. c. 27. 3. 4. Civitates etiam ædificavit in montanis Iehudæ & in saltibus ædificavit palatia & turres, & cap. 32. 5. præterea confirmans se exstruxit totum murum ilium per ipsum, quem perduxit usque ad turres, foris verò murum alterum, & confirmavit munitissimam civitatem Davidis paravitque missilia copiosa & scuta. & c. 33. 14. postea autem ædificavit murum exteriorem, civitatis Davidis ad occidentem Gichonis ab ipso torrente usque ad ingressum per portam piscium, quem circumduxit clivo, extollens eum valde: ac reposuit præfectos copiarum omnibus civitatibus munitis in Iehuda. vide & huc rapsr historiam Nehemiæ cap. 2. & seqq. adde 2. Sam. c. 5. & 8. 1. Reg. c. 9. 15. 19. Nehem. c. 7. 3. Pet. Greg. lib. 2. c. 5. & Bodin. lib. 5. c. 5. Boter. lib. 6. de polit. instituend.

Fœderationis cum sociis, qui non mediocri potentia valẽt, & in proximo habitant, vel qui claustra & aditus nostræ regionis tenent, vel qui nobis in bello plurimum prodesse possunt, si sunt amici, vel nocere, si sunt hostes, aut quibus periculum commune est, conducunt. Cum infirmis miseris & afflictis hæc inire periculosum, nisi tales illi sint, quorũ ruina te quoq; tractura sit, tum en. utile est, ut vel te jungas, vel iuves occultè, aut apertè. 1. Reg. c. 15. 16. 17. 18. & 2. Reg. ca. 16. 6. 7. 8. *videmus enim quosdam via, aut prava calliditas, ut alienis laboribus tuti essent, armis abstinuit, acerbissimas sæpè pœnas solvisse. vide Lipsi. lib. 4. c. 9. Bodin. lib. 5. c. 6. et lib. 1. c. 9. Boter. lib. 6. c. 9.*

Non est itaque semper prudentiæ, nolle cum vicinis in bello periclitari: sed tunc id tutum, quando extra teli iactum etiam post vicinorum ruinam secutus esse poteris: Alioquin quiescere minimè nobis prodest, ubi vicini populi ruina & funus ad nos usque pertingere potest.

Initiis vicinæ potentiæ nimium ac manifestè crescentis à vicinis maturè occurrendum & syncretismo resistendum est, ne vires illius adeò excrescant, ut si libuerit vicinum possint

oppri-

opprimere *Seip. Amirat. lib. 20. dis. 11.*

Cum impius verò tempore belli fœdera non sunt facienda. *Exod. c. 23. Deut. c. 7. Hos. c. 6. c. 7. c. 11. 2. Chron. c. 16. c. 18. 1. Reg. c. 22. 2. Reg. c. 8. c. 15. c. 16. 2. Chron. c. 25. c. 28. Esa. c. 20. c. 30.*

CAPVT XXXV.

De cura & administratione armorum tempore belli & primum de belli susceptione.

DE tractatione & cura armorum tempore pacis huc usque; deinceps quitur de illa, quæ est tempore belli.

Bellum est actio hostilis, ad iniuriam depellendam, vel vindicandam à magistratu viarum atque contra hostes, pacis retinendæ, vel consequendæ caussa legitimè susceptæ & administratæ, *ut definit Obrecht. adde Covarruv. in c. peccatum parte 2. §. 10. de reg. jur. in 6. Bocer. lib. 1. de jur. belli c. 1.*

Hostes vocantur, qui nec provinciales, regnicolæ, neque fœderati sunt regno, seu Reipub. sed in alieno vivunt regno, & quibus bellum legitimè à nobis est indictum, vel qui bellum nobis indixerunt, aut hostiliter nobiscum agunt. *Vid. l. hostes. v. 18. ubi Dd. de verbis signif.*

Bellum igitur est totum discordiæ tempus et actio duorum dissidentium populorum, nulli communi magistratui parentium, vim armis causam controversam disceptantium, ut dicit Danaus ex Gell. lib. 1. noct. Att. c. 25.

Actio eiusmodi bellica, constat membris duobus: susceptione scilicet, & gestione belli.

Susceptio belli est primum illius membrum, quo legitima belli fundamenta, & initia iusta sternuntur & examinantur.

Eiusmodi verò sunt caussa belli iusta & apparatus bellicus necessarius.

Caussa belli iusta esse censetur, quæ iure nititur & summi magistratus auctoritate.

Cauſſa belli, quę iure nititur, eſt. 1. defenſio & propulſatio vis illatę. 2, religionis pure defenſio. 3. repetitio rerum per iniuriam ablatarũ. 4. iuſtitię denegatio. 5. conſpiratio cum hoſte & rebellio. 2. *Reg.* c. 17 4. 2. *Chron. cap.* 36. 13. *de quibus cauſſis vide quæ dixi ſupra* c. 11. *& diſſerit Danæus lib.* 6. *polit.* c. 3 *& Lipſ li.* 5 c. 4. *Covarruv. in c. peccatum. part.* 2. *relect.* §. 10. *Bocer li.* 1. *de jur. bell.* c. 5. *Greg. lib.* 11. *cap.* 1. c. 2. *P. Martyr. in loco de bello. & Iud.* c. 11. *Belli iuſti exempla vide Geneſ.* c. 14. *Reg.* c. 30. 1. *Cron.* c. 10. *Nehem.* c. 4. 1. *Sam.* c. 11. *& paſſim in libris Reg. et Chronic. Sed ſæpè nimia regni, aut Reipub. alicuius potentia, victoria, vires, pax felicitas, et opes, in tenuiores bella iniquè ſuadent.* 1. *Reg.* c. 20. 10. 2. *Reg.* c. 14. 8. 15. 7 c. 19. 32. 17. *Item furiæ facéſque belli in aula ſunt nobilitas, ferocia, ambitio, quæ cum tanto principe in bella propellunt, ſub prætextu cauſſæ publicæ.*

Sed hæ cauſſę facilè redigi poſſunt ad duas, quarũ prior eſt defẽſoria, altera vindicatoria. illa iniuriã propulſat, hęc vindicat iniuriã illatam Deo, vel Reipub. vel ſubdito, vel eccleſię.

Defenſionem autem intellig̃ duplicem, tuam & alienam. Tuam, cum vim à te tuiſq; arces & libertatem, patriam, parentés ve armis regis.

Alienam, ſimiliter duplicem accipio: cũ ſcilicet à ſociis, aut oppreſsis defendis vim & iniuriam. *Cicer.* 3. *de Repub nullum bellũ ait, à ciuitate optima ſuſcipitur, niſi aut pro fide, aut pro ſalute Cicer.* 1. *Offi. Qui non defẽdit, nec obſiſtit, ſi poteſt, iniuriæ tam eſt in vitio, quã ſi parentes, aut patriam, aut ſocios deſerat. Lipſius lib.* 5 c. 4 *Iun. Brutus de vindic. contra tyran quæſt.* 3.

Vindicatoria cauſſa belli locum facit bello poſtquam diſceptatio & repetitio ablati locum non habet.

Iniuſtè bellum motum, exitum malum habet. vide exempla Deut. c. 1. 41. 42. 43. 1. *Reg.* c. 22. 8. 18. 2. *Samuel. cap.* 10. 6. 18. 1. *Reg* c. 20. 2. 2 *Reg. cap.* 23. 29. 2. *Chronic. cap.* 35. 20.

De iuſta cauſſa belli exercitus etiam docendus. Chron. c. 13. 4. 5. 6. 2. *Reg.* c. 10. 8. 9. 10. 11. *Iudic.* c. 11. c. 12. *P. Greg. lib.* 11. c. 1. *& ſeq.*

Argumenta quibus utuntur Anabaptiſtæ ex Leuitis c. 19. 18. 1. *Pet.*

Ret. c. 3. 9. Matth. c. 5. 8. & seqq. & alunde sumpta, ad demonstrandũ, bellum non licere gerere Christianis, eleganter refutat P. Martyr in locis comm. loc. de bello. Et licere probat argum. Luc. cap. 3. ubi Iohannes militibus præscribit, quid faciendum illis sit. Et Christus commendat fidem centurionis & Cornelii militis preces & eleemosynæ placent Deo. Et magistratui usus gladii datus. Rom. c. 13. Deut. c. 20. Exempla vide Num. c. 31. c. 10. Exod. c. 17. Deut. c. 31. & c. 13. Ios. cap. 1. & seqq. & tot. lib. Iudic. Sam. Reg. & Chronic. Psalm. 18. & 144.

Summi magistratus autoritas in bello suscipiendo, & consensus ordinum regni, *ut colligitur ex 1. Reg. c. 20. 7. 2. Reg. c. 19. 2.* ad bellũ gerendũ necessaria adeò ut iunt, sine ii, illud susceptum illegitimum & injustum dicatur, *argum. Rom. ca. 13. Bocer. de jur. bell. c. 4. Pet. Greg. lib. 11. c. 1. & seqq. de Repub. & Gail. lib. 1. de pace pub. c. 1. num. 4. 6 per tit. C. ut arm. usus inscio princ. interdicit, l. 3. ad L. Iul. maiest. C. l. nemini. C. de re milit. Iudic. c. 4. 6. 7. 2. Sam. c. 2. ubi P. Martyr.*

Autoritas verò hæc de bello suscipiendo à principe adhiberi & adcommodari non debet, nisi prius omnia frustra sint tentata remedia alia, vimque illatam à subditis ipse repellere, vel iniuriã illiatam illis vindicare & avertere aliter non possit, nec pacem & tranquillitatem in regno, aliter habere. *Exod. c. 17. elige tibi viros & pugna contra Amalec. & Iudic. c. 6. c. 20. 1. Sam. c. 11. c. 28. 2. Sam. c. 15. 1. Sam. c. 18. 6. 25. 1. Sam. c. 11. 9. 11. Vide de hac re P. Greg. lib. 11. cap. 1. Martyr. in loc. de bello. num. 9. Deut. c. 20. 10. cum accedes ad aliquam civitatẽ ad belligerandum contrà eam, primum invitabis eam ad pacem. 11. Erit autem, si pacẽ tuam respondo aliquo probet, aperiáq; tibi erit, inquam, ut populus totus, qui aderit in ea, sint tibi tributarii & serviant tibi, 12. Quod si non ineat pacem tecum, sed gerat contra te bellum, tum obsidebis eam, &c. Num. cap. 21. & seqq. Iudic. c. 11. 14. 15. 16. 17. 18. 2. Reg. c. 18. c. 19. ubi Ezechias rex non dubitavit ornamenta templi conflare, ut redimeret necessitatem pugnandi. adde Iudic. cap. 20. 18. cap. 23. cap. 6. 1. Sam. cap. 23. vers. 2. cap. 14. vers. 37. Cæsar Augustus dixit, referente Sueronio*

cap.

c.25. bellum nunquam suscipiendum, nisi cum major emolumenti spes, quàm damni metus ostenderetur. Cic. Philip. 7. Si pace frui volumus, bellum gerendum est; si bellum omittimus, pace nunquam fruemur. E bello enim pax magis firmatur. Iosias, pius alioquin princeps quia non necessarium bellum movebat, à Deo punitus fuit. 2. Chron. cap. 35. Sic & male cessit bellum Rehabeamo, qui relicto consilio seniorũ, bellum non necessarium movit. 1. Reg. 12. Aliàs justè susceptæ bella, Dei bella dicuntur. Ios. cap. 5. 13. 1. Sam. 25. 28. 2. Chron. c. 20. 15. vid. Melch. Iun. part. 2. politic. quæst. 67. & seqq.

Sunt tamẽ duo casus, in quibus etiam inferior magistratus inconsulto superiore, bellum suscipere potest; nimirum, quando ab alio injustâ vi oppugnatur, & se tuósque defendit contrà violentum invasorem. Deinde, quando superior magistratus debitum non facit officium, aut tyrannidem in subditos exercent. *de qua re supra c. 18. & cap. 37. de tyrannide.*

Autoritatem autem & approbationem tuam magistratus priúsquam accommodet, Deum ferits precibus rogabit, ut hic animum, mentem ipsius & subditorum, ad salutaria, utilia & necessaria Ecclesiæ & Reip. excitare & dirigere, & ab omni temeritate iniustitiaque abducere velit. 2. Chro. c. 20. 1. Deut. ca. 20. 1. 2. 2. Sam. c. 5. 19. 20. Iudic. c. 20. 1. Sam c. 23. 1. Chron. cap. 6. 13. 2. Chron. 14. ca. 20.

Deinde ab eodem petet vires & successum. *Nec enim gladius, Deo non adjuvante, victoriam consequi potest, Psalm. 18. & 43. 143. Ita Israelitæ consulebant Dominum, num ad pugnam descenderent contra hostem. Iudic. c. 20. 8. c. 23. c. 6. 1. Sam. c. 23. 2. c. 14. 37. Ita Asa rex pius Deum invocavit dicens: Domine non est apud te ulla difficultas, neque in paucis an in pluribus. Adjuva nos Deus noster, in te enim & in nomine tuo habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Asa & Iuda fugerunt que Æthiopes. 2. Chron. c. 14. Sic & Achab potentia Domini vicit regem Syriæ Benedad, 1. Reg. c. 20. & Ezechias 2. Chron cap. 32. Confirmamini & fortes estote, ne timeatis, neque consternamini metu regis*

Syriæ

Syriæ, & metu totius multitudinis, quæ est cum eo; Nam nobiscum major est, quæ nobiscum est, quam cum eo. 8. cum eo est brachium carneum, nobiscum verò Iehova Deus noster ad auxiliandum nobis, & ad gerendum bella nostra. 20. 21. 12. *Ierem. c.* 17. *Maledictus, qui confidit in homine & ponit carnem brachium suum. Habacuc. cap.* 2. *Abdiæ cap.* 1. *Naum. c.* 3. *Greg. lib.* 11 *de Repub. c.* 3. *Boter. lib.* 9. *c.* 8. *de polit. instit.*

Deo invocato, naturam cum magnatibus, & viris prudentibus ac rei militaris peritis deliberationem de bello suscipiendo instituet, utrum Reipub. utilius pati iniuriam, an vindicare. 2 *Chron. cap.* 32. 3. *Iud. cap.* 20. Vbi primò reditus vires regni sui & hostium vim, casum & successum & eventum dubium in bello sibi ob oculos ponet, & mala atq; clades publicas belli præcogitabit. *Luc. cap.* 14. 31. 32. & examinandum qua parte hostis est validior, aut imbecillior, terra mari ve, domiq; an foris cum eo bellum gerere expediat, quo genere politiâ, regione his utatur. *Scip. Amirat. lib.* 20. *discurs.* 12.

Nam non solum adventus, sed & metus belli calamitatem adfert. Hinc vastitas, stupra, cædes, incendia, rerum omnium mutatio. Privata mala etiam non desunt in bello expilatio, depræda-tio, captivitas & similia, ex quibus odium regnicolarum subditorum in ipsum principem excitatur. Tollitur enim omnis securitas in bello & pericula varia omnibus intentantur. vid. Iudic. c. 5. 6. 7. 11. *Ierem. c.* 5. *c.* 6. *Esa. c.* 37. *c.* 26 *c.* 32. *Ioel. c.* 1. *c.* 2. *Deut. c.* 28. *omnis lætitia tollitur in eo. Esa. c.* 24. *& Ierem. c.* 7 *c.* 10. *c.* 25. *vide Matth. Vogel. in pœn. part.* 4. *Bellum facilè suscipitur, sed non ita deponitur, nec illius initium & finem in ejusdem potestate esse dicimus. Nec usquam minus, quam in bello, eventus respondet. Itaque quantum vis opibus tuis confidas, non debes tamen certa pro incertis mutare, ut dicit Sallust. Ærarium exhauritur conversa pecunia in milites. Obiicis te periculis & calumniis. Bello enim instituto necessum est principes malè audire & culpari ob damna. Prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur. vide Bullinger. in Decad. in explicat. præc.* 6. *Brasm. in Prov. Dulce bellum inexpertis.*

Casus, seu eventus, unicus etiam adversus in bello alienabit omnium

animos à te, ita, ut omnium etiam studia langueant. vide Lipsium lib. 5. politic. cap. 6. & Obrecht. thesi 341. & seqq. & 414. & seqq. de bello. Non igitur nisi post longam deliberationem, bella sunt suscipienda, & rebus omnibus in utrumque eventum paratis. Greg. d. lib. 11. c. 2. Lipsius lib. 5. cap. 5.

Vires considerabit suas proprias, & quæ auxilia à sociis & amicis habere possit. Et hostis vires examinabit, et quæ belli gerendi commoditates utrinq; sint, vel esse possint, & qui socii, quæve auxilia, & quæ regionis debellandæ natura, quæve arces, loca munita, civitates, quæ sunt expugnandæ, quibus instrumentis, machinis, & quo tempore expugnari possint. Respublicæ illæ facilè solent succumbere in bello, quarum vires potiores, vel omnes sunt mercenariæ & extraneæ, non autem vernaculæ, indigenæ & in ipsis civibus positæ.

Bella incoaturis & veteres societates obstringendæ sunt arctius, & novæ comparandæ. Thucyd. lib. 2. Diligenter quoq; considerabit, quibus artibus modis, & rationibus vires hostis minui possint, iisque detrahi quomodo impediri conatus illius, & facultas nocendi ipsi præripi queat. vide Obrecht. thesi 414. & seqq.

Perpendet testudinem, ubi collecta in suum tegmen est; tutam ad omnes ictus esse: ubi exserit partes aliquas, quodcunq; nuda vit, obnoxium & infirmum habere & qui colliditur cum potentiore ruinam sibi accelerare solet. Stulti qui concupiscunt, quod non capiunt: illis melius consiliis & astu res externas moliri, arma procul habere. vid. Scip. Amir. li. 20. discurs. 11. Luc. c. 14. 31. aut quis rex proficiscens, ut committat prælium adversus alterum regem non prius consultat confidens, an possit cum decem millibus occurrere illi, qui cum viginti millibus venit adversus ipsum. 32. alioquin, cum adhuc est procul legatione missâ, regat quæ ad pacem spectant. Pet. Greg. lib. 11. de Rep. c. 2. Veget. lib. 3. c. 3. Quid verò sit agendum principi, qui potentiorem hostem regnum ejus propediem invasurum exspectat, docet Scipio Amirat. lib. 13. discurs. 11. & quando bellum sit festinandum, vel differendum. idem Scipio lib. 18. discurs. 5. tradit.

Perpendet quoq; an tutius & facilius sit, domi hostem expectare, quam ipsum in aliena terra prævenire. vid. Melch. Inn. politic. quæst. 73. part.

2. Machiav. disput. de Repub. lib. 2. c. 12. Consultius hostem aggredi in suâ terrâ, ut in ea exercitus noster alatur, & hostis nudetur & privetur necessariarum rerum copia. Melius etiam est prævenire, quàm præveniri. Si vincitur præveniens, id fiet sine maiori periculo, sin prævenitus, id magna iactura accidet, & terrore incolarum. Exempla habes in Hannibale, Scipione, Turca & aliis. vide Bodin. lib. 5. cap. 8. de Repub. Sed si hostis in fines tuos illectus, in angustias duci & cogi potest, vel falli, est exspectandus, Scip. Amir lib. 18. discurs. 1. et 2. in utramq; partem disputat.

Appparatus belli necessarius est, necessariorum ad omnem belli usum comparatio, cum denunciatione belli. 2

Necessariæ ad belli usum sunt res & personæ.

Res ad bellum necessariæ, sunt pecunia, arma & commeatus, & commodorum, quibus hostis iuvari possit, ademptio. Veget. d. loco. Iun. part. 2. quæst. polit. 74. Ranzov. de bello.

Pecunia est nervus belli, spiritusque vitalis, atq; animorum domina & locorum. *Nam bellum est non in armis maximè, sed in expensis et sumptibus per quos efficacia arma et utilia fiunt: Itaq; ad res præclarè gerendas, maximum impedimentũ est inopia rei pecuniariæ. Nã ubi ærarium publicũ omninò deest, vel est tenue, ac invalidum, ibi rerum præclarè gerendarum fundamentum deficit. Et fidum atque obsequentẽ, strenuum præstantémq; exercitum vix habebit, cui deest pecunia: et sæpè hastis argentatis expugnantur, quæ armis non possunt,* Greg. d. cap. 2. Scipio Amirat. lib. 18. discurs. 8.

Videndum itaque hic diligenter, ut duplex sit ærarium, ordinarium, & extraordinarium.

Ordinarium destinatũ esse debet ordinariis publicis sumptibus. Extraordinarium ad extraordinarias clades & calamitates sublevandas seorsim sanctèq; reservari debet. Obrecht. thes. 490. et seqq. Scip. Amir. lib. 1. differt. Ordinariũ ærarium ad militẽ alendũ & stipendia solvẽda, nulla ratione melius quàm ex reditu & pensione rerũ quæ cõsumuntur & distrahũtur cõstitui potest. *uti hodie fit in Belgio Ita enim pecunia ad oẽs incidẽtes necessitates semper præsto est. atq; onera belli etiã forenses et extranei ex parte ferũt.*

Sed hic tamen cuique provinciæ, certum militum numerum pro ſtipendio ſolvendo adſignari, valde utile eſt. *vid. Scip. Amir. lib. 2. de regni & Reg. inſt.*

Arma neceſſaria ſunt, quia ſine his vim hoſtilem avertere, vel inferre non poſſumus in bello.

Conſultum igitur, ut bellum geſturus, armamentarium habeat, in quo ad certum numerum peditum, equitumque, tela & arma, itemque tormenta, machinæ pulvis, & quæ talia juvãdis viribus, hæc aut prior ætas invenit. Adde naves & inſtrumentum omne nauticum, ſi regio tibi maritima & portuoſa. Nam ſubitò iſta ægrè parantur, & ſemel parata, non ſolum in bellum valent, ſed ne fit bellum. Lipſius lib. 5. c. 6. in fine. Ornamenta armorum precioſa, criſtæ, plumæve, milites animoſos reddũt, & hoſti ſunt terribiles. Suetonius de Iulio Cæſare ſcribit, tam milites cultos, auro & argento ornatos habuiſſe eum, ut metu damni in prælio fortiori & ardentiori animo certarent.

Huc etiam refero tentoria, tabernacula militum, currus, vehicula, naves, pontes, ſecures, legones & alia neceſſaria inſtrumenta.

Videat quoque ab initio belli, ut omne artificiorum ad bellum neceſſariorum genus in promptu habeat. *de his vide Greg. lib. 11. c. 5. de Repub.*

Munitionum exſtructio & reparatio neceſſaria. 2. *Chron. cap. 32. 5. 6. Iudith c. 4. 4. c. 5.*

Commeatus omninò neceſſarius. *Nam qui hoc caret, vincitur ſine armis, & reliquis caſibus poteſt in tempore ſubvenirí. Pabulatio & annona in neceſſitate non habent remedium, niſi ante condantur, & fames vi nulla repelli poteſt, & mendicitas ad omnem deſperationem vocat armatos, nec diſciplinam poteſt ſervare ieiunus exercitus. Scip. Amir. lib. 13. diſ. 5.*

Paratus igitur commeatus in uſum duplicem militum, & præſidiorum. Illorum quidem, nedum in agmine & caſtris ſunt, egeant. Horum verò, ut adverſus moras obſidionis, annuis copiis firmentur, *ut docet Lipſ. Ioſuæ c. 1. 11. 1. Reg. cap. 20. 27. & Iudic. c. 20. 20. Decẽ viri eligantur è centum ex omnibus tribubus*

Iſraël,

Iſrael, & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, ut poſſimus pugnare contra Gaba Benjamin. vide Greg. lib. 11. de Rep. cap. 3. num. 13. tit. ff. & C. de annon. milit. & tit. de erogat. milit. annon. Petr. Gregor. lib. 11. c. 5. de Republica. Qui itaque rem ita inſtituit, ut ſibi victus ſufficiat, & hoſtis inopia frangat, jam quaſi victor eſt. Greg. d. lib. 11. c. 3. n. 13. 14. de Repu. latè Rantzovius in libro de bello. Bodin. lib. 6. c. 2.

Eſt verò annona viritim diſtribuenda, quę diligentius quã cõmunis conſervatur, conſtituendúſq; locus vel civitas, quæ ſupplendis cõmeatib. ſit oportuna. *Scip. Amir. d. lib. 13. diſcur. 5.*

Ergò pabula, frumentum cęteræque ſpecies annonariæ & neceſſariæ naturę, comparari, & in locis oportunis ad rem gerendam, vel in munitiſsimis congregari debent, & quidem amplior modus quam ſufficit.

Præterea etiam quicquid in pecore, vel quacunque fruge vinoque hoſtis ad ſuum victum occupare poſſet; maturè ad loca tuta eſt transferendum. *Obrecht. theſi 534. & ſeqq. de bello.*

Commodorum, quibus hoſtis iuvari poſsit, ademptio eſt, quâ removentur, præoccupantur, intercipiuntur, intercludũtur, vel adimuntur, hoſti omnes rei benè gerendæ facultates neceſſariæ, vel cõmodæ, uti cõmeatus, arma, milites, & ſimilia. *2. Chron. c. 32. 3. Iniit conſilium cum dynaſtis ſuis de obturandis aquis fontium, qui erant extra civitatem. 4. congregantes ſe populus multus obturaverunt omnes illos fontes & torrentem inundantem per medium regionis, dicendo: cur venientes reges Aſſyriæ invenirent aquas multas? & v. 11. & ſeqq. ubi verbis ſibi adjungere & ab hoſte ſuo abſtrahere volebat milites. 1. Sam. c. 13. 19. Faber autem non aderat in tota terra Iſraelitarum. Dixerant enim Philiſtæi, caveamus ne faciant Hebræi gladium, aut haſtam. 20. 21. 22. Iudith. c. 4. 3. 4. & ſeqq. c. 5. Ioſ. c. 19. in loca impervia & tuta quo non facilis acceſſus, ſe recipere, 1. Sam. c. 23. 24. Iudit. c. 6. 4. Et caſtra ponentes contra eos perdebant proventum terræ. & ſeqq. c. 7. 24. ibi; & præoccupate ipſis aquas etc. vide Rantzavium lib. 2. de bello.*

Personę in bello necessariæ sunt gubernatores seu directo-
res; & milites.

Gubernatores seu directores belli voco, qui habent potestatē evocādi & ducēdi milites. *l. 2. §. 1. de his qui not. infam. Tales et Iudæos habuisse cōstat, 2. Sam. c. 2. 8. 9. 13. et seqq. c. 9. 2. 4. c. 20. 23. 24. Deut. c. 20. 9. Sine quibus turba militaris est, quasi corpus sine spiritu & instar navis sine rectore. Bocer. de iur. bell. li. 1. c. 4. Polyb. lib. 6.*

Gubernatorum & directorum illorum duo sunt genera. Sunt enim primarii, vel secundarii.

Primarii sunt, qui summæ rei imperant, suisque consiliis & ductu rem gerunt. Qualis est quivis summus magistratus, seu eius loco dux & imperator exercitus.

In bello expedit, ut sit unus summus dux, seu imperator, non plures. *Nam multi imperantes perdidêre Cariam, & multi imperantes habent imperium & regnum nullum, aut incertum, & discordiis obnoxium. Cominæus lib. 2. mea sic est sententia, ait, ut existimem, eum qui solus in potestate habet decē hominum millia, magis esse metuendū, quam decē cōfœderatos, qui singuli senis. milib. præsunt. Nam quia nullius hîc est præcipua, vel singularis autoritas, multa quotidiè in disceptationē incidunt, & antequam aliquid cōstituatur, prætereūt ferè occasiones. Exēplum præbet bellum Germanicū à confœderatis Smalcaldicis gestum. Ideò Romani tempore belli Dictatori imperii militaris summam committebant. Hic laudem rei à se præclarè gestæ ad summum magistratum referre debet ad invidiam à se removendam. 2. Samuel. cap. 12. 28. 29.*

3. In imperatoris electione consideratur præcipuè, *I.* scientia rei militaris. *II.* auctoritas. *III.* felicitas, quæ sunt tres notæ & τεκμήρια boni ducis. *Bocer. lib. 1. de iur. bell. c. 7. Iunius. part. 2. quæst. 71. Exemplum ducis fortis, prudentis, diligentis vide in Nehemia. Nehem. c. 4. 4. 9. 13. 14. 16. 17. & seq. in Davide, Iosua, Simsone & aliis.*

Scientia rei militaris intelligitur hic, quâ non tantum auditione, aut lectione, dux exercitus, sed usu potissimùm & propria experientia rationem belli gerendi compertam habet

&

& probè cognitam, ideò quod nullum genus belli sit, in quo illum non exercuerint varii casus; *qualis fuit in Davide, in Alexandro magno, Hannibale, C. Mario. C. Pompeio, & aliis. vide Scipion. Amirat. lib. 14. discurs. 6.*

Hęc scientia rei militaris comprehendit sapientiam in consulendo, consilium in providendo, industriam in agendo, celeritatẽ in conficiendo, & in consio capiendo promptitudinẽ, sagacitatem in stratagematibus, vigilantiam & fortitudinẽ in periculis, patientiã laborum, & leveritatã in animadvertendo.

Silentium consilii laudatur, ut eorum quæ est facturus indicium voce, vel vultu, non detegat, ne illud fiat irritũ, vel cõtrariis consiliis præveniatur & intercipiatur, vel clades sequatur. *Greg. lib. 11. c. 2. in fin. De quibus singulis pauca subiiciam.*

Consilium & providentia ad scientiam rei militaris sunt necessaria, ut sit eiusmodi dux cautus, cunctansque; qui nullo loco, nisi quantum necessitas cogit, vel summa occasio suadet casui fortuito se committat, à quo temeritas aliena. *Prov. c. 20. 18. ibi, prudentibus consiliis gere bellum. c. 24. 5. vir sapiẽs est cum robore & vir sciens fortificat vires. 6. Nam prudentibus consiliis geres tibi bellum & salutem comparabis per amplitudinem consiliariorum. c. 21. 22. nec facilè hosti credat. Iudic. c. 3. Iudith. c. 11.*

Præliorum enim delicta emendationem non recipiunt, ne obis in bello peccare licet. Melior itaque est dux cautus, tutus & lentus, quam proiectè audaculus & præpropere festinans, et qui janus sit respiciens et prospiciens. Lips. lib. 5. polit. c. 15. Incerti enim exitus pugnarum & Mars communis, qui sæpè spoliantem iam & exsultantem, everit & perculit ab abiecto. Et morâ sæpe vincitur hostis, sæpè etiam periculum in mora. Temeritas ubi primum impetum effudit, sicuti quædam animalia, amisso aculeo, torpet.

Industria & dexteritas in agendo, necessaria, ut alacer dux sit & actuosus, qui militibus præcat & verè ducat, qui ipsemet sit in opere, in agmine, qui exerceat milites etiam sine bello, cura, provisa, & perinde agat, ac si hostis ingruat.

Cele-

Celeritas consulta in conficiendo necessaria, āteverrit impedimenta, hostem attonitum, & ducem mirabilem facit. *qualis prædicatur in Alexandro magno & C. Iulio Cesare, qui dixit: veni, vidi, vici, vid. Richt. axiom. 22. 1. Scip. lib. 18. dis. 8.*

Propmtitudo consilii extempore capiēdi duci maximè necessaria: cum plura consilio, quàm vi perficiantur. *vid. exempla apud Boter. lib. 10. c. 6. quod ex repræsenti capiendum est.*

Consilia ejusmodi, Lipsius dicit esse recta, vel obliqua. Recta vocat, quę planam & militarem viam ineunt, ut nimirum possit occasionem observare in bello, cáq; uti, scilicet ut non desit sibi oblatæ occasioni, neq; hosti oblatam concedat, sed adimat impediátve. Ergò prior occasio arripienda: posterior verò impedienda & hosti adimenda est.

Famæ quoque in bello serviendum quam maximè, cujus momentum magnum in bello ad terrendos, vel animandos homines. *Fama bella constant, quæ validissima in nervis. Nam existimatio tantas habet vires, ut ejus ope sæpè à minoribus exercitibus majores superentur. Scipio Amirat. lib. 12. discurs. 1. exemplis probat. Hæc enim dubios firmat, benevolentiam amicorum auget, milites obsecundantes reddit, commeatuum vias explanat, pecunias minori labore adquirit. denum plerąq; omnia in existimatione consistunt, qua amissa, fortissima & validissima remedia vix prosunt. Hinc Cicer. pro lege Manil. quanta innocentia debent esse imperatores? quanta in omnibus rebus temperantia? quanta fide? quanta facilitate? quanta humanitate? ut fama etiam virtutis & fortitudinis aliis sint terribiles. Sed famæ etiam non serviendum in ipsa ratione gerendi belli. Malè enim imperatur, cum regit vulgus Duces.*

Dux non sit securus in bello, hostémve contemnat, ob nimiam fiduciam sui. *Nam nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet. Securitas enim calamitatis frequentissimum solet esse initium: Et sæpè contemptus hostis cruentum certa nere edidit, & inclyti populi regésque per levi momēto victi sunt, & sui fiducia semper noxia uti Lipsius dicit. vide exempla 1. Reg. c. 20. 3. 4. 5. 6. 7. et seqq et v. 16. 17. 18 19. 20.*

Contemp-

Contemptus hostis & negligentia excubiarum, sæpissimè cladem securis attulerunt, vt docet exemplum Saulis. 1. Sam. c. 26. & c. 11. c. 14. & aliorum, Iudic. c. 9. c. 12. c. 16. 1. Reg. c. 20. 2. Reg. c. 16. c. 18. Iudith. c. 5. c. 14. c. 16. & Iudic. c. 8. 11. 12. c. 18. c. 7. 8. 10. Ios. c. 10. Noceat securitas. Prov. cap. 21. 22. Ezech. cap. 38. 8. Et nihil tam leve est in bello, quod non magnæ interdum rei momentum faciat. Nihil igitur in bello est contemnendum.

Excubias ergò Dux habeat, tam diurnas, tum nocturnas, in quibus vices stationis sint, quas ipsemet obeat, visitet, præsertim nocturno tempore, & tesseram militarem distribuat. In hostes maximè irruat, cum illi valdè sunt perterriti, vel securi. *Iudic. cap. 7. 15. & seqq. 1. Sam. cap. 30. 15. 16. 17. Iud. c. 8. 11. & exemplum Abrahami. Gen. c. 14. vide Ranzovium de bello.*

Dux sciat omnia inquirere, suum & hostium exercitum, locorum situm, naturam regionis noscere, & ingenium ducis adversarii, mores & naturam militum hostilium, & statum & res hostis, an morâ facilè languescant, pretio corrumpantur in discordiam & quomodo adduci possint. *Ios. c. 2. 1. 1. Samuel. ca. 14. 7. Num. c. 13. Iudic. c. 18. 1. Sam. c. 26. 2. Sam. c. 15. 2. Reg. c. 7. Sunt igitur serendæ & alendæ discordiæ & seditiones inter hostes, quibus frangantur, vel distineantur eorum vires. Sic Drusus Germanos fregit, vt tradit Tacit. lib. 2. annal. Sic Annibal, quia ei omnia hostium, haud secus, quam sua nota erant, in multis hostium sucrum conatus impedivit. Imprimis verò ingenium Ducis noscat, ut Polyb. li. 3. ait, & fidem hostis tentet missis corruptoribus & donis, exploret omnia, imprimis, num discordia possint & simultatibus, vide Ranzovium lib. 2. de bello.*

Dux rationem pugnandi optimè sciat, qui castra metare peritè possit, pro loci qualitate, angustia & laxitudine, aut militari multitudine, neque eadem figura & habitu, neque iisdē in locis semper. Siquidem modo quadrata, modò trigona, plerunque rotunda, nonnunquam lunata & hemicycla: ut si qua maior vis ingruat, milites sint in tuto, & sicuti loci natura rempusq; patitur, castra & munitione sexrendere, ut oportuna

aquatio, ne ſiti & laſsitudine conficiantur, ut lignorum, & pabuli ſit copia, ne commeatu, aut re frumentaria prohibeãtur, ne illis, aut iugum immineat, nec ſylva denſa, aut latens foſſa, &c. *vid. Alex. ab Alex. lib. 1. c. 12. gen. dier. De caſtris muniendis vid. Scip. Amir. lib. 19. diſ. 9.*

Dux talis ſit, qui tempora & occaſiones pugnandi captare & obſervare poſsit, ut imparatis, cibũ capiẽtibus, in itinere laſsis, equos ſuos paſcentibus, ac nihil tale ſuſpicantibus, vel ex ſtultitia vel inicitia lapſis, celeritate conſulta ſupervenire ſciat. *uti David ſæpiſſimè ſubitò & ex inſidiis hoſtes eſt adortus, & Abraham, Geneſ. cap. 14. 15. & alii. Boni enim duces, non aperto Marte, in quo eſt commune periculũ, ſed ex occulto ſemper attentant, & formidantẽ exercitum ad publicam pugnam non producunt. arg. Deut. c. 20. Perrarò bonus Imperator ſignis collatis decertat, niſi ſumma neceſsitas, aut ſumma ei occaſio detur. Cæſar Auguſtus dixit: Prælium, aut bellum nunquam ſuſcipiendum, niſi cum maior emolumenti ſpes, quam damni metus oſtenditur. Sueton. cap. 25. in Auguſto lentè procedet adverſus hoſtem, quem tempus indies deteriorem & locus alienus faciunt. Qui in hoſtili terra eſt, inter omnia inimica & infeſta eſt. Multa bella impetu valida, per tædia ac moras evanuère. Quod ſi tamen neceſsitas quadam ubeat pugnare, inter duo mala minus eliget. vide Scip. Amirat. li. 18. diſcurſ. 5.*

Dux conſideret, num locus pugnæ hoſtibus inimicis, an ſibi accommodus, an equitatui idoneus, an peditibus, an anguſtus, impeditus arboribus, paludibus, vel campus apertus. 1. *Sam. c. 14. 7. Ioſ. c. 2. 1. 2, & ſeqq.* & ne à potentiore, in loco non idoneo circumveniatur. Ideoque impervia loca tenebit. 1. *Sã. c. 23. 24. Scip. Amir. lib. 18. diſcurſ. 1.*

Sæpè etiam iuvat, ſi ita ſis captus, ut tuis ſit neceſsitas in loco, ſpes in virtute, ſalus ex victoria. Sanè propinqua munimẽta, aut mœnia, quantò plus ſpei ad effugium, cò minorem ad reſiſtendum animum dare ſolent.

Dux eiuſmodi ſapienter & peritè aciem diſponere poſsit

&

& instruere ad resistendum, vel vim inferendam. 1. *Reg. cap.* 20. 14. 25. 1. *Sam. c.* 11. 8. 2. *Sam.* 18. 1. *Iosu. c.* 8. 1. *Macch. c.* 5. c. 6. c. 9. c. 10. 1. *Sam. c.* 30. *De qua dispositione ex Homero Lipsius præcepta adfert sequentia:*

1. Atque equites posuit cum curribus ordine primo,
2. At peditum à tergo floré nque & robora belli,
3. Munimen septumq ; e:sed in medio agmine viles.
4. Ignavósque uti vel nolentes depugnarent.

Aliam viam & rationem benè instruendæ aciei tradit *Scip. Amirat. lib.* 21. *discurs.* 2. *eamque exemplis illustrat. Aliam Ranzovias: aliam Fronsbergius: & aliam alii. Vegetius lib.* 3. *cap* 17. quin ad victoriam, inquit, plurimum cõfert, ut lectissimos de peditibus & equitibus habeat dux post aciem in subsidiis præparatos. *Nam qui superveniunt, terribiliores sunt hosti iis, qui in manibus sunt & pugnant.* Inopinata enim maximè movent & terrent, & sæpè milites vanis & inanibus magis, quam iustis formidinis causis moveri compertum est. *vid. Gregor. lib.* 11. *cap.* 3. *& 4. & Flav. Veget. de re milit. Dissipatus exercitus facilè cæditur.* 1. *Sam. c.* 30. *Iudith. c.* 13. *coniunctæ vires validiores. Interest etiam scir cordines laxare cum acies premitur. Scip. Amir. lib.* 20. *dis.* 12. *ita enim ommodius pugnare, dimicare & armis suis uti possunt. Romani legionibus suis maximam orbis partem domuerunt: Macedonii suis phalangis Asiam. Erat autem phalanx, quasi unum corpus conglobatum coniunctumque ex pluribus militibus, qui suis hastis inter se invicem conserti erant instar sæpis contextæ. Legiones erant corpus quoddam, multis membris compositum, ex militibus scilicet hastatis, triariis & principibus. Legiones distribuebantur in cohortes: cohortes in centurias: & hæ in contabernia, seu manipulos: vide Scipion. Amir. lib.* 2. *discurs.* 5.

Prudentis est imperatoris, ne in prælio ab hostium exercitu circũveniatur, diligenter prospicere, & ne à fronte & à tergo simul oppugnetur. 1. *Sam. cap.* 23. 24. *Quare subsidia semper pa-*

rata habeat ad eos usus. 2. Sam. cap. 10. 9. 10. 11. 12. vid. Greg. lib. 11. c. 4. num. 5. de Rep. & nullum hostem, hostilémque arcem à tergo relinquat, aut loca non tuta. *exemplis illustrat Scipio Amir. lib. 18. discurs. 6. ita enim expeditior frumentaria & annonæ ratio.*

In acie, instruenda & dividenda plerumque utile pergentes eam nationesque disponi, ut discretus labor, fortes ignavósq; distinguat, atq; ipsa cõtentione distinguantur & accendantur. idque ita, ut exteri & mercenarii, proximi sint discrimini, & domestico sanguini parcatur. *Lipsius ex aliis.*

Consultum tamen est, regnicolas & nobiles patriæ miscere cum stipendiariis, ne proditio & defectio fiat. *Greg d. lib. 11 c. 3. num. 8. 9. de Repub.*

Equites & pedites in bello sibi invicem in prœliis plurimùm prodesse possunt.

Loca munita præsidiis custodienda, non iustę præsidio destituenda. 1. *Sam. cap. 30. 6. Ios. c. 8. 17. 2. Sam. c. 8. 6. 2. Chron. c. 17. 2. c. 11. 5. 6.*

Portarum custodia & cura fidelis, fidelibus committenda. *Nehem. c. 7. 3. c. 13. 19.*

Duci, si fieri potest, studendũ, ut semper prior aciem instruat. *Nam tum ex arbitrio tuo poteris facere, quod utile tibi iudicas, cum nullus obsistit. Deinde hoc ipso tuis auges confidentiam & adversariis minuis. Alex. ab Alexand. lib. 4. c. 7.*

Ducem quoque illo tempore in acie instruenda convenit esse confidentem & lætum & alacrem, non segnem, hucque illuc clamoribus circumagi & desperabundo similem. 1. *Sam. c. 13. 9.* Hortetur ad virtutem, & quamquam virtuti ipsorum confidat, tamen hortationes & preces miscebit.

In re trepida, nequaquam ille trepidet, sed in trepidatione constantis Ducis & fortissimi militis officiũ faciat, suos sistat & inciter, paventibus occurrat, cedentes retineat, ubi plurimus labor, eò frequentius advolet, deniq; manu, voce, consilio, insignis hosti, conspicuus suis. *uti Lucan. de Cæsare ait, lib 7.*

Subiicit

Subiicit ipſe manu gladios, ac tela miniſtrat,
Promovet ipſe acies, impellit terga ſuorum.
Verbere converſæ ceſſantes excitat haſtæ.

Adde exemplum Davidis, 1. Sam. cap. 30. & Saulis, 1. Sam. c. 11. & Gideonis & Ioabi, 2. Sam. cap. 10. 10. 11. 12. c. 18. 1 1. Sam. c. 4. 9. Iud. c. 20. 33. & ſeqq. adde Alex. ab Alex. lib. 4. c. 7. Scipionis Africani, Papyrii Curſoris & aliorum. Boter. lib. 10.

Quod ſi ſuos vincere videt, cohibebit, ne nimis diffundantur. *Frequenter iam fuſa acies, diſperſos ac paſſim ſequentes, reparatis virib. interemit. Satis citò incipis victoriã, ubi proviſũ fuerit, ne vincare.*

Non etiam pertinaciter inſtandum, ne clauſis ex deſperatione crescat audacia: & cum ſpei nihil eſt, ſumat arma formido: ſed via ad fugiendum munienda.

Denique à præda milites arcendi, donec plenè vicerint. *Nam ſæpè obſtitit victoribus prædum inter ipſos certamen, omiſſo hoſte ſpolia conſectandi. Hæc ex Vegetio & aliis latius Lipſius perſequitur lib. 5. polit. c. 16. & Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub. & Scip. Amirat. lib. 1. 7.*

Obliqua conſilia & occulta, ſunt ſtratagemata, in arte, dolo & ſolertia poſita, quam ubi cavendus quàm opprimendus eſt hoſtis. *Dolus (enim) an virtus, quis in hoſte requirat? Inſidiæ igitur ſtratagemata, aſtutia, ſolertia & dolus in bello contra hoſtem ſunt licita. Num. c. 13. Iud. c. 1. 24. Ioſ. c. 18. 2. Sam. 5. 23. Iud. 20. 33. & ſeq. Gen. c. 14. Itaque exploratio & proditio res media & adiaphora eſt, qua bene & male uti poſſumus: Machiav. li. 3. c. 14. Boter. li. 9. c. 22. Lipſ. li. 5. c. 17.*

Huc pertinet conciliatio animorum, corruptio & deceptio, quæ in bello licita. Nam hic prudentiæ eſt, conciliare ſibi animos hominum, & ad uſus ſuos adjungere: quod fieri poteſt ſuaſione & dono, quo omnia ſunt venalia, inprimis proditio & arcanorum revelatio. 2. *Chron. c. 32. 1. 2. 18. 2. Sam. c. 3. 20. 21. & c. 19. 14. 15. c. 20. 4. 5. Lipſ. lib. 4. c. ult. Et transfugæ hoſtium recipiendi ſunt. 2. Sam. c. 4. 11. Deut. c. 23. 15.*

Deceptio eſt, qua inducitur alius in commoda tua, errore aliquo objecto. Decipere enim in bello prudentia eſt, ſicuti

& ſimulatio & diſsimulatio. *Iudic.c.3.28.2.Sam.c.3.8.9. 29.1. Sam.c.10.27.* ſine quibus techuis, dux belli contra inſidiantes vix eſt, ut ſe, vel ſuos aliter tueri poſsit. *Hinc conſultum putant, ut diſcordiæ inter hoſtes ſeminentur, excitentur tumultus, ſeditiones: item cũ Ducibus hoſtis, vel aliis auctoritate & poteſtate inſtructis clam conſpirare, eoſq; ad diſſuadendum bellum, vel obſidionem prælium ve inducere, alióve eos avertere, aut, ut tradius & cunctantius agant, aut ut de propoſito hoſtis in tempore eos certiores faciant. Boter. lib.6. cap. 8. Debet itaque Dux noſſe certos & convenientes modos quibus hoſtem decipiat, vide Ranzov. lib. 2. de bello c.4. Quo refero interceptionem commeatus & militum auxiliarium copiarum, quæ hoſti ſubmittuntur. Ranzov.d. lib. 2.c.16. Cunctatio Fabiana plurimum & hic momenti habere poteſt.*

Deceptio, quæ cum perfidia eſt coniuncta. nequaquam in bello etiam licita. *Pſalm.15. Rom.cap.1.2. Sam.cap.21.6.7. Ioſ.ca. 9.3.26. Proverb.c.20.28. vide de his Alberic. Gentil, in libello de iure belli, lib.2.c.8.9.10. ubi varia exempla refert. Valer. Max. lib.7.c.4. Covarr. 1. var. reſol.cap.2. Ioſ.c.2.14. Lipſ. lib.4.c. ult. Prov.c.11.c. 17. Eccl.c.7. Non decet principẽ labiũ mendax, d.c.17. Prov. & Dana. lib.3. polit. cap.4. ubi ad contraria reſpondet Martyr. in loc. de bello. & Iud.c.1. Melch. Iun. lib.2. polit. quæſt.76.*

Proditoribus etiam uti poteſt. *2.Sam.c.15.32.c.4. Martyr. in Iudic.cap.1. quia iure & bono animo ſit contra illum, qui deteriorem cauſſã agit, et nõ vult pati adduci ſe ad bonas et æquas cõditiones. & ſceleratis nõ occultãdi: quales proditores boni fuerũt Gibeonitæ, Rahab, Iahel, Ionathã, Huſai, qui iuſtè prodiderũt iniuſtè agẽtes & moliẽtes iniqua.*

Alterum, quod in duce ſpectandum eſſe dixi, eſt authoritas. *Nam ubi non eſt authoritas, ibi nec timor eſt hoſtium, nec ſubditorum. Homines enim in tantis rebus opinione non minus famæ quam certa aliqua ratione commoventur, ut aut contemnant, aut metuant, aut odio, vel amore proſequantur. Hac valuit & vicit multos Alexander, Scipio Africanus & alii.*

Hanc authoritatem parit inter alia etiã ſeveritas in delictis militaribus vindicandis, & in diſciplina militari conſervanda.

Facilis

Facilis enim dux, ut inutilis contemnitur, quamvis illo milites delectentur. Austerus, severus & rigidus, licet eundem aversentur, tamen obsequētes & obedientes habet milites: quib. est etiā gratus et acceptus, quādo se veritatē comitate & benignitate nonnunquā tēperat, uti qāndo se dux cū militib. exercet, & cultu habituq; corporis paululū à privato differt: itē quādo ubi quis inops est, vel saucius, vestē et fomēta largitur: vel aliis modis & artibus se charū & venerādū efficit, uti Lipsius ex aliis refert.

Exercitus benevolentiā etiā sibi dux ille facilè conciliat, qui cum militibus ipse cibū militariter capit, qui in laboribus & periculis cum iis versatur, qui minus prædæ capit, eāmque militibus relinquit: & qui non abutitur sāguine militū, quē non temerè, crudeliter, vel perfidè effundit. *facit huc. 1. Chrō. c. 11. 19. Dicebat enim, Absit mihi à Deo meo, ut sanguinem virorum istorum biberem ineuntium periculum vitæ suæ. vid. Patr. lib. 8, tit. 12. de regno.*

Contētiones in exercitu per Duces tollendæ, & maturè sunt definiendæ. Tandē enim longius serpunt & fiunt periculosæ. *Duces igitur inter se dissidentes, nisi sepārentur, produnt exercitum, & præclaras rei benegerendæ occasiones perdunt. Danæus in aphoris. politic.*

Eodem quo que modo proproirum delictorum recordatio convicia inter milites prohibenda sunt.

Tertium, quod in Duce eligendo considerandū diximus, est felicitas, quæ comes ferè consilii & rationis est. *Fælix fuit Dux Iosua, Cyrus, Alexander magnus, Carolus quintus & plures de quib. Boter. lib. 10. c. 2.* Sed tamen paulò benignius quibusdam à Deo attributa, & quibusdam etiam, alioquin sūmis viris denegata, qui quarta luna nati, domi equum Seianum habent, ut veteres dixerunt, adeò ut cuicunq; rei manū admoverint, ea se avertat. *Greg. lib. 11. c. 4. num. 6. 7. Hanc in felicitatem eorundem comitari solet militum stupor, ut fælicitatem eorundem fiduciæ. Vnde Theog.*

Multis mens læva est, sed eisdem numina dextra,
Quos eis malè quod cæptum est, vertit & in melius.

Contra aliis destinata, salubriter omni ratione potētior successus defecerit. Vt quisq; occasione utitur, ita præcellit, atq; exinde sapere eū omnes dicimus, ut ait Plutarch.

Sequitur de secundariis gubernatoribus, qui imperantis alterius nutu sive jussu imperant, & suo ductu rem gerũt. Talis est ducis legatus & tribunus militum. Eiusmodi strenui esse debent, qui caveant, ne popularis favoris significationem & applausum captent, vel admittant, ne fiant duci suspecti. *Vide exemplum* 1. *Sam. c.* 18. 7. 28. *& c.* 14. 53. *Ideoq; convenit hisce ad removendam à se invidiam aliorum & ducis, ut ad ipsum laudem præclarè gestæ rei referant.* 2. *Sam. c.* 12. 28. 29. *ubi exemplum Ioab extat.*

Legatus Ducis, seu imperatoris belli est illius vicarius, qui hodie vocatur locum tenens.

Tribunus militum, est eorundem præfectus, qui vocatur hodie capitaneus.

Hucusque de belli directoribus & gubernatoribus: sequitur de militibus.

Milites sunt homines à magistratu ad *συμμαχίαν*, seu bellum tractandum collecti & ordinati, *definitore Obrechto l.* 2. §. 1. *de his qui not. infam.* 1. *Sam. c.* 14. 53. *Prospiciebat sibi Saul de omni viro forti & omni strenuo, quem recipiebat ad se. Deut. c.* 20. 1. 2. *& seqq. De variis variorum militibus latè Zuing. vol.* 2. 8. *lib.* 3. *Boter. lib.* 9. *c.* 4. *de polit. cons.*

Horum alii sunt tyrones, alii veteres milites, alii veterani.

Tyrones sunt novi milites, qui publicis stipendiis ad militiam instituuntur, nondum tamen in ordinem militum relati sunt, *l.* 3. §. *si plures. D. de re milit.*

Veteres milites sunt, qui aliquoties in bello interfuerunt. Veterani sunt, qui legitimam missionem impetrarunt. *tot. tit. de privileg. veteran.*

Hi priores *σύμμαχοι*, seu commilitones omnes dividuntur in equites & pedites. Illis campi, his colles, urbes, plana & abrupta servantur, qui militiores ubique & minori sumptu aluntur. *Exemplis probat Boterus lib.* 10. *c.* 9. *& Lipsius lib.* 5. *c.* 7. *pol. & Scip. Amirat. lib.* 19. *discurs.* 2.

Collectio militum fit vocatione militum, & vocatorum pro

batorum receptione.

Vocatio militum est eorundem ad locum certum sub tempore certo, quibus conveniant evocatio ex locis diversis.

Idoneos autem milites evocari ex quinque notis judicandum existimat Lipsius, nimirum ex patria, ætate, corpore animo & vita. *ex quibus delectus militum haberi potest etiam iudicio Bocer de jur. bell lib. 1. c. 7. Melch. lib. 2. politic. quæst. 70. Scip. Amirat. lib. 20 discurs. 2. & 3.*

Nam in omni conflictu, non tam prodest multitudo, quàm virtus: etiam in multis legionibus pauci sunt, qui prælia profligant.

Milites externi sæpè infidi, refractarii, cuncta ex libidine agentes, in pugna frigidi, aut pavidi, sine fide & affectu, graves incolis & pernicioſi, terræ quam defendere debebant, populatores, & graves ærario, cuius sunt hirudines.

In civilibus bellis exteræ gentes in societatem bellorum ascitæ opprefferunt Rēp. sæpè, *Richt. axiom. 248. Ita fit, ut defensores sæpè fiant devoratores. Gregor. lib. 11. cap. 3 de Repub. Exempla omnes historiæ suppeditant plurima, quæ collegit Richt. & Greg. Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub.*

Contrà intranei & domestici fidi, obedientes, fortes, acres in pugna, erga regem proprium propensi, amore & reverentia illium prosequentes patriæ amantes. *ut probat Lipsius.*

Mercenarii tamen etiam quandoque utiles imprimis, quãdo major vis, aut necessitas ingruit. Sed tamen semper cavendum providis ducibus, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus sui roboris suarumque propriè virium in castris habeant, *ut Lipsius monet et Patricius. lib. 9. tit. 15. & tit. 3. de regno. Pat. Greg. d. lib. 11. c. 3. Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub.*

Ex plagis, quæ non nimium soli vicinæ sunt & non nimium à sole remotæ, milites optimi seliguntur & vocantur. Solent enim hî naturâ loci esse prudentes & fortes, quia temperata complexione sunt prædiți. *Vide Bodin. in methodo histor. c. 5. & d.*

Fortior etiam miles è confragoſo venit; ſegnior eſt urbanus & verna.

Ex agricolis viri fortiſsimi & milites ſtrenuiſsimi gignuntur. *Sunt enim duri, agreſtes, laborioſi, patientes famis, ſitis, ſolis & frigoris, ſine deliciis & commerciis, imprimis ſilveſtres & montani, maritimi ve. Lipſ. lib. 5. c. 12.*

AEtas juvenilis in milite aptior ad labores & bellum & ad diſciplinam militarem melius informari poteſt. *Veget. lib. 1. c. 4.*

Corpus in milite mediocre probatur, quod eſt durum, cui ſtricti artus, minax vultus, maior animi vigor, corpus, inquã, vegetum potius, quam fluidum & pingue. *Lipſ. lib. 5. cap. 12. Scip. Amir. lib. 20. diſ. 2. & 3.*

Animus militis, acer & preſens, acutus & verſutus requiritur, cum cõfidentia militari, qui gloriæ avidus, verecundus, & fati ſui ſecurus eſt, qui nihil meruat niſi turpem famam.

Vita preterita militis talis fuerit, ut non molliũ artiũ cultor, dulciarius, linteo, auceps, ſellularius, nec ſedentarius, vilis aut in famis fuerit, ſed exercuerit artes ſeu opificia duriora & aſpera, laborioſa & actuoſa, ut ſũt fabri ferrarii, carpentarii, macellarii, venatores ferarum, piſcatores, agricolę, ruſtici. *Hi enim certandi laborem & in exercitu famem, ſitim & reliquas ærumnas belli patienter & abſque defatigatione magna perferre poſſunt. Lipſ. ex Vegetio.*

Sed in milite hodie hæc non obſervantur, magno certè Reipub. malo, ut rectè Lipſius conqueritur; Nam emunt hodie, non legant militem. Pecuniola proponitur, tympanum ſtrepit, et ecce coëunt aliquot ignoti inter ſe ignorantéſque, purgamenta urbium ſuarum, quibus ob egeſtatem & flagitia maxima pectandi neceſsitudo eſt: aſſueti latrociniis, bellorum inſolentes, atque ut uno verbo dicam, quorum lingua vana, manus rapaciſsimæ, gula immenſa, pedes fugaces, quæ honeſtè nominari non poſſunt, inhoneſtiſsima. Quod ſi melioris fortè notæ ſunt immixti, hi faciè abripiuntur & velut obducuntur à reliqua fece, ut Lipſius lib. 5. pol. cap. 8. ex aliis refert, & Scip. Amirat. lib. 20. diſcurſ. 2.

Modi

Modi convocandi milites hodie varii ſunt pro locorum & temporum diverſitate.

Si tumultus, vel ſubitum bellum ingruit, magiſtratus militaris plerumque campanæ pulſu, vel fulminalis machinę ſonitu, vel tuba, vel tympano, ad certum locum ſubditos vocare ſolet.

Si neceſsitas non eſt repentina, & res moram ferre poteſt, eos ad certum diem & locum adeſſe iubet, & ex iis certum numerum, reliquis dimiſsis, retinet.

Sed tertius modus convocandi eſt uſitatior. Nam ſolent magiſtratus emittere certos conquiſitores, qui ex diverſis locis milites conſcribant.

Olim apud Romanos evocari ſolebant milites per Ductorem, ſeu Ducem exercitus duobus vexillis, roſeo & cæruleo ad Capitolium fixis, illo pedites, hoc equites evocabant. Aut ſi res moram patiebatur, conſules pro tribunali ſedentes, & ſellis in foro poſitis, ſingulorũ civium nomina citari iußerunt, ita ut citati ad nomina reſponderent, & ad militiam, niſi iuſtam excuſationis cauſſam haberent, cogerentur. l. 4. §. gravius de re milit.

Sunt tamen multi, qui ad militiam cogi, & ſi vellent, recipi non poſſunt, vel quia excuſationem habent, vel quia nullam, uti infames, proditores, transfugæ, exules, rei capitalis criminis, vel publico iudicio damnati, hæretici. *vid. tit. de re milit.* Item mulieres, ſervi. *vid. Bocer. d. loc. c. 7. & Veget. lib. 1. c. 3.* timidi, ſponſi, ædificantes domum vineámve excuſationem habent. *Deut. c. 20.*

Miniſtris eccleſiæ non licet arma gerere. *Nemo enim militans Deo, implicat ſe vitæ negotiis, ut Paulus ad Timoth. ait, & alio loco; Arma, inquit, noſtra non ſunt carnalia, ſed potentia in Deo, lacrymæ, ſcilicet & preces, et ieiunia. adde 1. Chron. c. 32. Nec etiam ſufficere poſſunt miniſtri utrique muneri eccleſiaſtico et militari. Vtrumque enim requirit totum hominem. Si tamen hoſtis repentinus obſideat civitatem, et iam ſubierit in mœnia, miniſter eccleſiæ rectè poteſt arma ſumere & vim vi reppellere.*

Nec mulieribus arma tractare more militari licet. Oportet enim has familiam colere & pudicitiæ rationem habere. Prov. c. 30. & ad Timotheũ Paulus docet. Iuvare milites, exigente necessitate, possunt, & se ipsas contra vim & iniuriam defendere vid. Iun. lib. 2. politic. quæst. 69. Exempla de Iaël, Debora, Iuditha sunt extraordinaria.

Militum vocatorum probatio est, qua, ubi die & loco destinatis cõveniunt, probantur & qualis, & quam idoneus quisque ad militiã sit, exploratur, & probati recipiuntur & inscribuntur à Duce belli, vel consiliariis militaribus. *l. 17. neminem. c. de re mil. l. 1. c. qui milit. poss. Bocer. d. loc. c. 10.* timidi deprehensi, vel qui naturali aliquo affectu domi retinentur, à reliquis sunt separandi. *Deut. c. 20. 5. 8. c. 24. 5.*

Num Christiano Principi liceat uti infidelibus, Saracenis, Turcis & aliis, disputat. Greg. lib. 11. c. 3. n. 7. de Rep. & vide exempla Genes. c. 22. Ios. c. 9. & 1. Sam. c. 21. c. 27. 1. Reg. c. 15. 1. Macch. c. 8.

Recepti & approbati milites postea ad gerendum bellum ordinantur cinguli datione, deinde distributione, & denique iuramenti præstatione. Cingulum receptis militibus, tanquam armorum insigne, & militiæ argumentum, dabatur, quo appenso ense cingebantur milites apud Romanos.

Hodie apud nos milites cincti vindentur, quando certis bellicis armis decorantur & instruuntur. *vid. Connan. li. 9. com. c. 5. n. 8. Gen. c. 14. 14.*

Distributio militum est, quâ cincti in certos ordines atque officia distribuuntur, sive in numeros referuntur *l. 4. l. 38. §. 1. l. 42. de test. milit. adde Genes. c. 14. 15. 1. Reg. c. 20. 25. 26. 27. 1. Sam. c. 15. 4. c. 11. 8. Num. c. 1. c. 26. 2. Sam. c. 24. Sine qua collectio militum nihil aliud est, quàm multorum hominum confusio & colluvies. vid. Bocer d. loc. c. 10.*

Distributio hodie, quando magnus colligitur exercitus solet fieri in regimina tria, nempe in Regimen equitũ, in regimẽ eorum, qui rem armamentariam tractant & administrant; & in regimẽ peditũ. *Olim fiebat in legiones et optiones. vid. Boc. d. loc. c. 11.*

Legiones

Legiones in varios numeros distribuebantur, veluti in cohortes, alas, cuneos, centurias, decurias, in quos numeros, milites relati, & sub eorum signa, sive vexilla collocati iugiter ipsis inhærere tenebantur, nec ab iis sine periculo discedere poterant.

Optiones erant auxilia fœderatorum, quæ legionibus in acie iungebantur, uti iis præliandi magis adminiculum essent, quàm principale subsidiũ. l. 2 §. 1. de his qui not. infam. li 2. C. de hæred. Decur. l. ul. C. de locat. condu. vide Rosin. in antiq. Rom. lib. 10. cap. 4. Alex. ab Alex. li. 1. c. 5. & li. 6. cap. 22. c. 3. lib. 8. cap. 3. gen. dier. Zuinger. volum. 28. lib. 3. theat.

Regimen equitum in certas cohortes & turmas hodie distribuitur, *Bocer. d. loc. c. 11.*

Cohors ducentos & quinquaginta, vel trecentos: Turma quinquaginta equites continet: interdum plures, interdum pauciores, pro arbitrio Ducis belli. *Bocer. d. loc.*

Alterum Regimen in certos quoque ordines & officia distribuitur.

Tertium regimen in certas cohortes & contubernia distinguitur.

Cohors 300. vel 400. & contubernium. 10. vel 6. constat militibus, quibus præest Decanus, seu Decurio, Decurioni verò præest Quinquagenarius, & huic centurio.

Quod si cohors quingentos complectitur milites, nihil melius est atque utilius: quia ita minores fiunt sumptus, & tam ad repellendam, quam ad inferendam vim plus roboris habet.

Singula militum, tum peditum, tum equitum contubernia, unum calonem & lixam unum habeant & iumentum ad minus unum, quod sarcinas contubernii ferat, ad summum tamen jumenta tria, Focariæ verò mulieres, minimè tolerandæ sunt in exercitu.

In toto autem exercitu, trium generum personæ sunt, quarum primi generis ad tria regimina; secundi generis ad unum regimen, tertii generis ad unam cohortẽ referũtur. *ita Obrech.*

Primi generis personæ functioni certę præsunt, vel parent.

Præsunt consiliarii militares, seu diribitores, castrensis erarii custos, supremus rerum capitalium præfectus, supremus præfectus annonæ, metator atque mensor, incendiorum magister, & Archiater. *Boter. d. loc. c.* 11.

Parent aliis in hoc genere, secretarius Ducis belli, & Fecialis.

Secundi generis personæ, vel ad Regimen equitum, vel ad Regimen rei armamentariæ, vel ad Regimē peditū pertinent.

In Regimine equitum, qui functioni certæ præsunt, habent generalem huius Regiminis curam, vel specialem.

Generalem habet equitum magister, quem Germani vocamus, Rittmeister/ & illius vicarius, sein Leutenant: specialem habent præfecti equitum, horum vicarii, equestris metator atq; mensor equestris, excubiarum prefectus, equestris rerum capitalium prætor & decuriones equestres.

Parent aliis in hoc Regimine capellanus, Medicus, præfecti equitum, scriba, tubicines, & equites.

In Regimine rei armamentatię similiter quidam sunt generales, vel speciales prędides & prefecti.

Generalis est magister rei armamentariæ & illius vicarius. Specialis est quæstor, aggeribus struendis præpositus, rei armamentariæ quęsitor: rei armentarię custos: aurigarum prępositus: vehiculorum prępositus, fossorum & cuniculariorum prępositus, & pontium magister.

In hoc Regimine parent aliis, medicus, capellanus, prępositus machinę fulminalis, fossores & cunicularii, pulveris nitrati custodes, chirurgus, baiuli, & exploratores.

In Regimine peditum similiter sunt prefecti generales, vel speciales.

Generales sunt magister peditum, & illius vicarius. Speciales sunt tribuni peditū, horumq; vicarii, Schultetus, Iudices, pedestris excubiarum prefectus, pedestris annonę structor,

pede-

Parent in hoc regimine aliis, medicus, capellanus, ſcriba iudicii, exploratores itinerum, duces, carceris cuſtos, lictores & pedites. *Nam ſacerdotis etiam à bello nõn omninò excuſantur. Num. c. 31. 6. Deut. c. 20. 21. Ioſuæ. cap. 6. 2. Chron. c. 13. 12. exploratores quoq; liciti. Num. c. 13. Ioſuæ. c. 2. c. 6. & proditores quandoque laudandi. 2. Sam. cap. 15. 34. dixi ſupra.*

Tertii generis perſonæ, vel ad cohortem equitum, vel ad cohortem peditum ſpectant.

Pertinentes ad cohortem equitum, ſunt præfectus equitum, illius vicarius, vexillarius, equeſtris diverſoriorum deſignator & decuriones equeſtres.

In hac cohorte aliis parent capellanus, ſcriba, præfecti equitum, cohirurgus, rubicen & equites

Pertinentes ad cohortem peditum præfecti ſunt tribunus peditum illius, vicarius, ſignifer, ordinum ſtructor, pedeſtris diverſoriorum deſignator, ordinum ductor, duo communes, ſeu populares ordinum ſtructores, & decuriones pedeſtres.

In hoc ordine parent aliis capellanus, ſcriba, tribuni, chirurgus, fiſtulator, tympaniſta, & pedites. *Hæc ex Bocero & Obrechto.*

Diſtributi milites iuramentum præſtant, ſe omnia facturos, quæ præceperit Imperator; nunquam deſerturos militiam, nec mortem recuſaturos pro Republica. *l. 13. milites. §. miſſionum. de re militar.*

Hoc iuramento præſtito, milites auctorati dicuntur, & quaſi obærati, hoc eſt, ære ſtipendiario devincti, & non amplius ſui arbitrii.

In præſtatione & exactione huius juramenti, ſolent iis qui aliis præſunt, peculiares articuli ex ipſorum officiis deſumpti, proponi, at militibus aliis in genere, alii articuli præleguntur, quibus miliaria iura & diſciplina continentur.

Supereſt denunciatio belli, qua per Fecialem, ſeu præconẽ, bellũ ex decreto & conſenſu ſũmi magiſtratus hoſti indicitur.

l. hoſtes

l. hostes. 118. de verb. sign. l. 24. de capt. & post l. reverſ. Boterus de iurè belli cap. 3. c. 6. Deut c. 20. 10. & ſeqq. Iudic. c. 11. 1. Reg. c. 20. 2. Reg. c. 2. Alex ab Alex. lib. 5. c. 3. vide Liv. lib. 1. Gell. lib. 16. cap. 4. Plutarch. in Numid. quæ denunciatio ſeu indictio belli, clarigeratio dicebatur, quam ſequebatur diffidatio, die abſagung.

Eiuſmodi denunciatio belli eſt neceſſaria, in bello vindicatorio, non defenſorio, in quo ſtari non etiam ſine indictione, bellum geri poteſt. *De variorum populorũ variis modis belligerendi latius Zuinger. vol. 2. lib. 3.*

CAPVT XXXVI.

De geſtione & adminiſtratione belli.

HActenus de ſuſceptione belli, ſequitur de illius geſtione & adminiſtratione.

Geſtio belli eſt legitimè ſuſcepti illius exſecutio peractiones bellicas.

Actiones bellicæ, ſeu polemicæ ſunt, quæ ſpectant ad vires & robur hoſtis frangendum & victoriam comparandam.

Eiuſmodi ſunt diſciplina militaris & calamitates polemicę hoſti illatæ, vel declinatæ.

Diſciplina militaris eſt ſevera conformatio militis, ad robur & virtutem, à Duce belli inſtituta. *l. 12. officium. de re milit. Deut c. 10. 23. 9. 14. c. 20. ut Lipſius deſcribit. Boter. lib. 9. c. 10. qui hanc vocant præcipuum decus & ſtabilimentum imperii & vinculum tenaciſſimum, ex cuius ſinu omnes triumphi manarunt. Nam paucos viros fortes natura procreat, bona inſtitutione plures reddit induſtria. Greg li. 11. c. 9. l. C. dicit eam conſiſtere in danda & obſervanda ratione vivendi. d. l. 12. de re milit.*

Ad robur conformant milites exercitiũ & ordo militaris.

Exercitium militare eſt, quo inſtruuntur milites aſſiduè & exercentur ad armorum uſum & ad opus. *Vnde exercitus dici-*

tur,

tur, quod melior fiat exercitãdo, ut Varro docet. Nam in omni prælio, non tam multitudo & virtus indocta, quam ars & exercitium ſolent præſtare victoriam.

Armorum uſus tyronibus primò eſt demonſtrandus, poſtea imitatio ab iiſdem in quotidianis exercitiis exigenda.

Vſus, inquam, ſingulorum armorum, gladii, bombardę, haſtæ, loricę, ſcuti, bipennis & reliquorum omnium bellicorum armorum, imprimis eorum, quibus miles quiſque uſurus eſt contra hoſtem; ut ſciat tractare illa expedire & promptè, punctim, vel cęſim, vim inferendo, vel declinando & excipiendo, & quomodo militari gradu ambulare cum armis celeriter & æqualiter poſsit: Caſtra conſtituere & munire in acie, ordinem & intervallum cuſtodire & diſpoſitos ordines ſervare, nec ultra quam decet, conglobare, aut laxare agmen, & quęcunque alia, quę evenire in acie atque pręliis poſſunt, omnia in campeſtri meditatione miles prænoſcat, 2. *Sam.c.* 1. 18. 1. *Chronic.c.* 12. 33. Vnde etiam ſimulatæ pugnæ utiles, quando inter ſe in modum juſtę pugnę milites concurrunt, idq; præmio propoſito.

Opere milites exercentur, quando aſsiduè laborare, decurrere, portare pondus, & ſolem, frigus, famem & ſitim & pulverem ferre diſcunt.

Nam hæc indurant militem, & exercitus proficit labore, otio verò conſeneſcit & langueſcit. Sæpè etiam in arduis expeditionibus neceſsitas imminet, annonam pariter & arma portandi, caſtra muniendi, foſſam ducendi, ſudes figendi, munitiones parandi. Cic. 2. Tuſcul. dicit, milites Romanos ſcutum, galeam gladium in onere non plus numerare, quam humeros, lacertos, manus, quod ſcilicet ſuper arma ferramenta, ãmona. aliáque inſtrumenta bellica quandoque illis ſint portanda. Boter. lib 5. c. 15 de pol. inſt.

Opere igitur exercentur milites. *I.* ad militarem gradum & inceſſum obſervandum. *II.* ad curſum celeriorẽ, vel tardiorẽ. *III.* ad ſaltum. *IV.* ad uſum natandi. *V.* ad facienda miſsilia

& jaciendos lapides. *VI.* ad ascendendos equos à dextris & sinistris, & expeditè desiliēdum ab ipsis. *VII* ad portandum onus. *VIII.* Ad equitandum. *IX.* Ad tormenta duēda & transferenda in loca varia. *Boter. lib. 9. c. 10. de polit constit.*

Exercentur etiam milites pugnis, præliis fictis, invasionibus, defensionibus locorum, viarum, terminorum, fossarum: Ad hostem invadendum, provocandum, ad impetus illius excipiendos, declinandos, sustinendos. Nam usus & experientia militaris in pugna plus prodest & valet, quam vires.

Ordo militaris est in bellicis actionibus, in digerendis & distribuendis militibus, ad incedendum, ad standum, pugnandum, locum ad signatum occupandum, tenendum, recedendū, properandum, accedendum, declinandum, ut nimirum quilibet in regimine suo, cohorte adsignata, sub suo centurione & præfecto in contubernio suo inveniatur.

Ita enim usus facilior, & expeditior, & efficacior esse potest, & quilibet sui centurionis, & cēturio tribuni sui, tribunus verò sui ducis imperata exaudire, intelligere & facere possunt; ad nutum & voluntatem regentis, sine tumultu. *Certum est, non omnia omnibus imperanda, sed ita se Ducum autoritas*, sic rigor disciplinæ habet, ut multa centuriones tribunosq; tantum iuberi expediat, *ut Lipsius ex Tacito refert. adde 2. Sam. c. 2. 28.*

In itinere quoque, vel in acie videndum, ut omnes milites ordinem incedendi servent, ut æquali legitimóque spacio miles distet à milite, nec ultrà quàm expedit, aut conglobent agmen, aut lavent. Sæpè enim integri exercitus ob confusionem periêre. *1. Sam. c. 30. Iudith. c. 13.*

In castris observandū, ut illa apta dimensione vias suas, portas, fora, ad formam urbis habeant, ut facilè quisq; locū suum & commilitones reperire possit. *vide Zuing. vol. 8. lib. 3.*

Ad virtutē milites cōformat, admonitio, coercitio & exēpla.

Admonitio Ducis, milites afficit & incendit ad virtutem, fortitudinem & iustam iram; *2. Sam. cap. 10. 12. confirmare, imò*

confir-

confirmemus nos, pro populo noſtro, & pro civitatibus Dei noſtri: Iehova autem faciat quod bonum videtur in oculis ſuis.

Coercitio eſt, quę mores militum coërcet & frenat, atq; robur & ordinem militarem in exercitu conſervat per continẽtiam, modeſtiam & abſtinentiam militum & concordiam.

Continentia in cibo & venere exigitur, ne milites effusè ſint conviviis & ventri dediti, & turpiſsimæ parti corporis. Vtraque res enervat & degenerat à robore ac virtute milites, aſſuetudine voluptatum.

Ideòq; à caſtris luxurioſos apparatus conviviorũ & inſtrumenta libidinum arcebit dux belli & leges de diſciplina militari promulgabit & obſervabit. *vid. Greg. lib. 11. c. 9. una Annibalem hyberna ſolverunt & indomitum illum nivibus atque alpibus, enervarunt ſomenta campaniæ. Armis vicit, viitis victus eſt.*

Modeſtia militum exigitur in verbis, veſtibus & factis.

In verbis, non ſint contumelioſi in hoſtem, inſolentes, eumque contemnentes, non ſint vani, & bucca turgidi, &, quod dicitur, Attici milites, qui in convivio & circulis cum de hoſtibus mentio incidit, vix manibus temperant qui jactabundi, vix vultum eorundem ſuſtinent, & plerumque ſunt ignavi, timidi, & ſolis verbis feroces, inimii, in periculis minimum auſuri, *Scip. li. 18. diſc. 10.*

Viri fortes, in opere acres, ante id placidi, qui pectus animorum, iræque tacitę plenum habentes, omnem ferociam in diſcrimen ipſum certaminis differunt. *Lingua in conſilio, valet in certamine dextra. De timidis militibus vide Ierem. c. 48. c. 46. Iudic. c. 9. de ſtrenuis et fortibus. 1. Sam. c. 14. 1. Chron. c. 13.*

In veſtibus militum etiam modeſtia requiritur: & omnis ſplendor & jactantia illis vitanda. Horridus enim miles eſſe debet, non cælatus auro, argentóque, ſed ferro & animo fretus. *Nam illa prædæ cedunt et hoſtẽ incitant et militẽ impediunt, et ad fugã monẽt. Videdũ igitur, potius ut benè armatus miles ſit, quã ut ornatus.*

In factis modeſtia exigitur, ut milites ſint intenti ad

Ducis ſui, non ſignum modò, ſed nutum quoque. 2. *Sam. cap.* 2. 28. non curioſi, vel refractarii, qui Ducum ſuorum iuſſa interpretari malunt, quam exſequi: item patientes in omnibus bellicis actionibus non piſcatum, non venatum, aut ad aliud opus privatum eant, ſine illius permiſſu. *l.* 7. *militem. l.* 9. *C. de procurat.*

Miles hęc tria curare debet, corpus, ut quam validiſsimum & pernicitsimũ habeat; arma apta: animum ad ſubita imperia paratum. *uti ex Livio refert Lipſius.*

Abſtinentia militum exigitur, ut à vi rapiniſque abſint, & manus puras habeant, provinciales non infeſtent, ſed cum illis, tamquam cum amicis vivant, illis nihil rapiant, auferant, ſed ſtipendio & annona ſua ſint cõtenti, & ita tranſeant, ut nõ modo manus, ſed nec veſtigiũ quidẽ cuiquã pacato nocuiſſe dicatur. *Luc. c.* 3. *l. uni. ubi Cuia. c. de ſalgam. hoſpit. non præben. li.* 12. 1. *Sam. c.* 25. 7. *Paſtores tuos, cum eſſent nobiſcum, non affecimus iniuria, neque deſideratum eſt illis quicquam omnibus diebus, quibus fuerunt in Carmelo.* 8. *interroga pueros tuos, qui tibi indicabunt.* 15. *cum tamẽ homines illi benè fuerint erga nos valdè, neque fuerimus iniuria affecti, nec deſideravimus quicquam, & c.* 16. *muri loco fuerunt nobis, & cæt.*

Abſtinentia quoque à ſomno nimio, voluptatibus & luxuria, milites ad virtutem conformat. *Hæc vitia perdiderunt in rerum abundantia milites Hannibalis, capuæ.* Sic etiam ſumptuoſa ſuppellex, delicata vita, lixæ, calones, odores, unguenta, licentia deprædandi, furandi, otium, corrumpunt milites & deteriores reddunt. Hiſce igitur contraria remedia ſunt adhibendi & ad virtutem & abſtinentiam miles informandus.

Concordia militum inter ſe, ſi non eſt, parum reliqua proderunt. Contentiones igitur in exercitu per Duces ſtatim ſunt tollendæ & definiendæ. Fiunt enim tempore periculoſiores: Contra concordia mutua, ut habet proverbium, res parvæ creſcunt, & magnæ diſcordia dilabuntur. *Concordiæ, objectio priorum delictorum, & convicia, & diverſitas religionis, impedimento eſſe ſolent.* 1. *Sam. c.* 29. 6. 7.

Hiſce

Hiſce addo adhuc alia duo remedia, quibus animi fortitudo in militibus excitatur.

Primum eſt, ut milites longè à patria abducantur, longe ab amicis, cognatis, parentibus, liberis & uxore. Nam hæc, quaſi manus militi vinciunt, rationem & intellectum illius turbant, & animi fortitudinem minuunt, *uti exemplis illuſtrat Boter. lib. 9. c. 9. de polit. conſtit.*

Alterum eſt, quando miles in ſummis anguſtiis, difficultatibus & periculis conſtituitur, & in extrema neceſsitate verſatur. Nam tunc deſperatio vires auget & animi robur. *Boter. lib. 9. c. 17. ubi hiſtoricis exemplis illuſtrat. Nam ſubtractis militi ſubſidiis omnibus & ſpe omni ſublata, hoſtem ille ſæpè profligaſſe dicitur.*

Exempla porrò milites ad virtutem informant in præmiis & pœnis propoſitis.

Inter præmia refero primum ſtipendium militare, quod promptè & tempeſtivè eſt ſolvendum militi: Deinde huc refero honoraria militaria, & privilegia, quæ tribuuntur militi. Honoraria, ſi benè meritis tribuantur, promotiones ſcilicet, honores, opes, vel gloria, ob inſigne aliquod factum, excitant & incitant alios commilitones.

Romani non ſolum altiores ordines adſignabant à virtute, ſed etiam publice laudes cumulabant & honores, donabantque pro concione haſtas phaleras, coronas. *vide huius rei exempla etiam apud Iudæos Ioſu. cap. 5. Iudic. cap. 10. 1. Samuel. cap. 12. 1. Chron. c. 12. c. 13. Iud. c. 1. 12. qui cæperit urbem, ei dabo Haoc. 2. Sã. c. 23. Ioſ. 13. 14. Iud. c. 11. 11. 2. Sã. c. 5. 8. Ioſu. c. 7. 17. 18. 1. Sam. c. 18. 1. 16. c. 17. 25. 2. Sam. c. 1 18. c. 3. 38. 39. 1. Chro. c. 11. 6. Dixerat enim David, quiſquis percuſſerit Iebuſæum primum, futurus eſt primarius & princeps, &c. Vnde maximus error eſt, dum in militaribus muneribus deferendis ſola nobilitas reſpicitur. quod exemplis illuſtrat Scipio Amirat. lib. 17. diſcurſ. 3. vide Sigon. lib. 7. regn. Ital. De triumphis victorum vid. Zuing. vol. 28. lib. 3. in theat.*

Ad premia quoq; refero laudes & encomia, quibus mirificè

incendũtur milites ad virtutis & famę conſervationẽ: Huc etiã erectas in laudẽ virtutis: monumenta & ſepulchra ſumptuoſa: orationes funebres. Apud Romanos uſitata erat ovatio, triũphus, arcus triumphalis, corona: cõmendatio ob res fortiter & præclarè geſtas. Honorabantur etiam milites erectis ſtatuis in loco publico: coronis muralibus, civilibus, triũphalibus, auro, argẽto, anulis, catenis, gladiis, armillis, equis, ſervis, bonis, caſtris, oppidis, pagis & ſimilibus honorariis, *Scip. Amirat. lib. 2. diſcurſ. 2. Bodi. lib. 5. cap. 4. Roſin in antiquit. Romanis.* Quidam hodie etiam milites ſtrenuos & fortes cingulo, periſcelide, & honore auratorum, quos vocant equitum, ornant. Huc quoque hiſtoriæ in laudem Ducum & militum ſtrenuorum deſcriptę, quibus reddantur immortales.

Sunt ergò præmia militaria partim honores, partim commoda, & partim utraque ſimul. Huc pertinet etiam ſuſtentatio, qua milites inutiles ad militiam, in bello redditi, ob mutilationem membrorum, aluntur in locis à magiſtratu cõſtitutis ſumptibus Reipub. qua liberalitate milites redduntur fortes, animoſi & prompti. *vid. Scipion. Amirat. lib. 2. diſc. 2.*

Munificentia, ſimiliter liberalitas & beneficentia Ducis, magnos effectus in militibus obtinet, eóſque promptos & alacres reddit.

Privilegia militaria tribuuntur perſonis, vel rebus militum, vel utriſq; ſimul, *de quibus latè juriſc. & fuſe tractat Bocerus in lib. de iure belli.*

AEmulatio quoque inter milites excitanda & conſervanda eſt, quæ valdè corũ virtute acuit, *Bocer. l. 9. c. 13. de polit. conſt.*

Pœnæ ſeveritas eſt efficaciſsima ad militiam firmandã: ita, ut à militibus imperator potius, quã hoſtis metuatur. Indulgentia & largitio ſpecioſum reddunt prelentẽ exercitus amorem, paulatim tamen & occultè militarem diſciplinam ſeveritatemq; minuunt. Ideóque aſpero & abſciſso caſtigationis genere militaris diſciplina indiget, quo miles etiam delectatur,

tur, licet non de cæteri sententiam & patientem. *Iosu. c. 7. 25. et c. 8. 33. 34. Deut. c. 23. 9. 14. Boter. lib. 9. de Polit. cons. Ranzov. lib. 2. c. 16. de bello Scip. Amirat. lib. 13. discurs. 3.*

Sed hæc pœna & timor milites in sedibus corrigunt, in expeditionibus spes & præmia faciunt meliores.

Pœna militum delinquentium est, vel communis, vel propria. l. 2. de re milit.

Communis est, quæ ex communi delicto, quod in paganos & milites cadit, infligitur. d. l. 2.

Propria militum pœna est, quæ ex militari delicto quod quis uti miles, contra disciplina militarem admisit, imponi solet. l. 2. l. 6. omne. de re milit.

Earursum est capitalis, vel corporis coercitio, vel ignominia & exauctoratio. De his latè Bocerus lib. 1. c. 13. de jure belli, & tit. de re milit. Melch. Iun. part. 3. polit. quæst. 92.

Ebrietas autem in excubiis agendis gravissimè est punienda. His enim neglectis, facillimè oppida capiuntur, & exercitus internecione delentur. De his vide latiùs Greg lib. 11. c. 7. ubi specialia maleficia, eorumque pœnas quæ à militibus committuntur, refert.

Atque hæc est disciplina militaris, utinam illa recepta hodie, nec forma saltem eius & extrema lineamenta servarentur. Olim quidem virtutis modestiæque, nunc procacitatis, petulantiæque certamen est. Omnia indisposita, temulentiæ, per vigilis ac Bacchanalibus, quam disciplinæ & castris propria; imò nec in procinctu & castris habentur sed per omnia municipia desides, hospitibus tantum metuendi; effundunt se in luxum, epulas & nocturnos cœtus, ibi circumferri merum largius iubent, debellaturi super mensa Alexandrum; suas vires extollere, hostium paucitatem contemnere solent: Apud hostes trepidant & ut galeati lepores fugiunt. ita Lipsius ex aliis. lib. 5. cap. 8. politic.

Altera belli actio est calamitas bellica, quam inferunt milites, uti est prædatio ex argo hostili, obsidio locorum, oppidorúmve ad hostes pertinentium, prælium, incendia & demolitiones pagorum & castrorum, homicidia, captivitas,

& similes aliæ calamitates miseriæ & damna bellica, *vide Greg. lib.* 11. *c.* 10. *de Repub.*

Prædas agere ex hostibus, pecora, iumenta ovésque abigere, supellectilem hostis convalare, eumque spoliare, direptionibus & excursionibus in agrum hostilem factis totam regionem hostilem vastare, occupare, licitum esse iure nemodubitat. *Genes. c.* 14. 21. 1. *Sam. c.* 30. 20. *& seqq. Deut. c.* 20. 16 2. *Reg. c.* 6. 22. 1. *Chro. c.* 14. *vid. Bocer. de jure belli. c.* 13. *& Martyr. Iudic. c.* 11. *Ezech. c.* 7. *Ierem. c.* 49. *c.* 50. *Ioel. c.* 2. *Esa. c.* 13. *c.* 16. 2. *Reg. c.* 24. *Num. cap.* 31. *Iudic. cap.* 8. *Ios. c.* 8. *c.* 11. *c.* 12. 1. *Sam c.* 27. *cap.* 30. *in non hostes prædas agere non licet. Deut. c.* 1. *Num. c.* 20 *c.* 21. 1. *Sam. cap.* 25.

Sed ita hæc, ut semper major habeatur ratio etiam inter prædas cõmilitonum periclitantium, ne prædandi aviditas victoriam corrumpat, & in periculum coniiciat. Scip. Amirat. lib. 17. *discurs.* 9. *exemplis allatis docet. Lucullus rectè olim dixit, se malle unum militem suum ex hostium manibus eripere, quàm universas hostium fortunas sibi vindicare. Plutarch. in Lucull. & Scipio se malle unum civem servare, quam mille hostes occidere. & Seneca in Epist. princeps alieno sanguini tanquàm suo parcit, & scit homini, non esse homine prodige utendum.*

Pręda capta verò dividenda est inter milites secundum merita cuiusque etiam inter eos, qui non pugnarunt, sed apud sarcinae remanserunt. *Deut. c.* 20. 14 *Ios. c.* 22. 18. 1. *Sam c.* 30. 24. 25 *ubi Pet. Mart. Greg. lib.* 11. *c.* 10. *n.* 13. *de Rep. Scip. Amir. lib.* 17.

Sic & obsidio urbium munitionúmve interritorio hostis concessa, actio bellica est. 2. *Sam. c.* 10. *c.* 11 *c.* 20. in qua necessariæ, machinæ bombardicæ, arietes, tragulæ, & propugnacula contra locum obsessum. *Deut. c.* 20. 20. 2. *Chron. c.* 26. 15. *Veget. lib.* 2. *c.* 25. *& lib.* 4. *c.* 13. *& seqq de re militari.* quibus obsessi loci oppidive muros, ab obsidentibus percutiatur & perrumpatur, vel ut hostis irruentis vis & impetus, aut machinæ hostiles ab obsessis reprimantur, vel deiiciantur.

Temere exercitum tuũ obsideri non patieris. Deducendo exercitu

exercitu per loca ſilvoſa, impedita, periculoſa, ſalebroſa, anguſta, montoſa, flumina, terrámve hoſtis, *vide Ranzov. lib. 2. de bello c. 10. Caſtell. lib. 2. de offic. Reg. c. 18. 59. 60. & 65.*

Deinde cuniculi, eruptio ab obſeſsis; oppugnatio ab obſidentibus, ſolutio obſidionis; oppidi deditio, vel eiuſdem oppugnatio vi & armis facta; & direptio, actiones polemicæ ſunt. *vide Ioſ. cap. 10. cap. 11. vide Ranzov. lib. 4. c. 1. & lib. 3. c. 8. de bello.*

Quando hoſtis nos viribus ſuperat, Ducis ſapientis eſt, de ſũma rerũ cum illo tranſigere, quã minima poteſt fieri iactura. *Pecuniæ iactura hîc facilior & melior eſt regionis, vel provinciæ. Exemplum licet videre in Turcis, & Romanis. Prodeſt etiam hîc ſuſcipere defenſionem alterius, uti fecerunt Campani, ſe ob Samnitum potentiam Romanis ſubiicientes. Genuenſes & alii. Boter. lib. 6. c. 15. de polit. conſtit.*

Prælium, ſeu pugna cum hoſte eſt, qua de ſumma rerũ cum illo confligitur: vel pars tantum exercitus inopina, vel condicta die & deliberato exercitus hoſtilis parti alicui occurrit, quod ſine invocatione Dei fieri non debet. 1. *Sam. c. 13. 12. c. 14. 19.* & ſine militum exhortatione. 2. *Sam. cap. 10. 12. confirmemus nos pro populo noſtro, & pro civitatibus Dei noſtri: Iehova autem faciet, quod bonum videbitur in oculis ſuis*, 2. *Chron. c. 32. 6. 7. 8. In pugna imprimis perſona Ducis petenda eſt. Ioſuæ c. 10. Iud. c. 7. 2. Sam. c. 31. 2. Sam. c. 28. 1. Reg. c. 22. 2. Reg. c. 23.*

Non incundum eſt prælium, ſi qua alia ratione hoſtis opa primi poteſt, quo miles ſervetur. Laſsi & fame confecti, non ſunt ducendi ad prælium. Locus pugnę idoneus eſt eligendus, ne ſol, ventus, pulvíſve obſint *Ranzov. lib. 1. c. 2. de bello. Nec in prælium ſuadet ducendos ieiunos & defatigatos Scip. Amir. lib. 18. diſcurſ. 7. Iudic. c. 8.*

Antequam prælium ineatur hoſtis vires velitationibus levibuſque prælis tentandæ ſunt. *Amir. lib. 19. diſcurſ. 1.* ſed ad deſperationem in prælio hoſtis non eſt redigendus. *Scipio lib. 19. diſcurſ. 7.* ſed ſpes fugæ & veniæ relinquenda; & omnis neceſſitas pugnandi hoſti adimenda.

Hic acies à Ducibus commodè est prius instruenda. 1. *Sam.* 6. 11. 8. 15. ordines à militibus diligenter servandi, stratagemata, insidiæ, impetus, robur animi & corporis maximè hîc valent ad victoriam.

Consultum, ut eiusmodi prælio & pugnæ non semper adsit ipse superior dux, vel magistratus, qui se ipsum summæ rerū & imperii reservat. In milite enim unius fors est, in imperatore universorum 2. *Sam. c.* 18 3. 4. *quare nunc melius erit, si fueris nostrâ caussâ per vigil ad ferendum opem.* 2. *Samue. ca.* 21. 17. *ibi. Non es processurus ultra nobiscum in prælium, ut non exstinguas lucernam in Israele. vide Exempla.* 1. *Reg. c.* 31. *Ierem. c.* 52. *Boter. lib.* 3. *in fine. de polit. const.*

Quod si tamen salus Reip. in discrimine vertatur, vel propter absentiam illius totus exercitus dilaberetur, aut labasceret & animo deficeret, aut in territorio proprio bellum illi inferatur, melius est, ut interfit, ut sua præsentia robur & vires inspiret militi. *exemplo Iosuæ. Ios. c.* 8. *& aliorum, Iudic. cap.* 3. *cap.* 4. 1. *Sam. cap.* 31. 2. *Sam. c.* 1. 1. *Macch. cap.* 8. *ca.* 9. *cap.* 11. *vide Danæ lib.* 7. *cap.* 5. *polit. Lipsi. lib.* 5. *ca.* 14. *Greg. lib.* 11. *ca.* 4. *de Repub. Melch. Iun. lib.* 1. *politic. quæst.* 19. *& part.* 2. *quæst.* 72. *Machiavelli. discurs. ca.* 30. *Bodin. lib.* 5. *ca.* 5. *Boter. d. loc.*

Principū hostium congressum periculosum esse testantur historiæ. Vix enim recedunt à se invicem, sine aliqua æmulatione, invidia, aut indignatione. Nesciunt enim se cōpati, putant se contemni, aut contemnunt, & ministri eorundem inter se colloquentes occasionem prębent irę, *vide Greg. lib.* 4. *c.* 10. *de Repub. Cominæ. com. lib.* 3. *Bodin. lib.* 5. *cap.* 6. *qui exemplis illustrant.*

Incendia & demolitiones pagorum, urbium, munitiōnum, & vastationes agrorum & frugum, arborúmve fieri non debent, nisi summa utilitas vel necessitas id suadeat. *Deuter. cap.* 20. *& c.* 23. *c.* 33. *c.* 4. *vide Gentil. lib.* 2. *de belli jure. c.* 23. 1. *Sam. cap.* 15. 2. *Reg. cap.* 3. *Ios. cap.* 8. 24. 1. *Reg. cap.* 11. 16. *Ioel cap.* 1.

Deut.

Deut.c.28. Ierem.c. 5.c.6. Esa.c.26.c.32.

Levior pugna, seu conflictus, est velitatio, qua milites ad pugnam maiorem, vel impressionem præparantur.

Homicidia in bello antę deditionem, & in fidem receptionem, sunt licita. 1. *Reg.c.* 11.16. 2. *Reg.c.6. vide Alberic. Gentil. lib. 2. cap.* 16. *& seqq. de iure belli. Cic. lib.* 1. *offic. Deut. ca.* 20. *Esa.c.*24. *c.* 33. *Ierem.c.*4. *c.*6. sicuti etiam captivitas ex qua servi fiunt, qui ex hostibus capiuntur & servantur, cum eos occidere potuissent, qui tamen in nostris bellis, hodie non fiunt, cum captis & servatis concedatur se lytrō redimere. *vide Alber. Gent. lib.* 2. *c.*15. *de iure belli & c.*16. *& seqq. Greg. lib.*11. *c.*10. *de Repub. vid. exempl. Nehem.c.*5. 1. *Macch.c.*9. *c.*13. permutatio captivorum pro lytro est recepta, *vid. Gentil. lib.* 2. *c.*15. *de iure belli.*

Vrbes captas, non deditas, diripi veteres voluerunt: *Alex. ab Alex. lib.* 3. *ca.* 16. Sed tamen hic omninò parcendum legatis hostium, pueris, infantibus & fœminis. *Gentil. d. lib.* 2. *c.*21. item agricolis, mercatoribus, peregrinis & similibus, *Gentilis ca.*22. & mortuis *c.*24. *d. lib.* 2.

Nequaquam etiam impius & infidelis rex servari debet, 1. *Reg. cap.* 20. 36. *&* 42. *Nehem. ca.*9. *Iosu. ca.*10. *c.*11. *adde.* 2. *Reg. c.*6. 23. 2. *Sam. c.*8. 2. 2. *Chron. cap.*25. 12. 2. *Reg. cap.*13. 18. 22. *Iud. cap.*7. 25. Nec etiam victi magno numero sunt servandi. *d. c.* 7. *vers.*25. *& cap.*20. 42. 43. *Grego. d. lib.* 11. *ca.*10. *de Repub.*

Bella civilia oriuntur ex culpa principis, vel subditorum. *vide Lipsi. lib.*6. *c.*1. 2. *& seqq. politic.* Sed bella hæc civilia non crudeliter, sed inter mox reconsiliandos cives sunt gerenda: nec invictos veluti in hostes extraneos est sæviendū. 2. *Sam. c.*2. 22. *&* 26. 2. *Chro. c.*28. 10. 2. *Sam. c.*3. 8. & multa ad tēpus toleranda, vel dissimulanda. *d.* 2. *Sam c.*3. 8. 13. 20. & pax, fœdus, vel recōsiliatio facilè admittenda. *d. c.*3. *& c.*5. 2. *Sam. Iudic. c.*20. & amnestia sancienda καὶ ἀνυπαξαξία, ne bellū rectudecat. 2. *Sam. c.*3.

Induciæ, quæ legitimè & rectè cum hoste, vel inter hostes sunt contractę, sunt servandæ. *Petr. Gregor. lib.* 11. *cap.*11. *de*

Repub. Colloeutiones tempore induciarum inter hoſtiles exercitus periculoſæ ſunt.

Poſt pugnam, aut clades eſt, aut victoria.

Clades prudenter & fortitur ferenda & cognoſcenda eſt. 1. *Sam.c.*27.*c.*28. *Greg. lib.* 11.*c.* 12. *num.* 12. *de Repub.* Ideoque nuntii cladis, non ſunt occultandi diſsimulatione mali, ſed remedia ſtatim potius quærenda, non differenda. Sæpè enim calamitatis ſolatium eſt, noſſe ſortem ſuam. Eò, enim melius & citiùs remedia malis quæruntur, quæ ex ſtulta diſſimulatione & occultatione differuntur, vel difficiliora redduntur. Nec etiam unius prælii eventu infelici expaveſcendum, & haſta abiicienda, ſed meliora ſunt exſpectanda & ſperanda. *Nam ſors & ſucceſſus belli communis & victum ſæpè erigit, & affligit victorem. Ergo vires reparandæ ſunt, & contra infortunium inſurgendum, & ſi Deus ita volet, melius eſt in bello juſto occumbere, quàm per dedecus in vivis manere. Iudic.c.*20. 1. *Sam.c.*27.*c.*28. *Ethnici & impatientis eſt ob cladem acceptam ſe ultrò perdere.* 1.*Sam.c.*31.4. 1.*Reg. c.* 16.20. *fortiſſimi viri eſt, eo tempore animum imperterritum oſtendere vultu, præſentia, & providentia,* 1.*Sam.c.* 19.10. *quamvis exercitus clades inſignes, ſemper Rebuſpub. ſunt periculoſiſſimæ. Terrent enim ſuperſtites milites & alios regionis incolas, motu vicini periculi fugere cogunt, oppidaque ſua deſerere. Quãobrem eæ ſunt quam primum ſublevandæ ac ſiſtendæ, vel ſtrenuo imperatore aliquo delecto & hoſtibus oppoſito: vel exercitu & ſupplemento novo ſtatim conſcripto: vel pactis & fœderibus cum hoſte conventis: vel oppidis hoſti vicinis ſtatim validè communitis.* 1.*Sam.*31.7.

Victori verò prodeſt, ut in iſta trepidatione ſtatim hoſtem afflictum premat, nec re colligendi ſe ſpacium concedat. *Ioſu. c.*6.27. & victoriam ſuam perſequatur. *Iud.c.*8.11.28. 1. *Sam.c.* 14.7. cohibeat milites, nec patiatur minus citò eos in prædam effundi. A prælio etiam laſsos & vulneratos milites refici & ſanari curet. *vid. Ranzovium lib.* 3.*c.*12. *de bello.*

Victoria Deo adſcribenda eſt, eique pro illa agenda gratia.

Iudic

Iudic. c. 7. 1. Sam. c. 14. 2. Chron. 13. 12. & 14. c. 14. 11. c. 20. 28. Greg. lib. 11. c. 12. Alexand. ab Alex. lib. 5. c. 30.

In hac ſciendum, quid facere victor debeat, & quid victus pati.

Victor victoria uti debet leniter, modeſtè & cautè.

Leniter, quia ſuâ ote naturâ eſt illa crudelis, cruenta & crudа; non tamen ſemper. *vid. Greg. d. c. 12. & 2. Sam. cap. 12. 30. 31. 1. Sam. c. 15. 1. Reg. c. 20.* & Abner petiit à Ioabo, ne fratres uſque ad internecionem cęderentur. *Et quando extrema omnia in oculis, deſperatione victi in audaciam eriguntur, & ſæpè deſperatio ſpei cauſſa eſt, & neceſſitas irrita, robur miniſtrat.*

Conſultum itaque hîc ſemper, aliquid ſpei hoſti relinquere ad veniam & clementiam, & agris parcere, nec hoſtes in amentiam & deſperationem redactos, difficiliores, expugnatu reddere. *vide Greg. d. lib. 11. c. 12. n. 6. 7. 8.*

Levis debet eſſe victoria, ita tamen, ut tria potiſsimũ in victoria quæramus. Primum, ut vitia emendentur: Deinde ut in illis exemplum ſtatuatur, ut alii poſsint eſſe cautiores: poſtremò, ut alii pacatè & tranquillè poſsint vivere. } 3.

Modeſtè utendum victoria, quia fælicitas facilè ſuperbiam & occultata alia vitia detegit. *argum. Levit. cap. 19. 18.* Fortuna vitrea eſt, tunc cum ſplendet, frangitur.

Habet enim has vices conditio mortalium, ut adverſa ex ſecundis, ſecunda ex adverſis naſcàntur. *1. Sam. c. 30. 15. & ſeqq. Greg. d. c. 12. Martyr. 2. Reg. c. 6. 22.* Et victi ſunt conſervandi. *2. Chron. c. 28. 8. Cicer. lib. 1. offic. 2. Reg. c. 6. 23. vide Liv. lib. 26. qui Scipionis Africani moderationem & clementiam in captivos commendat, niſi aliud publica ſalus ſuadeat. 1. Reg. c. 20. 36. 42. Nehem. c. 9. Greg. d. li. 11. c. 12. vid. Martyr. 2. Reg. cap. 6. 22. vel, niſi ex tuſtis cauſſis aliud ſit faciendum in illis, qui ſæpius nocuerunt, & quibus ſæpius ignotum eſt, qui noſtros captivos crudeliſsimè tractarunt, & de quibus metus et ſuſpicio eſt mali futuri. Ita David quandoque interfecit captivos. 2. Samuel. cap. 12. 28. 29. 30. 31. & quandoque minimè, 2. Samuel. cap.*

Vitrea 2.

3.5.6. & seqq. Iudic. cap. 20. c. 21.

Qui nullum pacis, aut quietis publicæ locum reliquerunt, semelque à nobis victi sunt, aliter tractandi, eorumque vires illis minuendę & detrahendę erunt, ut quiescere cogantur. 2. Sam. c. 8. 2. 2. Reg. c. 13. 18. & 22. 2. Chron. c. 25. 12.

Vt verò victor se tutiorem reddat à civitate, vel provincia, quam occupavit, vel obsides accipit, vel incolas illius aliò cõmigrare iubet, vel munitiones illius in suam potestatẽ redigit, vel evertit & delet, vel victis arma adimit, vel victos in societatem, fœdus, aut ius regni recipit, vel civitati ius civitatis adimit, muris fossis vallisve destructis, vel urbem solo æquat. *vide Scipion. Amir. lib. 13. disc. 18.*

Abutendum verò captivis minimè est, *Deut. cap. 21. 4.* sed humaniter illi sunt tractandi. 2. *Reg. c. 6. 23.*

Cautè victoria uti debet victor ideo, quod fermè fiat, ut res secundæ negligentiam creent & securitatem. 1. *Sam. c. 30. 15. c. 7. 15.* atque ita aliquod vulnus per nimiam fiduciam accipiatur. *Itaque à parte victi, victoribus metuendum, ideóque illi præsidiis impositis in officio continendi,* 1. *Reg. c. 11. 14. 1. Sam. c. 30. 15. & seqq.*

Aviditas militũ in præda sectanda, vel hostium nostrorum contemptus, vel vincentium mollities & negligentia & securitas victoris, pulcherrimas sæpè victorias corruperunt.

Vicinis etiam suspicio maturè tollenda de vi illis non inferenda, ne conspirent in victorem. *Ios. c. 9. 1. 2. 3.* & hostis victi interitus non nimium est lugendus. 2. *Sam. c. 19. 6. 7. 8.*

Fugientibus hostibus, aliquis de industria exitus & locus & breve tempus evadendi relinqui debet, alioqui fiunt desperati. *Ios. c. 10. 19.* & tantisper vires hostium imminuendæ, ut iterum bellũ movere nequeant. 2. *Sam. c. 8. 6. 2. Reg. c. 14. c. 13. 14.*

Finienda verò bella sunt quamvis magna & diuturna, pace, consensu & autoritate superioris & ordinum regni inita: Huius & nomen dulce est & res ipsa salutaris: qua tecta & agri lætari videntur, quæque tam victori, quàm victo est utilis &

exop-

exoptanda, maximè verò victo. 2. *Chron.* c. 13. 18. c. 14. 13. *Iudic.* c. 8. 28. *Greg. d. lib.* 11. c. 13. *Bodin. lib.* 5. c. 5. *de Repub.*

Vt verò firmior & diuturnior pax facta sit, arma erunt tenenda & metus faciendus. Nam sub clypeo, melius succedit pacis negotium, *ut ex aliis refert Lipsius.* Quamdiu igitur exspectatur, aut metuitur hostis, neq; auxilia nostra dimittēda sunt, neque exercitus muniendus *Comin. 2. part. c. 25. & 26. Greg. d. lib.* 11. *c.* 13. Cum parta etiam victoria, victoribus potentiores sint metuendi. 1. *Reg. c.* 11. 14. Considerandum autem in pace, ut ea sit honesta & simplex, *ut ait Lipsius.*

Honesta est, qua aliqua conditione æqua & tolerabili finit bellum, & socios adhęrentes includit, non quæ ignominiosa, turpis, vel cum servitute, aperta est coniuncta. Mors enim potior illâ pace *Lips. & Greg. d. locis. Bodin. d. c.* 5. *lib.* 5. *de Repub.*

AEque conditiones existimantur, quibus neque laude vetere, neque libertate, neque rebus suis omninò victi spoliantur: Neque pax diuturna & fida esse potest, si victis superbè & duriter imperatur.

Simplex est, quæ candidè & bona fide contrahitur sine fuco & bello involuto. Nam sæpè ob potentium interna mala, dilata magis prælia, quàm pacem datam intelligimus. *ut dicit Salustius.* Et pace suspectâ tutius bellum certum.

Pacis conditiones à superiore magistratu cum subditis initæ, difficillimè servantur à magistratu. Nihil enim æquè principum mentes exulcerat, quàm cum subditis paciscì & ad pacta servanda compelli, præsertim quando cōtumeliam à subditis acceperunt. *Bodin. lib.* 5. *c.* 6. *Exemplum præbet Ludovicus* 2. *rex Galliæ. Franciscus.* 2. *& 3. Et rex Hispaniæ cum Belgis paciscens.*

Tempus de pace agendi optimum & commodissimum est, dum sibi uterque hostis confidit & pares ambo videntur, qui non fecerunt inter se periculum virium.

Præstat autem maturè bellum dissolvere & componere etiam, dum adhuc aliqua spes gerendi & evadendi nobis supersit, quā pertinaciter in

sententia

ſententia odióque perſeverare, noſtris rebus indies magis magíſque peſſum euntibus, ſi æqua poſſunt ab hoſte impetrari.

At rebus inclinatis, magis eſt, ut te inclines et quavis tuta conditione pacem accipere malis, quam viribus cum valentiore certare, uti ex Ciceróne, Curtio & Cæſare dicit Lipſ. lib. 5. polit. Siquidem neceſſitati parendum. & victores pacem cupiunt, quæ ipſis decora & glorioſa, præſertim quando victoriam propè in manibus habent & pacem non abnuunt, unde ſciant omnes juſtè illos ſuſcipere & finiri bella. Bod. d. c. 5. lib. 5.

Victor igitur, vel ſuperior in bello occaſiones pacis accepta bit, quibus dare magis, quam accipere pacem videtur. Nam fortuna belli, artem victos quoq; docet & pax utilis ad finem moleſtiarum & ſecuritatem. Et melior pax certa, quam ſperata victoria, quæ eſt contingens. *Ideò in ſecundis rebus nihil in quemquam ſuperbè ac violenter conſulere decet, nec præſenti credere forſunæ, cum quid veſper ferat incertus ſis. ut refert Lipſ. ex Livio.*

Bellorum etiam egregii fines, quando ignoſcendo tranſigitur, quare populus Romanus ſibi famam & gloriam comparavit, quod quanta pervicacia in hoſtem, tanta beneficentia adverſus ſupplices uteretur. Et talis pax hoc modo & cauſſa facta firmior & diuturnior eſt. Veriloquium enim eſt, ubi pacem eſſe fidam, diuturnam, ubi voluntarii ſunt pacati, neque eo loco, ſervitutem eſſe velint, fidem ſperandam eſſe: *uti ex Livio refert Lipſius. adde 2. Reg. c. 6. 23. & ex Liv. 8. Sic dicente: Nec credideris ullum populum, aut hominẽ denique in ea conditione, cuius eum pæniteat, diutius quam neceſſe ſit manſurum vivet ſemper in pectoribus eorum quidquid iſtuc præſens neceſſitas iniunxerit, & in tempore clamabunt miſeram pacem, vel bello benè mutari.*

Bello omninò confecto, duces & milites in ſuam quiſque provinciam ſunt benignè & cum ſua præda, ſtipendio & præmio ſtatim dimittendi, non fruſtra in armis retinendi, ne ſeditionem moveant, vel latrocinia armati exerceant. *Joſ. c. 22. 4. 2. Sam. c. 19. De pace facta conſervanda vid. Greg. lib. 11. c. 14. & conſtitut. Frider. de pace tenend. in lib. feud. & in conſtitut. imperialibus*

latis

latis. Anno 1548. sub Carolo V. Imperatore.

Victis bello, in signum subiectionis tributa imponuntur. *Ios. c. 16. c. 17. 1. Sam. c. 8. 2. Sam. c. 8. 1. Reg. c. 9. 2. Reg. 3. c. 17. Nehem. c. 5. Est. c. 10. 2. Reg. c. 15. c. 12. c. 18.* & insignium victoriarū monumenta, ad Dei gloriā posteris sunt relinquenda. *Iosuæ. c. 3. & 4. l. d. c. 5. 1. 2. 3. 2. Sam. c. 22.*

Consultum etiam est, coloniam in alienam gentem & nuper à nobis devictam mittere. Nam hoc plurimum prodest ad imperium & metum ejus gentis retinendum. *Bocer. lib. 8. c. 5.* Sunt tamen coloniæ istæ deductæ præsidio contra vim & injuriam incolarum, odio laborantium, munitēdæ & firmādę.

Mittendi autem in colonia deducēda, in alium locum, non singuli, sed ipsę tribus totæ, ex singulis oppidis, vel tota vexilla ex exercitu simul mittenda, quò sibi sint notiores & benevolentiores il, qui mittuntur in colonias.

Denique provinciam, regionem, vel urbem, aut prædia jure belli occupata & adquisita à summo magistratu, non ille sibi, sed regno & Reip. adquirit, seu populo, qui regnum constituit, non secus ac servus domino suo. *Huius iuris exempla extant. 2. Samuel. cap. 8. 1. Reg. cap. 5. 2. Reg. cap. 14. 2. Chron. c. 15. c. 26. c. 27. Num. c. 21. Iudic. c. 11. Genes. c. 48. 22. 1. Chro. c. 12. 2. Sam. c. 9. 11. vid. Steph. Iun. Brut. de vindic. tyra. quæst. 3. Keckerman. lib. 1. cap. 4. System. polit. Lipsi. lib. 5. c. 4. pol. Nam communibus opibus, pecunia, vi regni, adquirit, ideoque regno, seu populo adquirit, non sibi, quasi servus institutor domino suo præponenti: idem etiam quadantenus in victoria civilis belli obtinet ne manentibus viribus integris, rebelles postea iterum insurgant. 2. Reg. c. 14. 13. 14.*

CAPUT XXXVII.

De administratione civili rerum publicarum & privatarum.

DE civili publicorum regni negotiorum administratione huc usque. Sequitur de civili admini-

ſtratione rerum publicarum regni & privatarum.

Rerum publicarum, *(quarum proprietas, & uſusfructus ad populum pertinet,)* adminiſtratio civilis eſt, qua haſce inſtar curatoris, tutoris & patris, magiſtratus ſummus, in uſum Reip. prudenter diſpenſat & impendit utilitate & neceſsitate regni poſtulante.

Nam haſce res à populo accepit, cuius illæ ſunt, uti dixi ſupra cap. 17. & c. 24. & quarum tantum diſpenſatio, ex mandato generali populi, ſeu regni illi conceſſa eſt. Vaſquius lib. 1. cap. 5. illuſt. controv. num. 6. & ſeqq. & c. 1. Roland. à Valle conſil. 1. nu. 109. 112. 126. 133. 137. 138. volum. 2. per alleg. ibid. Ideóque ratione adminiſtrationis tenetur de dolo & culpa. l. ult. de adminiſtr. rer. ad civit. pertin. Poteſt alia bona patrimonialia magiſtratus habere iure proprietatis & pleni dominii, in quibus habet plenam diſpoſitionem, tanquam alius privatus, ſed in bonis fiſcalibus publicis, coronæ annexis, regnique rebus, tantum iuris ſibi uſurpare poteſt, quantum Dominus illarum, regnum ſcilicet, ſeu Reſpubl. illi conceſſit. Stephan. Iun. Brut. in vindic. contra tyran. quæſt. 3. Boerius lib. c. 13. de polit. recte conſt. Vaſquius d. loco.

Neceſsitas vel utilitas regni, ſeu Reip. diſpenſationem & impenſam poſtulat, quando ſine illa, *αὐτάρκεια, διάρκεια, εὐνομία, εὐταξία*, tranquillitas & diſciplina publica, utilitas vitæ ſocialis & ſymbioſis haberi, conſervari, vel promoveri nequit; vel ut uno verbo dicam; quam requirit negotiorum & rerum regni adminiſtratio, quæ ſummo magiſtratui eſt demandata, *quibus impenſis non factis, Reſp. peritura, vel deterior futura eſſet, vel quibus factis res melior, ornatior, vel ſplendidior fieret.*

Inutiles ſumptus & impenſæ contrà illæ iudicantur, quæ communem Reipubl. utilitatẽ & commodum non promovẽt, quæ neque utilitati, neque ſecuritati, neque defẽſioni inſerviunt, neque ad principis poteſtatem, maieſtatem & auctoritatem ampliandam quidquam faciunt.

Ergo ſumptus ſupervacanei ſunt nimiæ principum largitiones, & luxus aulicus, pompa, peregrinationes longinquæ non neceſſariæ, ædificationes & opera vanitatis oſtentationem habentia, non utilitatem, vel commodi-

moditatem Reipubl. adferentia. Esa. c. 5. Amos. c. 2, c. 4. Psal. 14. Deut. c. 17. 16, 17. Qui sumptus sunt evitandi. Non enim in alios usus, pecuniam publicam, quam illa est destinata, convertere princeps potest. l. 3. §. prior. de admin. rer. ad Remp. pertin. nec illa facere, quæ ipse dominus verosimiliter non erat facturus, ut Iurisconsulti asserunt. vid. Petr. Greg. lib. 3. c. 8. & c. 9. de Rep. Dispensatio rerum publicarũ stricta & utilis esse debet, qualis in familia boni patris. Tantas enim vires frugalitas habet, ut tot impendiis, tot erogationibus, vel sola sufficiat, ut dixit Plin. in panegyr. Et magnæ opes, non tam multa capiendo, quam haud multa perdendo capiuntur, ut dicit Dio. lib. 52. Nefas esse dicebat Alexander Imper. ut dispensator publicus, in delectationes suas suorúmve converteret id, quod provinciales dedissent. Lamprid. in Alexand. Plin. in panegyr. in Traian. ambitio, jactantia, effusio quidvis potius quam principis liberalitas censendum est, quum à principe quid donatur, cujus ratio nulla constat. Et Pet. Greg. lib. 22. c. 3. c. 4. c. 5. de Rep. ad quid, inquit, necessarii sunt, tot aulici principis, officiarii inutiles, titularii, qui more harpyiarum apposita devorant, in necem subditorum, tot Secretarii, cum duo aut quatuor amanuenses sufficiant negociis expediendis? quorsum tantus numerus administrorum culinæ, quibus adhærent, ut tineæ, subministri, & subministrorum alii subministri & istis famuli & famulorum famuli? Cur tot nutriuntur sanguine populi hirudines, adulatores, aulici, stulti, mimi, scurræ, vel veri moriones, nani, monstra naturæ, quæ in deliciis habentur, muscæ, asseclæ, comitatus & stipatores inermes, pondus iners terræ & fruges consumere nati? Istos enim omnes expensis publicis nutriri in præjudicium publicum videmus. Vnde talem dispensatorem non ineptè comparare licet cum iis ficubus, quæ in altis præruptisq; locis nascuntur, è quibus homo fructum non accipit, sed corvi tantùm & milvi, hoc est, scorta, adulatores & alii homines inutiles Reip. Apparatus igitur regius gubernatoris, ita debet institui, ut dignitas cõservetur principalis, & modum, vel necessitatem eius non excedat, neque quicquam ei deficiat, & pecuniam publicam quam à populo accepit, in eiusdem usum rursum impendat, & hominibus Reipubl. utilibus & necessariis conferat. Alexander Severus palatium suum comitatumque omnem, abjectis ex

ex aulico ministerio cunctis ob scænis & infamibus purgavit, neque aliquem passus est in palatinis ædibus, nisi necessarium hominem. Lampr. in Alexand. Antonius quoque aulæ suæ statum frugalitate honesta temperavit, & ministris fidis & necessariis ornavit. Egent verò principatus quidam maioribus impensis, pluribus stipatoribus & aulicis, dum plura & maiora sunt obeunda negotia. Neq; enim mentis compos esset, qui vellet principem, ut privatum vivere, quia princeps privatus esse non potest & simul princeps. Neq; reprobandum, quod plures epulæ illi in mensa offerantur, quam edere possit, nam honoris gratia hoc fit, & non superfluo. Cum sublatæ reserventur servientibus, qui etiam necessario sunt alendi. Quod si tamen fisci substantiam, in cõvivia & sumptus superfluos exhauriat, luxuria hæc inhibenda est. Talis luxuria notatur in Heliogabalo qui calcanea camelorũ cristas gallinarũ, linguas pavonũ & luscinarũ, & similia magni præcii comedere est solitus, ut refert Aelius Lampr. Contrà laudatur parsimonia Iulii Cæsaris & Tiberii. Sueton. in vit. ipsorũ. item Pertinacis, Iuliani, parsimonia & frugalitas. Sunt tamẽ principibus abundantiora & splendidiora convivia, præter morem solitum paranda, vel ad pompam necessaria, vel ad significandã legatis exteris, vel principib. invisentibus amicitiã, ut liberius & abundantius excipiantur.

Eadem dicenda sunt de vestibus equisq; necessariis, venatione honesta, sumptuq; in illa moderato, habitã ratione dignitatis principis, ditionis & provẽtuũ eius, 1. Reg. c. 10. 2. Chr. 9.

Fert etiam negotiorum Reipub. necessitas, requiri plures, qui ea tractent, plures itaque suo tempore faciendæ impensæ principi, qui, quia gerit negotium subditorum, ideo iustè ab illis postulat tributa & contributiones, non magis, quàm negotiorum gestor cuiusque privati, recte postularet à possessoribus rerum impensas pro illis faciendis vel factas. l. 1. de negot. gest. De luxu Neronis, Caligulæ, Vitellii, vide Sueton. in Neron. Calig. Vitell. Heliogabali Ælium Lamprid. in eod. Greg. lib. 8. c. 6. de Repub.

Necessitas itaq; erogãdarum rerũ publicarũ regni seu corporis consociati duplex est. Una sustẽtatio magistratus: Altera negotiorũ publicorũ administratio, sũptus & impẽsas requirẽs.

Sustẽtatio magistratus cõveniens ipsius personæ, officio, dignitati

nitati & splẽdori, requirit sumptus, ad victũ & amictũ magnificum & iplẽdidũ, & deinde ad ministeriũ sacerdotũ & seruiẽtiũ

Victus conueniens auctoritati & maiestati summi magistratus est, epularum exquisitarum, & laudatarum: ut sit victus & opulentia sine reprehensione, & parsimonia ne sordibus.

1. *Reg. cap. 4. 7. Erant autem Salomoni duodecim Satrapæ super totum Israelem, qui sustentabant regem & familiam ejus, mensem. quotannis erat unius cuiusque sustentare cap. 8. 9. & seqq. 1. Reg. cap. 9. 25. & c. 4. 22. 23. 24. & seqq cap. 7. c. 10. 1. 2. 3. 5. 8. & seqq. 16. 17. & seqq. 2. Chron. c. 9. 1. Chron. c. 13. Nehem. c. 5. Matth. c. c. 29. Esth. cap. 1. 4. & seqq. 2. Sam. c. 19. 33. & seqq. 1. Macch. cap. 10. 20. 21. 22. 64. 65. 88. 66. cap. 11. 58. c. 14. 43. 44. De victu regio Saulis vid. 1. Sam. c. 20. Davidis. 1. Chron. c. 13. Salomonis. 1. Reg. c. 3. c. 10. Asueri. Ester. cap. 1. Belsazeris. Dan. c. 9. Pharaonis. Genes. c. 40. De Musica Davidis vide. 1. Chron. c. 9. & Saulis. 1. Sam. c. 16. De Gynæceo Salomonis. 1. Reg. c. 7. 8. adde Pet. Greg. li. 5. c. 5. & lib. 22. c. 5. c. 6. qui exẽpla piorum & aliorum regum refert, qui magnifico victu usi sunt sine luxuria vid. Eccle. c. 10. 17. Prov. c. 31. 4. Ioel. c. 1. 5. Esa. c. 5. c. 8. 7. Prov. c. 23. 29. Exempla frugalitatis veterum refert Greg. d. lib. 22. c. 5. de Repub. Valer. Maxim. lib. 4. 3. Plutarch. in Apophthegm. & Greg. lib. 8. c. 6. de Rep.*

Amictus regum splẽdidus & magnificus fuisse legitur passim. *Est. c. 6. 6. & seqq. 1. Macch. c. 10. 20. 22. 64. 65. 66. 68. c. 11. 58. c. 14. 43. 44. Dan. c. 4. 5. 7. 29. Gen. c. 41. 40. 41. & seqq. 2. Sam. c. 19. 34. 35. & seqq. 1. Reg. c. 10. 5. & c. 4. 27. 28.* non sumptuosus nimiũ, *ut Neronis, de quo Suet.* & habitatio splẽdida & magnifica. *1. Reg. c. 7.*

In metropoli regni, si fieri potest, sedem & domicilium suum magistratum habere & supremum regni tribunal; & ipsius & subditorum interest, ob præsentiam præstantissimorum virorum & autoritatẽ & splendorẽ loci, *1. Reg. c. 7. 1. 2. 7. c. 10. 18. & seqq. Psal. 122. 3. 4. 5. 6. & Psal. 87. 3. Deut. c. 17. 8. 9. & seqq.*

Ministerium quoque egregium & magnificum magistratum decet, & piis, integris & fidis hominibus constans. *Psalm. 101,* quod sumtibus publicis alendum est.

Satellitium σωματοφυλάκων, remedium præstat contra pericula proditionum ambitiosorum. *Tacit. 1. annal. Miles forum, miles domum comitabatur Cæsarem. & Senec. 1. de clement. Somnum eius nocturnis excubiis muniant, latera obiecti circumfusique defendant, incurrentibus periculis se opponant. Nam imperanti etiam à proximis & consanguineis esse cavendum, docent exempla quotidiana. Siquidem nec cognatorum communia studia, non valde firma sunt repagula. Nam, ut tyrannorum vox fuit, si jus violandum est, regnandi causâ violandum; neque ulla est amicitia tam arcta, nulla familiaritas tam sancta, quam animus regnandi cupidus, non contemnat & violet, & abutatur amicitia & gratia in vitam & imperium etiam amici. Et mutantur hominum voluntates & amici. Ita Absalon, qui sæpè pro patre pugnavit, eundem postea oppugnavit. Et populus Christum, modò regem voluit creare, quem postea crucifigendum clamavit. vid. Greg. lib. 22. c. 11. & sup. de natura populi & regni dixi c. 23.*

In hoc ministerio sunt satellites, famuli, cursores, ministri, comites palatini, αὐλάρχαι, & σωματοφυλακες. *Nam parum tuta & à sceleribus aliorum secura majestas sine viribus. Ideoque ad custodiam corporis armatos habere decet principem, quos celeres, Romani veteres appellabant. Tales habuit Romulus, Augustus & alii reges & cæsares, qui etiam armati & loricati in senatũ quandoque venerunt. Ex quibus sunt etiam gustatores, cibum potumq; prægustantes, ne veneni pericula subsint. Tales corporis custodes legitur habuisse Tiberius, Galba, Caligula, Antoninus & alii. 1. Reg. c. 10. 5. Esth. c. 1. 13. 14. 1. Sam. c. 16. 17. Et edicat quæsumus dominus noster servis tuis adstantibus tibi, ut requirant aliquem scientem pulsantem citharam, & Matth. c. 8. 9. Daniel. c. 4. 19. 20. c. 11. 8. c. 8. 3. 31. c. 7. 13. 23. Ierem. c. 2. 5. c. 34. 19. 2. Sam. c. 8. 14. 15. 16. 17. 18. ubi Iun. & Marty. c. 19. 33. & seqq. 1. Reg c. 4. 26, erantque Salomoni quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitatũ eius, & ad duodecies mille equites. 2. Sam. c. 12. 17. 18. 19. 20. 21. & c. 15. 14. Quamobrẽ dixit David omnibus servis suis, qui cum eo erant. & 15. 16. 17. & seqq. c. 9. 4. 1. Sam. c. 10. 26. c. 22. 6. 7. Dixit Saul servis suis, qui adstabant sibi. & c. 26. 15. 16. 1. Reg. c.*

10.

10.8. *ubi Iun.c.*14.27.28. 1. *Chro.c.*28.1.2. *& ſeqq.c.*18.17. *Et Benaia Iehoiadahi præerat Cerethæis & Pelethæis: filii denique Davidis primarii ad manum regis.c.*29.1.2.3.2. *Chron.c.*17.14. *& ſeqq.* 1. *Sam.c.*22.6.7.*c.*26.15.16. *Atque tales officiarii regii Davidis & Salomonis numerantur prolixè.* 1. *Chron.c.*27. *per tot. & 2. Reg.c.*11.4.5. *& ſeqq.c.*24.14.17. *vide Petr. Greg. lib.*22.*c.*11. *de Repub. qui miniſtri ad latera regis, ut plurimum ſumebantur ex Cerethæis & Pelethæis, & filiis, & cognatis regis, apud Iudæos* 2. *Sam.c.*15.18.19.*c.*9.4. *ubi Iun. aliis eſt.c.*8. *in fin. ubi Martyr.* 1. *Chro.c.*18.17. *Gen.c.*41.45. *ubi Iun.*

Adſciſcat igitur princeps ſui corporis cuſtodes ex illa gente, cui præeſt, ne videatur illi diffidere, & odia ſuorum in ſe cõcitet. *De equitat. regib. attributo extat Iudic.c.*5.10.11.*c.*10.4. *erant autem ei triginta filii equitantes triginta aſellos, & Iudic.c.*12.14. *erant autem quadraginta filii & triginta nepotes equitantes ſeptuaginta aſellos.* 2. *Sam.c.*15.1.2.3.4.5.1. *Reg.c* 4.26. *erantq; Salomoni quadraginta millium præſepiorum equilium ad equitatum ejus & ad duodecies mille equites.* 2. *Chro.*9.25. *Iere.c.*17.25. *c.*22.4. *Hiſce adde cantores & muſicos aliquot voluptatis miniſtros aulicos.* 2. *Sã.c.*19.6. *ibi, nunc audire potero amplius vocem cantorum & cantaricum, & gynæceum. Eſth.c.*2.3.8.11.13.14. 1. *Reg.c.*7.8.

Hodiè aulici primarii ſunt: *I.* Præfectus aulæ. *II.* Marſechallus. *III.* Cubicularii principis. *IV.* Burggravius. *V.* Præfectus commeatus aulici. *VI.* Carptor. *VII.* Coquus. *VIII.* Cellarius. & horum ſingulorum miniſtri & συνέργοι.

Eſt tamen luxus vitandus & inutilis appatatus equorum, canum, miniſtrorum, & ædificationes non neceſſariæ. Numerus itaq; certus, & certus ordo in hiſce miniſtris conſtituendus & habendus eſt, Arg. 1. *Reg.c.*4. *& c.*10. *De officialibus Cæſarum Romanorum, vide latius in lib.* 11. *& 12. Codicis Iuſtin. imperat.*

Palatini hi ſunt eligendi ex melioribus. *Pſalm.*101. *Nam vilis ille dicitur, qui viles, vel leves ſibi admovet.* Melior etiam & tutior Reſp. in qua princeps malè eſt, & miniſtri illius boni. Ingenia aulicorũ nota eſſe debẽt principi, ut quę̃ pro indole ſua

regere & ad negotia conuenientia destinare possit. *Tiberius medios optimos iudicabat. Nam nec eminentes virtutes sectabatur, & rursum vitia oderat. Ab optimis periculum sibi, à pessimis dedecus publicum metuebat. Sed obsequia hodie magis probantur, quam virtutes aliæ.*

Sint igitur palatini obsequiosi, utibiles, modesti, virtutis propriæ dissimulatores, sine iactantia, de mandata agentes, eiì benè gesta domino suo adscribentes, iniurias patienter ferẽtes & gratias agentes, cauti & fidi & circumspecti. *Lipsius lib. 3. c. 11. politic. Ego cum Seneca.*

Stet quicunque volet potens.
Aulæ culminæ lubrico.
Me dulcis saturet quies.
Obscuro positus loco.
Leni perfruar otio.

Deinde pauci, idonei & fideles sunt eligendi, iisque, ne sint otiosi, certa officia assignanda. Siquidem ex aula in Repub. virtutes vitia, commoda & incommoda in populum derivantur. Et qualis ea aula, talis quoq; solet esse Reipub. administratio. 2. *Sam c. 6. Prov. c. 29.* Læsus a principe pro officiario, vel palatino non sumendus, quod multis malè cessit *Scipio Amir. lib. 17. dis. 4. ubi exempla adducit.*

Altera caussa impensarum faciendarum, est rerum regni administratio. Nam requiruntur sumptus in negotiorum regni administratione, & ad victum habitationem ac vestitum sufficientia, salaria & stipendia ministrorum, præfectorum, præsidũ, Dynastarum & aliorum, qui ad Reipub. gubernationẽ iuvandam sunt necessarii. *Iudic cap. 17. 10. 1. Timoth. c. 6 8. Deut. c. 14. 27. c. 25. 1. Cor. c. 9. Matth c. 10. 2. Chron. c. 31. 2. 3. 4. 1. Reg. c. 4. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & seqq. Exod. c. 18. 18. Omninò decides cum tu, cum populus hic qui est tecum; nam gravis est hæc res. Supra te, non poteris eam præstare solus. & 21. tu autem provideto ex toto hoc populo & curato eligi viros strenuos, timentes Dei, viros veraces, osores turpis lucri quos constituas super eos præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinqua-*

genis

nis & decuriones. 22. ut iudicent populum hunc omni tempore. siq; ut omnem rem, quæ magna erit, referant ad te, omnem verò rem, quæ parva erit iudicent ipsi. sic allevate onere, ut ferant tecum. & seqq. & Deut. ca. 1. 9. & seqq. Numer. cap. 11. 14. non possum ego solus ferre onus totius populi huius: nã grave hoc est supra me. 16. Dixit ergò Iehova Mosi congrega mihi septuaginta viros è senioribus Israelis, quos nosti esse seniores populi & moderatores ejus, & adsumptos adducito eos ad tentoriũ convẽtus, ut sistant se tibi tecum. 17. tum descendens loquar. & Deut. cap. 16. 18. Iudices & moderatores constituito tibi in singulis portis tuis, quas Iehova Deus tuus dat, per tribus tuas, qui iudicent populum iudicio justo. 19. 20. De hisce interm dijs magistratibus à superioribus constitutis vide 1. Pet. 2. 13. Proinde subiecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum sive regi, ut supereminenti. 14. sive præsidibus, ut qui per eum mittantur, tum ad ultionẽ facinorosorum, tum ad laudem benè agentium videre licet latius. 1 Chro. cap. 7. 1. Reg cap. 8. c. 12. 15. 2. Reg. ca. 14. & 19. Iud. cap. 9. 6. 10 c. 10. 18. c. 11. 8. Esd. c. 9. 1. Chron. c. 25. c. 26. 27. 2. Reg. c. 19. 1. 2. Sam. c. 9. 2. & seq. c. 20. 23. 24. Daniel. c. 2. 49. c. 3. 2. 47. cap. 6. 2. 3. & seq. Deu. c. 31. 22. 29. 10. 11. 2. Chron. c. 19. c. 6. & seqq. Genes. c. 41. 40. & seqq. c. 45. 5.

Utilius e Eccl. siæ, si certa & liberalia stipendia ex fisco bonorum ecclesiasticorum, ministris ecclesiæ statuantur, quam si à singulis ecclesiæ familiis aliquid in menses, vel dies detur. Satius est si ex bonis ecclesiæ summa certa tritici, vini & pecuniæ detur, quam si adsignentur agri & vineæ excolendæ. vide Zanch. in præcept. 4. Decalogi.

Hujus quoque generis sunt rerum privatarum principis procurator, quæstor ærarii publici, censor & similes. 2. Sã. c. 9. 2. c. 20. 23. 24. 2. Reg. c. 18. 37. 1. Reg. cap. 41. 1. Chroni. cap. 25. & cap. seqq. & plures alii, de quibus in cap. 7. & 14.

Utile verò est diversis, diversa mandare officia, non plures magistratus intermedios imponere. arg. 1. Reg. c. 1. & seqq. Minus enim diligenter fiunt & impediuntur singula. l. 8. C. lib. 12. tit. 34. Danæ. lib. 6. polit c. 5.

Consultum quoq; est aliquot habere inferiores magistratus.

Nam hisce singulæ Reipub. partes melius, diligentius atque fidelius curantur, ita tamē, ut pro modo imperii, modus quoque certus sit, non plurimi, sed necessarii tantum. *Nam effrenis magistratuū numerus, expilat populū, gravissimasq; concussiones excogitat, & admittit. Daneus d. loco. de quare supra cap. 32. de procur. med. necess. dixi latius.*

Imprimis verò præfecti cōstituendi sunt, qui ad peregrinos in regnum venientes attendant eosque observent, præsertim ad regni limites & in locis regni munitionibus.

Porrò sunt etiā sumptus impēdēdi & taciēdi in reparatione, refectione, atq; ædificatione templorū, arcium, propugnaculorū, pontiū, viarum publicarū, portuū, murorū, valuorū, aquæductiū publicarū, in aliarūq; rerū, operūq; publicorum extructione.

De reparatione arcium & civitatum exemplum Davidis extat. 2. Sam. c. 5. Salomonis. 1. Reg. c. 9. 2. Chron. c. 8. c. 11. 5. 6. c. 24. Ieroboami & Asæ. 2. Chron. c. 14. 1. Reg. c. 12. c. 4. c. 5. c. 6. c. 11. 5. 10. 11. 12. ca. 32. 5. c. 33. 14. 15. c. 34. 8. 9. & seqq. Iosaphati. 2. Chrō. c. 17. c. 26. Vsiæ. d. c. 26. Iothan. 2. Chron. c. 27. Hiskiæ 2. Chron. ca. 29. c. 31. 2. Reg. c. 20. Manasse 2. Chron. c. 33. Nehemiæ, Nehem. c. 2. c. 3. Iosiæ. 2 Regum c. 22. 3. & seqq. quibus adde. 2. Sam. cap. 7. 2. 5. 10. Reg. c. 4. 5. Quamobrem cogito ædificare domum nomini Iehovæ Dei mei, quemadmodum prædixit Iehova Davidi patri meo. 6. Nunc ergò præcipe ut succidam mihi cædros è Libano, & servi mei erunt cum servis tuis, mercedem autem servorum tuorū dabo tibi. & 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. c. 6. per totū. 1. Reg. c. 7. & c. 8. 2. Reg. c. 12. 4. & seqq. Esd. c. 6. 2. Chron. c. 24. 14. c. 25. 12. 2. Reg. c. 22. 4. 1. Chron. c. 22. 29. Greg. lib. 2. c. 7. & ca. 9. l. 7. si in aliam. §. ædes. de off. proconsul. 3. Reg. c. 23. 2. Chron. c. 11. 5. Itaq; resedit Rechabeam Ierusalymis, & ædificavit civitates ad munitionem in Iehuda. 6. ædificavit, inquam. Bethlehemum & Hetanum & Thekoam. 7. item Betzurem & Socuntem & Hadullam. 8. Gath quoq; & Mareschan & Zephum. 9. Et Adoraim & Lachischum & Chebronē, quæ sunt in Iehuda & in Biniamine civitates munitionum. 10. confirmavitque has munitiones, disponens in eis antecessores

&

& apothecas cibi & olei & vini. 12. Et in unaquaque civitate clypeos & ſpicula, deniq́ confirmavit eas quam plurimum: ita fuit eius Iehudæ & Beniamin. 23 Et prudentiam adhibens diſperſit de omnibus filiis ſuis per ſingulas regiones Iehudæ & Beniaminis in omnes civitates munitionũ quib. inditus cõmeatũ copioſũ. 2. Chron. c. 16. 5. 6. 7. c. 36. 23. Nehem. c. 1. c. 2. c. 3. cap. 4. c. 7. 2. Reg. 6. 20. 20. ibi, utque fecit piſcinam & aquæductum, quo induxit aquam in civitatem. & 2 Chro. c. 32. 3. 4. 30. Nehem c. 3. 16. 2. Reg. c. 12. 11. c. 22. 7.

Itinera publica facta, plana, benè lapidibus conſtrata, perviá commoda, nota & diſtinctè conſervabit, ſarta, tecta, tuta & à latrociniis ac direptionibus, quo & extranei & cives, tum curru, tum equo, tum pedibus in urbẽ venire cõmodè poſsint & ea quę ſunt importatu exportatuq́; neceſſaria vehi queunt. *Multos enim alioquin ad nos merces importaturos, deterrent itinerum viarumq́ publicarum ſalebræ, interruptiones & aſperitates, difficultateſq́ periculoſæ ac damnoſæ, arg. Pſalm. 12. 8. 9. 2. Chron. c. 15. 5.*

In primis verò maris dominium conſervet & augeat, quod maximas præbet & effundit divitias, proventus, & commoditates toti regno. Similiter fontium, aquæductuum, fluminum publicorum & navigationum ſummã habeat curam: nec non venationũ, piſcationum, aucupiõnũ, ſilvarum, ſaltuum publicorum & limitum regni, ne feræ, pisces, volucres, lignáve extirpẽtur, & deſint ad uſus neceſſarios. Huic igitur negotio præficiẽdi ſunt inſpectores & cuſtodes, *vid. Patric. lib. 7. tit. 5.* Huc etiã ptinet cura fodinarũ metallicarũ & ſalinarũ. *Patr. d. lo. tit. 6.*

Flumina & maria tuta reddet à piratis & latronibus, & portus maris cõmodos & aptos, ſilvas & ſolitudines, à latronib. & graſſatorib. repurgabit, & tutum viatoribus, mercatoribus & peregrinantib. reddet totum territorium regni. *de quare videre licet, Menoc. li 2. caſ. 237. arb. iudic. Farinac. quæſt. 24. lib. 1. Geil li. 2. obſ. 64. Mynſ. cent. 5. obſ. 70. 71. Maſc. cõcl. 13. 14. & ſup. c. 11. diximus*

Curabit in locis mediterrancis, ut magnus curruum ſit apparatus: in locis maritimis verò, magna ſit navium claſsis & copia. *Sic hodie Hollandi & Zelandi & Veneti magna navium*

classe instructi sunt: & olim Israelitæ magnæ curruum copia. Curabit etiam ut annona commeatu & armis Resp. & quælibet civitas regni sit, optimè instructa. Emporia & loca opportuna ad merces cõmodas importandas & exportãdas, ut habeãtur curabit.

Theatrorum, stadiorum, balneorum, portuum, propugnaculorum, fluminum publicorum, curam habebit, reparando ea, & providendo, ne, quod ad honestę delectationis usum inventum est, in abusum & morum corruptionem vertatur.

Habenda quoque est ratio ludorum & differentia eorum & temporum, quibus fiant, & explodenda turpia, ludicra, mimica, histrionica, derisoria, satyrica, & ioculatoria, magica præstigia, damnola & similia. *vide Boter. lib. 3. Pet. Greg. lib. 39. Syntag. c. 5.* de cura aliorum operum & ædificiorũ publicorum. *Greg. lib. 2. c. 9. 10. de Repub. & tit. C. de oper. public.*

Magnifica opera publica, splendidas reddunt civitates & habitandi commoditates, quæ retinent cives, ne effluant, & plures ad se alliciunt, ut eò transferant facultates suas, imprimis quando bonis moribus & legibus reguntur, & magistratus reddunt potentiores, laudabiliores & celebriores. *Greg. lib. 2. c. 9. num. 8. 9.*

Exempla historica eorum qui opera publica utilia, urbes, templa, propugnacula hospitalia Scholas, Gymnasia, aquæductus, pontes, palatia, prætoria, fora, Bibliothecas, vias stratas arces, fornices, aliáque ædificia præclarè excitarunt cum laude sempiterna, refert. Greg. d. loco num. 10. 11. & seqq. & theatrum Zuingeri docet.

Vitandi hîc sunt insani & inutiles sumptus, quales dicitur fecisse C. Caligula in extructionibus prætoriorum & villarum, qui omni ratione postĥabita, nil tam efficere concupiscebat, quàm quod posse effici negaretur. Itaq; ejus iussu iactæ moles in profundo mari, excisæ rupes durissimi silicis, campi montibus aggere æquali, & complanata fossuris montium juga idq; incredibili celeritate, quũ moræ culpa capite lueretur, ut refert Sueton. in Caligul. cap. 37. 18. 40. 41.

Planè ea quæ ad cultum Dei externum sunt necessaria, ex publicis

publicis bonis, vel propriis etiam magistratus, conferre & impendere debet. *Esd.c.7.20. Nehem.c.7.70.c.10.36.37.c.12.46, 47 c.13.10.* usibusque divinis consecrare. 2. *Chron.c.5.1.c.8.1. Reg.c.15.15.* nec non curare ea, quæ sunt necessaria ad pauperum & inopum in regno sustentationem.

Similiter sumptus faciendi ad necessaria belli subsidia comparanda. 2. *Chron.d.c.11.11.12.23. & c.14.6. ædificavit quoq; civitates munitionis in Iehuda cum quiesceret ea terra, & nullum gereretur bellum illis annis, nam quietem dederat Iehova ei.7. Dicebat enim Iudæis. ædificemus civitates has, & circumdemus muro & turribus, valvis & vectibus, tantisper dum hæc terra nobis exposita est, quandoquidem requisivimus Iehovam Deum nostrum, requirentibus dedit quietem nobis circumquaque, quapropter ædificaverunt & prosperati sunt.8.9. & seqq. c.15.8.18.c.16.1.2.3.2. Chron.c.17.2. Nam disposuit Iehosaphat copias per omnes civitates Iehudæ, quæ munitæ erant, & disposuit stationarios per regionem Iehudæ, & per civitates Ephraimi, quas ceperat pater eius.12.13. Et res multæ erant ei per civitates Iehudæ, ac homines bellatores, valentes robore Ieruſalaimis.14.15.16.17.18.19. ibi, præter eos, quos disposuerat rex per civitates munitas in tota Iehuda. 2. Chron. c.27.3. hic ædificavit portã domus Iehovæ supremam, & in muro clivi ædificavit plurimum.4. civitates etiam ædificavit in montanis Iehudæ, & in saltibus ædificavit palatia & turres 5.6. & c.33.14.16.*

Huc & bellici sumptus referuntur, quos magistratus pro salute Reipub. ex iustis causis facere cogitur. 2. *Sam. cap.2. ubi Martyr. Vrsin. lib.2. disposit.44. & seqq.*

Item sumptus, qui fiũt in solutione æris alieni, nomine Reipub. contracti. 1. *Reg. cap.9.10.11.12 13.14.15. ubi & Martyr.*

Cavendum tamen ne opes, opes, opes & felicitas magna, rapiat nos ad bellum tenuioribus inferendum; 1. *Reg.c.20.10.2. Reg.c.14.8.15. c.15.37. & c.19.32.37.*

Pro lytro ad redemptionem captivorum, sumptus quoq; faciendi. 2. *Reg c.12.19.c.18.15.c.24.14.*

Præterea bonorum publicorum usum magistratus pro ar-

bitrio alteri concedere & auferre potest ex iusta causa. *l. quod principis. de aqua pluv. arcend. l. servitutes. §. publicè. de servit. l. 2. §. si quis. nequid in loco public. l. quominus. ubi Dd. de flumin. Francy. Zoan. de imperio Roman. num. 159. & seqq. Hotoman. quæst. illust. 1. Cura enim & administratio horum bonorum magistratui est commissa, non dilapidatio, diminutio, læsio, dispendium, subversio, vel alienatio eorundem Roland à Valle consil. 1. num. 97. 109. et seqq. & latius diximus sup. c. 24. de affect. Reg. benevol.*

Civitates quoq; & Reip. bona annexa in feudum pro meritis subdito concedere potest. *Zoannet. d. loco num. 163. & seqq.* Nam ob hãc causam non desinunt esse loca, vel bona Imperii.

Sic & infeudatio de feudis imperio, aut regno apertis & jus regaliorum conferendorum, vel adimendorum ipsi est permissum. *Geil. lib. 1. de pace public. c. 6. num. 9. & lib. 2. ca. 3. Roland. à Valle consil. 1. volum. 2. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. Zoannet. d. loc. Hotoman. quæst. illust. 1.* atque adeò omnis alia concessio, in qua superioritas imperii reservatur. *Roland. consil. 1. num. 141. vol. 2. Hart. Pistor. lib. 2. quæst. 44. part. 2. Rosenthal lib. 1. de feud. ca. 5. conclus. 11. Petr. Heigius lib. 1. quæst. 4.* imò de Ducatibus, comitatibus regni, solus summus magistratus judicat. *ordinat. Camer. part. 2. tit. 7. Borcholt. de feud. cap. 10. num. 1. Geil lib. 1. observ. 29. num. 3. & seqq.* & confirmationes privilegiorum ad solum eundum pertinent. *Natta consil. 636. num. 81. Menoch. in 4. respons. num. 48. caus. Finarienſis.*

Censum & tributum subditis remittere potest & immunitates concedere ex probabili & justa causa. *Zoannet. d. loco.* Idcò enim nemo desinit esse subditus, *Roland. d. loc. vid. Alciat. in l. 25. de pact.* Aliàs principi jus non est in perniciem subditorum, quemquam oneri[illegible] collectis imperii & regni sui immunitatem dare. *Covarruv. variar. resolut. c. 6. num 8. Pinel. in rub. C. de rescind. vend part. 1. c. 2. num. 20. & seqq. & in l. 2. d. loc. Vasquius libe[illegible]ntrov. illust. Borcholt. in c. unic. quæst. sunt Reg. num. 7.*

Quam.

Quamvis verò regulariter bona regni magistratus quovis modo alienare, aut de iis in testamento disponere non possit, tamen publica necessitate & utilitate suadente, *Vasqu lib.1.c. 4. illustr. controvers. & cap.5.* poterit bona regni alienare ob tres potissimum causas.

Prima causa est, quando liberos habet, tum enim potest unum sibi substituere & reliquis alia bona possidenda dare, sine iure tamen potestatis regiæ, & retento iure successionis. *vid.2.Chron.c 21.3.& sup.c.17,& c.19.Greg.Tolos.lib.3.c.8,num.7. de Repub. Covarruv.cap.4.num.1.pract.quæst. Wynsing.cent.6.obs. 99. In Gallia vocatur appannagiũ, quasi aubbannum, exclusio, quod acceptis hisce bonis censerentur esse exclusio filii à regno, vid. Hotom. de ant. iure regn. Gall. cap.9 & Antimac lib.1.theor.1.*

Altera alienationis causa est, bellum, vel sui redemptio & aliæ causæ, ob quas mulier alienare potest dotem constante matrimonio. *l. quamvis 20.& seqq. solut. mat. l.73. mutus §.1. de jur. dot.*

Tertia causa est necessaria defensio Reipubl. cui alio modo, quam per venditionem consuli non potest. *Geil lib.2.obs. 56.& seqq. Solemnitates alienationis hujus, Gregor. putat sumendas ex l.5. magis.§. non passim. de reb. eor. qui sub tut. vel cura.& tit. C de præd & aliis reb. minor. sine decret. non alien. adhibito consilio approbatione & authoritate procerum & ephororũ. vid. l. multarum C. de modo mulct. l.1.l.2.C. de petit. bon. sublat. lib.10. Hotom. d. loc. c.23. De revocatione alienatorum minus ritè & rectè facta latè Gregor. Tolos. d. loco agit.*

Ob alias autem causas, magistratus bona Reipub. alienare non potest, imprimis civitates, oppida, aliáve loca regni, quæ imperio atque iurisdictioni suæ eximere minimè potest, neq; privilegia ab obedientia liberantia, ulli concedere. *Hoc enim esset, non administrare, sed dilapidare, spoliare & regnũ evertere. l. si optio. qui & à quib. manumis. lib. non sunt. Roland. à Valle consil.1. num. 109.& seqq. vol.1. & num.137.138.& seqq. d. loc. Rosenth. Heigius.*

&

& Covar. d. loc. Anton. peregrin. de jure fisci lib. 1. tit. 2. nũ. 71. Card. Tapia in rub. de constit. princ. c. 4. num. 3. Hotom. de iure antiq. regn. Gall. ca. 9. & c. 23. & illust. quæst. 1. Zoan. d. loc. Sic Ephron rex Hetheorum sine consensu populi, non voluit ius sepulchri Abrahamo vendere. Genes. c. 23. 6. 7. 8. 9. 10. & seqq. & Chamor jus civitatis, inconsulto populo suo, noluit peregrinis dare. Genes. c. 34. 20. & seqq. Menoch. tamen lib. 2. arb. iud. quæst. c. casu. 559. modicam imperii diminutionem pro arbitrio iudicis concessam esse arbitratur, uti & Covarruv. in c. quamvis. part. 2. §. 2. num. 4. de pact. in 6. Natta consil. 638. lib. 3. Car. Tapia in l. fin. de constit. princip. part. 2. ca. 9. Vasq. lib. 1. c. 4. illust. controv. quod vix admittendum, nisi tales sint causæ, quales antè indicavi. Est enim magistratus, uti dictum, non regni, bonorumque eius proprietarius, sed nudus administrator & dispensator, generali populi mandato constitutus, qui alienare, vel transigere, aut donare sine domini sui voluntate, minimè potest, neq; plus juris in alium transferre, quam ipse habet, ut docent Itali. vide Alber. Gentil. lib. 3. c. 22. de jure belli. Steph. Iun. Brut quæst. 3. de vind. cont. tyran. Pet. Greg. Tolos. lib. 3. c. 8 de Rep. & lib. 7. c. 20 nũ. 61. 62. 63. per Bart. in l. prohibere. quod vi aut clam. Vasq. lib. 1. c. 5. illust controv. Ex quibus constat multò minus, quæ supremi principatus & regni notæ sunt, atque eius dignitati adhærent alienari, imò nec cedi à principe posse, cum iurisdictio Imperatoris, seu summi principis sit incommunicabilis. Covarr. pract. obsc. 4. num. 1. & 10. Rosent. d. c. 5. de feud. concl. 11. li. 1. Natta consil. 636. nu. 68. consil. 640. nu. 12. 13. & seqq. li. 3. atq; princeps, uti dictũ, tantum usuarius sit iurium & bonorũ Reip. & jus utendi fruendive, est personale, ad aliũ quã proprietariũ quod jure cessionis trãsferri nequeat, nec populi liberi, vel regni cõmerciũ esse possit. Greg. d. lib. 3. c. 8. per l. si ususfructus. de jur. dot. § finitur. inst. de usuf. Rolan. d. à vall. cons. 1. n. 137. vol 2. 1. Menoch. li. 2. cas. 559. arb. iud. quæst. Ideoque alienatæ res repeti possunt. Matth. de Afflict. ad rub. quæ sunt regal. num. 7. & latè Steph. Iun. Brut quæst. 3. de vindic. contra tyran. exemplis allatis probat. Hotom. d. cap. 9. & Antimath. d. theor. 1. lib. 1. Hinc multæ alienationes, donationes et distractiones rerum ad regnum pertinentium, factæ à regibus Galliæ irritæ & nullæ declaratæ fuerunt

rent ab ordinibus de quibus latè Franciſc. Ian. Brutus quæſt. 3. De vindic. contr. tyran. & Hotom. de iure antiqu. regn. Gallici & Antimachiavellus. adde Zoan. de imperio Roman. num. 184. et ſeqq. Greg. d. loco. Roland. à Vall. d. loco num. 144. et ſeqq. per allegat. ibid.

Quod ſi procerum conſilium adhibet in alienatione, valebit. per l. humanum. C. de legi. ubi Bald. vel ſi regnum jure hæreditario, in legibus fundamentalibus regni ſit proprietarium redditũ et patrimoniale. vid. Greg. lib. 7. c. 20. num. 62. Vaſq. lib. 1. cap. 5. illuſt. controv. qui requirit etiam oppidi alienandi conſenſu n. Heigius lib. 1. quæſt. 19. idem aſſerit arg. l. 7. qui fundum. §. 3. pro emtor. Bodin. lib. 1. c. 9. et lib. 6. c. 2. Renat. Choppin. de doman. li. 2. tit. 13. Hotom. de iure ſucceſſ. Reg. c. 1. c. 7. et Antimachi. avel. lib. 1. theor. 1.

Curam bonorum eccleſiaſticorum etiam magiſtratui demandatam exemplo piorum regum doceri poteſt. vid. 1. Reg. c. 7. 1. Chron. c. 28. & c. 29. 2. Chron. c. 31. c. 24. c. 34. c. 36. Eſr. c. 1. Baruch. c. 1. Eſr. c. 6. c. 7. Lev. c. 8. c. 10. c. 22. 10. 11. 13. 2. Chron. c. 5. 1. 2. Nehem. c. 13. 13. ubi. Piſcat. & Heſræ c. 1. 1. 2. 3. 4 c. 7. 11. 16. & ſeqq. c. 8. 25. & ſeqq. Sed tamẽ ita, ut magiſtratus ex eccleſiaſticorum iudicio horum curatores, diaconos & diſpenſatores conſtituat. Rom. c. 12. 6. 7. 8. 2. Reg. c. 12. 11. c. 22. 7. 2. Chron. c. 31. 8. 9. & ſeqq. c. 34. 12. & ſeqq. Pet. Martyr. 1. Reg. c. 21. & ut magiſtratus bona eccleſiaſtica & res ſacras alienare, minuere, aut in uſum profanum transferre non poſsit. arg. Levit. c. 27. 28. Malach. c. 8. c. 3. 8. vide Novell. de non alienand. reb. eccleſ. Danæ. lib. 3. c. 2. polit. Pet. Martyr. 1. Reg. c. 21. Quæ enim ſemel conſecrata & dedicata ſunt cultui divino illa non ſunt profananda. Heſr. c. 1. 7. & ſeqq. cap. 8. 18. 2. Chron. c. 8. 1. Reg. c. 7. 11. & profanata ad verum Dei cultum iterum transferenda. Dan. c. 5. 1. & ſeqq. Malach. c. 3. 8. 9. 10. Marc. c. 11. 15. 16. ubi Chriſtus repurgat templum profanatum. & Nehemias bona eccleſiaſtica in alios uſus converſa miniſtris Dei reſtituit. Nehem. c. 13. 10. & ſeqq. Hagg. c. 1. 6. & ſeqq. Malach. c. 2. 8.

Quod verò in teſtamento vel alio modo, ad illicitum uſum eſt datum, conſecratũ ve, ab eodẽ principe ad uſum licitum

transferendum est, *l. 16. legatum. de usufr. legat. l. 4. legatum. de admin. rer. ad civitat. pertinent.*

Ad cultum Dei, item ad pacem redimendam & captivos, aut alias necessitates urgentes, extraordinarias, quin res eiusmodi ecclesiasticę sumi & impendi possint, non est dubium. *2. Reg. c. 12. 19 c. 18. 15. c. 24. 15.* item ad ministrorum ecclesiæ & scholarum sustentationem, studiosorum pauperum studia, nec non in eleemosynam pauperum, aut usum reparandarum ædium sacrarum. *vide Zepper. de politia eccles. Casm. polit. cap. 27.* ita tamen, ut alio tempore restituantur, ne talis alienatio fraudi sit ecclesiæ & illius ministris. *l. 12. privilegia. C. de sacros. eccles. Novell. 3. & 58.*

Reliqua bona, quæ supersunt, nec in usus Reipubl. conversa, vel insumpta sunt, magistratus reponet in ærario Reipub. in thesaurum.

Ita thesauros plures habuisse reges constat. 1. Reg. c. 14. 26. acciperet thesauros domus Iehovæ, & thesauros domus regis: acciperet etiam omnia scuta aurea quæ fecerat Salomo. 1. Reg. c. 7. 51. Perfecto demùm toto opere illo quod fecit rex Salomo pro domo Iehovæ inferens rex Salomo res consecratas à David patre suo, argentum & aurum & vasa, posuit in thesauris domus Iehovæ, 2. Chron. c. 12. 9. ibi accepit thesauros domus Iehovæ & thesauros domus regis. 2. Chron. c. 25. 24. & c. 28. 21. & c. 36. 18. 1. Chron. c 27. 25. & seqq.

Thesauros eiusmodi colligi, suadet repentina clades, incidens casamitas & necessitas superveniens *vide Pet. Greg. lib. 3. c. 1. c. 9. de Repub. & lib. 2. c. 3.* sed tamen ad avaritiam, luxum & voluptates, thesauros non colliget magistratus. *Deut. c. 17. 17.*

Hæc quæ dixi, de bonis regis propriis, non intelligenda sunt, in quibus liberrimam dispositionem, instar privati cuiusdam habet, sed de bonis coronæ, sive regno annexis. Homan. quæ Cl. ill. st. 1. ita & David propriam habuit pecuniam & publicam, thesaurum domus regiæ, & domus Iehovæ. 2. Chron c. 24. c. 28 2. c. 36. 18. 1. Reg. c. 14. 26. & 1. Chro. c. 27. 26. & seqq. & officiarios etiam alios in rem Dei & alios in rem

regis

regis destinxit, distinxit inter ea quæ sunt Dei, quæ sunt Reipub. & quæ sunt regis. 1. Chro. c. 26. v. 29. 2. Chro. c. 29. 1. Chronic. c. 28. 2. Chron. c. 23. David & alii reges ministros super negotia regia habuerunt & officiarios suos. 1. Chron. c. 26. 20. 21. & seqq. c. 30. 2. Sam. cap. 8. cap. 20. 2. Chron. ca. 19. 11. ca. 28. & Salomo, 2. Reg. cap. 4. 1. Reg. cap. 9. 2. Chron. cap. 8. Ahasuerus. Esth. cap. 1. Iosaphat. 1. Chron. cap. 17, Darius. Dan. cap. 6, Nehemias. Nehem. c. 11. Sic Salomo propria bona, quæ coronæ, seu regno, non annexa sunt, possedit. Eccles. cap. 2, & rex Vsia. 2, Chron. cap. 26, Hiskia. 2. Chron. cap. 23, Pharao. Genes. cap. 47.

Denique etiam personarum publicarū curam magistratus habere debet, nimirum officiariorum regni & suorum,

Officiarios & ephoros Reipub. habebit, quasi consortes suos, & fratres, ijsq; dignitatem suam acceptam feret, & tanquam amicos regni fovebit. 1. *Chro. c. 28, 2. 1. Reg. c. 4, 5, Deut. c. 1. 16. c. 17. 20, vide Scipio. Amirat. lib. 2. discurs. 8.* & horum tyrannidem, crudelitatem, vel negligentiam corriget: illam tollendo; hanc excitādo legitimis mediis & pœnis, exemplo piorum regum. 1, *Chron. c. 22, 17, 18. & seqq. c. 28, 8, & seqq. Mosis, Iosuæ, Davidis, Iosaphati, qui morientes monuerunt seniores & optimates regni 2, Chro. c. 19, 4, 5, 6, 9, Iosu. c. 24, Deut. c. 28, & seqq. Nehemias, vitam & facta suorum & Reipub. ministrorum diligentissime observavit & correxit. Nehem. c. 5. 6, & seqq. cap. 13, 6, 7 8, 9, 10. adde Pro. c. 25, 4. ut auferendo scorias ab argento, prodit conflatori vas. ita auferendo improbum à conspectu regis, stabilitur iustitiâ solium eius. Psalm. 101. 6. oculi mei attendent ad veraces terræ ut consideant mecum: ambulans via integra, is ministrabit mihi.*

Status & ordines regni defendet, eorumq; privilegia, jura honorem & existimationem, dignitatem & autoritatem conservabit, & futuro suo successori eos obstringet. 1. *Chron. c. 22. 20. c. 29. 4.*

Privatas quoq; rixas & controversias inter proceres, seu ordines Reip. tollet, sopiet, animósq; eorum conciliabit, omnes

simultates inter eos tollendo, ne ex illis seditiones & bellæ oriantur. 2. Sã. c. 14. 16. 22. c. 28. 9. & seqq. 1. Chro. c. 22. 20. causæ igitur talium discordiarum inter potentiores & primates regni omnino sunt tollendæ. 2 Sam. c. 13. 22. Gen. c. 32. 13. et animi plenè reconciliandi. 2 Sam c. 14. 16. 22. 23. etiam fœderibus inter se invicem factis confirmãdi. Iud. c. 13. vel vi et armis rebellantes comprimendi. 2. Reg. c. 17. 4. 5. 2. Chron. c. 36. 13. et in magistratus sui obsequium promissionibus firmis astringendi. 1. Chron c 22. 20. c. 29. 4. quo Reipub. bonum simultatibus commodisque privatis anteferant, exemplo Quinct. Fabii. vid. Scipion. Amiratum lib. 1. discurs. 3.

Observandum tamen hîc, ut diversitatem sententiarum non omninò tollat. Moderata enim discrepantia sententiarum utilis est, modò ad unum scopum, salutem Reipub. omnes dissidentes colliment *Bodin. lib.* 4. *c.* 5. ubi tamen consultum est, ut numero, vel potentiâ sint dispares, neque numero sunt pares, si sententiis dissident, actiones publicas impediant, & qui plures erunt, ambitiosorum hominum vim frangere eorumque conatus impedire possint.

Discrepantia etiam sententiarum temperamentum quoddam affert in consiliis capiendis, et malè sentientes, ad æquiorem sententiam adducit ex collatione contrariarum opinionum et rationum. Existere enim in eadem Repub. faciles, graves, comes, tristes, severos et lenes, Appios et popliçolas, Catones et Cæsares utile est. Ut in fidibus si nervi omnes similem sonum ediderint, harmonia nulla est, sed ex dissimillimarum vocum moderatione concentus congruens et concors efficitur: Itaq; qui ad Rempub. administrandam, vel ad principis consilium adhibentur, si nihil inter eorum ingenia et habitus animorum interfit, nihil admodum amplum, aut quod è Repub. sit, præstare poterunt: Sin verò in rebus deliberandis et consilio capiendo, ita, diversis moribus et iudiciis comparati sunt, ut in eundem omnes scopum, publicum videlicet bonum colliment, longè certior clariorque rerum et causarum veritas, ex illa sententiarum dissimilitudine et veluti concordia discordia emergit, quam si absque ulla varietate, omnes idem atque unum sentirent. ut dicit Antimach. lib. 3. theor. 30. et

Bodin.

Bodin lib 4.c.5.de Repub qui exemplis illustrant. Notabile est exemplum in Fabio maximo & M. Marcello utroque Imperatore diversissimæ naturæ. Periculosa dissidia inter illos, qui suam magis quam publicã utilitatem quærunt, at im robi sunt. De virtute contentio et æmulatio inter aliquos, semper est & salutaris. Hæc Antimach. et Bodinus.

Cavẽdum tamẽn nic lummè est, ne hæc diversitas & discordia fit pertinacior, vel diuturnior inter potentiores, imprimis in polyarchia ita, ut odium, animi rancorem & contumeliam in animis dissidentium gignat.

Moderata igitur discrepantia toleranda, immoderata verò tollenda, tanquam certissima Reipub. pernicies. *Ex hac enim etiam postea oriuntur seditiones, factiones, conspirationes et conjurationes et bella civilia, ita ut ex uno regno ob discordiam optimatum, fiant duo, ut docet exemplum Rechabeami et aliorum regum, 2. Reg. c. 15. 1. Reg. c. 12. vide alia exempla apud Danæ. lib. 3. c. 5. Pet. Greg. lib. 22. 8. num. 9. 10. Vale. Max. lib. 4 c. 2. Melch Iun. lib. 1. polit. quæst. 23.*

Modi quibus inter collegas dissidia tolluntur, & pax & cõcordia conservatur, sunt *I.* ut oẽs dissensiones ortæ ex caussis privatis in officio publico, deponãtur propter Remp. *I.* ut cedatur ad tempus, & locus detur, inimicis, ne periculum oboriatur Reipub. *III.* Ne dissensiones ex Reipub. administratione ortæ, veniant ad res privatas. *IV.* ut agatur placidè, aliquid remittatur, ut ad medium perveniatur. *V.* Erga collegas superiores pax & cõcordia & cultus, erga inferiores ornatus, erga pares honor præstetur: & erga omnes amor & benevolentia mutua. *VI.* Concordiæ & amicitiæ contraria vitia tollantur, detractio, συγχαιρεκακία, insultatio, extenuatio benefactorum ambitio. *VII.* ira caveatur & lingua coerceatur. *VIII.* Patientia adhibeatur. *Eph. c. 4. 2. 3. 4. 5. Vide exemplis illustrantem. Melc. Iun. lib. 1 polit. quæst. 25. Ephes. c. 4. 1. precor vos, ut ambuletis ita, ut convenit vocationi, qua vocati estis. 2. Cum omni animi submissione & lenitate, cum iræ cohibitione, sufferentes alii alios per caritatem. 3. Studẽtes conservare unitatem spiritus per connexum pacis. & c. 5. 21. Subiũ*

cientes vos alii aliis, cum timore Dei. Coloss. ca. 3. 8. at nunc deponite iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam. 13. sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuo, si quis adversus aliquem habuerit querelam. & seqq.

Officia magistratuũ intermediorum secularium & ecclesiasticorum distincta & separata servanda sunt. *2. Chron. c. 26. 17. 18. 1. Chron. c. 23. & seqq. 2. Chron. c. 19. 11. Esaiæ c. 3. & c. 24. 2. 3. 4. ubi confusio horum dicitur indicium mali status publici. David officia publica ita esse distincta voluit. 1. Chron. c. 23. & capp. seqq. vide Greg. lib. 8. c. 2. nu. 14. 15. de Repub.* & curabit, summus magistratus ut immediatè hæc à se pendeant, ut liberos habeat officiarios, nulli alii, quam sibi adstrictos & obligatos, & ab iis rationem officii administrati exigat, quotiescunq; res postulaverit.

Caveat, ne plus videatur sequi partes nobilitatis, quàm plebis, aut contrà, quia tunc futurum est, ut ex principe universali, fiat tantum alterutrius partis caput.

Videat imprimis, ne de statibus optimatibúsve regni querela esse possit illa de qua, *Tzephan c. 3. 3. principes eius in medio eius sunt leones rugientes, iudices eius lupi vespertini, qui non rodũt ossa in matutinum usque 4. prophetæ ejus rapidi, viri perfidiosissimi. sacerdotes eius profanant rem sanctam, vim faciunt legi & seqq. Vid. lament. Ierem. & Esa. c. 1. c. 3. Mich. c. 1. c. 2. c. 3.*

Benè meritos quoque præmiis ornet, honore, dignitate, donis, immunitatibus, privilegiis, & commendatione merita, *vid. Bodin. lib. 5. cap. 4. de Republ. Scipio. Amirat. lib. 2. discurs. 2.*

Curet similiter ut bonorum & fortium virorum merita erga se, erga Rempubl. erga singulos, habeat cognita ac perspecta, ut cæteri ad benè de se merendum, acrius incitentur. *Nehem. c. 7.*

Contrà etiam delicta magistratuum intermediorum & officiarios puniat & corrigat. *Nehem. c. 5. Psalm. 101.* ne mala vita horum

horum principem dehonestent, & administrationi ipsius noceant. *Scipio Amirat. lib. 4. discurs. 1.* & propria domus principis censura sit publicæ disciplinæ, & exemplum. *vide sup. cap. 23.* & læsus à principis officiario, contra principem magis, quàm contra privatum, iram recondit coquíque. *Nam pessime, ut Plin. in panegyr. in Traian. dicit: consulit Reipubl. magistratus summus, quando malignitate, vel negligentia delinquentibus magistratibus inferioribus, vel malè agentibus, aut aliis magistratibus togatis, aut bellicis ipse procurat impunitatem. Ita Heli, & Samuelis filii, parentibus suis peccata eorundem non punientibus, & sibi & ipsis pœnas attraxerunt 1. Samuel. cap. 3. & cap. 8. Quod si horum delicta non puniantur, accidit quod in navigatione accidere solet.* Nam ut delictorum, quæ in navibus committuntur, inter navigandum, siquis nautarum deliquerit, parvum est damnum: *sin gubernator deceptus fuerit, aut aberraverit, communi calamitate omnes vectores involvit: sic plebejorum peccata, non in populi, sed in ipsorum damnum cedunt. At magistratuum & Rempublicam gubernantium peccata, ad nos universos pertinent, & pœna horum securitatem imperandi comparat. Quapropter Solon plebeiis tarda, magistratibus & gubernatoribus velocia constituit supplicia, quod existimabat, de illis quovis tempore sumi posse pœnas, hos normam ultionis non admittere. Oppressa enim libertate, qui pœnas repetat, fore neminem. adde Siman. lib. 5. de Reipubl. cap. 12. Hinc pessimè Reipubl. consulerunt Ninyas & Sardanapalus Assyriorum reges, quorum ille vacuus semper fuit à curis Reipublicæ, hic verò muliebrem duxit vitam, solis voluptatibus suis inserviens. Sicuti & Lucullus qui Callistheni liberto suo omnium rerum cura demandatâ, luxui operam dedit.*

Familiarum, collegiorum, oppidorum, urbium & civitatum summam curam habebit, eorúmque privilegia, jura & immunitates conservabit pro more majorum: concordiam inter eas omnibus viribus sanciet & fovebit. *argum. Genes. cap. 16. 2. ca. 21. 30. 2. Sam. ca. 13. 22. Iudi. ca. 1. 3.* Nam

regnum

regnum diſsidens adverſus ſeſe vaſtatur, & omnis urbs, aut domus diſsidens adverſus ſe ipſam, non ſtabit. Matt. 6. 12. 25.

Metropoli proſpiciet; ne unquam maneat vacua, inculta, civibus aut propugnaculis deſtituta, ne pateat hoſtibus ad occupandum. Ideoque ex aliis regni oppidis cives ad metropolin ſunt alliciendi, quam non facilè deſerent. *Nehem. c. 7. 3. c. 13. 19. Vide Livium. lib. 5. decad. 1. & lib. 1. decad. 1. ubi Vicini benigne invitati Romam, eandem auxerunt & ornarunt.*

Hactenus de univerſali adminiſtratione. Sequitur de particulari, nimirum perſonarum & rerum privatarum, qua cura, providentia & gubernatione ſua ſummus magiſtratus perſonas & bona ſingulorum ſubditorum contra vim & injuriam defendit & protegit, & ad vitam politicam commodè & benè degendam, dirigit & gubernat. *Ut enim bonus medicus totum corpus primum curat ex eoq; malos humores educit, et deinde ægrum membrum, cui remedia ſpecialia applicat: ita et Reip. adminiſtrator, primum corpus totum Reip deinde illis membra curat & diverſa remedia illis adhibet.*

Quo dad perſonas ſubditorum, cum his, *ut Plin. in Panegy. in Traj.* Princeps bonus verſari debet, veluti cum liberis propriis, non tanquã cum ſervis. *Et alibi idem autor ait, ſub bono principe ea eſt principis & populi inter ſe æmulatio, ut contendant uter alterum magis amet. Deut. c. 17. non cor ſuum ſuper fratres ſuos extollat. vid. Step. Iun. Brut. in vindic. quæſt. 3.* & ad iniuria illata illos vindicabit, at ; non aliter atque tutor pupillum ſuum, defender. *Vaſq. 1. c. 8. num. 14. illuſt. controv.* Nihil vero principi glorioſius eſt, quam illuſtres & divites habere ſubditos quam plurimos, & familias claras ab interitu vindicare, *vid. Scip. Amir. lib. 2. diſc. 8. vide ſupra cap. 20.*

Præcipuè vero illos liberaliter regere debet, ne ſubditi pro mancipiis hominibuſque propriis habeantur, & exactionibus & ſervitiis ni miis inſtar nervorum, tractentur. 2. *Chron. c. 10. 4. Nehem. c. 2, 4. 5. c. 5. Nam deſpectam & contemptam gentem reddunt*

ſervitus

servitus nimia & sordes nimiæ, quæ ex inopia nimia nascuntur, uti in Moscovia, Turcia & Tartaria. Salomo ob hanc causam serviles operas à suis subditis non exegit. 1. Reg. c. 9. 22. Iohan. c. 8. 33. quæ imponebantur Gibeonitis. Iosu. c. 9. & Judæis in Aegypto. Exod. c. 1. et seqq. capitib. ex quæ servitute Deus eos eduxit. Exod. c. 20. 2. Deut. c. 5. 6.

Imprimis verò cura & defensio miserabilium personarum summo magistratui commendata est. *Deut. c. 10. 18. 19 c. 24. 17. 19. 20. c. 15. 4. & seqq.* de quib. leges constituet, iisq; inspectores, tutores, curatores bonos & fidos perũcies: veluti cæcis, furiosis, mutis, surdis, pupillis, viduis, pauperibus, valetudinariis, senibus leprosis, mendicantibus invalidis & infirmis, iis qui ad miserandum propter calamitatem & miseriam suam nos movere possunt & similibus. *Menoch. cas. 55. & cas. 66. lib. 2. arb. judic. Exod. c. 22. 22. 23. Ierẽ. c. 22. 3. Iob. c. 24. 3. c. 31. 16. Iacob. c. 1. 27. Deut. d. loc. & c. 14. 29. Psalm. 82. & 72. & 146. Menoch. cas. 532. arb.*

Certum quoque locum & reditus in usus necessarios horum miserabilium personarum constituet. *Exod. c. 22. 21. c. 23. 9. Levit. c. 19. 33. 34. Iob. c. 29. 12. c. 24. 2. Matth. c. 28. 35. Deut. c. 24. v. 17. c. 19. v. 20, c. 26. 12. c. 18. c. & Deut. c. 14. 29. & c. 15. 4. 5. 6 & seqq. Galat. c. 6. v. 10.* Vnde xenodochia, nosocomia, hospitalia, orphanotrophia, ptochotrophia, pædotrophia, gerõtocomia, ergastula furiosorũ. *Novell. 123. c. 23. qualia magna cum laude habet & sustentat civitas Amstelrodamum, Argentina & aliæ.*

Miserabiles verò personæ, inter alias censentur pupilli, viduæ, pauperes, cęci, surdi, peregrini & omnes qui aliorum ope auxilio & consilio perpetuo opus habent. *Deut. d. loc.*

In constituendis verò hospitialiis harum personarum, distinctæ habitationes discernendæ sunt, ut *I.* sit distincta & separata domus pro alendis, instituendis & erudiendis pupillis & orphanis. *II.* domus alia separata pro senibus decrepitis viris, & alia pro veruli. *III.* alia domus pro viris valetudinariis pauperib. & alia pro fœminis. *IIII.* pro mẽte insanis, furiosis. *V.*

Alia domus pro militibus ægrotantibus, corpore læsis & mutilatis. 6. pro peste, vel alio morbo epidemico laborantibus. *Qualia hospitia maximis sumptibus Amstelredamum & pleræque aliæ Belgicæ populosæ civitates constituerunt & sustentant.*

Deus pauperibus & miserabilibus personis prospexit in politia Iudaica lege ecclesiastica & politica.

Ecclesiastica lege. *I. contributione & collatione facienda in festis annuis tribus, in usum pauperum & sacerdotum. Exod. c. 23. 15. Deut. c. 16. 16. 17. Deinde in sacrificiis & oblationibus spontaneis, decimarum, vini, olei, frumenti, pecudum, & aliis Deut. cap. 12. 12. 18. Deut. c. 15. 19. 20. c. 16. 11. 14 c. 26. 10. 11. Exod. c. 18. 11. 1. Sam. c. 9. 13. 1. Chron. c. 29. 22. Tertiò in decimis cuiusque anni post Sabbatharium. Deut. c. 24. 18. 29. c. 26. 12. 13. Quartò in natis in anno Sabbatario. Exod cap. 23. 10. 11. Levit. cap. 25. 3. 4. 5. 6. cap. 20. 21. 22. Quintò in collectis in gazophylatio Hierosolymitano. 2. Reg. cap. 12. 9. Nehem. c. 13. 5. Luc. c. 21. 1. 2. Iohan. c. 8. 20.*

Lege politica pauperibus prospiciebatur in eo, *quod pauperi concessum erat, ob inopiam liberos vendere. Exod. c. 21. 2. Deut. c. 15. 12. Levit. ca. 35. 39. Matth. ca. 18. 2. Reg. cap. 4. 1. 2. 3. 4. Deinde manumittendi egeni à manumittente donabantur. Exod. c. 21. 2. 10. Deut. c. 15. 13 14. Tertiò ex spicilegiis & relictis in agris, vel vineis pauperes capiebant. Vid. Levit. cap. 19 9, 10. cap. 23. 22. Deut. cap. 24 19. 20. 21. Ruth. ca. 2. 2. 3. Matth. cap. 12. 1. Quartò iuvabantur pauperes mutui datione. Deut. 15. 7. 8. 9. 10. Exod. cap. 22. 25. Levit. cap. 25. 36. Deut. cap. 24. 6. 10. 11. 12. 13. Sextò solutione maturè facta pauperibus, Levit. c. 19. 13. Deut. c. 24. 14. 15. Siracid. c. 34. 27.*

Media, quibus pauperum cura haberi potest, relinquuntur in arbitrio magistratus, qui pro temporum, locorum, terræ, regionis & populi cuiusque ratione, varias vias, modos & media constituere potest, quibus caritatis & misericordiæ officia erga pauperes & miserabiles personas, declaremus, & scelerata mendicitati ansam præcidamus. Sunt aliæ civitates

civitates mariti mę, in quibus varię merces importantur. Aliæ regiones venis & fodinis metallicis abundant: Alię fertiles sunt frugum omnis generis: Alię rem pecuariam exercent, in quibus varia & diversa adminicula cultoris exercendę præbentur.

In primitiva ecclesia collectæ ordinariæ & extraordinariæ in pauperem usus fieri solebant. Ordinariæ primò quoq; die hebdomadis fiebant in ecclesia, 1. *Corinth. cap.* 16. *vers.* 1. *Extraordinariæ fiebant calamitate & necessitate incidente, tempore persecutionis, pestis, famis, & cæte a.* Actor. *cap.* 11. *vers.* 29. *Roman. cap.* 15. *vers.* 26, 2. *Corinth. cap.* 9. *vers.* 1. 2. 3. 4. *Galat. cap.* 2. 10. 1. *Corinth. cap.* 16 1. 2. *Oblationes aliæ quoque fiebant in pane, vino, carnibus, & aliis speciebus, quibus necessitati pauperum subveniebatur.* 1. *Corinth. cap.* 11. 21. 22. *Act. cap.* 6. *cap.* 4. 34. 35. *Vid. Zepperum in polit. eccles. & de legibus forens. Mosaic. lib.* 4. *cap.* 25. *inter pauperes verò non sunt habendæ viduæ ditiores.* 1. *Timoth. cap.* 5. *vers.* 4. 16. *Item valida illa & sana mendicantium turba, quæ ex aliorum sagmatur sudoribus, & morbos mentitur, cum labore manuum suarum vivere posset,* 1. *Thess. c.* 4. 11. 12. *Thess. c.* 3. 10. *de qua & constitutiones imperii.*

Reliquorum singulorum subditorum statum examinare & inquirere princeps debet, *Psalm.* 101. & 119. & 2. *Reg. c.* 10. *vers.* 1. 2. 3. *Genes. c.* 31. 22. imprimis verò familiam propriam, ut illa tota pius & fidis ministris constet curabit. *Psalm.* 101. *Gen. cap.* 31, 22. 1. *Sam. cap.* 2, 25. 30. *Prov. ca.* 10, 30. 31. & singulorum linguas & manus observare, & singulis malis, remedia quærere debet, atque observari per suos, quid quisque loquatur & agat, quis insidiarum, seditionúmve suspectus, & qua de caussa, ne sint intra mœnia & in sinu urbis hostes; *quo pertinet censura de qua alio in loco antè dictum. cap.* 31.

Habebit etiam cognitos viros bonos, & eximios atque præstantes, tam in pace, quam in bello. Virorum, qui sunt

pacis artibus insignes, nomina in librum referat. & illorum nomina, quos in bello fortes, generosos & utiles sibi & Reipub. evaturos putat, in alium librum referat & notet. utrosq; viros pro meritis honestabit. Nam horum alii mente & sapientia, alii manibus & fortitudine è maximis illum aliquando angustiis educere valebant, *ut ait Scipio Amirat. lib. 1. discurs. 5. vide Est. c. 6. 1. Chron. c. 11. et c. 20. 2. Chron. c. 17. vide cap. 32. supr.*

Insidiæ, quæ plerunque à suis subditis magistratibus struuntur, diligentissime sunt observandæ. Plures enim reges à suis, quam ab hostibus interempros legimus, *ut refert Curt. lib. 9.*

Detegunturque & in apertum proferuntur insidiæ, linguæ temeritate ipsorum insidiantium, quorum mentem lingua propria prodit. Ideoque indici præmium decernendum est, lege lata & sæpius renovata, vel publico edicto. Sed licet talibus delatoribus aures semper præbendæ, non [illegible] men semper fides. Cum nemo innocens esse possit, si accusatori suspiceret. De convictis verò pœnas sumet, si tuto poterit, sin minus temperabit, vel dissimulabit. Vide Lipsi. lib. 4. c. 10. politic. Negligentia inquirendi subjectos, & nimia confidentia, plures principes perdidit. *Gregor. lib. 22. c. 11. de Repub. Ita periit Iulius Cæsar, ita Dion, ita Phocas & alii. Georg. Rich. axiom. polit. 129.* At vindicta de nece a decessoris principis sumpta, munimentum imperii præbet, imposteru n ultionem, & securitatem imperandi comparat. *Ita Severus, Pertinacis Domitianus, Neronis, Vitellius Galbæ interfectores punivit. Vid. Clapmar. lib. 3. c. 17. de arcan. Rerumpubl. Scip. Amirat. lib. 17. discurs.*

Quod si uno in loco regni subditi nimis crescant, operam dabit princeps, ut commodè in alium locum sui regni colonia ducta, transferantur. *Vid. Tolosan lib. 1. c. 2. & lib. 6. c. [illegible] de Repub.* & in otio viventes, turpi inertia & voluptatibus diffluentes, ad bellum emittantur, ut sentina malorum hominum expurgetur, & corpus Reip. à corruptis hisce humoribus vacuetur *Psalm. 101. l. 1. cor gruit. de offic. præsid.*

Sequitur de bonorum, hominumque privatorum cura,

quæ

quæ magistratui sunt demandata quoad protectionem & defensionem contra vim & injuriam. *Novel. 85. in princ. ibi studemus omnes subiectos nostros, quorum regimen credidit nobis Deus, illæsos & sine calumnia custodire. Psal. 82. 1 2 3 4. Psalm 72. 1, 2. 3. & seqq. Ierem. c. 22. c. 23.*

Bona privatorum sunt triplicia. Primò vita & incolumitas corporis. Deinde fama & existimatio. Tertiò bona externa. *Quibus, si homo pacatè & tranquillè fruitur, commodè et pacifice vivit, 1. Timoth. c. 2.*

Corporis incolumitas est, quâ hominis corpus à læsione, vulneratione, pulsatione, verberibus, nece & quavis alia coercitione & suppressione liberũ & immune est. *Luc. c. 3, 14, Ioan. c. 8 22, 23, 24. Deut. c. 27, 24. Exo. c. 22, 21, 22. 23. c. 21, 24. & seqq. Act. c. 25. 26, 27, 29. & passim Iurisc. tradunt. Ergò hæc, vitam naturalem respicit, corporis integritatem et libertatem hominis naturalem.*

Defensio vitæ constitutio securitate præstanda contra vim & iniuriam hostium, latronum, prædonum, insidiatorum, & quovis modo lædentium. Ideo usus armorum subdolosorũ, sicarum & bombardarum interdicitur: Et ideo præsidiarii viarum, vigiles nocturni, aliique securitatis præstandę ministri cõstituendi, & malis hominibusque noxiis provincia quęlibet purganda, *Psalm. 101. l. 13. congruit. de officio præsid.* & propugnacula, vel arces munitę ad regni limites, pro defensione parata extruenda, *vide Bodin lib. 5. c. 5. Tolosan. lib. 2. c. 5.* & ad defensionem limitum & portuum, præsidiarius miles habendus, *exemplo Salomonis.*

Hic tamen observandum, magistratui in personam, vel corpus hominis duplex ius competere. Primum est ius compellendi: Alterum est ius puniendi.

Ius compellendi competit ad hoc, ut subditus faciat & præstet, vel omittat fugiatque ea, quę in præceptis decalogi & iure recepto regni, mandantur, vel prohibentur. Ad mandata adigit: à prohibitis, interdictisve coercet: In mandatis conti-

nentur facienda, in interdictis omittenda & fugienda.

Ius puniendi est, quo personam deliquentem & peccantem contra leges Decalogi, vel regni, pœna mortis, vel pœna mutilationis membri, corporis, pœnâ cæsionis, vulnerationis, pultationis, fustigationis, vel quavis alia corporis afflictionis, vinculorum, custodiæve afficit.

Bona fama & existimatio, est aliorum hominum bonorum, de nobis honesta opinio vel illæsæ dignitatis & status iudicium. *Vnde bonum testimonium de aliquo dicitur.* 1. *Timoth c.* 3.7. *Tit. cap.* 1.6.7. *Actor cap.* 23, 12. *cap.* 9.22. *Roman. cap.* 18. *quæ fama omnibus divitiis præstantior & melior dicitur. Proverb. cap.* 22.1. *Eccles. c.* 41.15,16.

Hac existimatione hominem magistratus privare potest, ob commissum maleficium: Innocentiam verò ipsius contra conviciatores & diffamatores defendere debet.

Ad hanc existimationem refero etiam castitatem, statum, & dignitatem hominis, quam quis, vel à virtutibus, quibus est ornatus, habet, vel à magistratu summo in se collatam, accepit.

Bona externa sunt mobilia & immobilia, quibus ad vitam nostram sustentandam utimur, quisque suis & propriis, quæ ideò à furto, rapina, læsione, imminutione, interversione, ruptione, damno quovis alterius, iure naturali dictitante, immunia esse debent, magistratu in lædentes, damnum inferentes, vel auferentes, animadvertente.

Nam hisce externis bonis & copia rerũ omnium subditos abundare, Reipubl. utilissimum. Vid. Antimach. lib. 3. *theorem.* 32. *Nam veræ ac certæ principis opes & propè extra omnẽ periculi & iacturæ aleam positæ, in subditorum divitiis sunt sitæ. Reliqua quæstorum negligentia dilabi, perfidiáve averti, vel bello, aut quocunq; casu perire possunt. Bona verò quæ populus penes se habet, hisce casibus obnoxia non sunt.*

Bonis subditorum, varii fures & impostores insidiantur, qui per fraudem, modis illicitis, subditos emungunt, qui à magi-

stratu

ſtratu tanquam cuſtode & defenſore bonorum privatorum, ſunt coercendi. Tales vero ſunt erones illi magici, agyrtæ, ſortiarii, aleatores, lufores, ſcenici, mimi, comœdi, ſpectaculorum exhibitores, ſaltatores, funambuli, lupanarii, uſurarii, judæi, caupones, & quivis voluptarum artifices. *Vid. Taſſin. de emendat. lib. 2. c. 18. c. 19. Keckerm. ſyſtem polit. lib. 1. c. 22.*

Hujus generis etiam ſunt bonorum ſuorum decoctores, prodigi, epicurei, otioſi, alchimiſtæ, rerum ſacratarum profanatores, rebus ſuis abutentes, imprimis poteſtate maritali, patria, vel dominica. Similiter hujus generis ſunt peregrini & eccleſiaſtici ementes bona immobilia ſubditorum, quæ ob hoc poſtea oneribus publicis eximuntur. *Qua de cauſſa bellum Venetum defenſivum contra pontificem Romanum ſuſceptum fuit, nunc ſopitum verò. Vide varios ſcriptores Apologiarum pro Venetis contra Pontificem Romanum.*

Ne etiam bonis ſubditorum inundationibus, incendiis & direptionibus damnum inferatur, legitimis mediis magiſtratus anteverter. ſimiliter ne etiam beſtiis noxiis corporibus & bonis ſubditorum noceatur.

Ejuſmodi ergò bona ſubditorum privata, magiſtratui ſunt commiſſa, quoad defenſionem & conſervationē, contra omnem vim & iniuriam, non quoad alienationem & ademptionem, niſi ex cauſis duabus, ſubditi, nimirū culpâ, vel publicæ ſalutis neceſsitate. 1. *Sam. c. 8. 10. & ſeqq. Iud. c. 9. 8. Senec. lib. 6. de beneficiis. c. 4. Iure civili, omnia regis ſunt, & tamen illa, quorum ad rem gem pertinet univerſa poſſeßio, in ſingulos dominos deſcripta ſunt, & unaquæque res habet poſſeſſorem ſuum.*

Itaque dare regi, & domum & mancipia poßumus, nec donare illis de ſuo dicimur. & c. 6 regio more cuncta poßidet: dominia verò ſunt ſingulorum. Et Pharao rex Aegypti, non niſi poſt titulum emptionis, vel permutationis, prædia ſuorum ſubditorum ſibi vindicavit. Gen. cap. 45. & reprehenditur Achabus rex Iſrael, quod vineam Naboth ſibi vindicaverit. 1. Reg. c. 21. Ezechiel 6. 45. 8. ipſi portio huius terræ eſto in jus

poſſeſſionis

possessionis apud Israelem, ut non opprimant amplius principes mei populum meum, sed terram reddant domui Israelis per tribus ipsorum. Ezech. c. 45. & c. 46. 16. 17. 18. non accipiat princeps de possessione populi, oppressione deturbando eos de jure possessionis ipsorum & c. Nec Moses sibi hoc arrogasse dicit. Num. c. 16. & Samuel, 1. Sam. c. 12. Sepin Iun. Brut. in vind. quæst. 3. vid. Bod. li. 1. c. 8. Geil. lib. 2. obs. 56. & seq.

Ex culpa subditi, magistratus bona eiusdē externa, pro parte, vel in totum adimere, vel confiscare & publicare, hoc est, in fiscum redigere potest, ob delictum ab eodem commissum, *ut habet tit. de bon. damnator. & tit. de jure fisci. 2. Samuel. c. 16. 4. 5. 1. Reg. c. 21. 15. 16. 1. Sam. c. 3. 11. 12. quibus locis, licet factum improbetur, jus tamen regis tale fuisse inde constat. Ios. c. 7. 15. 24. Et hæ sunt mulctæ & confiscationes, quibus ærarium populi locuples efficitur, & delinquentes jure puniuntur. dixi supr. c. 11. c. 17.*

Sæpe etiam aliquibus indignis bona auferuntur & fisco vindicantur. *tit. de his quib. indign.*

Huc refero ἀκληρονόμητα, ἀδέσποτα bona vacantia, quæ dominū non habent, vel habere desierunt, bona caduca & inventa. *tit. C. de bon. vacant. tit. C. de thesaur. Vlpian. tit. 19. Greg. lib. 9. c. 1. nu. 22. 23. 24. 25. de Republ. et de quibus supra c. 15.*

Huius loci esse existimo bona furiosorum mutorum, surdorum, cæcorum, prodigorum, impuberum, minorum, & quorumvis, qui ob defectum quendam corporis, vel animi, bona sua administrare ipsi nequeunt. *tum enim recte magistratus, vel lex horum bonorum curatorem et administratorem constituit, ut latè tradunt Iurisc.*

Necessitas & salus Reip. nonnunquam permittit summo magistratui, de rebus subditorum suorum dispensare, eáque alienare, vel sibi eas usurpare, etiam domino illarum invito. *Ratio est, quia utilitas publica præferenda est privatæ. l. unic. §. fin. C. de caduc. toll. et multa utilitatis publicæ causâ permittuntur, quæ alioquin sunt vetita. ita l. vulneratus. §. multa. ad l. Aquil. et quando agitur de utilitate publica, agitur etiam de privata eius, cuius res capitur.*

Ex

Et quando plurium interest, & res respicit universos, ut universos attenditur maioris partis sententia potius, quàm minus, vel paucorum. l. quod maior. ad municip. Et in consociatione publica, omnes consenserunt in ea quæ publicè utilia sunt. Quando verò & quibus ex caussis hoc fiat, docent Iurisc. imprimis Gail lib. 2. obs. 55. & seqq. Zasius consil. 10. vol. 2. Pet. Greg. lib. 7. c. 20. num. 40. & seqq. & 54. 55. 56. & seqq. & lib. 9. c. 1. num. 7. & seqq. de Repub. Bodin. lib. 1. c. 8. Ant. Gabriel. in tit. de jure quæsito non tollend. in comm. opin. Quo casu tamen, prætium quandoque illi, cui res sua eripitur, est restituendum. 2. Sam. c. 24. 4. Gail. d. loc. & obs. seqq. sed tamen ad libidinem propriam, non hoc ipsum illi conceßum. 1. Sam. c. 8. 10. & seqq. 1. Reg. c. 11. & c. 12. & c. 21. Nehem c. 5. Deut. c. 17. Greg d. locis. Danæ. lib. 3. c. 4. Vasquius lib. 1. c. 5. num. 15. 16. & seqq. VVesenb. cons. 45. num. 46 47.

Administratio magistratus consistens in adquirendo est; qua regno, seu Reip. quid adquirit, vel bello gesto, vel matrimonio, vel fœdere, aut aliis legitimis modis.

Belli jure, quidquid magistratus adquirit, id iure gentium, populo, seu regno, non sibi, adquirit. *Nam communibus populi viribus, opibus, & pecunia adquirit, tanquam procurator, minister, vel servus suo domino mandanti, vel institor suo domino præponenti. Steph. Iun. Brut. de vindic. contra tyran. quæst. 3. Vide sup. c. 32. in fine. & 35. Quas verò regiones, vel provincias bello, vel matrimonio Reip. adquisivit, recipit populi consensu in societatem & unum corpus regni, iis conditionibus quibus inter victos & victores convenit. Vid. sup. c. 16. de confœderatione & consociatione. Ideoque pro libitu & placito suo, nequaquam illis imperare potest, prout putavit. Gregor. lib. 7. c. 19. nu. 9. 10. de Republ.*

Matrimonio, vel occasione eius, si provinciã, vel urbes, aut pagos adquirit summus magistratus, hęc etiam regno adquiri existimarunt quidã. *Nam non præsumitur uxorem ducere, vel uxor illi nubere, quatenus Rodolphus, aut Maximilianus, sed quatenus rex, imperator, & princeps illius regni. Et quæ post partum & adeptum regnum adquirit, publicis regni opibus & pecuniis adquisivisse magistratum,*

præsumptio est, ut dicit Steph. Iun. Brut. Sic regnum Persicum olim & Babylonicum conjuncta, data in uxorem Cyro Cyaraxis filia. et hodie domus Austriaca per matrimonia plurima regna sibi conjunxit. vide Thesau. polit. c. 6. 7. et 10.

Fœdere regno adquirit provincias paciscentes iis conditionibus, quibus receptæ illæ fuerunt in ius regni & civitatis. *vid. sup. c. 16.*

Opera, labore & parangariis subditorum parcè utetur, & non nisi necessitate exigente. Rigidos laborum exactores Deus exsecratur & punit. *Mich. ca. 3. Habac. ca. 3. Exod. ca. 5. Ierem. ca. 22. ita ut, quando duplicantur lateres, etiam Mosen quendam mittat.*

Aliis legitimis caussis & titulis adquirendi, regnum augetur, nimirum successione testamentaria, vel ab intestato. *Sic Attali regis hæres factus est populus Romanus*, item donatione, emptione, deditione, bello. *vid. Scipio. Amirat. lib. 2. de regni & regis instit.*

CAPUT XXXVIII.

De tyrannide eiusq; remediis.

EX his quæ diximus, satis de natura rectæ & iustæ administrationis constat, sequitur ut hæc oppositione tyrannidis illustremus, eiusque remedia, quibus à tanto malo Respubl. liberetur & conservetur, addamus.

Tyrannis igitur est justæ & rectæ administrationi contraria, qua fundamenta & vincula universalis consociationis obstinatè, perseverãter & insanabiliter contra fidẽ datam & præstitũ juramentũ, à magistratu summo tolluntur & evertuntur.

Superioribus capitibus præcedentibus à cap. 9 et sequentib. fundamenta et vincula universalis consociationis, diximus consistere in fide altrò citroq; à corpore consociato et rege data et accepta ad legum fundamentalium et aliarum, in quas tempore initiationis suæ juravit summus magistratus,

ſtratus, imprimis verò illarum, quæ conſociationem univerſalem conſervant, obſervationem & defenſionem. Hiſce, quando magiſtratus contraria facit, ſocietatem illam, quantum in ſe eſt rumpere, diſſolvere et diſſociare conatur ati colligitur à ſenſu contrario, Prover. c. 20, 28 et ca. 25. 5. c. 29. 4. 14. et tandem, ſi non impediatur, rumpet, vel in aliam formam mutabit, nimirum, ut incipiat talis eſſe qualis tempore inaugurationis non erat, vel ſpeciem ſocietatis maleficiorum perpetrandorum induat, in qua omnis pietas et iuſtitia exulat, ſtatus eccleſiaſticus et ſecularis convellitur, ſine quibus tamen conſociatio univerſalis legitima, non minus eſſe poteſt, quam homo ſine anima. Petr. Ribadeneira de principe chriſtiano lib. 2. cap. 9. Toloſan. li. 26. c. 5. Ita David de tyrannide Saulis conqueritur Pſal. 75. 4. ſolutæ columnas terræ & habitatorum illius aptabo maximè. ubi recte Iunius per ſolutas columnas terræ & habitatorum illius, intelligit tyrannidem Saulis in utriuſque ſtatus regni afflictione & turbatione & Pſal. 72. ubi ex deſcriptione veri regis, tyranni natura contraria colligitur & Pſal. 82. 5. naturam tyrannorum deſcribit. Ignorantibus, ait, et non animadvertentibus in tenebris indeſinenter illis ambulantibus, dimoventur omnia fundamenta terræ, hoc eſt, quando reges, vel principes jus juſtæ adminiſtrationis non intelligunt, impingunt in fundamenta conſociationis et regni. Micæ. cap. 3. verſ. 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. Ierem. cap. 22. ca. 23. Ezech. ca. 34. Atque hoc modo utitur magiſtratus ea poteſtate, quam neq; à Deo, neq; à corpore Reipub. accepit, et facit ea, quæ nec facere poſſe dicitur. l. filius. 15. de condit. inſtit. et non miniſter Dei ut Rom. c. 13. legitimus magiſtratus, ſed Diaboli inſtrumentum dicitur, ob quod facinus Deus ipſi comminatur privationem officii. Ierem. c. 22. c. 23. 1. Ianuæ. c. 12. ſub finem. Eccleſ. c. 10. 16. 17. 18.

Tyrannus igitur eſt, qui obſtinatè, violata fide & religione juriſiurandi, vincula & fundamenta conſociati corporis Reipubl. convellere & diſſolvere incipit.

Nec enim talis protinus dicendus eſt, quando in aliqua tantum officii & gubernationis ſuæ parte lapſus eſt. Hominem eum eſſe cogitandum eſt, unde vel optimi in offi-

cio quandoque languent, nec tamen ideo, ut tyranni habendi sunt, vel tractandi, quando fundamenta & vincula consociationis universalis salva & illæsa permanent, illáque vitiis, vel sceleribus principum non petuntur, moventur, aut turbantur, vel etiam ipsi in incepta tyrannide non obstinatè & insanabiliter perseverant. arg. 2. Sam. c. 11. & alt. 1. Reg. c. 11. Calvin. lib. 4. inst. c. 20. sect. 24. & seqq. Zoannet. part. 3. num. 1. 2. 3. trip. defens. Nam scelerata vita magistratus regiam dignitatem illi non abrogat. 1. Sam. c. 15. 31. Multum itaque interest inter principem, vitæ flagitiosæ, nimirum homicidã, adulterum, mendacem, vel alio modo sceleratum, atque eum qui gubernandi ratione iusta neglecta, fundamenta Reip. convellit, quique navem Reip. in qua ipse cum omnibus regni membris navigat, perforat eamque submersam & eversam cupit. Talem magistratum, seu principem non magis hoc nomine dignabimur, quam pastoris appellatione illum, qui gregem non pascit, sed deglubit, & nihil quod pastoris est facit, sed è diametro pugnantia & contraria nomini, & officio & professioni suis facit, quibus nihil minus quam pastorem agit. Ribadeneira d. lib. 2. c. 9. Tolosan. lib. 9. c. ult.

Tyrannis hæc, seu tyrannica Reipubl. administratio est duplex. Una, quæ in legibus regni fundamentalibus evertendis & tollendis occupatur. Altera, quæ in negotiorum & rerum corporis consociati administratione, pietati & justitiæ contraria, consistit.

Prioris tyrannidis species est, *I.* quando summus magistratus leges regni fundamentales violat, mutat, tollitve, præsertim illas, quæ religionem veram concernunt. *Deut. c. 13. 14. 15. Petr. Greg. Tolos. lib. 7. c. 20. num. 23. de Repub. Heig. lib. 1. quæst. 5. Pruckman. de soluta potest. effect. 4. Talis fuit Athalia regina. 2. Reg. c. 11. 2. Chron. c. 23. Talis Philipp. Hispaniarũ rex, qui in Belgio contra leges Reip. fundamentales & patrias, administrationem vi & armis instituit. Talis Galliæ rex Carol. 6. qui natos ex Margaretha filia Angliæ regina, successores in Galliæ regno voluit esse, exclusis Carolo 7. filio, contra legem Salicam fundamentalem regni Gallici.*

II. Quando corpori consociato, fidem non servat & juris-

jurandi

iurandi religionem contemnit ordines & ſtatus regni tollit, vel in officio faciendo, eos impedit. *Exod. c. 9. Eſa. c. 33. 12. ca. 24. cum tali enim nulla vitæ communio & ſocietas eſſe poteſt, qui fidem rerum humanarum & omnis ſocietatis vinculum, tollit.*

Poſterior tyrannis eſt generalis, vel ſpecialis.

Generalis eſt, quę in omnibus, conſociationi univerſali adverſatur, ut quando ſummus magiſtratus hoſtiliter eccleſiam & Rempubl. vaſtat, pervertit, turbá que.

Similiter, quando ſummus magiſtratus abſoluta poteſtate, ſeu plenitudine poteſtatis, in adminiſtratione ſua utitur. *Teſſaur. deciſ. 91. Vaſq. lib. 1. illuſt. controv. ca. 26. num. 22. Ruell. in rub. part. 1. c. 2. num. 25. 26. C. de reſcind. vend. Covarr. lib. 3. var. reſolut. c. 6. num. 8. Coraſ. in repet. l. frater à fratre. num. 71. de condict. indeb. Capic deciſ. 166. num. 12. Soto. lib. 4. de iuſt. & iur. quæſt. 4. artic. 1. Ariſtot. lib. 3. polit c. 12. Auguſt. de civit. Dei lib. 4. c. 4. remota inquit, juſtitia, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia. Vitiur enim princeps poteſtate & juriſdictione peccandi, quæ ipſi data non eſt, neque dari potuit, ut ſuo loco diximus. Talis tyrannus fuit Achab, Nebucadnezar, Nero Caligula, Domitianus, Heliogabalus, et alii qui ſe pro diis coli voluerunt. Patrum noſtrorum memoria Chriſtiernus rex Daniæ et Suediæ talis fuit. Alia exempla recenſet Toloſan. lib. 22. c. 7. Quando itaque princeps, ſeu rex, neque pietatis, neque juſtitiæ ullam habet rationem, ſed pro libidine ex plenitudine poteſtatis, quam habere ſe putat, imperat, tyrannus eſt: Similiter, qui dum fallit & re ipſa nocet, id tamen agit ut vir bonus eſſe videatur, quique ſpecie aliqua legum, ipſas leges evertit. Ideo dicunt, cum tyrannide ſophiſticam eſſe coniunctam: vel imperia tyrannica eſſe ſophiſtica. Vide Gregor. Richt. dxio. polit. 74. et 162. et 163.*

Specialis tyrannis eſt, quę quibuſdam adminiſtrationis partibus & capitibus adverſatur. nimirum adminiſtrationi negotiorum, vel bonorũ corporis conſociati: vel privatorum juri.

Negotiorum eccleſiaſticorum, vel ſecularium adminiſtrationi juſtę & rectę contraria agit tyrannus, qui membra regni unum, vel plura exercitio religionis orthodoxę privare uell

ad idololatriam ſubditos cogere vult, *uti fecit Roboam, Achab et alii reges Iſraelitici, adde Deut. c. 13 et lib. judicum, Deut. c. 28. 1. Reg. c. 9. 4. et ſeqq. Ezech. c 7. Pareum in ca. 13. ad Roman. in dub. Ita Rex Hiſpaniæ in Belgio, Rex Galliæ prior, olim in Gallia, & hoc tempore Sigiſmundus rex Poloniæ, & olim Maria regina Scotiæ. Toloſan. lib. 22. c. 14. alia exempla refert.*

Similiter, qui ad populi mores corrumpendos, ganeas, popinas, ſupanaria, ludóſve alios inhoneſtos inſtituit, & ſeminaria virtutũ & officinas pietatis, gymnaſia, ludos literarios, abolet, *uti fecit Iulianus apoſtata, Nero, Caligula, Heliogabalus, Antiochus & alii. Hoc modo tandẽ conſociatio honeſta mutatur & tranſit in congregationem cyclopicam hominum impiorum atheorum, pernicioſorum & flagitioſorum.*

Item qui primates regni eccleſiaſticos, vel ſeculares, dolo, fraude, calumniis, vel vi opprimit, atque eos qui Reipubl. incolumitatem & inſtaurationem procurant, tollit.

Nec non, qui iuſtitiam in pœnis & præmiis tribuendis, adminiſtrare recuſat & Remp. latrocinium & malorum hominum congregationem fieri patitur. *Daniel. c. 5. 19. Michææ c. 3. Ierem. c. 22. 3. 4. et ſeqq. Pſal. 82 5. Prov. c. 20. 28. c. 25. 5. c. 29. 4. 14. uti Sardanapalus Beniaminitæ, Iudic. c. 20. et alii.*

Qui vivens in luxu, ſcortatione, avaritia, ignavia & crudelitate, partes officii ſibi demandati, omninò negligit, vel inutilis & inhabilis eſt, *uti Sanctius rex Portugalliæ, Sardanapalus, Childericus, Nero, Vitellius Caligula, Wenceſlaus et alii, de quibus Petr. Gregorius libro 26. ca. 4. ca. 5. & libro 6. ca. 19. de Republ. & attulimus exempla ſup. c. 19 & Toloſan. d. c. 4. & 5. adfert.*

Qui contra vim & injuriam, mẽbra regni, cum poſſet, non defendit, ſed aliorum injuriis, oppreſsioni, vexationi, vel direptioni permittit. *Micæ. d. c. 3. Ezech. c. 34 1. et ſeqq. Ierem. c. 22. 3. 4. et ſeqq Pſal. n. 82. 5. David Pareus ad Rom. c. 13 in dub. Decian. lib. 7. crim. c. 49. num. 27. 28. 29. Alberic Gentilis de jure belli, lib. 1. c. 23. Alciat. in l placet. num. 11. C. de ſacroſ. eccleſ.*

Qui

Qui concordię & tranquillitatis publicæ turbator & hostis est, dum divisiones, schismata & simultates inter subditos fovet & alit, ita ut pars altera factionis, alteram metuat, ut neutra in ipsum rebellet, vel insurgat. *Antimachiavell. lib. 3. theor. 15. et 30.* & qui factione existente inter subditos, uni parti plus, quam alteri favet, cum possit utriq; parti, suo imperio jubere convenire. *Tolosan. l. 23. c. 1.*

Item, qui bella nutrit, ut illis enervet vires subditorum, ut unius partis ope alteram deleat ac superstitem tandem etiam opprimat.

Similiter, qui factiones & dissidia inter subditos serit, alit, fovet, ne subditi amicè & familiariter inter se vivere possint. *Nam in concordi populo, violenta & injusta imperia, satis commodè exerceri nequeunt, quia jugum detrectat & iniqua tyranni jussa, novaque onera subire recusat. Quamobrem tyranni fundamenta suæ tyrannidis ponunt in discordia optimatum & subditorum. Item qui ipsemet mutua odia exercet, cum membris regni, quæ sublata cupit. Itaque tyrannum ex hac parte comparare licet cum illo, qui in navi procellis vexata existit, & mutuo cum vectoribus odio certat, navemq; perforat, nec tamen ullam aliam quam in nautarum fide, spem salutis habet.*

Qui usum commerciorum inter subditos tollit, vel impedit, *de quo capite tyrannidis etiam nuper Sigismundus Poloniæ rex ab ordinibus et statibus Sueciæ fuit accusatus.*

Qui immoderatis & nimiis exactationibus, contributionibus & servitiis subditos suos exhaurit. *Ierem. c. 22. 13, 14, uti Pharao et Roboam, et alii, Ezech. c. 34.*

Qui publicos regni conventus & consilia malis artib. prohibet, vel impedit, suffragiáve eorum, qui mittuntur, conducit, limitat, restringit, coarctat, ne quod sentiunt, dicere audeant, velint, vel possint. *Cùm in libera Rep. teste Cicerone, etiam liberæ voces esse debeant.*

Tyrānis, quę ex publicorū bonorū regni administratiōe malo oritur & elucet, est, qua ad libidinē privatā, ad luxū & voluptates illi-

illicitas, publicis bonis magiſtratus abutitur, *Gregor. lib. 22. c. 5. de Rep.*

2. Quæ publica diruit, ut ſua privata ædificet, qua multis adimit, ut paucos locupletet.

3. Qua res regni in uſum privatum convertit, & qua bona regni, in publicam perniciem regni, profundit, diſsipat, alienat, minuit, dilapidat, regnumque eviſcerat, mutilat, minuit, *uti Venceſlaus & Carolus. 4. Cæſares, Nero, Caligula, Vitellius, Heliogabalus & alii.*

Tyrannis, quę in privatorum hominum ſubditorum abuſu conſiſtit eſt, quando hoc agit princeps, ut ſubditis adimat, tũ voluntatem, tum facultatem reſiſtendi ſibi tyrannicè & iniquè agenti.

Voluntatem adimit, per puſillanimitatem & diffidentiam.

Facultatem, per ademptionem bonorum, armorum, præſidiorum & virorum excellentium, & diſſeminationem diſcordiarum & factionum.

1. Quando nimirum viros juſtos, graves & innocentes affligit & odio proſequitur & opprimit. *Exod. c. 1. 16. 1. Sam. c. 22.*

2. Quando opes ſubditorum exhaurit, omnia in fiſcum convertens & ſanguinem populi, uſq; ad deliquium eliciens, opera, labore ſudore & bonis ſubditorum, pro ſua libidine & avaritia abutitur, *Pſalm. 14. 4. Pſalm. 53. 5. Mich. c. 3. Exod. c. 1. 11. Prov. c. 39. 4. rex judicio ſtabilit regionem, vir autem oblatis muneribus ſerviens, deſtruit eam. 1. Reg. c. 12. Ezec. c. 34. 2. Reg. c. 9. & c. 10. Ierem. c. 22. 14. 15. 16. 17.* vel præter ius eripit. *1. Reg. c. 12. 21. 1. Sam. c. 8. 9. 10. Toloſ. lib. 22. c. 12. de Rep qui exempla refert.*

3. Quando in paupertate vult ſubditos vivere, ut interim intenti labori, ad vitam ſuſtentandam, in eum non inſurgant, aut de libertate recuperanda, minùs cogitent.

4. Quando hoſtis eſt ſuorum ſubditorum, imprimis verò de Repub. benè meritorum & ex liberis ſervos facit. *uti Pharao Exod. cap. 1. c. 2. & ſeqq. & Saul. 1. Samuel. c. 8. Proverb. cap. 28. 15.*

ut leo

ut leo rugiens & ursus discursans &c dominator improbus in populum tenuem. Esa cap. 3. vers. 14. Assistit se Iehova ad judicandum populos. Iehova ad judicium advenit contra seniores populi sui & principes eius, at vos depavistis hanc vineam, rapina pauperis est in domibus vestris. 15. quid vobis est, quid conteritis populum meum & faciem pauperum commolitis dictum Iehovæ Domini exercituum. Micæ cap. 3. alloquitur principes & ductores: oiores, inquit, sunt boni & amantes mali rapientes cutem eorum ab eis & carnem eorum ab ossibus ipsorum. & v. 9. abominantur jus, & quicquid est rectum perverterunt. 11. munere judicant. & 12. ideò Tzyon ut ager arabitur & Ierusalem in acervos abibit. Ierem. c. 22 Ezech. c. 34.

5. Quando discordias inter subditos alit, fovet, seminat, ut hisce impediti consensu unanimi contra injurias & vim tyranni, nihil agere possint.

Unde tyrannus in sacris literis comparatur draconi, lupo rapaci, leoni, urso. Prov. c. 28. 15. Ezech. c. 22. 27. Daniel. c. 2. & ca. seqq. Psalm. 58. Esa. c. 27. Paulus de Nerone loquens, liberatus sum, ait, de ore leonis, & Salomo in Proverb. c. 28 Leo rugiens & ursus discursans &c. Draconi. Psa. 58. Esa c. 27. vulpi. Luc. 13. Talis tyrannus fuit Pharao. Exo. c. 1. & seqq. Abimelech. Iud. c. 9. Saul 1. Sam. c. 13. c. 14. c. 22, & seqq. rex Cazor, Iabin, Iud. c. 4. Roboam. 1. Reg. c. 12. Achab. Manasses, Nero, Caligula, Domitianus, Maximinius & plures alii, quorum catalogum recensent Pet. Greg. li 22. c. 7. li. 26 c. 5. c. 6. lib 6. c. 18. c. 19. de Repub. Danæ lib. 3. c. 6. & lib. 6. c. 2. polit. Greg. Richt. axio. polit. 166. & seqq. Antim. li. 3. theor. 15. Bodi. li. 2 c. 4. de Rep. Lipsi li. 6. c. 5. polit. Melch. Iun. quæst. polit. 21. lib. 1. Vrsin. disp. 5. 44. et ult. lib. 2. Zoannet. part. 2. de defens. triplici. Calvin. lib. 4. instit. c. 20. sect. 31. autor libelli de jure magistr. in subdit. Steph. Iun. Brut. in vind. contr. tyrann. quæst. 3.

Addunt alii ad hunc aliam speciem tyrannidis illius scilicet, qui cum summus magistratus videri dici & haberi velit, est tamen revera non magistratus, vel tyrannus, sed hostis regni, qui vi, scelere, vel malis artibus sine ullo electionis, vel successionis titulo, aut belli justa causa regnū invadit. Malis artibus nimirum desidia, ignavia, luxu magistratus

veri abutens, illum deliciis & voluptatibus inescat à rebus publicis cognoscendis & tractandis, vel à gubernanda Republ. avertit, & ad seregiam autoritatem & potestatem transfert, nudum nomen regi relinquens.

Sine ullo justo titulo successionis, vel electionis regnum invasit Abimelech. Iudic. ca. 9. Athalia, 2. Regum. ca. 11. 2. Chron. ca. 23. Ismael Jerem. ca. 41. & omnes illi reges, qui sub iudicibus Remp. Israeliticam invadebant, de quibus in libro Iudicum. Vid. Iun. Brut. de vind. contra tyran. quæst. 3. Pet. Gregorius lib. 6. ca. 18. lib. 7. ca. 17. & ca. 18. & lib. 26. ca. 7. de Republ. ubi plurima exempla ponit & inter alia est illustre Sejani, qui Tiberium à cura Reip. abduxit ad tempus. Sed uti, dixi, revera hæc species tyrannidis non est, sed bellum, vel iniusta violentia vis & iniuria ab alio illata, quam quivis patriæ amans, vi repellere potest, & debet.

Cognitâ tyrannidis naturâ, videndum nunc est de remedio, quo tempestivè illa tollatur, quod consistit in resistentia & exauctoratione tyranni, solis optimatibus concessa; ut diximus sup cap. 18. de Ephoris.

Resistentia igitur hæc est, qua ephori verbis, factisve tyrannidem summi magistratus impediunt, eumque quando insanabilis est & aliter jura consociati corporis salva, sarta, tecta conservari & Resp. à malis liberari nequeunt, exauctorant, vel è medio tollunt.

Iuris verò resistendi summo magistratui, eumque ab officio suo removendi, quod habent optimates nomine populi, sunt potissimum rationes decem sequentes.

Prima ratio sumitur ex natura pacti inter magistratum & populum, seu consociatione universalem inita, ex quo magistratus purè est obligatus ad iustè & piè imperandum, secundum sibi præscriptas leges, utramque nimirum Decalogi tabulam & leges regni. Populus verò conditionaliter est obligatus ad obtemperandum magistratui, si nimirum iustè, piè imperaturus sit. 2. Chron. ca. 5. 16. Psalm. 132. 11, 12. Psalm. 89. 30. 31. 2. Samuel. 6. 7. 12. 2. Chron. 6. 6. 16. ubi Deus sub tali conditione

regnum

regnum promittit: Et Ieroboamo sub eadem defert. 1. Reg. ca. 11. 37. 38. Rom. ca. 13. ibi est minister tibi in bonum Hac conditione deficiente populus amplius non est obligatus ad obedientiam. Obligationis autem huius vinculum solvitur ab illo, qui prior à pactis recedit, qui eò omne ius pacto adquisitum amittit, ut alter liber fiat: Evanescit n. obligatio & pro nulla habetur, quando essentiales eius conditiones, propter quas obligatio est contracta, violantur, vel non præstantur. arg. 1. Corinth. c. 7. 15. ibi non est servituti subjectus frater &c. Sicut enim coniugium, non omne peccatum tollit, sed quod illius naturæ directo est contrarium, ita quoque non omne crimen obligationem inter magistratum & corpus consociatum tollit, sed quod fundamentum consociationis evertit. Imprimis vero, quando non præstatur id, quod dedit causâ contractui, seu finalis illius causa fuit sine qua aliâs pars altera non fuisset contractura. Tum enim ob hunc defectum contractus rescinditur. vide Roland. à Valle consil. 69. num. 38. 39. volum. 4. Mascard. de probation. conclus. 1287. etiam tum, quando juramento contractus fuisset confirmatus. Roland. & Mascard. d. loc. Dd. in l. qui finem de transact. Non enim commodum debet sentire ex contractu, quem vel omittendo, vel committendo quis impugnat, ut neque in eo se impugnans fundare potest. Anton. Gabriel comm. conclus. lib. 5. titul. de regulis juris conclus. 1. num. 22. & seqq. Quando vero dicatur quis contra contractum facere. vide in l. 121. qui non facit. ibiq; Dd de regul. jur.

Altera ratio est, quod supra terminos tributæ sibi jurisdictionis, vel extra potestatem sibi datam imperanti & fines demandati sibi officii excedenti, impunè non pareatur. l. ultim. de jurisdict. vid. Oseæ cap. 5. vers. 10. Nec enim princeps accepit illam potestatem, vel illi à populo, aut quovis alio dari potuit, ut agat, vel præcipiat contra Decalogum, vel leges fundamentales regni. Act. c. 4. 19. Exo. cap. 1. 17. 17. 20. 1. Sam. ca. 12. 16. 2. Sam. ca. 24. 4. Iosu. cap. 1. 8 vide Tesaur. decis. 91. Covarr. 3. Var. resolut. c. 6. n. 8. Pinell. part. 1. in rub. C. de rescind vend num. 25. 26 cap 2. l. 4. C. de legib. In quibus illi quilibet obedientiam detrectare potest.

Tertia ratio est, quod Dei causa & obligatio, tãquam potior & antiquior, in populi & magistratus pacto posteriori, si nõ expressè, certè, tacitè semper à subditis censeatur excepta. Deo igitur, tanquam utriusq; magistratus & populi superiori & domino, ut obedientia præstetur, magistratui tyrãno, Dei soliũ & jus affectanti, in animã & cõscientiã hominis. Matt. c. 10. & cui soli animi recessus arcani sunt cogniti. Act. c. 10. vel Deo bellũ inferenti, est resistendum, ad exercitium nimirũ pietatis, cultus divini & justitiæ retinendũ, & charitatẽ erga proximũ exercẽdum & regnum Dei inter nos & in regno nostro cõservandũ & deniq; ad civilẽ societatẽ inter homines constituendam et ad posteros propagandam. Resistens igitur hoc modo magistratui, seditiosus dici non potest, qui ideò resistit, ut Deo tribuat, quæ Deo debentur, atque prius Deo promisit, & resistit ideò ut non tribuat magistratui, quæ ipsi minimè debentur, neque promisit aut dedit. cum talis resistens Remp. tueatur contra legum violatorem, perfidum & perjurum, qui nihil minus est, quàm magistratus, qui lex animata esse debet. vide Aret. cat. de mag. secul. & Step. Iun. Brut. quæst. 1. & 2. de vind contr. tyrann. David Pareus ad Rom. c. 13. in dub.

Quarta ratio est, quod ut constituendi & eligendi potestatem & ius ephori, nomine populi habent: sic & exauctorandi ius meritò habent l. nemo qui. 37. de regul. jur. l 6. solent. de offic. pro consul. l. 3 de re judic. Novel. 15. de defensor. civi. c. 1. §. 1. autor libelli de jure magist. in subd. quæst. 5. ut enim concilium generale est supra Papam, collegium capituli, super episcopum, & senatus supra consulem, sic & imperium seu regnum quod optimates repræsentant, supra principem. Unde apparet principis potestatem, hac in re parem non esse potestati populi, quàm in ephoros suos transtulit, sed longè inferiorem. Vide Fernand. Vasq. illustr. controv. lib. 1. c. 34. num. . & 5. vid. sup. c. 18.

Quinta ratio est, quod inter populum & magistratum non sit major obligatio, quam inter parentes & liberos, liberos, servos clientes, & patronum, vel dominum, Colos. c. 4. 1. Ephe. c. 6. 9. Iob. 31. 31. & quam inter virum uxorem, quam inter dominum & vasallum: quos tamen omnes proditorie, nefariè, & impiè agentes, monere, cohibere & impedire jure conceßum est. argum. l. minimè. 35. de religios. & sumpt. funer. argum.

lo. or.

1. Corin c. 7. 15. Luc. c. 14. 26. Matt. c. 10. 37. c. 5. 29. 30. Ephes. c. 6. 8. 9. Aut. Iudelli de jur. magist. in subd. quæst. 6 de quo reciproco pacto inter magistratum & subditos sup c. 18. c. 19 c. 28.

Sexta ratio est, quod tyrannus, contra pactum cum populo initum, faciens, & ipsa fundamenta Reipub. convellens, ipso iure amittat omnem potestatem & fiat privatus, ut rectè Vasquius asserit, qui ut privatus & plebeius est moriturus. Psalm 82. 7. Isaiæ c. 14. 10. contra quem, ubi vim intulerit, se defendere licet, & quem vitam, vel bona & jus populi tyrannicè invadentem, repellere, & periculum amoliri, & avertere licet cuilibet etiam privato. Vrsin lib. 2. disput. 42. & seqq. Zoannet. d. part. 3. num. 33. de defens. tripartit Vasquius lib. 1. illust. controvers. cap. 8. num. 18, & seqq & cap. 18 num. 10. 11. & c. 1. & 2. Domin. à Soto de justit. & jur. lib. 5. quæst. 1. artic. 3. Petr. Mart. Iudic. ca. 1. vers. 36. Danæ. lib. 6. solut. & David Paræus in explic. c. 13. ad Rom. in dub: ubi dicit furiosi comparari tyrannum, qui furiosus rectè moretur autoritate publica. arg. D. n. 4. 31. Sed & defensio, ure naturali, cõtra vim inferẽtes, est cõcessa præsertim quãdo est injuria irreparabilis vid. Zoan. part. 3 num. 9. & seqq. vel vis notoria esset. idẽ num. 43. et seqq.

7. ratio est, quod status seu ordines regni & magistratus eius summus, sint duo correi promittẽdi & debendi, ut Decalogi leges in regno observẽtur, quorũ quilibet in solidum tenetur, quando culpâ alterius non satis fit promissioni. Sic & collegæ, quibus officiũ publicũ idẽ est demãdatum, sustinent periculũ cõmune, quãdo ab administrãte Resp. indemnis servari non potest. l. 11 Imperat. et l. seqq. ad munic. l. ult. §. 8. de admi. ad civit. pert. 13. ad municip. l. 2. Quo quisque ordine conven. Interest ergò socii, ut resistat, ne peccatis alienis ob negligentiam suam communicet. Steph. Iun. Brut. de vind cont. tyran. quæst. 2. argum. 1. Sam. c. 12. 14. 2. Chro. c. 15. v. 13. 2. Reg. c. 23. v. 2. cap. 14. 1 Chron. c 21. 17. 2. Sam. c. 24. 2. Sam. c. 21. Peccant igitur ephori in omittendo, vel cessando & tolerando, connivendo, non repugnando tyranno. Si quidem non impediunt quæ impedire debebant ex vi obligationis qua Deo tenentur, ne quid culpa, vel negligentia sensim introducatur, quod rursũ Dei cultum corrumpere possit, & qua regno tenentur, ne quid contra illius leges & jura fiat.

Octava ratio sumitur à natura contractus mãdati, qui summo magistratui administratio est delata à populo, ad hoc, ut i. cip. profit, nõ ut noceat. Rom. c. 13. ibi est minister tibi in bonũ Vasq. lib. 1, c. 44. nu 6. & c. 1. & 2 illustr. contr. Geil. lib. 2. obs. 57. ubi dicit magistratum dominũ. eguriũ sub litorum gerere. Quando igitur mandatarius fines mandati excedit, ei ille obligatus est mandator. §. 1 50. qui. Inst. de mand. Luc c 16. 1. 2. 3. & seqq. Et quando cõditio status & fortuna mãdatarii, mutatur in deterius. l. si quis cum. de procur. l. cum quis. de solut. ubi Bart. Nic. Mor. in. quom. solv. mandat. num. 9. 10. & seqq. aut mãdatum à mandãte revocatur, vel ipse mandans agere & tractare negotium incipit. ut tradunt Iurisc. vid. Vasq. lib. 1. c. 43. num. 5. & c. 41. num. 12. illustr controv.

Deinde huic conventioni suâ naturâ inest tacita conditio, si fides & promissa à summo magistratu præstentur, ordines & regnum eundem pro magistratu habiturum, eique obedientiam & obsequia præstiturum. adde Psal. 132. 11. 12. & Psalm. 89. 30. 31. 2. Sam. c. 7. 12. 2. Chro c. 6. ubi Deus sub hac conditione promittit regnum Saul & Ieroboamo. 1. Reg. c. 12. 37. 38. Deficiente hac conditione, deficit obligatio, & fidem non servanti, fidem quoque non servari æquum est. Nam qui non facit, quod debet, nec recipit quod oportet, nec petere potest, quod ei ideo ab alio debetur: quam naturam esse conventionum in quibus utraque pars contrahens obligatur, testatur Tiraq. de legib. connub. glos. 1. part. 13. nu. 42. & late Mascard. conc. 1387. per alleg. ibi. Rolland. à Vall consil. 39. vol 4. & consil. 53. vol. 1. Quando ergò una pars promissa non præstat, facit eo ipso, ut & altera liberetur Dynus, Alexander & Iason. in l. cum proponas. C. de pactis.

Nona ratio est, quod sublata hac defensione contra sævitiam tyrannorũ, confirmaretur licentia tyrannorũ infinita, quæ palam deseruretur societas civilis et melior pars generis humani, præsertim verbo Dei. Ideo Deus etiã voluit coerceri & puniri ordinaria potestate in Repub. delicta commissa. Ea autem potestas est ephororum, vel populi, quando isti non sunt. Iua Vasin. cap. 24. lib. 2. de spes. & c. 1. & Petr. Martyr. Iudic. c. 1. his verbis. de fid. Deum, quo iure, vel imperatori, vel regibus, vel Reipub. minoras principes, ephori, cum religionem sinceram, & veram fidem asse-

rant

runt, sese opponunt? Respondeo jure imperatorio, seu regio, seu Reipub. Nam ab imperatoribus, regibus & Rebuspublicis tanquam adjutores, ad rem administrandam adsciti sunt, quò justitia magis, magisq; vigeret. Ut itaque recte iustè ac piè Respub. pro parte sibi regerent, instituti fuerunt. Quamobrem ex officio faciunt, quando religionis causa potestati superiori sese opponunt. Neque illa potest iure conqueri, si eo casu deseritur Imperator in C. testatur se contra jus nolle, ut jus ulla decreta in judiciis locũ habeant; sed irrita debere fieri si forte esse cognoscantur à justitia discedere. Unde non immeritò Trajanus laudatur, qui cum præfecto prætorio gladium cum balthco traderet; ait, Si iustè imperavero, pro me, sin verò injustè, contra me illo utitor. & paulo post. Existimant nonnulli, cũ superiores potestates ab inferioribus conantur impia extorquere, consultum esse, ut qui versantur in minori functione, se abdicẽt & magistratu suo abeant. Mihi verò id non videtur. Esse enim hoc à vocatione sua decidere: quod fieri minimè debet; præsertim cum cernitur, impiis, qui regnum Dei vel oppugnent, vel opprimant, locum cessione huiusmodi patefieri ac dari. Imò manendum iis censeo quoad à superioribus potestatibus vi non ejiciantur, quò Dei gloriam fortiter, ubi sunt, manendo defendant, & asserant. Quando verò ordines hi, qui publicæ libertatis custodes & præsides sunt constituti, hoc non faciant, eos præsides esse in officio, & patriæ suæ proditores, si patiantur eam libertatem aliqua in parte minui, vel violari, nedum omninò sibi eripi & tolli, asserit, Iohan. Calvin in Institut. lib. 4. cap. ult. 20. Tolosan. lib. 26. cap. ult. num. ult. de Repub. & eleganter Thucyd. lib. 2. non modo ait, tyranni sunt, qui alios in servitutem redigunt, verum longè potius ii, qui cum eam violentiam reprimere possint, non curant, imprimis verò qui defensores Græciæ & communis patriæ videri volunt, patriæ verò oppressæ non opitulantur.

Decima ratio sumitur ab exemplis sacris & profanis, sacra, extant passim in scriptura sacra præsertim libro judicum. Nam si quid in politia Iudaica contra leges regni factũ esset, omnes ordines de eo cognituri & definituri convenibant. vide exempla Iosu. c. 22, Esdr. c. 9. Neh. c. 5.

&

& 9. 1. Sam. c. 12. 3. ibi, ecce auscultavi voci vestræ, &c. & constitui vobis regem & 2. Reg. c. 8. 22. ubi Libnenses à rege Ioramo defecerunt. et Iosua dicit c. 24. 15. Iosu. Vos quidem universi eligite utrum malitis, obedire Deo vero, an diis Amorrhæorum. At ego & domus mea serviemus domino. Habitabat verò Iosuæ familia in urbe Thamnat, quæ erat membrum Reip. Iudaicæ Ios. c. 19. 50. Adde exemplum aliud quod extat 1. Reg. c. 12. 15. 16. 17. ubi à Rechabeam ob tyrannidem defecerunt 10. tribus. 2. Chro c. 26. 16 Ingressus enim est Huzzya in templũ Iehovæ, ut adoleret super altare suffitus. 17. Ingressus verò post eum Hazaria sacerdos, & cum eo sacerdotes Iehovæ Augusta robusti. 18. Obstiterunt Huzzyæ regi, dicentes ei, non est tuum, ô Huzzya, adolere Iehovæ sed sacerdotum filiorum Aharonis, qui consecrati sunt ad adolendum, exi è sanctuario. nam prævaricatus es. neque futurum est tibi gloriæ à Iehova Deo. 19. Tum indignatus est Huzzya, habens in manu sua suffimentum ad adolendum: cumq; indignaretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte ejus coram ipsis sacerdotibus in domo Iehovæ ab altari suffitus. 20. 21. 1. Reg c. 18. 19. & seqq. ubi populus in concilio congregatus, invito rege cultum idololatricum receptum à rege, abrogavit, et prophetas Baal interfecit, et 2. Reg. c. 11. ubi Iehoiadah cum sacerdotibus et Levitis sese opposuit Hathaliæ, eamque interfecit, et Ioaschum filium regis illi sub duxit et Baalis idololatriam destruxit. et 2. Reg. c. 18. 7. Et aderat Iehova ei, quocunq; prodibat, secundabatur: rebellavitque in regem Assyriæ, ut non serviret ei. nimirum excutiens jugum quod pater ipsius Achaz receperat. c. 16. 7. dict. lib. Et Sauli restitit populus cum vellet iniquè agere. 1. Sam. c. 14. 45. Ieremiam prophetam Ahikam defendit contra regem volentem eum interficere, Ierem. c. 26. 24. Aliud exemplum submoti magistratus mali extat. 2. Reg. c. 14. 19. Tandem cum fecissent contra eum conspirationem Ierusalaimis, fugit Laischum. quamobrem miserunt post eum Laischum, ubi morte affecerunt eum. quæ historia etiam extat. 2. Chron. cap. 25. 27. 28. Deut. c. 13. 12. si audiveris de aliqua civitatum tuarum, quas Iehova Deus tuus dat tibi, ad habitandum illic, dicentes: 13. Egressi homines nequissimi è medio tui, depulerunt habitatores civitatis suæ, dicendo, eamus et

colamus deos alienos, quos non noveraris. 14. ubi inquisieris & pervestiga veris ac percunctatus fueris benè, si ecce vera certaq́, erit res illa, si commissa fuerit abominatio hæc in medio tui. 15. omnino percutito civitatis illius habitatores acie gladii: internecioni devoveto eam, & omnes qui erunt in ea, jumentaq́, ejus acie gladii. 16. 17. 18. adde Iudic. c. 4. 2. 3. & seqq. c. 2. 18. et c. 3. 15. 20. 21. et seqq. c. 6. 35. et seqq. ubi indices seſe oppoſuerunt tyrannis. Iudic. c. 20. ubi Binjaminitis Iſraelitæ seſe oppoſuerunt, et ob denegatam juſtitiam bellum contra illos ſuſceperunt; juxta præceptum Moſis, Deut. c. 13. 12. 13. 14. Aliud exemplum extat 2. Sam. c. 18. ubi Abſalom ob injuſtè occupatum imperium fuit interfectus. ita Nebucadnezar furioſus publica populi auctoritate fuit remotus. Daniel. 4. Ita Iudæi cõtra tyrannos, ſæpe Deo approbante, inſurrexiſſe leguntur et Macchabæi in libris Maccha. li. 1. c. 3. 45. ubi Antiocho regnum opprimente Mathathias populum rectè ad arma vocavit. Sic quoque ſi Rubenitæ idololatria ſe inquinaſſent, reliquæ tribus ab illis defecturæ fuiſſent. Ioſuæ. c. 22, Exempla alia extant, Iudic. c. 3, 18, 19, 20. & ſeqq. c. 9. 21. 1. Sã. c. 16. 1. 2. 3. c. 24. 18. 19. 20. c. 26. 2. Reg. c. 9. c. 10.

Exempla è profanis autoribus ſumpta extant in annalibus regnorum. Munſterus in Coſmographia formam abrogandi imperii & exauctorationis ponit, & Sigonius lib. 9. de regno Italiæ. Ita Piſiſtratidæ Athenis dejecti, quod pro libidine, non ex legibus, cum populo ab initio conventis, regnarent, ut docet Herodotus lib. 1. Sic Demaratus: ſic Cleomenes Spartæ. Ita plures Cæſares à Senatu Romano hoſtes ſunt judicati. Plutarch. in Lycurgo refert de Theopompo Spartæ rege, quod regiam poteſtatem quidem optimam eſſe intelligeret, ſi reges ea moderate uterentur: & quia plures eſſent, qui eam in ſuperbiam & libidinem verterent, ideo ſolutæ regum potentiæ, ephororum autoritatem, tanquam frenum, injecit, ſibique & ſequentibus regibus, illos veluti cenſores & caſtigatores morum impoſuit. Cum vero ei uxor exprobraret, quod regnum filiis minus quam acceperat, eſſet relicturus: Imò, inquit, eo majus, quo diuturnius. Ita Tarquinius regno ejectus eſt à ſubditis, ut refert Livius & Halicarnaſſus. Ita Venceſlaus ab Electoribus & ſtatibus imperii à regni adminiſtratione dejectus. Mynſing. conſ. 19. num. 6. Ioh.

& 9. 1. Sam. c. 12. 3. ibi, ecce auscultavi voci vestræ, &c. & constituí vobis regem & 2. Reg. c. 8. 22. ubi Libnenses à rege Iorano defecerunt. et Iosua dicit c. 24. 15. Iosu. Vos quidem universi eligite utrum malueris, obedire Deo vero, an diis Amorrhæorum. At ego & familia mea serviemus domino. Habitabat verò Iosuæ familia in urbe Thamnat, quæ erat membrum Reip. Iudaicæ Ios. c. 19. 50. Adde exemplum aliud quod extat 1. Reg. c. 12. 15. 16. 17. ubi à Rehabeam ob tyrannidem defecerunt 10. tribus. 2. Chro c. 26. 16 Ingressus enim est Hazzya in templum Iehovæ, ut adoleret super altare suffitus. 17. Ingressus verò post eum Hazaria sacerdos, & cum eo sacerdotes Iehovæ elogenta robusti. 18. Obstiterunt Huzzyæ regi, dicentes ei, non est tuum, ô Huzzya, adolere Iehovæ sed sacerdotum filiorum Aharonis, qui consecrati sunt ad adolendum. exi è sanctuario. nam prævaricatus es. neque futurum est tibi gloriæ à Iehova Deo. 19. Tum indignatus est Huzzya, habens in manu sua suffimentum ad adolendum: cumq; indignaretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte ejus coram ipsis sacerdotibus in domo Iehovæ ab altari suffitus. 20. 21. 1. Reg c. 18. 19. & seqq. ubi populus in concilio congregatus, invito rege cultum idololatricum receptum à rege, abrogavit, et prophetas Baal interfecit, et 2. Reg. c. 11. ubi Iehoiadah cum sacerdotibus et Levitis sese opposuit Hathaliæ, eamque interfecit, et Ioaschum filium regis illi sub traxit et Baalis idololatriam destruxit. et 2. Reg. c. 18. 7. Et aderat Iehova ei, quocunq; prodibat, secundabatur: rebellavitque in regem Assyriæ, ut non serviret ei. nimirum excutiens jugum quod pater ipsius Achaz receperat. c. 16. 7. dict. lib. Et Saulí restitit populus cum vellet iniquè agere. 1. Sam. c. 14. 45. Ieremiam prophetam Ahikam defendit contra regem volentem eum interficere, Ierem. c. 26. 24. Aliud exemplum submoti magistratus mali extat. 2. Reg. c. 14. 19. Tandem cum fecissent contra eum conspirationem Ierusalemitæ, fugit Lacischum. quamobrem miserunt post eum Lacischum, ubi morte affecerunt eum. quæ historia etiam extat. 2. Chron. cap. 25. 27. 28. Deut. c. 13. 12. si audiveris de aliqua civitatum tuarum, quas Iehova Deus tuus dat tibi, ad habitandum illic, dicentes: 13. Egressi homines nequissimi è medio tui, depulerunt habitatores civitatis suæ, dicendo, eamus et

colamus deos alienos, quos non noveraris. 14. ubi inquisieris & pervestigaveris ac percunctatus fueris benè, si ecce vera certaq; erit res illa, si commissa fuerit abominatio hæc in medio tui. 15. omnino percutito civitatis illius habitatores acie gladii: internecioni devoveto eam, & omnes qui erunt in ea, jumentaq; ejus acie gladii. 16. 17. 18. adde Iudic. c. 4. 2. 3. & seqq. c. 2. 18. et c. 3. 15. 20. 21. et seqq. c. 6. 35. et seqq. ubi indices sese opposuerunt tyrannis. Iudic. c. 20. ubi Benjaminitis Israelitæ sese opposuerunt, et ob denegatam justitiam bellum contra illos susceperunt; juxta præceptum Mosis, Deut. c. 13. 12, 13. 14. Aliud exemplum extat 2. Sam. c. 18. ubi Absalom ob injustè occupatum imperium fuit interfectus. ita Nebucadnezar furiosus publica populi auctoritate fuit remotus. Daniel. 4. Ita Iudæi cõtra tyrannos, sæpe Deo approbante, insurrexisse leguntur et Macchabæi in libris Maccha. li. 1. c. 3. 45. ubi Antiocho regnum opprimente Mathathias populum rectè ad arma vocavit. Sic quoque si Rubenitæ idololatria se inquinassent, reliquæ tribus ab illis defecturæ fuissent. Iosuæ. c. 22, Exempla alia extant, Iudic. c. 3, 18, 19, 20. & seqq. c. 9. 21. 1. Sã. c. 16. 1. 2. 3. c. 24. 18. 19. 20. c. 26. 2. Reg. c. 9. c. 10.

Exempla è profanis autoribus sumpta extant in annalibus regnorum. Munsterus in Cosmographia formam abrogandi imperii & exauctorationis ponit, & Sigonius lib. 9. de regno Italiæ. Ita Pisistradidæ Athenis dejecti, quod pro libidine, non ex legibus, cum populo ab initio conventis, regnarent, ut docet Herodotus lib. 1. Sic Demaratus: sic Cleomenes Spartæ. Ita plures Cæsares à Senatu Romano hostes sunt judicati. Plutarch. in Lycurgo refert de Theopompo Spartæ rege, quod regiam potestatem quidem optimam esse intelligeret, si reges ea moderate uterentur: & quia plures essent, qui eam in superbiam & libidinem verterent, ideo solutæ regum potentiæ, ephororum autoritatem, tanquam frenum, injecit, sibique & sequentibus regibus, illos veluti censores & castigatores morum imposuit. Cum vero ei uxor exprobraret, quod regnum filiis minus quam acceperat, esset relicturus: Imò, inquit, eo majus, quo diuturnius. Ita Tarquinius regno ejectus est à subditis, ut refert Livius & Halicarnassus. Ita Venceslaus ab Electoribus & statibus imperii à regni administratione dejectus, Mynsing. cons. 19. num. 6. Iob.

Daut.in l.3.n.1.C.de teſt. Ita Vitellio, Heliogabalo, Neroni, Maximino & Didio Iuliano fuit imperium ademtũ. vid. Suet. Tranq. Val. Max. li. 6.c.3. Greg.lib.26.c.4. & c.7.ult.n.ult.de Rep. Sic Sardanapalus: Sic Michael Imper. Oriẽtis: Sic Nebucadnezar regno pulſus fuit. Sic in regno Galliæ reges nonnunquam dejecti propter luxum, ſcortationem, crudelitatem, avaritiã, ignaviam, tyrannidem. Ita imperium abrogatum Childerico primo, anno 469. quod in ſtupris & ſcortationibus, ætatẽ conſumeret & regni adminiſtrationẽ negligeret: & Eudo, paulò poſt, quod ſua potẽtia abuteretur ad ſæuitiã, dejectus. Sic Childericus 2. ann. 679. & Thedoricus ann. 696. & Chilpericus rex 18. ann. 750. & Carolus Craſſus ob ignaviã ann. 890. & Otho rex 26. anno 894. & Carolus Simplex, rex 27. an. 926. & noſtro ſeculo Henric. 3. rex Galliæ eccleſiæ perſecutor ann. 1588 à ſtatib. regni exauctoratus & imperio privatus fuit. & olim Sigebertus, Dagobertus & Lodovic. XI. reges Galliæ. Ita & quidã Anglici, Hiſpanici, Danici, Suedici reges ob tyrannidẽ & abuſum ſui imperii dejecti & exauctorati leguntur in hiſtoriis. vid. Hotom. de antiquo jure regni Gallici c.7. Ita Helvetii ob tyrannidem ſuorum principum, à domo Auſtriaca defecerunt. Ita Athenienſes & Lacedemonii ſuos ſuperiores magiſtratus ob tyrannidem ſæpè exauctorarunt, ut anonym. de iure magiſt. in ſubditos quæſt. 6. probat. Ita parentum noſtrorum memoria Chriſtiernus rex Daniæ, ob tyrannidem regia dignitate fuit exutus, & carceri incluſus uſque ad mortem. Ita Maria regina Scotiæ ob tyrannidem & cædem mariti privata fuit ab ordinibus Scotiæ regno & tandem in Anglia interfecta. Ita hoc tempore Sigiſmundus rex Poloniæ, ab ordinibus & ſtatibus regni Suedici, in quo rex natus erat, remotus fuit ob mutatam religionem, non ſervata pacta, denegatam privilegiorum confirmationem, bellum patriæ illatum, ſublatũ uſum liberum commerciorum, alienationem caſtrorum & provinciæ, quæ exauctoratio facta fuit anno 1605. Idem rex poſtea anno 1607. ab ordinibus regni Polonici, tyrannus declaratus fuit. Ita rex Hiſpaniæ Philippus ſecundus ab ordinibus Belgicis anno 1581. propter tyrannidem hoſtis Belgii declaratus, & iure ſuo in Belgicas provincias privatus fuit. De utriuſque regis ſolemni exauctoritate & remotione extant ſcripta edita. Sic in Anglia plures à parlamẽto & ordinibus

regni

regni exauctorati, vel interfecti ſunt. Ita Veneti principes plures ob tyrãnidem ab imperio removerunt. Ita Cõſtantinus Imp. petentib. procerib. civitatis Romanæ Maxentium removit ob idolatriam & eccleſiæ perſecutionem. Longum eſſet omnia exẽpla vetera & recẽtia hic recenſere in regnis diverſis, vide Hotom. Antimac. Steph. Iun. Brut. de vindic. cõtr. tyrann quæſt. 3. Danæ. lib. 6. c. 3. & lib. 3. c. 6. polit. anonym. de jure magiſtr. in ſubd. quæſt. 6. Zoann. part. 3. n. 28. & ſeq. de defenſ. tripartit. qui plura exempla ex hiſtoriis referunt. Pet. Greg. lib. 26. c. 4. c. 5. & lib. 22. c. 7. de Rep. exẽpla recẽſet eorũ qui tanquam inhabiles indigni & inutiles à regno ſunt ſubmoti. Nam paria ſunt non eſſe & inutiliter eſſe. l. quoties. qui ſatiſd. cog. l. dẽ Pet. Greg. Toloſ. lib. 26. c. 6. exẽpla eorũ qui adminiſtratione & imperio fuerũt exuti, refert: eorũ qui ob tyrannidẽ imperio dejecti ſunt recẽſet li. 22. c. 7. & li. 8. c. 1. & lib. 6. c. 19. Danæ. li. 3. c. 6. polit. & lib. 6. c. 3. Ita ergò ius reſiſtẽdi tyrannidi magiſtratus ſummi, ephoris & optimatib. univerſalis cõſociationis cõpetens, & rationib. & authoritatib. atq; exẽplis abũde probavimus. Vt verò ephori hoc iure rectè utantur neceſſe eſt, requiſita ſequentia obſervẽt. 1. Quinã optimates ſeu ephori tyranno reſiſtere poſsint & teneãtur: 2. Quando: 3. Quomodo. 4. Quouſq; & quandiu. Reſiſtere igitur primò tyrannidi poſſunt & tenentur optimates regni univerſi & ſinguli pro virili. *Hi enim cum ex juſſu & cõſenſu populi jus creandi magiſtratũ habeãt, etiã poteſtatem eundẽ judicandi & exauctorandi acceperunt, Vrſ. li. 2. diſpoſ. ult. & diſp. 44. anonymus de jur. mag. in ſubd. Pet. Greg. lib. 26. c. 5. & c. ult. nu. ult. de Rep. Ioh. Marian. de rege & regis inſtit. li. 1. c. 6. & 7. Guil. Bercl. in li. de reg. & regali poteſt. Zoan. par. 3. nu. 28. de tripart. defenſ. arg. l. 2. C. de profeſſ. & med. l. ſed & de excuſ. tut. l. ut gradatim 11. §. reprobari. de mun. et honorib. Danæ lib. 6. polit. Caſm. li. pol. c. 10. et diximus fuſius ſup. c. 18. de ephoris. Et certè deterrima cõditio principis eſſet, ſi neminẽ haberet quẽ vereretur, uti exẽplis Iurib. probat Scip. Amir. li. 14. diſc. 1. Ratio, quare univerſi & ſinguli poſſint, eſt, quod inter ſe ſint correi, quorũ ſinguli alterius correi fraude, piurio, dolo ceſſatione, culpâ non liberãtur ſua obligatione, cæteris pſidè ceſſãtib. colluẽtib. cõnivẽtib.*

Rempubl. perdentibus, vel periclitantem deserentibus. Iudic. c. 22 12. c. 20. Sic Iudic. c. 5. 16. obiicitur ignavia ephoris cessantibus. Sic et tutori imputatur factum administrantis & gerentis tutoris, et dolus culpáve in tutela non divisa, sicuti et tutor suum contutorem suspectum facere tenetur, & correus de correi culpa tenetur. Sic & qui navarchum in navi videt ebrium, aut dormientem, aut non rectum cursum tenentem, non excusatur, quando potuit navem salvam facere, & non fecit.

Resistenti verò ephoro, vel optimati debent se adiungere subditi resistentis & cives patriæ amantes, qui Remp. eiusque iura salua esse volunt. 1. *Sam. c. 2. v. 2. c. 25. v. 13. & seqq. 1. Chron. c. 12. 1. 2. 3. 18. 19. 20. 21.*

Detrectantes, ope, pecunia, vel consilio resistentem juvare, habentur pro hostibus & desertoribus. 1. *Sam. c. 25. 13. & seqq. & c. 23. 19. 20. Iudic. c. 20. Danæ. lib. 6. polit. Christian. de magistrat. inferiorib. qui oppressam patriam neglexerunt & prodiderũt, Calvin. lib. 4. Inst. c. ult. Ergo contra tyrannum, tanquam ad incendium publicum, omnes & singuli concurrere debent, certatim aquã haurire, tecta scandere & flammam arcere debent, ne tota resp. conflagret, tum scilicet, quando est in actu & tyrannidem exercet. Iun. Brut. quæst. 3. arg. l. 3 l. omne. §. ult. de re militari.*

Speciales ephori, eam regni partem, cuius tutela & cura ipsis est commissa, defendẽtes, ulterius non obligantur. Prorsus autem subditos & regionem cui præsunt, deserere non debent, nisi rebus omnibus prius legitimè tentatis, iisque deploratis & desperatis. 1. *Sam. c. 27. 1. 2. 3. 4. & c. 12. 1. 2. 3. 11. 12. c. 32. 1. 2. 3. 4. 5. Danæ. lib. 6. polit. Christ. tit. de magistr. inferior.* Huic autem speciali ephoro, quin se alii subditi quoque coniungere eiusque defensioni subiicere possint, dubium non est. *Iudic. c. 6. 35. & seqq. 1. Sam. c. 22. 2. 20. 23. Danæ. lib. 6. Christian. polit. d. loco. Exemplum præbent historiæ Helveticæ. Primo n: pauci quidam ordines, oppida, civitates & pagi se opposuerunt tyrannidi Austriacorum principum: Postea hisce se plures alii adiunxerunt. Sic nostra memoria, quidã ordines & status Belgij se tyrannidi regis Iui opposuerunt, quibus se plu-*

rimi

rimi, imò omnes ferè reliqui ordines postea coniunxerunt sub conditionibus certis, quas gubernatrix Margaretha nomine regis confirmavit, rex verò postea nunquam servare voluit, ut refert Emanuel Meteranus in histor. suis.

Sed nec uni ex tribus ephoris, vel statibus regni, reliquis non consentientibus, licet, quod universis, nimirum magistratui adimere imperium, eumq; privatum declarare, vel interficere, vel extra territorii sui, seu regionis sibi adsignatæ fines illi resistere, vel eum persequi. Quod enim ad universos spectat hoc singuli per se & separatim reliquis, vel maximà illorũ parte dissentiente, sibi usurpare non possunt. Licebit tamen parti uni regni, vel singulis ephoris, aut regni statibus, se se subducere magistratus sui tyranni subiectione & se defendere.

Argumentum hujus rei sumo ex 2. Reg. c. 8. 22. ubi Libna defecit à rege Ioram; & sese defendit contra vim & injuriam illius. Intelligendũ verò hoc est, modò id non extra territorii sui fines & supra jurisdictionis suæ limites fiat, extra quos non habet jus persequendi summum magistratum. Nam apud eos, qui volunt ferre illius tyrannidem, manet summus magistratus, 1. Sam. c. 24. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. & c. 26. 7. 8. 9. 10. 11. & seqq. ubi David, Saulem regem noluit interficere, quamvis esset hostis ipsius. Ratio est, quia defensio contra vim conceditur, sed non offensio, vi cessante. Danæ polit. Christ. lib. 6 d. loco. Iniquissimum verò esset, ut si alii, vel universi status regni, nolint sibi consulere, ii qui sapiunt, non possint sibi prospicere & se tueri contra vim & iniuriam. Sit ergo aliqua civitas, sint aliqui magistratus inferiores, sint aliqui qui videant magistratus superioris sui vim & tyrannidem; si illi remedium negligant, vel monitu non velint adesse sed perire alii verò secus, neque tamen aliter possint auxilium à legitimo civium conventu impetrare ad coercendam tyranni libidinem: tum licet illis bona conscientia sese subducere ab imperio tyranni, non autem illud illi penitus abrogare, quod uni verbis licet, non uni vel singulis. l. non est. 176. de reg. jur. Sic Libna civitas defecit à suo rege, quod ille deseruerat Deum. 2. Chron. c. 21. & 2. Reg. c. 8. 22. Sic Helvetii sese subduxerunt ab imperio Ducis Al-

striaci, cui imperium non abrogarunt in reliquos. Sic Hollandi, Selandi, Frisii, Geldri & reliqui ordines confœderatarum Belgii provinciarum se ab imperio Hispani subduxerunt. Sic quoque reliquæ tribus à Rubenitis ob idololatriam defecturæ erant, Ios. c. 22. 15. & seqq. & jubentur illos opprimere qui ad alienos deos defecerunt. Deut. c. 13. 14. 15. adde 2. Reg. c. 23. 15. c. 8. 21. 22. Iudic. c. 6. 35. et seqq.

Observandum tamen hîc est, teneri etiam unum ephorum à toto regno propulsare tyrannidem hostis & eius, qui absque titulo se pro magistratu legitimo vult obtrudere, cum non sit, atque corpus consociatum, cuius & ipse est membrum, contra vim & iniuriam defendere. *Sic tribus Zabulõ, Nephtali & Isachar, vel saltem quidam ex illis tribubus, sub imperio Deboræ & ductu Barac bellum contra tyrannum iabin suscipiunt. Iudic. c. 4. & c. 5. et totam politiam judaicam à tyrannide liberant. Nam in hoc casu, quando optimates, plerique neglecta fide, Remp. vel perdunt, vel periclitantem deserunt, ideò cæteri, vel unus eorum non debet eam deserere, qui tum eò magis tenetur fidem suam præstare, exemplo plurium tutorum, qui si malè gerunt tutelam, tum unusquisque eorum tenetur. Hujus rei aliud exemplum extat. 1. Macchabæor. cap. 3. v. 4. 5. Vide quæ dixi supra c. 16. de defensione Reipubl. Sic Hollandi Selandi, Frisii Geldri, atque reliqui confœderati, reliquos Status & ordines provinciarum Belgicarum sibi consociatos contra vim & tyrannidem Hispani defendunt. Sunt qui pontifici Romano potestatem exauctorandi reges et imperatores tribuunt, sed malè. vide Gregor. lib. 26. cap. 5. num. 6. 7. 8. de Republica.*

Secundo sequitur, quando resistendum sit magistratui tyranno, nimirum tum, quando ipsius tyrannis, qui tyrannus est exercitio, est, primò nota: Deinde obfirmata: & denique alia remedia non adsunt, *autor. de jure magistr. in subditos quæst. 7. Gregor. lib. 26. cap. ult. num. 8. 9. 10. ex Gersone. Zoan. d. loc. Bust. de princip. et eius priv. num. 55. & seqq. Iunius. Brutus d. loco. Obrecht. de bello thesi 155. & seqq.*

Nota verò & cognita ut fiat tyrannis eiusmodi, necesse est,

eſt, ut optimates regni conſiliũ indicant, & generalem omniũ ordinum populi conventum cogant, in eoque tyranni opera & facta examinanda proponant & dijudicanda, *Iudic. c.20.2. 3.4*, vel ſi ephori nulli ſint, ad hoc ipſum à populo vindices & defenſores publici conſtituantur. *Bodin. lib.2. cap.5. Greg d loc. Vrſin. diſpoſ. ult. lib.2. Danæ. li.6.c.3. argum. Iudic.c.6.34.35. & ſeqq. c.20. 1. Sam.c.24.10.11.12.13.c.26.18.19.20. Ita Iſraelitæ contra tribum Rubenitarum bellum geſturi, ob mutatam religionem, convocant reliquas tribus, & cum iis deliberant prius et examinant cauſſam. Ioſ.c. 22.14.15. et ſeqq. Et propheta idololatriã populi demonſtraturus & ab illa Dei eccleſiam purgaturus & tyrannidem Achabi oſtenſurus, cogi curat conventum generalem populi, cujus conſenſu purgat ab idololatria provinciam etiam invito rege. 1. Reg.c.18.19.20. & ſeqq.*

Obfirmata tyrannis dicitur, quando ſæpius ab optimatibus ſine fructu & emendatione ſui officii magiſtratus admonitus, à tyrannide non deſiſtit, ſed eò tendit, ut impunè quidvis patrare poſsit, 2. *Reg.c.14.18.19. Exemplum Pharaonis extat in Exod. c.2 & ſeqq. cap.*

Alia remedia reprimendæ & coercendæ tyrannidis, omnia prius ſint truſtra tentata, ſemel, atque iterum, ne morbo ipſo remedia periculoſiora exiſtant: Non ſolum enim hîc, quid liceat, ſed & quid expediat, explorandum eſt. *Obrecht. de bello conſtit. theſ.15.6. & ſeqq. vid. Greg. lib.26. num.8.19. c. ult. de Republ.*

Obſervandum tamen hîc, quando periculum eſt in mora, malum verò ingraveſcit & adquirit vires, ſtatim tyranno obviam licere ire & reſiſtere: ne morbus per moram curatu difficilis vel impoſsibilis fiat. *Bodin lib.2.c.5. add. exemplum Iudic. c.6.34. & ſeqq. Steph. Iun. Brut. d. quæſt.3.*

Tertiò reſiſtendum eſt tyranno ſuſcipiendo partes defenſivas, non offenſivas, ut loquuntur. 1. *Sam.c.24.7.8. & ſeqq. c.26. 9,10 11.* intra territorii ſibi ad ſignati fines; reſiſtendum, *inquã*, verbis, vel facto.

Verbis, quando verbis tantum Dei cultum violat, & Reipub.

publ. iura atque facta oppugnat.

Vi & armis, quando armata manu & vi externa tyrannidē exercet, vel quando eò est progressus, ut non absque vi armata expelli, aut reprimi & coerceri possit ipsius tyrannis: & tum licebit exercitum conscribere ex regnicolis, cōfœderatis, amicis, vel aliis, tanquā adversus hostem patriæ & regni, *vid. Valer. Max. lib. 6. c. 3. Machiavell. lib. 2. disputat c. 20. Lipsi. li. 5. polit. c. 9. 10. Ranzov. li. 1. cōment. belli. c. 11. Atque tum adversus talem licebit usurpare illud, quod Valer. Max. d. lib. 6. 3. de Manlio scribit: Manlius fuisti mihi, cum præcipites agerer Senones: jam quia unus factus es ex senioribus, unde tu eos depulisti, tu ipse præcipitandus es.*

Quartò, tamdiu resistendum est, quandiu durat tyrannis, quousque verbis, facto, dolo, vel arte oppugnat Rempubl. & pacto inito cōtraria facit, loquitur vel agit, & donec res in pristinum statum restitutæ sint, adeò ut eiusmodi tyrannum ab officio removere, administratione demandata privare, imò etiam, si aliter contra vim se defendere non possunt, interficere, & alium in eius locum substituere possint.

Quod si tamen Respubl. oppressa, in mutationem suarum regum ritè consentiat, & ille, qui absque titulo tyrannus erat, titulum acceperit, amplius non erit huic legitimo magistratui resistendum, *ut docet exemplum Sedechiæ regis, qui non recte Nebucadnezari se opposuit. Ierem. c. 37. 2. Reg. c. 25. ac plura aliæ, quæ adfert Iun. Brut. quæst. 3. in vind. contra tyrann.*

Quid verò de subditis & privatis ex populo sentiendum est? Nam quæ hactenus diximus de ephoris, personis publicis, dicta sunt. Planè hi privati, quando magistratus tyrannus est exercitio, quia non habent usum & jus gladii, neque eo jure utentur. *Matth. c. 26. 52. Rom. c. 13. 1. Sam. c. 26. 9. juris enim non est, ut singulis concedatur, quod per magistratum publicè fieri potest, majoris tumultus vitandi causa. l. non est. 176 de reg. jur.* sed quiescēt & injuriam patientes, jugum tyranni ferent. *1. Pet. c. 2. 18. argum. Ierem c. 29. 8. Baruch c. 1. 11. Eccles. c. 10. 1. Ezech. c. 29. Zoan-*

net.

net.d part.3.num.95.& seqq.& num.102.Steph.Iun. Brut.in vindic. quæst.2.Obrecht.de bello cõstitut.thes.184.& seqq.anonym. de iur.magistr.in subdit.quæst 6.& Christus iussit phariſæis obtemperare, quia in cathedra Moſis ſedebant.Matth.c.23.Matth.c.12,14.& Cæſari iubet reddere,quæ ei debentur. Matth.c 22. Itaq; occiſor Saulis iuſtè punitus fuit.2.Sam.c.1.& David à cæde illius rectè abſtinuit.1.Sam.c.24.& c. 28.cum nec maledicere principi ſit conceſſũ. Exo. c.22.28. multò minus eũdẽ interficere licet,atq; Dei ordinationi,quæ bonis bona,reſiſtere.Rom. c.13.Nam magiſtratum reiiciens; Deum reiicit.1.Sam.ca. 8.ibi non te, ſed me ſpreverunt.Nebucadnezarem prophetæ non iuſſerunt interficere, ſed pro eo orare.Iere.n.c.29.Ezech c.29.Baruch.c.1. adde Bodin.lib.2. c.5.de Republ.Caluin.d.c.20.Hint Livius lib.3.dixit:Scutum potius, quam gladium ſubditis in tyrannos eſſe ſumendum, quos modeſtia & patientia ſubditorum mitigat, contumacia verò exaſperat. Tyranni enim pro pœna dãtur ſubditis à Deo.Iob.c.34.30. Amos.c.3.Daniel.c.8.23. & ſeqq.Iob.c.34.Levi.c 26 Iud.c.2.Ezech.c.7.Proverb. c. 28. Eſa.c. 10.c.45.Pſalm.136.Oſea.in ira mea dedi ipſis regem.Conſtat etiam,ex tyrannis & crudelibus factos eſſe optimos reges.Vid.Greg.lib.26.c.7. & lib.8.c.1.nũ.16.17.Lipſ.lib.6.polit.c.5. Rationes huius rei de privatis,adfert Steph.Iun.Brut.de vind.cõtra tyrã. quæſt.2.1.& Pet.Gregor.Toloſ.lib ult.c.ult.de Repubi.Quia hi ex fœdere inter Deum et univerſum populum,tanquam ſinguli,qui membra Reipubl,non faciunt,non tenentur.Deinde non tenentur ex officio,neq; vocatione ſua, qui iubentur cum Petro gladium in vaginam recondere. Matth.ca.26 Sic Iſraelitæ pro onerum ſervitiorumque levatione apud Pharaonem inſtiterunt.Exod.c.2.23.c.5.15.16 et alii vide Eſt.c.7.5.c.4.16. Neq; David manum in unctum Domini mittere voluit.Et rebelles privatos in magiſtratum Deus gravi ſimè punivit.Num.c.16.c.12,19.10.c.21.5.6.2.Sã. c.15 10.c.16.5.6.7.1.Reg.c.16.9.10.18.c.11.26.ca.12.20.Act. c.5.36.37.

Atque etiam ſummus magiſtratus legibus pœnariis ſolutus eſt: quin,ut maximè ipſum populus conſtituerit, tamen eundem iudicãdi,vel puniendi non habet poteſtatem, ſed ſolũ

optimates. *Zoannet. d. part. 3. num. 104. & seqq. Sicuti pupillus, non nisi auctore tutore, actionem instituere potest & si ille verè est dominus, hic tantum pro domino habeatur l. 8. l. 9. de adm. tut. Ita quoq; populus, non potest aliquid suscipere, nisi iis auctoribus, in quos auctoritatem et potestatem suam contulit, & gladio in eam rem accinxit, & quibus se regendum curandúmque commisit. Eiusmodi magistratus sui interfectores & parricidas graviter etiam à successoribus punitos constat ex historiis. Sueton. in Vitellio c. 10. & in Nerone c. 49. & David jussit parricidam Saulis occidere. 2. Sam. c. 1. à quo manus abstinuit David rectè. 1. Sam. c. 24. plura exempla refert. Greg. lib. 26. c. ult.*

Sed hæc ita accipienda primo modo non tyrannidis ministri hi privati esse cogantur, vel quicquam facere, quod Deo sit contrarium. Nam tunc fugient in alium locum, ut obedientiam hic non resistendo, sed fugiendo declinent arg. *Matth. ca. 23. 2. Chron. capite 11. vers. 13. 14. Sic David tyrannidem Saulis fugiens in montes se recepisse legitur. Et Christus in Ægyptum, ob Herodis tyrannidem fugit. Petrus Gregorius lib. 26. c. 6. num. 24. & seqq. & ca. 7. per lib. 4. Instit. ca. 20. section. 23. Zoannet. d. lib. num. 114. & seqq. Stephan. Iun. Brut. quæst. 3. Verum quando notoria vis privato à magistratu infertur, tum in casu necessitatis & vitæ suæ defendendæ, defensio ipsi est permissa. Hoc enim casu regum constitutiones & jus naturale, privatos contra vim vitæ inferentem magistratum armant. de qua re Iurisconsulti latius.*

Ergo eiusmodi privati, privata sua auctoritate contra summum suum magistratum nihil facient, sed iussum optimatum etiam unius opem & arma illorum inclamantis ad tyrannum corrigendum, exspectabunt.

At tyranno absque titulo regnum invadenti, etiam privata autoritate, sine alterius iussu, omnes & singuli patriæ amantes optimates & privati resistere & possunt & debent. 2. *Reg. ca. 11. 2. Chron. c. 23. Iud. ca. 9. Est enim hic tyrannus alienus, cui populus nullo jure jurando, vel jure est obligatus, unde ei, tanquam privato & aggressori vim inferenti recte quibus Reipubl. civis resistit.*

l. 3. de Iuſtit. & jur. l. 4. l. 45. ad L. Aquil. argum. à contrario ſenſu. l. ſacri. C. de diverſ. reſcript. l. 1. C. ut ord. aign. argum. Num. ca. 16. Bodin. lib. 2. cap. 5. de Republ. & Gregor. lib. 26. ca. 7. de Republ. Stephan. lun. Brut. quæſt. 3. de vindict. contra tyrannid. latè Vaſquius li. 1. ca. 8. num. 33. & ſeqq. niſi optimatum conſenſu, talis qui ab initio erat tyrannus, poſtea approbetur, & pro magiſtratu recipiatur. Nam populus ex tyranno legitimum principem facere poteſt, & ſic Herodi Aſcalonitæ, tyranno, Iudæi regnum obtulerunt. Bodinus lib. 2. cap. 5. de Republica. ſicut Iulio Cæſari regnum delatum fuit. Idem dicendum, ſi quæ fœmina regni iſtius, cujus illa capax non eſt, gubernacula occupet, uti fecit Atthalia, ſi quis merè electivum regnum hæredibus aſſerat, quandiu leges fundamentales, autoritate conſilii, quo populus univerſus repræſentatur, abrogatæ non ſunt. Nam et talibus quivis, etiam privatus, reſiſtere poteſt et debet. ſunt enim tyranni abſque titulo.

Obſervandum verò hîc, quando iuſtè magiſtratus officio ab ephoris eſt privatus, tum ius conſequendi regni, eiuſdem familiæ ſalvum ſervandum eſſe, quando ſcilicet ex lege regni fundamentali, ipſius ſubmoti familię & poſteris ex contractu pactóve ſucceſsio in regno competit & debetur. *argum. l. 3. de interd. & releg. Pet. Toloſan. lib. 26. c. 5. num. 23. de Repub. argum. Auth res quæ, & l. fin. §. ult. C. comm de legat. l. 37. placuit. jure fiſci.*

Itaque licet Amaſius dejectus fuit ab imperio, tamen poſteris illius imperii ſucceſſio non fuit ademta. de qua re infra ſuo loco, in electione magiſtratus plura. & Greg. lib. 26. c. 6. de Rep. nu. 23. & ſeqq. arg. Auth. res quæ, & l. fin. §. fin. C. com. de legat. Danæus lib. 3. c. 6. polit.

Notandum quoque deiectionem eiuſmodi & mutationem magiſtratus, maximas clades & incommoda ſecum trahere. *Exod. c. 5. 21. 22. 23. 1. Sam. c. 16.* & quandoque avaritiam. *1. Sam c. 7. 5.* Non tamen ideo bona neceſſaria, propter mala & incommoda, quæ inde ſequuntur, ſunt omittenda.

Nec etiam privata commoda, publicis ſunt anteponenda. *Exod. c. 5. 21. & ſeqq. Lipſius. lib. 6. cap. 5. ob mala quæ comitantur*

vindicias tyrannorum, putat minus esse malũ tolerare tyrannos, sed malè ob rationes quas supra adduxi. Nec etiam bona sunt omittenda ob incõmoda quædã. Pluris nobis esse debent religio, libertas, cultus Dei et posteri, quam mala et incommoda, quæ nobis rectè agentibus obveniũt iniquè.

Sed quando tantã potestatẽ ephoris tribuimus, non hinc existimãdum, ob hanc eorũ potestatẽ, magistratus summi jus et potestatẽ minui, cum potius ea cõfirmetur et augeatur, ideo quod aliena ope sustineatur, et ab interitu vindicatur is, qui culpa et negligẽtia propria alias interiret. Nã ephororũ potestas et officiũ, huc respicit, ut magistratus summi imperiũ et administratio secundũ justitiã legumq; normã instituatur, atq; ab hoc nõ aberret, quæ tum dicitur vera et legitima administratio: secus vero non tam administratio Reip. quam direptio, latrocinium et malorum hominum conspiratio. Aug. de civit. Dei lib. 4. c. 4. Nam Deus eò minus potens censetur, quod per se peccare non possit. Nec eo minus sanum aliquẽ putamus, quod medici ei assideant, qui ipsum ab intemperie dehortantur, qui noxiorum ciborum esu interdicunt, qui etiam invitum sepè et renitentem purgant. An medicos istos qui illius salutem curant, an vero adulatores qui noxia & salubria quæque obtrudunt, magis amicos putabimus? quibus argumentis utitur Steph. Jun. Brut. Vnde sequitur, valde errare Bodinum, qui non agnoscit regiam potestatem, ubi tales sunt ephori & optimates regni, et ideo Romano germanicum imperium esse monarchiam negat, Galliæ regem tantum monarcham esse cõtendens, qui tamen optimatum Galliæ judiciis & sententiis, arctioribus vinculis & legibus, quam Cæsar Germanus, ab electoribus & statib. imperii constringitur, uti apparet ex Steph. Jun. Brut. & Cæsar li. 5. & 7. de bello Gallic. qui dicit ea tum regũ Galliæ imperia fuisse, ut non minus populus ritè cõvocatus in regẽ, quam rex in populũ autoritatis haberet. vid. Hotom. de antiq. jur. reg. Gall. c. 7. qui contrariũ testatur de Gallia contra Bodi. & sup probavi c. 16. de defens. Reip. populũ injustis actionib. regis obstitisse & à rege ad populũ provocationẽ factã. Nec ideo paris potestatis cum imperatore & collega illius censetur dux, princeps comesve, qui regalia accepit ab imperatore, uti nec vasallus paris potestatis cum suo domino putatur. Nam semper superioritas & præeminentia concedentis reservata

in

in tali conceſſione dicitur, quæ ſuperioritas natura ſua omnino eſt incommunicabilis & individua, atque eſt in omnes & ſingulos imperii ſtatus, cum contra optimatum horum regalia & jura ſint limitata, & reſtricta ſpecialia quæ ut ex beneficio ſuperioris conceſſa ſunt & ab eodem pendẽt, ſic & ab eodem adimi poſſunt. Ideoque & in hiſce ſemper poteſtas ſuperior & præeminentia cõcedentis excipitur. ut ſup. latius diximus c. 18. & 19.

Poteſt etiam ex optimatibus unus, vel pars una regni, peculiarem regem, aut novã Reip. formam ſibi deligere, derelicto reliquo corpore, cui adhærebat, quando vel illius partis totius publica manifeſtáque ſalus id omninò ſuadet, vel leges patriæ fundamentales à magiſtratu non obſervantur, ſed obſtinatè violantur & inſanabiliter, vel verus Dei cultus inſtíſque parefactus id fieri diſertè præcipit & poſtulat. Et tum hæc pars ſtatum ſuum & formã novam eiuſmodi adverſus reliquas eiuſdẽ regni partes, à quibus deſcivit, defendere vi & armis poteſt.

Sic Iſraelitæ à domo & imperio Davidis defecerunt, et proprium regnum condiderunt. 1. Reg. c. 12. per tot. Sic et tribus Iuda defecit rectè à reliquis Iſraelitis et poſteris Saulis. 2. Sam. c. 2. 4. 5. et ſeqq. Sic rectè Iehoiadach cum omnibus ſubditis defecit ab Athalia imperante. 2. Reg. c. 11. per tot. & ſic plerique Iudices in lib. Iudic. c. 3. 18. 19. c. 4. c. 6. c. 11. Remp. & leges regni fundamentales ex manibus tyrannorum eripuerũt Sic & rectè civitas Libneſis à ſuo magiſtratu defecit, 2. Reg. c. 8. 22. & Zidekias rex à rege Babyloniæ, 2. Reg. c. 25. 3. 4. 5. Sic etiam ſubditi ab auxilio ſuo magiſtratus, qui eos non defendit, cum deberet, juſtè ad alium principem confugere poſſunt, Albericus Gentil. lib. 1. de iure belli, c. 7. & alii ſe ſubmittere. Decianus lib. 7. crimin. c. 49. nu. 29. atque ſi recuſet juſtitiam adminiſtrare, illi reſiſtere poterit, atque tributorum ſolutionem denegare. Lucas de Penna in l. 1. C. de ſuperind. lib. 10. Alciat. in l. place. nu. 11. C. de ſacroſ. eccleſ. Decian. d. loc. num. 27. 28.

Idem ſententiam de poteſtate ephorum adverſus ſummum magiſtratum tyrannum, noviſſime improbavit Albericus Gentilis in diſputationibus regalibus. Guiliel. Berklajus de regno & regali poteſtate. lib. 3. c. 6. & Iohan. Beccaria in libello cui titulum fecit, refutatio cujuſdam.

libelli anonymi, de jure magiſtratuum in ſubditos, ſed moti leviſſimis, imò dixerim nullis rationibus. De indiciis quoque tyrannidis aliter ſentit Henningus Arniſæus. Præcipuæ rationes ex his, quibus Gentilis utitur, hæ ſunt. Patri jus & imperium patrium non eſt adimendum, multò minus eidem vis eſt inferenda. Ergo neque principi. Imò, inquam ego, ſunt caſus in quibus hoc licet. Vide l. 35. minimè. de religi. & ſumpt. fun. Exo. c. 232. 28 & ſeqq. imprimis verò, quãdo præceptũ aliquod tabulæ primæ decalogi hoc exigit. Nam præceptis primæ tabulæ, cedũt præcepta ſecundæ tabulæ, uti exẽpla oſtendũt. Luc. c. 9. 3. 24. 25. 59. 60. 61. 92. 1. Reg. c 21. 10. 11. 12. Marc. c. 9. 42. 43. & ſeqq. Matt. 5. 29. 18. c. 9. 13 c. 10. 37. c. 12. 5. 11. Actor. c 5. 29. 1. Sam c. 19. 17. 18. Oſea c. 6. 6. Et qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non eſt dignus me, Chriſtus dicit. Matth. c. 10. 37. Princeps per ſimilitudinem dicitur parens patriæ, quod ſcilicet pari charitate ſuos ſubditos complecti debeat. Similitudo verò nihil probat, ſed illuſtrat, ut docent Logici. Unde argumentum ſumptum à ſimilitudine claudicare dicitur. Qui pater eſt, natura talis. Magiſtratus perſona naturâ talis non eſt, ſed ex electione & inauguratione. Pater alit liberos ſuos: Princeps non alit ſubditos, ſed alitur ab illis, atque theſauros colligit, non ſubditis ſed ſibi. Nec dicimus principem tyrannum ſtatim interficiendum, ſed illius vi & iniuriæ reſiſtendum eſſe, & uno in caſu interfici jure poſſe, quando ſcilicet tyrannis ipſius eſt nota & inſanabilis, atque quando furioſè ſpretis omnibus legibus perniciem & exitium regni molitur & civilem inter homines ſocietatem, quantum in ſe, tollit, & in propria viſcera ſævit, atque alia remedia non dantur. Sic etiam parenti furioſo, fatuo, qui rebus ſuis commodè præeſſe non poteſt, filius curator dari poteſt l. 1. l. 2. de cura. furioſ. & parens, qui abutitur ſua poteſtate patriæ, eadem rectè privatur. l. 6. lenones. l 7. C. de infant. expoſit. l. 2. C. de parent. qui fil. diſtrax. l. 2. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. §. ſed dominorum. Inſt. d. tit. l. ult. ſi quis à parent manumiſſ. unde Geil. lib. 1 obſ. 17. Fernand. Vaſqui. illu. quæſt. lib. 1. c. 8. idem de intermedio magiſtratu abutente ſua juriſdictione aſſerunt. Sic ſubditi auxilio principis ſui, qui eos non defendit, cum deberet deſtituti, ad aliuum principem confugere poſſunt. Alberic. Gentil. lib. 1.

de

do bello. c. 23. per alleg. ibidem. Decianus lib. 7. crim. c. 49. num. 28. 29. Lucas de Penna in l. 1. C. de superind. lib. 10. Est enim domini & subditorum status, inquit Alberic. connexus. Hi dominum suum magistratum, hic vero subditos suos defendere debet. Atque ut subditi obligati sunt ad obedientiam, sic dominus ad piam administrationem. Sed idem Gentilis, in disputationibus regalib. quæst. 3. asserit, quod contra vim & iniuriam principis, defensio justa consistat in fuga. Fugere ergo debent subditi à tyranno. Ita est: privati potius fugere debent, quam resistere suo magistratui, aut cum patientia injuriam & vim sibi illatam ferre. Ordines verò, seu optimates regni personæ publicæ, minimè hoc possunt, nec debent. Ad hoc enim illi jus gladii acceperunt, ut impiis molitionibus tyranni resistant eo quo dixi modo, uti rationibus & exemplis probavi supra. Fugientes itaque officium suum deserunt & patriam omnesq; in ea relinquentes lupo, leoni, vel urso, quibus animalibus rapacibus, tyrannum scriptura sacra comparare solet, exponunt, atque ex pastoribus fiunt mercenarii, fugitivi, & pro defensoribus & custodibus, regni & Reip. proditores perfidi. Optimatum itaque fuga, hoc in casu, non honesta, neque licita est. Pugna enim cum præceptis Decalogi de regno Dei defendendo, pugnat cum consociatione & civili societate. Pugnat cum ipsorum promissione, qua patriæ officium suum, operam, studium & fidem suam, in hoc rerum statu promiserunt & addixerunt, ut apparet ex iis quæ supra de ephoris dixi. Par, postea, idem Gentilis dicit, in parem, multò minus inferior in superiorem habet imperium. Ergo ephori, qui sunt minores rege, non possunt resistere tyranno. Contrarium ego asserо. Revera enim populus & ephori sunt superiores principe, quem ipsi constituerunt, à quibus, quam habet potestatem, ille accepit. Sic quoque capitulum supra episcopum, Senatum supra consules esse supra demonstravi. Deinde tyrannus eiusmodi desinit esse persona publica, & ob tyrannidem suam incipit esse privatus, cui obedientia non debetur in illis in quibus jurisdictionis suæ limites excedit. l. 1. l. ultim. de jurisdict. de qua re supra dixi. Impium & absurdum est dicere, Deum omne ius suum resignasse & in magistratū cōtulisse, ita ut magistratui usurpanti sibi ea, quæ solius

Dei

Dei eique soli sunt præstanda, non resistere liceat, ut Deo ius suum illibatum maneat. Pergit Gentilis, & ait, tyrannidis nulla alia pœna est, quam conscientiæ tormenta & metus quo aliorum vim metuunt. Hæc est communis omnium maleficiorum pœna, de quibus conscientiæ diris & laniatibus Apostolus ad Rom. c. 2. sed obduratam & cauteriatam conscientiã habentes, hanc pœnam non sentiunt, ut idem Apostolus alio in loco ait. Et tyrannis in pœnam datur subditorum lubr. 34. 30. cum & Deus dicatur creare malum & bonum. Amos. c. 3 Esa. c. 45. Sed & Deus excitat liberatores & salvatores atque vindices contra tyrannos vid. lib. Iudic. Exod. c. 1. & seqq cap. Nec etiam ideo pœnæ civiles cessabunt, aut ipsorum malitiæ indulgendum est cum Reipubl. ruina, gloria Dei & regni illius detrimento. Nec ideo ephori desinent officium suum facere, aut negligentes hoc excusantur, ut supra suo loco diximus. Principi, porro, ait, non est maledicendum, multo minus ergo vis inferenda, neque eidem imperium adimendum & potestate ille sua privandus quem Deus constituit. De principe, non tyranno, hæc dicuntur, nec de illo qui pro privato habetur. Sequitur, ait, majus malum si per vim tollitur tyrannus. Nam si tyrannum volumus auferre, nascetur bellum civile tyranno deterius. Ergo vis tyrannidi non est opponenda, sed ferre tyrannidem ex usu & re regni erit. Non sunt mala tolerãda ideo, ne alia maiora sequantur, nec mala facienda, ut bona eveniant: ut dicit Apostolus. Ubi Dei mandatũ extat, de eventu non est disputandam, sed Deo is commendandus. Religio, libertas & iura patriæ sunt defendenda, etiam si inde multa incommoda sequantur, nec ob eventum incertum, officii partes sunt deserendæ. Vir bonus & patriæ amans, mori etiam pro patria sibi glorioſum judicat, ut dicit Cicero. Regero argumentum, historias testari, sæpe majora bona secuta fuisse eversa tyrannide. Quæro etiam, quæ possit esse comparatio inter salvam, sartam, tectam religionẽ regnum Dei & libertatem patriæ & inter incommoda miserias, ac calamitates, quæ eversionem tyrannidis præcedunt & sequantur? Nimirum majus bonum est religio, regnum & gloria Dei, quam decimatio omnium miseriarum calamitatem & iniuriarum, quas resistentes tyranno perpeti coguntur. Sic pergit Gentilis ad aliud argumentum, Populus, vel ephori populum repræsentantes, non

dederunt

principem. Ergo nec tollere possunt. Antecedens negatur Contrarium ex iure gentium & divino probavimus & exemplis adductis illustravimus. Melius est, dicit, habere aliquam Rempubl. quam nullam, uti in commotione fieri solet. Non tyrannis, sed eversio tyrannidis Rempub. facit. Negatur quoque esse commotio, quando optimates justo & legitimo modo, tyrannidem exercenti resistunt, sub ephoris verò esse Remp. ex iis quæ suprà diximus, abundè liquet. Tyrannus evertit Remp. uti de Saule David conqueritur Psal. 75. v. 4. ubi Junius: ephori verò erigunt, & defendunt: Nec in latronũ conventus & conspiratio contra leges, Remp. facit, uti disputat Cicero in paradoxis. Addo, historias ostendere interfectis tyrannis, Remp. convaluisse & melius habuisse, uti David de se gloriatur d. Psalm. 75. 4. 5. 6. Moses & Aaron non concitarunt populum Israeliticum; nec David Saulem voluit interficere ajunt. Silicet, quia hi privati fuerunt, non Ephori, optimates, vel status regni, qui soli id ius habent, ut supra diximus. Atque hæc sunt præcipua argumenta, quibus Gentilis & Barclaius contra theologorum & Jurisc. communem sententiam moventur. Beccaria Jesuita, ulterius progreditur & ordines seu optimates regni nullos agnoscit. Quam sententiam supra rationibus & exemplis sacris & profanis satis ut puto, refutavimus. Contra principia hæc negantem, frustra disputatur. De vindicta prohibita, quæ adfert ex Matth. c. 5. Deut. c. 32 huc non pertinent Quod enim ephori faciunt, ut legitimi magistratus, ad hoc constituti & qui in eum usum gladium acceperunt, faciunt, nimirum pro defensione patriæ, religionis & libertatis & ad sceleratos puniendos, iure vocationis suæ, ut magistratus. Nec enim privati sunt ephori. Populus & rex eodem tempore extiterunt, dicit. Ergo populus rege non est prior. Nam magistratus & subditus cum sint relata, eodem tempore sint, necesse est, ita ut alterum, ante alterum vi relationis esse nequiquam possit: sicuti pater & filius, simul eodem tẽpore exsiterunt, sed tamen à populo rex cõstitutus, à patre filius genitus, non contra; causa regis est populus, causa filii est pater. Rex & filius illorum effectus. Causa verò suo effecto, natura est posterior. Negari igitur non potest ante regem populum extitisse & ante filium parentẽ. At populus non agnoscens regem, seu aliquem superiorem, regis subditus dici non potuit,

quam tamen qualitatem postea eo ipso tempore, quo regem suum magistratum constituit, adsumpsit. Negare verò regna & societatem hanc universalem publicam ortũ suum à primis initiis suis à familia, collegis, pagis, oppidis & civitatibus ac provinciis habuisse, est cum ratione insanire, & omnem historiis fidem abrogare & contradicere omnibus iis quæ supra latè docuimus in capitib. 1. 2. 3. & 4. Est insuper in his magna diversitas. Populus enim est immortalis pluresque personas continet. Rex mortalis & individuum unum. Officium regis est excellentius. Officium subditorum minus excellens. Et dignitas hæc non est quiddam naturale, verum accidentale, temporale. Sed vidimus reliqua, quæ hic Iesuita adducit: Salomo ex familia Davidis à Deo & à Davide patre, cum populi approbatione rex fuit electus. 1. Reg. c. 2. 1. Chron. c. 28. 5. 6. 7. c. 29. 1. 2. Chron. c. 1. 9. Ergo à Deo, Davide & populo Salomo est electus. Non sequitur: à Deo electus est. Ergo non à populo, imo populus Dei mandato ex posteris familiæ Davidis eligebat reges, Deut. c. 17. & ideo quod à Deo & patre, Salomo fuit electus, etiam à populo. 1. Chron. ca. 29. 22. 23. 24. Quasi invito & reluctãte Deo factũ, quod populus egit? Diversum Dei & populi finem esse posse concedo. Idem tamen effectum à diversis utriusq; actionibus esse in rege eligendo contendo. Audiamus sequens argumentũ. Iota Ozia, Ezechia, Manasses, Amõ, Ioachim, Asar, reges rõ leguntur à populo constituti. Ergo, inquit, ab eodem etiã non sunt electi. Nõ necessaria est hæc collectio. In dubio potius præsumptio est præscriptum Dei fuisse observatum, quod extat Deut. c. 17. & consuetudinẽ atq; morẽ observatũ repetitũ in regum initiatione. Notũ etiã est non semper gesti negotii omnes circũstantias in scripturis enarrari. Aliquando, quæ uno in loco omittuntur, in alio plenius explicantur; Aliquando etiã nullo in loco leguntur quædam facta, vel omissa esse. Quis hic in alterutram partem aliquid affirmabit, vel negabit? Mea sententia hic est, quod scriptura non dicit, nos etiam affirmare, vel negare non debere. Erubescimus enim sine scriptura loqui. Sed nec scriptura subticet idipsum in electione. 2. Samuel. cap. 16. 18. sequar regem, quem Deus, populus, & universi elegerint. Saul à Deo & populo electus fuit. 1. Samuel. ca. 12. vers. 1. 2. 3. & ca. 10, 15. 17. 22. Nec

non in electione Davidis. 2. Samuel. ca. 5. 3. 1. Reg. ca. 2. 15. in Salomonis. 2. Samuel. ca. 7. 13. 2. Chronic. ca. 20. 5. iuncto. 1. Reg. c. 1. 32. 1. Chronic. ca. 28. 1. Idem obſervatum, in electione regis Azariæ. 2. Reg. ca. 24. ca. 12. ca. 15. Ammonis. 2. Reg. ca. 21. Manaſſis. 2. Reg. ca. 22. & plurimorum aliorum, de quibus latius ſupra. ca. 19. diximus. Male verò cauſſa fauſtæ acclamationis & electionis regiæ ſancta & iuſta gubernatio anteceſſoris dicitur. Nam & impiorum regum filii electi leguntur. Et quod Iudæi ex Dei mandato fecerunt, Deut. c. 17. ibi constitues tibi regem. etcæt. hoc non fauſtæ acclamationis ergò ipſos feciſſe dicendum eſt. Vrget exemplum Davidis, qui ob juſtitiam commendatur, quod manus ſuas non intulerit Sauli, 1. Sam. c. 24. & c. 26. 2. Sam. c. 1. ſcilicet non licuit hoc Davidi, cum non eſſet neque ex generalibus, neque ſpecialibus Reipubl. Iſraeliticæ ephoris, qui ad hoc ipſum gladio armati erant, ut Rempubl. contra tyrannidem regis defenderent. Sed quid ages cum hoc homine, qui ordines nullos in Republica agnoſcit contra omnem hiſtoriarum fidem & rationes & exempla, quæ ſupra à nobis ſunt adducta; Mirum igitur non eſt hominem hunc ea labi. Contra tyrannidem Saulis, Salomonis, Ioran, Manaſſis, ordines nihil egerunt, dicit. Ergo nulli fuerunt. Non ſequitur. quaſi quis regem non eſſe affirmaret ideo, quia officium non faciat. Quis tam ineptus eſt, qui velit dicere, quia tyrannidi horum regum primates populi non obſtiterunt, ideo eos hoc etiam non potuiſſe? quod mortuo Salomone tyrannidem exercente, poſtea contra Rehabeam filium patris tyrannidem imitantem jure fecerunt. 1. Reg. ca. 12. Et quis dicet, non fuiſſe generales & ſpeciales Reipubl. ephoros, quorum tam multis in locis ſcriptura ſacra mentionem facit, ut patet ex illis, quæ latè ſupra adduximus. Poſtea hic Beccaria ridet ſupremitatem: δύναμιν & autoritatem imperii, quæ penes imperii optimates, membra, ſeu ephoros reſidet. Rideat hoc modo jus proprietatis ab uſufructu diſtinctum; rideat alium dici dominum rei, alium verò adminiſtratorem ex præſcripto domini agentem. Dominus regni & imperii est populus in corpus regni conſociatus. Adminiſtrator, curator & procurator regni eſt rex à populo

electus & constitutus. Populus est immortalis ob successionem perpetuam qua in mortuorum locum, alii succedunt. Rex est singularis persona & mortalis. Habet hic magnam potentiam, autoritatem & maiestatem, sed non propriam, verum sibi à populo adcommodatam & concessam, quæ omnia si populus repetierit ab eo, fit ille, qui rex erat, privatus, & par reliquis hominibus. Lõgas habet manus, celerrimos pedes, oculos innumeros, & aures plurimas & divitias ingentes & immensas, sed hæc omnia à subditis & in ipsis. Horum manibus, pedibus, oculis, auribus & loculis seu facultatibus, unus ille ex consensu dominorum ad commodantium ei suas manus, aures, oculos, pecunias his utitur, fruitur, non ut privatis suis voluptatibus impendat, vel in dominorum à quibus accepit perniciem, sed in Remp. hoc est, commũnem universorum & singulorum utilitatẽ convertat, secundum dominorum voluntatem & præscriptũ. Est igitur princeps nihil aliud, quam dispensator, curator, administrator & procurator alienorum negotiorum & bonorũ, qua potestate si abutitur, à domino rationem administrationis exigente, privari potest, uti prolixè supra hoc cap. & rationibus et exemplis probavi Quæ cum ita sint, non habuit caussã Beccaria, quod mortuo anonymo autori, libelli illius pii & eruditi, qui inscribitur de jure magistratuum in subditos, insultarit, tam scurriliter, confidenter & imperitè. Sed & Keckermannus theologus & philosophus, optimates & ephoros, seu status in primo & perfectiori principatu non agnoscit, sed tantum in imperfectiori admittit. At meo judicio malè, ob rationes prædictas & exempla politiarum optimarum imprimis Iudaicæ à Deo constitutæ. Non enim nobis hîc fingenda est Respub. & politia Platonica, seu qualẽ Thomas Morus in Utopia fingit, sed talis, qualis in hoc humanarum rerum oceano & naturæ nostræ infirmitate haberi potest. Deinde quis permitteret, ut in tali perfectiori statu plenissima imperandi potestas quam absolutam vocant, regi concedatur? quod tyrannicum esse diximus ex Covarr. lib. 3. var. resol. c. 6. nu. 8. Pinel. par. 1. c. 2. num. 25. 26. in rub. C. de rescind. vend. Sequeretur nullam potestatem corpori politico consociato relictam, sed ademptam illi potestatem ea faciendi & procurandi, quæ ephoris tribuimus sup c. 18 & hoc capite. Aut certè, si nihilominus hanc relictam asseramus, necesse est ut exercitium et agendi facul-

facultatem etiam concedamus. Quorsum enim ius alicui damus, cui usus illius denegaretur. Sane qui legem superiorem rege esse volunt & regem legi subjiciunt, seu ut planius dicam qui justitiam & Deum ipsum summum dominum statuunt, necesse quoq; est, ut corpori huic consociato concedant hæc, quæ ephoris tribuimus. d.c. 18. & hoc capite; Est ergò doctrina eorum quæ traduntur de ephoris in c. 18. generalis, pertinens tam ad regiam, quam polyarchicam potestatem, & ad quemvis omninò summum magistratum, secus quam Kirchmannus existimavit, uti cuivis conferenti hæc. & ad regem, seu perfectiorem statum, quem vocat, adcommodanti, apparebit. Tandem hic etiam Bodini sententia examinanda est. Ille lib. 2. c. 5. de Repu. distinguendum in hac quæstione esse existimat. Nam principem, tyrannum tam à peregrino, quam cive iure interfici posse existimat. Nec enim hic princeps jura majestatis, quæ penes populum residunt. habet. At regem monarcham, qui per se jura majestatis habet, neq; cives singuli, neq; universi interficere possunt. Ab eo enim pendent omnium omnia imperia & in eo præsente, omnis alia potestas cõquiescit. Ita Bodinus d. loc. Tolosan. lib. 26. c. 5. nu. 24. de Rep. & cum iis plurimi alii politici. Ego utrumq; distinctionis hujus membrũ probare minime possum. Nec n. principẽ tyrannũ civis quilibet interficere potest, sed soli ephori, primates & status imperii, seu principatus, quẽ princeps, vel Dux administrat idq; causa cognita, et eo quam dixi. Quod si etiam ille princeps tyrãnus est regni alicuius membrũ & superiorẽ agnoscit, tum coram eodẽ accusandus est, & ob abusum suæ jurisdictionis, eadẽ à superiori magistratu, à quo suã potestatẽ accepit, est privandus, ut cõmunem dicit Geil lib. 1. obs. 17. & Fernan. Vasq. li. 1. c. 8. illust. contr. ut dixi supr. c. 8. de provinciis, vel etiam in comitiis seu cõciliis œcumenicis regni, hæc decidi possũt, ut c. 30. dictũ est. Alterum distinctionis mẽbrum falsum esse assero. Nam etiamsi populus in monarcham, seu regem talẽ, omne suum jus, summum imperiũ, absolutam, seu legibus omnibus solutam potestatem transtulit. l. 1. de constit. princip. l. princeps. de legib. non tamen verba illa generalia illum sensum habere possunt, quod illis peccandi licentia & jurisdictio sit data, aut ideò absolutam habeat imperandi & administrandi potestatem. Covarr. dict. lib. 3. variar. resolut. c. 6. num. 8. Pinell. in rubr. part. 1.

num. 25. C. de rescind. vend. c. 2. Tessaur. decis. 91. & quod omnis ephororum Reipubl. potestas sit sublata, & majestatis jus populo prorsus ademptum, vel quod hisce ea, quæ naturæ & essentiæ imperii & potestatis sunt contraria, in regem translata esse existimentur. Ephororum & optimatum Reipubl. potestatem diversam & aliam esse à regis potestate & imperio, satis liquet ex illis, quæ in capite 18. de ephoris diximus. Constat quoque hanc à populo prius constitui, quam regis ab hisce electi, potestas.

Quàm igitur potestatem populus anteà optimatibus dedit, eam nec voluit, nec potuit postea illa generali & absoluta potestate regi conferre. Quod si verò regnum inveniatur, quod tales ephoros sibi non constituit, sed tantum regem cum summa & absoluta potestate habeat, tum regnum ipsummet, ephororum potestate tributim, curiatim, vel centuriatim utetur, ut capite 19. diximus. Nam corpus Reipubl. hoc jus ephororum semper retinet, etiam rege cum summa potestate electo. Siquidem hoc jus spectat proprietatem imperii, & legem, seu justitiam, superiorem pro rege constituit, eumq; subjicit legi, ne tyrannis & pessimorum hominum congregatio potius quàm honesta politia dicatur. Et quomodo populus tyranno ad quævis scelera perpetranda suam autoritatem & potestatem, quam ab initio tempore initiationis suæ tyrannus accepit, & sine qua privatus reputantur, amplius adcommodare bona conscientia potest, & tyrannum pluris, quam Deum ipsum facere, sicuti latius disseruimus supra capite 19. Diximus quoque supra cap. 18. & capite 24. Proprietatem & usumfructum summi imperii & majestatis apud populum, ut dominum, sine quo tanquam proprio subiecto, imperium illud consistere non potest, remansisse, & solam illius administrationem & procurationem generalem regi à populo esse demandatam. Quis verò dicet, talem generalem procuratorem & administratorem, etiam cum libera potestate constitutum, habere potestatem, re aliena, cuius proprietas penes proprietarium remansit, contrà ipsum Dominum abutendi, vel eam alienandi, vel sibi eam ex titulo proprietatis vindicandi? qua de re supra cap. 24. de affect.

affect. regni naturali in §. Tertiò mandatarius. diximus. Quis item dicet populum tale jus majestatis in alium à se transferre potuisse? Stat enim illa communis iurisconsultorum sententia, jus majestatis, nec cedi, nec distrahi, nec ulla ratione alienari posse à suo domino. Iason. in proem. feudorum. Bodin. lib. 1. cap. 10. de Republica per alleg. ibidem. Rosenthal. lib. 1. cap. 5. conclusion. 10. & 11. Covarruv. cap. 4. num. 1. practicar. quæst. Heigius lib. 1. quæst. 4. num. 25. & seqq.

Est enim individuum & incommunicabile, neque temporis diuturnitate præscribi potest ullo modo. Nam ius hoc maiestatis à membris universis & singulis regni constitutum est, ab illis incepit & sine illis consistere & conservari non potest. Nequaquam verò cum rege nascitur qui etiam plenissimam potestatem habens, non potest membris regni sibi iniquè agendi potestatem & voluntatem resistendi adimere. Vnde ius hoc dicitur anima & spiritus vitalis regni & Reipublicæ, quem alii citra interitum sui ipsius, communicare nequaquam potest. Natura ergo huius administrationis regi demandatæ est, ut imperium suum submittat legi & iustitiæ l. 4. digna vox. C. de legibus. l. 2. Digest. de legibus. & vid. supr. cap. 18. & ut populum, seu regni corpus, à quo ipse rex quandoque etiam in lumbis majorum suorum, omne jus suum quod habet, accepit, ut diximus supr. cap. 19. dominum suum agnoscat, omnisque suæ administrationis partes ad domini demandantis utilitatem, commodum & salutem referat, & ut finita morte administrantis gubernatione, vel ob abusum & fines mandati non servatos, ad dominum, seu regni corpus, quod est immortale, redeat. Naturæ hujus administrationis repugnat abusus demandatæ iurisdictionis in domini mandantis perniciem, & quando administrans pro domino in re mandata se gerit & absolutum plenúmque ius in re mandata sibi usurpat. Covarruv. sæpè citato cap. 6. num. 8. lib. 3. var. resolut. Tessaur. decis. 91. Pinell. d. loco cum allegatis ab eodem. Hæc enim contractui mandati & bonæ fidei prorsus sunt contraria. Etiamsi igitur concessio etiam generalissimis verbis est facta,

&

& abſolutiſſima atq; pleniſſima attributa poteſtas regi taman generalia illa verba reſtringenda erunt, ne illa naturam contractus & bonam fidem tollant, vel mutent, aut contrahentium intentioni ac voluntati repugnent, quæ fuit, politiam honeſtam ſecundum rectam rationem, legeſque iuſtas conſtituere eique gubernatorem & moderatorem præponere, non tyrannum, qui ex politia, latrocinium, depræda tionem, peſſimorumque hominum congregationem & coſpirationem faceret. Vnde Iuriſconſulti dicunt in generali conceſſione vel mandato minimè contineri ea, quæ in ſpecie, ve ro ſimiliter quis non fuiſſet conceſſurus. Quis enim tam ineptus, qui procuratorem in negotiis & rebus ſuis ad diſſipandum, dilapidandũ & abutendum conſtitu re velit, aut qui nullis æquitatis, pietatis & juſtitiæ legibus procuratorem in ju i adminiſtratione adſtrictum eſſe velit. Quis talem conventionem non turpem & juri naturali ac honeſti contrariam & proinde nullam & impoſſibilem diceret? l. filius. 15. de condit. in Tit. l. nepos proculo 125. de verb. ſign. l. 188. ubi de reg. jur. l. 185. d. t. Quæ de re docte aſſe it Fernand Vaſq. lib. 1. c. 43. nu. 2. 3. 4. 5. c. 26. 3. c. 15. c. 26 illuſt. controv. & dixi latius ſupra ca. 18. 19. & c. 24. Quando etiam à tali tyranno non præſtatur id quod dedit cauſſam contractui, ſeu ob quod ille electus eſt à populo, nimirum pia, juſta & ſalutaris adminiſtratio, quis amplius obligatum populum dicet? Etiamſi igitur generaliter talis abſoluta poteſtas intelligenda eſſet, nihil ominus tamen hæc generalitas, non ad impia, turpia, iniqua, abuſum iuri dictionis & tyrannidis exercitium, aut contraria bonæ fidei extendi poſſet, ſed tantum ad ſalutaria & omnia utilia & licita, argu. l. 125. nepos. de verb. ſignificat. & l. filius. 15. de condit. in Tit. & l. 188. §. 1. de Regul. jur. non ad ea, quæ tyrannidem ſapiunt. Ex quibus apparet vanam eſſe illam Bodini & aliorum diſtinctionem inter principem & regem tyrannum. Hinc quoque conſtat naturam imperii et poteſtatis ſummæ et abſolutæ non eſſe, ut quidvis pro libitu princeps, ſeu rex facere poſſit, ſicuti nec libertas dicitur licentia quidvis faciendi, ſed tantum ea, quæ iure non prohibentur, ut dicit Iuriſconſultus inſt. 4. libertes. de Stat. hom. Quamob cauſſam, non ideo quis minus liber dicitur,

quod

quod non liceat ipsi peccare, fidem fallere, delinquere & turpiter agere. dict. l. filius. 15. de condit. instit. l. nepos. proculo. 125. de verbor. signif. Thesaur. decision. 91, Nam ideo legum servi sumus, ut liberi esse possimus, ut Cicero dicit. Nec igitur minus potens, vel summam potestatem habere dicitur, quod non possit turpiter agere & pactu atque juramenta frangere, & jus naturale violare. Haec enim pugnant cum natura imperii, quae est, ut legibus, pietati & justitiae se submittat. l. 4. digna vox. C. de legibus. & legem dominam agnoscat. l. 2. de legib. vid. sup. c. 18. nequaquam verò eam augent, atq; impotentiae potius quam potentiae argumenta dicuntur, quibus ostendit princeps, se suis affectibus nondum dominari posse, sed tanquam mancipium iis servire, ut dicit Cicero in parad. sic saepe aliquid liberum est & manet, licet liberum sit sub certa lege. Sic matrimonium sub certa lege liberum est, sic donatio, sic alienatio, sic libertas contrahendi, alienandi, in jure libera dicuntur, quae singula tamen certis legibus libera sunt & in certis casibus & personis prohibentur. vid. Gaddae. & in l. nepos. 125. num. 4. de verb. sign. Hering. de fidejuss. c. 7. num. 224. & seqq. Bodin. libr. 6. ca. 1. de Rep. Vt igitur Deus non ideo minus omnipotens dici potest, quia mentiri & peccare non potest ut dicit Apostolus sic & rex non ideo minus potens dicitur, quod caelum digito attingere & oceanum exhaurire atque montes transferre non possit, neque alia, quae ipsius naturae sunt cõtraria, agere queat. Concludo igitur cum Did. Covarr. lib. 2. var. resol. ca. 6. nu. 7. & Vas. lib. 1. illust contr. c. 26. num 23. nullam absolutam potestatem reperi & siquis ea utatur, tyranni magis quam principalem potestatem dici. Craver. de antiq. temp. part. 1. Atq; haec sunt, quae duxi respondenda esse impugnantibus ephororum potestatem. Superest ut paucis de indiciis tyranni subjungam. Nam haec omnia tenuia, ex quibus tyrannum, vel tyrannidem in genere cognosci posse diximus, putat Arnisaeus ca. 7. § 9. polit. ad essentiam tyranni non pertinere, quippe quae tantum in cura privati commodi & subversione publici consistat. Sed male. Nam si certum est ex singulis, quae diximus, tyranni requisitis, subvertit & dissolvit publicam universalem confoederationem, adeo ut

licam universalē consociationem, ad ò, ut singula hæc tendant ad dissociationem et dissolutionem societatis illius, quæ Remp. seu politiam constituit, planè argumenta & indicia tyrannidis esse, negari non possunt. Officium veri & legitimi magistratus est, curare salutem & bonum regni publicum, atque Remp. administrare secundum leges honestas & justas, omnia facere, quæ pertinent ad αὐτάρκειαν, εὐνομίαν, & βοήθειαν societatis civilis, ad promovenda ipsius commoda et avertenda illius incommoda legi & justitiæ se subjicere ejusque dominium & imperium, tam in se, quàm subditos suos, admittere. Tyrannus igitur erit, qui facit contra eorum, inquit, qui id conatur, ut populo nocendi et resistendi sibi ita agenti, voluntatem & potestatem adimat, ut impunè sibi grassari liceat & pro libitu quidvis agere contra leges regni fundamentales, atque in perniciem Reipublicæ juribus majestatis abutitur, atque absolutam potestatem, seu plenitudinem potestatis in administratione sua usurpat & exercet, & legi seu justitiæ imperare conatur. Talis politiæ administratio indicat facinorosorum hominum potius congregationem, quam corpus legitimæ politiæ. Unde si hæc facta tyrannos continuaverit, necesse est, ut tandem ruina imperii & interitus societatis illius universalis sequatur. Sic igitur illis societatem universalem status regni atque leges politiæ, quibus illa est contractata & constituta subvertit. Nam hæc facta tyranni, contraria sunt caussæ finali, ob quam politiæ & socialis vitæ hæc est constituta, atque formam societatis legitimæ contractæ tollunt. Nulla siquidem societas maleficiorum perpetrandorum valet. Sed particulatim videamus quomodo facta, quæ hic adscripsimus tyranno potestatem & voluntatem resistendi statibus regni adimant, atque eo ipso dissolvant societatem hanc politicam. Quando igitur membra regni alienat et in alium transfert, atque in propria viscera sævit, vires & potentiam regni minuit, contra juramentum à se præstitum hanc societatem politicam ledit. Similiter, quando publicum Dei cultum sincerum, ob cujus defensionem contracta est hæc vita socialis, mutat in idololatriam, quando juribus majestatis, quorum administratio ipsi in commodum & salutem

regni

regnicolarum data est, abutitur in perniciem & everſionem regni: quando ius ſuum populo auferet: quando ſchiſmata, factiones, diſſidia & bella civilia, quibus diſſolvitur omnis ſocietas & concordia, inter ſubditos fovet & alit. Hoc enim modo unitatem & concordiam populi, quæ vinculum ſocietatis eſt, tollit, dividit & diſſolvit. Fit hoc ſimiliter quando rex illos, qui leges regni cultumque Dei & ſcholas in regno tuentur, tollit & per horum obitum, vel exilium vera pietatis exercitium adimit & pietatem regno expellit. Quando omnia obſtacula quibus impeditur, ne Rempub. everta & graſſandi licentiam ſibi uſurpet, removet. Per ejuſmodi facta directò quidem politia non diſſolvitur, ſed quin exhiſce tandem ruina imperii & politiæ ſit ſecutura, dubium non eſt. Sic qui navem, cui Reſp. comparari ſolet, in qua navigat, perforat, vel velum malum, clavum, aut aliud neceſſarium inſtrumentum, ſine quo navis uſus eſſe non poteſt, tollit, vel in mare proiicit. ſtatim, quidem navem non evertit, ſed quod tandem tamen ſubmerſio aquis paulatim irrumpentibus, vel tempeſtate ingruente, certo ſecutura ſit, omnes intelligunt & vident. Sic & gubernator navis ebrius, vel non ſanus mente, aut imperitus, quin tandem tempeſtate ſuborta, omnes ſuos vectores & ſeipſum perdat, dubium non eſt. Hoſce gubernatores, vel navarchos, ſiquis ex vectoribus impediat, quis illi hoc vitio vertet? Facit enim pro ſua et ſociorũ, qui eadẽ navi vehuntur, ſalute. Quod ſi igitur tyranni eiuſmodi facta ſint, quæ ſecum perniciem & interitum, ſeu diſſolutionem ſocietatis communis trahunt, quis talia non tyrannica dicet, ſive directo, ſive indirecto, per conſequentiam ad everſionem Reipubl. tendant. Planè in jure dicitur æque homicida, qui cauſſam mortis præbuit, ac qui telo occidit. Conſultius quoque & tutius exiſtimatur prævenire et evitare pericula, quam illa in ipſo actu velle propulſare, prævenire melius ſanè eſt, quam præveniri, & poſtquam res deſiit eſſe integra & ſanabilis, remedium adhibere. Hoc in caſu qui propulſare poteſt injuriam et vim, nec facit, æquè reus, ac ſi intuliſſet, exiſtimatur, uti latiùs ſupra in c. 18. de offic. ephor diximus.

CAPUT XXXIX.

De Speciebus ſummi magiſtratus.

ATque hactenus de conſtitutione ſummi magiſtratus, ejuſdē adminiſtratione & officio. Sequitur nunc de ſpecichus ejuſdem.

Magiſtratus ergò ſummus, alius eſt monarchicus, alius polyarchicus. *vide Bodin. lib. 2. ca. 1. de Repub. Cornelius Tacitus ait lib. 4. annal. Cunctas nationes & urbes, populus, aut primores aut ſinguli regunt. Delecta ex his & conſtituta Reipub. forma, laudari facilus, quam evenire, ſi evenit, haud diuturna eſſe poteſt. Cicer. lib. 3. de Republ. prout citatur ab Auguſtino lib. 2. de civitat. Dei. ca. 21. Reſpub. res eſt populi, tum benè ac juſtè geritur ab uno rege, ſive à paucis optimatibus, ſive ab univerſo populo. Horum generum ſimilitudo à familiis peti poteſt. Nam patris cum filiis ſocietas, præ ſe regnum ferre videtur. Viri atq; uxoris communio, optimatum poteſtati reſpondet. In fratrum verò conjunctio, ſpecies Democratiæ, ſeu popularis ſtatus cernitur. Patric. lib. 1. tit. 3. de regno. Etſi verò mixtiones in his, gubernationum atque adminiſtrationum generibus reperiantur, tamen novæ formæ inde non oriuntur, nomen ab eo quod prædominatur dependet, Gregor. lib. 5. ca. 1. Nec, quæ intentione, vel remiſſione trium harum naſcuntur vitia & corruptelæ tam genera rerumq;, quàm παρεκβάσις, digreſſiones & aberrationes appellandæ videntur.*

Obſervandum hic eſſe monet Bodinus poſſ rempub. poſſe eſſe monarchicam, vel polyarchicam, cum tamen ratio gubernandi & adminiſtrandi, longe ſit alia & diverſa à tali ſtatu Reipub. Sic ſtatus Reipub. Romanæ, exactis regibus erat popularis, quoniam jure majeſtatis omnia penes populum erant, ſed ratio gubernandi fuit ariſtocratica, à populari alieniſſima. Nam ſenatus decretis omnia fiebant, & ſenatus conſulta omnes obligabant, & ſenatus, jurà majeſtatis uſurpabat. Quale imperium ſenatorum, demandatum erat. Gerebant enim vices populi & precaria utebantur juriſdictione non propriâ ſed aliena populi. Poſtea plebis ſcita ſucceſſerunt, quæ popularem ſtatum expreſſius

sius declarabant. Sed malè meo judicio ita Bodinus distinguit. Nam ex sola administrandi potestate species magistratuum sumuntur, atq; ex hac cognoscuntur, num illi sint polyarchici, vel monarchici. Jura majestatis semper, in omnibus speciebus magistratuum & in omnibus administrationibus, sunt populi, sicuti diximus ca. 19. & ca. 24. supra.

Monarchicus, magistratus summus est, qui solus, sine socio est summus magistratus, in subditos omnes universos, & singulos imperium, cum administratione regni tenens.

Variis nominibus & appellationibus sic à variis vocari & insigniri solet. Nam à quibusdam vocatur rex à regendo. vid. Petr. Gregor. lib. 6. c. 8. de Rep. & libros regum, quod nomen populo Romano odiosum & detestabile factum, ob abusum imperii regii, l. 2. de orig. jur. Greg. li. 6. c. 15. de Repub. Quibusdam talis monarcha dicitur imperator, in princ. & præm. Digest. & Instit. Greg. lib. 6. c. 9. Alex. ab Alexand. genial dierum. lib. 1. c. 2. ab imperando, seu imperio. Quibusdam vocatur princeps, quasi primus & præcipuus ordine, authoritate, dignitate, & suffragio, præcipuas partes obtinens. tit. de constit. princip. l. princeps. de legib. Gregor. lib. 6. c. 4. & c. 5. Deut. c. 17. argum. 1. Sam. c. 9. Quandoque etiam judex dicitur, à judicandi officio. Petr. Gregor. dict. lib. 6. ca. 6. & lib. Judic. & 1. Sam. c. 7. 6. Actor. c. 13. 20. 21. 1. Reg. c. 3. 9. Psalm. 71. Quandoque dominus Greg. lib 6 c. 13. de Republ. per allega. ibidem. vide Sueton. in Octav. c. 53. & in Tiberio. ca. 27. & quæ dixi in Dicalogic. de domin. Aliquando dux vocatur ab exercitu ducendo. 1. Samuel. c. 8. Deuter. cap. 1. 30. Gregor. lib. 6. ca. 7. de Repub. Fuerunt quoque, qui suos magistratus ex peculiari & proprio alicujus rei, vel principis insignis nomine, vocabant, quod imposteros, propter singularem aliquam præstantiam, aut memoriam continuabatur. Sic Ægyptii suos reges quandoque Ptolomæos, quandoque Pharaones vocabant: & Parthi suos Arsacidas: Latini suos Numranos. Et Albani suos Sylvios. Et Romani, suos Cæsares. Philistæorum reges omnes in bibliis vocantur Abimelech. Greg. de lib.

6.c.14.c.16,& ſeqq.Prophetæ unumquemque ex approbatis regibus, David vocabant;Veteres inſignem regem Conſtantinum.Vid.latius Gregor.lib. 6.c.10.Turcarum reges Otomani ab Otomano primo vocantur. Porrò de ſuperbis vaniſque nominibus & titulis quorundam regum.vide latius. Pet.Greg.d.li.6.c.11.c.12.c.13.c.15. de Republ.

Natura monachiæ eſt,ut nutu & poteſtate unius, Reſpub. adminiſtretur,quæ propriæ eſt poteſtas ſuprema,non pendens ab alieno arbitrio, qua unus in univerſos & ſingulos imperandi ius habet, à quo cæteri, qui ſub eo Rempub. per partes ſibi creditas, moderantur, pendent & tanquam illius officiarii ſunt, per quos monacha ſua mandata exſequitur.

Sunt qui contendunt, monarcham ſine conſiliariis, ephoris & optimatibus regni poſſe de rebus gravioribus ſtatuere,ut de bello,pace, aliiſque negotiis arduis. Alii negant, atque in talibus optimates conſulendos eſſe exiſtimant, atque ſine eorundem conſenſu, de talibus negotiis nihil ſtatuendum, decernendum & promulgandum eſſe, quorum ſententia mihi placet ex illis, quæ dixi ſup. ca. de conſil. 27. & ca 18.de ephoris.& cap. 32.in fine adde Gregor. lib.24. cap.7. de Republic. Bodin. lib. 2. cap. 1.dicit in regno Galliæ, regem pro arbitrio ſententias ſingulorum per Cancellarium exquirere, eumque ponderare, non numerare ſententias,.& quam probat, eam tanquam propriam, ſub ſuo nomine pronunciare. Qua in re habet contradictores Hottomannum, Antimachiavellum, & Iunium Brutum. Vide quæ diximus cap. 32. de comitiorum ſeu conciliorum univerſalium autoritate.

Sed dices, quomodo dicetur monarchia, quando monarchæ poteſtas non ſit abſoluta, & libera, quæ nimirum intra certas præſcriptas metas ſe continere teneatur, & contra leges & concilii univerſalis regni & Ephororum voluntatem, nihil poſſit facere. Plane libertas dicitur naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, niſi quid vi, aut iure prohibeatur, ut dicit Iuriſcon. & imperator ipſemet in tit. C. de legib.in l. digna vox majeſtate regnantis, legibus allegatum ſe princi-

principem profiteri, adeo de autoritate iuris noſtra pendet autoritas: & revera maius imperio eſt ſubmittere legibus principem. Non poſſe igitur & prohiberi imperatorem iniqua & prohibita facere, non potestati neque libertati ipſius detrahit, ſed veram ipſius libertatem & potentiam deſcribit, in quibus terminis & factis illa conſiſtat. Nam natura imperii non eſt, quid vis poſſe imperare, nec poteſtatis natura eſt, quid vis poſſe facere, ſed, quæ naturæ & rationi rectæ conveniunt. Sic Deus non poteſt mentiri, ut dicit Apoſtolus, neque facere, ut duo contraria eodem loco & ſimul ſint, uti lux & tenebræ. Nec tamen ideo minus omnipotens dicitur. Nec rex ideo impotens dicitur, quod non poſſit in cælum aſcendere, vel digito cælum attingere, montes transportare & oceanum exhaurire. Sic igitur monarchæ poteſtas ſumma erit, quæ iure legibus & rectæ ratione circumſcribitur, non quæ indomita, effrenis contra naturam & rationem fertur. lætè Vaſquius lib. 1. cap. 15. & c. 45. illuſt. controv. & cap. 26. num. 22. d. li. 1. Covaruv. li. 3, var. reſolut. c. 6. num. 8. Pinell. in part. 1. c. 2. rub. C. de reſc. vendit. num. 25. 26. per alleg. ibid. Bart. in l. Aemil. de minor. ait, magnus eſt Cæſar, ſed maior ratio & veritas. Cravet. de antiq. temp. part. 1. Rationi verò & naturæ convenit, ut pacta & leges regni in quas iuravit, rex ſervetur, ut conciliorum & optimatum conſenſum adhibeat in arduis. de qua re latius ſupra dixi ſuo loco. Regnum igitur Germaniæ vel Galliæ, monarchia eſt, licet Imp. & regis poteſtas ſit limitata & coarctata parlamento & conciliis regni. Non hoc negavi in c. 14. ut Ariniſæus putat. cap. 8. polit.

Nam licet huic monarchiæ, ſeu regno Germanico & Gallico, quid inſit Ariſtocraticum, hoc tamen non efficit, ut ideo deſinat eſſe monarchia. Sunt enim ſpecies Rerumpubl. æſtimanda à parte potiori & prædominante, ut hominis, quas vocant, complexiones, ſeu craſes; Nam nec cholerici, nec ſanguinei, nec melancholici, nec phlegmatici, quatuor illis humoribus ſine vitæ periculo carere poſſunt, ſed fit tamen, ut ex alterutro minus, vel plus homo participet. Unde ex prædominante & potiore humore, homo nominatur ſanguineus, cholericus, melan-

princi-

cholicus, vel phlegmaticus. Simili ratione, ut in corpore humano, cui Respubl. comparari solet, sit etiam in speciebus Reipubl. administrandæ. Quæ enim Reipublicæ administratio esse potest, aut stare, quæ careat suis intermediis magistratibus, vel statibus, vel ossiculis, regni, vel certo quodam capite. At status, quos dixi, repræsentant quandam aristocratiam: Concilia verò Democratiam, & caput illud, sive sit illud persona una, sive plures, loco unius, repræsentat monarchiam: uti sit in humano corpore, in quo caput, instar regis imperantis, cor cum quinque æternis sensibus, instar optimatum, reliqua vero membra corporis omnia, in Carolis & populi universi. Magistratus vero hi intermedii, pendent sæpè immediatè à populo prædominante, qui illis præscribit, illos constituit & abrogat. Et tum rectè à prædominante dicitur Democratia; sæpè etiam immediate ab uno prædominante pendent, unde dicitur monarchia: sæpè à duobus, tribus, vel quatuor prædominantibus, immediate pendent hi magistratus intermedii & status, quos dixi; & dicitur eam ob causam rectè Aristocratia. Sic etiam, si concilium regni ab uno, vel à pluribus pendet, judicandum est. Pro capite vero Reipubl. si unus est constitutus, dicitur monarchia; at si pro capite plures sunt constituti, aristocratia, si universus populus, Democratia vocatur; Aristocratici illi duo, tres, vel quatuor, in imperando unum repræsentant: Sicuti in Democratia, populus, unum repræsentare debet consensu, concordia, unione & actis suis. Discordes enim separati, dissentientes, contrariáque agentes, qui imperare possunt? Sic ergo in aristocratia omnium imperantium concordia efficit, ut plures instar monarchiæ loco unius habeantur; à quibus imperantibus pendet status Reipubl. Si amplius quæris, quid sit democraticum in monarchia & aristocratia. Respondeo in utraque esse comitia regni, in quibus populus sibi jus suffragii reservavit, & democratiam repræsentat: Si contrà quæris, quid sit aristocraticum in democratia & monarchia. Respondeo Status regni & intermedios magistratus esse, qui repræsentant quid aristocraticum, & monarchicum quid repræsentant

sentat in Aristocratia & Democratia, concordia & consensus imperantium, quibus plurium voces ut unius vox & voluntas esse reputantur. quæ voluntas nisi in Democratia & Aristocratia sit, durare illæ non possunt, sed statim pereunt & in alias species administrationis abeunt. Quæ cum ita sint, rectè dicimus temperatam & mixtam esse quamvis Reipublicæ speciem, uti hominis complexio ex quatuor, quos dixi humoribus, est temperata. Sic enim id quod est monarchicum in Republica continet in officio & conservat id, quod est aristocraticum & Democraticum, & id quod est aristocraticum & democraticum in officio continet & cohibet, quod est monarchicum. Quæ temperatura est optima & diuturnitati conveniens. Ita enim remedia opponuntur variis vitiis & casibus quibus singulæ Rerumpublicarum species per se sunt obnoxiæ: non secus ac in humano corpore choleræ fervor à phlegmate mitigatur & sanguinis concitatio melancholia cohibetur, ita ut una complexio alterius sit conservatio & vitia in excessu, vel defectu corrigat. Talis putatur fuisse Respublica Lacedemoniorum. vide Cragium de Republica Lacedemoniorum cap. 4. & talem commendat Caspar Contarenus lib. 1. de Republica Venetorum. Zech. de princip. lib. 1. ca. 4. Kirchnerus de republica, disputat. 3. thes. 7. hanc temperatam & mixtam rationem optimam existimat. Sed uti non obstat quo minus à prædominante specie, hunc cholericum, illum melancholicum, alium sanguineum, vel phlegmaticum dixeris, sic nec impedit quo minus monarchiam dixeris, in qua unius imperium prædominatur atque peculiaribus prærogativis & juribus adversus reliquas species aristocratiam & democratiam scilicet munitur, ita ut in officio eas continere possit, ne supprimant monarchiam. Et quemadmodum fieri per naturam non potest, ut omnes humores in corpore humano, pari potestate & quantitate dominentur; Sunt enim contrarii humores & quantitates, quæ se invicem tollunt, nisi remissis & temperatis gradibus & qualitatibus inter se temperentur: Tum enim in uno corpore simul esse possunt: Sic quoque hæ administrandæ reipublicæ species simul conjungi non possunt, nisi remissis gra-

dibus temperentur. Non enim ſolus populus, iura maieſtatis ſibi uſurpare poteſt, & ſimul quoque unus, vel optimates duo plureſve, eodem tempore. Nec à ſolo populo immediate iura illa pendere poſſunt & ſimul à rege, vel optimatibus. Neq; etiam populus uno, vel tribus maieſtatis juribus uti poteſt, & reliquis Rex, vel Senatus. Nam natura horum iurium maieſtatis eſt, ut qui unum habet cogatur etiam neceſſario reliqua habere, neque uno uti, poſſit, niſi & reliquorum uſus illi concedatur. Sunt enim connexa & individua. Neceſſe igitur eſt ut uni competant exercitio, non pluribus ſimul, niſi illi plures, inſtar unius, mutua concordia & conſenſu in iuribus hiſce adminiſtrandis ſe gerant. Regnum enim unum, duos non capit, ut nec mundus duos ſoles. Neque duæ poteſtates, ſeu imperia ſumma, ſimul eſſe poſſunt. Summum enim eſt, quod non habet ſuperius imperium, neque par, idq; tam in monarchia quam Democratia, vel Ariſtocratia locum habet. Fieri poteſt, ut poteſtas quidem ſit in populo, autoritas verò in Senatu, hoc eſt, ut ſenatus decernat, populus jubeat decreta iisq; quaſi ſpiritum vitalem infundat: Fieri quoque poteſt, ut poteſtas ſit in rege, autoritas in ſenatu, uti in ſingulis Reipublicæ ſpeciebus fit, quando ex ſtatuum & ordinum conſenſu quid decernitur; ſed hæc non eſt mixtio, vel diviſio, aut communicatio jurium majeſtatis, ſed vel Democratia, vel Monarchia. Status Democraticus eſt, ubi ſumma poteſtas eſt penes populum, qui ex conſilio quorundam imperat & jura majeſtatis uſurpat. Monarchicus contra ſtatus dicitur, ubi penes unum eſt ſumma poteſtas, qui ex conſilio quorundam agenda agere poteſt. Quare enim alteri non poſſet concedi precario ius quoddam maieſtatis ut nihilominus concedens iuris conceſſi exercitium & poſſeſſionem retineat, atque alius ipſius vices in exercendo illo obtineat, tanquam vicarius quidam & ſubſtitutus, à quo quovis tempore ius conceſſum repeti poſſit. Ita Cæſares & Imperatores quidam Senatui & populo Romano multa ex iure maieſtatis ad tempus conceſſerunt, vel indulſerunt, ne populus ſenatúſve ſentirent, jura à ſe transferri, & hoc velamento & imagine tegerent Imperatores jus ſuum: vel etiam ne ſubita mutatio periculum adferret,

ferret. Quamvis quidam etiam ex ignavia & socordia, vel imperitia administrandi & imperandi, Senatui, vel populo iura quædam maiestatis administranda indulcerunt, quæ tamen illis, quocunque tempore, licuit repetere. Sed hæc omnia, non faciunt, ut ideo iura maiestatis fiant dividua, & communicabilia, cum in hiſce caſibus ſenatus vel populus Romanus jure Imperatoris uſus fuerit, eundemque repræſentaverit, qui quandocunque precarior conceſſam iuriſdictionem, repetere potuit. Ideo verò Senatus, non magis quam prætor, vel procurator, Vicarius delegatúſve Cæſaris ſub quibuſdam Imperatoris maieſtatis ius habuit, ut latius docent Iuriſconſulti. Nam non propria, ſed aliena poteſtate tales fungi dicuntur. l. 16. ſolet. de juriſdiction. l. 3. etſi. l. 1. §. 1. de offic. ejus cui eſt mand. juriſd. De mixta Reipublicæ conſtitutione & ſtatu paulò aliter Bartol. Keckermannus lib. 2. cap. 4. politic. Syſtemat. qui meam ſententiam de mixto ſtatu, quem vocat, non recte intellexit. Conſtat enim ex præcedentibus & tota doctrina politica, me nullam ſpeciem magiſtratus ab illa mixtione immunem ſtatuere. Simplicem & purum ſtatum in politica hac conſociatione non agnoſco, neque ob naturæ humanæ imbecillitatem eſſe poteſt diuturnus, aut bonus & ſociali vitæ accommodatus. Itaque ut aqua ſine terræ alia qua miſtura inſipida & nutritionis expers fuerit, atque aer ſine aliquo humore aqueo vitæ humanæ minus inſerviret, ſic nec ſimplex talis & fictus ſtatus politiæ Platonicus & Vtopicus vitæ ſociali prodeſſe poſſet. Nec etiam mea ſententia unquam fuit, ab illo, quod eſt optimum, quodque menſura eſt reliquorum, ab eo debere fieri tractationis initium. A notioribus generalioribus, à quibus lucem ſequentia accipiunt, per ſpecialia minus nota, conatus ſum procedere ad ſpecialiſſima, quæ à præcedentibus pendent & ſine illis intelligi non poſſunt. Hoc enim lex methodi requirit.

In monarchia conſultum eſt, ut ſint perpetui magiſtratus intermedii. *Gregor. lib. 4. ca. 5. num. 36. de Repub. per l. 30. Iuriſ. perit. de excuſat. tut.* & lex Iulia de ambitu accuratè obſervetur. *l. 1. ad l. Iul. de amb.* *Nullus enim magiſtratus novus, quin aliquid novi apportet & cui non diſpliceat aliquid ex moribus ſui anteceſſoris. Temporalis etiam non ita ſtrenuus in Officio ſuo, ne privatus effectus & poteſtate deſtitutus, periclitetur; & metu ſubditos continere vix poteſt: perpetuus verò majorem experientiam habet & diſcit & ſemel ſatiatus, non inhiat bonis ſubditorum; ſed tamen majores juriſdictiones & poteſtates provinciarúmve præfecturas non patietur monarcha perpetuas. Vide cap. 24. de nat. regni, & Melchior. Iunium libro 1. politic. quæſtione ultima. Bodinus libro 4. capite 4. de Republica.*

Arces & propugnacula, ſtatus monarchici non tantum ornamenta, verum etiam firmamenta ſunt. *Quamobrem & à Davide & Salomone regibus optimis ſunt diligenter ædificata atque retenta præſidiis. 2. Samuelis capite 5. verſu 9. 1. Regum capite 4. & ſimiliter ab aliis regibus Iudæ & Iſraelitarum, vide Bodinum de Republica.*

Leges in hoc Reipublicæ ſtatu tales eſſe convenit, quibus poteſtas monarchę adverſus eos, qui poteſtatem quandam ariſtocraticam, vel democraticam in eam uſurpant, munitar, & quibus eoſdem in officio contineat. Deinde utiles illæ leges, quibus populus in obſequium Principis, & princeps ad juſtitiam informetur, & quibus dignitas principalis non enervetur. Itaque princeps hic habenas tenens, currum Reipub. regat & cætera, quocunque ducat, ſequantur. *Vide Petrum Gregorium li. 4 ca. 5. num. 36. de Republica. Nam hunc ſtatum conjurationes & inſidiæ maximè infeſtant. Ariſtotel. lib. 5. politit c. 10.*

Ejuſmodi ſtatus monarchicus in Republica Romana fuit, cum ſolus Romulus & poſteà ſequentes Imperatores lege regiâ imperium tenerent. Vide Halicarnaſſum & Livium. Talis fuit ſtatus Reipublicæ Iudaicæ

ſub

ſub Moſe & Ioſua. Deut. cap. 33. 5. Gen c. 36. 31. Iudic. ca. 17. 6. ca 18. 1. Exod. ca. 18. 13. & ſequentibus. Ioſ. ca 1. 17. 18. & ſub Saule, Davide, Salomone, & ſequentibus regibus Iudaicis. 1. Samuelis ca. 8. c. 16. 2. Samuelis ca 7. 19. Deut. c. 17. Pſalm. 2. et libro 1. & 2. Reg. & talis ſtatus aliorum populorum fuit. Vide Gregorium lib. 5. ca. 3. & 4. de Repub.

Atque talis Monarchia aliis magiſtratuum ſpeciebus melior & utilior à pleriſque eſſe exiſtimatur, ut latè probat Petrus Gregor. libr. 5. cap. 3. ca. 4. & Bodin. lib. 6. de republica. cap. 4. Melchior Iun. lib. 1. politic. quæſt. 4. Simanca. de republ lib. 3. cap. 2. 3. Thomas Morus in Vtopia lib. 1. cap. 2. Lipſ. lib. 2. polit. ca. 2. & Ariſtotel. lib. 8. politic cap. 10. Rationes præcipuè adferuntur, I. quia naturæ conveniens, in qua ſemper una creatura, reliquis ſui generis dominatur & imperat, ſicuti & anima una corpori, & Deus unus mundo. II. facilior eſt hîc gubernatio tam quoad conſiliorum inventionem, quàm quoad exſecutionem eorundem & arcanorum ſilentium. Toloſanus libro 13. capite 12. de Republica. III quia ſtatus hîc non facilè mutationibns & confuſioni eſt obnoxius naturâ ſuâ. Vnde hiſtoriæ teſtantur, nullas Reſpublicas diutius duraſſe quàm monarchias. IV. quia antiquior, ſtatim cum genere humano incepit, ut colligitur ex Gen ca. 11. & 12. 5. Qnia hac forma Deus in populi ſui gubernatione uſus legitur. Numer. ca. 11. Exod. cap. 18. ca. 24. Num. ca. 16 Ioſ. ca. 1. Deut. ca. 17. in fine. VI. Facilius & melius, unus, quam plures in navi clavum torquere poſſunt. VII. Sapientiorum populorum exemplum habet. Gregor. dict. c. 3. num. 19. 5. VIII. Quia incommoda multa in reliquis reipublicæ ſtatibus & formis. de quibus Petrus Gregorius dicto capite 3, & 4. Bodinus dicto loco. Nemo enim teſte Chriſto, duobus, multò minus pluribus dominis ſervire, nec plurium judicio ac voluntati facilè quis ſatisfacere poteſt.

Hunc tamen monarchicum ſtatum conjurationes & inſidiæ maximè infeſtant, quæ ut plurium & ſæpiſſimè contra monarchiam à ſubditis parantur & fiunt. Ariſtot. lib. 5. ca. 10. polit. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæſt. 4. Philipp. Beroaldus in lib. de optimo Reipubl.

ſtatu Patricius lib.1.de regno.tit.3. Bodin. lib.2.ca.2. Vincent. Caſtell. de offic. regis ca.1.lib.1. Matth. Scolaſt. de verò & Chriſt. principe lib.1.5.5.

Polyarchicus magiſtratus ſummus eſt, qui ſubditis, cum aliis ſociis pari, vel eodem imperio ſummo inſtructis, imperat, & jura maieſtatis adminiſtrat.

Natura huius magiſtratus requirit, ut quilibet ſocius huius imperii ſummi, in omnes ſubditos ſingulatim, vel ſingulos ſubiectos, id exercere poſsit, at in omnes collectim, vel in universos ſubditos, ſolus unus, ſine ſocio, non poſsit. *Bodin. lib. 2.c.6. de Republ Nam plures adminiſtratores hic non habent diverſas poteſtates & imperia, neque etiam ex his ſinguli penes ſe habent ſummam poteſtatem; ſed omnes conjunctim ſimul unam ſupremam poteſtatem habent quæ pluribus, ut univerſis, non ut ſingulis eſt data. Eſt enim una tantum in Repub. poteſtas ſumma, eaque natura ſua individua, ſicuti in corpore unico phyſico, una anima imperans. Hæc unica ſumma poteſtas pluribus communicari non poteſt, Roſenthal lib.1. de feud. cap.5.concluſ.10.num.3.4. Heigius lib.1.quæſt.4. num.25. & ſeqq. non ſecus quam unitas. Itaque recte dicitur, hunc magiſtratum debere repræſentare unum in imperando et iuribus maieſtatis adminiſtrandis, in quibus unam voluntatem & poteſtatem habere debent ſinguli & univerſi ſummi magiſtratus. Nam diſſentientes inter ſe imperare non poſsint, neque iiſdem, ſubditi iidem obtemperare, iuxta dictum Chriſti, nemo poteſt duobus dominis ſervire. Matth.c.12. Luc.c.11. regnum in ſe diviſum deſolabitur. Unde ſi duo, vel tres, aut plures imperantes contraria præciperent & demandarent, ſubditi, nulli eorum obedire tenerentur. Pacian. lib.2.ca.36.nu.54. & ſeqq. donec ad concordiam redigantur. d. ca. l.36.nu.57. Nam uti diximus, natura iurium maieſtatis eſt, ut ſint individua & incommunicabilia, quæ ſeparari & diverſis communicari non poſsunt. Qui enim utitur uno horum, neceſse habet & reliquis uti. Sic qui ius cudendæ monetæ habent, ad expeditionem hujus etiam opus habet jure legis condendæ & puniendi, & ſic quoq; in cæteris. Vide Pacian lib.2.c.36. de probat. & diximus ſupra, c.9. de Iure maieſt. eccleſ.*

Ius

Ius convocandi collegas, ad consultandum & unanimi consensu imperandum, in unum hîc transferri consultum est.

Subditi in polyarchia id præstare debent omnibus & singulis polyarchis, quod uni in statu monarchico præstant.

Consultum & utile est in statu Reipubl. polyarchico, quia exercitium & usus communis iurisdictionis, non est penes quemlibet insolidum, nec à quolibet insolidum exerceri commodè potest, ut communi & concordi suffragio usus iurisdictionis communis, per ministrum communiter & individuè exerceatur. *ut multis Iurisc. videor placuisse. vid. Covarruv. pract. quæst. ult. qui hoc æquissimum esse censet, quando usus jurisdictionis, non commodè dividi potest, sed quando divisio fieri potest, juxta portionem & partem quam quisque majorem, vel minorem in territorio eodem habet, putat divisionem etiam esse æquissimam. vid. Boerium decis. 5. qui existimat, alternis mensibus, vel annis, prout maiorem vel minorem partem jurisdictionis habet quisque jurisdictionem concedendam insolidum.*

Sed etiam putarem, posse plures coniunctim, singulis, vel maiori parte consentiente & ex communi approbatione & decreto, uti iurisdictione communi. *Quando divisio jurisdictionis fit pro ratione territorii cuilibet adsignati, putarem, constitui eo ipso duas separatas & diversas species imperii, neque posse amplius dici polyarchiam, sed duo separata esse regna & Resp. uti sub Rehabeam. 1. Reg. c. 12. & post divisionem imperii in orientale & occidentale. Tolosan. lib. 25. Pacian. d. c. 36. putat divisione oppidorum, urbiumve unius comitatus, non ipsum comitatum, sed iurisdictionem, seu administrationẽ iurisdictionis censeri divisam.*

Plane in magnis periculis, magnisque calamitatibus, Respubl. polyarchica nulla ratione melius servari potest, quam si ex communi imperantium consensu, imperii administratio, uni, vel alteri commendetur. *Patricius lib. 1. titul. 13. Id faciebant Romani, quando Dictatorem eligebant tempore necessitatis*

ad tumultus, seditiones, discordias & alia incommoda evitanda. Clapmarius lib. 3. ca. 19. de arcan. rerumpublicarum. Richter. axiomat. 59. Vt enim unus commodius & melius habenas tenere & currum regere potest; Sic etiam unus, melius rempubl. administrare. Atq; hac ratione fieri potest, ut administratio reipub. sit monarchica, reipubl. verò status polyarchicus.

Præterea in polyarchia leges tales esse utile est, quibus potestas polyarchica munitur contra eos, qui monarchicam quandam potestatem in ea usurpant.

In hac polyarchia, consilium plurium imperantium notandum, ita ut quod maiori parti imperantium placuerit, sit sequendum & exsequendum, necessariò, ne alioquin status polyarchiæ corrumpatur. *Pacian. lib. 2. cap. 36. num. 51. de probat.*

Ideoque in hac polyarchia, non est liberum arbitrium administratorum, in cõsiliis retractandis vel mutandis, sed necessitas parendi. *Petr. Greg. lib. 24. c. ult. & lib. 22. c. 1. c. 2. de Rep.*

Consilia, ut secreta maneant in Polyarchia per deputatos certos, ineunda sunt, iisque deliberatio permittenda.

Polyarchicus hic magistratus est Aristocraticus, vel Democraticus.

Aristocraticus est, quando coniunctim & individuè paucis optimatib. nobilibus, sive divitibus, vel aliis quibusvis, in reliquos singulos & universos, summum datur imperium & exercitium jurium majestatis. *Pert. Greg. l. 5. c. 1. de Repub. Aristot. lib. 5. c. 11. politic. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæst. 4. Bodin. lib. 6. c. 4. & lib. 2. c. 6. de Repub. qui commoda huius imperii enarrant latius.*

Aristocratiæ opponitur oligarchia, qua pauci ad opum amplificationem, dominatum ad se rapiunt & eos suos consortes spoliant. vide Melch. Iun. lib. 1. quæst. 2. ubi exempla adfert.

Natura Aristocratiæ postulat, ut pluribus sociis ex æquo ius imperandi, & par potestas indesinenter, coniunctim & indivisim, cõperat in coldẽ subditos, singulos & universos, & specialibus legibus muniatur contrà monarchiã & democratiam.

Sic

Sic in politia Venetorum, quæ censetur esse Aristocratica, jura majestatis sunt penes consilium magnum, ad quod non nisi patricii admittuntur & obliguntur. Princeps seu Dux Venetorum, honorẽ, dignitatem & prærogativum quandam habet, sed potestatem superiorẽ non habet. Hæc enim est penes collegium summum. Est igitur Dux Venetorum, princeps senatus & collegii, monarcha verò nequaquam.

Defertur hic magistratus electione, suffragiis optimatum, vel subditorum, quorum suffragia centuriatim, vel curiatim, vel tributim colliguntur: modoque ex census æstimatione divitibus defertur, modo ex virtutis opinione, viris præstantibus, modo ex ætatis, aut nobilitatis æstimatione, viris senio, ætate, experientia, vel nobilitate conspicuis, electis.

Sorte quoque hic magistratus deferri potest populo consentiente. Quod si virtute præstantissimus eligendi jus haberet, ut sui similem eligeret, & hic electus tertium, & tertius quartum, & sic deinceps, donec numerus gubernantium est impletus, optima hæc eligendi ratio videretur Bodino.

Populo indistinctè electionem dare, periculosum videtur, utpote, qui privatis suis affectibus ducitur atque de bonis & prudentibus, aptis & idoneis personis, judicare non potest. *Bodin. lib. 2. c. 6.* consultum, ut optimatibus seu ephoris jus hoc permittatur. His enim, quia regni natura & conditio est notior, ex officio injunctum hoc videtur. *vid. sup. c. 18. de Ephoris.*

Hodie in quibusdam locis, jus eligendi illis competit, quibus mos patrius, vel arbitrium & consensus subditorum id dedit. *Greg. lib. 4. c. 5. de Rep.* planè hic virtus imperantium maximè spectanda, quæ nisi constantes servetur, statim labascit Reip. forma. Nam potestas malitiæ conjuncta, nervos & robur affectibus addit, & Respub. in tyrannidem, vel in oligarchiam, aut monarchiam mutatur. *Arist. lib. 4. polit. c. 7. arg. 1. Sam. c. 8. ubi ob avaritiam & improbitatem filiorum Samuelis, Aristocratia in Regnum fuit conversa.*

Præterea, quando in Aristocratia ipsi optimates electi, tenent imperium, uti fieri potest. *Greg. lib. 4. c. 5. nu. 15. 16. & sqq.*

tum officium Ephororum & inſpectorum, eſt penes populum univerſum, qui habito conventu, in ſuos principes & gubernatores Reipubl. peragit ea, quæ Ephoris in Monarchia & Democratia fūt faciēda; quāvis & hîc Ephori alii poſsint cōſtitui,

Quando unum regnum dividitur in duo ſeparata, quæ iura maieſtatis communia, eorumque adminiſtrationem communem non habent, illa diviſio non conſtituit Polyarchiam, ſed plura regna divita & diverſa. *Exempla regnorum hoc modo diviſorum refert, Pet Greg. lib. 25. de Rep. In Alexandri regno poſt mortem eius diviſo: in regno Iudaico diviſo ſub Rehabeam: in Romano imperio occidentali & orientali.*

Quando verò collega adſummitur in adminiſtratione imperii, fit Ariſtocratia. *Tales collegæ in imperio fuiſſe leguntur Antoninus pius, & frater huius Lucius verus, Opilius Macrinus, eiuſque filius Diodomenus, Marcus Iulius, Philippus, cum filio Caio Iulio Saturnino, Valerianus cum filio Galieno, Diocletianus Dalmata cum Maximiniano, Conſtantio & Galerio, Conſtantinus magnus cum Licinio: Theodoſius cum Honorio; Conſtantinus cum Iuliano. Valentianus cum Valente & alii nonnulli, vid plura exempla apud. Greg. lib. 23. & Bodin. lib. 2. c. 2. de Repub.*

In hoc Reipubl. ſtatu illæ leges utiles, quæ avertunt illos, qui Remp. gerunt, ab imbecillìorum contumeliis, calumniis & inſimulationibus contra cives.

Eiuſmodi ſtatus Reipub. Ariſtocraticus videtur fuiſſe in politia Iſraelis ſub ſenioribus & tribuum & familiarum ſingularum principibus, quando nullus erat rex tempore judicum. Ioſu ca 22. 14. Iudic. ca. 1. ca. 2. Levit ca 9. Eſd. ca. 9. Nehem. ca. 5. c. 13. Gen c. 36. 31. & Exod. c. 3. 16. 18. c. 5. 14. 15. 16. 17. 19. 20. ca. 6. 13. & ſeq. Nam judices ipſi, regiam poteſtatem & dominatum non habebant, ſed inſta dictatoris apud Romanos, eligebantur, vel dabantur à Deo periculoſis temporibus. Iudic. c 8. 22. 23. 1. Sam c. 7. 15. 16. Ordinaria & perpetua juris adminiſtratio erat penes ſeniores 70. & penes Chiliarchos, centuriones, quinquagenariorum & decuriones, & penes principes tribuum & familia-

familiarum & ciuitatum, Exo.c.18.21.& seqq. Deut.c.1.13. & seqq. adde supr.c.8.de prouincia. An & apud Romanos hîc Reip.status, & hode apud quos in ueniatur, vid. apud Bodi. lib.2.c.6.de Repu. ubi tamen malè negat Germanorũ Remp. esse Monarchicã, sicuti alio in loco diximus.

De nocraticus status, seu magistratus est, quando populi, in regni corpus consociati, seu regnicolarum universorum nomine, qui iá ex iis alternatim & successivè, certis tẽporibus ab universis electi, cæteris omnib. singulis, vel universis imperant, ita ut secundũ suffragia populi universi, centuriatim, tribuatim, sive curiatim collecta, iura maiestatis & summę potestatis utrinq; administrent. *vid. Bodi. li.2.c.7.de Rep. & li.6.c.4.*

In hoc statu politiæ, optimatũ & ephororum si alii non sunt, locum & vices tenent præfecti collegiorum, curiarum, tribuum, centuriarum, collegiorum, aut classium, in quas populus totius regni est distributus. Hisce eadem potestas, quæ ephoris in monarchia, vel Aristocratia competit data est. Ergo hic præfectus cuiusque classis, vel centuriæ, vel collegii, loco ephori est, quando alii à populo constituti non sunt. Populus verò universus totius regni, seu consociationis universalis corpus, summus magistratus, cuius arbitrio iura maiestatis administrantur à duobus, vel plurib. populũ repræsentãtibus, & omnia cõsensu & iussu populi agentib. Ideoq; Democratica administratio rectè instituitur & peragitur, quã lo populus instar unius, iura maiestatis exercet, & quasi unũ repræsentat in imperãdo.

Hunc magistratum, quidam reiiciunt ideo, quod universi simul imperare & parere non possint sibimet ipsis: sed hoc eodem tempore quidem ad idẽ & secũdũ idẽ & respectu eiusdẽ fieri non potest, cõtra secus. vid. Greg. lib.5.c.2.lib.6.c.2.nn.12.de Repub. & Keckerman. in syst em. politico.

Natura democratiæ postulat, ut honorum æqualitas & libertas sit, quæ in eo consistit, ut populares pervices imperent & pareant; & sit Isonomia, seu iuris æquabilitas, & sit vicissitudo vitæ privatæ & honoratæ, ut omnes singulis imperent, & singuli omnibus obtemperent. *Greg. lib.4.c.5. et lib.5.c.2. Melch.*

Iun. lib. 1. polit. quæſt. 4. Bodin. lib. 6. c. 4. ubi tia quidam imperant eaq; conditione, ut quandoque pareant, & ea conditione quidam obediũt, ut viciſsim quandoque imperent, hoc eſt, ut ſint vices parendi & imperandi. Danæus. lib. 6. c. 5 polit.

Deinde poſtulat ipſius natura, ut ſuis ſpecialibus præeminentiis gaudeat, quibus contra monarchiam & ariſtocratiam muniatur.

Apud Romanos in ſtatu democratico imperium erat in magiſtratibus, auctoritas & conſilium in ſenatu, poteſtas in plebe, & majeſtas in populo. Hinc illa Senatus decrevit, populus juſsit, hoc eſt, populus juramajeſtatis immediatè adminiſtrabat per ſenatum et intermedios ſuos magiſtratus, qui tanquam vicarii populi, imperium, non proprium, ſed demandatum ſibi à populo uſurpabant, tanquam precarium. Hinc, quod ſenatus ſtatuit, legem faciebat, l. 9. non ambigitur. de legib. l. item. §. prætor. de petit. hæred. & Senatus conſulta omnes obligabant. vid. tit. ad. S. C. Mated. ad S. C. Vellej. Trebell. Tertul. ianum, & ſimilia, quæ ſunt capita & jura majeſtatis. Politia Romana effecta eſt democratia, cum plebis ſcita vim legis obtinere inciperent. §. 4. Inſt. de jur. nat. gent. & civil. Ante tempus illud politia erat ambigua inter Democratiam & Ariſtocratiam, ut rectè Arniſæus aſſerit.

Populare eſt ergò, ait Gregorius ſumi & creari magiſtratus omnes, ex quovis civium ordine, ſeu ex omnibus, ac præeſſe omnes unicuique, & unumquemque viciſsim omnibus.

Deinde per ſortem tribuere magiſtratus, vel omnes penitus, vel illos ſaltem, qui non peritia indigent, vel arte.

Populare quoque eſt à nullo cenſu eſſe magiſtratus, vel ſaltem à minimo, & non niſi ſemel eundem magiſtratum ab aliquo geri poſſe, vel perrarò & annos paucos, exceptis hiſce, qui verſantur in bello.

Populare eſt, mutabiles & temporales eſſe magiſtratus, ut evitetur invidia, ſi alii ob continuationem magiſtratus excluderentur, & ſuſpitione magiſtratus illecti dulcedine poteſtatis continuatæ, ad innovandam Rempub. conſilia capiant. *Greg.*

lib.

lib. 5. c. 5. nu. 35. de Repub.

Populare eſt, ut ſumma deliberationum ſit penes populũ, ſcilicet judicare omnes & ex omnibus, de omnibus, vel de plurimis maximis & principalioribus, & concionem eſſe dominam omnium rerum maximarum. Ideoque in hoc ſtatu ſapientes conſilium dant, ſed de eo inſipientes & rerum imperiti judicant, hoc eſt, populus. *Arist. lib. 4. c. 4. & lib. 6. polit. c. 2.*

Populare itaque eſt, ſuperioribus comitiis conſiliiſq; omnes cives regni inter eſſe & poſſe iudicare & decernere.

Populare eſt, omnes habere ſecundum numerum, cum nihilo magis gubernant divites, quam pauperes, nec ſoli poteſtatem habẽt, ſed omnes ex æquo ſecundum numerum. *Ariſtoteles lib. 6 politicor. c. 2. Greg. d. locõ.*

In hoc ſtatu eſt valdè conſultum, numero eſſe diſpares cõſiliarios & ſenatores, ne qui numero pares ſunt, ſi ſententiis diſſident, actiones publicas impediant, aut qui plures erunt, ambitioſorum hominum vim frangere & conatus perrumpere poſsint, & diſidentes concilientur à tertio, vel numero majori.

Ideo democratico ſtatui ſemper inimiciſsima & valdè exitioſa fuit, civium potẽtiorum & ditiorum & avarorũ ambitioſorum continuata in honoribus gerendis pẽrpetuaq; auctoritas. *Ariſtot. lib. 6. c. 2. & hanc ob cauſſam oſtraciſmus Athenis, et Syracuſis petaliſmus fuit inſtitutus, ut ſi qui nimia inter cæteros cives auctoritate pollerent, eiicerentur. Nam in hoc ſtatu populus ipſe timeri vult, monarcha eſſe & videri; eam ſummam eſſe putat libertatem, facere & præcipere, quid quid velit & lubet, adeo ut ſumma deliberationum ſit penes populum. Ariſtot. li. 4. c. 4. li. 6. c. 2. polit. Melch. Iun. li. 1. quæſt. polit. quæſt. 4. Bodin. li. 6. c. 1. & in eo dominari ſolent homines inquieti, factioſi & facundi, qui linguæ flabello populum variè concitant & in ſuas opiniones impellunt. Ita in politia Attica floruerunt oratores, Pericles, Alcibiades, Demoſthenes, Lycurgus, Demades, qui fuerunt faces multorum civilium bellorum. In Republ. Romana Democratia, maximæ*

maxima fuit potestas Tribunorum, qui senatus autoritatis labefactat à plebis potentiam auxerunt & eam contra Senatores sæpe incitarunt. Unde dicitur recte democraticum statum obnoxium esse motibus & mutationibus. Nam qui auram popularem habent, viris bonis graviores & difficiliores sunt, quam tyranni. vid. Richt. axiom. 61. Bodin. lib. 6. c. 4. de Repub. Pet. Greg. lib. 22. c. 2. de Repub.

Electio hujus magistratus apud Romanos fiebat centuriatim, curiatim, vel quandoq; tributim. At mos patrius cujusque loci hic inspiciendus, vel lex cujusq; regionis. *vid. Bodin. de Repub. lib. 2. c. 7. Greg. lib. 4. c. 5. num. 40. 41 de Republ.*

Utilius est in hoc statu Reipub. ut sint magistratus temporales, non perpetui. *Danæ. li. 6. c. 5. quæst. 4. in pol. & Bod. de Rep. 4. Nam civium potentiorum & ditiorum continuata in honoribus gerendis perpetuáque autoritas, huic statui est pernitiosa. Aristot. lib. 6. politic. ca. 2. & 4. Unde ostracismus Athenis, ut dixi, inventus, ut tradit Plutarchus in Aristide, quamvis Respubl. illæ, in quibus singulis annis sic magistratus mutantur, ut novi omnes creentur, sint finitimæ confusioni & anarchiæ. Iud. ca. 18. 7. & decedentes non possint specimen exhibere eorum: quæ observarunt, & novi semper aliquid instituant, & ex prioribus quædam mutent. Greg. li 4. c. 5. num. 36. & seq. Ideoque in bene constitutis Democratiis solent etiam quidam magistratus esse perpetui. Sententia Ioh Bodin. lib. 4. c. 4 de Republ. & in method. Hist. c. 6 de perpetuis magistratibus præferendis, mutabilibus & annuis, intelligenda est de monarchicis & aristocraticis. Melchior Iunius lib. 1. polit. quæst. 26.*

Democraticis magistratibus videndum, non tam, ut placeant multitudini, quam ut consulant utilitati cõmuni. *Sunt n. plures, qui cum id facere student, Remp. ad subversionem & interitum, vel ad confusionem revocant. vide Greg. lib. 5. c. 2. de Repub.*

Nimiam licentiam popularibus magistratibus concedere, non est consultum. *Greg. lib. 22. c. 2. num. 4. de Repub.*

Consultum est, ut temporib. periculosis in hoc statu dictator ad tẽpus creetur, cũ summa potestate, uti apud Romanos fiebat.

fiebat. *Zuinger. volum. 28. lib. 2. tit. Alexand. Alex. lib. 1. c. 6. gen. dier.* Arces vero & propugnacula & loca munita condere in Democratia periculosum. *Nam hac à rebellibus occupari possunt ad evertendum Reip. statum Gregor. lib. 2. c. 3. num. 4. 6. 7.*

In Democratia hac quadam leges utilissimæ sunt & necessariæ. 1. ut ratio gubernandi sit aristocratica, hoc est, pauci iiq; optimi Remp. administrent. 2. ut pœna publicationis & cõfiscationis bonorum non obtineat. 3. ut publicæ accusationes sint rarissimę, magna pœna constituta adversus eos, qui falso accusarunt. 4. Magistratuum intermediorum electio sit duplex, una per sortem, altera per electionem; illa popularis est, qua libertas conservatur: hac eligantur meliores & idonei ad imperandum. *Vide Petr. Greg. lib. 5. c. 2. de Repub.* vel ut quibusdam ex consensu populi ius eligendi detur. 5. ut collegia civium, quibus amicitia, concordia & pax conciliatur, fovetur & conservatur, sarta tecta serventur. *Bodin. lib. 1. c. 7. de Rep.*

Patiuntur & malum Democratiæ à magistratibus & consultoribus, quod paulatim populi imminuit robur, & parat viam ad Aristocratiam, quando magistratus, hi nium indulgent populariibus, violant leges, dummodo rem suam agant. atq; hoc modo ex mendicis fiunt divites, ex obscuris clari: unde non nulli privatas ædes, publicis substructionibus, splendidiores comparârunt, & quando Resp. plus detrimenti cepit, tanto res ipsorum factæ sunt ampliores. Hi magistratus repellendi sunt, ut salva sit Respubl. ne universi improbitatis huius pœnas luent.

Ut enim culpa delictorum, quæ in navibus committuntur inter navigandum, si quis nautarum deliquerit, communi calamitate vectores omnes involvit: Sic plebeiorum peccata, non in populi, sed in ipsorum damnum cedunt: at magistratuum Rempubl. gubernantium peccata, ad nos universos pertinent. Quapropter Solon plebeiis tarda, magistratibus & gubernatoribus velocia supplicia constituit. Oppressâ enim libertate, qui pœnas repetat, fore neminem existimabat,

dixit

dixi supra et latius, Petr. Greg. li. 4. c. ult. in fin. de Repub.

Status Democraticus in Iudaica politia fuit, quando ex conventu et suffragio totius populi Israelitici, de summa rerum statuebatur, ut Iud. dic. 20. & 21. & 1. Sam. c. 10. c. 12. & ex aliis locis colligitur.

Democratia autem maximè est obnoxia mutationibus. In hac enim multum potest ductorum populi & adulatorum petulantia, qui divites calumniis onerant, & excitant popellum contra potentes & nobiles. *Exemplis illustrat Melchior. Iun. lib. 1. polit. quæst. 5. Pet. Gregor. li. 22. c. 2. septem causas mutationis huius recitat. 1 est perfidia calumniatorum, qui conspirationem concitant. 2. est seditio & discordia civium. 3. nimia licentia à magistratu populo concessa. 4. Res prosperè à gubernatoribus gestæ, quæ inducunt populum ad principatum cõferendum. 5. nimia indulgentia magistratus, qua sibi gradum ad dominatum facit. 6. Mala gubernatio magistratus & negligentia. 7. Confusio & ἀταξία exemplis illustrat. Gregor. & Richter. axiom. 63.*

Deinde nimia sæpè potestas conceditur uni ductorum, ubi ambitio tyrannidem excitat. et quandoque effusa populi licentia & impotentia facit, ut egenorum magis, quam Reipub. seu utilitatis & salutis publicæ, ratio habeatur. *quæ est ὀχλοκρατεία. vid. Melch. Iun. li. 1. quæst. 2. polit. Patricium de regno lib. 1. tit. 3. Richt. axiom. 62. Greg. lib. 22. c. 2.* Quandoque populi licentia & audacia tanta est, ut amplius ab electis & deputatis non velit regi, sed omnes simul volunt regere, nemo parere, *quæ est Anarchia.*

Denique plebis inconstantia & levitas tanta est, ut mutationibus crebris delectetur & secum tandem pugnet in electionibus & aliis negotiis publicis, imperitia magna laboret & naturale odium adversus nobiles habeat. *Iun. d. loco, vide de natura populi & vulgi, quæ supra cap. 23. diximus.*

Atque hæc sunt quæ de politica arte dicenda esse existimavi. Ut seperatim de causis destruentibus consociationem, seu de eversione Rerumpublicarum agam, ut omnes politici faciunt, adduci non possum. Nam ut

rectum

rectum indicat obliquum, virtus vitium, iustum, sic & consociatio rectè & legitimè constituta est vitiosæ, corruptæ & malæ. Vt verò tanquam consectaria cuiq; consociationis speciei vitia cõtraria subiungantur & exprimantur iisq; præcepta illustrentur, prout à nobis in locis prorpriis est factũ non alienum ab arte politica esse judico. Præcepta verò de vitiis, defectibus & nævis consociationis, vel de mala symbiotica tradere, prorsus alienum est ab ea, quam tradimus arte politica. Vnde duplex illis ars politica, altera bona symbiotica; altera mala, cuius utriusque duplices & inter se contrarii finis. Qua de re Logici & methodici docent. Nec possum hîc approbare Dn. Keckermanni & D. Hanonii sententiam, qui existimant post magistratus summi species in politicis præcipiẽdum esse de statu mixto, ex tribus illis speciebus, quas diximus, temperato, nimirum de provinciis & urbibus. Pugnat enim hoc cũ lege methodi. Nam negari non potest ex pagis & urbibus, provincias, ex hisce verò Respub. & regna constituta. Sicut igitur causa suâ naturâ præcedit effectum, eoq; notior est, & simplex, seu primum, id quod compositum, seu ortum à primo est, antecedit ordine, ita quoq; pagi, civitates & provinciæ, regna antecedunt & prius quam ea fuerunt. Hic enim naturæ ordo et processus, ut conjugium, seu consociatio domestica viri et uxoris fundamentum et principium humanæ societatis dicatur, et ex hac porrò producantur consociationes consanguineorum et adfinium diversorum, ex his verò sodalitates, collegia, ex quorum conjunctióne corpus compositum, quod pagum, oppidum, vel civitatem dicimus. Atque hæ consociationes symbioticæ, tanquam primæ per se subsistere possunt etiam sine provincia, vel regno, quamvis donec in corpus consociatum universale symbioticum provinciæ, vel Reipubl. regni ve non conjungantur, multis commodis & necessariis vitæ subsidiis destituantur. Necessario igitur doctrina de vita symbiotica coniugum propinquorum, collegiorum, civitatum & provincæ antecedit eam, quæ est de regno, vel universali consociatione symbiotica à priore orta et ex ea composita, quamvis usu ad salutem communem singulorum et universorum symbioticarũ conjungenda hæc omnia. Nam nec publica consociatio sine privata domestica esse potest. Vtraque enim ad αὐτάρκειαν et

quam provinciæ membra, ordines, ſtatúſq; illius regni ad quod pertinent. licet & hi ſuis legibus peculiaribus & à iure totius regni diverſis in quibuſdam ſæpè utantur, ubi ſupra capit. 8. de provinciis diximus. Sed nec ſpecies politicæ conſtituere volui inſtitutionem ejuſdem, auctionem & ampliſicationem, ac conſervationem. Nam politiæ augendæ, amplificandæ, conſervandæ & inſtituendæ eadem plane eſt ratio. liſdem enim artibus conſervatur, ampliſicatúrque, quibus eſt conſtituta.

FINIS.

De Vtilitate, Neceſsitate & Antiquitate Scholarum,

ADMONITIO PANEGYRICA.

DE literarum ſcholis, gymnaſiis, vel Academiis aperiendis, habendis & conſervandis, magnum mihi multorum videtur eſſe ſilentium. Suam, quam quiſque profitetur, artem, ſi commendat apud ſuos auditores, officio ſuo ſe defunctum eſſe exiſtimat. Quod ſi etiam quis fortè de ſcholis quid dicat, id tamen rarò & quidem Laconicè fit. Quaſi argumentum hoc pro dignitate & utilitate ſua, uberiorem commendationem & demonſtrationem non deſideret. Dolendum eſt, rem tàm præclaram, & generi humano neceſſariam, meritâ ſua laude carere. Nimirum vileſcunt nunc, & dixerim ferè ſordeſcunt nobis ſcholæ. Nam ſicut naturâ comparatum eſt, ut quod nobis carum & cordi, hoc perpetuo in ore & corde habeamus ſic contra, quod non magni facimus, negligere ſolemus. Sed & facilè eius rei, quæ ſubinde in oculos noſtros & manus incurrit, ex frequenti uſu, ſatietas non capit. Qua in re idem, opinor, nobis, quod pueris, accidit. Hi cibo potuq; ſaciati & repleti, panem quem tenent, in quodvis obvium ſcamnum, ſedile, vel terram proiciunt, de futura inedia & indigentia ſua nihil ſolliciti. Bonus vero pater familias, cui utilitas & uſus panis ad vitam hanc ſuſtentandam eſt cognita, etiam in copiâ & abundantiâ illius, de futura neceſſitate cogitat, & de mediis quibus eundem comparare & conſervare et reponere poſſit, ſollicitus eſt. Nota etiam eſt humana imbecillitas, ignorantia, oblivio, & ſocordia. Hæc perpetua admonitione, vellicatione et calcaribus, niſi expergefiat, facile in oblivione ſua obdormiſcit. Operæ pretium igitur facere mihi videbar, ſi huic negotio aliquid temporis tribuerem, et in ameniſſimos ſcholarum hortos intrarem et quaſi per tranſennam fructus ſcholarum præſtantiſſimos luſtrarem. Nam ſi hiſce ſtudiis, quæ in ſcholis excoluntur et diſcuntur, Eccleſia DEI et Reſp. adificatur, continuatur et ad poſteros tranſmittitur, regnumq; Dei in hiſce terris ſtabilitur, erigitur, et nominis divini gloria, majeſtas et amplitudo cognoſcitur et celebratur, quis chriſtianus non in ea omnes ſuas vires, facultates et operam lubēs cōferret? Quis non intelligit hic vocationis et creationis ſuæ finem? Hoc nimirum ſtudia, quæ colimus, a nobis exigunt. Quæ à Deo ab origine adfinem uſq; mundi, homini cōmendata. De qua

re mihi quædam dicturo, rogo, aures benignas præbeatis. Dicam breviùs, quam fortè tanta res poſsit. Quo nimirum tempore ſchola pietatis & honeſtatis & honeſtarum artium inceperint, quomodo & qua de cauſa inſtitutæ, & quæ harum utilitas. Res & cauſa eſt jucunda, gravis & utilis, ad vocationem noſtram ſpectans, in qua ideò, non opinor, mihi neceſsarium veſtras aures ad attentionem invitare. Diſtincte dicam, primò de ſcholarum utilitate & neceſsitate. Deinde de earundem antiquitate. Det DEUS, ut cum fructu & profectu dicam.

Utilitas & neceſsitas ſcholarum, quæ ſunt pietatis & virtutum officina, ſeminariumq; Eccleſiæ & Reip. tanta profectò eſt, ut meritò nos omnes ad earundem amorem, ſuſtentationem & ædificationem inflammare debeat. Hanc neceſsitatem ſcholarum, ſatis (opinor) oſtendero, quando noſtram penuriam, inopiam & miſeriam: utilitatem, quando pulcherrimos & præſtantiſsimos ſapientiæ omniumq; virtutum fructus, quos ſchola cumulatè profundit, demonſtravero. Ex ſacris literis conſtat, hominem ſcientiâ boni & imagine Dei ornatum, eximiâ ſapientiâ, juſtitiâ, & dignitate excelluiſſe. Sed cum hanc lucem cognitionis & ſapientiæ divinæ, homines primi per lapſum, ſuâ culpâ, maxima ex parte amiſiſſent, pro luce illa Dei, ignorantiam illius, & rerum divinarum, maximam acceperunt. Atque hoc, proh dolor, miſeriæ & inopiæ noſtræ caput et initium eſt, unde ſcholarum inſtituendarum neceſsitas, quibus ſcilicet amiſſas præclaras haſce dotes, quantum quidem fieri poſsit, recuperare eo mus. Nam ſcitis, animalem hominem poſt hunc lapſum primorum hominum, minimè eſſe capacem eorum, quæ ſunt ſpiritus Dei, & intelligentiam carnis adverſus Deum inimicitiam eſſe: adeo quidem, ut nec idoneus homo remanſerit ad quidquam boni cogitandum, ſed omne figmentum cogitationis & cordis humani, ab initio tantum ad malum ſit propenſum. Vnde in reprobis etiamnum ſpiritus ſoporis, torporis efficacia, illuſionum & tetra impuritas & ſentina vitiorum, horror conſcientiæ, impotentia, horrenda ἀταξία & mors æterna. Eu, in quas deformitates & defectus nos lapſus ille conjecit. Quomodo autem ex hiſce miſeriis & calamitatibus homo eluctuari potuerit, hoc opus, hic labor. Plane ſuis viribus nunquam potuiſſet, ſcriptura teſtante. Omnes igitur ipſius labores inanes, omnia conſilia irrita. Miſericors verò Deus illius miſertus, ſtatim poſt lapſum hunc, viam, media & modum oſtendit. Primum ad eripiendum nos dominio Satanæ, voluit per filium à poteſtate tenebrarũ nos liberare, & in regnum filii ſui transferre. Deinde, ad animæ dotes corruptas & imaginem Dei in nobis inſtaurandam & reparandam, intitur tum artium & diſciplinarum theoria & praxi, tum imprimis verbo Dei. Cognitio de voluntate Dei & Chriſto redemptore noſtro ex ſacro

Dei

Dei verbo petitur, in ſcholis docetur & diſcitur, ſine qua cognitione & intellectu homo comparatur jumentis Pſalm 49 13.14.15. Pſalm.32.9. Artium cognitionem peculiari Dei beneficio primi illi homines hauſerunt ex immotis naturæ principiis, ſenſu, obſervatione, inductione & experientia, ex quibus artes illi genuerunt. Unde præſtantes illi, qui in Geneſi c 4. et ſeqq. prædicantur, primi artifices et inventores extiterunt. De quibus plura Polydorus Virgil. Harum artium inventarum ſcientiam ijdem inventores primi, poſtea inſtitutione fideli juventuti, & poſteris ſuis commendarunt, & inculcarunt, et quaſi per manus tradiderunt, quod et Poeta intellexit in hiſce.

Vtque alios alii de religione docerent,
Contiguas pietas juſsit habere domos.

Planè ſi natura noſtra in ea puritate et integritate, in qua condita fuit, permanſiſſet, tum omnes homines naturâ perfecti Logici, Rhetores, Theologi, Iuriſconſulti, Medici, Ethici, et Politici, imò omnium virtutum viva exemplaria extitiſſent, nec ſchola, aut inſtitutio ulla neceſſaria fuiſſet. Eſſent in toto terrarum orbe tanquam in refertiſſimo theatro, homines juſti, ſapientes, pij, prudentes, temperantes, caſti, imò etiam in pueris nulla ſtultitia, vel temeritas reperiretur. Eſſent, inquam, in hominibus clariſſima pietatis, ſanctitatis et juſtitiæ exempla. Nunc verò, proh dolor, horum omnium privatio et depravatio, lapſum hominis conſecuta, totius naturæ noſtræ vires afflixit et pene extinxit, quas nunc magno labore et ſtudio diſcendi, ex parte vix recuperare poſſumus. Nam ſicut ager, quantumcunq; fertilis abſq; cultura fructuoſus eſſe non poteſt, ita ut nunc poſtlapſum natura eſt comparatum, animus ſine doctrina & diſciplina, ſine ſtudio & labore, bonarum rerum cognitione excultus eſſe non poteſt. Unde & apud Ethnicos trita ſentẽtia extitit: Dii dona ſua laboribus vendũt. Nam anima, cum corpus intrat, eſt tanquã tabula raſa cui innata eſt omnium rerum ignorantia, & cui rerum notiones poſtea ſunt inſcribendæ, ut ſcientia, pulſa ignorantia, ſuccedat, qua anima perficitur et ſuæ priſtinæ conditioni atq; bonitati, quam in creatione ante lapſum acceperat, aliquo modo reſtituitur. Unde rectè Imp. in authent. habita. C. ne filius pro pat. dicit per ſcientiam mundum illuſtrari. Et Tullius de natura Deorum, nihil, inquit, eſt, per quod magis Diis immortalibus ſimiles ſimus, quàm per ſcientiam. Sed ut cognoſcamus et per tranſennam quaſi præclariſſimas et pretioſiſſimas ſcholarium merces conſpiciamus, pauca quædam ex ijs, quæ in ſcholis docentur et diſcuntur, delibabo. Incipiam de ſcientia legendi et ſcribendi. Hanc quis ex nobis non parvi præ reliquis artibus æſtimat? ſed tamen illa neceſſaria, utilis et mirabilis maximè. Legenda enim cognoſcenda & ſcrutanda nobis ſcripta, tam ſacra quam profana, aliaq; artes, quibus homi-

nis vita informatur, & societas humana colitur, lectione scripturarum ad DEI cognitionem deducti sunt Berrhoenses, Act.c.17,11. Camerarius Candaces regina. Act.c.8. Et quoties Christus se refert ad scripturarum lectionem, uti scriptum est, Matth.c.4 Rom.c.15.4. Legere verò qui potest ille, qui non in scholis didicit? Quomodò fructus lectionis sine scientia legendi & scribendi consequi, imò quomodo cognita simul memoria retinere posumus? Nam multa quæ scimus, ex humana infirmitate oblivioni tradimus, experientia testante. Literis consignata verò semel, permanent, & oculis & menti perpetuò subjici possunt. Hisce præclarorum virorum facta egregia, hisce DEI mirabilia consignamus, & quasi immortalis apud nos consecramus. Asuerus rex insomnem noctem transigens, jussit sibi adferri & legi historias & annales priorum temporum, Est.cap.6. Sic & annales regum & rerum gestarum objecerunt Artaxerxi regi, Esd.c.4. Idcircò, ajunt, misimus & nunciavimus regi, ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & invenies scriptum in commentariis & scies, &c. Et quoties dicitur in libris regum, nonne scriptum hoc extat in libris Chronicorum? quoties se Apostoli referunt ad scripturam veteris testamenti, Mosis & prophetarum? Literis animi tacita cogitata alijs etiam absentibus & remotissimis per epistolas, vel scripturam patefacimus absentes, imò hisce & mortuis loqui non desinimus. Mirabile quid DEUS in arte scribendi & legendi in vilissimis chartis & scriptura omnibus conspicuum proponit. Quod tamen ob societatem & usum quotidianum parvi facimus. Audi, quid de hoc DEI beneficio & scripturæ excellentia Americani judicaverint, quibus hæc ars scribendi & legendi usq; ad nostrum seculum ignota fuit. Refert Benzo in historia novi illius orbis, cum gentiles homines illius orbis viderent Hispanos suos victores & dominos, animi cogitata per chartas leves, alijs etiam absentibus patefacere, hoc ipsum ad stuporem & miraculum usq; admirati sunt, & chartis ori, auribus, oculis admotis, cùm vim nullam ijs inesse perspicerent, concludebant, divinum quid in hisce hominibus esse, quos ideò quidam eorum, tanquam Deos coluerunt. Planè sine hac legendi & scribendi scientia omnes historiæ & artes sepultæ jacerent, nihilq; de plurimis DEI miraculis & operibus divinis constaret. Literis hisce earumq; scientia sublatis, quid inter nos & inhumanos feroscq; alios homines interesset? Literæ lux temporum sunt & fidelissimus rerum factorumq; custos. Et hæc quidem commoda ex legendi & scribendi peritia in genus humanum profluunt, quæ ars inter alias infimum locum sortita est. Quid dicam de fructibus Arithmeticæ, Geometriæ, Musicæ, & aliarum artium superiorum? Arithmeticæ & Geometriæ beneficio homo quasi in cœlum ascendit ad sidera & planetas, orbes cœlestes discurrit, rerum quantitatem, locorum

rum diſtantiam, longitudinem, latitudinem metitur, deſcribit, totã mundi machinam percurrit, in eaq3 ſuaviſſimâ operũ Dei cognitione ſè oblectat. Hinc poſteà de tempeſtatib. anni temporib. colligit, ſtatuit, directionq3 ſuorum negotiorum utiliter adcommodat: locorum ſpacia, diſtantias, intervalla indagat, altitudinem, profunditatem, craſſitudinem rerũ deſcribit. Sed quis enumeret has omnes & ſingulos matheſeos fructus? Extant integra volumina ſcripta, quæ loquuntur. Ex hujus matheſeos beneficio etiam Muſica ſuam traxit originem. In hac ſi non tanta neceſſitas, quanta in ſcribendi, legendi peritia, quanta in Arithmetica & Geometria: major tamen ejus jucunditas & ſuavitas, in dulci illa ſonorum diverſorum harmonia. Hanc & olim & hodie magni Principes magnis ſtipendijs coluerunt & conducere ſolent. Hujus quoq3 in Eccleſia priſca Iudæorum & in aulis piorum regum, Davidis, Salomonis & aliorum, magnus uſus & dignitas fuit. Quid dicam de Rhetorica? quid de Logica, earumq3 inſigni uſu & neceſſitate in vita humana? Nihil tam eſt incredibile, ait Cicero, quod dicendo non fiat probabile, nihil tam horridum atq3 incultum, quod non ſplendeſcat oratione. Hac populus furens reprimitur & metu perculſus, excitatur, ut Maro deſcribit.

Ac veluti magno in populo cùm ſæpè coörta eſt
Seditio, ſævitque animis ignobile vulgus,
Iamque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat:
Tum pietate gravem ac meritis ſi fortè virum quem
Conſpexêre, ſilent, arrectiſque auribus aſtant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Unde eloquẽtiam flexaminiam ψυχαλωγὸν Ennius vocat, quod animum in quamcunq3 partẽ vellet, raperet. Eloquentia ad Dei cognitionem ejuſq3 cultũ multi ſunt traducti & ab atrociſſimis facinorib. patrandis avocati. Eloquentiâ multæ urbes ſunt conſtitutæ & plurima bella reſtincta, pax conciliata & amicitiæ ac ſocietates conſtitutæ. Plato ideò hanc artem peritiam incantandi, adulandi & fucandi vocat. Logica, quia rerum notiones & argumenta ſuppeditat, & judicium hominis informat atq3 acuit, quis non ſimiliter neceſſariã diceret? Occupatur circa id quod hominem à beſtijs diſtinguit; Rationem, quæ, cum lapſu primorum hominum valdè debilitata, obſcurata & corrupta fuerit, inſtauratione hac imprimis opus habet. Sed de hac logicarum artium uſu nihil amplius dicam. Harum enim artium uſus & neceſſitas ita apud omnes manifeſta eſt, ut meo teſtimonio non ſit opus. Encomia harum indies ferè auditis, ita ut verear, ſi de harũ laudib. aliquid dicere vellem, ne aurib. veſtris moleſtus ſim, & parum dixiſſe videar, etiamſi totũ diem dicendo conſumerẽ. Omiſſo igitur ſermone de hiſce, ad altiora et magis neceſſaria humano generi veniamus.

Quamvis & prioribus nullo modo indigere poßumus, ſine quibus ad reliquas artes non patet aditus. Quid igitur de rerum naturalium ſcientia, ſeu Phyſica dicam? Hæc rerum naturas & proprietates docet, quæ ſit hominis, quæq; beſtiæ & cæterarum rerum omnium, quæ cœlo, mari terráq; continentur, natura à DEO illis indita, quæ virtus, quæ operatio naturalis, quæ præternaturalis. Quæſo, nonne harum rerum conſideratio etiam apud ethnicos & atheos cognitionem de DEO peperit, ut quod de DEO ſciri poteſt, ex natura & rebus conditis mundi, DEUS illis manifeſtaverit, ut docet Apoſtolus Rom. c.1. adeò ut ex hac cognitione etiam illi inexcuſabiles reddantur, quando omiſerunt facienda, vel fecerunt omittenda, conſcientia illis ſuggerente. Rom. c.2. Quid dicam de meteoris, de natura tot planetarum, tot animalium, tot populorum & regionum diverſißimarum? Quid de cauſßis, ſignis & generibus morborum, de ſanitate tuenda, vel amiſſa recuperanda? Quid de innumerabilibus alijs, quibus tota ſcientia & ars phyſica & medica abnudat, & ſine quibus miſera omninò vita noſtra futura eſſet. Ob ejuſmodi rerum creatarum excellentiam & utilitatem neceſſitate conjunctam, regius propheta David, Salomo & alij ſapientes Creatoris ſapientiam & potentiam ſummam, cum ſumma admiratione prædicarunt. Sed & hæc, quia indies in ſcholis docentur & diſcuntur, quid opus eſt nunc dicere? Progrediar ad majora hiſce, ad doctrinam theologicam & juridicam, artes practicas. Quarum artium uſus magis neceßarius in mundo, quàm ſolis & elementorum. Sine quibus humana vita conſtare nullo modo poteſt, & quibus nulla vitæ pars vacare poteſt. De te ſacroſancta & veneranda Theologia, meliori jure id quod Cicero olim de philoſophia, exclamare poßum. O vitæ Theologia dux, ô virtutis indagatrix, expultrixq; vitiorum, quid non modo nos, ſed omninò vita hominum, ſine te eſſe potuiſſet? Tu nos primum ad DEI cultum revocaſti, tu ab animo noſtro, tanquam ab oculis caliginem diſpuliſti, tu vitia extrahis, & præparas animos ad ſatus percipiendos. Tu mederis animis, ſolicitudines detrahis, cupiditatib, liberas, tu pellis timores. Quæ ſummum bonum, creatorem cæli & terræ, Deum Opt. Max. omnipotentem, miſericordem, redemptorem ſanctificantem & juſtificantem nos, ſine te unquam cognoſcere potuiſſet? imò quis penitius ſe ipſum & ſuæ naturæ pravitatem, malitiam & reatum abſque tuo ductu intellexißet? Unde meritò ſcientia theologica, omnes alias longißime excellit & ſcientia ſcientiarum & regina merito dicitur. Hæc ſcopum oſtendit ad quem omnes aliæ artes collimare debent. Hæc viam vitæ & lucernam pedibus noſtris oſtendit, ut celebrat propheta, in Pſalm. 119. Te duce & comite, pij homines & probi reddantur, qui Rempub. etiam malam tanquam fulcra ſuſtinent, quo minus juſtâ DEI pœna corruat. Eſa. c.6.13 & c.1.9. Eſt enim

pius vir pretiosus thesaurus Reip. qui se exitio Reipub. opponit, ne Resp. perdatur a DEO, ut docet exemplum Abrahami. Genes. c 18 23. & seqq. *Samuel,* 1. Sam. c. 12. *Mosis,* Exod. c 33. *Pauli,* Act. c 27. *& scriptura testatur.* Ierem. c 5. 1. Proverb. c 11. 1. *cùm contra impij & injusti DEI iram, etiam Reip. in qua vivunt, attrahant.* 1. Sam. c. 12. 27. Deut. c. 31. 29. c. 28. Esa. c. 60 12. de qua re theologi. *De te verò Politica & Iurisprudentia, quam vocant, quæ aliam elogia? Tu urbes peperisti, tu dissipatos homines in societatem vitæ convocasti. Tu eos inter se primò domiciliis, deinde conjugiis, tum literarum & vocum communione junxisti. Tu inventrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem hominum malorum justulisti. Tu præmium virtuti et pœnas maleficijs statuis, et suum cuique tribuis. Tu amore virtutis et præmij bonos ad bene agendum invitas, et terrore supplicíorum malos a delinquendo deterres. Tu utilia et necessaria ad socialem hanc vitam inveni, inventa ordinas et constituis. Tu omnia incommoda et nocitura removes. Te meritò veteres donum et inventum Deorum dixerunt.* l. 2 de legibus. *Tu præmijs invitas et allicis bonos, et malos contra pœnis et supplicijs coërces. Tu regna facis, ut sint politiæ justæ et non fiant latrocinia. Tu suum cuique tribuis, ex facis ut honestè vivamus, neminemq; lædamus. Quam ob causam,* Cicero, nihil dicit in civitate diligentius retinendum, quàm jus civile, quo sublato exploratum esse nemini potest, quid suum, quid alienũ quid à patre accepturus, & quid liberis porrò relicturus esset, nihil denique inter mortales æquabile, nihil concors remaneret. Proindè qui jus contemnit, non judiciorum modò sed & publicæ utilitatis vitæque communis vincula refellit. *Nam ad civium salutem, civitatis incolumitatem hominumq; beatam et quietam leges inventas esse testatur* Cicero de legibus 2. & Iurisconsul. in l. 2. de legib. l. 2. §. posthac deinde. de orig. jur. *Legisperiti sunt, qui dirimunt ambigua facta causarum, juaq; defensionis viribus sæpe publicis in rebus ac privatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non minùs provident generi humano, quam si prælijs ac vulneribus patriam parentésq; defenderent, ut dicit* Imp. in l. advocati. C. de advoc. div. jud. *Magna sunt hæc beneficia harum artium et excellentissima bona, quæ nec tineis, nec erosioni, neq; furibus sunt obnoxia, et sine quibus vita et societas humana nunquam stetit, neq; imposterum, ne per momentum quidem stare potest felicissimam et beatissimam vitam ducimus eam, in qua DEUM nosmet ipsos noscimus et vocationi nostræ congruenter vivimus. At verò quomodò cognitio hæc et vita, quam dixi, sine scholis & sine fideli institutione et informatione haberi potest?* Siracid. c. 6. c. 10. c. 15. c. 39. *Scimus nobis-*

cum

cum illam cognitionem non nasci, & dicit scriptura, fidem esse ex auditu, auditum verò ex prædicatione & institutione. Rom.c 10.14. *Et antè dixi, quam miseros & vacuos nos natura in lucem hanc protrudat. Necesse igitur est, ut ex fideli institutione & verbo Dei hanc discamus. Aliundè enim quomodò haberi potest? Liberi Christo sunt adducendi,* Marc.10.14. *sine institutione verò quomodo possumus.* Colos.c.3.16. Sermo Christi, ait Apostolus, inhabitet in vobis copiosè cum omni sapientia docendo & admonendo vos mutuò, &c. *Hæc quomodo sine scripturæ lectione & scientia fieri possunt? Nam quæ scripta sunt in sacris literis, ad doctrinam nostram sunt scripta,* Rom.15.4. *Necesse igitur est, ut scriptura sacra legatur & doceatur, quod utiq; sine institutione fieri nequit.* Tota scriptura divinitùs est inspirata & utilis ad doctrinam, ad redarguitionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne bonum opus perfectè instructus, ait Apostolus 2. Timoth.c 3 16.17 & 2.Pet. c.1.19. dicitur lux in tenebris, & in Psalm.119.105 lux & via vitæ. *Hisce bonis, si frui cupimus, necesse est scholas adeamus, & salutari illa DEI cognitione nos imbuendos & informandos tradamus. Eò, hujus rei causa, Christus remittit divitem epulonem,* Luc.c.16.29. *& adolescentem,* Luc.c. 10.16. Paulus dicit 1.Tim.c.3.2. oportere episcopum esse διδακτικὸν hoc est, *idoneum ad docendum, &* 2. Timoth.c.2.14. qui sermonem veritatis secare possit. & Titum c.1.9. qui possit exhortari per doctrinam sanam & convincere contradicentes. Ierem.c.3.10. daturus sum vobis pastores ex animi mei sententia, qui pascent vos scientia & intelligentia. *Sine fideli institutione scholastica & artium cognitione quis præter Apostolos illud facere potuit? Discendæ sunt linguæ veteres, in quibus doctrina de DEO traditur. Addenda est philosophia cognitio, quam DEI donum veteres Theologi etiam dixerunt. Addenda ratio differendi, tropicas locutiones à propriis cognoscendi & distinguendi, notitia historiarum & antiquitatis conjungenda. cognoscenda judicia aliorum doctorum, ethnicorum scripta etiam legenda, quibus Apostolus hanc laudem tribuit, quod illi cognoverint id, quod de DEO sciri potest, quanquam ut DEUM non glorificarint.* Rom. c.1. *conferenda & examinanda omnia, & quod bonum est retinendum, exemplo Pauli citantis quædam ethnicorum dicta: exemplo Augustini & aliorum veterum eximiorum Theologorum: exemplo Mosis, Iosephi, Salomonis, Danielis, qui mundanam eruditionem cum divina conjunxerunt: Et Christus dicit scribam doctum proferre nova & vetera. Multa etiam ingenia prava inveniuntur, quæ petulantiâ, ambitione, & φιλονεικίᾳ veritatem deserunt & corrumpunt, quantum in se est. Hisce os obstruendum est, et veritas*

ab horum

ab horũ injurijs vindicanda, & ad posteros transmittenda. Quî verò id sine artium cognitione, quæ in scholis hauritur, fieri potest? Nisi superior ætas, majoresq; scilicet nostri, homines in omni scientiarũ genere doctos & excellentes habuissẽt, quomodò hæreticorũ fallacias, technas frandesq; aperire, explicare & quomodo sine differendi peritia evertere potuissent? Egregia illa lumina seculi sui, quæ tẽpore, hæreticorum vixerunt, tollite, tollite suo seculo AVgustinũ, Ambrosium, Hieronymum, Athanasium, Lactãtium suo seculo, Cyprianum, Chrysostomũ, Bernhardum, aliosq; omni genere doctrinarum exculti ssimos viros, acerrimos veritatis propugnatores, quorũ egregiâ eruditione et doctrinâ magno cum cõmodo usa est Ecclesia primitiva. Hosce tollite, quomodo illa se contra Arianos, Pelagianos, Sabellianos, Donatistas, aliaq; monstra hæreticorum defendere potuisset? Quomodo puram doctrinã ad nos propagare et transmittere? Tolle suo seculo Papinianum Iurisconsultum, tolle Vlpianum, Scævolam, Paulum Africanum, Modestinum, Pomponium, aliosq; complures Iurisconsultos et seculi sui lumina, quam multis utilibus et necessarijs scriptis careremus hodie, et quomodo turbulentissimis temporibus sine ejusmodi hominibus Respub. conservari et continuari potuisset? Tolle Galenum, tolle Hyppocratem, quomodo medica facultas salutaris tam exculta ad nostras manus pervenire potuisset? Omitto alios doctos plurimos, quos enumerare esset prolixum et fastidiosum. Ex quibus omnibus hoc contendo et concludo, non potuisse doctrinam pietatis, justitiæ, sapientiæ, aliarumq; virtutum, sine scholis et fideli institutione doceri, nec potuisse propagari ad posteros, conservari et defendi sine scholis. Atq; hæc causa extorsit concilio Tolerano & Viennensi olim decretum de Academijs & bonarum artium studijs diligenter conservandis & promovendis. In scholis enim homines ad pietatem veram, vitæ integritatem & morum honestatem formantur. Ex scholis homines docti, sapientes, excellentes & eruditi sumuntur ad ministerium Ecclesiæ & ad Reip. gubernationem. Sic in politia Iudaica ex tribu Levi, qua literis operam dabat, & scholas in toto territorio Reip. Hebræorum aperiebat sumebantur judices & reliqui magistratus. 1. Chron. 18. 14. 15. c. 23. 5. c. 26 29. 30. & sacerdotes & omnes ministri Ecclesiæ, 1. Chro. c. 23. & c. seqq. Ezec. c 7. 24. & seqq. Num. c. 27. 20. & seqq. Quod etiam animadvertes ille philosophus, recte dixit, tum demum fore beatas Resp. quãdo eas docti, vel philosophi gubernarent: & sapiens indicat, Prov. c. 29. 18. cùm non est visio, nudatur populus, qui aũt observat legem. ô beatũ illum. Unde bene idem alius dixit, multitudinem sapientũ esse orbis sanitatem. Imperator similiter in Auth. habita. C. ne fil. pro patre, experientia rerum magistra edoctus, præclare dicit, doctorum hominum scientia totum mundum illuminari, & ad obediendum DEO & magistratui informari, publica & privata commoda promoveri & procurari. Num quod oculus in corpore, hoc

gymnasia & scholæ in regione aliqua; Et quod ratio & anima in corpore, hoc docti & sapientes in Republ. Ex hisce, status in Repub ecclesiasticus & politicus constituitur, & hi soli ad hoc munus idonei. Sine quibus columnis duabus, uti vocat David Psalm. 75. *regnum consistere non potest, sed omnia confusa & turbata erunt. Soli intelligentes & in scholis bene informati ad Reip. gubernacula apti sunt. Unde propheta ignorantiam juris objicit & exprobrat primoribus & ducibus politiæ Judaicæ.* Mich. c. 3. 1. audite primores Iacob & ductores domus Israëlis, an non vestrum est scire ipsum jus. Ierem. c. 5. 5 ibo ad magnates ipsos. Nam ipsi norunt viam Iehovæ jus DEI sui, &c. Et Psalm. 82. 5. ignorantibus (magistratibus) & non animadvertentibus in tenebris ambulantibus illis, dimoventur omnia fundamenta terræ. *Sed præter status optimates & principes idoneos, utiles & bonos, schola etiam alios in societate politica homines utilissimos & maximè necessarios nobis præbet. Morbo quis affligitur, quis est, qui morbi causas scit, & ægrotum à morbo curare potest, nisi doctus medicus, qui talis in scholis est factus? Hippocrates medicus, cum pestis universam Græciam abjumeret, patriam Græciam incolumem servavit, vastissimæ sylvæ inflammatione, quâ aërem infectum purgavit. Consilio in rebus arduis & gravibus opus est, quis est qui illud præter doctos & sapientes dare potest? Aristoteles patriam suam consilio suo ex Macedonum hostium manu eripuit. Cicero patriam suam ex Catilinæ faucibus exceptam, contra conjurationem infensissimam defendit, dum patefecit & oppressit conjuratores, atq; ideò pater patriæ dicebatur. & certè parva foris arma, nisi domi consilium. Melior sapientia, quam robur & vires.* Sapient. c. 6. *imò & quam fortitudo.* Eccles. c. 9. *Græciam tempore Xerxis regis, solus Themistocles philosophus ab imminente periculo liberavit, & potentissimum hostem in Persiam suam redire coëgit, re infectâ. Qua de caussa Xerxes dixisse legitur, se non posse gravius malum optare suis hostibus, quàm ut dementia capti, sapientes viros a se alienarent & expellerent. Nam, uti Salomo ait,* Proverb. 11. 14. ubi non sunt prudentia consilia, ibi corruit populus. Salus in amplitudine consiliarii. *Lis & controversia est inter partes dissidentes, quis est, qui jus dicere possit, nisi jurisperitus? Ideò Mosis* Deut. c. 17. 8. 9. 10. 11. *rectè præcepit, dicens:* Si occulta res sit tibi in judicio, adibis eruditos in lege Domini, sacerdotes & judices: ut consulas eos. Hi tibi indicabunt statum caussæ, à quorum sententia tu ne recedito. *Quis est qui solide ex verbo DEI nos instituere, in calamitatibus nos consolari, conscientia scelerum & sensu iræ divinæ prostratos erigere possit, nisi Theologus. Hic est, ex cujus ore requiremus consilium & doctrinam pro animabus nostris. Hic animarum pastor & DEI internuncius. Hic caussa DEUS populum suum solatur apud* Esa. c. 30. v. 20. *ubi propheta ait,* Dabis

bit quidem Dominus vobis panem angustiæ & aquas oppressionis, verùm non includetur angulo ullus docentium te, sed oculi tui videbunt doctores tuos, & aures tuæ audient verbum à tergo tuo dicentium; Hæc est illa via, incedite per eam. &c. & tum dabit pluviam sementis tuæ proventus, adeò ut panis terræ sit uber & pinguis & in omnibus DEus tibi benedicet, &c. ut sequitur in seqq. *Solus sacerdos Iojada* 2. Reg. c. 11. *cum regnante Athalia fœmina improbissima, miserrimus Reipub. status esset, omni religione purâ contaminata & deleta, suâ eruditione, pietate & zelo, afflictissimam Remp. restituit, cultumq; divinum, purum pulchrè reduxit, collegia Levitarum, mò ipsum regem ejectum & suppressum in regno collocavit. Ita testantur omnes historiæ quando DEUS Reip. alicui benedicere voluit, eamq; florere, dedit ei homines doctos, sapientes & in scholis benè institutos & informatos. Contrà quando punire voluit populum, prius bonos & doctos viros illi ademit. Unde Iosaphat* 2 Chron c. 17. *ex scholarum in regno suo restitutione consecutus est regnum pacatum. Factus enim pavor super omnia regna terrarum, quia, ut dicit textus, DEUM patrius sui requirebat, & non imitabatur factum Israëlitarum, sed in omnes regni sui partes misit doctores, qui subditos in lege DEI informarent. Ideo huic regi confirmavit Iehova regnum in manum, & metus Iehovæ omnia regna pervasit, ut non gererent bella contra Iosaphatum, & ipse crevit valdè. Sic & rex Ezechias* 2. Chron. c. 30. & 31. *Sunt hæc egregia commoda, quæ ex scholis & à sapientibus viris in scholis institutis, in omnes Reip. partes dimanant. Dat enim schola Reipubl. gubernatores peritos, consiliarios bonos & ministros idoneos & utiles. Ecclesiæ eximios episcopos, doctores, pastores, & prophetas. In* Act. c. 7. *legitur propheta Moses in omni sapientia Ægyptiorum institutus fuisse, & Daniel propheta in scientia eruditus.* Daniel. c. 1. *& Apostolus Paulus ad pedes Gamalielis informatus. Philippus rex Macedonum pater Alexandri magni, ad Aristotelem, nato Alexandro filio, scripsit & sibi gratulatur filium hunc genitum sibi, atq; diis gratias agit, non quia natus sibi esset filius, sed quia suis temporibus fuerit natus. Spero enim, dicit, ut a te eductus & eruditus, dignus regno fieri possit.* Gell. lib. 9. c. 3. *Ab hoc præceptore Aristotele Alexander magnus postea etiam institutus, talis evasit, qualis extitit, hoc est, uti dicit Curtius, ut in toto regno nihil pulchrius, nihilq; præclarius ipso rege Alexandro extiterit. Ita omnes suos subditos sapientia, prudentia, justitiâ & fortitudine atq; aliis virtutibus, quibus a præceptore erat informatus, superabat. Si igitur in Rep. & Ecclesia bonos duces, gubernatores & ministros cupimus, necesse est, ut scholas, in quibus tales informantur, conservemus. Ex scholis David rex pius & sapiens sibi ministros tales delegit, ex quibus temporibus periculosissimis secum sacerdotes consiliarios q; doctos habuisse legitur,*

*1.*Chron. c *27.32.33.c.13.1.2.*& seqq, *Iosaphat horum beneficio regnum florentißimum habuit,2.*Chron.*17. item Ezechias,2.*Chron.c *30. Quamdiu etiam Ioas rex consilio Iehojadæ usus est in regni sui administratione et hunc ille docuit, fecit rectum coram Iehova, 2.*Reg c *12. At hoc mortuo defecit, et miserè postea à servis propriis interfectus periit. Quàmdiu etiam Zacharias regem Uzziam informavit et instituit, recte et pie vixit: et Iehova eum secundavit ut habetur,2.*Chron.c.*26.1.5.6 Quamdiu rex Salomo viros doctos, pios et sapientes habuit, eorum consilio usus est, regnum florentißimum habuit, sed conversus postea ad idola, regnum filio Rehabeam turbatum et afflictum reliquit. Esdras post reditum è captivitate Babylonica Remp. et Ecclesiam Iudæorum restauraturus, quid agit? Primò omnium sacræ scripturæ libros inquisivit et collegit, postea scholas et synagogas instituit et aperuit. Sed exemplis quoq; aliorum rem illustremus. Carolus magnus, quod collapsas Scholas et Academias erexerit, magni nomen est consecutus. Saron Gallorum rex, cùm ferociam Gallorum comprimere non posset et in officio continere, publica gymnasia introduxit, quibus ferocia ingenia mitigavit, et ad humanitatem traduxit. Schola enim est institutio liberalis, quæ emollit mores, nec sinit esse feros. Ideò Cicero alibi,* nihil *ait,* hominum vitæ datum melius, quàm illa mysteria quibus ex agresti immaniq́ue vita exculti ad humanitatem traducti sumus. Bonarum enim artium mater philosophia, urbes peperit & belluinos dissipatosque homines conjunxit in unum locum: atque inventrix legum, morum & disciplinæ magistra fuit. *Iulius Cæsar ex Ægypto insignes mathematicos in Italiam adduxit, AUgustus Octavius hujus successor juventuti præceptores optimos constituit. De Nerna & Trajano idem refert Dio. Hadrianus etiam Scholas et Bibliothecas plurimas instituit. Quos omnes tamen in eadem caussa superant Constantinus et Theodosius, ut refert Nicephorus* libro *10.*capite *52.*& libro *14* capite *3. Carolus* IV. *Romanorum Imperator in Scholam Pragensem aliquando ingressus, cùm disputantes Philosophos per horas quatuor audivisset, et purpurati cænæ tempus adesse dicerent respondit:* Mihi tempus minimè: Nam cœna mea hæc est, ut testatur Crantzius libro decimo Vandaliæ. *Alphonsus Arragonum rex sapißimæ lectionibus professorum interfuit, ut testatur Panormitanus* lib.1.de rebus gestis ipsius. *Ludovicus* XII. *Gallorum rex potentißimus, Ticini Iasonis jurisconsulti auditorium ingressus, scholasticis silentium indixit, atque ijs immixtus consedit et docentem Iasonem per horam audivit. Posti lectionem verò sibi à latere comitem Iasonem esse voluit tecto capite, quem toga aurea donavit. Narrat Bodinus, quod Selimus Turcarum imperator, commentaria Cæsaris primus in vernaculam linguam transferri curaverit, ex ijsq; bellandi arte instructus, magnam Afri-*

fricæ et Asiæ minoris partem, cum majorum imperio conjunxerit. Artaxerxes rex Persarum Hisaum præfecto Helleſponti ſcripſit, ut Hyppocratem medicum, quibuſcunq; poſſet fieri, præmijs, in familiam ſuam invitaret. Et alia exempla plura refert Chaſſan. in Catalog. glor. mundi, conſiderat. 7. parte 10. *Quid dicam de eximijs privilegijs, quibus ſtudia bonarum artium ob inſignem earum utilitatem Imperatores ornarunt? De hiſce privilegijs & immunitatibus licet videre* titulo C. de profeſſ. & medic. tot tit. C. de Epiſcopis & Clericis, titul. de ſacroſancta Eccleſ. Novell. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 46. *Inprimis verò de docentium & diſcentium privilegijs Imperatorum conſtitutiones extant in* l. 3. l. 5. l. 8. C. de profeſſ. & medic. l. 8. §. 4. l. 6. l. 11. de muner. & honor. Novell. 131. apud Horat. Luc. de privilegiis ſtudioſorum. Petrus Gregorius lib. 3. cap. 7. lib. 13. c. 10. lib. 18. c. 7. de Republ. *quæ privilegia etiam in ſacra ſcriptura approbata videre licet.* Exod. cap. 30. 22. & ſeqq. Num. cap. 1. 47. 49. 5. lib. 3. Eſdr. cap. 8. 24. 25. *Hæc eximia & magna privilegia tot Imperatores & pij magiſtratus, docentibus & diſcentibus nunquam tribuiſſent, niſi ſcholas conſervare Eccleſiæ & Reipubl. maximè intereſſet. Rem enim magnam ob utilitatem & neceſſitatem ſuam, homines ſapientes in pretio habere ſolent. Ideóque Eccleſia inter graviſſimas cãlamitates privationem ſcholarum & ſynagogarum in Republ. refert, cùm ita conqueruntur pij in* Pſalmo 74. 7. immiſerunt ignem in ſanctuaria tua, dejicientes in terram profanarunt tabernaculum nominis tui. incenderunt omnes ſynagogas DEI fortis dejicientes in terram: inſignia noſtra non videmus. Non eſt amplius propheta, neque eſt apud nos, qui ſciat uſque quò. *Ezechiel propheta cùm pœnam & iram DEI declarare vellet,* c. 7. 26 dicit: Ærumna ſuperveniet ærumnæ: deſiderabunt viſionem à propheta, & lex peribit à ſacerdote, conſiliumque à ſenibus. Salomo Prov. c. 19. Vbi non eſt prophetia, inquit, diſſipabitur populus & Iſa. c. 3. 2. 3. & ſeqq. miſerrimus Reipubl. ſtatus deſcribitur, ubi nulli doctores & præſides 2. Chro. c. 15. 3. dies multi aguntur Iſraëlitis ſine Deo vero, & ſine ſacerdote docente ac ſine lege. Amos c. 8. 11. 12. 13. c. 9. 11. 12. & ſeqq. *Fundamenta terræ dimoveri ignorantibus & non animadvertentibus malis & impijs magiſtratibus conqueritur Pſaltes* Pſa. 82, 5. *Sed ad noſtra ſecula nos convertamus. Quando Eccleſia Romana ad tantam defecit barbariem doctrinæ, morum & religionis? Nimirum, poſtquam ſcholæ aut penitus negiectæ fuerunt, aut ſanè barbaris ſophiſtarum literis corruptæ. Qui præterea maximè Eccleſiæ & Reipublicæ nocuerunt? Illi ſane, qui ſcholas honeſtarum artium deleverunt: ſicuti Julianus Apoſtata, tum maximè nocuiſſe legitur, quando ſcholas bonarum artium clauſit Chriſtianis, & Antiochus quando*

scripturam sacram veteris testamenti abolere voluit. 1. Macchab. c. 1. 59. Contrà, qui optimè de Ecclesia & Republ. meruit sunt? Omnium judicio illi, qui hospitia ecclesiæ & scholis præbuerunt. Adhuc est ob oculos exemplum Germaniæ: in hac simul cum bonis artibus & disciplinis, patrum nostrorum memoriâ studium sacrarum literarum etiam restitutum & integritas cultus divini & veritas, quæ sub Papatu in regno tenebrarum per multos annos pressa corruptaq; erat. Nimirum, ut deletis, vel neglectis scholis, nulla Respub. stetit, aut stare potuit, sic excultis illis regna florentissima plurima extiterunt. Quid aliud diluvium induxit in primo illo seculo, quàm quod nulla cura haberetur institutionis & scholarum. Unde homines profani, impij, athei, & obbrutescentes, pœnas hisce sibi attraxerunt. Quid aliud Judeis perniciem & deportationem Babylonicam attulit? quid clades & alias calamitates illis peperit, nisi quod Levitæ & sacerdotes, & totus populus officium suum in docendo & discendo neglexissent? Nam si sapientum & doctorum hominum multitudo est orbis sanitas & oculus: horum defectus & ademptio, quid aliud, quàm morbus et cæcitas? Si doctrina scholarum est officina pietatis & virtutum, seminarium Reip. & Ecclesiæ, quid aliud privatio harum, quam atheismus, epicureismus, & regnum tenebrarum? Homo sine literis & scientia, jumento comparatur. Psalm. 49. & 72. Unde Diogenes videns divitem literarum ignarum, sedentem super lapidem, dixit: lapis super lapidem. Si enim doctorum hominum scientiâ mundus illustratur, quid aliud imperitorum ignorantiâ, quàm mundi obscuratio? imperito homine nihil iniquius. Et cæcus cæci dux si est, nonne ambo cadent in foveam? sed non est opus, ut rem manifestam ob oculos positam amplius declarem.

Venio igitur ad antiquitatem scholarum, de qua secundo loco dicere constitueram. Hanc cùm ex fide dignis testibus probare cupiam, eam nullo alio ex fundamento melius & certius, quam ex sacra scriptura, quæ omnium historiarum antiquissima & certissima est, demonstrari posse arbitror. Videamus ergò, quid de schola sacra scriptura nobis tradiderit: Hoc, ut dilucidius fiat, tres temporum periodos mihi hac in causa observandas esse existimo. Nimirum qui'snam scholarum status fuerit a tempore mundi conditi, usque ad tempora Judicum & Regum. Deinde, qualis sub Judicibus & Regibus politiæ Mosaicæ, usq; ad Christi adventum. Et deniq; qualis sub Apostolis & primitiva Ecclesia ad hæc nostra usque tempora. Nam, non eadem in his omnibus scholarum ratio fuit, & status idem. In prima periodo, quam dixi, scholæ & exercitia pietatis & bonarum artium pauca eaq; magna ex parte privata fuerunt. Nam cùm exiguus hominum numerus illo tempore esset, ex iisq; pauci studiosi pietatis, justitiæ aliarumq; virtutum, quorsum scholas plures easq; publicas aperire & constituere necesse fuit, aut etiam plures constituere po-

tuerunt?

tuerunt? uti posteà hominum numero aucto & mundo repleto? Sed videamus tamen, quæ illo tempore primi seculi pietatis, justitiæ aliarumq; virtutum exercitia, quæq; illarum officinæ extiterint. Schola prima domestica & privata fuit in domo Adami, in qua de fide et nascituro Christo Abel institutus fuit uti colligitur ex c.11.ad Hebræos. *et post hunc frater eiusdem Seth, quo tempore (testante scriptura) nomen Iehovæ publicè prædicari et invocari ceptum est.* Gen.c.4.26. *Abel verò, de quo dixi, quomodo sine fide meliorem hostiam DEO offerre potuisset, quam Cain? Et Seth cum familia DEVM incognitum quî invocare potuisset? cognoscere verò eundem DEVM sine privata domestica institutione et scholis pietatis, quomodo homines naturâ cæci potuissent? Fides enim non nobiscum nascitur, sed ex auditu verbi DEI et institutione generatur.* Rom.c.10.14. *nec animalis homo est capax eorum, quæ sunt spiritus. Fuisse ergo scholam tempore Sethi duntaxat in familia illa colligimus. De posteris Sethi idem legimus. Nam Noah post diluvium holocausta et odorem gratum DEO exhibuisse, constat ex* c.20.21. *Postea et Abraham in sua familia scholam habuit. Nam ex patria sua Ur-Chaldæorum profectus, circa Bethel Iehovæ legitur altare ædificasse et nomen Iehovæ aliquoties invocasse.* Gen.c.12.8.c.13 4.18.&c.15.9.10.11 *De hujus Abrahami institutione DEUS testimonium ferens in* c.17.Genes.dicit, Ego sum Deus omnipotens indesinenter coram me ambula, & esto integer. *Quo tempore signum fœderis circumcisionem accepit, et præclarum illud testimonium, quod legitur* c.18.19. Nam ego, dicit Iehova, agnovi Abrahamum, ut cùm præcepcrit filiis suis & familiæ post se, etiam observent viam Iehovæ, exercendo justitiam & jus, utque præstet Iehova Abrahamo id quod promisit. Quid hic apertius de juventutis fideli institutione dici potuit? quid expressius de institutionis hujus propagatione ad posteros? Scio inquit Iehova, quod præcepturus sit filiis suis & familiæ suæ post se, eamq; instituturus in viis domini. *Nam jòlebant patres totam suam familiæ erudire uti colligitur* ex Ioh.c.4. 53. Act.c.10.2.24 33 c.16.33 *Tempore Adami et Sethi scholam fuisse ex necessarijs caussis collegimus: hic verò tempore Abrahami extitisse scholam et juventutis institutionem, aperto testimonio evicimus. Hæc Abrahami institutio pia familiæ et domesticorum, repetitur,* cap.20.17.c.21.33.c.22.14.15. & seqq.c.24, *et commendatur iterum* in c.26.5. *quam hujus filius Isaac a patre acceptam, continuavit et posteris suis tradidit, ut videre licet.* Gen.c.25.2.c.26,25.c.28,1,2,3,4. *Quid nunc dicam de Iacobo, Isaaci successore et filio? Hic similiter exercitia pietatis à patre accepta, toto vitæ suæ tempore coluit et liberis suis tradidisse legitur.* Gen.c.28,18, *et seqq.c.31,11,12,13,13,54.c.33.20,c.35,1,2.3,4, et seqq. ubi prolixè Iacob liberos et uxores totamq; familiam suam de DEO ipsius q;*

cultu docuit eamq; institutionem repetijt. c.46.1.2.c.48.c.49. *ubi liberos suos congregatos docuit de rebus gravissimis futuris. Atq; hæc privata domestica schola & institutio in familia Abrahami cõtinuata & quasi per manus transmissa fuit ad posteros ejusdem per annos quadringentos, & usq; ad nativitatẽ Mosis & liberationem atque migrationem populi ex Ægypto duravit. Atq; sic ex Iacobi schola, posterorum Iacobi scholam, quæ fuit in Ægypto, ingrediamur, quæ nos deducet in secundam periodum temporum, scholas scilicet populi Israëlitici aucti & viventis sub judicibus & regibus. Qui ergò scholarũ status fuit in hac periodo? In Ægypto quidem scholæ fuerunt privatæ & domesticæ, quas quilibet in familia & domo sua exercuit. Post Iacobum quidem Ioseph in Ægypto, fratres suos & totam familiam de voluntate & exitu populi Israëlitici ex Ægypto docuit, ut habetur* Gen. c. 50. 23 *Post Iosephum quælibet tribus in sua familia scholas habuit, eousq;, quo DEUS Mosen & Aäronem legis & voluntatis suæ interpretes & internuncios publicos excitavit, qui postea docendi munus ex mandato DEI susceperunt. Nam cùm populus Israëliticus mirum in modum auctus esset, quomodo prior domestica privata institutio sufficere potuit? Ergò ipsa populi Iudaici aucti utilitas, necessitas & DEI gloria institutionem publicam desideravit. Hæc ergò publica institutio primo, ut dixi, Mosi & Aaroni à DEO ipso fuit commendata. Posteà verò, cùm nec hi duo sufficerent, toti tribui Levitica, uti apparet ex* Exod. c. 3. c. 4. c. 5. & seqq. c 13. c. 28. & seqq. *Moses igitur & Aaron primi populi doctores publici, suos discipulos & totum populum instituerunt & docuerunt de agno paschali, ut habetur* Exod. 12. Deut. c. 4. 14. *de manna,* Exo. 16. *de consecratione primogenitorum,* c. 13. *de liberatione facta,* c. 15. *de justitia et de judicijs,* c. 18. *de Decalogo,* c. 20. *Præscripserũt quoq; leges ceremoniales, de cultu divino,* Exod. c. 28. & seq. *similiter leges judiciales politicas & jura docuerunt. Hoc est, ut summatim dicam, Theologiam & Iurisprudentiam tradiderunt. Hoc leges, quas dixi, & præcepta, quæ literis consignata nobis reliquerunt, luculencer docent. Quæso enim, de quibus rebus alijs, quam de theologicis & juridicis loquuntur? Sed audiamus de hac re quæ extant testimonia sacra.* Deut. c. 4. 14. mihi, *ait Moses,* præcepit Iehova, tempore illo docere vos statuta & judicia, ut exerceatis ea in terra, quò mox transituri estis & c. 5. 1. Hæc est lex illa, quam proposuit Moses filiis Israëlis. & vers. 7. & passim alicubi. *Quæ igitur amplius, cùm mandatum DEI de docendis & instituendis Israelitis extet, deq; doctrina ab ipsis tradita constet, de scholis eorundem publicis dubitabit? Quasi scilicet institutio sine schola, docentes sine discentibus, præceptor sine discipulo esse, aut intelligi possit? Expressiora Dei mandata de domesticis scholis instituendis requiramus? Exeant* Deut. c. 6. 6. & erunt, ait Iehova, præcepta ista quæ ego præcipio

tibi

tibi hodie, in corde tuo: eaque acutè ingeres filiis tuis, ac loqueris de iis cùm ſedes domi tuæ, cùm ambulas per viam, cùm cubas, cùm ſurgis, & ſeqq. & c. 4. 10. ut, ait, diſcant illi timere me, quibuſcunque diebus victuri ſunt ſuper terram: & doceant filios ſuos. & cap. 6, 20. dicit Moſes, cùm interrogaverit te filius tuus poſthac, dicendo: Quid ſibi volunt teſtimonia, ſtatuta & judicia illa, quæ præcepit DEUS Iehova noſter vobis? Dices filio: Servi eramus in Ægypto, &c. & præcepit nobis Iehova exercere omnia ſtatuta iſta, timendo DEUM Iehovam noſtrum, & quod Exodi cap. 12, 24, & ſeqq. & Deut. c. 11, 19, repetitur. Præterea, ait, docebitis ea filios veſtros, loquendo de eis, quum ſedes domi tuæ, cum incedis per viam, & cum jaces & cum ſurgis. *Publicæ igitur Scholæ Iſraëlitice, primi doctores fuerunt Moſes & Aaron, cùm interim privatæ ſcholæ domeſticæ ab iiſdem non ſublatæ, ſed confirmatæ fuerint. Sed cùm hi duo publici doctores, in tanta populi frequentia & turba ſufficere non poſſent, ſuaſit utilitas & neceſſitas, ut plures tum ſcholæ publicæ diverſis in locis, tum doctores & ſcholarchæ plures conſtituerentur. Doctorum illorum quidam ordinarij fuerunt, ut Levitæ, ſeu tota tribus Levi, uti dixi. Quidam etiam extraordinarij à DEO excitati, quando Levitæ non faciebant officium. Tales fuerunt prophetæ. De ſingulorum horum officio docendi in ſcholis & ſynagogis & eccleſiis extat*, Levit. cap. 10, 11, *ubi DEUS de Levitis præcipiens, ait,* Vinum, vel potum inebriantem ne bibito, tu aut filii tui, quando ingreſſuri eſtis tentorium conventus ad diſcernendum inter ſacrum & profanum, ad docendum filios Iſraëlis omnia illa ſtatuta, quæ edixit Iehova per Moſen. & Ezechiel. cap. 44. & Malach. c. 2. Sacerdotis labia, ait, cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ipſius, quia angelus Domini eſt. & Agg. c. 2. & Deuter. cap. 18, 5. Quia eum ſelegit Iehova ex omnibus tribubus, ut conſtanter adminiſtret in nomine ipſius, ipſe & filii ejus omnibus diebus. Deut. c. 17, 8. Si occulta res erit tibi, &c. Surges & aſcendes ad locum quem elegerit Iehova DEUS tuus, & adibis ſacerdotes, Levitas, vel ſummum judicem, qui erit diebus illis, ut conſulas eos, & indicent tibi ſtatum illius rei, & obſervabis, ut facias ſecundum ea, quæ te docuerint. *Levitæ hi, ut melius & majori cum fructu docere poſſent, paſſim in tota terra & regno Iſraëlis ſuas urbes cum ſuburbanis habuerunt.* Num. c. 35. Ioſ. c. 21, 3, 41. *in quibus urbibus, quarum erant quadraginta octo, ſuas ſcholas, Academias & ſynagogas Levitæ habebant, & publice docebant: poſtea vero in ſingulis civitatibus, in Synagogis Levitæ Moſen & prophetas docebant,* Actor. 15, 21. & c. 13. *Sicuti & Chriſtum poſtea totam Galilæam & Iudæam tranſiiſſe & in ſynagogis illarum docuiſſe conſtat,* Matth. c. 4, & c. 9, c. 12, & c. 13.

Ampliſſimos quoq; proventus, decimas, cenſuſq; à ſingulis tribubus Levita habebant, ut nimirum liberati curis & mundi negotijs, liberius & commodius docendi muneri & ſtudioſæ juventuti vacare poſſent. Siquidem nemo qui militat, vitæ hujus negotijs implicatur, 2, Tim. c. 2, Levitarum horum quidam diſcebant, quidam docebant, hoc eſt, quidam diſcipuli, qui tam doctores erant. Diſcipuli & theorici incumbebant theoriæ & ſtudijs legis, uſq; ad annum vigeſimum: ab hoc uſq; ad trigeſimum ætatis annum, erant intermedij: poſt trigeſimum verò annum fiebant practici & admunus docendi in ſynagogis & ſcholis, vel officia illa eccleſiaſtica admittebantur, ut patet ex Num. c. 4, 3 c. 8, 24; 1, Chro 23, 26. ubi Iun. Eſr. c. 3 8. *Quidam etiam ex ijs populo publicè prælegebant ſcripturam, eamq; interpretabantur,* Nehem. c. 8, 3, & ſeqq. c. 9. 3 4. Matth. c. 23, 1, 2 & ſeqq 2, Chron. c. 17, 7, 8, 9, *ubi pius rex Joſaphat anno tertio imperij ſui legitur miſiſſe per univerſam Iudeam, qui in ſingulis civitatibus docerent & erudirent populum in ſynagogis. Sed cum Levitarum horum docentium in ſynagogis & eccleſijs ingens eſſet numerus tempore Davidis, ideò David, & poſt eum Salomo, ordines horum miniſtrorum & docentium conſtituit: eoſq; in claſſes 24 redegit, atq; diſtincta eorum munera tradidit in ſynagogis & templo Hieroſolymitano, ut conſtat ex 1,* Chron. c. 23 c. 24 c. 25, c. 27, 2, Chron. c. 8, 26, c 23 8, c. 29, 25, & ſeqq. *quæ claſſes & ordines Levitarum uſq; ad adventum Chriſti remanſerunt, ubi apparet ex* Luc. c. 1. 2 8, 2, Macch. c. 10, 6, 7, 1 Eſd c. 3, 4, 5, 6, c. 6. 18, Neh c. 12 44, *etiam in captivitate Babylonica,* Daniel c, 1, *& poſt reditum in patriam Hieroſolyma,* Heſr. c. 1, 1, 2 c. 3, 2. 4 c. 5 2, c. 7, 6, 10, 25 c. 9, Nehem. c. 5. c. 7 c. 8, 9, 10. *Sed quid de extraordinarijs doctoribus, prophetis dicemus: Hoſce etiam eccleſiarum ſynagogarum & ſcholarum doctores & moderatores fuiſſe, conſtat argumento illorum quæ dicuntur in* Act. c 13. 1. & 1, Cor. c. 14, *ubi Apoſtolus dicit, qui prophetat, hominib. loquitur ad ædificationem & exhortationem & conſolationem, 1,* Cor. c. 12. 28. Eph. c. 4. 12 1. Cor. c. 14, 1, 3, 29, 30 Eſa. c. , 1, *Sic Samuel propheta ex inſtitutione ſummi ſacerdotis Heli* 1, Sam. c. 1, 25, 26, c. 3, 1, 2, *ſcholarum & eccleſiarũ egregius doctor ſuo tempore extitit ſub primo rege Judaico, uti habetur in* 1, Sam c. 3 20, 21, c. 7 2 & ſeqq. c 14 15, 16, *& filios à ſe eruditos judices conſtituit,* cap. 8, 1, 2, & ſeqq. *atq; ſchola prophetarũ, hoc eſt, diſcipulorum, inſtituit & habuit celebrẽ, cui ipſe præfuit in Najoth,* 1, Sam. c. 19 20, 21, & ſeqq. *Hoc tẽpore, nimirũ ſub regibus, alia plurima collegia prophetarũ, & diſcipulorum diſcentium extitiſſe, probari poteſt ex* 1, Sam. c. 10, 5, *ubi dicit Samuel ad Saulem, fiet, ut occurras turbæ prophetarum deſcendentium de illo excelſo,* & verſu 11, & ſeqq & 1. c. 19, 20, & ſequentibus, cap. 8, 9, capite 22, 11, 12 2, Sam capite 7, 3, 4, 5, & ſeqq. c. 12, 1, Regum c. 13, 1. 2. *Prophetarum verò filij ſpirituales,*

quid

quid aliud, quàm ſtudioſi legis Dei, Theologiæ & juris, ſeu legis moralis, ceremonialis & forenſis, ſeu judicialis fuerunt? Hoc enim aperte colligitur, imò probatur ex 1. Corinth. c. 12, c. 24, Act. c. 2 17, *Atq; eo tempore vulgò dicebatur*, Etiam Saul inter prophetas, *hoc eſt, inter diſcipulos?* 1, Sam c. *10, 11, 12. Poſt Samuelem eaſdem ſcholas, collegia, ſynagogaſq; retentas fuiſſe ſub ſequentibus regibus conſtat ex* 1, Regum c. *18, 13, ubi Hobadia ad Eliam prophetam et collegio prophetarum præfectum*, Nonne inquit, indicatum eſt domino meo, quid fecerim, cùm occideret Ieſebel prophetas, ut occultavi è prophetis Iehovæ centum quinquagenos viros in una ſpelunca? *Egregium ſanè ſtudium pijſimi hujus Hobadiæ in ſcholis earumq; diſcipulis ad ſeminarium Eccleſiæ & Reipublicæ conſervandum, occultandis et defendendis? Exempla plura alibi leguntur: imprimis verò* 2, Regum c. 2, 5. accedentes filii prophetarum, qui agebant Ierichunte, &c. verſu 7, quinquaginta viri è filiis prophetarum euntes conſtiterunt è regione populi & verſu *15, 16, 17*. & rurſum capite *4, 1, 2*. & ſequentibus, *38, 39*, capite *6, 1*. Dixerunt, ait textus, filii prophetarum (qui ſcilicet diſcendi cauſſâ Eliſæ adhærebant & diſcipuli erant, quales etiam ab Apoſtolo filii dicuntur ad Galatas & Corinthios, & Eſaiæ capite 8 16, 18) Ecce, jam hic locus, ubi nos conſidemus, coram te anguſtior eſt, (hoc eſt auditorium, in quo nos doces, eſt anguſtius) quam ut nobis ſit ſatis. Abeamus quæſo, ad Iordanem, ut accipientes inde quiſque tignum unum, paremus illic locum, ubi habitemus, &c. 6. Elyſa vocato uno ex filiis prophetarum dixit &c. & verſu 4. Abiit itaque puer ille propheta Ramotas Gilhadis. Quid Amos de ſe dicat, ex capite *7, 14*, conſtat; Non eram, inquit, propheta, neque filius prophetæ: ſed bubulcus eram, perquirens ſycomora, cum adſumpſit me Iehova, & dixit mihi, Abi prophetato apud populum meum. Extant exempla plura. 1, Chron. c. *15*, c. *16 22*. 1, Regum c. *2. 26, 27*, Eſaiæ c. *49. 23*. & 6. *8, 16, 17*, c. *4. 13*, & paſſim alicubi. *Porrò in Levitarum Synagogis, collegijs & ſcholis, quid aliud à doctoribus et profeſſoribus illis ſanctis, quam artes liberales diſcentibus traditas fuiſſe dicemus? et quid aliud illo tempore ſcholas, quam officinas pietatis et virtutum et ſeminarium Eccleſiæ et Reipubl. fuiſſe exiſtimabimus? Mandatum ſiquidem Moſi DEUS dederat, de docendâ lege, quæ eſt moralis, ceremonialis, vel judicialis. Fuerunt ergò Scholæ et Synagogæ illæ Theologicæ et juridicæ: in quibus etiam quæ nunc philoſophica vocamus, tradebantur. De hac doctrina teſtantur omnes libri Moſis, judicum et Regum et Prophetarum, in quibus partim theologica, partim juridica, partim politica, partim philoſophica traduntur et diſcentibus inculcantur et de quibus conſulere Doctores dubitantes jubebantur. Sic enim habetur* Deut. cap.

17,8. Si (dicit ibidem Moses,) occulta res erit tibi in judicio ferendo inter cædem & cædem, inter litem & litem plagam et plagam, rebus cõtroversis intra portas tuas; tunc surgens ascendens ad locum quem elegerit Iehova Deus tuus, et adibis sacerdotes Leviticos, vel ad summum judicem (scilicet prout causa ecclesiastica, vel civilis est) quid erit diebus illis, ut consulas illos et indicent tibi statum illius judicii, et observabis ut facias secundum omnia, quæ docuerunt te. *Facultatem quoque interrogandi placide et verecunde de iis quæ intellecta satis non erant, et respondendi, omnibus qui volebant datam in hisce Synagogis, apparet ex* Luc c. 2 46, et 1, Corinth. c. 14, *et tot locis, in quibus discipuli Christum interrogasse dicuntur. Ex Scholis igitur Hebræorum prodibant Theologi, jurisconsulti et alij viri docti. Politicos quoq; suos egregios illam ætatem habuisse constat ex tot testimonijs, quot in politicis propræceptorum illustratione adduximus. De egregijs Ecclesiæ judaicæ doctoribus, qui illo tempore floruerunt et jureconsultis, qui lites et controversias inter disceptantes litigantes dirimebant, res est notior, quàm ut exemplis probem. Nec dubium est, ætatem illam suos medicos, physicos, aliosq; doctos viros habuisse, quod tot locis probatur quot Daneus in suis commentarijs ethycis et physicis ex scriptura adducit. Nam licet veteres illi prophetarum auditores præcipuè discebãt oracula cœlestia et legem moralem, ceremonialem et judicialem, tamen alias quoque artes adjungebant. Discebant aliquid de natura rerum, quærebant historias, musicæ et medicinæ studiosi erant, ut exemplis excellentissimorum medicorum et musicorum illius seculi comprobari potest. Theologos et jurisconsultos ex hisce Scholis ad officia publica sumptos constat ex* 2, Chron. c. 19. 8. 11. 1. Chron. c. 18 14. 15. 16. Psalm. 122. 1. Reg. c. 4, 1, 2, 3, & seqq. 2. Sam c 9. 2 3. 4. c. 20. 23. 24. 25. Ezechiel. c. 7. 24. & seqq ubi Iun. Num. c. 27. 20. 20, 22. *Posteriori seculo, tempore Christi, Theologi pharisæi, Iurisconsulti verò scribæ, utriq; legisperiti & legis interpretes (*Lucæ c. 11, 45*) appellabantur, ut passim apud Evangelistas videre licet. Ut igitur concludam hanc periodum, quæ fuit sub regibus usq; ad Christum, certum est ex sacris, scholis ordinariè præfuisse Levitas, quorum successio perpetua & continua fuit, præfuisse etiam extraordinariè a DEO excitatos prophetas plures, ex quibus primus (quod sciam) fuit Samuel, post quem floruit Nathan: deinde Abias Silonites, sub Salomone & Ieroboamo. Hunc secutus est Ananias, Asa tempore. Sequenti tempore excitatus fuit Elias, qui cum diu res maximas gessisset, antequam a DEO in cœlum evectus est, successorem Elisæum delegit. Elisæus annos septuagintacirciter docuit, & scholas aperuit in populo DEI. Hunc Elisæum vidit Esaias adolescens: Esaiam Ieremias: Ieremiam Daniel: Danielem Zacharias: Zachariam Esdras & Nehemias: Nehemiam Onias, celebratus in ecclesiastico. Aliquanto*

poſt hunc ſecuta ſunt tempore Macchabæorum. eorumq; bella: quo tempore vixit Matathias ſacerdos, qui legis divinæ aſſertor extitit. Aliquanto poſt fuerunt Simeon & Zacharias, quorum mentio fit in Luc. c. *1. Deinde Iohannes Baptiſta, qui ſuos diſcipulos ad Chriſtum mittit.* Iohan. c. *1, 28.* Matth. c. *11. 2. Poſt quem Chriſtus docere cœpit & diſcipulos habere, in quo pervenio ad penultimam periodum, ſcilicet, ut dicam, quæ ſcholæ pietatis & juſtitiæ officinæ extiterint tempore Chriſti & Apoſtolorum. Hoc igitur tempore, duorum generum ſcholæ fuiſſe leguntur: una Iudæorum, quæ erat Phariſæorum, in qua Moſis ſcripta & prophetæ explicabantur, quamvis non ſemper dextre. uti conſtat ex Chriſti refutatione,* Matth. c. *5.* Luc. *18*, c. *6, 14,* Iohan. c. *5, 7, 9.* Matth. c. *9*, c. *23*, c. *12*, & paſsim aliis in locis. *qui legis Doctores & Scribæ vocantur.* Luc. c. *5*, c. *7.* Matth. *22. Altera Schola erat Chriſti & poſt hunc Apoſtolorum. De Phariſæorum ſcholis & diſcipulis, extat teſtimonium apud* Matth. c *22, 15, 16, ubi Phariſæi ſuos diſcipulos è ſcholis ſuis mittunt ad Chriſtum, & apud* Iohan. c *3, 10, ubi Nicodemus dicitur fuiſſe Doctor in hiſce Phariſæorum ſcholis, ſicuti & Gamaliel* Actor. c. *22, Paulus fatetur, ſe in ſchola Gamalielis condiſcipulos ſuos ſuperaſſe,* Galat c. *1, & Timotheus Pauli diſcipulus dicitur, 2,* Timo. c *3. 1. De Zacharia & Simeone,* Lucæ c. *2. In hiſce utriſq; ſcholis Moſes & Prophetæ, hoc eſt, lex moralis, forenſis, judicialis & ceremonialis, unà cum hiſtoriis legebantur & explicabantur a Phariſæis & ſcribis, doctoribus, & Apoſtolis, ut liquet ex plurimis teſtimoniis,* Matth. c. *4, 23*, c. *6, 2, 5*, c. *23, 6*, Actor, c. *13, 14*, & ſeqq. ingreſsi, dicit, ſynagogam, die Sabbathorum ſecebant: Poſt lectionem autem legis & prophetarum miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes; Viri fratres, ſi quis eſt ex vobis ſermo exhortationis ad populum dicite, &c. & c. *15. 21.* Moſes inquit, à temporibus antiquis, habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in ſynagogis, ubi per ômne ſabbathum legitur, c *19, 8*, Ingreſſus Paulus ſynagogam, cum fiducia loquebatur per tres menſes, diſputans & ſuadens de regno* De i, Actorum c. *20, 7*, Una ſabbathorum cùm conveniſſemus ad frangendum panem, Paulus diſputabat in mediam noctem, &c. *Quid dictis hiſce clarius de ſcholis dici poterat? Quid gravius, quid melius? Nimirum piiſſimi & doctiſſimi homines ſcholas frequentarunt, ibiq; ſe in pietatis ſtudio exercuiſſe, diſputaſſe, alios q; docuiſſe, vel didiciſſe leguntur. Fecit hoc Chriſtus ſalvator noſter. Fecerunt hoc Apoſtoli. Fecerunt hoc pij omni tempore. Quo ſuo exemplo, quid aliud docere voluerunt, quam ſcholas pietatis honeſtarumq; artium omni ſtudio nobis frequentandas eſſe diſcendi cauſſa? De Chriſto adoleſcente 12, annorum legimus* Lucæ c. *2. 4. 6. inventum illum ſedentem & docentem in medio doctorum. audientem & interroganem eos; ſicuti & alibi, in ſchola hiſce docuiſſe,* Matth. c.

4.c.9 c.12 Luc.6.& Luc.c.4.15.16.17 *legitur, ubi Christus docuisse in synagogis ipsorũ et die sabbathi in synagogã ingressus dicitur, & surrexisse, ut legeret; datumq; ei fuisse librũ prophetæ Esaiæ, ex quo multa egregia, magna cum admiratione auditorũ explicasse dicitur. Quid, quod alibi Christus de Pharisæis & Scribis testatur? Dicit hosce in cathedra Mosis, hoc est, in scholis & synagogis sedere & docere,* Matth.23.1.2.3. *Habebant enim in scholis cathedras superiores et inferiores, quas discentes & docentes & conferentes inter se occupabant, uti constat ex* Matt.d.c.23.6. *Erat & Archisynagogi,* Matt.c.5. *Ergo mos ille docẽdi et discendi in scholis illo tempore usitatus, etiã a Mose ante observatus fuit. In hisce scholis Iudæorũ, sicut in tẽplo legitur etiã alibi Christus docuisse.* Matt.c.26.55.Marc.c.4.49.c.6.2. *Ad hasce scholas fratres epulonis discere cupientes, Abraham remittit. Habent, inquit,* Luc.c 16. *Mosen et prophetas, ab hisce instituantur, ne veniant in hunc locum. Centurionem alibi Iudæi commendant ob hoc quod synagogam ipsis ædificaverit.* Luc c.7.5. Matth.c.4 23.c.6 2.5.c.23.6. *De schola et discipulis Christi et Iohannis Baptistæ quid dicemus: De Iohannis schola et discipulis extat* Iohan.c 1.28. Matth.c.11 2. *De Christi discipulis testatur Ioannes,* Iohan.c 4.1.2. Nam dicit: Vt ergò cognovit Dominus, Pharisæos audivisse ipsum plures discipulos facere & baptizare, quàm Iohannes: quanquam Iesus ipse non baptizabat, sed discipuli ejus. *Nec duodecim tantum Apostolos Christi discipulos fuisse putandum est, de quibus testimonium extat apud* Matth. c.10.2.c 4 18.& seqq.c.11.1.Marc.c.2 14.15 23. *sed plures alios eundem habuisse testatur* Lucas c.10 1. Post hæc autem (dicit) designavit Dominus etiam alios 70. misitque eos binos ante faciem suam in omnem urbem & locum, quo futurum erat ut ipse veniret. & seqq. & vers 17. *Sed prolixus essem, si omnia quæ extant, de scholis Christi et fidelibus illius institutione, vellem adducere. Videre licet* Matthæ c.11.1, c.12, c.13, 10, 11, 16, 36, Marc.c.7, 17, Luc.c.9, 45, Ioh.c.2 19.22, c 12, 16 c.13.7, 33 36, c 16, 12 17. *et totam historiam vitæ Christi. Atq; hoc docendi officium, hoc est, Scholas, Christus post ascensionem suam discipulis Apostolis demandavit, ut habetur* Marci capite 16 14.15.16. & sequentibus. Matth. capite 28 19 *Quod egregiè quoque Apostoli præstitisse, passim in actis eorundem probatur:* imprimis Actorum capite 15. Moses ab antiquis ætatibus habet, qui ipsum prædicent in synagogis in singulis civitatibus. capite 13, cap. 15, ccap. 20.7 cap 6, 9 cap 22 cap. 18, cap. 14, *& testantur abunde etiam Apostolorum horum scripta nobis relicta. Constat ergò hunc docendi & discendi morem antiquum a majoribus per manus posteris traditum, sicuti &* Matthæi cap. 23. *dicitur. Proferam unum atque alterum locum ex plurimis.* Actorum cap. 17, vers. 2. *dicit Lucas:* Venerunt Thessa-

Theſſalonicam, ubi erat ſynagoga Iudæorum; ſecundum conſuetudinem autem (ubi rurſum obſervãdum quod dicit per conſuetudinem,) Paulus introivit ad eos & per Sabbatha tria diſſerebat eis de ſcripturis, aperiens & inſinuans quod Chriſtum oportuit pati. *Formam verò & modum diſcendi, docendi et communicandi in ſynagogis de lege et verbo DEI, deſcribere videtur.* Paulus *1.* Corinth. cap. *14.* 5. & Actorum cap. *13. 14.* & ſeqq. & cap *17.* Diſputabat igitur in ſynagoga cum eis, & cap. *17.* verſ *11.* Quotidie ſcrutantes & diſcentes ſcripturam an ita ſe haberent. & cap *2.* Erantque perdurantes in doctrina Apoſtolorum. *Ex quibus, in verbis* quotidie ſcrutantes *et in verbis* perdurantes in doctrina *innuitur mos et recepta conſuetudo diſcendi et docendi in ſcholis. Similiter in* capite *19.* 8. 9. Actorum & c. *6. 9. ubi ſcholæ et ſynagogæ Libertinorum, Cyrenæorum, Alexandrinorum et aliorum fit mentio.* et c. *13.* 2. 3. *in ſchola Antiochena doctores fuiſſe leguntur, Barnabas, qui poſtea Apoſtolus factus, & Simeon Niger, Lucius Cyrenæus & Manahen. Hanc Antiochenam ſcholam & Alexandrinam, cujus paulò ante fuit facta mentio, etiam Conſtantini magni tempore extitiſſe, Euſebius & alij teſtantur. Sic Paulus ſe Timotheum docuiſſe teſtatur.* 2 Timoth. c. 3. 2. Timoth c. 2. quæ audiviſti à me, hæc communica, ſeu commenda fidelibus hominibus, qui erunt idonei, ut alios quoque doceant. *Imo plures eundem diſcipulos habuiſſe, & ex epiſtolis illius conſtat ſicuti et reliquos Apoſtolos,* vide cent. 1. lib. 2. c. 10. hiſtoricæ eccleſ. Magdeburg. *Iohannem Evangeliſtam aſſiduos habuiſſe diſcipulos plures, et inter hoſce Polycarpum ex hiſtorijs conſtat. Ex hiſce omnibus, ſatis, ut opinor, demonſtravimus, ſcholas ex inſtituto DEI in populo ipſius a principe et patre Iudæorum Abrahamo, uſq; ad Iudices et Reges, a Regibus quoq; poſt Hieroſolymorum everſionem in captivitate, et poſt eam uſq; ad Chriſti adventum, et poſtea ſub Apoſtolis fuiſſe uſitatas, conſervatas, tectas, ſartas, incolumes et graviſſimis atq; celeberrimis doctoribus et præceptoribus ornatas, quibus tanquam inſtrumento DEUS ad regni ſui inter nos conſervationem et propagationem utitur, et quibus pura, puta et ſana religio conſervata ad nos propagata fuit. Iam etiam paucis demonſtrabimus, quæ ſcholæ poſt Apoſtolos in primitiva eccleſia fuerint, uſq; ad noſtra tempora, qua eſt ultima periodus, de qua dicere conſtitueram. Primitivam eccleſiam ſuas quoq; ſcholas habuiſſe, teſtantur omnes hiſtorici eccleſiaſtici. In hiſce pueri prima religionis elementa diſcebant, et deinde libros ſacros explicari audiebãt, et artes liberales, ut teſtantur hiſtorici* eccle. cent. 2 c. 7. & in cent. ſeqq. eodem cap. *qui hæc religionis elementa docebant, Catechiſtæ et doctores dicebantur. Conſtat etiam nobis ex hiſtorijs Euſebij, de ſchola Cæſarienſi in Paleſtina, in qua docuit Origenes. Item conſtat ex eodem Euſebio*

et Na-

& Nicephoro, Socrate, Ruffino, Sozomeno, de schola Alexandrina, toto orbe celeberrima, item de Antiochena, Ephesina, Nicomediensi, Tarsensi, Byzantina, in qua Nazianzenus docuit, item de Atheniensi, Corinthiaca, Rhodiana & pluribus alijs. Nam nulla fuit ecclesia metropolitana, vel cathedralis (quam vocant) cui non esset adjuncta schola: quot igitur ecclesiæ cathedrales erant, tot etiam scholæ & officinæ pietatis erant. Refert Clemens Alexandrinus in libro Strom: se pervagatum fuisse totam Asiam, & de singulis doctrinæ articulis consuluisse eruditos ubiq; , sed postquam venerit Alexandriam, fuisse se contentum judicio Pantæni, quem ajunt (dixit) eruditione & pietate eximia præditum fuisse & ornatum testimonio Spiritus sancti, seu miraculis. De cujus doctissimi & celeberrimi viri Pantæni schola, vide Eusebium lib. 5. c. 9. 10. 11 & lib. 6. c. 3. Nicephor. lib. 5. c. 18. & c. 10. Porrò de Doctoribus Cretensibus, Antiochenis, Atheniensibus, Corinthijs, Romanis, Illyricis & pluribus aliis, latè cent. 2 c. 7. & c. 10. hist ecclesiasticæ et in eodem cap. cent. seqq. Nazianzenus scholarum Palæstinæ meminit, in quibus se Rhetoricam didicisse scribit. Sozomenus meminit schola Plotiniana, lib 1. c. 5. Laodicea scholam habuit Epiphanius sophista, quam frequentavit Apollinarius. Socrat. lib. 2. c. 46. Nicomediensis Lactantio clara fuit, quem Rhetoricam in ea docuisse traditum est. Sed ut dilucidius de scholis primitivæ ecclesiæ, usq; ad nostra tempora constet, de doctoribus earum excellentioribus continua serie dicam. Dixi suprà, post bella Macchabæorum docuisse Simeonem & Zachariam, quorum fit mentio in Luca capite 1. Hosce secutus est Iohannes Baptista, & hunc Christus, uti ex historia euangelica constat. Post ascensionem Christi Thomas Apostolus Osroenos docuit & regem Abgarum. Eusebius lib. 1. c. 13. Andreas Apostolus Scytas docuit, Eusebius libro 3, c 1, qui dicitur etiam in Græciam pervenisse & Byzantij docuisse. Simon Zelotes docuit in Africa. Nicephor. lib. 2, c. 40, qui etiam in Britanniam venit. Nicephorus d. lib. 2, c. 4. Mercus docuit in Ægypto & Lybia, & prædicavit Cyreneis & Pentapolitanis. Nicephorus lib. 2 c. 43. In Europa docuit imprimis Paulus Apostolus, per Græciam, Italiam & Hispaniam, uti & Iacobus Apostolus, cujus sepulchrum adhuc in Hispania ostenditur. Barnabas docuit Mediolani & infinitima Lombardia. Ravennæ docuit Apollinaris, ut scribit Nauclerus. Ratisbonæ docuit Lucius Cyrenensis, de quo in Actis c. 13, Iohannes Apostolus Ephesi suos domesticos auditores habuit, inter quos & Polycarpus fuit, ut testatur Irenæus libro 3, cõtra hæreses, c. 3, qui Polycarpus posteà in Ecclesia Smyrnea circiter quinquaginta annos doctrinam a Iohanne traditam, feliciter propagavit. Hujus Polycarpi auditor et discipulus legitur fuisse Irenæus, qui hoc ipsum de Polycarpo testatur, d. libro 3, contra hæreses capite 3. qui Irenæus doctrinæ suæ rivos in Pannoniam & Galliam adduxit.

duxit. Illuxit EVangelium et artes liberales tradita per pios doctores etiam alys populis, scilicet Argentoratensi, Agrippinensi, doctore Materno, qui Petri Apostoli fuit discipulus. Testatur quoq; Ebsebius, Trophimum Arelati fuisse ibiq; docuisse. Clementem, testantur historiæ, Metenses ad Christi agnitionem vocasse et docuisse, qui Pauli commilito legitur. Philipp. c. 4. 3. Crescentem, qui Pauli dicitur discipulus. 2. Timoth. c. 4. 10. referunt Moguntiam venisse. Testantur quoq; historiæ, Marcum, qui dicitur discipulus et filius Petri, 1. Petri cap 5. 13. et Pauli Apostoli adjutor, Actor. c. 12. 25. c. 13. 5. 13. concionatum fuisse & docuisse ad Danubium in urbe Iulio bona, quæ Vienna in Austria nunc dicitur. Idem Marcus Pauli comes, etiam Badurt legitur docuisse: Clemens Metis: Nathanael Treveris & Coloniæ ab Apostolo Petro ad hoc emissi. Mauritius in Valesia, Ursus ad Iuram & Solodori, Felix Tiguri, persecutionibus acti docuerunt & fidem sanguine suo consignarunt. Pij Imperatoris Constantini & aliorum leges de scholis eorumq; professoribus videre licet in tit. C. de profess. & medic. tit. C. de studiis liberalibus urbis Romæ. Post hosce doctores & egregia lumina, & si tempora exuleratissima sunt secuta ex barbarie Vandalorum, Hunnorum & Francorum, totam ferè EVropam vastantium, remanserunt tamen reliquiæ piarum Scholarum & Ecclesiarum. Illis igitur temporibus paulatim collegia Canonicorum & monasteria fuerunt condita, in quibus doctrina pietatis & bonarum artium tradebatur illo tempore. Hisce monasterijs Abbates præfuerunt, ut liquet ex Euagrii lib. 4. c. 38. & Turonensi, lib. 5. c. 47. Scholis Virginum Abbatissæ præerant. Balæus cent. 1. c. 80. & c. 83. Eccl. histor. cent. 8 c. 7. & seqq. cent. Collegijs autem Canonicorum præerant præpositi. Toti verò regioni & diœcesi, seu multis ecclesijs provinciæ alicujus, præerant Episcopi. Sed cum postea in collegijs Canonicorum, hæc literarum studia negligerentur, quod scilicet illi Canonici essent occupati Regum & Aularum & alijs politicis negotijs, imò regnis & bonis quæ acceperant ex Regum liberalitate, bellis etiam & legationibus impediti: munus docendi in monasteria est translatum, vide cent. 2. c. 10. historiæ eccles. & cent. 12 c. 7. Testimonium scholarum in collegijs Canonicorum, & monachorum monasterijs habitarum, amplissimum mihi præbent officiorum & munerum nomina imposita Canonicis & monachis, quæ adhuc hodie ab illis retinentur. Vocantur enim Canonici, qui libros Canonicos explicant: Cantores, qui Musicam docent, Diaconi, Archidiaconi, Lectores, Decani, & plures alij, ex officio injuncto, quæ nomina sanè stultè imposita à majoribus fuissent, nisi officio & rei veritati respondere deberent. Testantur hoc etiam amplissimæ facultates, quibus ab Impp. & alijs divitijs pro honesta doctorum et studiosorũ sustentatione, talia collegia fuerunt donata. Testantur id ipsum historici, præsertim Balæus ex Chrysost.

lib. 3. contra vituperatores monasticæ vitæ, Euagrius lib. 4 c. 38. cen. 14. c. 26. Zuing. volum. 26 libro unico. *Testantur etiam historici ex hisce cœnobijs, monasterijs & collegijs, tanquam ex equo Trojano & armario instructissimo, viros doctos, pios, ad Ecclesiæ & Reipubl. munera publica quo dis tempore olim adsumptos & adhibitos.* Vide Sozomenum lib. 3. c. 14. Ruffin. lib. 2. c. 8. c. 9. & cent. 4. hist. Eccl. c. 6. & c. 7. in omnibus cent. seqq. *sed postea cùm hæc collegia monachorum, ad quos a Canonicis munus docendi erat translatum, onerarentur multitudine ceremoniarum, & divitijs pluribus à pijs bona intentione ditarentur: accidit, ut filia matrem deglutierit, & docendi labor molestus & difficilis redderetur, & tandem prorsus ex monasterijs ejicerentur & ijs arcerentur omnes, qui non vellent se per totam vitam monasterijs eorum & servitijs inutilibus superstitiosis & impijs mancipare. Talia enim hodie sunt illa vetera Canonicorum & monachorum vel cœnobiorum collegia. Quod si veteres illi, qui fuerunt monachi, & Canonici, in sua hæc pristina cœnobia, vel collegia hodie redirent, quid putatis hosce dicturos? sanè porcos nostros saginatos in hisce latibulis, pro suis successoribus non agnoscerent. Tanta rerum omnium hîc mutatio. Tanta Antichristi depravatio, & tam egregiè abusus monasteriorum, collegiorum & cœnobiorum usum verum et primævum hodie sustulit. Quasi scilicet hæc omnia otiosorum hominum, non ecclesiæ, scholarum & Reip. nomine, à pijs Impp. & magistrat. essent olim constituta, & quasi horum otiosorum munus suo nomini respondere non deberet. Collegia pristina Canonicorum & monachorum, scholæ juventutis fuerunt, ex quibus seminarium Ecclesiæ & Reipubl. constituebatur, homines q. docti, pij & idonei ad Rempubl. & Ecclesiam, non secus quam apud Iudeos ex Synagogis & Scholis prophetarum sumebantur, ut testantur omnes historiæ. Pro talibus hodie ex hisce collegijs prodeunt, tanquam ex equo Trojano, ignorantiæ & Bacchi fratres porci saginati, pingues vituli & boves Basan, epicurei, magi, necromantici & Baalitici sacerdotes, strenui regni Antichristi propugnatores. O domus antiqua, quam dispari dominaris domino & modo. Hi sunt illi qui clavem scientiæ et cognitionis sustulerunt priori suo seculo; qui ipsi non introierunt, et alios introituros longo tempore impedierunt,* Lucæ c. 11. v. 52. *Sed DEUS miseritus nostri, alios Scholarum doctores sibi quasi extraordinarie, hisce Canonicis & monachis stertentibus elegit. Nam cum posteriori hoc seculo schola, quæ Canonicorum collegijs & monasterijs commissæ erant, negligerentur ab ipsdem, effecit DEUS, ut necessitate & utilitate scholarum suarum dente, Academiæ publicæ ab Impp. pijs aperirentur, in quibus patrum nostrorum memoriâ literarum studia, imprimis verò nostro seculo fuerunt excitata. In qua re hic peccatum est maximè, quod non simul facultates illæ & bona ecclesiastica, quæ scholarum & docentium & discentium caussâ largiter fuerunt*

olim

officio, quod in quinque consistit. c. 18.

Lit. E. Administratio juris universalis symbiotici fit ab

- Ephoris de quorum.
- Speciebus, unde ephori, vel
  - generales.
  - speciales
    - ecclesiastici
    - Seculares.
- Magistratu summo, ubi de eiusdem
  - constitutione, cuius membra
    - Commissio cap. 19. consistens in
      - electione
        - libera,
        - restricta.
      - inauguratione.
    - obsequiorū promissio, seu homagium. c. 20.
  - administratione, in qua.
    - Requisita administrationis sunt
      - Scientia
        - legis c. 21.
          - communis,
          - propria c. 22.
        - naturæ populi c. 23.
        - Et regni, cuius conciliata affectio
          - benevolentia c. 24.
          - reverens c. 25.
      - experientia c. 26.
      - Prudentia
        - propria mutuatitia, seu aliena. } c. 27.
    - Species administrationis vide lit. C.
  - Specieb. c. 39. unde magistratus summus est, vel
    - Monarchicus.
    - Polyarchus iisque vel
      - Aristocraticus.
      - Democraticus.

ceſſaria; ſi denique benedictionem divinam et ſucceſſum in rebus et actionibus noſtris deſideramus; imò ſi regnum DEI ejuſque gloriam et cognitionem quærimus; ſcholas, ſcholas, inquam, harum omnium officinam et portam, qua Chriſtus ad nos ingreditur, aperiamus et conſervemus, atque hiſce totos nos excolendos et ſanandos tradamus, et hæc omnia conſequemur, ut extet promiſſio DEI, Deut. c. 11. 19. 20. & ſeqq. Eſaiæ cap. 30. 21. & ſeqq. Lucæ cap. 12. 31. Vide quæ diximus in politica cap. 27. Num qui prophetam in nomine prophetæ, hoc eſt, eo quod talis eſt, recipit, mercedem prophetæ accipiet, Matth. c. 10. 41, Marci c. 9. 41. Atque hoc modo tandem divinâ gratiâ ex vitiorum ſordibus eluctantes, piorum, ſapientum et juſtorum hominum multitudinem, quæ (ut ſapiens inquit) eſt orbis ſanitas, c. 6. 26. et quorum inopia et defectus mundi ſtultitia et paroxiſmus, habitari jumus. Te itaque omnipotens et miſericors DEUS rogo, ut qui dediſti animum et voluntatem piam illuſtribus magiſtratibus, ut ſcholas et officinas doctorum et piorum hominum ad regni tui amplificationem aperirent, idem eaſdem officinas conſerves, augeas, defendas et protegas. Ita imago tua per lapſum Adami corrupta reſtaurabitur, et regnum tuum amplificabitur. Ne permittas in hâc ultima mundi ſenecta, furore et rabie hoſtium tuorum, ut ſublatâ clave cognitionis, ſcholis, pijs, pura et ſalutaris doctrina de Chriſto filio tuo, erroribus et tenebris involvatur, licentia peccatorum et regnum Diaboli vigeat. Fac potiùs, ut per has tuas officinas, invito Diabolo et hoſtibus tuis, ſeminarium Eccleſiæ et Reipubl. quæ illius hoſpitium eſt, conſervetur. Da etiam, ut Plantulæ in ſcholarum harum hortulis, te autore plantatæ et rigatæ, per fidos et diligentes informatores et doctores, qui tui ſunt miniſtri, et inſtrumenta, tua benedictione incrementa capiant, ut quandoque ſalutaria organa et fortiſſimi propugnatores, defenſores et propagatores veritatis et juſtitiæ eſſe poſſint ad nominis tui gloriam ſempiternam.

FINIS.
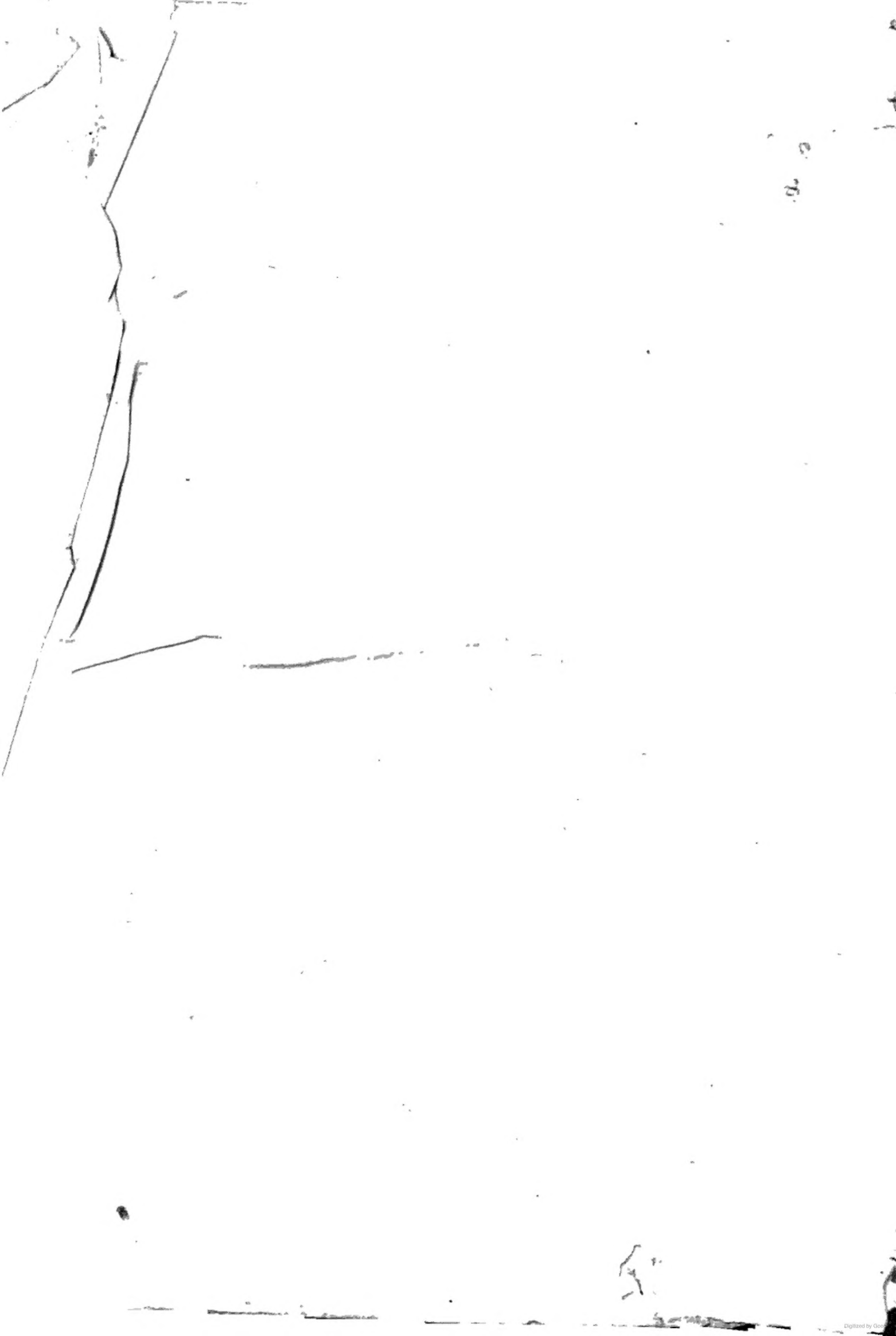
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO E. MANUELE